

భాగవతము

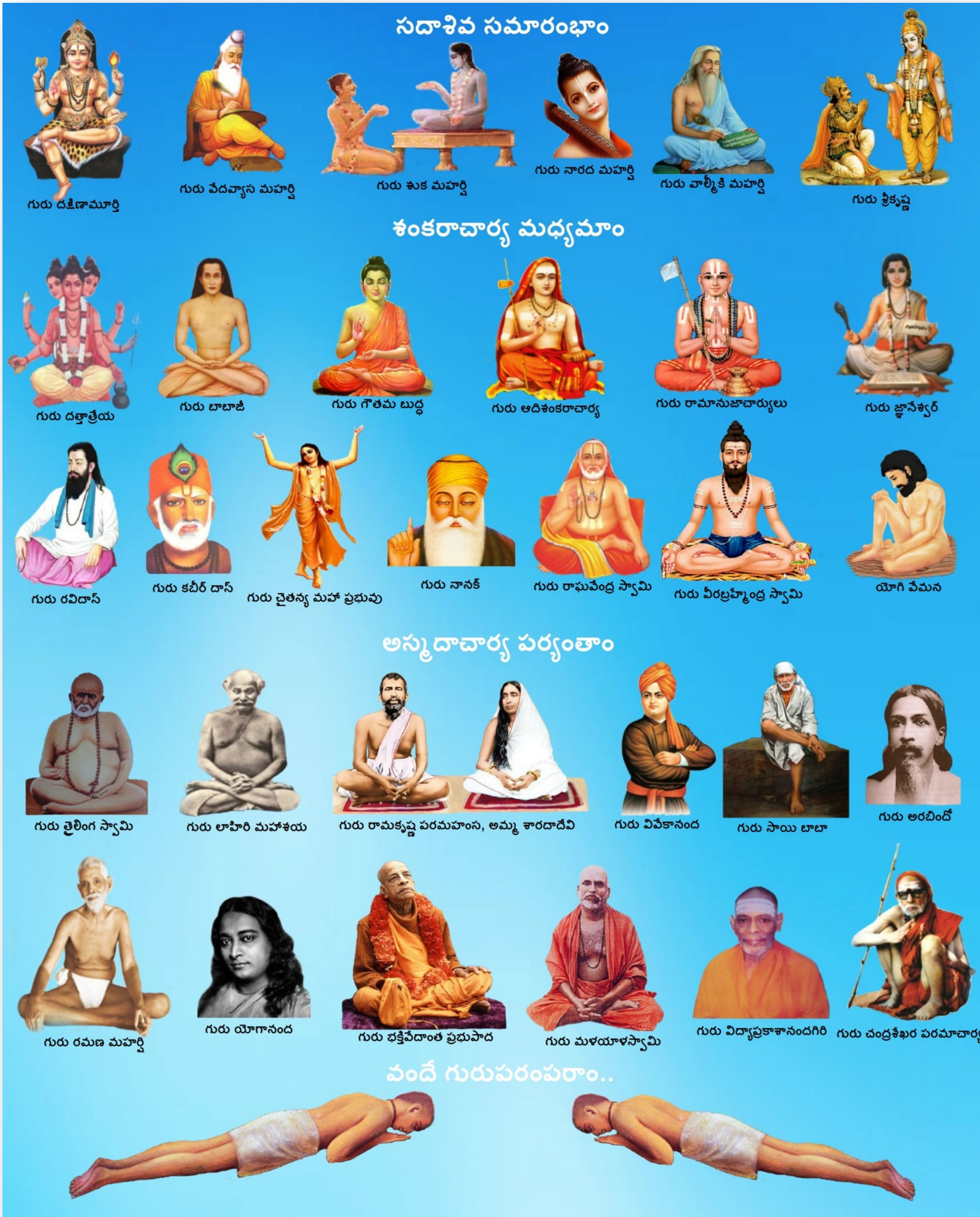
విచారణ

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము-పూర్వభాగము

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

నన్ను "నేను" చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com
సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement
సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2990100051787

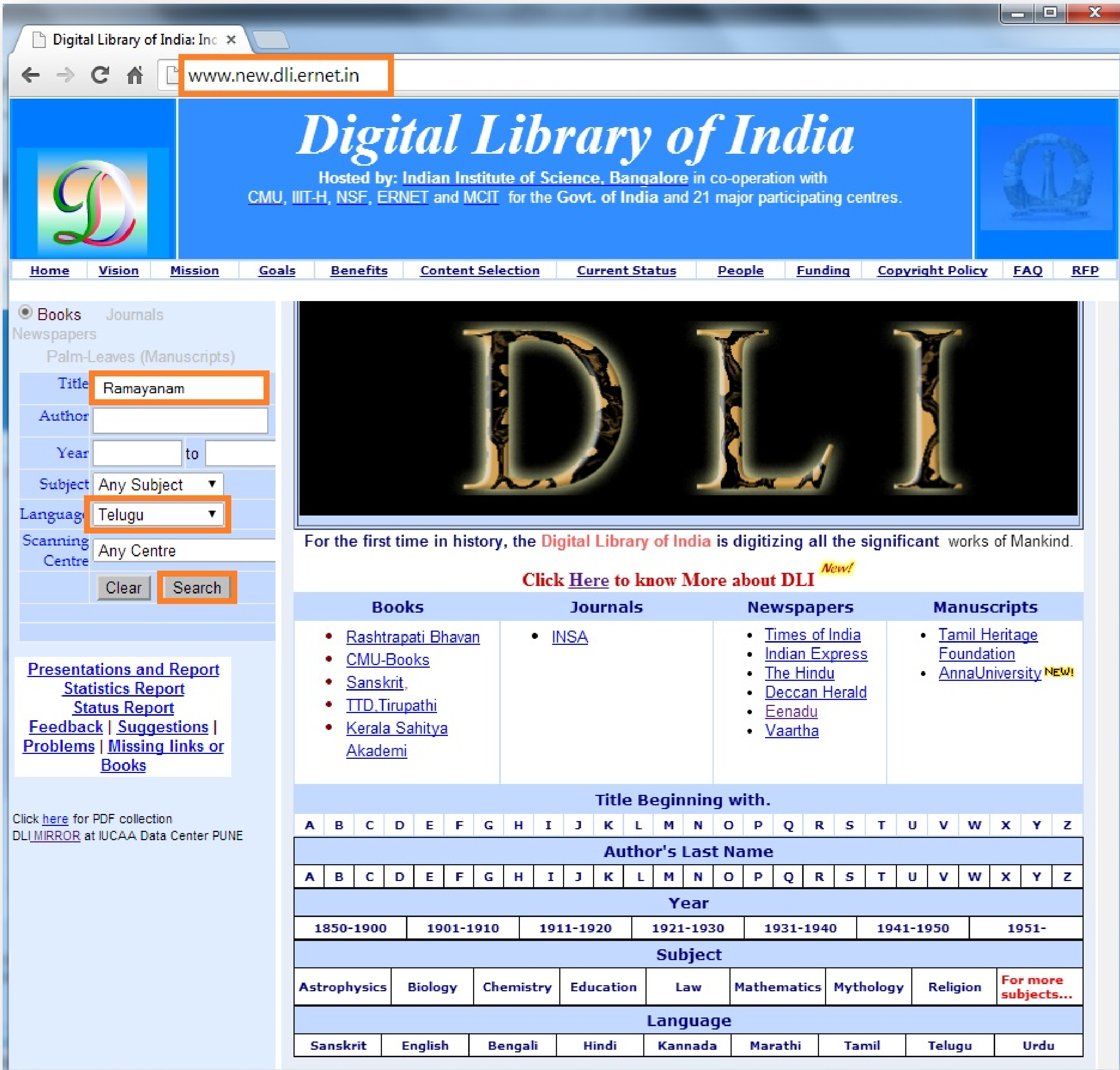
గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్ధం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

ఓమ్

శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయము

పూర్వభాగము

★

రచయిత

వాడేల వేంకటశేషగిరిరావు

★

శ్రీ లక్ష్మీగణేశ జ్యోతిషాలయము, రావిపాడు

కంభం తాలూకా, కర్నూలుజిల్లా.

 1954 [వెల రు. 6-0-0

ఆమోదము

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయ మనుపేర రచింపఁబడిన యీ కావ్యమునకుఁ పరిచయ వాక్యములు వ్రాయు భారము కృతికర్త నాపైఁ బెట్టినారు. ఏతత్కవీశ్వరులు బ్రహ్మశ్రీ వాడేల వేంకటశేషగిరిరావుగారు విద్యావయోవృద్ధులు. వారికంటెఁ బిన్ననైన నన్నీకార్యమునకు వారు నియోగించుట నాయందలి వాత్సల్యమే కారణము గాని యన్యము కాదు. శ్రీశైలేశ చరిత్రాది కావ్యములచే వారి కవిత తెలుఁగునాటఁ గల కాలమునుండియు మన్నింపఁబడుచున్నది. అభినవ రామలింగ బిరుదాంకితులై యార్వాచీనాంధ్ర కవితాశకకర్తలై కింకవీంద్ర ఘటాపంచాననులై కీర్తిమూర్తులైన శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారే వీరి శ్రీశైల చరిత్రాదుల కవితా ధోరణిని బ్రశంసింపఁగా నస్మాదృశుల ప్రశంసల కేఁ బనేమి? అయిన నీకావ్యము పరమ భాగవతాగ్రగణ్యుఁడు సహజపాండిత్యుఁడునై సకలాంధ్రలోకమునకు భక్తిమార్గమున నాచార్యస్థాన మలంకరించిన పోతనామాత్యుఁడు రచించిన శ్రీమదాంధ్ర మహాభాగవతమునందలి దశమ స్కంధములోని యితివృత్తమాధారముగా విలసిల్లినదగుటచే సహజముగాఁ బ్రజలు పోతన రచనవలె దీనిఁ బరిగణింతురాయను సందియము కలుగకపోదు.

అది యట్లుండఁగా వర్తమానాంధ్ర ప్రభుత్వాస్థాన కవులును కవిసార్వభౌమ, మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణేత్యాది నానాబిరుదాంకితులును, విశ్వకవీంద్రకోటి కధ్యక్షస్థాన మలంకరింపఁ గలిగినవారు బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు వ్యాసభాగవత మామూలాగ్రముగా నాంధ్రీకరించి యున్నారు. ఇట్టిచో నీరచన యెట్లు ప్రకాశింపఁజాలునని శంకించుటయు న్యాయమే.

అయినను శ్రీ కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారే యీ కావ్యముఁ గవిముఖమున నాలించి యానందించి ప్రశంసించుటవలన రచయితకించుక

ప్రోత్సాహము గలిగినది. జీవత్పండిత కవికోటిలో గురుస్థానమ్మునం
రిల్లు మహనీయులందు గణనీయులగు సకలకళా విచక్షణావధాన శిరో
ణీత్యాది ప్రశంసాంచితులగు శ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యుల వారును నీ కా
రచన నామోదించి గ్రంధకర్త పేరు తెలియకున్న నీ కవిత్వము, పోతరా
కవిత్వమని భ్రాంతిం జెందియుందు' ననుటవలన నీ కావ్యము ప్రకటనార్హ
మగునను విశ్వాసము రచయిత కేర్పడినది.

ఇట్లు ప్రస్తుతాంధ్ర కవి ప్రకాండులలో విద్యావయోవృద్ధు ల
నీ పూజ్యులిర్వురు రచయితను మెచ్చి యాశీర్వదించుటవలన నిది ప్ర
శిత మగుచున్నది. 'ఆపరితోషాద్విదుషాం । నసాధుమన్యే ప్రయోగవిజ్ఞా
మ్మను కవికులగురువు కాళిదాసంతటివాడే భావింపంగా నితర కవు
తమ రచనలను విద్వదామోదమునం గాని ప్రకటింప సాహసింపకుంటు
నాశ్చర్యమేమి?

వర్తమానాంధ్ర సాహిత్యములో 'దేవు నాణ్య మున్న దేశ
కొకయుండు । నిప్పుడూర నూర నింటనింట' నన్నట్లు రచయిత లసంఖ్యా
లైనారు. ఈ రచయితలలో నెవరు కవులో యెవరు కారో తేల్చి చెప్ప
కష్టసాధ్యమగు కార్యము. ఛందస్సులో విప్లవము, నితివృత్త స్వీకా
రములో విప్లవము, భావకల్పనలో విప్లవము, శిల్పములో విప్లవము, ని
బహుముఖములుగా విప్లవము పెల్లుబుకుచున్నది. ప్రాచీన సంప్రద
యానుసారముగా గావ్యములు నిర్మించు వారిలోనే యొకరి రచ
నొకరికింపుగాదు. ఇంక నవీనమార్గ విహారప్రియుల మార్గము లరయుచో
ఒక్కొక్కరి దొక్కొక్క మార్గము. ప్రతివారును దమ మార్గమ్మ
దామగ్రగణ్యుల మనుకొందురు. ఈ రచయిత పురాకృత విశేష మేమో
యట్టి తెగువ కలుగలేదు. ఇట్లనుటచేం బరప్రత్యయ నేయబుద్ధి యీయ
కంటంగట్టుటకు గొంపెలు సాహసింపకపోను. అట్లు సాహసించువారీ ర
యిత యభినవ రామలింగ బిరుదాంకుని ప్రియ శిష్యుం డన్న విషయమె
పరి గమనించి మఱి సాహసించుట మంచిది.

ఇపు డీ కావ్యరచనా విశేషములను స్థాలీపులాక న్యాయము
నెత్తిచూపుట తొలి పలుకులో నావశ్యకమగును. ఇట్టిచో వెంటనే యి

యితివృత్తముగల యన్య కావ్యములతోఁ బోల్చి చూపుటవసరమన్న భావనము కలుగకపోదు. కాని నాకది యగత్య మనిపించుటలేదు. హేతు వేమనఁగా నీరచయిత యాయా కవుల రచనల నధఃకరింపఁగోరి యీ రచ నకుఁ గడఁగలేదు. వారియెడలఁ నీయనకు మాత్సర్యము లేనేలేదు. ఇట్ల న్నచో మాత్సర్యమున్న సెబా సనిపించుకొనవలదా! కనుకనే మాత్స ర్యము లేకపోవుట యచ్చఁజూచు వారుండకపోరు. ఆంధ్ర సాహిత్యములో నొకే యితివృత్తము నొకే సంప్రదాయమున నాశ్రయించుట కల కావ్యము లనేకము యున్నవి. అయ్యును నాయా కావ్యకర్తలు పరస్పర మాత్సర్య ములతోఁ దమ రచనలు సాగింపలేదు. ఆయాయితివృత్తములందు వారికిఁ గల యాదరము లే వారి నందులకుఁ బురిగొల్పినవి. ఈ కవికూడ నిట్లే శ్రీకృష్ణ చరిత్రమందుఁగల ప్రీతిచేత మాత్రమే యీ రచనకుఁ బూను కొనెను.

పోతనామాత్యుఁడు సహజ పాండిత్యుఁడైనట్లే యీ కవియును సహజ పాండిత్యుఁడు. ఇట్లనుటచేత నిద్దరి పాండిత్యము సమానమే యను భావము విజ్ఞులకుఁ గలుగకుండుఁ గాక. వీరి కక్షరాభ్యాస మొనర్చినవారు శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు. కవితా విషయమున వీరు తమ గురువు సుబ్రహ్మణ్యస్వామి యని వివరించిరి. వీరు కవులేగాక సిద్ధాంతులుగూడ. ఈ సిద్ధాంత భాగమునను వీరికిఁ బ్రవేశము స్వామి యనుగ్రహముననే కలిగినవని తెలియుచున్నది. 'ప్రవేదిరే ప్రాక్తన జన్మ విద్యాః' అన్నట్లు ఈశ్వరానుగ్రహమున నదృష్టవంతునకు వివిధవిద్యాపరిచయ మేర్పడు టలో నాశ్చర్యము లేదు.

ఈ కావ్యము భాగవత దశమ స్కంధమునకు నికట్టమైన యను వాదము కాదు. అనుసరణము మాత్రమే. కనుకనే కవి కొంత విజృంభిం చుట కవకాశము చిక్కినది. దాననే పోతన రచనకును నీ రచనకును గథా విషయమునఁదక్క నితర విషయములం దంతగాఁ బోలిక కనఁబడదు. కనుక నుక్తివైచిత్రిలోని వైవిధ్యము పాఠకులు సులభముగా గమనింపఁ గలరు. ఒకే యితివృత్త మిద్దరు కవులచే వేర్వేఱుగా రచింపఁబడినపు డీయుక్తి వైచిత్రియే గదా పఠనకుతూహలముఁ బ్రోదిసేయును కావున

నీరుచిభేద మెఱిఁగి యానందింపఁ గోరు రసికులకీ రచన యాహ్లాద మొసఁగూర్చు ననుటలో సందియ మించుకయు లేదు.

ఇంతేగాక నేటి సాహితీ ప్రియులలోఁ బలు తెగలవారున్నారు. వీరిలోఁ గొంతమందికిఁ బూర్వ కవుల కవిత్వమే కవిత్వముగాని నవీనుల కవిత్వము కవిత్వముగాదను విశ్వాసమున్నది. వీరి యీ యపోహ ప్రస్తుతాంధ్ర కవిత్వముపై వీరి దృష్టిని బ్రసరింపనీయకున్నవి. ఇఁకఁ గొందఱు పురాతన సంప్రదాయముల నిట్టె త్రోసిరాజందురు. ఈ యిఱుతెగల వారివలనను సాహిత్యమున కపచారము జరుగుచున్నదని చెప్పకతప్పదు. మఱికొందరు శైలీ మాధుర్యమునకు ముగ్ధులగుచుందురు. కొందఱర్థ గౌరవమునకుఁ దలయూఁతురు. కొంతమంది యలంకార ప్రియులు. కతిపయులు నూత్నచ్ఛందపుఁ జందముల డెందములఁ బొందుపఱతురు. మఱియుఁ గొందఱు సర్వతోముఖ విప్లవ మగ్గింతురు. కాని వారభిలషించు నా విప్లవములోని గుణాగుణములు వారు నిర్దేశింపఁ జాలరు. అసలు దాని స్వరూపమే వారు నిర్ణయింపలేరు. కాని యా నిరాకార నిర్గుణాది విశేషణ భీషణము భావించి భావించి మైమఱచుచుందురు. కొంతమంది వైదేశిక కవితా రీతులను మాత్రమే ప్రీతి వెలయింతురు. ఇతివృత్తము ప్రజా జీవితమునకు సన్నిహితమై యుండఁదగు నను మిషతోఁ గొందఱు నిస్సార లౌకిక విషయములకు మాత్రమే ప్రాధాన్యమిత్తురు. కుల మత వివాదములు కుప్పగూలి క్షణక్షణక్షుర రాజకీయపక్ష విపక్షీయ ఝంఝులు సుడివడు నీనాఁడు పాఠకులలో సంకుచిత దృష్టులేర్పడుట యాశ్చర్యమును గాదు.

పరిస్థితు లిట్లున్నను సక్రమగు కవిత కెన్నటికిన్ మన్నన కలిగి తీఱునను విశ్వాసము లోకశ్రేయస్సే లక్ష్యముగా సత్కవులు కావ్యములను రచించుచున్నారు. సహృదయులును, సాహితీ పరమార్థ విదులును నగు పాఠకుల యాదరమున సత్కావ్యములు ప్రచారము గాంచుచునే యున్నవి. సుకవులు భవభూతివలె 'కాలోహ్యయం నిరవధి । ర్విపులాచ పృథ్వీ' యన్నట్లు మాఱులేని ధీరతతో 'విశ్వశ్రేయః కావ్య' మ్మను నిర్వచనమ్మునకిమ్ముగఁ గృతులు విరచింతురను నా యీ మాటలనే

కవిమ్మన్యులును వాకొనవచ్చును. అట్లు వాకొనినంతమాత్రానఁ దదీయ వచనములకు సంభావన యెంతవఱకు సిద్ధించునో విజ్ఞు లెఱుఁగకపోరు.

ఇంత యుపోద్ఘాతమునకు మూల మీ శ్రీకృష్ణాభ్యుదయమునందలి యితివృత్తము పౌరాణిక మగుటయుఁ బ్రాచీన సంప్రదాయము నెడ ననురక్తితో రచన నడచుటయును మాత్రమే. కనుక వెనుక నొకరు భాగవత దశమస్కంధేతివృత్తమును గావ్యముగాఁ దీర్చి దిద్దఁగా మఱల నిది యేల యను ప్రశ్న మవిచార జనితము.

ఇఁక నిందలి యుక్తి వైచిత్ర్యాదులఁ బరికింతము. నాతొలి నుడులలోనే యిది మూలమునకు మక్కికి మక్కి యను వాదము కాదని చెప్పియుంటిని. అయ్యును నితివృత్త సామ్యముంబట్టి పూర్వకవి వాణియు నీకవి వాణియుఁ గొన్నికొన్ని యెడల నెట్లు నడచెనో మచ్చునకుఁ గొన్ని పట్టులు పేర్కొందును.

ఉ. ఈ పసిపాప యేడ భరియించుట యేడ నగంబటంచునుం
జాపలమున్ వహింపకుఁడు సాగర పర్వత కాన నాపగా
వ్యాపకమౌ చరాచర ధరావరణంబది పైని వ్రాలినం
జూపుడువ్రేలు వ్రాల దొక సుంతయు భీతిఁ దలంగి నిల్వుఁడీ.

ఇట్లు గోవర్ధనోద్ధరణ సందర్భమునఁ బోతనామాత్యుని కృష్ణుఁడు

శా. బాలుండీతఁడు కొండ దొడ్డది మహాభారంబు సైరింపఁగాఁ
జాలండో యని దీనిక్రింద నిలువన్ శంకింపఁగాఁ బోల దీ
శైలాంభోనిధి జంతు సంయుత ధరాచక్రంబు పైఁబడ్డ నా
కేలల్లాడదు బంధులార నిలుఁ డీక్రిందం బ్రమోదంబునన్,

అని గోపాలకుల నుద్బోధించినాఁడు.

సకల ధరాచక్రము పైఁబడినను నా చూపుడు వ్రేలింతైన వ్రాలదని శేషగిరిరాయని కృష్ణుఁ డనుచున్నాఁడు. నా కేలల్లాడదని, పోతనామాత్యుని కృష్ణుఁ డనుచున్నాడు. ఈ రెండురకముల పలుకుబడులలో నేది శక్తిమత్తరముగా నగపడుచున్నదో భావుకు లెఱుఁగుదురు గదా!

అయినను నీ సందర్భమున నుత్పలమాలకంటె శార్దూల వృత్తము గ్రహిం చిన పోతనామాత్యుని ఛందోవిజ్ఞతను బ్రశంసింపక తప్పదు.

ఈ క్రింది పద్యములను జూడుఁడు.

క. ఎక్కడి గృహమింక నీవెక
సక్కెములాడెదవె మమ్ము జగదీశ్వర! మే
కిక్కడకుఁ దఱలినపుడ
మ్మక్కపతుల్ మమ్ము విడిచిరది యెఱుఁగవొకో!

తే. భవ సముద్రమునందు నూర్పు విడ నేని
యదను చిక్కక తపియింతుమయ్య యింత
కాల మింకను నాజోలియేల మాకు
స్వామి సంసారతరణ సౌభాగ్య మిమ్ము.

శ్రీకృష్ణుని సందర్శింపఁ జన్న మునిపత్నుల మాటలివి. ఇదే సంద ర్భమునఁ బోతనామాత్యుని పద్యములఁ జూడుఁడు.

మ. తగునే మాధవ యిట్టివాఁడి పలుకుల్ । ధర్మంబులే మాఱొదన్
మగలున్ బిడ్డలు సోదరుల్ జనకులున్ । మమ్మున్ నివారింప మ
చ్చిగ నీయంఘ్రులు సేరినార మటవోఁ । జేకొందురే వార లా
పగి దేమెల్లను కింకరీ జనులఁగా । భావించి రక్షింపవే.

ఇట్లు భగవంతునిచే ననుగ్రహింపఁబడిన తమ పత్నులసుకృత విశేషముం దలపోసి పశ్చాత్తప్తులయిన మునులు.

ఉ. ఎవ్వఁడు యజ్ఞమూర్తియగు నెవ్వని యర్చనఁజేసి మోదముల్
నివ్వటిలున్ జగత్త్రయికి నీరజనాభుఁ డతండె వచ్చినం
గవ్వడునైనఁ గైకొనము జ్ఞానుల మే మని యెంతయేనియుం
గ్రొవ్వితి మిట్టు లంగనలకున్ సరిగా ముగిదా! మహత్త్వతె.

అని పరితపించిరి. ఇట్టిదోఁ బోతన పద్యముఁ జూడుఁడు.

చ. కటకట! మోసపోయితిమి కాంతలపాటియు బుద్ధిలేదు నేఁ
డిట హరిఁగానఁ బోనెఱుఁగ మేము దురాత్ముల మెయి కల్మషో

ద్భటులము విష్ణుదూరగుల ప్రాజ్ఞత లేల తపంబు లేల ప
ర్యటనము లేల శీలములు యాగములున్ మఱియేల కాల్పనే.

పాత్రపోషణదక్షత యీ రెండు రచనలలో నెందధికముగ సంభావ్యమగునో విజ్ఞు లెఱుఁగఁ గలరుగదా!

ఇఁక రసపోషణ విధానమించుక ప్రస్తావించు టుచితము. ఈ యితివృత్త రమణీయత రసపోషణమునఁ గవి కెంతో తోడ్పాటొనరించు చుండుటచేఁ గావ్యము రసవంతమై యలరారుచున్నది. ముఖ్యముగా శృంగార రసమనిన నీకవికి మిక్కిలి యభిమానము. ఇది యడుఁగడుఁగునఁ బాఠకులకు గోచరించుచుండును. ఉదాహరణమునకు గోపికావస్త్రాపహారణములోని యీ క్రింది పద్యముఁ జూడుఁడు.

సీ. చెలియ కృష్ణుఁడటన్న పలుకెంత మధురమో
        వినఁగోరు నదియ నా వీను లెపుడు
    కలికి యవ్వాని చక్కఁదన మ్మెట్టిదో
        కనఁగోరు నదియ నా కన్ను లెపుడు
    పూఁబోఁడి వాని కెమ్మోవి నేమున్నదో
        రంజిల్లు నంద నా రసన యెపుడు
    మగువ యాతని సౌకుమార్య మ్మెట్టిదో
        యాసించు నదియ నా యంగకములు

తే. రమణి వేయేల నా శరీరమ్ములోని
    ప్రత్యణువు వానికోసమై పరితపించు
    నా సొగసుకాని సాహచర్యమ్ము లేక
    బ్రతుకలేనమ్మ కొమ్మ! నే బ్రతుకలేను.

ఇట్లుదాహరించుకొనుచుఁ బోయిన మొదలంత మాఱును, మాఱంత మొదలు' నన్నట్లు పీఠిక మూల గ్రంథమును మించిపోవును. శృంగారరసమం దధిక తాత్పర్యముగల యీకవి యొక్కొక్కచోట హద్దులు దాఁటెననిపించును. ఆయా పద్యములు రసికులు కంఠస్థము చేయఁదగును.

“సిగ్గట సిగ్గుఁబొగ్గు నది చిన్నపుడెప్పుడొ పోయె’

"అప్పుడు లేనిలజ్జ యిపుడా పయికొన్నది యంగభంగమై
యెప్పుడొ నాకు లోజ్జయితి రిందఱు"

ఇట్టి వింకను గలవు. ఈ యితివృత్తము భాగవతము కానిచో నీకవి యీమార్గమున నింకెంత విజృంభించి యుండునో! ఇట్టి పద్యముల నెల్ల నొక గ్రంథరూపమున వీనినుండి వేఱుగాఁ బ్రచురించియుండిన నీ రచయిత ప్రశస్తి మిన్నంటఁగలదని నా యభిప్రాయము.

అలంకారముల విషయములలో నీ కవి యంతగా శ్రద్ధ వహింపలేదు. అట్లని వీరి కవితాలతాంగి నిరాభరణ సుందరి కాదు. సహజ సౌందర్యము మఱుఁగుపడున ట్లలంకారములలో మునిఁగినదియుఁగాదు. ఏ యలంకారమైనను సందర్భోచితముగా నమర్పఁబడిన దేకాని యసందర్భముగా నమర్పఁబడినది కాదు. స్వభావోక్తికి 92 వ పుటలో నీ క్రింది పద్యము చూడుఁడు.

సీ॥ జలజదళంబులందలి హిమాంబువులట్లు
జిలుఁగుఁ గన్నుల నీర మొలుకువాని

....

....

భీతుని విధానఁబైకిఁ గన్పించువానిఁ
బట్టి బంధింపఁ గొనిపోయెఁ బడఁతిమిన్న.

గోపికా వస్త్రాపహరణ ఘట్టములో వృక్షాగ్రమందుండి చీరలు చేఁబూని యున్న శ్రీకృష్ణు నాశ్రయింప గోపికలు వృక్షముఁజుట్టుముట్టు దృశ్యము రంతులరాటముగా నుత్ప్రేక్షింపఁబడినది. ఇది సరిక్రొత్త పోకడ. ఇట్లన్నింటికి నుదాహరణము లిచ్చుచుఁ బాఠకుల గ్రంథపఠనాభిలాషమును నిలువరించుట నా యభిమతము గాదు.

వీరిశైలి లలితము. భావము సులభగ్రాహ్య మగును. పాండిత్య ప్రకర్షకై సుదీర్ఘ సమాసము లుపయోగించు నలవాటు వీరికి లేదు. పద్యముఁ జదివినంతనే పాఠకునికి భావము బోధపడవలెనని వీరి సంకల్పము. ఎందైన రసావేశమున దీర్ఘ సమాసములు దొరలినవిగాక. అవియును గరిసపద భూయిష్ఠములు కావు. ఎన్నో లోకోక్తులనేగాక వ్యావహారిక భాషాపదముల నెన్నింటినో తమ రచనయందుఁ బ్రవేశపెట్టి

సామాన్య భాషాజ్ఞానము గలవారికిని దమ కవిత్వ మందుబాటులోనికిఁ దెచ్చిరి. అట్లయ్యును వీరిరచన గ్రాంథిక రీతినే సాఁగినది.

ముఖ్యముగా నీ కావ్యములో గమనింపఁదగిన విశేషములు కొన్నిగలవు. కంసకాలయవనుల జన్మవృత్తాంతము లిందు లిఖింపఁబడినవి. ఇవి పోతన రచనలోఁ గానరావు. రుక్మిణీకల్యాణ ఘట్టములో వైలక్షణ్య మున్నది కావ్యము మొదటినుండి తుదివఱకు నాటకధోరణిలోనుండి యా యా పాత్రలు మనకన్నులకుఁ గట్టిన ట్లుండును. అక్రూర ధృత రాష్ట్రుల సంభాషణము ముఖ్యముగాఁ జదువఁదగినది వీరి ప్రత్యేకత దీపించెడి ఘట్టము లిట్టి వెన్నో కలవు. వట్టిమాటలలోఁ జమత్కార ముట్టిపడునట్లు రచన నడపుట వీరికిష్టము. మన స్తత్త్వ శాస్త్రమున వీరికిఁ బ్రవేశమున్నట్లాయా పాత్రల సంభాషణలలోఁ దేటతెల్లమగును.

మొత్తముమీఁద వీరి యీ కావ్య మొక వింతధోరణిలో నడచుచుఁ బాఠకుల నాకర్షించుచున్నది. ఒక్కొక్కచోటఁ బోతన భాగవతమే చదువుచున్నా మనిపించును. అట్లని యీ కవి పోతన ననుక రించుటకు యత్నింపలేదని సమగ్రముగాఁ జదివినవారికిఁ దెలియఁగలదు. రాసక్రీడలలోని పోతన 'నల్లనివాఁడు పద్మనయనంబులవాఁడు' అను ప్రారంభముగల పద్యమును వీరి 'నల్లనివాఁడు రేవెలుగు నవ్వులవాఁడు' అను ప్రారంభముగల పద్యముతోఁ బోల్చిచూడుఁడు ఆ పద్యము నీ పద్యము మఱపించును. ఈ పద్యము నా పద్యము మఱపించును.

ప్రస్తుత గ్రంథము దశమస్కంధ పూర్వభాగము. వీరు రెండవ భాగమును గూడఁ ద్వరలోనే ప్రకటింపనున్నారు. ఆంధ్రసాహితీ ప్రియు లీకవిని బ్రోత్సహింతురుగాక. ఈ కవీశ్వరు లింకను నితోధిక ముగా భాషాసేవచేసి చరితార్థులయ్యెదరు గావుత.

కృతిపతి శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ యీ కృతికర్త కాయురారోగ్య భాగ్యము లిచ్చి యనుగ్రహించుత మని యాసించుచున్నాను.

ఓం తత్సత్.

విజయ మాఘ బ. 2. గురువారము } ఇట్లు విధేయుఁడు,
విజయవాటిక. } దేవరకొండ చిన్నికృష్ణశర్మ.

శ్రీ ర స్తు

శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ, కవిరాజ, కవిసార్వభౌమ, ఆంధ్రవ్యాస, అభినవశ్రీనాథ, వేదవిద్యావిశారద, ప్రసన్నవాల్మీకి, విశ్వకవి, కవిబ్రహ్మ.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు

సుదర్శనభవనము

రాజమహేంద్రవరము

తేది 9 ... 1 ... 1954

జననము క్రీ. శ. 1866 సం॥
అక్షయాశ్వయుజ
బహుళ షష్ఠి

★

16-వ సంవత్సరము మొదలు
ఇప్పటివరకును రచించిన
గ్రంథములు సుమారు 150.

★

శ్రీకృష్ణభారత రచనాకాలము :
1916 మొదలు 1926 వరకు

★

సువర్ణాభిషేకము :
ది 11—1—1930
శుక్ల సం॥ పుష్య శుద్ధ ఏకాదశి
శ్రీరామపురము

★

కవిగండపెండేర బహూకృతి :
ది 20—10—1933
రాజమహేంద్రవరము

★

గజారోహణోత్సవము 1934
విజయవాడ - సాలూరు

★

శిలావిగ్రహప్రతిష్ఠాపనము :
ది 29—11—1941
రాజమహేంద్రవరము

★

మణికిరీటము 1945
విజయవాడపురము

★

శ్రీకృష్ణరామాయణ రచన 1947
శ్రీకృష్ణభాగవత రచన 1948

శ్రీ శాస్త్రుల వేంకట శేషగిరిరావుగారు
రచించిన శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము అను భాగ
వత దశమస్కంధ కావ్యములో నందందుఁ గల్గు
పద్యములు చాల మధురముగా విని ఆన
దించితిని కవిత్వము మృదు మధుర
[illegible]ముగా ఉండును-
వీరు లోకమున వాడుకలో నున్న
అనేక పదములను స్వీకరించి తమ
కవిత్వమును అలంకరించియున్నారు
ఇప్పటి నవ్యభాషాకవులు వాడె
జాతీయ పద్ధతులు వీరందరును స్వీక
రింపలేదు. తమ కవిత్వము సర్వజన
సంబోధకముగ నుండవలయు
నను అభిలాషయు ఉన్నట్లెంతును
[illegible] సంప్రదా
యము [illegible] గ్రంథములు [illegible]
రచించి ఆంధ్ర భాషాయోషను అలం
కరించి సందర్భము [illegible] సంత
సించుచున్నాను-

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

శ్రీరామ.   7-1-56
గుంటూరు

మ॥రా॥శ్రీ॥ వారికి: నమస్కారము
లు కేశవానందులకు. ఆశీఃపూర్వ
కముగ వ్రాయునది యేమనగా,
తమరిచ్చిన గ్రంథము "శ్రీభాగవత దశమ స్కంధము ను,
(పోతన) రాసిన పద్యములను వివరించిన
తమానందములు నందితిని. ఈ గ్రంథ
నామము తెలియని వారికి భాగవత
భాగము ప్రాచీనమును. సర్వ
విధములను తమకు వివిధ పద్యానామ
వితను ప్రసిద్ధి కలుగును. తెలుగు
భాగవతమును మించిన గ్రంథము
మరొకటి లేదు. మా ప్రస్తుత
తగిన తగు భాగవత గ్రంథమును
ప్రకటించి, సర్వజనులకు ప్రవేశమును
కల్పించుటకు మహోపకారము చేసిరి.
మానవ జాతికి ఈ పురాణ జ్ఞానము
లేనిది తరించదు అని, నా
ఆశీస్సులు. ఇట్టి గ్రంథములు
మరలు మరలు వెలువడ ఆశించు
చున్నాను.

కాశీ విశ్వనాథ

నివేదిక

శా. శ్రీకృష్ణాభ్యుదయప్రబంధమును లక్ష్మీభర్త కర్పించుచుం
బ్రాకట్యంబుగ వ్రాయ నెంచితిని నాప్రాపై శివాపుత్రుల
స్తోకాదర్శముఁ జూపుచుండ నటు గాదో శాస్త్ర విజ్ఞానమే
మే కన్పించని నన్నుఁబోంట్ల సాదృశ్యప్రసంగంబొకో!

చ. ఇది సురముఖ్యునాజ్ఞగ గ్రహించితి నుంచితి సర్వబాధ్యతల్
సదయులపైని భాగవతసారము తీరముఁ జేరుదాఁక సాం
ప్రదముగ వ్రాయగాఁ గలముఁ బట్టితి వందలువేలు పద్దెముల్
కుదురుగఁ గూర్చి శ్రీరమణుఁగూరిచి కోరికలూర వ్రాసితిన్.

ఉ. బాలతమాలసాలరుచి బంధురదివ్యకళావిభూతిచే
గ్రాలుమురారిదివ్య కథ వ్రాయగఁ దీయనిభావసంపుటీ
జాలములోలశబ్దపరిసర్పితమై చవులారుచుండె వా
చాలత నిండె నెమ్మనము సమ్మతిఁ బండెఁ గరండసామ్యమై

గీ. విజయభారతి యనునితివృత్తమొకటి
పద్యరూపముగా వ్రాయఁ బాలుగొంటి
నందున దశావతారఘట్టాంతరమునఁ
గృష్ణలీలావిభూతి వర్ణించునపుడు.

మ. ఒకపద్దెంబును రెండుమూఁడు పదులెన్నోయయ్యో నేమైన ను
త్సుకతన్ మాత్రము దీరనాతురత తోడ్తో హెచ్చె శ్రీకృష్ణుది
వ్యకథావృత్తముచిత్తముం బుణికి నవ్యాలంకృతి స్ఫూర్తితోఁ
బ్రకృతానందము మేరమీఱి కడలన్ వ్యాపించె నెంతేనియున్.

ఉ. అంతటఁ దొత్తఁ బూనుకొనినట్టి ప్రబంధము నాఁగి యిందిరా
కాంతుడు శ్యామసుందరుని కబ్బము వ్రాయఁగడంగితిన్ మన
శ్శాంతిని గంటి నాపయిని సాఁగెను గ్రంథ మనంతవేగ వి
క్రాంతమహాశ్వరేప్సితము కైవడి లేవడిమాట లేనిదై.

శా. భక్త్యావేశము ప్రోత్సహింప స్థిరుఁడై బ్రాహ్మీమహాదేవియే
సూక్త్యంతర్గత భావగుంభిత పదస్తోమంబునందీర్చుచో
ముక్త్యావేశమునన్ లిఖించు ఘనుఁ డాపోతన్నతో దీటుగా
రక్త్యానంద మెఱుంగసట్టి జడుఁడా వ్రాయున్ బ్రబంధంబులన్.

గీ. వానిపదరేణువులఁ బోలలేని నేను
భాగవతకావ్యరచనకై పాటుపడుట
దైవనిర్ణయమే సూవె తలఁచితలఁచి
వ్రాసితిని తోచినంత శ్రీవరుని కరుణ.

క. శ్రీకృష్ణాభ్యుదయంబును
శ్రీకృష్ణుడె చెప్పుచుండ చెలఁగి లిఖింపన్
నాకొదవెను సద్భాగ్యము
శ్రీకరుచరణాబ్జసేవఁ జేసెడుకతనన్.

ఉ. లలితపదప్రయోగ కుశలత్వము నేని యలంకృతిన్ మహా
త్కలనయుఁగాని పాండితియుఁ గావ్యరసప్రసర ప్రసిద్ధియు
గలుగకయీశ్వరార్పణముగా రచియించిన గ్రంథమందుఁ బా
టిలు నెరసుల్ తలంపక పఠింపుడు పండితులార మ్రొక్కెదన్.

ఉ. బమ్మెరపోతరాజకృతభాగవతంబొకటుండ నందు శ్రా
వ్యమ్ముగు కృష్ణగాథ భవభంధ విమోచనమంచు నెంచి చి
త్తమ్మున గదించి శాస్త్రవిధి తప్పక ముప్పదియారునూర్లు ప
ద్యమ్ముల వ్యాసమాతృకకు దీటుగ సూటిగ నాఁటి వ్రాసితిన్.

క. శ్రీకృష్ణాభ్యుదయంబను
ప్రాకటనామంబునుంచి వరకావ్యంబున్
శ్రీకృష్ణార్పితముగ నా
శ్రీకృష్ణుని చరితగూర్తుఁ జిత్తమెలర్పన్.

గీ. వ్రాసియుంచి వత్సరమయ్యె ద్రవ్యలోప
మౌట ముద్రణకీయలేనైతి దాని
నంతలో దైవచిత్రమేమందు నేడు
వేలరొక్కములభియించె వింతభంగి.

గీ. అంగ్లమునఁ గ్రాసువర్డనునట్టి పోటి
జరుగు నాక్ యండిసీయను (R M. D C) చతుఃవాణి
యందు గెల్పొంది యుండి ద్రవ్యంబు గంటి
నచ్చు కిచ్చితి విబుధుల మెచ్చువడసి.

మ. స్థిరసంకల్పుఁడు పండితోత్తముడు కాశీకృష్ణుఁడాపూజ్యు డ
గ్గిరి కేల్మోడ్చి సమీక్షఁజేయుఁ డన సింగారంబుగా నవ్వి యే
పరికింపు ల్పనిలేవు నేఁటికవితా ప్రావీణ్యమం దెంగుకీ
సరిపోనట్టి వృథాశ్రమం బని సమీక్షం జేయకే పిమ్మటన్.

గీ. ఐన కొన్నిపద్దెంబుల ననుము విందు
నేటికవితాప్రపంచమో నాఁటివిధమొ
తెలియఁబడు నన్న సంతస మొలికిపారఁ
జదివినాఁడను హరికథన్ జతురఫణితి.

మ. కవివర్యా! యని నన్నుఁ బేర్కొనుచు నీకావ్యంబు వర్ధిల్లు ని
భువి నాసూర్యశశాంకతారకముగా మోదంబు సంధిల్లెనా
శ్రవణానందముఁ జేసినా వని ప్రశంసావాక్యముల్ కంఠమా
ర్దవ మొప్పార వచించి వ్రాసె సదభిప్రాయంబు పత్రంబుపైన్.

గీ. బిరుద మని కమ్మ సంతోషపరవశతను
బుచ్చుకొని మ్రొక్కి దీవనల్ పొంది మఱలి
గృహముఁ జేరియు శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిఁ
బండితాఖండలునిఁ గాంచఁ బయనమైతి.

గీ. అతఁడు కవిసార్వభౌముడు వితతయశుడు
ప్రవరుఁ డాస్థానకవి మహాగ్రంథకర్త
తతమహామహోపాధ్యాయధవళకీర్తి
నవ్యజగతివెల్గొందు శ్రీనాథమూర్తి.

గీ. వారి దర్శించినంతఁ బ్రబంధమందుఁ
గొన్నిఘట్టములను బ్రీతి విన్నపిదప
వార లిచ్చినట్టి సదభిప్రాయ పత్రి
మందుకొని మ్రొక్కి దీవెన లందుకొంటి.

గీ. అంత బెజవాడపురమున కరిగి యచట
నచ్చునకు గ్రంథరాజము నిచ్చి దాని
కవసరం బగు నేర్పాటు లన్ని చేసి
మఱలి వచ్చితి రావిపాటిపురముఁ జేర.

గీ. ఇందు వచ్చెడునాదాయ మెంతయేని
యన్న పూర్ణాన్నసత్త్రపర్యాప్తిఁ గోరి
పుచ్చుకొందును దొలుదొత్త నిచ్చుతోడ
భక్తవరులార ప్రోత్సాహ పరుపుఁ డీరు.

క. మాతో నేకీ భావో
పేతుండై మమ్ముఁ జేరెఁ బ్రియముదలిర్పన్
ఖ్యాతుం డీదరవంశో
ద్భూతుఁడు పట్టాభిరామపూజ్యుం డొకటన్.

గీ. కలిమిలేములు కావు రొక్కములు కావు
మానవుని మానవునిఁ జేయు మహితవిధులు
జడత కోల్పడు సహజవిస్తారభూత
దయయె సన్మార్గ వృత్తి కాదర్శపథము.

గీ. దాంభికుఁడు సేయునాభూరిదానములకుఁ
గన్న నెన్నోమడుంగులు వన్నెఁ గాంచు
హృదయపూర్వకముగఁ దృణ మిచ్చెనేని
ప్రకృతిసిద్ధుఁడు సన్మార్గపరుఁడు కాన.

ఉ. ఈదరవంశ భూతుఁడు మహేశ్వరభక్తుఁడు శిష్టమార్గసం
పాదకుఁ డార్యసన్నుతుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు రామయమంత్రినందను
డాదరభావ మొప్ప పరమార్థము సార్థము జెందునట్లుగా
సాదరుఁ డై వచించె నరజన్మము ధన్యత నందుపద్ధతిన్.

గీ. శ్రీగిరీంద్రముపైని వేంచేసియున్న
మల్లికార్జునస్వామి సంపన్నదేవ
తాయతనమందు నన్నసత్త్రంబు నడుప
వలయు మన మంచుఁ దేనియ లొలుకఁ బలికె.

చ. హృదయము విచ్చి సమ్మదము హెచ్చి యభీష్టము మెచ్చి నానిసే
హృదమున కందె వైచి పరమేశ్వరుసన్నిధి నన్నసత్ర ము
ప్పిదముగఁ బెట్టనొప్పుకొని పేర్మిని మువ్వుర మేకమై సుధీ
హృదమున మున్ని తేలితిమిఁ కాదినసంబు పవిత్ర మంచునున్.

గీ. అన్నపూర్ణాన్నసత్త్రిపర్యాప్తికొఱకుఁ
దోడునీడగ నిల్చి మాత్రోవ ద్రొక్కి
ప్రోత్సహించిన వారి సంపూర్ణభక్తి
ప్రముక్కెదము నుతియింతుము ముదము గదుర.

గీ. యాచనాదైన్యమును దీర నర్హమైన
యోచనలఁ జేతు మెన్నియో తోఁచినటులఁ
దాఁచక వచింతు నెల్ల నిందనుకఁ బోఁటు
లెన్ని పడినను ఫలియింప దీప్సితంబు.

క. పంచాంగము గుణియించితి
నంచిత శ్రీశైలచరిత నభివర్ణింతున్
కొంచెము ధనమే చేపడ
నెంచిన లాభమ్ము చెంద డిన్నాళ్ళకునున్.

ఉ. నాయనుజమ్మ్మకైవడి ననారతమున్ లలిఁ దేల్చుచున్ సదా
సాయముఁ జేయుచుండు ఋజుసత్త్వుడు సుందరరాము పట్టి నా
రాయణ రాయనాముఁడు వ్రాసినపొత్తము లచ్చు కిచ్చు నా
ప్యాయన మొంద సత్త్రివిషయమ్ముల యందును సాయమయ్యెడున్.

గీ. జ్ఞాతిసముదాయమందు విఖ్యాత పురుషుఁ
డైనవాడేల సుబ్బరాయాభిధానుఁ
డతులగుణుఁడు వేంకటసుబ్బయాఖ్యుఁడోలి
సత్త్రినిర్వాహణను మేలు సలుపుచుండ్రు.

గీ. అల్లుఁ డగు మత్కమల్లికృష్ణాభిధానుఁ
డెంతయో సాయపడుచుండె నిట్టికృషికి
నట్టిభక్తుల సతము ప్రియంబు గదురఁ
బ్రోచుఁగావుత మైశ్వర్యమునిచ్చి శివుఁడు.

గురుస్తుతి

శా. శ్రీలక్ష్మీగణనాథషణ్ముఖుల సంసేసించి భావించి వి
ద్యాలాభంబును గంటిఁ గొంటి గవితావ్యామోహదాహంబు నా
ప్రాలేయాచలబాలబాలకులె నా ప్రాపంచు శ్రీకృష్ణలీ
లాలావణ్యకథాసుధారసముఁ గ్రోలంజాలితిన్ లీలమై.

మ. వరకౌండిన్యసగోత్రసంభవుఁడ శ్రీవాడేలవంశార్ణవ
స్ఫురదిందీవరమిత్రపాత్రుఁడ కళాపూర్ణోజ్జ్వలానందస
ద్గురులక్ష్మీగణనాథసేవకుఁడ సాంగోపాంగసిద్ధాంతన
వ్యరహస్యానుగతుండ శేషగిరిరాయాభిఖ్యుదైవజ్ఞుఁడన్.

కవివంశక్రమము

సీ. బమ్మెరాన్వయమహావారాశిచంద్రుఁ డౌ
పోతరా జేకాలంబున జనించె
గవిసార్వభౌమవిఖ్యాతపట్టము గొన్న
శ్రీనాథుఁ డేశాఖఁ జెందియుండె
గవికోకిలపదంబుఁ గైకొన్న కంకంటి
పాపరా జేకులప్రథితుఁడయ్యె
సోమయాజిసుకీర్తిఁ బ్రామినతికన్న
యేమహాన్వయము రాణింపఁ జేసె

తే. నాతఁడు ప్రబంధపరమేశుఁ డన్నయశము
గొన్నయెఱ్ఱాప్రగడ యెట్టికోలమువాఁడో
యట్టియార్వేలవారియం దవతరించి
నాఁడఁ దత్పదములజాడ నడుచువాఁడ.

సీ. సర్వసర్వంసహాచక్రభాగము నేలు
మంత్రాంగకుశలు రమాత్యవరులు
ఖండనోద్దండప్రకాండపాండితి నొప్పు
మహితాస్త్రధారు లమాత్యవరులు

ప్రతివాదివాదవిపాటనదక్షులై
నిత్యావధాను లమాత్యవరులు
దానకర్ణు లనంగ దశదిశాక్రాంతని
ర్మలయశోధారు లమాత్యవరులు

తే. భక్తిసామ్రాజ్యసుస్థిరపట్టభద్రు
లమలవిఖ్యాతకార్యపర్యాప్తకుశలు
రట్టియార్వేలవంశమం దవతరించి
నాఁడఁ దత్పదములజాడ నడచువాఁడ.

గీ. ఆరు వేలనియోగిబ్రాహ్మణకులంబు
నందు వాడేలవంశవిఖ్యాతుఁ డయ్యె
వేంకయామాత్యధీమణి వేదవిహిత
ధర్మకర్ముఁడు నిరతాన్నదాత యతఁడు.

సీ. అన్నపూర్ణాదేవి యని వాసి గని క్షుధా
తురులఁ దృప్తులఁ జేయు పరమసాధ్వి
భర్తయే తనకుసర్వస్వంబుగా నెంచి
సత్పతిత్వము గన్న సచ్చరిత్ర
యనుదినంబును భర్త ననుగమించుచు వేద
విహితధర్మము నెరవేర్చుతరుణి
పుట్టినింటికిఁ దాను మెట్టినింటికిఁగూడ
సద్యశంబును గూర్చుచారుసుగుణ

తే. వేంకయామాత్యధీవరు వెలఁది మూర్తె
మాంబ బద్వేటివారలయాడుబిడ్డ
దొడ్డయిల్లాలు నోనములదొంతి యింతి
నామె వర్ణింపనౌనె శేషాహికైన.

క. ఆపుణ్యదంపతులకున్
శ్రీపతిభక్తుండు శిష్టసేవకుఁడు యశః
ప్రాపకుఁ డొసురంగాఖ్యుఁడు
చేపడెఁ బ్రియయుండుగాఁగ శ్రీహరి దయచేన్.

గీ. రంగయామాత్యవర్యుఁ డర్భకుఁడునైన
తరుణమందే దివంబున కరిగెఁ దండ్రి
యార్తి విడిమూర్తమాంబ యేకైకపుత్రుఁ
బెంచుచుండెను విద్యఁ జెప్పించుకొనుచు.

ఉ. వేంకటరంగయాఖ్యుఁడు వివేకవివర్ధనుఁడై సురూపవిఖ్యా
నాంకుఁడు నా రహించెడువయస్సున నుండఁ దదీయమాత వం
శాంకుర మైనసత్సుతున కర్హవిధాన వివాహ మాట కా
శంక వహించి యోజనలు సల్పుచునుండెడు కాలమందునన్.

గీ. వారిస్వగ్రామ మగుతర్లుపాడుపురికిఁ
బరిసరంబున మారికాపురి రహించు
నం దనావృష్టిదోష మత్యధిక మైన
నార్తిఁ జెందిరి ప్రజలు సస్యములు పోయి.

ఉ. ఆపురమందు మేటి యయి యందఱకుం దలలోనినాల్కయై
కాపుర మున్నశ్రీయుతుఁడు గౌరవపాత్రుఁడు సర్వరాజవం
శోపగతుండు "కోనయ" మహాత్మకుఁడై ప్రజలందుచున్న సం
తాపము దీర్ప నెంచి బహుధా పరికించి తలంచి యొప్పుగన్.

ఆ.వె. చెరువుకట్టపైనిఁ జేరి విరటపర్వ
మెవ్వ రేని చదివి రేని భక్తిఁ
గాటకంపుబాధ కడ లంటి వర్షము
కురియు ననెడుశుద్ధి కుదిరి యంత.

ఉ. అట్టిమహాత్ముఁ డెవ్వఁ డని యాత్మఁ దలంచి యొకింత యెద్దియో
యట్టె తళుక్కునన్ హృదయమందు వెలింగిన రంగయాఖ్యుఁడే
యిట్టి విధాల కర్హుఁడని యెంచి రయంబున బండిఁ బంచి దా
నెట్టిన సర్వయత్నములు నేమముగా నొనరించు చుండఁగన్.

గీ. రంగయామాత్యవర్యుఁ డుప్పొంగిపోయి
తల్లి యగుమూర్తమాంబతోఁ దరలి మారి
కాపురిం జేరఁబోయెఁ దద్గ్రామవాసు
లెల్ల నెదురేగి స్వాగత మిచ్చి రెలమి.

ఉ. పండితుఁడున్ వచోనియమపాలుఁడు శీలము నెంచి సర్వదా
యండజవాహనున్ హృదయమందు ధరించినవాఁడు కీర్తి మా
ర్తాండుఁడు రంగయార్యుఁడు బుధప్రమదంబుగఁ జెర్వుగట్టుపై
నుండి విరాటపర్వమును నూర్జితభంగిఁ బఠించె నంతయున్.

గీ. పటపటార్భాటములతోడఁ బరఁగె మొగులు
నురుములున్ మెఱుపు లొదవి చెలువునిండ
వర్షధార ప్రవర్తిల్లెఁ గర్షకజన
చిత్తహర్షము చెలరేగి మత్తుకొనియె.

గీ. కోనయామాత్యుఁ డంత సమ్మానితముగ
రంగయార్యుని నిజమందిరమునఁ జేర్చి
యుచితభంగిఁ గానుకలు బహూకరించి
పలికె నెల్లరు విన మోదకలన వెలయ.

గీ. ఇతని వాగ్ధాటి పాండితీ నుతవినయము
నన్ను మెప్పించె నాచిన్నికన్నసుతకుఁ
దగినవరుఁ డితఁడే కాన తప్పకునికి
దాని నిచ్చి పెండిలిఁ జేతు వీని కనుచు.

గీ. ఆరువేలనియోగుల కర్హమైన
లక్ష్యలక్షణసంపన్నలాక్షణికుఁడు
రంగయామాత్యుఁ డౌ హృదయంగమముగఁ
బెండ్లి జేసెదసుతనిచ్చి ప్రీతిమీఱ.

గీ. రిక్తుఁడును బితృహీనుఁడు రెక్కలార్చి
బ్రతుకుకష్టజీవియు నైనరంగయార్యుఁ
డల్లుఁ డయ్యె జమీందారునంతవాని
కద్దిరా కాలమహిమ మహాద్భుతంబు.

ఉ. అంతటఁ గొన్నినాళ్ళకు మహాత్ముఁడు కోనయమంత్రి ప్రీతి సి
ద్ధాంతులఁ బిల్వఁబంచియు నుదాహృతదివ్యముహూర్త మెంచి సు
స్వాంతముతోడఁ దాను మన సారఁదలంచిన రంగయార్యునిం
జెంతనుఁ జేరరాఁ బిలిచి చేసె వివాహముఁ గూఁతు నిచ్చియున్.

క. కన్యాదాన మొనర్చెను
మాన్యుఁడు కోనయ్య రంగమంత్రికిఁ గృపతో
నన్యోన్యాదర్శమ్ముల
మాన్యులు దంపతులు గంద్రు మమతలు దీరన్.

క. ఏనాఁడామహిళామణి
పూని పదాంభోజమూని పొందెనో నికటం
బానాఁడే సిరిసంపద
లూనెన్ లక్ష్మీకటాక్ష మొయ్యన వెలసెన్.

గీ. రంగధామునిలక్ష్మి శ్రీరంగధాము
లక్ష్మియే యన నొప్పె సలక్షణముగ
భోగభాగ్యములకు వెలిపోక వీఁక
బ్రదుకుచుండి రాదర్శదంపతులు వారు.

చ. కడుపు ఫలించె వారలకుఁ గన్యక యొక్కతె వేంకమాంబ నాఁ
బొడమె నంతరం బొకసుపుత్రుడు వేంకయ పుట్టె నిట్లు వం
గడము సమృద్ధమౌనటులఁ గల్గిరి ఆర్వురుపుత్రికామణుల్
కొడుకులుమువ్వు రర్ధమును గోరికలూర లభించె భోగ్యమై.

గీ. వేంకమయు మూర్తెమాంబయు పిచ్చమయును
రాములమ్మయు నచ్చమ్మ రాచమల్లు
సుబ్బమ యనంగ నార్వురుసుతలు వెంక
యయును వెంకటరామయ్య యనెడుసుతులు.

సీ. రాజమల్లుకుటుంబరమణి యై వేంకమ్మ
రామయమంత్రి కర్ధాంగియయ్యె
బద్వీటివంశశోభనముగ మూర్తెమ్మ
సుబ్బరామామాత్యుసుదతి యయ్యెఁ
బాలుట్లవంశముఁ బాలింప నచ్చమ్మ
చెన్నయామాత్యునిఁ జెట్టపట్టె
స్వారాజులవారిసతి రాములమ్మ శ్రీ
కోనయామాత్యునిచేనయయ్యె

వరదరాజులవంశము వాసిగాంచ
నచ్చమాంబ వేంకటనరసార్యుఁబొందె
రాచమల్లుకుటుంబమురమణఁజెంద
సుబ్బమాంబ సుబ్బయమంత్రిసుదతి యయ్యె

గీ. జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు వేంకయ చెలఁగి రాచ
మల్లువారిమహాలక్ష్మి మమత గాంచె
రమ్యగుణుఁ డైన వెంకటరామయార్యుఁ
డయ్యె వరదరాజులవారి యల్లుఁ డనఁగ.

శా. ఆపుణ్యాత్ముఁడు రంగయార్యుఁడు సదా యాత్మానుసంధాత యై
చాపల్యంబును మాని వైష్ణవ కథాస్వారస్యచిత్తంబునం
గోపాలప్రభు నాశ్రయించియుఁ దపోగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లు నే
తాపంబుం గొనఁ డెట్టివేళలను జిత్తభ్రాంతి గోరాడినన్.

సీ. తొలికోడికూతతో మెలఁకువ గని లేచి
కాల్యకృత్యంబుల గడపివైచి
స్నానమొర్చి వస్త్రముగట్టి భక్తితో
నూర్ధ్వపుండ్రంబుల నొప్పుదిద్ది
నిత్యనైమిత్తికనియమముల్ నెరవేర్చి
ప్రార్థనాదికములఁ బరఁగఁ జేసి
జపమాల చేఁబూని సదనము వెల్వడి
పంచపాళి వసించి భక్తి గదుర

గీ. రామనామముఁ జేయుచు రక్తి భక్తి
ముక్తి చెలువొంద గాలముఁ బుచ్చుచుండు
రమ్యగుణశీలి ధీశాలి రంగయార్యుఁ
డవతరించిన శ్రీనాథునట్లు దోఁప.

గీ. అతఁడు పోతనకృతభాగవతము నెల్లఁ
దాళపత్రము లంటి ముత్యాలఁ బోలు
నక్కరమ్ముల లిఖియించె నక్కజముగ
భక్తితాత్పర్య మిట్లెగా పరిఢవిల్లు.

క. నరున కనాయాసముగా
మరణము చేకురు టసాధ్యమార్గముసూవే
పరమేశ్వరుదయచే నది
దొరకొనియెన్ వారి కెంతదొడ్డఫలంబో!

చ. తనకడగొట్టుకూతురికిఁ దద్దయుఁ బెండిలిఁ జేయుచో సుహృ
జ్జనములు బాంధవు లలిసి సద్మము నిండుగనుండఁ బెండ్లియై
చనియెడునాడు మాలికను జయ్యనఁ ద్రిప్పుచుఁ ద్రిప్పుచున్ హరీ
యని తలవాల్చె రంగయ మహాత్ముల మృత్యువురీతి యిట్టిదా.

ఉ. ఆమహానీయుజ్యేష్ఠ సుతుఁడై జనియించిన వేంకయార్యుఁ డు
ద్దామమనీషి సత్త్వగుణధన్యుఁడు లౌకికకార్యధుర్యుఁ డెం
తోమతిమంతుఁడై మనియె నుర్విని సంతతి లేని లోటు గా
కేమియు నెందుఁ గీడ్వడఁ డహీనకృతాచరణుండు గావునన్.

ఉ. వేంకటరామయార్యుఁడు పవిత్రుఁడు రంగయమంత్రి పుత్రకుం
డంకిలిఁ బెట్టఁ డేక్రియల నన్నరుఁ దండ్రికి భక్తియుక్తుఁడై
సంకటహారిఁ గొల్చుచును సజ్జనపాళిని జేరఁదీయుచున్
జంకొకయింత లేక యనిశంబు బుధార్చనఁ జేయుచుండెడున్.

గీ. ఆతఁడు నిరతాన్నప్రదాత్రాఖ్య గాంచె
బుధసురార్చనలందు సంపూర్ణుఁ డయ్యె
లౌకికజ్ఞానకుశలుఁడై లలిఁదనర్చె
సాటివారలలో తాన మేటి యయ్యె.

గీ. వరదరాజుల వేంకటనరసయార్యు
తనయ వేంకటలక్ష్మాంబికను వివాహ
మాడి యనుకూలదాంపత్య మనుభవించి
గడపె గార్హస్థ్యధర్మరక్షకుఁడు నగుచు.

ఉ. ఆఁకలిగొన్నవారిముఖ మార్తిఘటింపఁగ లేకపోయినన్
రూకలు నప్పు దెచ్చుకొని రూఢిగ నాతురు సేద దీర్చు నెం
దాఁక సమర్థమౌనో యటుదాఁక స్వధర్మము నిర్వహించు నా
తేఁకువ యెట్టిదో పరమధీరున కాతనికే సువేద్యమౌ.

తే. లేదనెడుమాట దా ననలేఁడు నిమిష
మేనివెనుక ముం దాడఁబో డెంత తిథులఁ
దృప్తిపరచినఁ గాని సంతృప్తిఁ గనఁడు
ప్రవరుఁ డాతఁడు వేంకటరామసుకృతి.

సీ. తనపంక్తి నతిథి లే కునికి నొక్కండుగా
భుజియింప నెన్నఁడుఁ బూనుకొనఁడు
సూపశాకాపూపచోష్యాదిపాకము
ల్దిని గాని హృదయసంతృప్తి గనఁడు
వలదన్న వినక భోక్తల కెల్ల దధిఘృతం
బులను వడ్డింపక చలము విడఁడు
భుజియించుతఱి నన్నమో యన్న ముష్టివా
నిని సత్కరింపక తినఁడు మెతుకు

తే. నతిథి కభ్యాగతికిని దివ్యాన్ననిజ
మనఁగ నెన లేని యశమంది నట్టిపుణ్యుఁ
డన్నదాత సుధీమణి యఘరహితుఁడు
రమ్యగుణమూర్తి వేంకటరామసుకృతి.

ఉ. చాయవిధాన భర్తకనుపన్నల వేంకటరామయార్యుతో
జాయ యహర్నిశంబులును సాదృశవృత్తిఁ జరించుచుండు నా
ప్యాయితవృత్తి భర్తృపదపంకజముల్ భజియించు నిట్లు సు
శ్రీయుతు లైనదంపతులు చెంది రనంతసుఖంబు నుర్విపై.

వ. ఒకనాఁ డామహిళాశిరోమణి శరీరోత్పన్నరోగార్త యై
యొకచో నొత్తిలియుండ నంతవఱ కెం దున్నాఁడో సద్బ్రాహ్మణుం
డొకఁ డన్నాతురుఁ డై ప్రవేశపడె నట్లో లేచి యాతల్లి సం
టకముం జేసి క్షుధాతురుం దనిపెఁ బండంబోవు నయ్యంతలోఁ

గీ. ఒకరితర్వాత నొకరుగా నికటమునకు
నాల్గుపర్యాయములు వచ్చినా రతిథులు
వారికిం గూడవంటలు వడ్డనలును
జేసెనఁట తల్లి యెంతటిస్థిరచరితయొ.

సీ. అన్నపూర్ణాదేవి యని యంద్రు సహానధ
రిత్రి నాఁ బెలుచ వర్ణించుచుంద్రు
పరమపతివ్రతావరశిరోమణి యంద్రు
గృహలక్ష్మి యనుచుఁ గీర్తించుచుంద్రు
నిరుపేదజనుల నాదరమునఁ గాపాడు
పరమాప్తురా లనిపల్కుచుంద్రు
బంగారుబొమ్మని బాంధవు ల్పొగడెద
రాదర్శగృహిణి యం చభినుతింతు

గీ. రామె నెఱిఁగిన పుణ్యాత్ము లన్నియెడల
జ్ఞాపకము వచ్చినపుడెల్ల సర్వవిధుల
నభినుతింతురు మెచ్చెద రాదరమున
నేఁటిదనుకను మాతర్లుబాటిజనులు.

ఉ. ఇట్టుల పుణ్యదంపతు లహీనయశంబున మన్కి గాంచుచో
గట్టిడిబ్రహ్మ నెన్నుదుటఁ గాదని వ్రాసెనొ యేమొ వారికిం
బుట్టరు వంశమండనులు పోవఁదొడంగెను ప్రాయ మెట్టిటో
నెట్టిరి కాలమానమును నేమము దప్పక నోము నోచుచున్.

శా. ఎన్నోనోములు నోచినోచి తుదకె న్నే వ్యర్థమై వాంఛ యు
త్పన్నం బైనది యైన నట్టి గడువం దర్కించి యాత్రాను తె
న్నెన్నో చేసి వృథా వృథాయయి మనోభీష్టంబు సిద్ధింపకే
బన్నంబుల్ పడి రట్లు దంపతులు విభ్రాంతానురాగాత్ములై.

క. అది యేనోమో వ్రతమో
చదునగుభూతలము నలికి సరసాన్నములం
బొదలించి కుడుచుకర్జము
ముద మది మది నేర్చెఁ బుత్రమోహముతోడన్.

క. ఎన్నో శ్రమలం బడ నే
పున్నమునవొ కాని యొక్క పుత్రిక గలిగెన్
జిన్నారిబాలఁ గన్గొని
కన్నులపండువుగ నెలఖుకడలిఁ బొదలుచున్.

గీ. ప్రాణముల కెత్తు కెత్తుగా బాలఁ దలఁచి
లలిని చిన్నారిచిలిపచేష్టలకు లలరి
ధన్యతము లైనరీతిఁ దద్దంపతులు ర
హించి పెంచిరి ప్రోజ్జ్వల హీరమట్లు

గీ. ఆమెయేసూవె గుణముల కాటపట్టు
నమలవిద్యాస్రవంతి రాయంచకూన
భాగ్యశాలిని నాపాలిపట్టుగొమ్మ
దేవతామూర్తి సుబ్బమాదేవి తల్లి.

గీ. అంత నైదేండ్లపిదప మాయమ్మగాంచె
ప్రథమపుత్రు మదగ్రజుఁ బ్రథితకీర్తి
నవిరళానందనిరతు నాధ్యాత్మికరతు
మహితు వేంకటసుబ్బయామాత్యసుకృతి.

గీ. జగతిఁ బ్లవనామవత్సర శ్రావణసిత
పక్షసప్తమీభార్గవవాసరమున
నాదు నగ్రజుఁడు జనించె మోద మొదవ
పుణ్యమిథునము తలఁపులు పొంగి పొరలె.

గీ. అంత నాల్గేండ్లు నిండు ననంతరమున
నొనర విశ్వావసువునాశ్వయుజబహుళద
శమిని బుధవార మర్థనిశాఘటికల
నన్నుఁ గని యుబ్బిపోయె నాకన్నతల్లి.

గీ. నేను నిర్భాగ్యుఁడను నవనీతహృదయ
తల్లిఁ గోల్పోతి నాచిన్నతనమునందె
మాతృగండముచేఁ బుట్టి మాతఁజంపు
కొంటిఁ పదిమాసములు దాటుకొనకమునుపె.

క. నాతల్లి లక్ష్మమాంబిక
గతించెనె లక్ష్మిగూడ (శ్రీ)విడి జనకుం
కాతతద్దుఃఖపయోనిధిఁ
జీతము చెడి పడియెఁ బాలు చెడెఁ గాపురమున్

గీ. అంత మాపితృభగిని యగు నచ్చమాంబ
భర్తపోయిన దాటచే బయలుదేరి
వచ్చి మాతండ్రి నూరార్చి వత్సలతను
దల్లిలేని పిల్లల మమ్ము దయను బెనిచె.

గీ. ఆమెయే తల్లి యని లోక మరయుదనుకఁ
దలఁచుచుంటిని నేను వత్సలతఁ బెనిచి
తల్లి మఱపించి యక్కునఁ దార్చి కూర్చి
బెనుచుమేనత్త ఋణ మెట్లు చనునో నాకు.

గీ. తల్లిచనుబాలుఁ గ్రోలంగ నుల్లసిల్ల
నేను నోఁచనుగావున నేఁగెఁ దల్లి
బాలపోషణ కర్మము పాలె గాన
యావుపాలచేఁ బెంచె మాయత్త నన్ను

మ. ఒకనాఁ డావు వనమ్ములం దిరుగుచో నున్మత్తమై యత్త తా
నొకతై పోయె సవిత్రిజాడఁ గనఁగా నున్నట్లు గప్పించితే
వ్రకమండుం జరమాద్రిఁ జేరుకొనె ద్రోవల్ డొంకలుం గాన
టికి రాలేక ప్రయాస నందె నట కన్నీరోడ మాయత్తయున్.

గీ. కన్నప్రేమకన్న నెన్నోమడుంగులు
పెంచుచున్నప్రేమ పెద్ద దనుచుఁ
బెద్దలాడుసుద్ది తద్దయు సరిపోయె
నచ్చమాంబ నన్ను నాదువిధిని.

చ. పదఁపడి పేర్మిఁ జేసెను వివాహము వేంకటసుబ్బమాంబికా
సుదతికి నవ్యయాన్వయవిశుద్ధుఁడు వేంకటరామమంత్రికిన్
సదయుడు నాదుతండ్రి గుణసాగరుఁ డల్లుడు భార్యతోడఁ ద
త్సదనముఁ జేరిపోయె సరసప్రతిమానవినూత్నరాగియై.

గీ. అంతఁ గొన్నాళ్ళతర్వాత నగ్రసుతుఁడు
విమలువెంకటసుబ్బయాభిఖ్యునకును
భాగినేయుఁడు బుచ్చయపట్టి శేష
మాంబికను గూర్చి చేసెఁ గల్యాణశుభము.

గీ. నాకుఁ బది జ్యేష్ఠునకుఁ బదునాలుగేండ్లు
పెంచి పెద్దఁజేసినయత్త ప్రియముదీరి
స్వర్గసీమ ప్రవేశించె సాకుభార
మీశ్వరునియందు నిల్పి జీవేచ్ఛ తొలఁగి.

ఆ. వె. ఆడుదిక్కు లేనిపాడుసంసారము
నీదలేక తండ్రి యేడ్చుచుండ
బావనన్నుఁ గూడఁ బయనంబు గావించి
పెనుప నెంచి వెంటఁగొని చనియెను.

చ. జనకునకన్న మిక్కిలిగ సర్వవిధమ్ముల నద్దముద్దుగాఁ
బెనిచెను నన్ను భావుకుఁడు వేంకటరాయమంత్రి యక్కయున్
జననివిధానఁ బ్రేమమయసాదరభావముతోడఁ గంటికిన్
నునుచుక పెంచె వారికరుణోన్నతి నెన్నఁదరంబె నాకునున్.

సీ. ఏవేళ కేయవి కావలె నందునో
ఆవేళ కవి యిచ్చి యలరుచుండ్రు
తినువస్తువులు కోరికొనిన యాక్షణమందె
కొని యిచ్చి నెమ్మది ననుపుచుండు
ఆటపాటలలోన నలసివచ్చినయంత
శ్రమదీర ముచ్చట లడుగుచుండు
ఆవశ్యకంబైన యన్నిపదార్థముల్
సమకూర్చి ప్రేమగా భ్రమ గదింత్రు

గీ. కన్నకొమరునకన్నను మిన్నయనుచు
నెన్నుకొని నన్నుఁ బెంత్రు సంపన్నభంగి
కొటుపా టెందునున్ లేక పాటవముగఁ
బెరుగుచుంటిని భావుకవరగృహమున.

గీ. అచట నిఱువదియేండ్లప్రాయమ్ము వఱకు
పెరిగినాఁడ విద్యాబుద్ధు లరసినాఁడ
శిక్షితుఁడనై ప్రవేశపరీక్షవఱకుఁ
జదివితిని హూణవిద్య నిశ్చలతఁ గాంచి.

శా. నాయీదేహములోని ప్రత్యణువునన్ నాబావసౌహార్దమే
స్థాయిం గాంచియు గోచరించెడిని విజ్ఞానాఢ్యు లేవైన వా
లాయ మ్మయ్యవి నాదుసోదరదయాలాభ్యప్రభావంబె యా
నా యౌన్నత్యము వారిభిక్ష యిదియే నానిశ్చయం బెప్పుడున్.

శా. నాపైఁ జిందినవారిప్రేమరస మీనాఁడైన సాదృశ్యమౌ
లేపంబై తడియారకున్న యది పక్షిబార్హముల్ మాపుచోఁ
గాపై ప్రాపకమై తనర్చునది శంకాంతంకముల్ దీర్చుచున్
గాపాడున్ నను సార్వకాలమును భాగ్యశ్రీ కటాక్షంబుగన్.

ఆ. వె. దిక్కుమొక్కు లేనిదీనుఁడనై యుండ
నన్నుఁ జేరఁ దీసి కన్నవాని
కన్నఁ బ్రేమ నెంచి కాపాడుమాన్యులు
వారిఋణముఁ దీర్ప వశమె నాకు.

క. తమయేకైకనుపుత్రిక
సమరసతను నిచ్చి పెండ్లి సలిపిరి నాకున్
సుమనస్కులు నాధ్యాత్మిక
గమనము గమకింప శుద్ధకర్ములు వారల్.

తే. ఒకరితర్వాత నొకరు సాయుజ్యమునకు
సతిపతులు చేరుకొనినంత ధృతి దొఱంగి
నేను నాయన్న చెంతవసింప నెంచి
చేరితిని రావిపాడ్రమ్యసీమ కపుడు.

ఉ. గ్రామణివృత్తిచే బ్రదుకుఁ గాంచి స్వధర్మము నెంచి లౌకిక
గ్రామణియై రహించె నుతిఁ గాంచెను సాటికులీనులందున
న్నేమము దప్పఁబోక కరణీయకృతంబులు మీఱలేక యు
ద్దామవిధానము న్విడక తాల్చె మదగ్రజుఁ డట్టివృత్తినిన్.

క. పైవారియుత్తరువులను
గావలసినరైతుకోటికార్యవితతులున్
ధీవరుఁడై సరిఁ జేయుచు
జీవఁ దలిర్పంగ వృత్తి చేకొనె నతఁడున్.

ఉ. అతఁడు సధర్ముఁ డంచుఁ గొని యూడుదురెల్లరు వృత్తివిద్యయం
దస్ఖలితకార్యధుర్యుఁ డనియందురు పైయధికారు లెందునే
కౌతుకులు లేనిచందములఁ గూర్చుచు నేర్చినవృత్తియందు స
మ్మతుఁ డగు నెల్లవారలకు మాన్యుఁడు వేంకటసుబ్బయాఖ్యుఁడున్

ఉ. నేనును వైద్యవృత్తిగని నిచ్చలు సర్వులు మెచ్చు నట్లు స
మ్మానితభంగిఁ జేసెదను మానసమున్ మసిపూత బూయుస
జ్ఞానముఁ జేరనీను నిరసప్రతిఘాతముఁ జేయలేను దు
ర్మానముఁ జెందఁ బోను బరమప్రతికూలురయందు నేనియున్.

గీ. అగ్రజుఁడు నాకు నేను నాయన్నగారి
కండగానుండి యన్యోన్య మహారహంబు
నిత్యవిధులం బ్రవర్తిలి నియతి గదురఁ
గడుపుచుంటిమి మనములొక్కటిగఁ గలిసి.

చ. పొరుపులు లేవు మాకుఁ దలపోఁతలఁబోఁతులు నేకరూపమై
పరిణతి నందు నే నతనిప్రాపును గందు నతండు మన్మన
స్సరణిని జెందుఁ జిందు సరసమ్ముల దేహము లన్య మయ్యునాం
తరములు లెందు నొక్కటయి ధాత్రిఁ జరింతు మనూనసఖ్యతన్

గీ. తాతతండ్రులబుద్ధులు దారసిల్లె
ననఁగమాసహోదరులకు నన్నదాన
మన్న బెనుకూర్మి చెన్నారు మనములందు
నల్లె సాగించెదము నిత్యయాత్ర జగతి.

గీ. మాదుమాదునిల్లాండ్రు సముంచితముగ
దోహద మొనర్చుచుండ్రు మా యూహలకును
విసుగుకసుకులు లేక యెవ్వేళనేని
యతిథిపూజ లొనర్చెద రాదరమున.

చ. కలిగినయంతలో వెలితి కన్పడకుండెడునట్లు సర్వదా
జలువునునుండు మేమతిథిసజ్జనపూజల నోజమై మనః
ఫలకములందఁ జెంది సరిపక్వత నందినఁ గాని యట్టియూ
హాటు ఫలమంద లే నభినయంబు విడంబను జంబు[illegible]చెడున్.

గీ. అగ్రజున కేకపుత్రికయై జనించె
సుందరీమణి వేంకటసుబ్బమాంబ
మఱుకుమల్లిసదన్వయమహితకృష్ణ
రాయునకు ధర్మపత్నియై రమణమీఱె.

గీ. ఆమె కొకపుత్రికయు నొక్కయాత్మజుఁడును
గలరు చిన్నారివారు మాకనుల నమృత
ధార లొలికించుచుండ్రు ముద్దార మమ్ముఁ
జేయుచుందురు మురిపెముల్ సేయుచుండ్రు.

క. ఇదె మావంశావళి స
మ్ముదమున వ్రాసితి యథార్థముల నన్నింటన్
సదయుఁడు శ్రీపతి వంశా
భ్యుదయముఁ జేకూర్చుఁగాత మొప్పెసలారన్.

విషయసూచిక

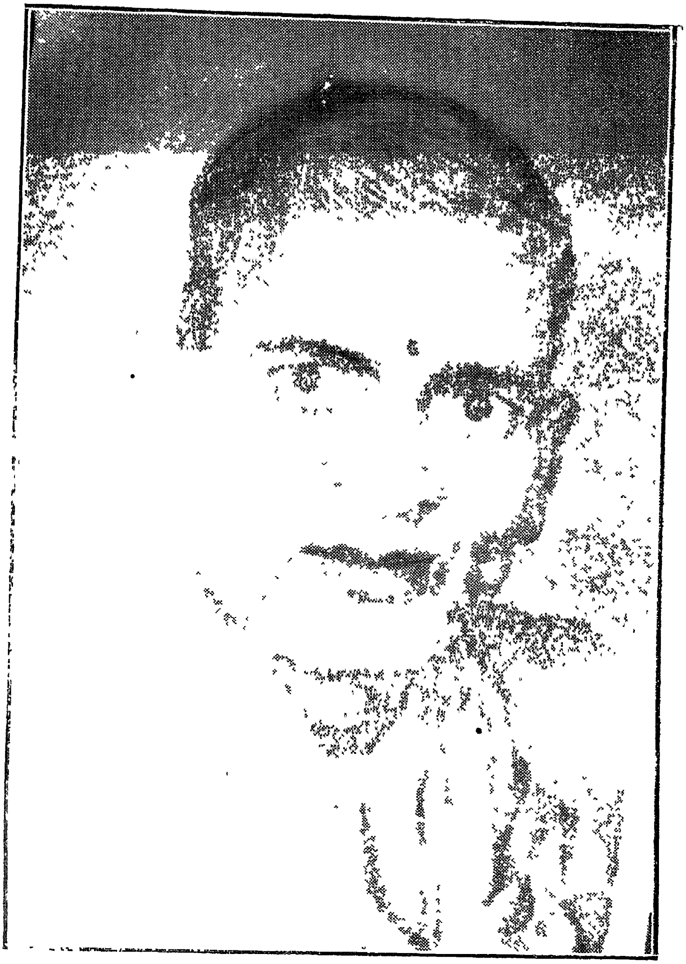
ప్రథమాశ్వాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము

చతుర్థాశ్వాసము

పంచమాశ్వాసము

గ్రంథకర్త:
వాడేల వేంకట శేషగిరిరావు

ఓమ్

శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయము

ప్రథమాశ్వాసము

—* ఇష్టదేవతా ప్రార్థనాదికము *—

శ్రీలావణ్య సుధా చకోరము, వ్రజస్త్రీచిత్తపంకేజ పా
ళీలోలాళివరంబు, రమ్యముగళీ లీలాసమాకృష్ట లో
కాలోకస్థిత జీవ సంచయము, శ్రీ కైవల్యబంధంబు, గో
పాల బ్రహ్మము మన్మనస్స్థితము, సంప్రార్థింతు శుద్ధుండనై.

ఉ. వెన్నలు ముచ్చిలించి, యలివేణులకున్ భవబంధ మోచనం
బున్నిమిషంబులోఁ గలుగఁ బ్రోచిన చక్కని నల్లనయ్య! ని
న్నెన్నఁదరంబె మాదృశుల కింద్రవిరించి ముఖామరాళి యై
న న్నిను నెంచఁ జాలరనినన్ విషయైక నివిష్టు లేముకా.

శా. నిన్నుం బార్థునియట్లు కొల్వఁగలనే! నీరేజపత్రాక్షు! కా
దన్నన్ వ్యాసమహర్షిపోలె భవదీయాఖ్యానముల్ వల్కనై
న న్నేర్వంగల నంచుఁ జెప్పుదునె యత్నం బిద్ది యేలన్నఁ బో
తన్నం బోలి తరింపఁగోరెసుమి! దేవా! నన్ను మన్నింపుమీ!

మ. అతఁడా వ్యాసకృతంబు భాగవత కావ్యంబున్ సమగ్రంబుగా
ధృతి మీఱం దెలిఁగించె దాఁటె భవవార్ధిన్ నేను నాలీలఁ ద
త్కృతిలోనన్ యదువంశవర్ధనుఁడవై యింపొందు నీగాథ నం
చితరీతిన్ రచియింతు నీకరుణ లోఁ జింతించి గోపాలకా!

క. అల దశమస్కంధములో
పలిగాథ మదీయ శక్తి వంచన లేకే
తెలుఁగున రచించెదను యదు
కులతిలకా! తప్పు లెన్నకుము నాయెడలన్.

చ. అని హరి సన్నుతించి ముదమారఁగ నాతని దివ్యగాథ నే
ర్చినకొలఁదిన్ రచించి కృతకృత్యుఁడనై భవబంధ మోచనం
బను గనువాఁడ నంచుఁ దలపోసి సమస్త సుపర్వమూర్తి యా
తని నుతిచేతనే సకల దైవత సన్నుతిఁ గాఁదగు నంచు నెంచుచున్.

క. వ్యాసాదిక కవివర్యుల భాసురభక్తిన్ భజించి వాణీకరుణో
ల్లాసమునన్ శ్రీకృష్ణకథాసంగ్రహ మేను గూర్పఁ దలకొంటి నిటుల్.

తే.గీ. తన చరిత్రము తన కంకితముగఁ దానె
పలుకుకొనుఁగాక నానోట జలజనేత్రుఁ
డింక నెఱసులు గలవేని యెంచి యపహ
సింపకుఁడు కవులార! మన్నింపుఁడు నను.

వ. అని శ్రీకృష్ణాంకితంబుగా నాయొనర్పంబూనిన శ్రీకృష్ణాభ్యుదయంబను
కావ్యంబునకుం గథాక్రమం బెట్టిదనిన.

—* కథాప్రారంభము *—

మ. అవనీ దృష్ట సురాలయం బనఁగ నత్యైశ్వర్యసంవిస్తృతై
తవు నింపౌ మధురాపురం బరియ స్వస్థానంబుగాఁ జెంది భూ
ధవచంద్రుం డొకఁ డుగ్రసేనుఁ డను నాతం డేలు దేవేంద్రవై
భవ మొప్పారఁగ శత్రుభీకరుఁడుగా వాసిం బ్రకాశించుచున్.

మ. తనకుం బుత్రిక లేని హేతువున నా ధాత్రీశుఁ డన్యుం గ
న్నని బిడ్డం గొని, గారవిం పుత్రికనిఁ బెంపొందఁగా నా...
వనితారత్నము దేవకీప్రథిత సర్వశ్లాఘ్యశీలస్తుత్య యై
తనరెన్ యౌవనసంపదన్ స్మరనిశాత ప్రోద్యదస్త్రంబనన్.

తే. గీ. ఉగ్రసేనుని నందనుం డురుభుజబల
భీత సురపతి కంసుండు విశ్వకంట
కప్రవృత్తిఁ జెలంగియుఁ గడుఁ బ్రియమున
దేవకిన్ మన్నన యొనర్చు భావమందు.

వ. ఇట్లుండ నుగ్రసేనుండు సంప్రాప్తయౌవనయైన దేవకిం గాంచి
గుణోత్తరుండగు వసుదేవునకీయందలంచి బాంధవామోదంబున
మహావైభవంబుగాఁ బరిణయోత్సవంబు నడిపిన యనంతరంబ.

మ. అనుఁగుం జెల్లెలిన్ మఱందిని ముదంబత్యంతమై యొప్ప స్యం
దన మెక్కించి మఱందియింటికి మహోత్సాహంబునం గొంచుఁ బో
వున కంసుండు వినంగ మార్గమునయం దీరీతి విన్పించె 'నో
యి! నరేంద్రాత్మజ! భావికాలగతి నూహింపంగ లేవయ్యయో!

తే.గీ. ఏ యువిద నత్తవారింటికిట్లు నీవు
పంపఁ బూనితొ యాకూర్మిభగిని కింకఁ
గలుగు తనయుఁ డెనిమిదవ కాన్పువాఁడు
నిను వధించును టిమ్మింత నిక్కవంబు'.

ఉ. ఆనుడు లాలకించిన నరాధిప సూనుఁడు విహ్వలించి డెం
దానను మృత్యుభీతి కడునర్తనముం బొనరింప సోదరిన్
వే నిశితాసిఁ ద్రుంచునెడ నిక్కముగా మృతి తప్పనంచు లో
నూనిన నిశ్చయంబున మహోగ్రత దేవకిఁ జంపఁ బూనినన్.

క. కని వసుదేవుఁడు చింతన్
మునిఁగియు మదిఁ జిక్కఁబట్టి భూపకుమారుం
గని పల్కెనిట్లు 'బావా!
చను నే నీ కెందు నిట్టి సాహసమూనన్.

ఉ. పెంచితి పెద్దఁజేసితివి ప్రేముడితో నొక యింటిదానిఁ గా
వించితి వీలతాంగి నెదో వించు విచారణ మూఁగి యింతలో
నంచితశీల నీవె సకటా! వితగా వధియింపఁ జూతువే?
పెంచిన కూర్మియెల్లఁ బృథివీవర! యింతటిలో నశించెనే ?

మ. త్రిజగద్భీకర విక్రమంబున సముద్దీపించు నీతో సుర
వ్రజముం బోర సముత్సహింపదుగదా! బావా! యెదో పల్కుచే
తఁ జిరస్నేహము విస్మరించి యిటు కాంతా హత్యకుం బూనుకొ
న్న జనుల్ నవ్వరె? భీరువైతివని; దైన్యం బిద్ది నీకర్హమే?

శా. ఎన్నండో సుతుఁడుద్భవించునఁట! వాఁడెంతే బలాఢ్యుండునై
నిన్నుం జంపెడునంట! నమ్మఁదగునే? నీకిట్టి చిత్రోక్తుల
న్నన్నా! యట్లగుఁగాక, బంధులముగామా? నీవినాశంబు మే
ము నిక్కంబుగఁ గోరువారమొకొ! సద్బుద్ధిన్ విలోకింపుమా!

తే. పుట్టినట్టి సుతులఁ బుట్టినప్పుడ తెచ్చి
యిత్తునీకు వారి నీవు చంపి
భయముఁ బాపికొమ్ము పాపివిగాకు మ
న్యాయ్యముగనుఁ గొంత హత్యసేసి'

వ. ఇట్లు వసుదేవుండు పలుకుటయుఁ గంసుం డిట్లనియె.

శా. ఏమీ! నన్నువధింపఁగాఁ బృథివిపై నిక్కాంతగర్భంబునఁ
దామాయావి జనించునంట! యదియట్లొఁగా కటం చేను నా
నామోదించి సహింపనౌనఁట! యుపన్యాసాలు చాలించు నీ
సామంబుల్, పసివారినిచ్చెదవొ! పెల్చన్మిత్తిఁ దప్పింతువ !

వ. అని కంసుండు నిరాకరించి కడునత్యాచారముం జేయఁ బో
యిన యంతన్ వసుదేవుఁడిట్లనుఁ 'గృపాహీనుండవై ముద్దా
ల్లినిఁ దున్మాడిన యంతమాత్రమున నేలీలన్ విధిన్ దాఁటన'
విను నీప్రాప్తవిధాన మట్లయినఁ దప్పింపంగ దుస్సాధము

శా. బావా! శాంతివహింపఁ జెల్లెడిని; ప్రాప్తంబట్టిదే యైనచో
నీ వేయత్నముఁ జేసినన్ విఫలమే; నిర్మాత యేనాఁటి కే
యేవృత్తంబుల సంఘటించు నవి రానేవచ్చు వాలాయమై;
భావోన్మాదముఁ జెందఁ దీఱవు; వృథావైషమ్యమేలః ?

తే.గీ. గాలిమాటలఁగలఁగి, యక్కట! యనుంగుఁ
జెల్లెలిని జంప నెట్లు నీచిత్త మొప్పె?
బావ! వినవయ్య! నామాట; పడఁతిఁ జంపి
పాపమున్ మూటఁగట్టుకో వలదుసుమ్మ'

ఉ. అని కడు దీనుడై పలుకు నానకదుందుభి దీనవాక్యముల్
విని, విని, కంసుఁడత్తఱిని విస్మితయైన యనుంగుసోదరిన్
గని నెఱివేణిపిడి, మదిఁ గాక శమింపక పల్కె నిట్లు 'నీ
వనిన విధాన నర్భకుల నర్పణ సేయుదొ లేదొ మానుమున్

వ. అని దేవకీదేవిని విడిచిపుచ్చె

గీ. విష్ణుమాయావృతుండయి విడచివైచెఁ
జేతజిక్కిన కారణభూతనటులఁ
గాంచితో, దుష్టుఁడైన రక్కసున కేమి?
కరుణ గలుగుట యేమి? యేమఱుట యేమి?

వ. అట్లు హత్యాప్రయత్నంబుడిగియుఁ గంసుండు

చం. మిము నెటు నమ్మవచ్చునని మేషము కంటికి తెప్పరీతి, నే
మము గొని కాచియుండుటలు మాకగునా? తటితీపిమాటలన్
సమయముఁ దప్పఁగొట్టి, సడి చప్పుడుఁ జేయక పుత్రిరక్షకై
భ్రమగొని, యన్యభూములకుఁ బాఱిన నేమి యొనర్పనాకగున్.

గీ. గోటఁదీరెడు పనులకు గొడ్డలియొకో!
ప్రాణగొడ్డంపుఁ బనిదీరు పద్ధతులను
సాధ్యమైనంత త్వరలోనఁ జలుపవలయు
నేమరికఁ జెందరాదు సహించి నరుఁడు.

చం. అని తెగనాడి, ముందటి ప్రయాణము నాపి శతాంగమున్ మర
ల్చెను మధురాపురంబునకుఁ జెచ్చెర వారిని బందికానలో
నునిచి యొకింత నెమ్మదిని నూఱటగాంచె, దదీయవృత్తముఁ
విని, బలుఁడుగ్రసేనుఁడు తపించుచుఁ బుత్రకుఁ బిల్వనంపినన్.

చం. కనలుచు నుగ్రమూర్తియయి, కంసనృశంసుఁడు 'వీరికేల నా
పనులప్రసక్తి; ప్రాఁజదువు పాటలు పాడెద; రెంత జెప్పినన్
వినరు; వివేకముంగనరు; వీరల ద్రోవఁ జనంగఁ గుక్కతో
కను గొని గంగ యీదినటు గాఁగల వేను దలంచుకార్యముల్'

వ. ఇట్లు చింతించి యతండు

చం. మనమునఁ జింతలేక, యనుమానము లేక, స్వబంధువర్గమూ
నను నభిమానగౌరవము లన్నియుఁ దీఱ, దురాగ్రహంబుచే
జనకుని, మాతృదేవతను, జయ్యన నొక్క గృహాంతరంబునం
దునిచి స్వతంత్రుఁడై తలఁపు లొప్పఁగ రాజ్యము నేలెఁ గ్రూరతన్.

మ. వెలిలో శోధకులైన రక్షకభటశ్రేణి న్నియోగించి, వే
త్తతి నేసాధక బాధకమ్ము లెటు సందర్భించునో వాని స

త్వరమే తెల్పుకొనంగ నాజ్ఞలిడి చింతల్వాసి విశ్రాంతిగా
ధరణీచక్రము నేలె గంసుఁడు మహోద్దామ ప్రకారంబునన్.

ఉ. వాని ప్రభుత్వమందు హరిభక్తులు, సాధులు, ముక్తసంగులున్
మానులు, బ్రాహ్మణోత్తములు, మందునకైనను లేరుగాని యు
జ్ఞానిశిరోమణుల్ పరమజారులు చోరులుఁ గ్రూరవంచకుల్
స్థానికులైరి; దుష్టబలసంపద లగ్గలమయ్యె నంతటన్.

గీ. విష్ణువిద్వేషు లగువారి వేడ్కఁ గూడి
యడ్డ మాఁకయు లేక యిచ్ఛానుగతిని
బఱఁగి పంచాననసమగ్రబాహుశక్తి
నెనసి తా లోకములను శాసింపఁదొడఁగె.

శా. కారాగార నివాసమే స్థిరము కాఁగా దేవకీదేవి సం
సారానందముఁ గొంచెఁ దత్ఫలితమై సంప్రాప్త గర్భమ్ములో
నాఁకిరత్నము గ్రుంగిపోయె; 'నకటా నా కేల యీ ప్రాప్తి, క
ట్వారం గన్నకుమారు శాత్రవునకొప్పింతు' నం బాధియున్.

గీ. విధివిధాన మట్లాటచే వెతలు పెఱి
తమకు రానున్న కష్టసందర్భములను
ధైర్యమున నెదుర్కొనుటకై తాల్మినంది
దంపతులు వేచియుండి రత్తరుణమునకు.

మ. నవమాసంబులు నిండుచోఁ బ్రసవమై నారీలలామంబు తా
నవలోకించెఁ గుమారు; నేడ్చునెడ నయ్యార్భాటముల్ సవగ్రత్
వివరింపం జని కంసునిఁ దెలుపఁ బృథ్వీభర్త విచ్చేసి య
ధ్యవసాయంబునఁ ద్రుంచె బాలుని మనోవైషమ్యము ల్దీఱఁగన్.

గీ. దేవకీవసుదేవు లీ స్థితినిజూచి
కుప్పగూలిరి శోకప్రకోపమునను;
తెప్పిఱిలి కొంతవడికి నాముప్పు తప్ప
దనుచు నూఱటఁజెంది రయ్యవసరమున.

గీ. ఆఱు కాన్పులీరీతి నన్యాయమయ్యె
మగుడ నేడవగర్భము ముగుద కొఁనె

తెలిసి 'శ్రీహరీ! యేల యీదిక్కుమాలు
పాడుసంతాన'మని దుఃఖ పడె లతాంగి.

ఉ. చేతులనెత్తి మ్రొక్కి, తనచిత్తము శ్రీహరియందుఁజేర్చి 'యో
పూతచరిత్ర! దీనపరిపోషణ! పాలయ, రక్షమాం ప్రభో!
భీతను, దుష్టదానవవిభీతకరాళముఖాంతర స్థితా
తీత విషాదమగ్న నతిదీనను న్యూనత నొంది వేడెదన్.

మ. హృదయస్థుండవునాచు, స్థాయిఁగని తండ్రీ! యెట్టులున్నావో! నా
యది యుట్టూఁతల నూఁగు మానసము కాదా? డోలికాసామ్యమై
యిదమిత్థంబని తెల్పరాని, కడ కూహింపన్ సమర్థంబు కా
నిమరాప ప్రతిఘాతయాతన లయో! నీకేల? గోపాలకా!

ఉ. ఇప్పటికారుమార్లు సహియించితి; లోకమునందు నెవ్వరే
నెప్పుడుఁ జెందియుండని, భరింపని యాతన; గన్నవారినే
యప్పన జేసినాను మనసారనరాంతకు కత్తివాతకున్
జెప్పనదేమి? భూతమను, జెడ్డపిశాచిని నేను మాధవా!

గీ. పురిటిలోఁ బసికూనలఁ బుట్టినపుడె
బొడ్డు గోయకపూర్వమే బుద్ధిపూర్వ
కముగ నెత్తి యీపాడు కరముల మృత్యు
దేవికందించినాను సందేహపడక.

క. ఈనినపులినో! పామనో
నేనగుదును గాని కన్ననిసువులఁ బాయన్
మానవకామిని యెవ్వత
పూనుకొనుం బ్రాణమోర్చి భూమిస్థలిలోన్.

శా. దేవా! యింకభరింపలే నుబుసు; నీదే భార మీకాన్పు నే
త్రోవన్ దీర్చెదో? యేదియెట్లయిన, నాదుర్మార్గుఁడేవచ్చి నా
జీవంబుల్ బలివెట్టనెంచినసరే; చేజేత నాపాప న
య్యోవారాశిని ద్రోయఁ ద్రోయ'ననియెంతో ఖిన్నయై యేడ్చుచున్

గీ. సొమ్మసిలిపడిపోయిన సుదతిగర్భ
మందు శేషాంశమై వృద్ధిపొందు పిండ

మొదలి ప్రేవల్లె వసుదేవుగృహిణి రోహి
ణీరమణి గర్భమునఁ జొచ్చె శౌరికరుణ.

తే.గీ. అంత దేవకిఁగాంచి కంసావనీశ
దాస జనములు మిత్రుల సంతసముతోడఁ
బర్విడి నృపాలుతోడ నావార్తఁ జెప్ప
నమ్మఁజాల కతండు రయమ్మునఁ జని.

క. చెఱసాలకరిగి యటఁదన
పరిచారకులాడినట్టి వాక్యము నిజమా
ఱెఱిఁగి మహాశ్చర్యముతో
మఱలెన్ గృహమునకు మనసు మల్లడిగొనఁగన్.

తే.గీ. అందు బృందావనమ్మున నందునింట
నున్న రోహిణి వసుదేవునువిద యోగ
మాయ వైచిత్ర్యమున రెండుమాసములకె
నాథు తేజంబు దాల్చి నందునునిఁగనెను.

తే.గీ. యాదవులు వారు విష్ణుమాయా విమోహి
తాత్ములై రోహిణీసూను సహితులేశ్వ
రాంశజాతుని బలరాముఁ డనెడు సార్థ
కాఖ్యయిడి ప్రీతి గదుర సమాదరింత్రు.

వ. అంతమఱలఁ గొంతకాలంబునకు దేవకి గర్భవతియై నవమాసములు
గడచిన

సీ. దేవకీ దేవిగర్భస్థుఁడై వెలసెడు
దేవదేవు లోకార్థలీలావతారు
నెఱిఁగి ధాత్రాది సురవర్యులెల్ల వచ్చి
ప్రస్తుతించిరి దివ్యవాక్షణితి నిట్లు.

శా. వందే నీలతమాలకోమలతనుం, వందే కృపాసాగరం
వందేపూర్ణ శశాంకచారువదనం, వందేరమానాయకం
వందే సుందరకుంద పుష్పరదనం, వందేజగన్నాయకం
వందే దివ్యకిరీట మోహనరుచివ్యాలీఢ. శోభాననం.

గీ. శ్యామసుందర రుచిమోహనా! సరోజ
దళవిశాల సులోచనా! దళితదాన
వవిభవవిచారణా! మఘవ ప్రముఖజ
జనపరిపాలనా! నారాయణా! నమోస్తు.

శా. వందే విష్ణుమనంత మవ్యయవిభుం వందే విరాడ్రూపిణం
వందే నీరజలోచనం రిపుహరం వందే త్రిలోకేశ్వరం
వందే శేషఫణీంద్ర భోగశయనం వందే కుమారప్రియం
వందే కౌస్తుభ దివ్యలాంఛన ధరం వందే గురుం మాధవం.

క. ఇందీవర సుశ్యామం
వందారు జనానురక్త వైభవధామం
బృందారకరిపు భీమం
వందే త్రైలోక్యసుజన వందితచరణం.

ఉ. దేవహితార్థమై యనుమతించి, జగంబులు మెచ్చ దేవకీ
దేవికిఁబుణ్యమూర్తి వసుదేవునకుం దనయుండ వౌదువా
దేవ! మహానుభావ! పరిదేవనలందెడు శిష్టవర్యులం
బ్రోవ దలంచినావ! పరిపూర్ణ కృపానిధి వౌచు మాధవా!

గీ. అనుచు సురలెల్ల భూభారహరణ నిపుణ
మతి రమాపతి వినుతించి దితిజకోటి
యాగడములింక నశియించినట్ల యనుచు
సంతసంపడి పారవశ్యమ్ము నొంది.

గీ. దేవకీ వసుదేవులు దీనులగుచు
మ్రొక్కఁగా వారి గరుణించి రక్కసులను
నుక్కడంపంగ దేవకి యుదరమందుఁ
బెరుగుచున్నాడు; సుజనుల నరసిప్రోవ.

వ. అని దేవకీదేవిం జూచి.

మ. రమణీ! చింతిలకమ్మ నీకొడుకు దీర్ఘాయుష్సమేతుండు మీ
శ్రమలెల్లన్ గడదేర్చు; రాక్షస వధార్థంబుర్వి లీలావతా

గముఁ బాలించెడు శౌరియే యితఁడు; గర్భస్థుండుగా నున్న వాఁ
డమరప్రార్థితుఁడై; సుఖప్రసవమా నానందమొప్పారెడిన్
వెతఁబడకమ్మ! కంసపృథివీపతిపన్నులు గప్పి తా సుర
క్షితముగ నుండు; నెవ్వనికిఁ జిక్కఁడు; చిక్కెడువాఁడు కాఁడు; వాఁ
డతులిత విక్రమాఢ్యుఁ డజరామరదివ్యయశోవిశాలుఁడై
క్షితిపయిఁ బెద్దకాలము వసించు; నృశంసుల రూపుమాపుచున్
అదితివి నీవు కశ్యపుఁడె యానకదుందుభి మిమ్ముఁ గోరి మీ
యుదరమునందు పుట్టుగని యొప్పెడువాఁడు, త్రివిక్రముండు, ని
కొదవు సుఖానుభూతి, యిఁక నూఱటఁ జెందుఁ డటంచు 'దెల్పి స
మ్మదమొదవించి సర్వసురముఖ్యులుఁ జేరిరి వారి భూములన్

—* శ్రీకృష్ణ జననము *—

శ్రీరమణీ మనోవిభుఁడు శిష్టజనోద్ధరణార్థమై భువిన్
గారణజన్ముఁ డౌ నని, వికాసమునందెను దిక్కులెల్ల, భూ
భారము దీరెనంచు ఫణిసర్వుఁడు దీనతమానె, దేవతా
వారము భీతిఁ గోల్పడిరి; పాడిరి వేలుపు చేడెలాడుచున్.

శ్రావణ బహుళాష్టమి నర్ధరాత్రమందు
శుభముహూర్తమునందు పూషుండు స్వీయ
రాశియందుండఁగా శుభగ్రహము లుచిత
కల్యములనుండఁ బ్రసవించెఁ గాంత యపుడు.

జలరాసులుప్పొంగి కలవీచికల నెత్తి
హోరుసారించి జోహారు సేయ
దిక్కుంభినీకోటి దివ్యమణులూర్చి
మాలికలొసఁగి జేజేలు సేయ
భూరమారమణి సింగారించుకొని పల్ల
వాంగుళుల్మెఱయంగ నంజలింప
గుములౌచు బృందారకులు నింగినుండి పూ
సోనలు గురిసి ప్రస్తుతులు సేయ

తే.గీ. మొనసి ఫణిరాజు మణిరాజముల నమర్చి
నవ్యనీరాజనమొసంగి నతులు సేయ
వెన్నెల రహింప రేరాజు వేర్మిఁ జూప
శౌరి లీలావతారుఁడై జననమందె!

ఉ. చీకటికోణమైన చెఱఁ, జిత్రవిచిత్రకళాప్రపూర్ణమై
ప్రాకట వైభవోన్నతులు పర్వెన దేవకిదేవి గాంచి, య
స్తోకసుఖప్రమోదములఁ జొక్కుచు, మక్కువదీఱఁ బ్రక్కలో
శ్రీకరమూర్తి సాధుజనచిత్తనవోత్పలబంధుఁ గన్గొనెన్.

మ. తను దా నమ్మక, విస్మయానుమితచిత్తభ్రాంతయై చారులో
చనయుగ్మం బరమోడ్చి, విచ్చి, సవిలాసప్రోద్ధతిన్ రెప్ప ల
ల్లన నల్లార్చుచు, వ్రేళ్ళం గోఁదుడిచి సోల్లాసంబుగాఁ గ్రమ్మఱన్
గనియెన్ దేవకిదేవి కట్టెదుట సాక్షాద్విష్ణు రోచిష్ణునిన్.

గీ. చారునీరదవర్ణుఁ డాజానుబాహుఁ
డంబుజాక్షుఁడు, వనమాలి, కంబుకంఠుఁ
డర్కతేజుఁడు నవ్యపీతాంబరుండు
నభయహస్తుఁడై సతికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యె.

చ. కని, తమి దీఱ నేత్రములఁ గ్రమ్మెడు బాష్పకణాంబులొత్తుచున్
మనసును జిక్కఁబట్టి, యనుమానము దీఱి, నిలింపముఖ్యు ల
న్ననుఁడి దలంచి, యాతని, ననంతు, నమేయు, ననాదిమూర్తిగా
మనమున నిర్ణయించుచు, నమస్కృతిఁ జేసి విలోలచిత్తయై.

గీ. వచ్చినాఁడవా నాతండ్రి! వ్యసనకలిత
నన్ను నోదార్చి ప్రోవ నిన్నాళ్ళకిపుడు;
దేవదేవోత్తమా! నీదు దివ్యమూర్తి
నెన్ని నాళ్ళకుఁ గనుఁగొంటిఁ గన్నులార.

గీ. నన్నుఁగన్నయ్య! నాపాలి చిన్నితండ్రి!
వేచియున్నాను నీరాక వేవిధాల
భర్తతోఁ గూడి చెఱఁబడి బ్రతికి చచ్చి
బ్రతుకుచున్నాను జావ నేరక పొగులుచు.

గీ. అనుచు నానందవివశయై యవ్విభుండు
పూర్వపరిచితుఁడైనట్లు పొలఁతి తలఁచి
ప్రేమభక్తివిశ్వాసము ల్పెన గొనంగ
ముద్దుగాఁబిల్చి పొగడి వ్యామోహపడఁగ.

మ. వసుదేవుం డిల మోకరించుచుఁ గరద్వంద్వంబునున్ మోడ్చి సం
తస మొప్పార నమస్కరించి, జగదుద్ధారా! దయాసాగరా!
వ్యసనాందోళిత చిత్త శోభనకరా! వైకుంఠలోకేశ్వరా!
యసమానోజ్జ్వల చారుభూషణధరా! యంచుం బ్రశంసింపఁగన్.

తే.గీ. అతఁడు ముల్లోకములదొర యట్లు తనకుఁ
దనయుఁడై యెంచి దేవకి తన్మయత్వ
మొంది తనభాగ్యమే భాగ్య మనుచు నిట్లు
సన్నుతించెను శౌరి నుత్సాహ మొప్ప.

క. నాపాపఁడవై, నాయొడి
నే పవళించెదవ! సామి! నిఖిల సుజన హృ
త్తాపము నార్పఁగవా? తం
డ్రీ! పుత్రవిహీను నన్నుఁ గృప మనిచెదవా!

మ. మాకా భాగ్యము కల్గనిమ్ము సుతుగా మన్నించి లాలించి గో
దోళాన్నాళ్లు ప్రపంచయాత్ర సుఖసంతోషాలతోఁ దేలని
మ్మో కల్యాణగుణాకరా! బ్రదుక వెంతో భారమైపోయెఁగా
రాకం గోరి భరించియుంటి నిటఁ గారాగారమం దిట్టులన్.

క. సర్వాంతర్యామివి, భూ
నిర్వాహకుఁడవు, సమస్త నిర్ణేతవు, మా
దుర్వహదుఃఖ మెఱుంగవె
గర్వోన్నతుఁడైన దుష్ట కంసుని వలనన్.

మ. అని కన్నీరొలుకంగ బ్రేమమయవాక్యప్రౌఢతిన్, దీనయై
మనవుల్ చేసెడు తల్లిఁగాంచి హరి యమ్మా! నీవు చింతింపఁగాఁ
బనిలే దీశ్వరచిద్విలాసమిది, సంప్రాప్తించె నీరీతి; మీ
వనటల్ తీఱెడిఁ గంసభూమిపతిపాపం బింకఁబండున్ జుమీ!

మ. అదిగో! యయ్యెడ సేవకావళులు మాయాదేవి పొత్తిళ్ళలో
నిదురంజాల మునింగినారు; మనకేనిర్బంధము ల్లేవు; ప్ర
ల్లదుఁ డాకంసుదు రాఁడు; వాఁడు మదిరాలాస్యంబులోఁ జొక్కినాఁ
డిదె యోగ్యం బగు; సన్ముహూర్తమగుఁ జూవే కష్ట మీడేరఁగన్.

తే.గీ. ఇపుడె వ్రేపల్లెలో నందునింట నతని
ప్రేయసి యశోద ప్రసవించి పిల్లపోయి
తల్లడిలుచున్న దిప్పుడా తల్లిప్రక్కఁ
జేర్చుఁడీ నన్ను శుభములు చెందు మిమ్ము.

మ. భయమావంతయు లేదు; సర్వముశుభప్రస్ఫీతమౌ; దైవని
ర్ణయమిట్లేయగు; యత్నకార్యముల విఘ్నాలెవ్వియున్ రావు; ని
శ్చయమీవాక్యఁమటంచు' దెల్పి హరియిచ్ఛామాత్రరూపంబుతోఁ
బ్రియపుత్రుండయి తల్లిప్రక్క నొదిగెన్ వేడ్కల్ పిసాళింపఁగన్

తే.గీ. అంత దేవకీ వసుదేవులదటువిడి
యేమికానున్నదో యింకనీశ్వరాజ్ఞ
యనుచు నాయత్తపడి తట్టయందుఁబొత్తి
గుడ్డలమరించి యందులోఁగూననుంచి.

వ. అంతలో దేవకీ వివర్ధమాన పుత్రస్నేహంబున

ఉ. ముద్దులుమూటగట్టు తనపొన్నరి చిన్నరి కన్నకూననున్
పద్ద బరుండ బెట్టుకొని, వావిరికన్నవ జేపురింపగా
ముద్దులు బెట్టిచన్నిడెడు మోజువహించి, నిమిత్తమాత్రి మా
ప్రొద్దుసరాగవాక్యములు పొంపిరివోవ వచించి పొంగుచున్.

క. నాతండ్రీ! ననువీడెద
వా! తల్లినిగాన! నేను; వాత్సల్యముఁ లే
దా! తమి దీఱం బెనుచుచుఁ
జేత మురంజిల్లు ఫలము చెందద! నాకున్.

తే.గీ. కన్నదానను నిను బెంపఁగాద? నాకుఁ;
బరుల పాలౌదువా? నీదు బాల్యచేష్టి

తములఁగని ముద్దులాడు భాగ్యమున కేను
తగన? నాప్రాప్తమిట్టిదా? తండ్రి! యనుచు.

తే.గీ. కనుటయొక్కటె నాపాలుగాఁగ నిన్నుఁ
బెనిచి సంతోషపడు దివ్యవిభవము మఱి
వేఱు కాంతకుఁ జెందునా? విధి యటంచు
భోరుభోరున నేడ్చె నంభోరుహాక్షి.

క. కనియానక దుందుభి నె
మ్మనమునఁ జింతించి వేఱుమార్గము లేమిన్
వనితామణి నోదార్చుచు.
మనవిధి యిట్లుండెఁ జింతమానుము దేవీ!

క. హరి నిర్ణయమది తప్పక
జరిగియె తీరంగవలయు; జాలము సేయన్
సరికాదు; వేళ మీఱినఁ
బరిణతియెట్లౌనొ? దుఃఖపడకుము పడఁతీ!

క. మన చిన్నితండ్రి యెచ్చటఁ
మనినను మనవాఁడె భయము మానిపినంతన్
మనదరికి వచ్చు; నంతకుఁ
గనిపెట్టుకయుంట ముఖ్యకార్యము మనకున్.

వ. అనిపలికియు వసుదేవుండును, బుత్రస్నేహంబగ్గలంబై శిశువుం[illegible]
జాలఁడయ్యె నంతట.

తే.గీ. భర్త నిర్విణ్ణుఁడై నిల్వఁ బాలుఁడున్న
తట్ట గంపితకరములఁ దలను నెత్తె
భాగ్య; చెఱసాల తాళము బ్రద్దలయ్యె
ద్వారములు విచ్చెఁ దమయంత దారి నిచ్చె.

—* వసుదేవుఁడు కృష్ణుని వ్రేపల్లెకుఁ జేర్చుట *—

క. గమనోన్ముఖుఁడై యాతఁడు
శ్రమపడు సతికోర్పుఁజెప్పి, వరుణునిడఁగా

సుమములు జలజలరాలెను
కమనీయంబైన కమ్మగాడ్పు విసరెన్.

ఉ. అయ్యాదికృష్ణపక్షము నిశార్ధము మీరుట నప్పుడప్పుడో
య్యన నెఱిఁ జందురుం డుదయ మందుచుఁ బాలవెలుంగు వెన్నెలల్
నెయ్యపుబావపై విసరి నేఁ డెకదా సుదినం బటంచు దాఁ
జయ్యన వెంటనంటె, తమసమ్మునడంచుచు, దారిజూపుచున్.

సీ. వెనువెంట ఫణిరాజు ఘనఫణావళివిప్పి
హరిశిరంబున ఛత్రమట్లు తనరఁ
బరువంపు పిల్లతెమ్మెరలసాకున మంద
మలయానిలుండు చామరము వీవఁ
బాలవెన్నెల కిరణాల దీపములెత్తి
రేరాజు మునుముందు దారిసూప
నమృతంపుసోనలు, సుమవృష్టి గురిసియుచు
ననుసరించి సురాళి వినతిసేయ

తే.గీ. దేవతల్ మౌనులాశీర్వదించుచుండ
నప్సరసలెల్ల భరతనాట్యములు సేయఁ
దూర్యములు మ్రోయ, వసుదేవతురగుఁడగుచు
మధురవెడలెను జగదేక మధురుఁడతఁడు.

సీ. దిక్కుంభికుంభ తేజోవిముక్తము క్తాహారరుచులు న ర్తనమొనర్చి
ఫణిఫణాగ్రస్థిత భవ్యచలన్మణి కలదీపికోద్దీపనలు గ్రహించి
శేషస్మరమాహాస్త కంకణ మణిహార విభూషణోజ్వలకాంతిపుంజమొనసి
గోత్రాచలోత్తుంగకోటీర సంస్థిత నవరత్న విద్యుతుల్ నవకమొసఁగ

తే.గీ. కమఠపృష్ఠవిన్యస్త, శృంగారమేరు
కుధర పీతకాంతిచ్ఛటల్ గుములుతీరి
పూని వసుదేవు నెత్తిపై బుట్టలోని
బాలుఁబొదివె సూర్యప్రభాభాసురముగ.

తే.గీ. ధారుణీభారవహన విశారదాఖ్య
నమరు, కరి, నాగ, కిటి, గోత్ర కమఠములును

దుర్భరంబగు భాగము తొలఁగుననుచు
ననుసరించిరి శ్రీహరి నట్టివేళ.

తే.గీ. ఇందటిటు శౌరినిఁ బరివేష్టించి, యెంచి
కడుమహోత్సవములఁజేసి గారవించు
టెఱుఁగనే యెఱుంగడు, సుంతయేని గనఁడు
పాప మవ్వసుదేవుఁడు భ్రాంతుఁడగుట.

తే.గీ. కాళరాత్రి; రహస్యపుఁగార్యము; వెను
వెంట నెవ్వరురారు; దానొంటివాఁడు
దూరపుఁ బ్రయాణము; బ్రయాస దారియందు
నెట్లుసాధించె వసుదేవుఁడిట్టిపనుల.

ఉ. కలఁచునె ధీరచిత్తములఁ గష్టములేగతిఁ జుట్టుముట్టినన్
నిలుతురె సాధకుల్ తమదునేమము దాఫలియించుదాక? ఔ
క్కలను విహంగసామ్యముగఁ గాఁగలచోటికి నేఁగి, నేస్తులౌ
దలఁపులు దీర్చి దిద్దుకొని, ధన్యత గాంతురుగాక యుర్విపై.

క. చనిచని వసుదేవుండటఁ
గనియె మహోత్తుంగభంగ ఘనతరబహుళీ
వనబిందురుద్ధగగన
సునిశితగంభీర గమన సుందరయమునన్.

శా. లీలామానుషబాలమూర్తియయి లేలిహానతల్పుండు దా
హ్వాళిందేలుచు వచ్చుచో, నతనినభ్యర్చించి పూజింపఁగా
బాళింజెంది, సమస్తవాహినులతో, భవ్యప్రమోదంబునన్
గాళిందీనది తానెదుర్కొనెఁ దరంగక్రాంతిమై నొప్పుగన్.

శా. వీచీహస్తము లెత్తి కంకణరుచుల్ వేలా విలోలంబుగా
శ్రీ చైతన్య సరోజ భాస్కరునిపై సేస ల్ప్రసారించుచున్
బ్రాచుర్యం బొనరించె విశ్వమయు సంప్రాప్తాది నారాయణ
ప్రాచీనాఖ్య మహార్థమట్లు యమునావామాక్షి యుప్పొంగుచున్.

తే.గీ. ఇటుతటంబులు గడచి పైకెగసి చను న
దారవీచికానిచయము ల్మేరమీఱ

హోరుపెట్టు ప్రవాహము మీఱిపోయి
దుస్తరంబయ్యెఁ గాళింది విస్తృతముగ.

తే.గీ. తన్నుఁబోలు నీలాకృతిఁ దనరువాఁడు
నాది నారాయణుఁడు వచ్చె నను ముదమున
యమున యుప్పొంగి దుస్తరమై తనర్చె
నొకరిమే లింకొకరి బాధ కౌదవినట్లు.

మ. వసుదేవుండు ముహూర్తకాలమట విభ్రాంతాత్ముఁడై నిల్చి, వె
క్కసమై పాఱు ప్రవాహముం గని, సరే? కానున్నదేదో యగున్
వ్యసనం బెందుల? కింతదాఁకఁ బను లెవ్వాఁడోర్చి యీడేర్చె న
య్యసమాన ప్రతిభా విశారదుఁడె, యి య్యర్థంబుఁ జేకూర్చెడున్.

మ. అని ధైర్యంబు వహించి, గొంకక, శిరంబం దొప్పుచున్నట్టి బు
ట్టను భద్రంబుగ రెండుహస్తముల తోడంబట్టి, "నారాయణా!
దనుజారీ!" యని యాడి పాడుకొనుచుం, దద్వాహినింజొచ్చి చ
య్యన నేగం దొడఁగెన్ స్థిరాశయత దైవాధీనమై యొప్పఁగన్.

మ. చని కాళిందినదీప్రవాహమున, నిశ్శంకాత్ముఁడై, పూని, కా
లునిచెన్ మెల్లగ నడ్వసాగె; నదియేమో! గారడీ మాయయో!
మునుకల్ వేయు తరంగపంక్తుల నభో భూభాగము ల్గప్పుచుం
డిన నవ్వాహిని రెండు పాయలుగ వీడెం దొంటి సంరంభమున్.

చ. ఒడుదుడుకేమిలేదు; నది యుత్తర దక్షిణ దిక్పథంబులం
బడి ప్రవహింపసాగె; నిరపాయముగా సరి రెండు పాయలై
నడుమ విశాలమైన రతనా లమరించిన రాచమార్గ మే
ర్పడె వసుదేవుఁ డేమఱక బాలకుఁ గైకొని దాఁటె నేటినిన్.

సీ. మాని రేదివ్యులు? పూని క్షీరోదధి
మధియించి యమృతంబు మలయుదాఁకఁ
జాలించెనొక్కో విశ్వామిత్రుడు తపము
సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టిఁ జేయు పటిమ

విడనాడెనా యగస్త్యుడు పట్టు? వారి జ
లం బెల్ల నాపోశనంబుఁగొనక
రక్తిపీడెన భగీరథుఁడు? వియద్గంగ
క్షితిపైని బ్రవహింపఁ జేయు దనుకఁ

తే॥గీ॥ గార్యశూరులేదెల్లెనఁగాని పట్టి
మానుకోలేరు; మానరు పూనికలను;
నడుమ నెన్నెని యిడుమలు వొడమువచ్చు
విచ్చిపోవచ్చు నది సాయియిచ్చ సూవె.

చ. త్రికరణశుద్ధిగానెవఁడు దేవునిపై భరముంచి ధీరుఁడై
సకలఫలాఫలంబులకు జంకక సేయుచు, సాక్షిమాత్రుఁడై
యకలుషుఁడైనచోఁ గరతలామలకంబయి వాని యత్నముల్
నికరముగా ఫలించు, తమినించు, వరించు జయంబువానినిన్.

క. యమునాతరణం బవ్విధి
సుముఖంబయి కడచిపోవ సుఖియై సంతో
షముగా నానకదుందుభి
క్రమముగ వ్రేపల్లెజాడ గని నడచెపడిన్.

—* నంద వసుదేవుల సంభాషణము *—

చ. అటఁజనుచుండ గన్పడియె యాదవముఖ్యుఁడొకండు తన్నదీ
తటమున ఖిన్నుఁడై బొటెయఁద్రవ్వుచు నేలను మట్టిదోడుచున్
దటుకునగాంచి, నందునిఁగ దాఁగ్రహియించి, ప్రమోదితాత్ముఁడై
యిటులనె "నోయినంద! యిపుఁడేమి యొనర్చెద విందు నొంటిగన్"

తే.గీ. అనుచు వసుదేవుఁ డడిగిన విని విషణ్ణుఁ
డైన నందుఁడు పరిచితుండైన యతని
నెంతయో తడ వరసి గుర్తించి తుదకుఁ
బలికె నిట్టుల గద్గద స్వరముతోడ.

చ. ఎక్కడనుండి రాక? యిపు డెచ్చట నే పనులుండె? నేటికీ
విక్కడి కేగుదెంతు? చెలి నెట్టుల వీడితి? వర్ధరాత్రమం

దిక్కరణిన్ జరింపఁ గతమేమని ప్రశ్నపరంపర ల్పదా
గ్రుక్క మరల్పకే పలుకు గోపునితో వసుదేవుఁ డిట్లనున్.

మ. అనఘా! యన్నిటి కుత్తరంబులిడు టత్యావశ్యకంబైనఁ జా
లిన కాలంబు లభింప దెల్ల విననౌలే నీవు మున్ముందు చ
ప్పిన నేఁ బోనగుఁ గ్రమ్మరం జెఱకు నీ పుణ్యంబుచే శౌరి త
జ్జనకుం గా వరియించె నిన్నుఁ గొను మీ సన్మాన్య హర్షంబుతోన్.

మ. చెఱలో దేవకిదేవియందు జనియించె న్వీఁడు మత్పుత్రుఁడై
హరి యీతండు జనించినంత విశదం బౌనట్లుగాఁ దెల్పె స
త్వరమే నీ గృహలక్ష్మి యా నల యశోదాదేవి కర్పింపగాఁ
జెఱవీడెం బిర తెంచి తే నతని నాశీర్షంబున న్మోయుచున్.

తే.గీ. నీ యశోదగర్భమున జనించినట్టి
బాలికయ యోగమాయ యిబ్బాల పంచ
తను గనదు బాఱియం ద్రవ్వ టనవసరము
రమ్ము! పోదమింటికి యశోదమ్మకడకు.

ఉ. నీసతి బిడ్డ బోయె నను నిస్పృహచే మతిపోయి యున్న ది
ప్డే సమయంబు బాలకుని నెత్తి సతీమణిప్రక్కఁ జేర్పఁగాఁ
ద్రాసము మాను నామె తన తల్పమునం బసికూనఁగాంచి సం
తోసముతోడ రమ్మని యధోముఖుఁడై వసుదేవుఁ డాడినన్.

క. విని యాశ్చర్య ముదంబులు
పెనగొని నందుండు దేవవిహిత కృతంబున్
బనుపడ సేయఁగ నింటికిఁ
జనెఁ దా వసుదేవుఁగూడి సంతోషమునన్.

మ. ఇఁక నీ నా టనుగోలె మీ తనయుఁడే యీ ముద్దుపాపాయి మా
మక సౌభాగ్య విధాత యీ నిసువెసుమ్మా! వీనిపై నాసచే
సకలానందము నొందియున్ బ్రతుకు నిస్సారంబుగాఁదోఁచి చా
వక జీవించితి మిన్నినాళ్ళు చెఱలో వారాలు లెక్కించుచున్.

తే.గీ. పాప యీతఁడు కనులలో పాప నాఁకు
హృదయవర్తి మా హృదయ నీరేజతరణి
శ్యామలాకారుఁ డందాల చందమామ
నెట్లు పోషించెదో! వీని నింకమీఁద.

తే.గీ. కన్నవా రన్నదే మాకుఁ గలుగు యశము
పెంచి పెద్దను జేసి లాలించి ముద్దు
ముచ్చటలు దీఱ మఱచి సమ్మోదజలధిఁ
దేలు సత్కీర్తిభోగభాగ్యాలు మావి.

వ. అనియు వసుదేవుండు పుత్రవాత్సల్యంబు ముమ్మరంబై పెనంగొన.

సీ॥ వెన్నెలపుల్గులై కన్నులు చిన్నారి
కన్నయ ముఖచంద్రుఁ గాంచఁ దొడఁగెఁ
జెలువయి హృదయము పరితాపరసమూరి
తొణఁకుచు నిలువెల్ల వణఁకుగూర్చె
సుడిగాలి కడు రేగి చిడిముడిపాటున
వేడినిట్టూర్పుల వెడలఁద్రొక్కెఁ
ద్రవియించి చిత్తము దరిమీఱి పొంగులు
వారి యవారిగా ధార లుఱలె

తే.గీ. పరమవిభ్రాంతుఁడయ్యు నిబ్బరము దొఱగి
నిలుకడయ లేవి యారాటముల భరించి
నన్నివిధములఁ జిన్నారికన్నవాని
విడువలేక విడువలేక విడువఁదొడఁగె.

ఉ. ఎంతటి పండితుండయిన నెట్టివిరాగసుఖానుభూతి వి
భ్రాంతుఁడునైన, దివ్యమునిసత్తముఁడైన, సమాధినిష్ఠలం
దంతులు గన్నవాడయిన, హస్తములం దన కన్నవాని ని
శ్చింతగ నన్యుకర్పణముఁ జేసి భరించునె? యీ త్రిదీరునే?

ఉ. మానవనైజమా మమత మాయురె! యెంతగఁజిక్కఁబట్టినన్
బూనియొకానొకప్డు పొలివోక గనంబడు ధీరులందునున్

జానలేకారు పూరుషులుసైతము దుఃఖమహార్ణవంబులో
లీనులుగాకపోరు విదళించు మహాపదఁజెందువేళన్.

తే. ఒకముహూర్తకాలము దుఃఖమొలికిపారి
సేదదీఱికర్తవ్య సంసిద్ధిఁగొలుకు
బాలుని యశోదపాన్పుపైఁ బవ్వళింపఁ
జేసి నందునితో నిట్లు జెప్పఁదొడఁగె.

మ. సకలార్థప్రతిపాదకుండు, జనరక్షాదక్షుఁడీమూర్తి, బా
లకుఁడై, యొక్కనిచేతఁబెంపఁబడు లీలంగోరి నాఁడట్టి ప్రా
ప్తికి నేనర్హుఁడఁగాను నీకరములందే వీనినర్పించి నా
నికఁ నీయిష్టము పోయివచ్చెదనుజుమ్మీ! నందగోపాలకా!

ఉ. ఇంతకు నేనుజెప్పునదియేమన? నీశ్వరదత్తుఁ డీతనిం
గాంతయునీవు ప్రేమనయగారము లొప్పఁగఁ గన్నవానిఁగాఁ
బెంతురు శోభనం బనుభవింతురు మాకును వీనిక్షేమ వృ
త్తాంతము నప్పుడప్పుడు దయన్ వినిపింపుఁడు పోయివచ్చెదన్.

చ. అన విని నందుఁడోసరిలి యానక దుందుభి రెండుచేతులో
య్యనఁ దనచేతులంబొదివి, "యయ్య! మరేమిభయంబులేదు సీ
తనయు మదీయుఁగాఁబెనిచెదన్ గని ప్రాణముతో సమానుఁగా
విని చెద వానిక్షేమములు, వెంబడివెంబడి నెల్లకాలమున్.

సీ. సారసాంసారిక క్షీరవారాశిలో
నాప్యాయనముగూర్చు నమృతధార
మాభావిజీవిత మహితవనమ్ములోఁ
బ్రియముగా నినదించు పికవరమ్ము
హృద్గగనంబులో నింపొంద వెన్నెల
పూలమాలలమర్చు పూర్ణచంద్రుఁ
డసమాన మానసాహ్లాద సరోవర
రసకేళి నడయాడు రాజహంస

తే.గీ. పుణ్యసంప్రాప్త సౌఖ్యానుభూతి నమరు
ప్రాణముల నవ్యజీవనప్రాణమితఁడు

ప్రేమసామ్రాజ్యమున నిల్పి హృదయమందు
దాఁచి పోషించు కొందునో తండ్రి! వీని.

తే.గీ. ఇది భగవదాజ్ఞగాఁగ భావింతుఁజుమ్ము
శంక దక్కిచనుము నీవు నగఁబురికి
దైవసంకల్పమున కన్యథా కలుగునె
వనటఁ బడకని నందుండు పలికినంత.

ఉ. కర్ణరసాయంబులగు కమ్మనివాక్యము లాలకించి సం
పూర్ణమనోవికాసమునుబొంది విచారము మానిపోవఁగా
నిర్ణయంబొనర్చుకొని నెచ్చెలిఁగౌఁగిట గ్రుచ్చి పొంగుచున్
వర్ణనఁజేసి బాలకుని భామ యశోదకడన్ గనించుచున్

తే.గీ. ఆలతాంగి తల్పంబున కవ్వలదిశ
నుంచఁబడి మృతబాలగానెంచఁబడెను
యోగమాయను బుట్టఁగోనుంచి దాని
శిరముపైఁదాల్చి సెలవంది భరముదీరి.

చ. వెలుఁగుననుండి చీఁకటికి వేసనుబెంచెడు వానిపోల్కిఁ గ
న్నులుజిగితప్పి కొంతవరకుం దనవచ్చినదారి కాన రా
కలులితుఁడై, క్రమంబుగ వికారము దీరి పథమ్ముఁబట్టి చిం
తలువిడి పోయి పోయి క్రమతన్ వసుదేవుఁడు జేరెఁగారనున్

చ. మునుపటిరీతినే నిగళముల్ కరపాదములంబిగించె; వి
చ్చిన చెఱతాళముల్ బిగిసెఁ; జెప్పునదేమి? యథాతథంబుగాఁ
బనుపడెనెల్ల, నయ్యెడల; బ్రక్కనఁ గాపులుగాయుచున్న య
జనములు నిద్రమేల్కనిరి, సంభ్రమమెంతయు సందడింపఁగన్.

తే.గీ. ఉలికిపడిలేచి తమదీపకళికలెత్తి
పాఱఁజూచి దేవకిసతి ప్రక్కనున్న
పాపఁగని రిచ్చవడి యెంతపని జరిగెనో
యనుచు నొండొరులన్ జూచుకొనుచువారు.

శా. నీఁడేయష్టమగర్భజాతుఁడు మహావిష్ణుండు గాఁబోలునే
పాడైపోతిమి; సర్వయత్నములునున్ బాడయ్యె; నీల్గాడు నా

జాడల్. ముందుగనాకుఁ జెప్పఁడని యాజ్ఞాపించె భూపాలుఁడీ
పాడిట్లయ్యెను; మాయనిద్రమము నాపాదించె; నెట్లంచునున్

చ. తడఁబడుమాటలాడుచును, దత్తరమొందుచు, రాచకార్యమి
వ్వడువున రిత్తబోయెనిఁకఁ బ్రాణములుండవు; గండకత్తెరై
పొడమెను వీఁడు మాకొఱకె పుట్టెను, గంసుని చావుమాట యెం
పుడొ యదియేమొ మాబ్రుకుకు పొవుటనిక్కము నేఁడటంచునున్.

తే.గీ. భయముచే సోలిపోవుచు బయలుదేరి
గాలియీతలఁ దేలుచుఁ గడురయమునఁ
గంసరాజుసన్నిధికేగి కారణార్థ
ముల వచింపనచ్చిరి సేవకులు తెగించి.

తే.గీ. అన్యసేవను దేహము లప్పగించి
బ్రతుకు నస్వతంత్రుల దుష్టఫలములివియె
వారితప్పులు సైతము వీరి నొంచు
నాలుకచాపల్యమునఁగదా నవయుఁబొట్ట.

మ. హృదయావేదన మేరమీరి నృపుఁడా రేయిన్ విలోలాత్ముఁడై
యెదలో బల్లెము గ్రుచ్చినట్లయిన నేడీయంచు నెంటాడు న
ల్లదెవాఁడేయని పట్టబోవుఁ బడు దూలాడున్ గిలారించు నం
గదరెట్టించిన మీసముల్నిమురు హుంకారంబుగావించుచున్.

తే.గీ. భూనభోంతరములునిండు బొబ్బలిడుచుఁ
గంసభూపతి యొఱలోని కత్తిదూసి
పాఱుచుండెను చెఱసాలఁ జేర నప్పు
డెమరుపడి సేనకులు దెల్పి రెఱిఁగినంత.

తే.గీ. మండిపడి కంసభూపుఁ డుద్దండుఁ డగుచు
సేవకుల వీడుకొని సాగి దావవహ్ని
శుష్కవనములపై వాలుజోక, వాయు
వేగమునఁ బోయెఁ జెఱసాల వివరమునకు.

ఉ. కన్నులనిప్పుకల్లొలుల ఖడ్గముద్రిప్పుచు హుంకరించుచున్.
మిన్నులు ముట్టనార్చుచును మీసములన్ వడిద్రిప్పి త్రిప్పి నీ
కన్నకుమారుఁడేడి యిటుగ్గైకొనిరా! బలిచేసిగాని నా
కన్నులుహాయిఁ జెందవని కంసనృశంసుఁడు పల్కెనుగ్రుఁడై.

తే.గీ. భయదహరిగర్జనము విన్న బాలహరిణి
కరణి దేవకిఁ గంసుని గర్జనంబు
సెవులఁ బడినంత నతిభీతచిత్తయగుచు
నేలఁ గూలెను లతకూనలీలఁ దూలి.

తే.గీ. ఆమెచందంబుఁగనుఁగొనినంతట వసు
దేవుఁ డెంతయుఁ జింతించి ధృతి వహించి
భామదరిఁ జేరి వేదనాభార మెల్ల
దొలఁగ నిట్లని సాంత్వనోక్తులు వచించె.

క. బేలతనము గా కీగతి
గోలా వగపేల నీకు? గోపాలకుఁడే
పాలకుఁడు మనకు లె మ్మిఁక
బాలకునర్పింతు మాట పాడి తొలఁగకే.

వ. అనుటయు.

మ. వసుదేవుంగని కంసుఁడిట్లనియె నోవాచాట! యీకృత్రిమ
వ్యసనాదర్శములున్ ప్రదర్శనము లత్యాచారవిన్యాసముల్
మసిపూత ల్సరిపోవు మాకు విను యుష్మద్వాక్ప్రకారంబుగన్
బసివానింగొని తెచ్చి యిమ్మిటుల నీవా? చూతువాపిమ్మటన్.

క. ఆకాశవాణి చెప్పిన
దీకానుపుఁగూర్చి కాన నీఖడ్గముచే
మీకూనగొంతు గోయుదుఁ
గాక విడువలేను వేగఁ గైకొని రమ్మా.

వ. అనిన వసుదేవుం డిట్లనియె.

శా. బావా! యిప్పటికేడుకాన్పులిటు విధ్వంసంబుగానయ్యెఁ; మా
కా వార్ధక్యముచేరువైన; దిఁకఁ బుత్రానందమేమానో? మా
యీవంశాంకురమైననిల్పి మమురక్షింపంబ్రయత్నింప రా
దా! వైషమ్యములేల? యాప్తులముకామా? మేము చింతింపుమా!

తే.గీ. అనుచు వసుదేవుఁడనఁ గంసుఁడౌడుగఱచి
హుంకరించుచు నిట్లనె నుగ్రఫణితి
ఎంతవాఁడవురా భళీ! యెందునందె
కత్తరించెద వదికెద వృత్తకథల.

ఉ. చెప్పినదేమి? తొల్దొలుతఁ; జేయదలంచినదేమి? యిప్డు నీ
వెప్పనికైన సాహసుఁడవే; నినునమ్మఁగరాదు నీచుఁడా!
యప్పనసేసెదఁ సుతుల నందఱిఁ బుట్టిననాఁడెయంటి వీ
వప్పలుకేడపోయె నిపుడయ్యది! నాల్కయొ! తాటిదూలమో?

మ. అనినిందించిన ఖిన్నుఁడయ్యు మదియత్యంతంబు తీండ్రించుచు
న్నను సైరించి, భరించి, మోమును వివర్ణచ్ఛాయలోడాచి, యె
య్యనఁబల్కెన్ వసుదేవుఁడయ్యసురతో నత్యంతదైన్యంబుతో
ననుకూలస్థితి తప్పునప్పుడెది చేయంజాలు నెవ్వాండునున్.

శా. వాచాశూరులమేముకాము వినుబావా! యీమె నైసర్గిక
స్త్రీచాపల్యముచేతఁ గన్ననిసువున్ జేఁజేత నర్పించుచో
నీచందం బిటులయ్యెఁ గాని స్థితి యేమేకాని వాగ్దత్తమున్
దూ, చా, దప్పక దీర్చుకోఁగలము, సంతోషింపుమీ నీవిఁకన్.

ఉ. వంశము నాశమౌనను నెపంబునఁ బల్కితినంతెగాక, నే
యంశము లెట్లు వచ్చి మము నాఁడిఁబెట్టినఁ దప్పఁజాల వి
భ్రంశత నంద; నాపలుకు వ్యర్థముఁజేయఁదలంప; నిట్టి సూ
క్ష్మాంశము లెంచి మమ్ముఁదెగనాడుట న్యాయ్యమ! కంసభూవరా!

మ. నినుఁబ్రార్థించి తరింపనెంచితిని గానీ యిట్లుదావాగ్ని వై
ననుఁబూర్ణాహుతి జేయవత్తువని స్వప్నావస్థయందైన నెం
చను; గానున్నది కాకమానదిఁక; వంశధ్వంసమై చచ్చిచా
వనివారెందఱులేరు? నేనొకఁడ మాప్రాప్తంబిదే భూపతీ!

శా. ఏయుద్దేశముతోడ దేవకిని నాయిల్లాలుగాఁ గూర్చి నా
వో యాయాశయమీవె తప్పితివి; వంశోన్మూలనప్రక్రియా
ధ్యాయంబున్ దలపెట్టినావు; నడిఁబాయన్ మాయనీకౌను గా
నీ! యేమర్మముఁ గర్మముం గనము మాకేమౌను? గంసేశ్వరా!

శా. మాదాంపత్యసుధాసరోవరమునం భాసిల్లురా యంచ న
య్యో! దారింతువు; జీవితానుభవ దివ్యోద్యానమిట్టుల్ శ్మశా
నాదర్శంబొనరింపఁ బాల్పడితి వయ్యో! లోహహస్తాలతో;
నీదౌర్భాగ్యులమమ్ము జంపి సుఖివై యంతేని వర్ధిల్లెదో!

ఉ. లోకములోన స్త్రీజనుల, లోలుపులై తమయన్నదమ్ము లెం
తో కరుణించి గౌరవముతోఁ గనుచుందురు; వస్త్రవాహనా
స్తోక విభూషణాది వసతుల్గలిగింతురు; గాని యిట్లు పే
రాకలిగొన్న సింహముక్రియన్ గబళింపఁగఁ బూనుకొందురే?

మ. అకలంకోజ్వలకీర్తికాముఁడవునై యత్యాశఁ బోఁద్రోలి మా
మక సౌభాగ్యసుమంబులో మధువుసంభావింతువా? సఖ్యమే
వికలావస్థను లేవఁదీసి యిటులే వేధింతువా! సాఁగనీ!
యిఁకనీయిష్టము; రెంట నేదిహితమో యీవే వరింపందగున్.

ఆ.వె. చెప్పదగినవన్ని చెప్పితి నాపైనిఁ
జెప్పఁబోను వేఱ చెప్పలేను
జేయదగినవైనఁ జేయుము కాకున్న
మానుకొనుము రెంట మాకె శుభము.

తే.గీ. నీవునొకమానవుఁడవని, నీకుఁగూడ
హృదయమునునదియున్నదని, దయకలిగి
కఱఁగునేమోయని తెగించి కరుణపొరయు
మాటలాడితి క్షమియింపు మనుజనాథ.

చ. అనవినిమోదఖేదములు నాగ్రహనిగ్రహముల్, మనోరుజా
వినిమయముల్, పెనంగొనుచుఁ బేరిమిఁ దాండవమాడుచుండ, నే
మనుటకునోరురాక నొక యర్థనిమేషము మౌనధారియై
కనెఁ దన చెల్లెలిన్ మఱఁది; గౌరవమొప్పఁగఁ గంసుఁడత్తఱిన్

ఉ. అండజవాహనుండు దనకాదరువై వసుదేవుఁ డంతగా
ఖండితమాడుచున్న వినఁగా సహించెనుగాని, తామసో
ద్దండుఁడు, చండశాసనుఁడు, దక్షుడు, గండరగండ, ధీరుఁడౌ
గుండెలు దీయు బంటు పటుకోపుఁడు కంసుఁడు సైపనేర్చునే?

ఉ. ఎంత కిరాతుఁడైన, గుణహీనుఁడెయైన, ఋణానుబంధ శు
ద్ధాంతర సంస్కృతిస్మృతి యొకప్పుడు గల్గకపోదు; కాన దు
ర్దాంత సరాగసత్వుఁడగు దానవకంసుఁడు జ్ఞప్తికల్గి తా
క్షాంతివహించె; నొక్క త్రుటికాలము; లోలిత చిత్తవృత్తుఁడై.

మ. వసుదేవా! నిజమాడినావు; భువిలో వైవాహికానందముల్
ప్రసవప్రాప్త సుఖానుభూతులకు సామ్రాజ్యమ్ములేకాని, దు
ర్వ్యసనత్రాసములందు తప్పనివి; యాప్రారబ్ధమే నీకు వె
క్కసమైవచ్చెను; నీవుకర్మునిది; దుష్కాలంబు వాటిల్లుటన్.

తే.గీ. నీకు లోకముతోఁబాటు నేను జెల్లి
నిచ్చి పెండిలిఁజేసితి నిట్లువచ్చు
టెఱుఁగ నాకాశవాణి విధించె నిట్టి
శిక్ష లందుకు నేనేమి చేయఁగలను?

క. మీకాపురమేమైనను
నాకేమీ? నేను బ్రదుకునాఁడు కదా? యీ
వ్యాకులములు నాకులములు
ప్రాకటముగ హృదయమందు వరుసఁజెలంగున్.

తే.గీ. సూతికాగృహమందు నేఁజొచ్చియిపుడె
నాకు, మారకుఁడైన వినాశకరుని
దేవకీదేవి యొడినుండి దిగువలాగి
ఖండ ఖండములుగ హేతిఁ జెండివైతు.

క. అని కంసుఁడు కోపోద్దీ
పనమున నటనేగుచుండఁ బరికించి యశో
ధనుఁడగు వసుదేవుఁడు వా
నిని నిల్పి కుమారిఁదేర నేమించె సతిన్.

తే.గీ. అపుడపుడె తేరుకొనెనేమొ యంబుజాక్షి
దేవకీదేవి పతియాజ్ఞ దెలిసి, హృదయ
శూన్యమై నేలఁజూచుచు స్రుక్కి సూతి
కాగృహమువీడి మెల్లఁగా గాలుగదిపె.

తే.గీ. విరియఁబడు కొప్పు; ముఖముపైఁ బొరయుకప్పు
నిప్పుకలుగుప్పుకనువిప్పు; నీటుదప్పు
మైలతికయొప్పు; తబ్బిబ్బుమాటచొప్పు
నపరశోకావతారము నందె లేమ.

ఉ. కాలునివోలెఁ గట్టెదుట ఖడ్గము ద్రిప్పుచుఁ బ్రల్లదంబులన్
ప్రేలుచుఁ దూలిపోవుచు, విభీతిదమౌ మిడిగుడ్లు ద్రిప్పుచున్
బాలను బట్టఁబెట్టుకొన బారలుసాచు కిరాత కంస భూ
పాలునిమ్రోలనిల్చె సతి; వ్యాధునిచెంగటఁ జిల్కరీతిగన్.

తే.గీ. పచ్చిబాలెంత; యపుడె భూపతనమైన
పురిటి నెత్తురు కందును గరములెత్తి
పెద్దపులినోటిలోఁ దానె పెట్టవలసె
హరి హరీ! యిట్టియాపదఁ బొరయరాదు.

తే.గీ. ఈతఁడష్టమ గర్భసంజాతుఁడు ననుఁ
ద్రుంచువాఁడు కాబోలు, నీకుంచెకోల
వంచి యాకాశవాణి జిహ్వాకవాట
మునుగుదించి మూయించెద ననుచుఁ బ్రేలి.

క. పగఁబట్టియున్న సర్పము
పగతునిఁగని కాటువేయ వడువెనయఁగఁ బై
కెగఁబ్రాకి ఫణమునెత్తెడు
తగవునఁ జేయెత్తె నృపుఁడు తద్బాలికకై.

ఉ. అంతటదేవకీసతి దురంతదవానల మాలికా సమా
క్రాంతలతాభయైనిలిచి కన్నులు జొత్తిల, భీతచిత్త వి
భ్రాంతతమోవికార పరిరంభములంబడి సొక్కిపోయి, యొ
క్కింత దలంగి హస్తములనెత్తి కుమారికఁ జూపి యిట్లనున్

శా. అన్నా! అల్లుఁడు కాఁడు; కోడలగుఁజుమ్మా! దీనిఁగాపాడుమీ!
పున్నెంబౌను; కుమారుఁడైనను కదా పూనికన్ వధింపంగనౌఁ
జిన్నారిందెగటార్చి నీవెనయు నాశ్రేయమ్ము లెట్లుండునో
మన్నింపందగు; నీకుమ్రొక్కెదను; సంభావింపుమా నానుడుల్.

క. అనవిని నివ్వెఱపడి నె
మ్మనమున ననుమాన మొదవి మానిని యురమం
దెనసిన బాలిక విధిగాఁ
గనుఁగొనెఁ గనులప్పళించి కంసుఁడు భీతిన్.

క. తనకనులను దా నమ్మఁడు;
కనుఁగొను; నౌనౌను; దెలిసెఁ; గాదిది యేదో
కనుగట్టు గారడీపని
యను మఱలంగాంచు, విసుగునందుఁ గలంగున్.

క. చిడిముడిపాటున బొమ్మలు
ముడిఁబెట్టెడు; నొడుగఱచు మూర్ధము ద్రిప్పున్
దడఁబడి నడయాడును మది
చెడి తనలోఁ దాన నవ్వుఁ జిందులు ద్రొక్కున్.

క. ఆకాశవాణి చెప్పిన
దీశానువుగాద? దీననేకద! హరి దా
నాకై భువి జన్మించుట
యీకారణ మిట్టు లౌట కేమి కతం బౌ?

తే.గీ. అని గడియ యోజనలు సేసి మనము రెచ్చి
వెచ్చనిట్టూర్పు పుచ్చి యివ్వింతయందు
నేవొ గూఢరహస్యము లిమిడియున్న
వెవ్వఁడో కారకుఁడు గలఁ డిం దటంచు.

క. తేతెమ్ము కూతురో! యది
భూతమొ! ప్రేతమొ! పిశాచపోతమొ! యేదో!
యేతీతువైన వధ్యయొ?
పోతరము న్వీడు మనుచు భూపతి కినుకన్.

తే.గీ. చెలువచేతులయందుఁ బొత్తిఁగులలోన
నున్న కసిగందుఁ జేతితో నొడిసిపట్టి
కఱకు ఖడ్గముఁ గ్రిందుగా బఱపి దాని
పైఁ బడెదునట్లు బాలను బైకి విసరె.

చ. అదియటుపైకిఁ జిమ్మబడి యాకసమందున దివ్యమూర్తియై
పొదవు చతుర్భుజంబులును, బూర్ణశశాంకుని బోలుమోము, నొ
ప్పిదమగు దేహసంపదయుఁ బెంపగు హారకిరీట భూషణాం
గదము లెసంగ నిల్చి వెటకారముతో ననెఁ గంసభూపుతోన్,

శా. ఓరీకంసనృశంస! మానుమిఁక నీయుద్యోగసంరంభముల్
సారాసారవివేకహీనుఁడవునై సన్మార్గులౌ పుణ్యులన్
గారాగారములందుఁ బెట్టి సతమున్ గారించుచున్నావు నీ
నేరంబిట్టిది సైపరాదు; వినుమీ నీకింకఁ జేటయ్యెడిన్.

తే.గీ. యోగమాయను నేను నీ యాగడములఁ
దెల్పఁగా వచ్చియున్నాను దేవదేవుఁ
డాదివిష్ణుఁడు వ్రేపల్లెయందుఁ జేరి
పెరుగుచున్నాఁడు నినుఁజంపఁ దఱిని వేచి.

చ. ఖలుఁడవు నీవు సాధువులఁ గాఱియవెట్టెదు నీహితంబు లోఁ
దలఁచి వచించు నార్యుల మదంబున ధిక్కరణంబొనర్తు వి
శ్వలయముగల్గు కార్యముల వాంఛయొనర్తువు నీదురాగతం
బులు కొనసాఁగు నెప్పుడని పొంగుదు వీవు నిరంకుశుండవై.

ఉ. చండభుజాబలంబున నెసంగిన దానవరాజు లెందఱున్
గొండొకనాఁడు ధాత్రిపయిఁ గూలుటెఱుంగవొ యింతకాలమా
ద్దండత మించి సాధుజనతా పరిపీడనఁబొంగు పాపముల్
పండినవోయి కంసనరపాలక! కాలమునీకుఁ జేరువౌ.

ఉ. దేవకిఁ జంపినంతట మృతిం గనఁబోనిక నేనటంచు దు
ర్భావముతోడ సోదరినిఁ బట్టి వధింపఁగఁ జూచితీవు ల
జ్జా విధమింతలేక శిశు సంహననంబునకుం గడంగి తే
త్రోవఁ జరించినన్ విధిహతుండవుగాక మనంగ నేర్తువే.

మ. ఇలపైఁ బుట్టినవారలెల్లకును దామెన్నాళ్ళు జీవించినన్
దలఁగంజాలరు కాలపాశహతి సత్యం బింత నీ కింతకుం
దెలియంజాలదొ తుచ్ఛదేహమున సక్తింజేసి నీవెన్ని ప్రా
ణుల హింసించితి వీమహాఘము నినున్ దూలింపదే యార్తులన్

ఉ. శ్యామల మోహనాకృతి సమస్త జగత్పరిపూజ్యమూర్తి ల
క్ష్మీ మహిళామనోహరుఁడు శ్రీహరి నిన్వధియింపనచ్చు నీ
వేమెయి సాహసించినను మృత్యువుతప్పదు నేటికైనఁ బ్ర
జ్ఞామహితుండవై సుజన సంగతితోఁ జరియింపఁ జూడుమా.

వ. అనియిటు యోగమాయ తెగనాడుచునుండఁగ గంసుఁడాగ్రహ
మ్మునఁ గరవాలమెత్తి చలమున్ బలమున్ మెఱయంగ నాలతాం
గిని వధియింపఁ జూడఁ బరికించి హసించుచు నా నెలంత యా
తని యసికందకుండఁగనె తాలిమి దప్పక వెండి యిట్లనెన్.

మ. తగునోయీ! యిటువంటి చెయ్దములు తథ్యమ్మైన నినుంబోలు భీ
రుగణగ్రామణికిన్ గుబుద్ధికిని నేర్పుల్ నీకు బోధింపఁ జూ
డఁగ నజ్ఞానము యోను గాని మఱి వీడన్నేర్తువే జన్మ మా
దిగ నీకేర్పడినట్టి దుర్గుణము ధాత్రీనాథ! వీరుండవే.

మ. ననుఁ జంపన్ దలపోసి తీవు బళిరా! నాచిత్రచారిత్ర మెం
దను విన్నాఁడవుగావు త్వాదృశులు దీనుల్ నన్నుఁగన్నెత్తి చూ
డ నశక్తుల్ మఱిచంపఁగల్గుటెటు మూఢా! నాప్రభావంబుచే
తన వర్తించు జగమ్ములెల్లఁ బరమార్థం బింత గుర్తింపుమా!

ఉ. నానుడియందు నిక్కముగ నమ్మికకల్గదయేని శంక యే
లా? నృప! నీదునాయుధము లన్నియు నిప్పుడ నిభుజాబల
శ్రీ నెఱయంగ నేయుము పరీక్షయొనర్పుము తత్ఫలమ్ము మో
దాన భవత్పరాక్రమ విధానము నేను నొకింత చూచెదన్.

మ. వెకలీ! నా కరుణావలోకనమునన్ విశ్వంబునన్ నీకు శౌ
ర్యకలారేఖ యొకింత యేర్పడియె నీవజ్ఞానివై వీరకో
టికి నేనే మొనగాఁడనౌదునని యీ శేవన్ విజృంభింతువా
ప్రకటత్వద్భుజశక్తి యంతయును నీపై నేమగుం జూడుమా!

మ. అని యామాయ యిటుల్ వచించి దరహాసాంకూరముల్ తోఁగమై
మొనయంగెందలిరాకు మోవి చెలువమ్ముల్ గ్రుల్కఁ గందోయిఁ ది
ర్విన రమ్యద్యుతు లింపునింపఁగ ధరిత్రీకాంతు డాయంగ వ
చ్చినయట్లై మఱికానరాకునికి నచ్చెర్వొంది కంసుండటన్.

క. ఆపాదమస్తకంబుగఁ
బ్రాపించిన కంపమున ధరాపతితుండై
శ్రీపతి యారూపునఁ దన
యేపడఁగించునోయటంచు నెంతయు వగతోన్.

చ. ఎఱుఁగుదు మాయలన్, సురల నెందఱినో రణరంగమందు భీ
కరముగ నోర్చితిన్ దుదకుఁ గామినియొక్కఁత త్యూలనాడ నె
త్తెఱగున నిల్వ నేరనయితిన్ మఱి భీతుఁడనైతి నేఁటి య
చ్చెరువిది కన్నె లేడిఁగని సింగము తత్తఱపాటు నొందెడిన్.

ఉ. ఈవెఱపెట్లుకల్గె? హరి యెట్లు వధింపఁగఁ గల్గు నన్ను? మా
యావి యతండు శక్తుఁడగునా యిటుదాఁగఁ బనేమి? మాయ యి
ట్లే వెలయించి తాను గృతకృత్యుఁడు గాఁదలపోసెనేమొ! కా
నీ! విధి యట్టు లున్నయది యేమొ! యిటుల్ దగఁ గుంద నేఁటికిన్.

తే.గీ. ఇది హరి కృతంబుగాని యింతేని దేవ
కియును వసుదేవుఁడెఱుగరు కృపణుఁడనయి
బాంధవుల నెల వేధింపవలయునింక
శౌరిమాయకుఁ బ్రతిమాయ సలుపలేక.

తే.గీ. ఈమెఁ బ్రాణాధికముగ మన్నించి యుంటి
నాఁడు; చెఱనుంచి యేడ్పింతు నేఁడు; మృత్యు
వార్త విన్నంతనే యెంత పట్టిచూచు
చున్నవితయయ్యె సోదరి యుసురు తగిలె.

క. అని మనమునఁ బరితాపము
గొని మానము నంది, శాంతి గొల్పడి, బడుగై
కనుఁగొలఁకుల నీరంబులు
గొనకొని స్రవియించుచుండఁగోమలిఁ గాంచెన్.

తే. దేవకీదేవి వాని నేత్రోత్సవముగఁ
గాంచి మది కొంత కఱఁగెను గాఁ దలంచి
మెల్లగా లేచి దరిఁ జేరి చల్లఁబడగఁ
బిలిచె నన్నా! యటంచు సంప్రీతి గదుర.

క. అన్నా! యను పిలుపున నే
మున్నదొ! పాయసము గంసు నుల్లములోనన్
భిన్నాభిప్రాయము లెటు
లున్నవొ! ఖిన్నత్వ! మెంచు జారెనొ కడఁకన్.

తే.గీ. ధరణిఁ బ్రేమైక హృదయుల తలఁపులందుఁ
గారణాంతరములఁ గల్గు కలఁత లారి
యొండొరులు పిల్చుకొనుటలో నున్న హాయి
మధురమో! పాయసమొ! దివ్యసుధయొ! యేమొ!

సీ. కఱఁగనే కఱఁగదు; కఱఁగెనా! పెడబుద్ధి
తఱుగనే తఱుగని కరుణఁ బొరయు
విప్పనే విప్పదు, విప్పెనా! ఫణి మణి
గుప్పికాంతుల నెల్ల కప్పు విప్పు
ఈయనే యీయఁడు; నిచ్చెనా! ధనలోభి
యరమర లేక ద్రవ్యమ్ము నొసఁగు
పలుకనే పలుకఁడు! పలికెనా! మునిరాజు
పలుకుఁబల్కునఁ దేనె లొలుకఁ బలుక

తే.గీ. నెన్నఁడో కాని యిట్టివి యెనసిరావు
వచ్చెనా కుప్పతిప్పలై రెచ్చుచుండు
కంసుహృదయ మానాటికిఁ గఱఁగి కఱఁగి
దేవకీదేవిపైఁ గూర్మి తావు గనియె.

సీ. చలనచిత్రమున బొమ్మలువోలెఁ గృతవిధుల్
హృదయభిత్తిని గోచరించుచుండ
దాఁజంపిన కుమారతతి ఖడ్గములు జాపి
పొరసి ఢీకొనుచున్న వరుస దోఁప

యోగమాయ చెలంగి "యోరికంసా"యన్న!
పిలుపు ప్రతిధ్వనుల్ కలతఁబెట్ట
హరి చేత నిశితాసి నంది వరాంగము
నుత్తరించెడుభ్రాంతి తత్తఱింప

తే.గీ. కంసుఁడంతట నెమ్మదిఁ గలవరపడిఁ
బిలుచు ప్రేమైక సోదరి పలుకు వలన
హృదయము ద్రవించియొక్కింత పదిలపడగ
భావనాప్రపంచములోనఁ బడియెనపుడు.

క. కరయుగ్మముచే దేవకి
చరణమ్ములు పట్టి చిత్తచాంచల్యమునన్
గరుణాగస మురియాడగఁ
బరివేదన లంది యిట్లు పలుకఁదొడంగెన్.

శా. అమ్మా! దేవకి! యీనృశంసుఁడు నికృష్టాత్ముండు దుర్మార్గతన్
గిమ్మాగ ప్రతిమానరాక్షసుఁడు సాక్షేపంబుగా నిన్ను నీ
సమ్మానంబు హరింపఁ బొల్పడిన నీచస్వైర సంచారి మా
యమ్మా! వీని క్షమింపుమా! యుడుగుమమ్మా! శోకతాపమ్ములన్.

మ. చెఱఁ ద్రోయించితి శిక్షఁ జేసితిని విక్షేపించి నీపుత్రులన్
గరవాలంబున కప్పఁజెప్పితి వృథా గారించి గోరించి దు
ర్భరశోకాబ్ధుల ముంచి తేల్చితిని నిర్వంశంబు గావించి యి
గ్గి రగుల్గొల్పితి నీ ప్రశాంతహృదయక్షేత్రంబునన్ సోదరీ!

తే.గీ. స్వార్థపరుఁడను దుష్టకార్యార్థి నగుచుఁ
జేయరానన్ని యపకృతు లేసినాను
సాధుసజ్జన హృదయము ల్బాధ పెట్టి
ఫలము వెలి వోక గైకొని తలరినాను.

తే.గీ. కలుషుఁడను దోడబుట్టువు కన్నవారి
వనపరాధులఁ జంపిన యధమవృత్తి
బాలఘాతకుఁడఁగిరాత బాలిశుఁడను
క్షమకుఁ బాత్రుఁడఁ గాని రాక్షసుఁడ నేను.

చ. అని వసుదేవుఁగాంచి యనఘా! మహనీయులు మి మ్మకారణం
బునఁ దెగనాడి మీహృదయముల్ శ్రమపెట్టిన క్రూరకర్ముఁడన్
నను క్షమియించుఁడీ! యని ప్రణామవిధు ల్వొనరించు కంసభూ
పుని వినయంబుల న్వినుచుఁ బోలునె? యీతనికిట్టి చందముల్.

తే.గీ. దక్షు నతివినయము ధూర్తలక్షణ మని
బుధులు పల్కుదు రవ్విధి పొడమెనేమొ!
కంసుఁడేడ? పశ్చాత్తాపకలన మేడ?
కఠినపాషాణము ద్రవింపఁగలిగినట్లు.

మ. ఇది దైవాజ్ఞయొ! లేక కైతవమొకో! యేమైనఁ గానిమ్ము త
ప్పును కాలోచితకృత్యము ల్దలుప సంభావ్యం బటం చెంచి స
మ్మోదమొప్పారఁగఁ గంసుఁగాంచి యనె నో భూపాల! నీయందుఁ ద
ప్పిద మేమీ? యనివాక్యచుర్విధి విడంబించెన్ ఫలం బిట్లు గాన్.

శా. ప్రాప్తాప్రాప్త ఫలాఫలంబులను గూర్పం దీర్ప నెవ్వానికౌ
వ్యాప్తింజెందునె కాని సర్వమును దైవాధీనమై భూపతీ!
యాప్తశ్రేణికిఁ జెందునీవు మము నన్యాయంబు గావింప నీ
సుప్తింగూడఁ దలంచెదే? విధి మము న్బోధించెఁగా కిట్టులన్.

మ. అని యోదార్చినఁ గంసుఁ డూరడిలి స్నేహం బేర్పడం దేవకిం
గని తల్లీ! యిటులేల యేడ్చెదవు? నీకష్టంబు లీడేరెడిన్
గనుమీ నన్ను దయార్ద్రచిత్తవగుచుం గంసుండ నీసోదరుం
డను బ్రార్థించుచునున్నవాఁడ నని యాడన్ దీనయై యామెయున్.

క. అన్నా! యెన్నాళ్ళకు నేఁ
గన్నారం గంటి పూర్వకంసనృపాలున్
విన్నా నన్నిప్రియంబుల
నున్నన్ మఱి చన్న నొకటె యుర్విన్ నాకున్.

శా. నీపైఁగోపముచేత నే ననను గానీ యేది యెట్లైననుం
నాపాపంబె కదా! ఫలించి విధిగా నానావిధారిష్టముల్
ప్రాపైకన్న కుమారుల న్మొసవె నిర్వంశంబు గావించె న
య్యో! పైకొమ్మలు కూలి మోడువలె నే నున్నాను నిర్జీవనై.

క. జీవితశేషం బెటనో!
యేవనిలోనో! విరాగవృత్తి న దెట్లో
భావించి కడపి పిమ్మట
గైవల్యముఁ జెంద నిచ్ఛ కలిగెడు నాకున్.

తే.గీ. ఈప్రపంచసంబంధమ్ము లేల మాకు?
మంచియో చెడ్డయో యేదొ మించిపోయెఁ
బ్రాయమా తీరిపోయెను వార్ధకంబు
వచ్చె హరినామమే సుమీ వలయుఫలము.

చ. అనివిలపించు సోదరిని నాదట మీఱఁగఁగాంచి తేరు తె
మ్మని పనివిన్న భృత్యులు రయమ్మున నిల్ప శతాంగ మందు నా
య్యన వసుదేవ దేవకుల నాదరభావముతోడ నిల్పి క్ర
న్ననఁ జెలిమాన్పి పూని పయన మ్మొనరించెను గంసుఁ డత్తఱిన్

చ. ఇది పరమేశ్వరాజ్ఞ యయి యిట్లు దనర్చెనుగాక గంసు నె
మ్మది త్రుటిలో ద్రవించుటలు మన్ననజేయుట లార్తి దీర్చుటల్
సదమల భావమొప్పుటలు సాధ్యమె? యశ్రుతపూర్వమంచునున్
హృదయములం దలంచి పయనించిరి దంపతు లార్తి దీఱఁగన్.

ఆ.వె. నెమలికంటిసీరు నెనరునఁ దుడువంగ
గడఁగినాఁడు వేటకాఁడు నేడు
నల్లగుండు కఱఁగి వెల్లువయ్యె పాఱె
నహహా! దైవచిత్ర మని తలంచి.

చ. రయమున దేరు దోలి మధురాపురివీధులఁ జొచ్చి యొప్పుగాఁ
బయనము జేయుచుండఁ గని పట్టణవాసులుఁ జేరవచ్చి ము
త్తియములఁ జల్లువారుఁ బ్రణుతించెడువారు నివాళు లిచ్చి ప్ర
త్యయములు చూపువారు గనులారఁ గనుంగొనువారు నైప్రజల్

సీ. బంగారుబొమ్మ దేవకితల్లి యి ట్లయ్యె
నక్కటా! యని జాలి నందువారు
కుచ్చిళ్ళ నాఁడె కన్గొంటి మీమె నటంచు
ననుతాపమునఁ బ్రియ మాడువారు

పాడుచెఱను నెట్టిబాధపడెనో! యంచు
నను తాపమునఁ బ్రియ మాడువారు
కన్నపాపలఁ బట్టి కంసుఁడు విదళింప
నె ట్లోర్చెనో!యని యేడ్చువారు

తే.గీ. నగుచు నానావిధంబుల నతివ లెల్ల
సహజ కరుణార్ద్ర భావముల్ సందడింపఁ
గంసు ననుకంప మిపుల నక్కజము గొల్ప
వింతగాఁ జూచుచుండంగ వేడ్క గనుచు.

వ. చనిచని స్యందనంబు నిజసౌధముచెంగట నాపి కంసుఁ డో
య్యనఁ గయిదండ లిచ్చుచు స్వయమ్ముగ దింపి గృహప్రవేశవ
దనరఁగఁ జేసి తొల్లిటి ముదంబును నెయ్యము సందడింప సాం
త్వనవచనమ్ములం బలికి వారి నవారిగ గారవించుచున్.

క. బావా! మీస్వగృహముగా
భావించి వసింపుఁ డిందు వసతు లెల్లన్
గావించెద నేమించెద
సేవకులన్ మీదునాజ్ఞఁ జేకొని నడువన్.

వ. అని వసుదేవదేవకుల నంచితరీతి బహూకరించి నె
మ్మనమున నూఱటం గని క్రమంబుగ వారల యాజ్ఞఁబొంది వీ
డ్కొని నిజమందిరంబునకు గొబ్బున నేఁగెను గంసరాజు వా
రనయము దైవశక్తిఁ గొనియాడుచుఁ గాలముఁ బుచ్చి రయ్యెడన్

ఆ.వె. పాముపడగనీడఁ బడియుండు భేకము
పోలె నెప్పు డేమి పొసఁగు ననుచు
సందియమ్ము నొంది సతియుం బతియుఁ గాల
మొక్కరీతిఁ గడపుచుండి రందు.

—* వ్రేపల్లెలోని వేడుకలు *—

తే.గీ. అచట వ్రేపల్లెలో వ్యసనార్తయైన
సతి యశోద కన్నులు విప్పి సంభ్రమమునఁ

ప్రక్కఁగా బాలుఁబోడఁగని భర్తతోడఁ
బలికె విస్మయభావ మగ్గలము కాఁగ.

మ. కలయో! నిక్కమో! రమాపతి కటాక్షప్రాప్త సౌభాగ్యమో
యిలలో నశ్రుతపూర్వదివ్యవిభవం బీక్షించుచున్నాను గ
న్నులు జ్యోత్స్నకళ లీనుచున్నయవి చిన్ముద్రాప్రసూనాంచితో
జ్జ్వల సౌరభ్యము లిమ్పుచున్న దహహా! జన్మంబు సాఫల్యమా.

వ. అని యా నందసుందరి విభ్రాంతితో,

క. మృతబాలిక పసరుజ్జీ
వితయైన విధమ్ము తోఁప విస్మితచిత్తం
బతుకుగొని కూర్మికూనను
కుతుకమ్మునఁ గాంచి కాంచి కోమలి యంతన్.

ఉ. భ్రాంతి యొకింత దీరి పసిపాపను జేతుల నెత్తి వింతపై
వింతలు నేఁడు గానఁబడు వీఁ డెవఁడీపసిబాలుఁ డెట్లు నా
యంతికమందుఁ జేర్పబడె నద్భుత మా నని యింతి తా మనః
కాంతునిఁ గాంచి ప్రశ్న లిడఁగా నతఁ డిట్లనె సమ్ముదమ్మునన్.

మ. తరుణీ! యీతఁ డనన్యలభ్యుఁడు శుభోదర్కుండు నందవ్రజాం
తరసిరేజకుమార సూర్యుఁడు యశోదావత్సలుండై వసుం
ధర జన్మించెను దత్తపుత్రుఁడయి నీ తల్పంబునం జేరి నాఁ
డురుసంభావ్యుఁడు ప్రాణతుల్యముగ నుద్యోగించి పోషింపుమీ!

మ. అన! నుత్ఫుల్లమనఃప్రసూన యయి దివ్యానంద వీచీ నిమ
జ్జనసౌభాగ్యవిలాస కేళికల స్వచ్ఛందంబుగాఁ దేలుచున్
ఘనసుశ్యామశరీరు మోహన కళాకందర్ప సంకాశు నం
దను, విస్ఫారితనేత్ర యై కనె యశోదాదేవి సోత్కంఠ యై.

వ. కని ముదమందుచున్ దనివి గల్గక యారతులెత్తి చారులో
చనయుగళ ప్రదీపికల చాలనలోల విలాస వైఖరుల్
పనుపడఁజేసి ప్రేమమయబాష్పజలమ్ములు లాలవోసి క్రొ
న్ననలగు లేతనవ్వులఁ బనర్చి కడున్ మదిలోనఁ బొంగుచున్.

క. పరిచారికలు యశోదన్
డాసి శుచిత్వమ్ము నెఱపిరన్ మఱియవలన్
తరుణీమణి యొక్కర్తుక
చిఱుపాపను లేపనెత్తి శృంగారముగాన్.

తే.గీ. బొడ్డు కోసియు లాలలు పోసి శుభ్ర
వసనమున నొడ లొద్దిచి ధూపమ్ము వేసి
తల్లిప్రక్క నమర్చు పొత్తిళ్ళయందుఁ
బండఁబెట్టిరి కన్నులపండువుగను.

మ. హరి నారాయణమూర్తి దేవహిత కార్య ప్రాప్త రూపుండుగాఁ
బురిటింటన్ బసిపాపఁడై వెలయుచో మోదించి ప్రాగ్దేవి త
త్కరమందొప్పు నివాళిపళ్లెరములోఁ గర్పూర నీరాజన
స్థిరయై హారతు లిచ్చినట్లు లుదయించెన్ భానుఁడాదిక్కునన్.

తే. కంస మానసావృత ధైర్యకంచుకంబు
చించి చెండాడు మూర్తి జనించె ననుచు
దివిరి దివ్వెలెత్తిన మణిదీప మనఁగఁ
బొడుపుఁగొండపై బాలభానుఁడు రహించె.

వ. వివిధ శకుంత సంతతులు విశ్రుతగాన వినోదమాధురీ
వివశతఁ జొక్కి చొక్కి వినువీధిని మంగళతూర్య నాదముల్
చెవులకు విందుసేయు క్రియఁ జేయుచు నాడుచుఁ బాడుచుండె శ్రీ
ధవుఁడు యశోదపజ్జ వితతంబుగ బాలకుఁడై రహింపఁగన్.

ఆ.వె. చెప్ప నేమి శౌరి చిద్రూపుఁడమలుండు
విశ్వమయుఁడు కాన పృథివిఁదనర
క్షితిననంతకోటి జీవరాసుల హృద
యములు కప్పువిప్పి యాడఁదొడఁగె.

క. వ్రేపల్లెలోని జనములు
పాపను గను సంభ్రమమునఁ బరువిడి చని రా
గోపకుఁడు నందునింటికి
నేపని పాటలు దలంప రేక్రియ నేనిన్.

తే. మనయశోదమ్మ చిన్నారి తనయు నొకని
గన్నదఁట చూచివత్తము గాక యనుచు
గోపకామిను లెల్లరు గుములుకూడి
నందు నిలుఁ జేరఁ జనిరి సానందలగుచు.

ఉ. ఆకలిదప్పులన్ మఱచి రండఱుఁ జంబకలోహసామ్యమై
శ్రీకరు నందు లగ్నమయి చేరిన చిత్తము లత్తమిల్ల నా
లోకము లేకమై నిలిచె లోలుప లోచను నిమేష మీఁగి య
స్తోకమనీషలం దగిలి స్తోత్ర మొనర్చిరి శ్యామసుందరున్.

తే. గొల్లలము మూర్ఖుల మమాయికులము మేము
చల్లఁగాఁ బ్రోవ వచ్చితో నల్లనయ్య!
యుల్లములు పల్లవించె సూర్యోదయ మయి
మామనస్తామసములెల్ల మాసిపోయె.

ఉ. విజ్ఞులు కారు; కారణవివేకము లేదు హరిప్రబోధ మం
దజ్ఞులు; వెఱ్ఱియాదవులనాహతచిత్తులు; భక్తియుక్తులై
యజ్ఞమయున్ మహామహితు నాశ్రితవత్సలు దేవదేవునిన్
బ్రాజ్ఞులవోలెఁ గొల్చి పలుభంగులఁ బాడిరి కూడి వేడుకన్

క. నందుఁడు బ్రహ్మానందముఁ
జెందుచు స్నానాదికములఁ జేసి శుచిత్వం
బంది మహనీయ భూసుర
బృందమునుం బిలువనంపెఁ బ్రియ మెసలారన్.

తే. బ్రాహ్మణులు స్వస్తి పుణ్యాహవాచనములు
చదివి శాస్త్రీయవిహితమా జాతకర్మ
సలుపఁ జేసిరి నందుఁడు సంతసించి
వివిధదానము లొనరించె విప్రతతికి.

తే. గోరిజలకు శృంగములకు బంగరుమలాము
వేసి, పసుపుఁగుంకుమలను బెట్టియున్న
పాడిమొదవులు క్రేపులతోడఁ జేర్చి
విప్రులకు దాన మిడె నందవిభుఁడు చెలఁగి.

క. విలసిత మణిమయభూషణ
ములు నానావిధ దుకూలములు కానుకలుఁ గా
దిలశైలము లేడును వి
ప్రులకుం దానంబులిచ్చి పొందుగ నంతన్.

శా. ఈ యాభీర కుమారుఁ డూర్జిత యశోహేరాళుఁడై సంతత
ధ్యేయ ప్రాభవ దివ్య వైభవ సముద్దీప్త ప్రతాపాంచితా
ధ్యాయారంభుఁడు దుష్టశిక్షణ కళా దక్షుండునై పృథ్విపై
నాయుశ్శ్రీ విభవాభిరాముఁడయి నిత్యానందుఁడై వర్ధిలున్,

క. అని సద్బ్రాహ్మణు లావ్రజ
తనయుని దీవించి యుచితదానంబులచేఁ
దనిసి మహామోదంబునఁ
వినుతించిరి నందుపట్టి విశ్రుతగుణముల్.

క. సురదుందుభు లాకసమున
మొఱసెను కాహళలు మ్రోఁగె ముదమారఁగ న
ప్సరసలు పాడిరి యాడిరి
గరుడోరగ సిద్ధ సాధ్యగణములు వేడ్కన్.

తే. మందలో గోగణములు సానందకేళి
సలుపఁగాఁ జొచ్చె లేఁగలు సంభ్రమమునఁ
గ్రేళ్లుఱుక సాఁగెఁ బోతులు కెఱలి ఱంకె
లెసఁగఁ బ్రమదంబుతోడ వర్తించె నంత.

క: వ్రేపల్లెయందు నాఁడు మ
హా పర్వదినంబుగాఁగ యాదవులెల్లన్
శ్రీపతి భజనలు సేసిరి
తాపంబులు తొలఁగి చెలఁగి తన్మయులగుచున్.

సీ. గోమయ జలములఁ గొని వాకిళులముందు
జల్లుగాఁ గలయంపి జల్లి చల్లి
పట్టెలుదీసి శుభ్రముగ లోగిళ్లను
నందంబు తనరార నలికియలికి

రంగారు శృంగార ఎంగవల్లులు వింత
వింతగా నందందుఁ బెట్టి పెట్టి
చివురుటాకుల విందుఁజేయు తోరణములు
ద్వారబంధములకు జారఁగట్టి

తే. పసుపు కుంకుమబొట్లును ద్వారములకు
నొప్పుగుప్పెడు విధమున నుంచి యుంచి
మంగళాంగులు నందు గృహాంగణమును
దీర్చిదిద్దిరి యందాలు దేరునట్లు.

తే. పదునొకండవ రోజున సుదతులెల్లఁ
జేరి బాలెంత సుస్నాతఁజేసి బాలు
నకుఁ దలంటి లాలలువోసి నాఁటిపనులు
జలిపి రానందమునఁ గులాచార విధుల.

క. నంద యశోదలు బ్రహ్మా
నందముఁ జెందుచు కుమారు నామకరణమున్
బొందుగ జేసిరి భూసుర
బృందము లాశీర్వదింపఁ గృష్ణుఁడటంచున్.

ఆ.వె. పెరుగుపాలు వెన్న విరివిగాఁ గొనివచ్చి
కానుకలిడి ప్రమోదకలితులగుచు
గోకులంబునందు గోపాలకులు ప్రీతి
విందు గొనిరి నాఁడు నందునింట.

చ. మురుని కటారులో యనెడు మంగళ విగ్రహులైన గోపికా
తరుణులలోన రమ్యమణిదామమునందలి కొల్కిపూస నై
పొరయు యశోద మృత్కలశమున్ భుజసీమ వహించి వారితో
వరయమునాతరంగిణికి వచ్చె జలమ్ములు దేరనొప్పుగన్.

ఆ.వె. పురుఁడు దీరునాఁడు తరుణులు జలపాత్ర
లెత్తి నీరు దెచ్చుటిది సధర్మ
మనుచుఁ జేతు రల్లె యానాఁడు యమునా జ
లమ్ము దెచ్చి రబల లిమ్ము మీఱ.

ఉ. అంతట పల్లవీరమణు లా జల పాత్రలు దింపి పేరట
మ్మెంతయు సంతసమ్మున ముగించి కుమారకుఁ బూలతొట్టిలో
వింతగ నుంచి మించి కడు వేడుకఁ జొక్కుచు జోలపాట ల
త్యంతముదమ్మునం బలికి రమ్యకరాంక శశాంకమూర్తికిన్.

శా. జోజో, నందకులార్ణవామృతకరా! జోజో కృపాసాగరా!
జో, జో, నీలపయోదమోహన కళాస్తోకప్రభా భాసురా!
జో, జో, గోకులదేశశోభనకరా! జో, జో, యశోదాకుమా
రా! జో, జో; సుకుమార! మారసమ! నందానంద సంధాయకా!

క. లాలీ బంగరుబాలా!
లాలీ నవమోహనాంగ లాలి కుమారా!
లాలీ గోపీజన హృ
ల్లోలా! లీలావతార లోకాధారా!

మ. అనుచుం జోలలు వాడిపాడి సతులత్యానందలై దృష్టిదో
ష నివృత్త్యర్థము నెత్తునీళ్ళ తుడుపుల్ చక్కట్లు గావించి చ
ల్లి నివాళించియు బుజ్జగించునెడ లేలీహానతల్పంబుపై
వనజాక్షుండటు నిద్రవోయె సుఖియై బాలుండు దా నూయెలన్.

ఉ. బంగరుడోలయందు విరిపానుపుపై హరినీలరత్నమున్
హంగుగ నిల్పుచందమున నర్భకుఁడాడుచునుండ నెంతయో
పొంగి యశోద తన్మయతఁబొందెడురీతి మృదూక్తులాడుచున్
మంగళహారతిచ్చిరి సుమంగలులందఱుఁ జేరి కూరిమిన్.

క. పేరంటమునకు వచ్చిన
నారీమణులందఱకును నానావిధ సం
భారములును దాంబూలము
లారమణి యొసంగె మోదమారఁ బ్రియమునన్,

మ. పసుపుం గుంకుమలిచ్చి చందనము సంభావించి తాంబూలముల్
కుసుమవ్రాతము నానఁబ్రాలు ఫలముల్ గోధూమచూర్ణంబులొ
ప్పు సుగంధమ్ము లపూపముల్ చలిమిడుల్ పూబోండ్ల కర్పించి సం
తసమారన్ గయికోలు సేసెను యశోదాదేవి యుప్పొంగుచున్.

తే. అంత నర్ధాస్త్రమయమైన నర్భకునకు
బాలొసఁగి తలనంటియు లాలఁబోసి
తిలకముందిద్ది కాటుకదీర్చి తల్ప
మునఁ బరుండఁబెట్టె యశోద ముదముగదుర.

క. అల్లారుముద్దుగా నిటు
నల్లని కృష్ణయ్య నంగనామణి యెంతో
నుల్లాసమ్మునఁ బెంచెను
గొల్లపడుచులెల్లఁ దన్నుఁగూడి మెసలఁగన్

ఉ. బాలుఁడు శుక్లపక్ష హిమభానునిరీతిఁ బ్రవర్ధమానుఁడై
లీలల దేలియాడుఁ గుసిలించు హసించుఁ గుదించు నెన్నొ చం
దాలుగఁ గాళ్లుచేతులు గదల్చును; ముద్దులుమూటగట్టు ద
న్నా లలితాంగులెల్లఁగని యద్భుతమోదరసాబ్ధిఁ దేలఁగన్.

మ. అదియేనాఁటి ఋణానుబంధమగునో యానాఁడు వ్రేపల్లెలో
యదువంశోద్భవులెల్ల బాలకుని నిత్యంబున్ బొడంగాంచకే
ముదితుల్ కారు; కుమారవీక్షణముఁ బ్రాముఖ్యంబుగాఁ జేతు
య్యది దైనందినచర్యయయ్యె; హరిమహాత్మ్యంబు సాహిత్యమై.

ఆ. చన్నుగుడుపువారు జలకమాడించు వా
రాడువారు ముద్దులాడువారు
పలుకరించువారుఁ బరిచర్యలొనరించు
వారు నైరి గోపవనితలెల్ల.

క. అందఱి హృదయమ్ముల నా
నందము దళుకొత్తి కనుల నమృతరసమ్మున్
జింది వ్రజాంగనచేతుల
కందుకమైవెలసె శౌరి కన్నయవేడ్కన్,

—* పూతనా సంహారము *—

వ. అట మథురాపురమ్మున దురాత్ముఁడు కంసుఁడు యోగమాయా ప్ర
స్ఫుట వచనమ్ములందలచి పూతనరక్కసి బిల్వఁబంపి యా

చ్చట హరిపుట్టెనో యతని జాడ లెఱింగి వధింపఁజూడఁగా
బటుతరమైన యాజ్ఞలిడి పంపె నిలింపులు సంచలింపఁగన్,

తే. ప్రమద దైతేయ భామిని భాగ్యమనుచుఁ
గంస రాజేంద్రు నానతిఁ గని రయమునఁ
గామరూపిణి మానవ కాంతవోలె
బాలకుల పాలి మారియై బయలుదేరె.

చ. చని చని దేశ దేశములఁ జక్కని బాలురఁ బట్టి యెట్టులో
హననముఁ జేసి చేసి తమి యారక యంతట వత్సనాటికిం
జని యట నందబాలకు ప్రశస్త మహత్త్వము నాలకించి వా
నిని హరిఁగాఁ దలంచి కడు నేర్పున నుక్కడఁగింప నెంచియున్.

సీ. ముఖపద్మమందు గుమ్మున మూఁగి నెఱికురుల్
మధుప విక్రీడల మలయుచుండ
చెక్కుటద్దములలోఁ జిరునవ్వుల వెలుంగు
లింపుమీఱఁగఁ జెల్వమినుమడింప
బసిఁడిమైఁ దీవపైఁ గుసుమ గుచ్ఛములట్లు
స్తనమంజరులు కేళిఁ జలువుచుండ
మదనాయిత విలాసమాధురీ గరిమతో
నధరబింబము కామ మదివెలార్ప

తే. నూత్న యౌవనశోభ నూనూఁగులతిక
వతుకు గోము విధాన సమ్మతిదనర్ప
మదన జగదేక పూజ్య సామ్రాజ్యలక్ష్మి
యన నిశాటి నరవధూటియై రహించె.

సీ. కురులు నున్నగదువ్వి గోరించి సారించి
వాలుజడన్ జతవాలు సేసి
హాయిలుగా దిగజారి బయలుగాఁ గన్పించు
విఱిజాజి పూదండ తురిమివేసి
మోమునఁ గస్తూరిబొట్టుఁ జక్కఁగదిద్ది
కనులఁగాటుక నీటుగా నమర్చి

జాళువా సరిగంచు చలువపావడ గట్టి
మైజారు పయ్యెద మలుపు ద్రిప్పి

తే. గుట్టు జోకొట్టు రవికలోత్తట్టు దొడిగి
యగరు జవ్వాది గంధములలఁది మేనఁ
దారహార విభూషణ తతి ధరించి
యింతి మరువంతి రతనాలబంతి యయ్యె.

ఉ. పయ్యెదకొంగులో నణఁగుబంతులొ? మన్మథశాస్త్రపారముల్
వెయ్యివిధాల నూల్కొలుపు విస్తృతమౌ గిలిగింతలో కడున్
నెయ్యముగూర్చు దొంతులని నిచ్చలు శిల్పకళా చమత్కృతిన్
వియ్యములందు బంతులన వేడుక గూర్చుఁ గుచంబు లింతికిన్.

క. ఉబ్బెత్తు గుబ్బలంగని
తబ్బిబ్బయి పాలుద్రావు తమకముతోడన్
బబ్బముగాఁ బసిపాపలు
గొబ్బున దూకెడు విధానఁ గుచములఁ బెంచెన్.

చ. చనుమొనలందు దుర్విషముఁ జక్కఁగఁ జిక్కని పూతఁబూసి నా
సన గమనింపరానటులఁ జందనమున్ బయిదిద్ది కంచుకం
బును ధరియించి పయ్యెదను బొందుగఁ బైసవరించి బాలుసన్
జనుగుడిపింపనెంచి కడుసంభ్రమముం దులకించి వింతగన్.

ఉ. ఆతత కామఖేల లురియాడగఁ బయ్యెదకొంగు జారఁగా
భీత దృగంచలమ్ము లగపింపగఁ గాముక చిత్తవృత్తముల్
పాతరలాడ మత్తకలభ ప్రతిమాన విశేషయానయై
పూతన రాజవీధిఁ బడిపోయెను నందగృహమ్ముఁ జేరఁగన్.

ఉ. కాతరతొచు గోపికలు కన్గొని యజ్జగదేక సుందరిన్
జేతము లెందుకో చెదరి చివ్వలు రవ్వలుఁ బెట్టుచుండఁగా
నీ తరుణీలలామ యెవరిచ్చట కెచ్చటి నుండి వచ్చె? నే
గోతులు దీయునో? యనుచుఁ గొందల మంది రకారణంబుగన్.

తే. కారణములేని కార్యము లక్కలుగఁ బోవు
సర్వమయుఁడగు నీశ్వరుచ్ఛాయుఁడైన

బుద్ధి భావిఫలాఫలమ్ములను దెలిసి
మాయ తెఱఁగప్పి తెలియని మబ్బుఁబూయు.

క. వెఱబొమ్మలట్లు వల్లవ
తరుణులు నిశ్చేష్టలగుచుఁ దఱితీపుల సుం
దరిఁగాంచి పలుకకుండిరి
వెరపుడిగి యశోద దాని వివాహములరయన్

ఉ. ఎవ్వరిదానవీవు? పను లెవ్వరితోనిట? నేలవచ్చినా?
వవ్వ! యటన్న మాటవిని, యాసుర యించుకరిచ్చనొంది నే
నెవ్వతెనైననేమి? పనియేదొ తలంచి హతాశనైతి; మీ
రివ్విధి గౌరవింతురని యోచనటంచు వచించి లజ్జిలెన్.

ఉ. అంత యశోద భామినుల నందఱ దవ్వులఁబిల్చి నూతనా
గంతుకలన్ సగౌరవముగాఁ బరికించుట లెస్స యన్న న
క్కాంతలు చింతమాని మృదుకంబళముం గొనివచ్చి వేసి ర
య్యింతి సుఖోపవిష్టయయి యెంతయు సంతసమందినట్లుగాన్.

తే. అతిథి మర్యాద లొనరించి యాదరించి
యుచితరీతిని బ్రశ్నించి రువిద లెల్లఁ
జిఱునగవు ముద్దుమోముపైఁ జిందులాడ
బాలఘాతకి వారితోఁ బలికె నిటుల.

ఉ. నేనొక యాదవాంగనను నీ కొమరుండు త్రిలోకమోహనుం
డౌననువార్త వింటి విని యర్భకునందలి ప్రేమచేత నెం
తో నవనీతచిత్తనయి యొయ్యనవచ్చితిఁ జూచిపోవ నో
చాన! వరాలమూటగని చయ్యనఁబోయెద బాలుఁ దెమ్మిటన్.

మ. అదియేమో? చెవిసోకి సోకకయె మాయాప్రేమ యుప్పొంగుచున్
హృదయస్థంబయి యెన్నఁడెన్నఁడని యావేగంబుగల్పించె నం
గద దీరన్ దిలకింపవచ్చితిని నీ గర్భప్రసూనంబు నో
ముదితా! బాలునిఁ దెమ్ము చూచెదను సమ్మోదమ్ము చెన్నారఁగన్

చ. అనవిని యయ్యశోద ముదమందుచుఁ గన్నకుమారుఁజూడఁగాఁ
బనిగొని యింతదవ్వులకు వచ్చినభామిని వాంఛదీర్చుటల్

తన విధియాంచు నెంచి వనితాసహజ ప్రణయప్రకీర్ణయై
పనిచెను డోలలోని తనబాలకుఁదెమ్మని యొక్కకామినిన్.

చ. ముదమునఁబోయి పాపకనుమూసిన ముచ్చవిఁజూచి చేతు లొ
ప్పిదముగ ద్రిప్పుచున్ బెదవివిచ్చుచు నుచ్చరుగొట్టుచున్ గరం
బుమటునఁ దేలివైచె సతియొప్పుగ భామినిఁగాంచి యేమనన్
నిమురమునింగెఁ బాప యని నెక్కొనుమక్కువ పిక్కటిల్లఁగన్.

ఉ. ఆపసిపాప లేచునటు కచ్చుగ ముచ్చటలాడుచుండి ర
గ్గోపిక లంతలో నిసువుగోల వినంబడగా యశోద శై
లాపగవోలె శీఘ్రముగ నచ్చటకుం బరుగెత్తి డోలలోఁ
బాపని లేపి ముద్దులిడి భవ్యముదంబున స్తన్యమియ్యుచోన్.

ఉ. బాలుఁడు పాలు ద్రావఁ డొకపట్టున నిల్వఁడుఁ బోరువెట్టుచున్
జోలలు లాలనల్వినఁడు జొత్తిలి యుల్కిపడున్ యశోద యే
లీలను బుజ్జగింపఁ గుసిలింపులు మానఁడు భామ లెల్ల గ
గ్గోలుగఁజేరి చేతనగు కోపులఁదాపముఁ బాపఁ జూచుచున్.

చ. ఒకత యురంబునం దునిచి యుయ్యెలనూపు భుజాననెత్తి యొ
కొకరిత బుజ్జగించును మఱొక్కత జోలలుపాడుచుండు వే
ఱొకరిత బూచివచ్చెనని యొత్తుగఁబల్కుచు నూరడించు నే
తకవిక లెట్లుజేసినను దాపము మానఁడు బాలుఁ డత్తఱిన్.

సీ. చక్కని నాబాబు జడుసుకొన్నాఁడమ్మ
    యని విభూతి ముఖాన నలఁదు నొకతె
కనకంపుఁ బళ్ళెరమున వసంతము గల్పి
    త్రిప్పి యుమిసి దృష్టి దీయునొకతె
కన్నయ్య నెవ్వరో కనులలో బెట్టుకు
    న్నారని దిగదీయఁ గోరునొకతె
చిన్ననాతండ్రికి శ్రీరామరక్షా య
    టంచుఁ దాయెత్తు కీలించు నొకతె

తే.గీ. ముడుపుగట్టి దేవతలకు మ్రొక్కునొకతె
వేయి విధముల జోతలుఁజేయు నొకతె

యెన్ని చేసిన బాలకుఁ డేడ్పు మానఁ
డొక్కశేషోరు చేతుల నుండఁబోఁడు.

తే. ఏమియుం దోఁపక యశోద యేకతమున
నొక్కచోఁ జదికలఁబడి యుత్సవములు
గ్రామదేవతలకు జాతరలు నొనర్ప
ముడుపులం గట్టి మ్రొక్కులు మ్రొక్కుకొనియె;

ఆ.వె. నోరువాయిలేక పోరువెట్టు నిసుంగు
తెవులు దెలియలేక యువిదలెల్లఁ
జేతనైన పనులు సేసి చేయించిరి
ఫలముగనక దుఃఖ మలముకొనియె.

క. అంత కంతకుఁ బోరెక్కువైన నింకఁ
జేయునదిలేక చేఁజేతఁ జిన్నవాని
నెత్తి పూతనచేనుంచి; రెలమిగదుర
శాంతిగని రా దిగంబర స్వామివారు.

మ. ఇది నాపుణ్యము; మీరలిందఱొకలై యెన్నో ప్రయత్నింపఁగా
నదటుం దీఱని బాలనాయకుఁడు తానై వచ్చి నాచేతులం
దొదిగెన్ ధన్యను; వీనిఁగన్గొను మహోద్యోగంబు ప్రాప్తించె;న
హృదయా వేదన తీరిపోయెనని యెంతే యుబ్బ తబ్బిబ్బుగన్.

ఉ. పూతన బాలు నెత్తుకొని బుగ్గలు దట్టుచు వింతవింతలౌ
రీతులఁ జేయుచున్ బలుకరించుచు నూఁకొని యాకలించుచున్
జేతము వచ్చినట్లు దమిఁజెందుచు ముద్దులు పెట్టి పెట్టి సం
గీతము జేసి చేసి గిలిగింతలఁ బెట్టుచు రట్టు వుచ్చుచున్.

ఉ. టక్కు టమార విద్యల బడాయి హడావుడి బాలుఁడమ్మ! వీఁ
డెక్కడ నుండి వచ్చెనొకొ యిన్నిటి నెన్నడు నేర్చెనొర! యీ
చక్కని చుక్క వెన్నెలలసామి జయంతుడు వీనిఁగాంచఁగా
నిక్కముగా యశోద మహానీయ తపం బొనరించె నంచునున్.

తే. పొగడి బాలకు ముద్దుగా బుజ్జగింప
వాఁడు కేరింత గొట్టుచు నాడఁదొడఁగె
నట్టిచందమ్ము గని ప్రేత లచ్చెరువున
నెంతవాఁడమ్మ నీకొడు కిట్టిఁ డయ్యె.

తే. ముక్కుమొగ మెఱుఁగని యొక్క ముదిత యొడిని
నాడుచున్నాఁడు వీఁడెంతవాఁడో తల్లి!
క్రొత్త యొకవింత ప్రాఁతలు ఱోత లనెడు
సామ్య మీపాపయందున సార్థకమగు.

ఉ. ఎక్కడిపిల్లఁడే యితని నెంతగ లాలన సేయుచున్న దా
ప్రక్కకు రాఁడు; క్రొత్త సతిపైఁబడి మాదెస జూడఁడేమొ యే
మక్కువదీర్చెనో మరులు మందులు బెట్టెనొ తేనె లిచ్చెనో
యక్కట! యంచు నయ్యువతు లబ్బుర మందుచు నుండిరెల్లరున్.

ఉ. ఐనను జూడఁగావలయు నాతఁడు వచ్చునొ రాఁడొ యంచునున్
జానయొకర్తు చేతులను జాపిన బాలుఁడు మారుమోముగాఁ
బూని యొకర్తు తీసికొనఁబోయిన భోరున నేడ్చె; నంతఁ జె
యూని యశోద రమ్మన నుహూఁ! యని ప్రక్కను జూచె బాలుఁడున్

క. నాతండ్రి యింక రారా!
నీ తల్లినిగాన? పాలు నీకిచ్చెదరా!
చేతము నిలువదు రా రా!
నాతపము ఫలంబ యనుచు నందుని సతియున్.

క. పిలిచినఁ బలుకఁడు బాలుఁడు
కిల కిలమని నవ్వి ముఖము క్రిందికి దిగుచున్
మెలఁతలు సూటిగ మాటలు
పలుక యశోదమ్మ కించవడి యిట్లనియెన్.

ఆ.వె. చిన్నవాఁడు తెలియకున్నాఁడుఁ వీనిని
యబ్బురించుకొనకుఁ డమ్మలార!
దృష్టి తగులునేమొ తీయనిమాటలఁ
జేరఁ బిలువుఁ డతఁడె చేరవచ్చు.

వ. అన విని గోపసతులం దిలకించి

మ. ఘనుఁ డీపాపఁడు నాయదృష్టముననే కాఁబోలు నిట్లయ్యె; నో
వనితా రత్నములార! యూరడిలి నావాత్సల్యముం దీర నిం
డ నిమేషంబును మీఁగ లోంబెడిది కాదా? నేఁడు నా వంతగున్
మన స్త్రీజాతికి నింతకన్న సుఖ సామ్రాజ్యంబు వేఱున్నదే?

క. అని పూతన వాక్రుచ్చుచు
ఘనముదమున బాలునెత్తి కౌఁగిట నదిమెన్
దనపని తీరెడు సమయముఁ
బను పడెనని మురిసిపోవు భావముతోడన్.

ఉ. అంత యశోద బాలుఁ దురియాడుచుఁ జిన్నికరంబులెత్తి య
య్యింతి కుచాగ్రసీమ నెలయించి కడున్ గుసిలించి పయ్యెదన్
వింతగ జాఁరగాఁ దిగిచి వేసట బాసటఁజేసి ముద్దుగా
రంతులు మంతనమ్ములు బరాబరిఁ జేసినఁ జూచి కాంతలున్.

క. ఆఁకొనియున్నాఁడమ్మా!
చేకొని పాలిమ్ము; చాలసేపగుఁ దాళం
డీ కొమరుఁడు నేఁడంతయు
నీకొడుకయి పోయె మఱచె నిక్కముగ మమున్.

వ. అని పలుకుటయు

క. పూతన యమ్మాటలు విని
చేతోముద మంది సిగ్గుఁ జెందినరీతిన్
బ్రీతి గని మూతిఁద్రిప్పుచు
"నా తరమా సిగ్గుకాద నాతుల కన్నన్.

ఉ. సిగ్గట! సిగ్గు, బొగ్గు; నది చిన్నపు డెప్పుడో పోయెఁ బూరుషుఁ
దగ్గర జేరునాడె యది దాఁటుకొనంజనుఁ గాని నాఁటికీ
సిగ్గరి పుత్రు నెట్లు గను స్త్రీ సముదాయమునందె యింతగా
సిగ్గిలు పిల్ల యెట్లు పతిఁ జేరెనొ, బిడ్డల నెట్లు గాంచునో?

ఉ. స్త్రీలమె మేము; మాయెదుటఁ జిన్నరి కూనకు స్తన్యమిచ్చుచో
నేలవలేశముం బరువు హీనతఁ జెందునె సిగ్గు పోదులే;

బాల, విరాళి మాని, పసి పాపకు స్తన్యమొసంగు; మట్లు కై
కోలయి పోవుచోఁ బరువుఁ గూర్తుములే కొనివచ్చి యంచునున్.

వ. ఉల్లసంబాడు ప్రేతలఁ గాంచి

క. అమ్మా! మీరేమన్నను
సమ్మతిగొని నిందజెకుర స్తన్యము లీయన్
మ మ్మొక గడియం దునిచిన
గుమ్మగఁ బాలిత్తు ననుచుఁ గుటిల వచించెన్.

శా. పోనీలెమ్మని దాని వాక్యముల నామోదించి, ప్రత్యేకమా
స్థానం బొక్కటి చూప నప్పడఁతి, యిష్టప్రాప్తి చేకూఱు ది
వ్యాన్యందం బది చేరువయ్యె నని యొయ్యారంబుగా లేచి, య
క్కూటనం జంకను బెట్టి చేరుకొనియెం గోణంబునం దొంటిగన్.

చ. అది తొలిఘట్టమూ దితిసుతాళి వధింప నటంచు శౌరి నె
మ్మదిఁ దలపోసి చిత్రగతి మానినిపైఁ గడుఁ గూర్మిదోఁపఁగా
నొదిగి హసించుచుం బొదలు చుండెను; గారణమెంచలేక య
మ్మెనితలు దాఱుమాఱగుచు మోహనకృష్ణునిఁ గాంత్రు దీనలై.

చ. చని యట భద్రపీఠమున సంతసమార సుఖోపవిష్టయై
తన మృదుకంచుకంబు కడుఁదాలిమితో వెడలించి పిల్లవా
నినిఁ దగురీతి దాల్చి గమనించి కుచంబును నోటనుంచె నొ
య్యన బసివాఁడునుం గుడువ నాతురుఁడై తమకంబు మీఱఁగన్.

చ. పొదుగును గ్రుమ్మి గ్రుమ్మి పశుపోతము క్షీరము లాను రీతిగా
ముదిత యురమ్ము గ్రుచ్చి నటు మూతిగదల్చి చెలంగి పాలు స
మ్మదమునఁ ద్రావుచుండ, నది మ్రుచ్చయ కన్గొని చావఁడేమి? నే
నదికిన దుర్విషంబు వృథ యైన దటంచు విచారముఁ జెందుచున్.

చ. అది విడిపించి బాలుని ముఖాంతరమందు ద్వితీయముంచినన్
మొదటికిఁ గన్న నెక్కువ ప్రమోదముగాఁ జవిఁ జూడసాఁగె; స
మ్మదవతి తీవ్రమై యొగయు మంటలు దాళక తీవ్రబాధకున్
బెదఱుచు బాలుపట్టు విడిపింపఁ దలంచి కలంచె నానినన్.

చ. బాలుఁడు పట్టువీడఁ దనపాయముగాఁ జను నోటఁ బెట్టి తాఁ
ఏలుచు రక్తమాంసములు, బిత్తజిహూపుల మత్తభూతమున్
గాలమునందుఁ జేపవలె గన్నములో నొక దొంగరీతిగా
గోలకు సాహసింప దుసికోఁతలచేఁతకు నోర్వబెట్టునున్.

చ. పీలిచి పీల్చి రక్కసిని పిప్పినిఁజేయ గుటుక్కుటుక్కనం
గ్రోలెను జాలముం గొలిపెఁ గొంటు కుమారుఁడు; వానిబాధఁ
దాళఁగ లేక క్రిందఁబడి తన్నుకొనన్ మొదలయ్యె నద్ది యే
గోలయుఁ జేయఁ జాల్పడకు గొంకును బింకముఁజెంది యుండెడు.

ఉ. గాటపుఁగీతి నొక్కపరి గ్రక్కున గ్రుక్కెడు వేడిరక్తమున్
నోట దొఱంగఁగా నుమిసె నొచ్చుచు బాలుఁడు తొందరించుచున్
బోటుకుఁ దాళలేక యది బొబ్బలు పెట్టుచు వ్రాలెఁ బృథ్విపైఁ
గాటుక కొండవోలె దిగఁ గారెడు రక్తము కాల్వ గట్టఁగన్.

ఉ. దిక్కులు పిక్కటిల్లినఁ బ్రతిధ్వనులీనెడు బొబ్బలింతలన్
రక్కసి పెట్టఁగా విని కరమ్ము భరమ్మున ముద్దుగుమ్మలా
పొక్కిలిబిడ్డ యున్న దెస వోయిరి; కాంచిరి ఘోరదృశ్యమున్
వెక్కసమైన భీతి గని బిట్టు వడంకెద రంద ఱొక్కటన్.

క. ముసిముసి నగవుల వదనము
నసిగాఁ గళ లీన దాని స్తనమధ్యమునన్
గసిగందక జోగాడెడు
పసికందును గాంచి రెల్ల భామలు ప్రీతిన్.

ఉ. కాటుకకొండపై జలదఖండము వ్రాలినలీలఁ బుట్టపైఁ
గోటరమందు నాగ శిశుకోమల లాస్యములీలఁ గోటపై
నాఁట విచాలితంబయిన నవ్యపతాక విధాన దుష్టయాఁ
బోటి నిశాటివక్షమునఁ బొందుగనాడెడు బాలుఁడుద్ధతిన్.

తే. గుములు గుములౌచు నటు గొల్లకొమరులెల్లఁ
బరుగు పరుగున వచ్చిరి బాలుఁజేరఁ
బొరసి పొరసి పాపిష్ఠ యాసురవధూటిఁ
గాంచి కాంచి విభీతులై కలవరపడి.

తే. చయ్యన యశోద హస్తములూని కొమరు
మెల్లగానెత్తుకొని తనువెల్ల వణఁకి
పోవఁ బరువెత్తె నావలి చావడికిని
జేరి తత్తఱపాటెంత దీఱెనిలచె.

ఆ. వె. వజ్రభిన్నమైన వసుమతీ ధరమట్లు
హరి విదళితమైన హస్తివోలెఁ
గృష్ణుచేత నసువులీగిన పూతన
కానిపించె గోపకామినులకు.

—* శకటాసురవధ *—

శా. లీలాబాలకమూర్తి వెన్నుఁడిటు లోలిన్ జిత్రచారిత్రుఁడై
వ్రేలన్ వ్రేతల నద్భుతప్రమదవార్ధిం దేల్చుచుండంగ దు
శ్శీలాధిష్ఠితులైనదానవులు లక్ష్మీనాథు సాధింపఁగా
నాలోచించి భయార్తుఁ గంసుఁ గని ధైర్యంబుం బ్రబోధించుచున్

చ. హరి నిను జంప వచ్చునని యంత భయంపడ దేల? భూప!యా
హరి గిరి లెక్కయే?ముదలదైన రయమ్మున మంద కేఁగి య
చ్చెరువుగ మాయఁ బన్ని హతుఁ జేయకయుందుమె?యింక మీఁదన
త్తఱి నిటు ధాత్రిఁ బుట్టఁ దలదయ్యము మాపసఁ జూడనేర్చెదన్.

ఉ. నీవు ప్రజావాదము జనించునొకో!యని సంశయంబుతో
నీవిధిఁ దత్తఱింతువు సుమీ!పసివాని వధింపవచ్చుచో
నావల గోట మీటుపని కక్కట!గొడ్డలి గావలెన్ ధరి
త్రీవర!యట్లులైనను ధృతిన్ జయమే యగు నాఁగఁ జెలునే!

తే. అబల పూతన నిహతయైనంతమాత్ర
బాలకుఁ డవధ్యుఁ డని నీవు భ్రాంతిపడెదు
సురలకు నజయ్యులము మేము చొచ్చుపనికి
నంతరాయము గలుగునే యవనినాథ.

క. అన విని కంసుఁడు మోహం
బున వల్లె యనెన్ సురారిముఖ్యుం డొకఁడీ

పని కేను మున్న చనువాఁ
డను విందురుగాక నాపటాటోప మెదో!

తే. అని తనదు మిత్రులకుఁ జెప్పియపుడవోయె
నొక్కరుండును బ్రేపల్లెదిక్కు గాఁగఁ
దనకు మృత్యుభయంబు తప్పినది గాఁద
లంచి కంసుఁడు మిత్రులఁ జెలంగె నంత.

శా. అందున్ లోకవిమోహనుండు హరి సర్వానందసంధాయి యై
ఏం దౌమాటల ముద్దుఁజేతల విడంబింపంగ గోపాంగనా
సందోహ మ్మనిశమ్ము తల్లలితచేష్టామోదిత మ్మై తన
ర్చెం దాత్పర్య మ దెల్ల మెల్ల మఱపించెన్ బాహ్యలోకస్థితిన్.

సీ. కిసలయప్రాయ మౌ పసికుసిలింపుల
పసదనం బెసలార నసము నించి
కాల్సేతు లొప్పుగాఁ గదలించి మురిపించి
చిరునవ్వు లొలికించి మరులు పంచి
ఊఁకొని హృదయము లుయ్యెల లూగించి
కిదుకుచు ముద్దులపదును బెంచి
యొదిగిలఁబడి చేయి నాతి కిలారించి
తలమునకప్రేమ వొంతఱలు నించి

తే. వల్లవీ హృత్సరోజము పరిమళింప
ముద్దుముద్దుగ నాడుచు ముదము నింపఁ
గన్గొని యశోద తమిదీఱఁ గౌఁగిలించి
బోరగిలఁబడి యాడెడు ముద్దులయ్య.

గీ. నిన్న మొన్ననె పూతనబన్న మొదవ
దాని మఱపింప గాఁబోలుఁ దండ్రి నేఁడు
బోర్లపడు ముద్దుముచ్చటల్ బుచ్చివాఁడు
పండువు నొనర్చు కొందము రం డటంచు.

సీ. సంపెఁగనూనెతో సొంపుగా దల నంటి
కమ్మపన్నీట స్నానమ్ముఁ జలిపి

ధౌతవస్త్రమ్మునఁ దడి యొత్తి ఘుమఘుమ
గంధమ్ము నంగరాగమ్ము నలఁది
కస్తూరికాతిలకము ముఖమ్మున దిద్ది
కనులఁ గాటుక నొప్పగా నమర్చి
పులిగోళ్లు 'హారముల్' పుష్పదామంబులు
నందముగాఁ గంఠమందు వేసి

తే. కాళ్లఁ జిఱుగజ్జె లందెలు గట్టి మొలకు
గంటలమరించి చేతులఁ గంకణములు
పెట్టి కుబుసము దొడిగి మేల్‌పట్టుటోపి
నెత్తిపై నుంచి కైసేసె నెలఁత బాలు.

గీ. భద్ర భర్మాసనముపైని బాలు నునిచి
బ్రాహ్మణులు దీవన లొసంగ వాద్యవితతి
మ్రోయ వనితలు హారతు లీయఁ జెలఁగి
పేరఁటము యశోదమ్మ సొంపారఁజేసె.

ఉ. బాలకుఁ డావులించుటలు భామిని కాంచి విలోలచిత్త యై
జోలలు పాడి వక్షమున సొంపుగ నుయ్యెల లూపి శ్రీగమా
పాలకు నిద్రవుచ్చి యొకబండికి చాపున బాలుకోసమై
స్త్రీ లొనరించు సెజ్జపయిఁ జెల్వుగ బాలుఁ బరుండఁబెట్టియున్

గీ. పసుపుగుంకుమలు ఫలమ్ము లొసఁగి మఱియు
నగరు గంధము దివ్యమాల్యాంబరములు
భూషణమ్ములు ముత్తైదువులకుఁ బంచి
బ్రాహ్మణులకు దానాదులుఁ బఱఁగ నిచ్చె.

ఉ. కోరిక లూర నప్పుడఁతి కోరినవారికిఁ గోరినట్లుగా
భూరివిరాళముల్ వివిధభూషణము లొనరించి యోగ్యమా
తీరున విందుపంక్తులను దీరిచి వడ్డన తాను జేయుచున్
గూరిమితోడ నుండి తనసూనఁ దలంప దొకింత యంతటన్.

గీ. అంతలో నట కేతెంచినట్టి యసుర
శౌరిపానుపుకడ నున్న శకటమందుఁ

జేరి దొలఁగులుచుఁ దనుఁ జంపఁ బాఱి వచ్చు
టెఱిఁగి బాలుఁడు కా లెత్తి యెగసి తన్నె.

క. గిరగిరఁ దిరుగుచు శకటము
సరిగా వినువీధి కెగిరి ఛకచక మను న
య్యిరుసునఁ బొరసిన చక్రము
లురియాడుచుఁ దొలఁగి పోయి యొఱఁగెన్ ధరకున్.

గీ. ముక్క చెక్క లై తురుముగా మొగులునండి
చెదరఁగా గిందఁ బడె బండిచెక్క లెల్ల
నొక్క టొక టొక్కయంగమై యుర్విపైని
• వికృతరాక్షసరూపము వెలసె నంత.

క. కులిశాహతి ధర నొఱఁగిన
కులశైలమువోలె నేలఁ గూలినదనుజున్
బలవత్తరదేహునిఁ గని
విలపించుచు బాలు వెదక వెడలిరి చెలువల్.

గీ. చెక్క చెదఱక ప్రక్కపైఁ జిన్ని తండ్రి
కమ్మఁగా నిద్ర పోవుటఁ గనులఁ గాంచి
యుల్లములు పల్లవింప నీలోత్పలాక్షు
లెత్తి ముద్దిడి సంతోష మెసక మెసఁగ.

ఉ. ఎన్న గరానిచిత్ర మిది యెన్నఁడు విన్నది కాదు; గన్నులన్
గన్నది కాదు బాపురె యొకానొకయంజన పర్వతంబు నా
నున్నకిరాతుఁ డేడ యగ మూడని యీపసిపాపఁ డేడ? యీ
కన్నయ తన్నెనంట గిరికంధరుఁ డీల్గెడినంట! యద్దిరా!

ఉ. ఇందఱ ముంటి మిందు మన కెవ్వరికిం గనరాక యీతఁ డే
సందున దూరె? నింత తెగఁజాచినకాయము నేడదాఁచె నే
చందమునన్ రథానఁ బడి చక్రములో నణఁగారె? నెట్టు లీ
కందు వధించెఁ? గట్టుకథగా వినుపించు ని దేమిచోద్యమో!

సీ. కన్నులుఁ దెఱవని చిన్నారి పసికూన
కలకురక్కసు నెట్లు కాలఁ దన్నెఁ?
దన్నెఁబో మెత్తనితాపుకోపులు గాక
యింతటి పెనుఘాత యెట్లు తగిలెఁ
దగిలెనో కొండంతతనువుపై నది యెంత
యబ్ధిలో గాకిరెట్టంత గాక
యటులైన నీ ప్రళయాంతకు పెనుకాయ
మిన్ని ముక్కలు చెక్కలెట్టు లయ్యె
తే. నయ్యొ వినువీధి కేకితి నట్టు లెఱక
యెగిరె ధఁగూల్చె నారార యిది యపూర్వ
మద్భుతము పిన్నవాని కృత్యంబు కాద;
యేదొ గూఢరహస్యము లిందుఁ గలవు.

క. అని పరిపరివిధముల న
వ్వనజాక్షులుఁ బురుషు లదటుఁ బడుచున్నంతన్
గని నందుఁడు వారించుచు
ననె మృదుమధురోక్తు లిట్టు లమృతము లొలుకన్.

చ. ఇది యొక దైవమాయ మన మిందఱ మేల? మ ఱెంద ఱెందఱై
నఁ దెలియరాని గోప్యవిధి నందకులాభరణంబు దక్క స
మ్మదమగుఁ గాదె యెల్లరము ముఖ్యముగాఁ దలపోయుచుండు మ
య్యది నెఱవేఱిపోయె నిఁక నౌ నని కా దని వాద మేల నాన్.

తే. అన్ని సంబరములు మాని యర్భకునకు
దిగదుడుపు లెన్నియో చేసి దేవతలకు
బలుల నర్పించి సంతోషపడుచు నెవరి
గృహములకు వారు చేరిరి గేస్తు లెల్ల.

క. శకటాసురవధ యివ్విధిఁ
బ్రకటముగా జరిగిపోవ భయ ముడిగి మహో
త్సుకులై యమరులు శ్రీహరి
నకలుషులై పాడి యాడి రంబరవీధిన్.

—* తృణాసుర సంహారము *—

తే. తమదునెచ్చెలి యిట్లు బీరములు వలికి
గోపబాలుని పదహతిఁ గూలు టెఱిఁగి
విస్మయంపడు దనుజులఁ జేర్మి ననున
యించి యాయువు మూడి రోషించి యొకఁడు.

శా. నానెయ్యుం బరిమార్చినట్టి ఖలు నా నారాయణుం బూరికిం
గానీ కిప్పుడ భూమినుండియ తొలంగంజేసెదన్ జండ వే
గానన్ గేవలఘుంఘు నై యనుచు దుర్గర్వంబున న్వచ్చె ది
వ్యానీకంబును దల్లడిల్ల దనుజుం డాపల్లె కల్లంతటన్.

క. ఇంతై యంతై పాపం
డింతి యశోదమ్మ కనుల కింపుగఁ దోఁపం
బంతినలె బౌరకాడెడు
సంతస మొనఁగూర్చె బాలచర్యల కడిమిన్.

మ. ఒకనాఁ డా సరసీరుహాక్షి తొడపై నొప్పారఁ గందర్పుఁ బో
లుకుమారు న్వహియించి గోపికలతో లోకాభిరామాయణం
బకలంకస్థితి ముచ్చటించుచు వినోదావస్థయం దుండ న
న్భకుఁ డొక్కించుక భారమైనటులఁ దోఁపన్ జాల విభ్రాంతయై

గీ. ఎవ్వ రేమనుకొందురో యేమొ యనుచు
బాలుఁ దొడనుండి క్రింద దింపక యశోద
యట్టులే పెట్టుకొని యుండె నంత కంత
కధికముగ బర్వ మోయలే దయ్యె వాని.

గీ. అంగనలచేతి కందీయ నబ్బురించు
కొందురేమో యటంచుఁ దా నోందలేక
యన్ని బరువులు వహించు నవనిపైని
బాలుఁ బవళింపఁజేసెను బాన్పు చేసి.

శా. వచ్చెం జెచ్చెర నంతలో నటకు విశ్వక్షోభకృ ద్వేగ వ
ల్గ చ్చిత్రక్రమధూత ధూళివిసరాక్రాంతాఖిలాశా వ్రజా

యింటను నంటను వెదకి యేసందునందు
వట్టిదే యైన గుండెలు బాదుకొనుచు.

క. అయ్యో నాతండ్రీ నీ
వెయ్యెడ నున్నావు తల్లి యేడ్చుచు నుండన్
గుయ్యాలింప వదేరా
యయ్యావు కావా బిరాన ఆఁ యనరాదా?

క. నాయన్నా నీకొఱకై
వేయాఱువిధాల వెదకి విసిగితి నయ్యా?
తాయము వెట్టెద రారా
నాయెదపై ప్రాలిపోర నందకుమారా!

క. అని యాక్రందించుచు సతి
తనయుఁడు పలుకమిని గుండె దడదడ లాడన్
గనులం గారెడుజలములు
మునుకొని యేఱులుగఁ బారి ముంచుచునుండన్.

సీ. తేఱుకొని యువతులఁ జేరి తెఱవలార!
బిడ్డఁ డెటు కొట్టుకొనిపోయె వేగఁ గరుణ
నరయుఁడమ్మా నిసుంగు నాయంకమందుఁ
జేర్చుఁ డమ్మలారా జోత సేతు మీకు.

శా. ఏ మై పోయెనొ పిన్నపాపఁ డకటా? యెందుండెనో గాలి యే
భూమిం ద్రోసెనొ కొండలో నిడియెనో పోఁద్రోసెనో వార్ధిలో?
నామాణిక్యము పృథ్విపై బ్రదికియున్నాఁడో మఱేమయ్యెనో?
రామా! రక్షక! యంచు నందసతి తోరం బైనదుఃఖంబునన్

క. వనటన్ మునింగి సూత్రము
పనుపడ కున్నట్టి గాలిపడగ విధానన్
జని చని యనిలాహతచం
దనతరువై కుప్పగూలెఁ దత్సతి యొకచోన్.

క. కలవరపడి గోపిక ల
జ్జలజాక్షికి శీతలోపచారక్రియలన్

జలుపఁగఁ గొందఱు వెడలిరి
జలజాయతనేత్రు వెదకి జాడలు దీయన్.

చ. అటుగనియాకసంబున దృణాసురుఁ డప్పసివానిగుండెలోఁ
బటుతరముష్టిఘాతమునఁ బట్టి వధింపఁ గరంబు నెత్తన
క్కిటుకు గ్రహించి బాలకుఁడు కేలుచు బాహుయుగంబు సాచియుం
గటువుగ వానికంఠమును గట్టిగఁ బట్టి బిగించి వ్రేలుచున్.

సీ. గాలితాకిడి నూగు తాళవృక్షమునందుఁ
గట్టి యుంచిన మధుకలశమట్లు
బోతరించిన యెనుబోతుకంఠములోన
నివ్వటిల్లెడు చిన్నమువ్వవోలె
దేవాలయధ్వజ దివ్యమేఖలలందు
నంటి జారెడు చిఱుగంటకరణి
గాలియూతలఁ దేలుగండభేరుండము
గోళ్ల నూగాఁడు కుక్కుటమురీతి

గీ. భండనోద్దండ చండుఁ డా దండిదనుజు
కంఠమును రెండుచేతులఁ గలయఁ బెనఁగి
బొండిగను చిన్నితలతోడఁ బొడిచి పొడిచి
వ్రేలుచుండెను బాలుఁడు విహగవీధి.

గీ. గొంతు నొక్కి నొక్కి బంతిగా నొకచేత
బొండిగను గదల్చి పొడిచి పొడిచి
పెక్కుగతుల దనుజు తుక్కుదులారించి
నేలఁ గూల్చె వాని బాలకుండు.

ఉ. బొబ్బలు వెట్టుచున్ బెదఱి ముక్కున నోటను నల్లఁ గ్రక్కుచున్
గుబ్బలివోలె నేలపయిఁ గూలిపడెం దనుజుండు వానిపై
గొబ్బున వ్రాలి బాలకుఁడు గోలవిధంబునఁ బూర్వరూపుఁడై
నెబ్బర లేక యుండి పసిచేష్టలఁ జేయఁ గొడంగె నొప్పుగన్.

గీ. కొప్పరమునందుఁ జీమగా గోచరించు
తనయుఁ గాంచిరి పాపిష్ఠ దనుజుపైన

వాఁడు బావురుమని యేడ్చె వనిత లెల్ల
ఏకమై పోయి బాలకు నెత్తికొనిరి.

క. గండాలపిల్లఁ డమ్మా
గుండతనాలో మఱేమి కుమ్మో దుమ్మో
గుండెలు చెఱువై పోవును
రం డమ్మా పోద మని బిరాన నడచుచున్.

క. బాలుని నందసతీమణి
పాలికిఁ గొనిపోయి లేపి పాపఁ డితఁడె సూ
జాలిని మాను మటంచును
లీలగ నోడి నుంచి రతని లేచులు ప్రీతిన్.

ఉ. కన్నుల నీరముల్ దొరలఁ గాంచి కుమారకు నెత్తి దువ్వుచున్
దిన్నగ బుగ్గలన్ బుడికి తీయనిమాటల బుజ్జగించి నా
యన్న యె టేగినావు ప్రళయానిల మెచ్చట నిన్ను డించె న
న్నన్న యి వ్వేమిగోరములో యున్నఁడు గన్నవి విన్నవో నొకో!

మ. అని యా భీకలతాంగులం గలసి మాయాబాలుతో నింటికిన్
జని బృందారకకోటికిన్ వివిధపూజల్సేసి యా ముద్దు పా
పనికిం జ న్నిడి నిద్రపుచ్చె; నట గోపవ్రాత మా మానుపా
దనికాయమ్ము పురీ బహిఃస్థలమునందుం బూడ్చి రా నంతటన్.

గీ. నాఁటినుండి యశోద చిన్నారిసూను
వేయికనులఁ గాపాడుచు వితతముగను
రక్ష సేయింపఁ దలపోసె రక్షకునకుఁ
బుత్త్రివాత్సల్య మనెడు సమ్మోహమునను.

—* శ్రీ కృష్ణ మ హి మ *—

చ. ఒక దివసాంతమందు దనయుం గయిసేసి యశోద యంకపీ
ఠికఁ గొని ముద్దుముచ్చటలరీపిని తావులుఁ బెట్టి సొంపుగాఁ
దికమకమాట లాడుచును దీయనిముద్దులు పెట్టి పెట్టి యు
త్సుకత తలిర్ప బాలకునితో సుఖలీలల దేలుచుండఁగన్.

చ. పకపక నవ్వఁగా దొడఁగె బాలుఁడు బాలసరాలడోలలో
సుకముగ నూగిన ట్లయిన సుందరి కందొవవింపుఁ జెంది బా
లకునకు నోట నోరిడి విలాసపుముద్దులహాయిఁ దేలుచో
సకలచరాచరప్రకృతి చక్కఁగఁ గన్పడె వానినోటిలోన్.

చ. కనుఁగొని సంభమము దమకమ్ము భయమ్ము పెనంగొనన్ మనో
వనజము నిర్భరప్రణయ బంధురమై రుచు లీన లీనమై
మునుకలు వేసి జాగృతి సమూలముగాఁ గికురించి వంచుటన్
వనజదళాక్షిమూఁగ యయివారక చూడఁ దొడంగె బాలునిన్.

చ. హరి కరుణాసముద్రుఁడు రయమ్మున వైష్ణవమాయ గప్పి య
గ్గరితమనంబు ద్రిప్పి తమకంబు ఘటించినఁ దొంటిరీతి సం
బరములుఁ జెందగాఁ దొడఁగె బాలునితోడ యశోద యింతలోఁ
దరుణులు వచ్చి చేరిరి ముదమ్మున బాలకుఁ గూడి యాడఁగన్.

క. పసిబాలుక్షేమ మరయఁగ
వసుదేవుఁడు పంప యాదవపురోహితుఁ డా
నసముఁడు గర్గుఁడు మందకు
వెసఁజనుదెంచెను బ్రమోదవిలసితుఁ డగుచున్.

క. కని నందుఁడు సంతోషం
బున నెదురుగఁ బోయి మ్రొక్కి పుణ్యాత్మా ర
మ్మని నిజమందిరమునకును
గొనివచ్చి సుఖాసనమునఁ గూర్చొనఁజేసెన్.

గీ. అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులచే నతిథిపూజఁ
జేసి పుణ్యాత్మ! మీవంటి సిద్ధపురుషు
లూరకే రారు మావంటివారికడకుఁ
గారణము తెల్పుఁడీ యనె గౌరవమున.

క. అనఘా వసుదేవవిభుం
డనిపిన నే వచ్చినాఁడ నర్భకులఁ గనన్.
బని యేమి లేదు వేఱే
యనె గర్గుఁడు ప్రియము గదుర నానందునితోన్.

మ. వసుదేవుండు శుభుండె? దేవకియు శశ్వన్మోదముం గాంచు నే
నిసువుల్ వారియనుగ్రహంబునఁగదా నేఁ గాంచియున్నాను వ
మ్మసమానాంచితసౌఖ్యడోలికలలో నాడించుచున్నాఁడు మా
పసివాఁ డెట్టిఁడొ వానిచేష్టితము లప్పా మాకు దుర్గ్రాహ్యముల్

ఉ. ఈతనిచిత్రవర్తనము లెంతయు నబ్బుర మౌను గాని మా
చేతము లెందుకో భయముఁ జెందుచునుండెడు పూతనాఖ్య న
ప్పాతకిఁ జేరఁ బైఁబఝుకిఁ బాఱెను బాలను గ్రోలె బండియౌ
భూతముఁ దన్నె గాలిఁ బడిపోయెను వీనికృతంబు లిట్టి వౌ.

చ. అనియెడి నందుఁ గాంచి దరహాసముఁ జేయుచు గర్గమౌని యి
ట్లనె నఘా! మహాత్ములకు నైన నెఱుంగఁ దరంబు గాని యి
వ్వనజదళాక్షుచిత్రములు వర్ణనసేయఁగ సాధ్య మౌనె? యీ
తని మహిమం బచింత్యముగుఁ డా నల విష్ణుఁడు సూవె మిత్రమ

క. మును వసుదేవుఁడు చెప్పిన
వినియుందువు కాదె వీనివింతచరిత్రల్
కనియెద వింకను జోద్యము
లను నీ కిటు లబ్బె సత్ఫలంబులు మెండై.

వ. అని మఱియు గర్గుండు

క. బలరాముని జూపుచు ని
య్యలఘుఁడు శేషుండు తొల్లి యాదేవకి గ
ర్భలసితుఁ డై పిమ్మట దా
విలసిలె రోహిణిసుతుఁ డయి వింతగఁ గంటే!

గీ. రెండు గర్భములందుఁ దా వృద్ధిఁ జెందఁ
బడుట సంకర్షణుం డనఁబడెడు వీఁడు
మఱియు బలరాముఁ డన బలమహిమఁ దనరు
నుక్కడంగించుఁ బెక్కుర రక్కసులను.

చ. అని వివరించి గర్గముని యాదవముఖ్యుఁడు చేయుమన్న నల్
గని పసిపాప లిర్వురను గన్నులపండువు గాఁగ జూచి ప

చ్చినపని దీరి నందునుతిఁ జెంది క్రమంబుగ దారిఁ బట్టియుం
జనె మధురాపురంబునకుఁ జయ్యనఁ దా ననుమోదితాత్ముఁడై.

సీ. తల్లియుల్లములోని మల్లెపూపందిరై
చల్లని పూసోన జల్లు గుఱియు
నందుని హృదయారవిందమరంద మై
విందుఁ జెందెడు రుచుల్ చిందుచుండు
నన్నతో జిన్నారి వన్నెచిన్నెలుఁ జిల్కి
యద్దుముద్దుగ నాడి ప్రొద్దుఁ బుచ్చు
గోపకాంతలఁ గూడి తీపికోపులుఁ జేపి
తేపతేపకు మరు ల్గొల్పుఁ జేయు

తే. మందలోఁ గల గోపాలబృందములకు
డెందము లెలర్చు నందాల చందమామ
యగుచు నల్లారు ముద్దుగ నాడుచుండు
నల్ల వ్రేపల్లెవాడలో నల్లనయ్య.

గీ. అందఱి మనమ్ములందు నానందరసముఁ
జిందుమందారమాల యై చందమామ
వలె దినదినాభివృద్ధి శోభిలుచునుండె
మందలో నందుపట్టి యానందమెసఁగ.

సీ. రజతాద్రి మణికంధరములలో శివునట్లు
నందువక్షోవీధి నాట్యమాడు
జాబిలి వెలుఁగులోఁ జను చకోరమురీతిఁ
దల్లియొడిం జేరి యుల్లసిల్లు
శేషశయ్యం జేరు శ్రీరమావిభుఁ బోలె
బలదేవు తొడలపైఁ బవ్వళించు
మరురాణి పాలిండ్ల నొరయుహారము రేవ
గోపికాకుచసీమఁ గునిసియాడు

తే. మధుర మకరంద మత్త మౌ మధుపమట్లు
గొల్లపిల్లల హృదయముల్ కొల్లగొట్టు

మదన గోపాలమూర్తి సముద్రమము గదురఁ
బెరుగుచుండెను వ్రేపల్లె పురమునందు.

గీ. రమ్యసరసిలో బాలమరాళమట్లు
విరులరాసిని మదనమంజరి విధాన
మలయజవనమ్మునఁ దులసిమొలకవోలె
గోకులంబునను యశోదకొడుకు దనరె.

క ఎంతవిచిత్రమొ హరికిన్
స్వాంతము నర్పింపకున్నజడుఁ డాపల్లెన్
గాంత మటన్నను గల్గం
డంతయు శ్రీకృష్ణమయమె యాశ్చర్యముగన్.

సీ. హృదయ వీణను మీటు జెఱఁగిన యొకలేమ
యవ్యక్తమాధుర్య మనుభవించు
దలఁపులో వలపులు పులకరించినకాంత
లోలోనఁ దమి దీర లోల యౌను
మదను పూసెజ్జలో నొదిగిపోయెడుభామ
కనులలో నునుసిగ్గు కప్పివేయు
వలరాజు గిలిగింత మెలివడు జలజాక్షిఁ
జిలిపిచేష్టల ముద్దుగొలుపుచుండు

తే. మేను వివశమౌ కమ్మతెమ్మెరలు గొన్న
కలికి కులుకుల తెర విప్పి నిలుపఁజూపు
హద్దుమీరిన చిన్నారి ముద్దులయ్య
మగువలఁ గలంచు నది యేమిమాయ యగునో.

గీ. చూడఁ జిన్నారి బాలుఁడు క్రీడలేమొ
మదనుఁ డందీయు కమ్మని మధురసంబు
వీడఁగా లేరు త్రావఁగా వీలుపడదు
వింతవల పడి పడఁతుల వేఁచు నదిర.

సీ. జడ వేసి నెమలిపింఛము దోపి మణు లుంచి
ఫణిరాజు వీఁ డని పలుకు నొకత

మృగమదంబు జవాది మేన నొత్తుగఁ బూసి
గంధసింధుర మని కాంచు నొకత
సురపొన్న నాగకేసర మాలికలు వేసి
యమసింహుఁ డని ముద్దు లాడు నొకత
కైసేసి ముఖమునఁ గస్తురిబొట్టుంచి
రేరా జటంచుఁ గీర్తించు నొకత
తే. వఱలు పీతాంబరము గట్టి భవ్యభూష
ణముల మై నుంచి యపరమన్మథుఁ డటంచుఁ
గౌఁగిట గదించు నొకత యిక్కరణిఁ జెలుల
నన్నిరూపుల రంజించు నతఁడు సతము.

క. నందుని హృన్మందిరమును
బొంది తమస్సున్ హరించు ప్రోజ్జ్వలమణి యై
విం దొనరించి యఖండా
నందముఁ జేకూర్చుచుండె నారాయణుఁడున్.

క. జనని యశోదాసతి హృ
ద్వనజము వాత్సల్యమధు విభావితముం గాఁ
దనరించుచుఁ దనియించుచు
ఘనమహితానంద మొసఁగుఁ గన్నకొమరుఁడై.

క. గోపికల హృదయపాత్రల
లోపల మధురసము చిలికి లోలుపుఁ డౌచున్
జేపడిన వెన్న మెసవుచుఁ
బాపఁడు ప్రణయామృతమ్ముఁ బంచెడుఁ గృపతోన్.

ఉ. అందఱచేతిబంతి యయి యాడుచుఁ బ్రాణులప్రాణ మై మహా
నందముఁ జిందుచున్ వెలయు నందతనూజునిపొందుఁ జేయుచో
సుందరు లన్నియున్ మఱచి వొక్కుచు సోలుచు నుందు రెందు నే
సందు లభించినన్ బరవశత్వమునన్ జని కాంతు రాతనిన్.

సీ. పాలకుండలు గాంచి పకపక నవ్వుచుఁ
దోఁగి యాడుచుఁ బోయి దొఱల ద్రోయుఁ

తనకంటి కేదేని గనిపింప నట్టిటు
విదలించి దూరాన విసరి వేయు
లేఁగదూడలతోఁక లూగించి వానిపైఁ
బడి క్రీడ లాడి సంబరము నందు
జలపాత్రములను జేతుల నుంచి నీరెల్ల
నలుదిశలం జిమ్మి కులుకుచుండుఁ

తే. బంకమునఁ జొచ్చు సరి గాని పనులొనర్చు
నన్నిటికిఁ దానె సిద్ధమౌ నాకతాయి
చేష్ట లొనరించు వారింపఁ జీదఱించు
బాలలీలలఁ దేలు గోపాలమూర్తి.

గీ. ఇట్లు నానావిధంబుల నింటియందు
నన్న బలరామునిం గూడి యాటలాడుఁ
దమకుఁ బట్టనిపని గాని తమ యరుగని
చోటు గాని కాన్పింప దాసోదరులకు.

గీ. రెండుపదముల భూమ్యంతరిక్షములను
గప్పి జగమునఁ దనగొప్ప విప్పియున్న
మూర్తి నేఁడు నందకిశోరమూర్తి యగుచు
తప్పటడుఁగుల వేయుట తప్పదయ్యె.

క. బుడిబుడియడుఁగుల నిడుచును
బడుచును లేచుచు వినోదభంగి నెఱపుచున్
దడఁబడు నడకలు మొద లయి
నడయాడం గడఁగె శౌరి నటరాజువలెన్

గీ. అన్ని విద్యల కాటప ట్టైనవానిఁ
గమల గర్భునిఁ గడుపారఁ గన్నవాఁడు
మాట లెఱుఁగని ముద్దులమూట యగుచుఁ
జిలుకపలుకులు పారముఁ సేయఁ దొడఁగె.

క. క్రమముగ మాటలు నేర్చియు
నమృతరసము లొలుక సాఁగి యందందు బ్రమో

దముగాఁ దిరుగుచుఁ దిరుగుచుఁ
గమనీయం బైన కలభగమనము నేర్చెన్.

గీ. బాలుఁడు వినోదకేళికాలోలుఁ డగుచు
ముద్దుముద్దులఁ బ్రొద్దులు పుచ్చఁ దొడఁగెఁ
దోడి బాలుర ననుజునిఁ గూడి స్వారి
వెడలు గడుసరిపనులకుఁ గడఁకఁ జూపె.

సీ. బలరాముభుజముపై బాహుదండము మోపి
వలరాజుహారాయలు తావలము కాఁగ
మదకలభ ప్రతిమానయానమ్మునఁ
గిసలయచరణముల్ పస దలిర్ప
చంచలామధుర దృగంచలముల్ వేడ్క
లురియాడ గోములు గురియుచుండఁ
బలుకుఁబల్కునఁ దేనె లొలుకఁగా బలదేవుఁ
బలుకరించుచు వింత లొలయుచుండ

తే. గోపబాలురు వెనువెంట గుములుగుములు
గట్టి మార్గముఁ జూపింపఁగాఁ గడంగి
బాలగోపాలకృష్ణుఁడు లీలఁ దేల
స్వారి వెడలెను దొలిసారి యూరిపైన.

చ. చని చని యొక్క లేవయసుఁజక్కనిచుక్క గృహంబుఁ జేరి నా
హినులును దాను నన్నయు మహీస్థలిఁ గూర్చొని యుండఁజూచి య
వ్వనజదళాక్షి యందఱకు బాలును బండ్లు మిఠాయి నీయఁగాఁ
దిని తనివోక శేషమును దెమ్మనెఁ గమ్మనిమాట లాడుచున్.

వ. పలుకక యున్న దాని బలవంతముగాఁ గొనిపోయి యింటిలోఁ
గల హాతశేష పా పెరుగు గమ్మనిపాలు మిఠాయి వెన్నము
ద్దలు గ్రసియించి ఓంచి తనదాహము తీరెనటంచుఁ దల్లితోఁ
దెలుపను మంచుఁ జెప్పి తమఁదేనువ పోనువఁ జేసి ధీరుఁడై.

గీ. చెక్కటద్దాలపైఁ దనచేతు లుంచి
బ్రతిమిలాడెడుగతిఁ దోగి కృతుక మొప్ప

నెగిరి యొకముద్దుఁ బెట్టుచు వగలుఁ జూపి
మఱలెఁ గృష్ణయ్య తన యింటిమార్గమునకు.

మ. మఱునాఁ డట్టి కుమారవీరులు పురీమార్గంబులం బోయి యొ
క్కరు లేకుండిన శూన్యగేహమునఁ గత్యుద్దాఁటి లోఁ జేరియున్
పెరుగుం బాలును వెన్నమీఁగడలు నావేశంబునం గ్రోలి చె
చ్చెఱ భాండమ్ములఁ గ్రింద ద్రోసి చనిసంతృప్తాత్ములై యిండ్లకున్.

గీ. అనుదినం బట్లు బాలకు లంతఁ జేరి
గోకులంబున నున్నట్టి కొంప కొంప
దిరిగి స్వేచ్ఛావిధంబుగఁ బెరుగుఁ బాలుఁ
గొల్లగొట్టుచు నుండిరి కోర్కె లూర.

మ. రమణీయాంచిత మోహనాంగుఁ డయి శ్రీరామావతారంబునన్
భ్రమచే స్త్రీలును బూరుషుల్ తన పరిష్వంగం బపేక్షించు టొ
ప్పమి నై యేకసతీత్వసిద్ధి కిపు డాభాగ్యంబుఁ గృష్ణావతా
రమునం దీర్పఁ బ్రతిజ్ఞ సేసి యది తీర్పన్ బూనె వెన్నుం డిటుల్.

శా. ఆ రామప్రభుఁ గోరి యెవ్వరు కళావ్యామోహులై వేఁగిరో
వారే వీరలు గోపికాయువతులై వర్ధిల్లుచున్నార లా
ప్రారబ్ధానుగతమ్ము గా నిపుడు మారాకారు శ్రీకృష్ణునిన్
జేన్ వత్తురు ముద్దు తీరెదరు రాజీవేక్షణల్ ముగ్ధలై.

శా. శ్రీకృష్ణప్రభు వట్లు గోపయువతీ చిత్తాపహారక్రియా
స్తోకవ్యాజసమాత్త చౌర్యమున కుద్యోగించె ధీరాత్ముఁడై
యేకాంతంబున దూరి పాల్పెరుగు లెంతే గ్రోలి సంతృప్తుఁడై
రాకాచంద్రనిభాస్యలన్ బరమవిభ్రాంతాత్మలన్ జేయుచున్.

సీ. ప్రత్యూషమున లేచి పని గొని పల్లెలోఁ
గట్టినకడపలఁ గలయఁ దిరుగు
గోపకామిలతో గొంకు జంకులు లేక
మరులు రెట్టించుచు సరసమాడుఁ
బాలు మీఁగడ వెన్న పసదనంబు లొసంగ
గ్రహియించి హాయలుగా మసలుచుండు

నంతతో నాఁగక యతిచాపలంబునఁ
గొంపకొంపకు నేగి గోలఁ జేయు
తే. జన్ని విడిచిన యాబోతుసరణిఁ జెలఁగి
చేత మెల్లెట్లు వచ్చు నారీతిఁ జేయుఁ
గూడ దని కాని దని యెంచఁబోడు విడఁడు
బాలగోపాల కృష్ణుఁడు లీలలందు.
సీ. పాలుద్రావిన మానె భాండము లైనను
దక్కనీయక త్రోసి ప్రక్కలించు
నడిగి యేని గొనండు వడివడిగాఁ బోయి
స్వగృహంబునన్ వలె సంచరించుఁ
బట్టుకోఁ బోయినఁ బరువెత్తుకొని పోవు
నెట్టి ధీరున కేని పట్టువడఁడు
దొంగతనంబులో దొరతనంబులో యెవ్వ
చలపట్టి వాంఛితములను దీర్చు
తే. నుట్లపై నున్నఁ గ్రింద నెన్నెన్నొ యెత్తు
వేసికొని యెక్కి పొట్టలోఁ బోసికొనును
మిగిలినవి పారజిమ్మియు నెగసిపోవు
లీలలం జేలు గోపాలబాలుఁ డట్లు.
క. దొంగ దొంగలలో దొర దొరలలోన
గొల్లపల్లెలో దూరనియిల్లు గాని
కొల్లగొట్టి పాలు పెరుగు చల్ల వెన్న
మ్రింగిపోనికొంపలు గాని మిగిలిపోవు.
శా. అంతే కాక వ్రజాంగనామణులతో హాస్యప్రసంగంబులున్
గంతుక్రీడల వింతకృత్యములు శృంగారంపు సయ్యాటలున్
రంతు ల్మంతనవిక్రియల్ జలిపి నందం బొప్పు సంసారవి
భ్రాంతుల్ దీర్చుచుఁ గోడిగంబులవిధుల్ పాటించు శ్రీకృష్ణుఁడున్
సీ. ఎదయైన దేనువు లీరు గోపతి నేను
మధుపుష్పములు మీరు మధుప మేను

కలువకన్నెలు మీరు నెలరాజు నేనౌదు
జలదంబ నేను జంచలలు మీరు
యరవిందములతీరు పౌరయు మీడెందముల్
తరుణార్కుఁ డేనయి విరియఁజేతు
నూఁత గోరి కుదించు లేఁతతీవెలు మీరు
భరియించు మందారతరువు నేను
తే. చంద్రికలు మీరు పరిపూర్ణచంద్రుఁ డేను
నన్ను మీరును మిమ్ము నే నన్నివిధుల
నొకరి నొకగ మాకర్షించుచున్న వాగ
మేల జాగని చెలులతో మేల మాడు.

సీ. మధురపుష్కరిణిలో మలసి యాడెడుహంస
మృదుమృణాళచయంబు మెసవకున్నె?
మొగలిపూచెండులో సొగలీను చిరునాగు
సురభిళ శ్వసనము జూరగొనదె?
మరుని పూసెజ్జలో నొరిగిన మదిరాక్షి
యధరసుధారసం బతఁడు గొనఁడె?
మాకందఫలకుల మసగొనురాచిలుక
నిలుచునే పరిపక్వఫలము లరసి
తే. మరు శిరస్త్రాణమణులట్లు పొరసి యెనో
వన్నె చిన్నెలు గురియించు నన్నువలను
మిమ్ము విడనాడ నాకుఁ దరమ్మె యనుచు
మరునిచదువులమర్మ మేకరువు వెట్టు.

—* గోపికలు యశోదకు శ్రీకృష్ణుని దుడుకు పను లెఱిఁగించుట *—

క. రారమ్మా పోదము మన
గారాబులముద్దుబిడ్డకథ లన్ని యశో
దా రమణికి వినిపించినఁ
దీరెదునో యేమొ కొంతతెలి, పొనేమా?

సీ. అనుచు గోపాలకామినులు యశోద
కడకుఁ జేరియు మ్రొక్కి యొక్కెడ వసించి
చెప్పికొనసాఁగి రిట్టు లా చిన్నికృష్ణు
కొంటెతంటాల పరవళ్ళుగోల లెల్ల.

క. ఓతల్లి యశోదమ్మా
నితనయునిపోఁడుఁ జెందనేరము తల్లీ!
కాతరలము కాపాడుము
మాతరమా వీనిబుద్ధి మాన్ప నిజముగన్.

క. వ్రేపల్లెవాడలోపల
నీపాపఁడు దూరనట్టి నిలయము గానీ
రాపాడని చెలి గానీ
చేపడ దొకటైన మిగులఁ జిత్రము తల్లీ!

క. చూపుల కేమో పాపఁడు
గోపికలను వీఁడు చేయు కొంటెతనాలో
శ్రీపతి కొకనికె తెలియును
మాపాపము పండెనమ్మ! మంజులవాణీ!

క. కాపురములు చెడిపోయెడు
తీపురములుఁ జేయసాఁగెఁ దేకువతోడన్.
నూపురములు ధ్వను లీనఁగ
గోపురములు దూఁకి పాఱుఁ గువలయనేత్రా.

క. పాలును వెన్నయుఁ బెరుగును
గ్రోలుటయే కాక యున్నకుండలనెల్లన్
నేలం బడ విదలించియుఁ
జేలిక లొనరించి వేయుఁ జేశలగాత్రీ!

ఆ.వె. ఉట్టిపైనిఁ బెట్టి యుంచిన నింటిలో
నున్నపీఁట లెల్ల నొకటిపైన
నొకటి నుంచి దొంతి యొనరించి దానిపై
నెక్కి త్రావుచుండు నేపు మీఱి.

తే. అంతతోఁ బోఁడు కుండల కడుఁగునంతుఁ
జిల్లి పొడిచి దోసిళ్ళతోఁ జల్లి యెల్లఁ
బట్టి త్రావును శేషము మట్టిపాలు
నేఁటి మాస్తికు లిట్లయ్యె నీలవేణి!

తే. తాళములు వేసి పోయినఁ దలుపు లన్ని
యున్న వున్నట్లె యుండెడు నుట్టిపైనఁ
బెట్టఁబడియున్న వన్నియు వట్టిపోవు
నెట్లు చొరఁబడునో కృష్ణుఁ డిండ్లయందు.

తే. కాపుదారిగ నుండెడు కాంతకనులఁ
గారముం గొట్టి యింటిలోఁ జేరి వెన్న
ముద్దలన్ మ్రింగిపోవుచు ముగుదపూాతి
కలిమి పోవును నీ ముద్దులయ్య సుదతి!

తే. అందఱింటికి వచ్చి యాచందము గని
యామెయే వెన్నఁ దినె నని యదరిపడుచు
ముష్టియుద్ధ మొనర్తురు ముగుద లెల్లఁ
బోఁడుపో డింట నింట నీనాఁడు తల్లి!

తే. ఇంటినిండుగ జన మున్న నెవనికేని
కనఁబడక యెట్లు వచ్చునో కావలసిన
వన్ని యెట్లు గ్రహించునో యవలఁ బాఱి
యెట్లు పోవునో యామాయ యేమొ తల్లి!

తే. లేఁగదూడలతోఁకలు సాగఁదీసి
చక్క నొండింటి ముడి వెట్టి చకచకమని
రెంటినిం దోలు నయ్యవి రెండుకడల
గింజుకొని గింజుకొని కూలి పింజమారు.

క. ఒక లేఁగదూడ తోఁకకు
నొకముసలి గడ్డమునకు నురి పోసి మహా
త్సుకుఁడై తోలుచు దానిని
బకపక నగు వాఁడు పొందుపాట్లను గనుచున్.

క. సతిపతు లిరువురు నిద్రా
గతు లౌతఱి జుట్టుకొనలు కలిపి ముడినిడున్
జతనముగాఁ బొంచుండియు
స్థితినిం గమనించి నవ్వి చివ్వనఁ బాఱున్.

క. అక్కడ నున్నాఁ డని లే
దిక్కడ నున్నాఁ డటంచు నెంచుటె యౌఁ గా
కిక్కడ నక్కడ నెక్కడ
నొక్కఁడె తా నై రహించు నుత్పలనేత్రా!

క. ఇంటింటం జెలరేగిన
కొంటెలగోపయ్య పనుల కుందై మందై
మింటి కెగయుఁ బెను మంటలు
తంటాలై వేఁచు మమ్ముఁ దామరసాక్షీ!

క. ఒకటా రెండా యె న్నని
కికురింత ల్చెప్పవచ్చుఁ గృష్ణచరిత్రం
బాకనికిఁ జిక్కఁడు దక్కఁడు
పకపక నగి వెళ్ళిపోవుఁ బర్వేందుముఖీ!

సీ. పట్టుకొనఁ బోవఁ దాఁ బట్టుపడినయట్లె
డాయవచ్చును క్షణములో మాయ మౌను
బఱుగుపఱుగునఁ బోవును మఱలి వచ్చు
వెక్కిరించుచుఁ జక్కఁగా వెడలిపోవు.

ఆ. వె. ఇన్నిమాట లేల యీతఁడు సేయని
కొంటెపనులు గాని కొంపలంటుఁ
జిచ్చుఁ బెట్టునట్టి చిలిపిచేతలుగాని
లేవు లేవు తల్లి లేవు లేవు

కం. అత్తకు మామకు నడుమన్
బొత్తులు లేకుండఁజేయు బోరు గొలుప నే
యెత్తులో యెత్తును మత్తునఁ
జిత్తములం గుత్తకొనును జెలువా వింటే!

మ. ఇవి యిట్లుండఁగ మేము పొంచెకు మహాహేయాతిహేయంబులౌ
నవి యింకం గల వమ్మ! యక్కసుఁడు మానప్రాణము ల్దీయున
ట్టివికారాలను గొంప లార్ప మొదలై ఢీకొట్టుచున్నాఁడు మా
రవిరాసాలఁట పిల్లఁ డీతఁడు స్మరప్రాగల్భ్య మె ట్లబ్బెనో!

శా. రాకాచంద్రనిభాననుం డఁట మనోరంగాంతరంగుం డఁటే
మాకై తాను జనించె నంట ధరన్ మన్నించి పాలించుచో
శ్రీకైవల్యపదంబు నిచ్చునఁట లక్ష్మీనాథుఁడే తానఁటే!
యోకల్యాణి! యివేమి మాటలొకొ యెంతో వింతఁ జేకూర్చెడిన్

ఉ. గోపతి యంట తాను మఱి గోవులు మే మఁట పూలు నిచ్చు పై
కోపులతీపుఁ జూపు నఁట కోరికలూరఁగఁ గన్నపాపలన్
జేపుగసాల నిచ్చి తమిఁజెందఁగవచ్చెడు నంట కోమలీ!
యీపసిపాప కిట్టి నుడు లెట్టుల వచ్చెనో యేమొ? చిత్రమా!

ఉ. పూపులలోనె పూవిలుతుఁ జొక్కపుటమ్ములు నాటఁ జూచులో
జూపుల లాహిరీరసముచొక్కులు దిద్దు విలాససఖ్యతా
లాపములందు వాగ్రమణి లాస్యము సేయునటుండు నిట్టిఁడౌ
నీ పసివాని చెయ్దములు నీకె సువేద్యము నందభామినీ!

ఉ. ఆనడ లేమిటో? కలభయానము నూనముఁజేయు మోముపై
లేనగ వెందుకో? పరిమళింపులవెన్నెలచిన్నె లొత్తు; ను
డీన మ దేలనో? మరునిరీవిని తావులుఁ బెట్టు; నమ్మ నీ
కూన విలాసవేషములు కోమలి! కానము ధాత్రి నెయ్యెడన్.

ఉ. చందురులోఁ గురంగమము చక్కిలిగింతలు వెట్టినట్లు మా
డెందము లంది పుచ్చుకొని తీవి గిలా వొనరించుచుండు నే
సందున దూరునో పలువచందము లేవి గ్రహించునో యటం
చందఱ మొక్కరూపున నహర్నిశముల్ గనుచుందు మాతనిన్.

గీ. నిన్న మొన్నటివాఁడు మాకన్నులెదుటఁ
బుట్టియున్నాఁడు వీని కీబుద్ధు లెట్లు
పట్టుపడెనొక్కొ యది యేమొ పరమశివుఁడె
తెలిసెడుంగాక నరులకుఁ దేటపడదు.

గీ. విషయపరిణామ మే మైన వింతకథకు
నవ్వ వచ్చును గోపము నివ్వటిల్లు
నెంతొ తృప్తిగ హా యనిపించు నొకట
యేమి మాయమొ యేమొ వీఁ డెట్టివాఁడొ?

చ. నవ్వులు గావు మానుషులు నమ్మము దేవునితోడు నిక్క మా
ని వ్వాక లెక్కలోని వఁటె? యీ తలవెంట్రుకలన్ని యున్న వి
చివ్వలమారి కన్నయ విచిత్రపవిత్ర చరిత్రసూత్రముల్
నెవ్వగ లెన్నొ నేర్చుకొనె నీసుతుఁ డిప్పటినుండి కోమలీ!

క. ఏదేవుఁడు లేఁడఁట తా
నే దైవమ్మంట పురుషుఁ డితఁడే యఁట మే
మేది యొనర్చిన నయ్యది
యాఁ దనకొఱకే యటంచు నను నితఁడు సఖీ!

క. వ్రతము లొనర్పఁగఁ గన్గొని
స్థితరూపుఁడ నేను గ్గఁ జిత్రపటములా?
వ్రతమంటపమం దుంచుట
యతివా యని విసరి వైచె నన్నిటి నేలన్.

క. మీఁదుఁలు కట్టినకుండలు
బాది విదారించి క్రిందఁ బడఁ దన్ని యొహో!
మీఁ దఁట! మీఁదు! నిదేదొ
చాదస్త మటంచు నవ్వి చంకలు గొట్టెన్.

ఉ. వాని నిగూఢవర్తనము వాఁడె యెఱుంగును ఒల్లి వోట సుం
తేని గ్రహింతువేమొ యిది యేలవలేశము మే మెఱుంగఁగా
రానివిచార మై కొఱకరాని విచిత్రపుఁగొయ్య యయ్యె నో
చాన కుమారుఁ డిట్టిఁడు నిజమ్ముగఁ గల్గఁడు వేరికేనియున్.

ఉ. కాని విశేష మొందు విధగాఁ బొడగట్టుఁ బరోక్షమందు నె
న్నేని వికల్పము ల్గలుగు నెచ్చట పోవునొ? వానిఁ గాంచఁగా
నే నయగారం ముప్పతిప్పలు నిప్పునఁ గ్రాగెడు వెన్నవోలె మా
మానసము ల్ద్రవించు హరిమాయయొ? వానిప్రభావమో సతీ!

ఉ. కామిను లెల్లఁ గొట్టెదము కట్టెద మందరు పూరుషుల్మహో
ద్దామముగా విధించెదరు దండన లెన్నియొ వాఁడు వచ్చెనా ?
మా మగవారు మేముఁ ద్రప మాలిన దేబెలువోలె నిల్చియున్
మోములు దేలవైచి కడు ముచ్చటగాఁ గనుచుందు మాతనిన్.

మ. చెలువా! కన్నులు కల్గిసందులకు మీ చిన్నారికన్నయ్య ము
ద్దులు ముచ్చ ట్లన రెచ్చఁ గొట్టి కడుసంతోషాంతరంగంబుతోఁ
దిలకింపం దలపోసినార మిపు డీ తీ రౌట లూహింప మం
దుల కా వాదువిధాత మా కొదవు సంతోషంబు భంగించునో

మ. ఉవిదా యెన్నని చెప్పుకోఁగలుగు నెన్నో యెన్నో యెన్నెన్నోయు
న్నవి యీ నెంద్రుకలన్ని చెప్పకొన కున్నా మెన్నో సిగ్గౌట వి
న్నవి కన్నట్టవి కానిచిత్రములు కన్నా వట్టినత్పుత్రు దు
ర్వ్యవసాయంబులమచ్చుఁ జల్లు మని మాపైఁ బుచ్చినా వంగనా

శా. నీదే త ప్పునవచ్చు నిందు సరి యా నిర్దుష్టమార్గంబునన్
శ్రీదున్ నిల్పి భయంబుఁ బెట్టునెడ నీ చేడ్పాటు వాటిల్లునా?
పాదాక్రాంతుఁడు కాకయున్నె వశుఁడై వర్తింపకున్నె కడుం
బ్రోదిం బెంచితి వింత చేసితివి మమ్మున్ ముంచినా వంగనా!

శా. ఏదో తాళక నీకుమారుని త్రపాహీనక్రియ ల్గొన్ని నీ
తో దీనంబుగ నింత వాగితిమి మా దోషా లవే నున్న వ
మ్మా! దూషింపకు పుత్రు నెట్లయిన సన్మార్గంబునం బెట్టి మా
కేదో దారిని జూపు మింకఁ గరుణాదృష్టిన్ యశోదమ్మరో.

మ. ఇఁక నీచిత్తము చెప్పఁగాఁదగిన వెన్నేఁ జెప్పినా మమ్మ నీ
దుకుమారున్ సరిచేయఁ జూచెదవొ "మీతో నేమి పొండంచు నం
పకముల్ చేయుదొ మమ్మ నేదయిన మాభాగ్యంబె యా నేలుకొం
టకు భూముల్గనమేమొ భైత్యమున కాటంకంబు లే ముండిడిన్.

గీ. సిగ్గు మొగ్గును దెలియని చిన్నివయసు
వాఁడు మాటాడనున్నాఁడు కోడెగాఁడు
జోడుకత్తెతోఁ గోడిగ మాడునట్లు
వలదు వల దన్న వినఁడు చాపలము విడఁడు.

చ. అన విని యయ్యశోద త్రప నంది వరాంగము డించి కన్నులన్
జినుకులు రాల మెత్తనగుచిత్తము తత్తరమందుచుండ నే
మనుటకు నోరు రాక నిజమా? కలయా? యని చింత సేయుచున్
దన మునిగోళ్లతో ధరణిఁ దాకుచు నేమన నేర కార్తయై.

ఉ. పిల్లఁడు బాల్య చాపలము పెంపున మిమ్ముఁ గలంచెనేమొ? స
ర్వేన్ మనస్సులం గోని తపింపక శాంతి వహింపుఁడమ్మ మి
మ్మెల్లర వేడికొందు క్షమియింపుడు బాలుని నా నిమిత్తమై
పిల్లలఁ గన్న తల్లు లివి పెద్దని సేయ రటంచుఁ దెల్పినన్.

ఉ. వా రటు వోవ వీరు దిగఁబారిరి యింటికి బాలుఁ గాంచి యే
రా! రమణీ మనోహరుఁడ వై విహరించెదవంట యిండ్లలో
దూరి పదార్థముల్ మిసిమి దొంగతనంబునఁ దింటువంట యీ
నేరుపు లెట్లు వచ్చె నవనీతుఁడ నీ కని మందలించుచున్.

ఉ. నందకుటుంబమందు జననం బయి యింతటి పాడువేరు నీ
వందుట వంశగౌరవము నార్చుట కాదఁటరా? యయోమయా
నందముఁ జెందుచుండు వొకనాఁడును దిన్నగ నింట నుండ వీ
చందము లేమిటో యెఱుగఁజాలము జాలములీలఁ దోచెడున్.

ఉ. మాకులమందు నివు తలమానిక మై మము నుద్ధరింపఁగా
శ్రీకరమూర్తి వౌదు వని చిత్తమునం గడు నెంతు గాని ము
కాకల దీరు దొంగవని కామినులన్ విలపింపఁజేయు ప
ర్యాకులమూర్తి వంచు కలనైన దలంపను గోపనందనా?

గీ. గాలిమేడలు నేలపైఁ గూలిపోయె
వంక లేనివంగడము కళంకిత మగు
నూరిలో వారితో నెల్ల బోరుసాగె
నింక నే నోర్వఁజాల నం చింతి యలిగి.

ఉ. కోల నొకండు చేతఁ గొని కొట్టఁగఁ బోయిన బాలుఁ డేడ్చి "య
మ్మా! లవలేశమేని నెప మన్నది నాయెడ లేదు భామలే
గోల యొనర్చి నన్నుఁ గడుగోముల నోమెడుతామసమ్మునన్
బాలన సేయుమమ్మ పసిపట్టను కొట్టకు గుట్టు చెప్పెదన్.

ఆ.వె. గాలిమేడలైనఁ గూలక తప్పవు
శంక లేక వంక మంకు విడదు
పోరు లేనిబుద్ధి వారలి వర్తింపదు
కులము విలువ వృత్తివలనఁ గాదు.

మ. అని యేమో పరిభాష లాడు సుతు వాక్యంబుల్ గడున్ మెచ్చి
మ్మన మాధ్యాత్మికవృత్త సంకలిత మై మాయా ప్రపంచాను ఘ
తిని గర్వించి తటస్థ యై నిలిచెఁ దద్దేవిన్ విలోకించి నం
దనుఁ డమ్మా! యని చేరవచ్చియుఁ గరద్వంద్వంబు నందిచ్చుచున్.

గీ. ఎత్తుకోవమ్మ నాపయి నింతకోప
మేల? యేర్చెదు తామస మీఁగు మమ్మ!
యాఁకలయ్యె నన్నముఁ బెట్టవమ్మ! యనుచు
గునిసి యాడఁదొడంగె నక్కుఱ్ఱవాఁడు.

శా. మాయాకల్పము దీరి లోకమును సమ్మానించి మాతృక్రియా
ధ్యాయం బెంతయు నెంచి యంతట యశోదాదేవి గోరాడు లేఁ
బ్రాయంపుంబసికూన నెత్తికొని మూర్ధాఘ్రాణముం జేసె నెం
తే యానందము డెందముం దొదవ రమ్యోహాసమాక్రాంత యై.

ఉ. అంతట లోని కేగి సతి యన్నము బంగరుగిన్నె నుంచి పూ
బంతిగఁ జంకలో నెనయు బాలుని నోట నొకొక్క ముద్దయున్
వింతకథావిధానముల వేడుక గొల్పుచుఁ బెట్టుచుండె నా
రంతుల పిల్లవాఁడు సుకరంబుగ మ్రింగుచునుండె నన్నమున్.

ఉ. ఇంతటిగోలవే? తనయ! యెట్లు గలంచితివయ్య వారి నే
కాంతముగాఁ గలంతువఁట కానిపను ల్పచరింతు వంట కే
రింతలు గొట్టుదంట బెదరించెదవంట యెవేవొ చెప్పి ర
వ్వింతల నేడ నేర్చితివి బిడ్డ గురుండెవఁ డయ్య వీనికిన్.

ఉ. అందఱికండ్లలో నలుసవై నడయాడకుమన్న! యెందు నే
కుందు ఘటిల్లునో? విషపుఁగోరలతో నెవ రేమి యందురో
యిందఱినోట నాను టది యెన్నఁడు గూడదు దుష్టవృత్తిచేఁ
జందురులోని మచ్చవలె శాశ్వతదుర్యశ మందు నందనా!

ఉ. అన విని నవ్వి బాలుఁడను నమ్మ! మదీయుల నెమ్మనంబులన్
గొని విహరించుచందమును గోరెద నెప్పుడు నేను నొక్కటే
మననము నాది దుష్ట మగుమార్గము లెంచను దామసమ్ముచే
నను గ్రహియింపలేనియెడ నాయెడ దోషము లేదు తల్లిరో!

ఉ. మనముల మర్మముల్ దెలిసి మన్ననఁ జేసెదఁ గాని యెన్నఁ డ
వ్వానితలఁ జిన్నఁబుచ్చ నవి వారల కర్థము కావు హృద్యమా
పనులను లోకవాసనల బాహిరవృత్తుల కంటఁగట్టి నె
మ్మనము లపక్వమై విమతమార్గముఁగాంతురు వారు తల్లిరో!

గీ. ఉవిదలందఱదృక్పథ మొక్కటయ్యు
నభిరుచులభేదముం బట్టి యర్హమైన
కృతుల సాగింపవలసెఁ బ్రత్యేకముగను
గాననే యిన్ని విధములు గానఁబడెడు.

క. గురువుల కెవ్వఁడుగురు వా
గురువే గుఱియైన నింక గురు వెందులకే
గుఱితిం చెడువారలె యీ
పరమార్థము తెరువుఁ జేరఁ బోరెద రమ్మా!

క. చదువులమర్మముఁ జదివిన
చదువరిఁ జదివింప నెవఁడు చాలును విద్యా
పదములు సన్నుతపథమును
బొదవెడునిశ్రేణి సూవె బుద్ధిఁ దలంపన్.

గీ. కనులలోఁ బాప తన్నుఁ దాఁ గాంచలేదు
దానిఁ గనిపింపఁ జేయు నవ్వానియునికి
గానమున్నను లోట్టాఁ గాక కనులు
మినుకుపుఱుకుల మననము గొనవు తల్లి!

వ. అని యింకన్ బలురీతులన్ నిగమవేద్యార్థంబులన్ సూటిగా
వినిపింపంజను పుత్రునిం గని కడున్ విభ్రాంతితో నందభా
మిని బాలుం డితఁ డెట్టివాఁడో వినుచున్ మేమెన్నఁ డాలింపకుం
డిన యర్థంబులు ధాతయో హరియొ కంకాలుఁడో యీఁ డగున్.

తే. అని తలంచు కాంతను జూచి హరి స్వకీయ
మాయ దీపింప మఱల నహ్మా యదెంతొ
మందుచున్న దాఁకలి యన మగువ భ్రాంత
యగుచు నన్నంబు వెట్టెద ననుచుఁ జనియె.

చ. బలుఁడును గోపబాలకులు పాపనితోఁ జెలగాట మాడుచున్
గులుకుచు నందచందములు గ్రుమ్మచు జిమ్మచు నవ్వుపువ్వుజ
ల్లులు గురియించుచున్ మిగులలోలుపులై వివిధప్రసక్తులం
జలుపుచు బాలకేళి సరసంబుగఁ జేయుచు నుండి రొక్కచోన్.

ఉ. ముద్దులు మూటగట్టు నగుమోమున మోహనరేఖ లొప్పఁగాఁ
బెద్దగ నవ్వుచున్ దలఁపుఁబెంపులు గుంపులు గూర్చి యొప్పముల్
హద్దులు పెట్టి బాలురను హాయిగఁ గూడుచు నాట లాడుచున్.
బ్రొద్దులు పుచ్చుచుండె యదుపుత్త్రుఁడు నందకిశోర మొప్పఁగన్.

గీ. మట్టిలోఁ బడి పొరలుచు మదనమూర్తి
మలసి యాడెడు బలరాముమాట వినక
దానిఁ జవిఁ జూచి కమ్మనౌ దీనిఁ దినుఁడ
టంచు బాలురకున్ మన్ను పంచఁదొడఁగె.

క. ము న్నొక నాఁడు వహించిన
మన్నే యిది శిరముపైన మన మందఱ మీ
మన్నునఁ బుట్టుట గిట్టుట
మన్నే మనయునికి మనికి మానించుఁజుఁడీ!

వ. అను నతని పలుకు లాలించి,

చ. బలుడును బాలురున్ బలుగువాఱుచుఁ బోయి యశోదదేవితో
దెలివిడి సేసి రవ్విధులు దిమ్మరపోయి యిదేమిపాపమో
పలుతనంబు లెక్కవగు బాలున కీతని జారఁబుచ్చుచో
మెలఁకువఁ జెందలేఁ డని గమించె యశోద కుమారుఁ గాంచఁగన్.

సీ. తనువుపైఁ బొరసిన ధరణీపరాగము
పూసిన వెలిబూది పూఁత కాఁగ

జడకొండిపైఁ గాంతు లడరు వజ్రపుబిళ్ల
　　పొలుపారు నెలవంకపువ్వు గాఁగ
గళమునఁ జీరాడు కమనీయహారముల్
　　రమణీయసర్పదామములు గాఁగ
నుదుట నొప్పెడు మృగమదతిలకము తీవిఁ
　　గనుపట్టు ఫాలలోచనము గాఁగ

తే. చిందు లందందుఁ బడి పంకచిహ్నిత మగు
గమ్యవసనము చర్మాంబగంబు గాఁగఁ
బరమ శివుఁడు ప్రత్యక్షమై పొరసినట్లు
భావ ముదయించి కలవగపడి లతాంగి!

ఉ. అన్న! యిదేమిపాడుపని? యయ్యయొ ధూళినిదేలుచుంటి వీ
కన్నులలోన నెత్తిపయిఁ గాయముపై నిదియేమిటోయి? నే
నెన్నివిధాలఁ జెప్పిన గ్రహింపవు మట్టిని దింటివంట నీ
యన్నయు బాలురున్ దెలిపి రట్టి వికారము లేల? పుత్రకా!

క. ఆఁకొనియున్నావో? ససి
లేకనొ మనయింటికూడు లేమిడి గొనియో
ప్రాకటమగు రుచి గనియో
చేకొని మను దింటివంట చిన్నికుమారా.

వ. అని యడిగిన తల్లికి ముద్దుల కొమరుం డిట్లనియె.

శా. అమ్మా! నే నొకవెఱ్ఱివాఁడనఁటే? యన్యాయ్యంబుగా కిట్టిదా
దుమ్మో దూళియొ యెంచి మ్రింగుదునఁటే? దూష్యమ్ము లే! వైన నా
శమ్మైప పొవును గాని నిల్చునఁటవే? శంకాత్మ లేవేవొ వా
క్యమ్ము ల్దెల్పిన నమ్మిచుందువు నను న్గారింతు వూరించుచున్.

క. కల్లయుఁ గపటము నెఱుఁగని
తల్లివి యెవ రేమి చెప్పఁదల నూపుటయే
యుల్లములోని రహస్యముఁ
వెల్లముగాఁ బలుకుచున్నఁ దెలియవు తల్లీ!

తే. వెలుఁగులో నుండి చీకటి వివరములకుఁ
దమసముం దాటి కాంతిపుంజమున కిట్లు
ముందువెనుకలకుం బోవుచుందు వీవు
తెలియకున్నావు వీరల చిలిపిపనులు.

వ. అనిన యశోద యిట్లనియె

ఉ. పిన్నవు నీవు; చెప్పెదవు పెద్దజికంబులు దెల్పునంతనే
పన్నియు నర్థ మైనటులె యాత్మకుఁ దోఁచును బ్రక్కచూపుతో
విన్నవి విన్నయట్లె చెవి వీడి పలాయనమౌ నదేలనో?
కన్నయ! యన్నిచిత్రములుగాఁ గనుపించును నీదు చెయ్దముల్

వ. అని యశోద నుడువుటయు

క. గోపకుమారకు లది విని
పాపం డోకమ్మట్టి పెల్లఁ బట్టి రయముగన్
మాపలుకులుఁ బాటింపక
దీపిగ నున్నది యటంచుఁ దిన్నాఁడమ్మా!

తే. అనుటయు యశోద నీరజాక్షుని మొగ మయి
తెచ్చిపెట్టుకొన్న కినుక తేటపడఁగఁ
గన్నుగవ కించిదరుణమై చెన్ను మీఱఁ
బలుకులం బ్రీతియు రహింపఁ బలికె నిట్లు

ఉ. ఇంతను మన్ను దింటి వని యిందఱుఁ జెప్పెద రన్న కూడ నీ
పంతముఁ జెప్పె; నిక్కమొ యబద్ధమొ తెల్పుము రెంటనేదో? నీ
యంతు గ్రహింతు నేఁ డను డనర్భకుఁ డామెను గాంచి మించి యె
క్కింత హసించి ముద్దు లొలికించుచుఁ దానిటు పల్కె నింపుగన్.

ఉ. ఇన్నివిధాల నన్ను నలయించెద వన్నయు గోపబాలురున్
మన్ను గ్రసించినా ననుచు మాయగ సాక్ష్యము లిచ్చినారు; నే
నెన్ని వచించిన న్వీన విఁకెందుకు తల్లిరో! యిప్పుడే కదా
తిన్నది; నోరు విప్పెదను; తిన్నఁగఁ జూచి గ్రహింపు సత్యమున్.

మ. అని గోపాలుఁడు నోరు విప్పనెడ నయ్యబ్జాక్షి మోదించి లో
చనపర్వంబుగఁ గాంచె నంచిత ధరాచక్రమ్ము గా నుజ్జ్వలా
ర్కనిశానాయక ముఖ్యసంయుత మహాబ్రహ్మాండభాండంబుజ
ప్పున విభ్రాంతి యనంతమై కనులు మబ్బుల్గ్రమ్మె నొక్కమ్మడిన్.

చ. మఱిమఱి కాంచఁగాదొడఁగె: మక్కువ మిక్కుటమయ్యె; దేహమే
మఱచె లతాంగి; యాత్మ హరిమందిరముం దురియాడఁజొచ్చె; జి
త్తరువునఁ గాంచినట్లు వితతంబుగ గోకులభూమిలోని సం
బరములఁ జూడసాఁగెఁ దన బాలు ముఖాంతరమందు నొప్పగన్.

మ. భళిరే! చిత్రము: నేను దల్లినఁట యీబ్రహ్మాండనాథుండు నా
కులదీపంబఁట; వీనిపై నలిగి యాక్రోశింతు నేలా. యతం
డలుకల్ దీరు మటంచు వేడునఁట; యారా సూక్ష్మఖద్యోతమే
జలజాప్తుం దులకించ నెంచె నతఁ డాసాదించె నద్దానినిన్.

మ. ఇలలో నెన్నఁడు నెవ్వరుం గనని వే నీక్షించుచున్నాను గ
న్నులతో ధన్యను నేను దుఃఖ మడఁగెన్; నోము ల్ఫలప్రాప్తమై
వెలసెన్; చారు సుధారసార్ణవ మహావీచీ ఘనాందోళికా
ఘనవిశ్రాంతిని గంటి విష్ణుచరణస్థానంబు నే నందితిన్.

ఉ. బాలకుఁ డేడ? వీనిముఖపద్మములోన నజాండభాండముల్
గోళములట్లు స్పష్టముగ గోచర మౌ టది యేడ? శ్రీరమా
లోలుఁడు వీఁడు; లీలఁగొని లోకవిడంబన నుంచి బాలుఁడై
ఖేలలఁ జేజూపఁగాఁ దొడఁగెఁ గ్త్రివిశాలుఁ డటంచున్ నెమ్మదిన్.

క. నిర్విణ్ణహృదయ యై సతి
సర్వమును న్మఱచి లోకసామ్రాట్టునెడన్
బర్వినదృష్టి మఱల్పక
పర్వేందు చకోరతాల్యఫణితిన్ గనుచున్.

క. పూనినభక్తికతంబున
ధ్యాన మవిచ్ఛినతైలధార విధమునన్
మానసముఁ బొరసి యుబ్బుచు
మానిని మాధవవిలీనమానస యయ్యెన్

క. నారాయణ! హరి! దురితని
వారణ! వారణ మహార్తిహారణ! జగతీ
కారణ! కారణ కారణ!
(శ్రీ)రమణీరమణ! సకల సేవితచరణా!

మ. అని ధ్యానామృత మాధురీ వివశ యై యానందవారాశిలో
మునుకల్ వేయుచు లోకమే మఱచి వ్యామోహంబుఁ బోనాడి ని
దను పాదాగ్రతలంబునం బడి యశోదాదేవి శీర్షంబు మో
పి నమస్కారగ మొనర్చి మానసము నర్పించెన్ బ్రపూర్ణంబుగన్.

చ. హరి కరుణాసముద్రుఁడు హృదంతరపక్వవిధానమార్గముల్
గఱపెడువాఁడు సన్నిహితకర్మరులన్ దరిఁ జేర్చువాఁడు (శ్రీ)
వరుఁడు యశోదమానసవిపాకవిశుద్ధి నెఱింగి మోదసం
భరితుఁడు నై వివిక్తసదుపాయము లొప్ప మనంబుఁ ద్రిప్పుచున్.

ఉ. వైష్ణవమాయ గప్పి జడభావము కప్పుఁ దగిల్చినంత నా
తృష్ణ తొలంగి పూర్వవిధిన్ మమకారముఁ జెంది యర్మిలిన్
గృష్ణకుమారు నెత్తుకొని క్రీడ లొనర్చె యశోద పొంగుచున్
జిష్ణుని మాయచే జగము చెందెడు మోహము లిట్టివే కదా!

గీ. ద్రోణుఁ డను వసు ముఖ్యుఁడు తొల్లి నలువ
వలనబోధింపఁబడి ధరాతలమునందు
పత్ని ధర యను దానితో, వాంఛ లూర
హరిచరణదాస్యమును గోరి యవతరించె.

గీ. ద్రోణుఁడే నందగోపుఁడు తోయజాక్షి
ధర యనంబడు నదె యశోదాలతాంగి
వారివాంఛల తీరుపఁ గోరి శౌరి
తనయుఁడై వారియింట వర్తన మొనర్చు.

ఉ. బాలకుఁ డింట నాడునెడ భామ యశోద దధిన్ మథింపఁగా
వేళగృహంబున న్నిలిచి వే దరికంబముముందు భాండముం
బోలగ నుంచి కవ్వమునఁ బొందుగ ద్రాడమరించి నిల్పి యెం
తో లలితముగాఁ జిలుకుచుండె దధిన్ మథునాద మేర్పడన్.

సీ. కిసలయారుణకాంతు లెసఁగుపాణితలమ్ము
లొరయుచుఁ దర్రిత్రాడు పొరయుచుండ
గుత్తంపుఱకవిలో గుట్టుమిట్టలు దోఁగి
యట్టిటు సయ్యాట లాడుచుండ
గంబుకంఠంబునఁ గలతారహారముల్
గునిసి గుబ్బలతోడ గోష్ఠిఁ జేయ
బాహువల్లరికేళి నోహటించెడులీల
నూర్ధ్వకాయము తమి నొప్పుచుండ
తే. చెమటబిందువు లాణిముత్తెములవోలె
ముఖసరోజముపై నొప్పి ముద్దు లురియ
హస్తకంకణ నిక్వణ మ్మలమికొనఁగఁ
జల్లఁ జిలికెడు శ్రీకృష్ణుతల్లి యపుడు.

సీ. చిరుగజ్జె లందెలుఁ జేరి ఘల్లనిమ్రోయ
గుప్పిగంతులు వింత గొలుపుచుండ
జిన్నారికన్నులఁ జిటిముత్తెములువోలెఁ
గన్నీరు ఱెప్పలఁ గ్రమ్ము కొనఁగఁ
బవడంపుఁదీవెల నవనవత లూనుపు
లలిత పాణులఁ గనుల్ నులిమికొనుచు
గమ్మనిపూఁదేనెఁ గుమ్మరించెడు నట్టు
లమ్మా! యటంచు నోరారఁ బిలిచి
తే. పాలతమి గొన గోమాతపైకి వేగఁ
గ్రేళ్లుఱుకు లేఁగదూడ విక్రియఁ దవర్చి
గునిపి నడయాడి యొప్పులకుప్పవోలెఁ
దల్లిచెంగట దుమికెను నల్లనయ్య.

చ. కిదుకుచు గొంగుఁ బట్టుకొని క్రిందికి లాగుచు ముద్దుముద్దుగాఁ
బదరుచు గోములం గుడిచి పాలియవే యని గోలసేయుచున్
బదముల నెత్తి పైకి నెగఁబ్రాకుచు దూకుచు సన్నమేళముల్
మొదలిడి పోడుపోడుగను మూర్ఖత సూపఁ దొడంగె బాలుఁడున్.

చ. కని పని మాని తాఁ జిలుకకవ్వము నవ్వలఁ బెట్టి హాయిగాఁ
దనయునిఁ జంకఁ బెట్టుకొని దవ్వుల కేగి సుఖోపవిష్ట యై
పనుపడునట్లు వక్షమున బాలునిఁ జేర్చియు స్తన్య మీయ నె
క్కొఱను ముదమార బాలకుఁడు గ్రోలఁదొడఁగెను బాలు లీలగన్.

తే. బాలుఁ డుబ్బుచు స్తన్యముం గ్రోలుచుండ
దాలిపైఁ గ్రాగుచున్నట్టిపాలు పొంగు
వాఱఁదొడఁగినఁ గన్గొని వారిజాక్షి
భాండముం గ్రింద దింపెడుపరవశతను.

చ. చను విడిపించి బాలకునిఁ జప్పున గ్రిందికి దించి లేచి పో
యినఁ గడు ఘూర్ణుచున్ గినుక హెచ్చి కుమారుఁడు వెన్నముద్ద లుం
చినకడ కేగి యన్నియును జిన్నికరంబుల నెత్తి నోటిలో
నునుచుచుఁ జప్పరించుచును నొయ్యన మ్రింగఁ దొడంగె వింతగన్.

తే. అంతలోఁ గోప మూఁగక యర్భకుండు
చేతఁ జిఱుఱాలు గొని గుఱిఁ జేసి పెరుగుఁ
బాలకుండలపైఁ బడులీల విసరె
భిన్న మయ్యెను భాండము లన్ని యొకట.

ఉ. పాలును జల్లయున్ దొఱఁగి పాఱుచు నేఱులు గట్టఁ జూచి గ
గ్గోలు వడంగ నెమ్మనము కొంటెకుమారునిఁ గంటగించుచున్.
దాలిమి మాలి శిక్ష లిడ దాపుల కేఁగె యశోద యంతలోఁ
గాలికి బుద్ధిఁ జెప్పెను బకాపక నవ్వుచు బాలుఁ డత్తఱిన్.

తే. వెన్న లుంచినచట్టిలో సున్న యాట
గాంచి తిని యుండ నగు నంచు నెంచి వీని
కొంటెపను లంతకంతకుఁ గోపు ద్రొక్క
చున్న వేరీతి సవరింపఁ జన్నొ యనుచు.

చ. మురిపెములూర గోము గొని ముద్దులకుఱ్ఱఁ డటంచు నెంత య
బ్బురముగఁ బెంచినందులకుఁ బో యితఁ డింతగ మీఱి మేటితుం
టరి యయిపోయె నీతని హడావుడి మిన్నులు ముట్టుచుండె నీ
తెఱువు మఱల్పకున్న గడిదేఱినకొంటెలగోపుఁ డయ్యెడిన్.

చ. పసితనమందె తీర్పనగు బాలుర నెంతయుఁ బేర్మిఁ గానిచో
మసగొని కానివృత్తులకు మార్గము గందురు చెందరాని దు
ర్వ్యసనము లొంది కాపురుషపద్ధతులం గమకింత్రు పెద్దలై
నిసువుల మంచిచెడ్డల గుణించుటఁ దల్లియె కారణంబగున్.

చ. ఒకచెలకోలఁ జేతఁగొని యొయ్యన బాలకుఁ డేగినట్టి ది
క్కుకుఁ జని వానిజాడ నొకకోణమునం గని పట్టఁబోవ చి
క్కక పరుగెత్తె వాఁడు కని కారుణికత్వము లేక పట్టి త
ప్పక గుణపారము ద్దెలుపు భావముతో వెనువెంట నేఁగుచున్.

చ. నిలు నిలు బాలకృష్ణ! యిఁక నీమదుకు ల్సహియింపఁబోను ఘా
మలు వచించినట్లు కడు మాయలమారివి వారియిండ్లలోఁ
జలిపిన దుష్టకృత్యములు స్పష్టముగాఁ గనిపించె నింక నీ
పలువతనాల కెంతటికిఁ బారము కన్పడదేమొ చూచెదన్.

ఉ. చిక్క నటంచు నెవ్వరికిఁ జిక్కియుఁ జిక్కనిరీతిఁ దోఁచుచున్
జక్కఁగఁ బారిపోదు వఁట చక్కలిగింతలుఁ బెట్టుచుండు నీ
టక్కరిమాయఁ గప్పెదఁట డంబు విడంబనఁ జేసెనంట నే
చక్కని నాకుఁ జిక్కవొ విచారణఁ జేసెద నిగ్గు తేల్చెదన్.

గీ. అంత కంతకు దుశ్చేష్ట లధిక మయ్యెఁ
బట్టుకొనఁబోవఁ జిక్కవు పారిపోదు
వెంతబలవంతుఁడవొ నీ యుదంత మేమొ
యంతు గనుగొందు నే నని పంతగించి.

చ. మొగమున ఘర్మబిందువులు ముత్తెములట్లు స్రవింపఁ బాదముల్
తొగరుకొనంగ భారమునఁ దూలుచు గా నురియాడఁ గొంగు రఁ
గుగ దిగజార హారములు గోరముగా నురియాడ నయ్యశో
ద గమనవేగ మొప్ప వితతంబుగ బాలకు నెంట నంటెడున్.

క. చిఱుగజ్జెలు ఘల్లు రనుచు
మొరయఁగఁ గ్రేళ్ళురుకు లేఁగఁ బోలి హాయలుగా
నుఱుకుచు గంతులు వేయుచు
జిఱుపాప యశోదముందుఁ జిక్కక పాఱున్.

ఉ. చేతులఁ జిక్కిన ట్లగును జిక్కకఁ చెంగున దూకి పాఱెడున్
బాతర లాడుచో వెనుకప్రక్కఁ గనంబడుఁ బట్టఁబూనుచో
బ్రాతి నదృశ్యుఁడౌ నిటుల బాలుఁడు తల్లిఁ గలంపఁజొచ్చె వి
ఖ్యాతుఁ డనంతుఁ డీశ్వరుఁడు కట్టడి నోర్చునె? యెట్టిభంగులన్.

శా. ఏమీ? చిక్కక పారిపోయెదవ! కానీ చూతు నెం దేగెదో!
నీ మాయల్ ప్రజకామినీముఖులపై నేమైన వ్యాపించు నే
మో! మాయాసతి నొంచునేమొ! నుడిగాడ్పున్ బండి భంజించు నే
మో! మీ తల్లిని గండ్లమాయవుసుమీ! యోజింపు గోపాలకా!

శా. ఏమైనన్ సరె; నిన్నుఁ బట్టనగు నే నీనాఁడు నిద్రింపనొ;
గోము ల్దీరిచి పెంచినందులకు నాకున్ మబ్బుఁ బూయంగ నే
మేమో యెత్తులు వేయుచుంటి; విఁక నీ విప్పట్ల రాదమ్మ! లే
దా! మోహమ్ము త్యజించి పోయెదఁ దపోధర్మంబుఁ బాటింపఁగన్.

చ. అని దృఢచిత్తయై వెదకు నమ్మ పయిం దయ గల్గఁబోలు బ్ర
క్కనఁ గనిపించె బాలకుఁడు కన్నుల నీరము క్రమ్మరించుచున్
వణకుచు భీతపోతమునెపమ్మునఁ; గన్గొని యయ్యశోద గొ
బ్బునఁ జని వానిఁ బట్టుకొని పొంగుచు వెక్క సమూర నిట్లనున్.

క. ఓహో యెవ్వరికందని
సాహసులా వీరు నేఁడు చయ్యన నాకే
యూహామెయిఁ జిక్కిరో నిజ
మూహింపం దరమె హేతు వుండు నదేమో!

వ. అని పలికి

క. చెలగోలఁ బట్టికొట్టన్
దలకొని చే యెత్తి ముద్దు తనయుముఖమ్మున్
దిలకించి కొట్ట నోపక
తలఁపు ల్దిగద్రావి కోల ధరణిన్ విసరెన్.

ఆ. వె. వరశిరీషకుసుమ సురుచిరాకారునిఁ
గొట్టరాదు పట్టి కట్టివేసి
బుద్ధిఁ జెప్పవలయుఁ బోయెద ననుచును
బట్టి లాగుకొనుచుఁ బడఁతి నడచె.

సీ. జలజదళంబులందలి హిమాంబువులట్లు
జిలుగుఁ గన్నుల నశ్రు లొలుకువాని
లోలమౌ బాలతమాలవృక్షములీలఁ
దను వెల్లఁ గంపించి వణకువాని
లలితమై చలియించు తలిరుటాకువిధానఁ
దడఁబడుచున్న పాదములవాని
షడ్జమస్థాయిలో స్వరమూర్ఛనమురీతి
డంబుగా వణఁకు కంఠంబువాని

తే. కొట్టకే యెన్నఁడిటువంటికొంటెపనులు
సేయనే క్షమింపవె యని చెప్పువానిఁ
భీతునివిధానఁ బైకిఁ గన్పించువానిఁ
బట్టి బంధింపఁ గొనిపోయెఁ బడఁతిఖిన్న.

సీ. సందైనఁ దల దూర్చి జారిపోవుటకై
తగునుపాయము లెన్నొ తలయుచుండుఁ
బట్టు వీడఁ దలంచి పరిపరివిధముల
గునియుచు ముద్దుగాఁ బెనఁగులాడు
మాతృదేవిమనంబు మమత గెట్టింపఁగాఁ
బొరిఁబొరిఁ గుసిలింత లురియుచుండుఁ
గరుణారసము పొంగి పొరలుచో విడు మంచు
బావురుమని యేడ్చి బెరుకు నింపు

తే. నమ్మకము కల్గునట్లు నానావిధముల
బాసలొనరించి దండసఁ బాయఁ జూచు
నెన్ని సేసినఁ గాని యాయన్నుమిన్న
బాలుగుణపాలుఁ బట్టినపట్టు విడదు.

చ. చని చని యొక్కఱోలు గని చయ్యన దానికిఁ గట్టివేయఁగా
మనమున నెంచి వల్లవసుమారకు లిచ్చిన త్రాడు పట్టి పా
పనికటిసీమఁ జుట్టుటకుఁ బాల్గొనెఁ గాని యజాండభాండముల్
పరపడియున్న బొజ్జ నది పట్టునె? చుట్టునె? కట్టనేర్చునే?

గీ. ఎన్నియో త్రాళ్లు దెప్పించె నన్ని చేర్చి
ముళ్లు వెట్టించె దానితో ముద్దుబాలు
నడుము బిగియింప యత్నించె బాదవు చాల
కొక్కచుట్టేని తిరుగక యుండెఁ ద్రాడు.

మ. ఇది యేమో మటుమాయ యింటఁ గల త్రాళ్లెన్నని దెప్పించి యొ
ప్పిద మౌ రీతిని ముళ్ళు వేసితి మిఁకం బృధ్వీధరవ్రాతమున్
బాదవం జాలెడు త్రాకు బాలునడుముం బూర్ణంబుగాఁ జుట్ట దం
తదియౌ వీని కటిప్రదేశ మరరే యాశ్చర్య మై తోఁచెడిన్.

శా. కానీ మాయలమారికృష్ణ యిది నీకర్జంబె యేమైన ని
న్నినాఁ డింతటితోడనే విడువ నున్నింపన్ దనూజుండవై
నా నేమంబును దీర్చెదో పరుఁడవై నానావిధారిష్టమౌ
దీనావస్థ ఘటించెదో యనుచు నుద్దిష్టాంతరంగంబునన్.

గీ. నిశ్చలకృతప్రతిజ్ఞయై నిలిచి యున్న
తల్లియాశయము ఘటింపదలఁచి శౌరి
తన్ను బంధింపఁదలఁచిన త్రాడు మిగులు
నట్లుగావించె నదిగాంచి యంబుజాక్షి.

గీ. పట్టి నడుమున కాత్రాడు చుట్టివేసి
ఱోటికిం గట్టె నవ్విరాద్రూపు నప్పు
డెవరి కేవిధంబునఁ గాని యెన్నఁడేని
పట్టువడని శ్రీహరి నేఁడు పట్టువడియె.

గీ. అయ్యులూఖలమున బద్ధుఁ డైనబాలుఁ
డెట్లులుం బోవఁజాలక యట్టు నిట్టు
ఱోటిచుట్టును దిరిగి యారాటపడఁగఁ
తల్లి యదిగాంచి యుల్లము తల్లడిల్ల.

సీ. పిన్నవాఁ డని యెంచి మన్నింతు నంటినా
యంతకంతకు దుడు కధిక మయ్యె;
హితవులు సెప్పి దుర్మతము దీర్చెదనన్నఁ
బెద్ద లూహింపని సుద్దు లాడు

వానితో నేమని వారింపకుందునా?
లోకాపవాదముల్ జోక మయ్యెఁ
గోపించి తుంటరికోపు లాపుద మన్న
నవనవప్రస్తుతలనాడి నవ్వఁజేయు

తే. హింస పెట్టి బోధింపఁగా నెంత మన్నఁ
జేతులే రావు నేనేమి సేయుదాన
బాలుఁ డేలీల సన్మార్గలోలుఁ డౌనొ!
తల్లి హృదయము చల్లనౌ తలఁపు గనునొ!

క. అని చింతించి పదంబడి
మనమున నూరట వహించి మహిళామణి గొ
బ్బునఁ జని గృహకృత్యంబులఁ
బొనరింపన్ లోని కేగెఁ బుత్రువిడిచియున్.

ఉ. ఎన్నఁడు నేని గోప మన నేమొ యెఱుంగని తల్లియంతగాఁ
జిన్నరికూనపై నలుకఁ జెందు టదేలనొ? కన్నులారఁగాఁ
గన్నయ కొంటెచేష్టలను గాంచి యెఱుంగదొ మున్ను క్రొత్తలా
మున్నవి కారణార్థము లేవొ జనియించెనుగాక చేరువై.

ఉ. అక్కడ గొప్ప దైన యొక యర్జునవృక్షము లుండె ఱోటికిం
బ్రక్కగ నవ్వి పృథ్విపయి రాలెదుకాలము చేరువౌటచే
నెక్కడ లేని కోపము వహించె యశోద కుమారు ఱోటికిం
గ్రక్కునఁ గట్టె నిట్లయగుఁగా విధిలీల లనూహ్యవైఖరుల్.

ఉ. ఎప్పటి కెవ్వి యెవ్వరికి నెవ్విధిఁ దారసిలంగ నున్నవో
యప్పటి కవ్వి వారలకు నవ్విధిఁ జేరఁగ వచ్చు నెన్నఁడున్
దప్పవు తప్పఁజూచుటలు దైవము నొప్పరికించు తప్పులౌ
నొప్పి నిజానుభూతి గను యోగ్యులభాగ్యమె భోగ్య ముర్విపై.

సీ. నరవాహనుం డంప వరపుత్రులు నలకూ
బరమణిగ్రీవు లన్ వా రిరువురు
శంకరదూత లై చని రజితాద్రిని
ఫాలాక్షుకొల్వులోఁ పరిఢవిల్లి

యొకనాఁడు చెలరేగి యుద్యానవనముల
గంధర్వకాంతలఁ గలసిమెలసి
మధుపానవివశు లై మగువలు దారు ది
గంబరులై పాడి యాడుచుండ

తే. నారదమునీంద్రుఁ డద్రినిఁ జేర వచ్చెఁ
గాంచి మగువలు వస్త్రముల్ గట్టికొనిరి
పురుషులు మదించి యట్టులె తిరుగుచుండ
బ్రహ్మమానసపుత్రుఁ డవ్వారిఁ గాంచి.

గీ. వెఱఁగుపడి వీరు చిత్రప్రవృత్తివారు
ధనదు పుత్రకు లౌటఁ బోతరముఁ జెంది
గర్వమున మిన్ను మన్నును గాంచనేర
రౌర! ధన మెంతటియనర్థకారి యౌను.

మ. ధనగర్వాంధుఁడు కన్నుగానఁ డుఱకే దర్పించు నార్తాళియ
మ్మనవుల్ గైకొనఁ డార్యధర్మముల సమ్మానింపఁ డేప్రొద్దు ని
ర్ధనుఁడో చిక్కియు శ్రాంతుఁ డయ్యు నిజధర్మవ్యాపృతిఁ న్మానఁ డా
ధనికుం గన్నుల విప్పఁ జేయఁ గల దీదారిద్ర్యమే యెన్నఁగన్.

చ. అని మది నెంచి గుహ్యాపతియాత్మజులం భువి నూరుదివ్యహా
యనములు మద్ది వృక్షములునై పడియుండఁ డటంచు గోకులం
బున హరి కృష్ణదేవుఁ డయి పుట్టి యులూఖల బంధితుండు నై
యెనసిన శాపమోచనము నేర్పడు నం చని పల్కియంతటన్.

క. చనె నారదుండు ధనదుని
తనయులశాపంబు తీరుతఱి యేర్పడఁగా
జనని యశోదాసతి కృ
ష్ణుని గట్టెను ఱోట మిగులఁ జోద్యము గాఁగన్.

క. అజరుద్రాదుల కేనియు
నిజసతి కేనిన్ మహోగ్రనియతుల కైనన్
సుజనుల కైనను జిక్కని
త్రిజగత్పతి చిక్కె నొక్క తెఱవకరములన్.

గీ. అట్లు బంధితుఁ డై యున్న యర్భకుండు
మెల్ల మెల్లఁగ మోకాళ్ల మీఁదఁ దోగి
యాడుచుం బోయి వృక్షమధ్యమునఁ జేరి
ఱోలు తరువుల కానించి కూల లాగె.

ఉ. అంతట వృక్షముల్ ఫెళఫెళార్భటు లుప్పతిలంగ వ్రేళ్లతో
సాంతము గుల్లగింపఁబడి క్ష్మాతలిఁ గుప్పగఁ గూలిపోయె శా
పాంతము గాన యక్షవిభునాత్మజు లిర్వురు స్వస్వరూపులై
చెంతకుఁ జేరి శ్రీవిభుని చిన్మయరూపముఁ గాంచి మ్రొక్కుచున్.

శా. దేవా! దీనశరణ్యా! పాలయ మహాదేవాదిదేవా! వికుం
ఠావాసా! నతలోక పాలనవిలోలా! భక్తచింతామణీ!
భావాతీత వినోద ఖేలనకళాప్రావీణ్యా! దామోదరా!
శ్రీవత్సాంకితదివ్యవక్షా! కరుణాసింధూ! రమావల్లభా!

సీ. మత్స్యమై సోమకు మథియించి వేధకు
నిగమము లిచ్చిన నేత వీవు
కూర్మమై మంధరకుధరము వహియించి
పాలవెల్లి మథించు ప్రభుఁడ వీవు
ఆదివరాహమై యాహిరణ్యాక్షునిఁ
జంపి భూసతిఁ గొన్న చతురుఁ డీవు
ఘననృసింహుఁడ వౌచుఁ గనకకశిపుఁ ద్రుంచి
ప్రహ్లాదు నోమిన ప్రభుఁడవీవు

తే. వటుఁడ వై బలి నొంచిన నటుఁడ వీవు
దాశరథి వయి రావణదర్ప మార్చు
పురుషుఁడవు నీవు బలరామమూర్తి వగుచు
క్ష్మాపతుల నోహటించిన శౌరి వీవు.

క. శిశుపాల దంతవక్త్రుల
విశసింపం బుట్టి నందువేశ్మమునందున్
వసుఁడవు నై వర్తింతువు
శిశువవు కా వయ్య నీవు శ్రీహరి! కృష్ణా!

క. అని యనేకవిధంబుల హరినిఁబ్రస్తు
తించియుఁ గుబేరనందను లిద్దఱిఁ జనిరి
యచటిచిత్రములం గాంచునట్టి గోప
సుతులు నివ్వెఱ పడి కృష్ణుఁ జూచుచుండ్రు.

క. పిడుఁ గడఁచిన శబ్దము వినఁ
బడియాదవు లెల్ల మిగుల భయపడి గుములై
వడివడిఁ బరములు వేయుచు
బుడుతని పొడఁ గాంచి చుట్టు ముట్టిరి కడఁకన్.

వ. అంత నందుఁ డొక్కింత యాలోచించి యమందానందకందళితహృద యారవిందుండై మందహాసరుచు లాననంబునఁజెలువంద నిజకాంతా మణిఁ గాంచి.

గీ. వాన లేని వట్టిపిడుగు వసుధఁ బుట్టె
నెందు కావేదన వహింప నేదొ చిత్ర
మొదవియుండును పోదము ముదము గదుర
గందము కుమారుఁ గన్నులకఱవు తీర.

మ. అని ధైర్యంబు యశోదకుం గఱపి స్థైర్యప్రాప్తుఁడై కాంతతోఁ
జనె నందుండు కుమారుఁ గట్టినప్రదేశంబందుఁ జూడంగఁ గూ
లినవృక్షంబులు రెంటికిన్ నడుమఁ గేళీలోలుఁడై యున్న నం
దను వీక్షించిరి నేత్రపర్వముగ నానందంబు చెన్నారఁగన్.

మ. శరవేగంబునఁ జేరఁ బాఱి కరము ల్సాపంగఁ గన్నయ్య ము
ప్పిరిమోదంబునఁ దల్లిహస్తములలోఁ బూబంతియై వ్రాలె న
త్తఱి బంధమ్ములు విప్పి యెత్తుకొని మూర్ధం బల్ల మూర్కొంచు శ్రీ
హరి! కృష్ణా! నిను నెంత సేసితిని నా హస్తాలతో నంచునున్.

క. కట్టితి ఱోటికిని నినునేఁ
జెట్టను బాపిష్ఠురాలఁ జిత్తము చెడఁగా
నెట్టెటు వాపోయితివో
చెట్టులు పడిపోవునపుడు చిన్నికుమారా!

గీ. అని యశోద బిట్టు నడరుచు నుప్పెత
తప్పదయ్యె నీకుఁ దండ్రి! యెట్లు
చెట్లు పడియుఁ జెక్కు చెదరవు శ్రీహరి
కృప యిదంచు మదిని నెంచి నిలిచె.

శా. ఎన్నోనాళ్లుగ నిల్చియున్నవికదా యీవృక్షముల్ నేఁటికి
తెన్నై కూఁకటివ్రేళ్లతోఁ గదలి పృథ్విన్ గూలఁగానేల? యే
బన్నంబో తల సూపఁబోలు మొదలై ప్రాప్తించె నిబ్భంగి య
న్నన్నా! యెంత ఘటిల్లెనంచు జడులై గయ్యాళవుల్ భ్రాంతిచేన్

ఉ. అచ్చట సర్వముం గనుచు నాడుచు నుండిన గోపబాలు రా
ముచ్చట లాలకించి యిది మోసము కాదు కుమారకృష్ణుఁడే
వ్రచ్చెను రెండువృక్షముల వానికి ఱోలు దగిల్చి యెవ్వరో
వచ్చిరి పెద్దవారు నుతిపాడిరి యాడిరి వీనితోడుతన్.

గీ. ఎగిరిపోయిరి పావురా లెగసినట్లు
లెచటికో యేమొ యని తెల్ప నచటివారు
విస్మయమునంది తోఁచినవిధులననుచు
నెచటివా రప్పు డిండ్లకు నేఁగి రంత.

ఉ. బాలకుఁ జంక నెత్తికొని ప్రాకృతుగాఁ దలపోసి శౌరియే
పాలన సేసెఁగాక పసిబాలుఁడ వేడ మహావిపత్తికిం
బాలగు టేడ? నయ్యయొ! ప్రపంచమునం దిటువంటిఘోరముల్
పోలునె? యంచు ఖిన్న యయి పొక్కుచు నేఁగె లతాంగి యింటికిన్

గీ. ఆదినంబున జన్మర్క్ష మాట సుదతి
పుత్త్రి తలనంటి లాలలు వోసి విందు
సేసె గోపాలురకునెల్లఁ జెలఁగి వారు
భోజనానంతరమున సమ్ముదము గదుర.

సీ. కులవృద్ధులతో వృష్ణికుల సంభవులుచేరి
• సభఁ జేసి యానాటి చరితములను
ముచ్చటించుచుఁ దీరిపోయిన యాపద
లొక్క టొక్కటె వ్రేళ్ల లెక్క లిడుచు

బలరామకృష్ణు లుద్భవమైన దాదిగా
　　　　వ్రేపల్లెలో నెన్నొ వింత లౌదవెఁ
గాంచె మేమొ! దుర్గ్రాహ్యము దుర్నిమి
　　　　త్తములఫలం బెట్లు దారసిలునొ
తే. ప్రతినిమేషము భీతియే బాలకునకు
నెట్టుదీరంగవచ్చు నిక్కట్లు మన మిఁ
కేమి సేయుద మని వచియించుచున్న
యాప్తులం గాంచి యుపనందుఁ డనియె నిట్లు.
సీ. నిన్న మొన్ననె కదా చన్నిచ్చు నెపమునఁ
　　　　బాడుపూతన వచ్చి గోడు సేసె
సుడిగాలి యై రాక్షసుఁడు చిన్నికృష్ణయ్య
　　　　నెత్తుకపోయి తా నెగసె దివికి
బండిలో దూరి పాపను ద్రొక్కి పోవఁగా
　　　　నరుదెంచె ముక్కిడియసురుఁ డొకఁ
డెన్నాళ్లనుండియో యున్నమద్దులు నేడు
　　　　కూలిపోయెను గృష్ణబాలుపైన
తే. నందజనుఁ జూచుచుంటి మీ యద్భుతములు
బాలుఁడా చెక్కు చెదరఁడు పాప మెంచు
భూతములు పోతరము పేఁగిపోవు వీని
నెవఁడు కాపాడుచున్నాఁడొ యిన్నివిధుల.
గీ. దుర్నిమిత్తము లయ్యును దొసఁగుపొసఁగ
కుంటచే మనబాలు రేగోడు పడక
హాయిగా నుండి యుంటచే నరయ నివియు
శ్రేయములే యగును దుఃఖముఁ జెందవలదు.
ఉ. ఐనను గోకులంబున ననర్థము లన్నియు వెంటవెంటనే
పూని ప్రజావళిన్ గలఁత పుచ్చెడుఁ గావునఁ గొంతకాల మెం
దో నివసించు టొప్పు మన మూరట దీరఁగ సందియంబుతో
మానవు లుండఁబోల దనుమానమె పూనెడు ఘోరభూతమా.

కం. ముందే యోజించితి సి
సందర్భము లన్ని నేను సకలవిధములన్
బృందావనభూమియె మన
కందఱకుం దగిన వసతి యై రహియించున్.

గీ. మన పశుగ్రాసముల కేమి యునికి కేమి
యన్నివిధముల యోగ్యమో నా స్థలంబు
పోద మని తెల్పు నుపనందు బోధములకు
వల్లె యని రెల్లగొల్ల వా రుల్ల సిలుచు.

గీ. పయనమై యాదవులు తమబండ్లు గట్టి
కలసమస్తము నుంచి మందలును దాము
సిద్ధపడి బృందవనిఁ జేరఁ జెలఁగి యంద
ఱొకరి కొక్కరు ప్రోత్సాహ మొసఁగుకొనుచు.

సీ. మందమందమ్ముగా మందలు మునుముందు
కందోవవిందుగాఁ గదలుచుండ
బాలురు వృద్ధులు పడఁతు లెక్కినబండ్లు
వెనువెంట బారుగా వెడలుచుండ
విల్లు నంబులు దాల్చి వీరులౌ గోపకు
లిఱుగెలంకుల రక్ష జరుపుచుండ
దప్పెట్లు గొమ్ములు దాపాలు దుడుము లా
దులు బహుతూర్యముల్ చెలఁగుచుండ

తే. దమపురోహితు లెల్ల దఱిరాఁగ
గొల్లవా రెల్లరపుడు వ్రేపల్లె వీడి
చల్లచల్లగఁ బయనము ల్సలిపి చేరి
కొనిరి బృందావనంబునఁ గోర్కెలూరఁ.

గీ. రోహిణీయశోదలు కూడి రౌహిణేయ
కృష్ణులును నొక్కబండిలోనెక్కివారి
ముద్దుముచ్చట్లఁ బ్రొద్దును బుచ్చుకొనుచు
జెలఁగిబృందావనమ్మును జేరికొనిరి.

గీ. అట్లు బృందావనమ్మున కరిగి బండ్ల
నర్ధచంద్రాకృతిగ నిల్పి యావరణము
నేర్పరించి గోపాలకు లింపు గదుర
నందు బసఁజేసి యుండి రానందమునను.

ఉ. అచ్చటిసైకతస్థలము లయ్యమునానదిపొంగు హంగులున్
బచ్చికబీళ్లు క్రేళ్లుఱుకఁ బారెడు లేళ్లు నికుంజపుంజముల్
ముచ్చటఁ దీర్చుచున్నయవి మోదముఁ జెందుచు నాడుకొంటకై
యిచ్చట బాగు బాగనుచు నెంతయు మెచ్చిరి బాలు రెల్లరున్.

సీ. వివిధకుంజలతాంతవృతఁ సంకీర్ణమై
పరఁగుగోవర్ధనపర్వతంబు
నొఱసిపాడుచుఁ గ్రింద ధరణీసతీవేణి
నాఁదోఁచు వరయమునాస్రవంతి
తత్తీరమున సైకతస్థలంబుల నొప్పు
నానావిహంగమ నాట్యకేళి
పచ్చికబీళ్ల లోఁ బడి చెంగుచెంగున
క్రేళ్లుఱికెడు కన్నె లేళ్ల సొబఁగు

తే. తీవెపందిళ్లు సెలయేళ్లు రేవిఁజూపు
బహుమృగశకుంతసంతానభరిత మౌచుఁ
బ్రకృతిమహనీయసౌభాగ్యభవన మనఁగఁ
దనరుచున్నది రమ్యబృందావనంబు

సీ. ఒయ్యార మొలుకఁ గుహూ కుహూ యని
హాయి హాయిగాఁ బాడెడు కోయిలమ్మ
పుచ్ఛముల్ విప్పి యపూర్వభంగిమముల
నృత్యము లెలయించు నెమలిపడుచు
వచ్చి రాని బడాయి ముచ్చటచ్చట లాడి
కులికి కిలారించు చిలుకభామ
రంగు రంగులరేవిఁ జెంగలించుచు ముద్దు
లొలికి పాఱఁగఁ బొఱుపులుఁగుపెద్ద

తే. బూర లూఁదెడు చిన్నారిగోరువంక
వివిధగాంధారముల గుప్పు విహగతతులు
వఱల నొప్పెడుఁ బ్రకృతిసౌభాగ్యలక్ష్మి
సర్వ్యహార్య్య వనంబు బృందావనంబు.

గీ. అట్టి రమ్యతలంబుల నర్భకులను
గూడి బలరామకృష్ణులు కోర్కెలూర
నాడుచుం బాడుచు న్నడయాడుచుండ
వింతయందాల బరిఁగయై బృంద మెఱసె.

సీ. మేతలు మాని గోమాతలు తలలెత్తి
యూపఁ బిల్లనగ్రోవు లూదువారు.
వెలగలు మాదీఫలములు గుఱిఁజేసి
బంతులాటల వింతఁ బరఁగువారు
మొలగజ్జె లందెలు ఘలుఘల్లు మని మ్రోయ
గుప్పిగంతుల ముద్దుగొలుపువార
లుద్దీలుగాఁజేరి యొండొరు నెదిరించి
యలరి త్రోకుఁడుబిళ్ళ లాడువార

తే. లిసుక తిన్నెలపై నెక్కి యింపుగదుర
నాడువారు సుస్థాయిగాఁ బాడువారు
నగుచు గోపార్భకులు శైశవానుగతుల
మలసి క్రీడింత్రు రామ కృష్ణులను గూఁడి.

క. బలరామ కృష్ణులిరువురు
పలువిధముల గొల్లపిల్లవారల తోడన్
జెలగుచు ముద్దులుగులుకుచు
సలలితముగ నాడుచుండు సమయమునందున్.

—* వత్సాసురవధ *—

మ. హరినిం జంపఁగఁ బూని పోయిన సుపర్వారుల్ క్రమం బొప్పఁ గూ
లి రటంచున్ విని కంసుఁ డెంతయును సంక్లేశంబుఁ జెందంగ దు

స్ఫుర గర్వాంధుఁ డొకానొకం డసుర భూభర్తన్ విలోకించి భూ
వర! నైరాశ్య మి దింత యేల ధృతిచేఁ బాలింపుమా కార్యముల్.

శా. నే నుండన్ వెఱ పేల నీకు నధిపా నే నిప్పుడే పోయి నీ
మేనల్లుండ్రను జంపివత్తుఁ జుమి భూమి న్నీ విఁకన్ శాశ్వతుం
డై నెక్కొందు నటంచుఁ జెప్పి ముదితుం డై యన్న నాతండు తో
డ్తోనన్ మందకు వచ్చి గోగణమునందున్ వత్సము ట్లుండఁగన్.

తే. చంద్రికాధవళంబు మాంసలసమున్న
తాంగకము భాంకృతి దళితాశాష్టకంబు
వత్స మది క్రొత్తగాఁ గనంబడుట నెంచి
హరి యిటుల్ పల్కె బలరాము నరసి నగుచు.

శా. అన్నా! చూచితె! వత్స మిద్ది తగు నేత్రానందకందంబుగా
నెన్నండుం గన మిందు మంద కిది తా నెందుండి యేతెంచెనో
కన్నుల్ నిప్పులు గ్రక్కుచున్నయవి కిన్కం దాల్పఁగాఁ బోలు నే
నన్నన్ వైర మి దెట్టు లేర్పడియెనో ప్రారబ్ధ సంబద్ధ మై.

చ. అని చిఱునవ్వుతోఁ గదిసి యా సురవైరిని డాసినంత హు
మ్మని దుమికెన్ ముకుందుపయి నా దనుజుం డదిగాంచి వెన్నుఁడున్
గినిసి కరంబు నెత్తి యలిగింతువె నీ పశువా! యటంచు మో
మునఁ జెడ మోదె రక్త మది బోరనఁ గ్రక్కుచు వాఁడు కూలఁగన్.

శా. నేలం గూలినదూడ యప్పుడ కడున్ జిత్రంబుగా రాక్షసుం
డై లోలాక్షుల బాష్పముల్ దొఱల హాహారావ మేపార నా
భీలుండై పడియుంగఁ జూచి వెఱ యుద్వేలంబుగా గోపకుల్
శ్రీలోలున్ హరిఁ జేరి నిల్చిరి ధృతిం జేపట్టుచున్ నెమ్మదిన్.

తే. పాపి వత్సాసురుం డట్లు భంగపడుట
బాలగోపాలుఁ డయి జయశీలుఁ డగుట
యరసి వేల్పులు జయ జయ హరి యటంచు
బుష్పవృష్టిని గురిసి రామోద మొప్ప.

—* బ కా సు ర వ ధ *—

క. పూతనసోదరుఁడు సురా
రాతి యొకం డంత వత్సరాక్షసుపాటున్
జేతోవ్యథగాఁ దెలిసి వి
భీతుం డగుకంసుఁ గాంచి పెలుచనఁ బలికెన్.

క. విను ధారుణీశ నీ నె
మ్మనమునఁ గలభీతి నేను మాన్పెద నా బా
లుని నిప్డ యేగి సమయిం
తును జూడు మటంచు రోషితుం డయి యంతన్.

మ. బకరూపంబు ధరించి గోగణము మేఁపన్ వచ్చు నానంద గో
పకబాలుం గని యన్యచింతనముల న్వర్జించి కాష్ఠాకృతిన్
బ్రకసైకాగ్రతఁ బూని డాయనగు శ్రీభర్తన్ వడిన్ మ్రింగె భీ
తకుమారవ్రజ మెల్ల నొక్కమొగి నార్తధ్వానముల్ సేయఁగన్.

ఆ.వె. అకట యేమి చెప్పనగు దైత్యుని యవస్థ
కంఠసీమ నున్న కమలనేత్రుఁ
డగ్నివోలెఁ దాప మది యగ్గలంబు సే
యంగఁ గ్రక్కలేఁడు మ్రింగలేఁడు.

చ. విలవిలఁ దన్నుకొంచుఁ బృథివిం బడి యంత బకాసురుండు వి
హ్వలుఁ డగుచున్ బ్రయత్నమునఁ బట్టి హరిన్ వెడలంగఁ గ్రక్కినఁ
జలమునఁ గృష్ణుఁ డయ్యసురఁ జయ్యనఁ బట్టి వధించె మేలు మేల్
బళి! బళి! యంచుఁ దన్ను వ్రజబాలురు మిక్కిలి సన్నుతింపగన్.

పం. హారాత్రప్రవృద్ధ సుస్రపూర్ణ మాయతాంగ శాఖి
శతాహతిప్రభగ్నసృతిసంచయ ముదీర్ణకా
మఠోపమమ్ము గా సురారి మాద్యదుగ్రహస్తిరూ
పతీవి మేను వ్యాప్తమైనఁ బాఱఁజూచి బాలకుల్.

మ. తనువో యియ్యది మేరువో తెలియ దీ దైత్యుండు కుంచించె నీ
ఘనదేహం బెటు లింతవాఁ డెటుల భంగం బందెనో చిన్నికృ

ష్ణునిచే సద్దిర ధాత్రి నెందుఁ గలవే చోద్యంబు లిప్పాటి వి
మన నందార్భకు లీల లే మన నగున్ మాయామయుం డీతఁడా.

తే. అని చెలంగుచు నందబాలుని మొగమ్ము
నట్లె కాంచుచు మఱచి యన్యంబు బాహ్యా
లోకవిషయ విస్మృతిత్రాలోక యోగి
లోకమటు కొంతతడవు సోత్సుకు లగుచు.

—* గోపాలకులతోఁ గృష్ణుని క్రీడలు *—

సీ. శ్రీకృష్ణుఁ డొకనాఁడు చెలఁగి వత్సపులతో
వనభోజనక్రీడ లొనరఁజేయఁ
బ్రత్యూషమున లేచి బాలుర మేల్కొల్పి
కాలకృత్యంబులఁ గడపినంత
నన్నపుఁగావిళ్లు నర్హసామగ్రులు
వేణువులును వక్రవేత్రములును
గొని లేగలను దోలుకొనుచు విక్రీడల
నాడుకొనుచు మాట లాడుకొనుచుఁ

తే. జల్లఁగా యమునాతటిస్థలముఁ జేరి
యుచితపులినస్థలంబును యోగ్యపరచి
యందుఁ గావిళ్లు దించి యానందగతుల
నిందు నందును విహరింతు రింపు గదుర.

సీ. ఇసుకతిన్నెలపైకి నెక్కి కాళ్లను ముంచి
కడఁగి పిచ్చుకగూళ్లు గట్టుచుంద్రు
చిఱుత్రాళ్లు దుంపలుఁ జేర్చి కాలువలకు
సేతువులం గట్టి చెలఁగుచుంద్రు
చిన్నచె ట్లెగఁబ్రాకి చిత్రముగాఁ గోఁతి
కొమ్మంచు నాటలఁ గులుకుచుంద్రు
సొంపునిండెడు సమశ్రుతులతో మృగపక్షి
శబ్దము లొనరించి సంతసింతు

తే. రిట్టి కౌమారలీలల నింపు లూర
సలుపుచును రామకృష్ణులు శైశవంబు
దీసుచుండిరి గోపాలవార మెల్ల
నేత్రపర్వముగా గమనించుచుండ

గీ. ఒకని చద్ది నింకొకఁడు ప్రక్కకు గదించి
వెదకుకొనుచుండ నవ్వుచు వెక్కిరించు
తనది దాఁచియు వేఱు చద్దినిగుఱించి
వాదులాడును దన దని పంతమూని.

క. కొందఱు వేణువు లూదుచుఁ
గొందఱు శృంగములు వట్టి కొందఱు శ్రుతిలిం
పొందెడు గానముఁ బాడి ప
సందుగ నాడెదరు మిగుల సంభ్రమమొనరన్.

ఉ. ఆడుచుఁ బోయి ముందు నడయాడెడుకృష్ణకుమారుఁ గాంచి యొ
వ్వాఁడు బిరానఁ బోఁ జని వానిని దాకునొ వాఁడె శ్రేష్ఠుఁడం
చాడుచుఁ బందెము ల్వాలికి యందఱు బేరెము దీసి వింతగాఁ
గూడి గదింత్రు బాలకుని గోపకుమారకు లుబ్బిపోవుచున్.

సీ. కోయిల మాకన్న హాయిగాఁ గూయునా
యని కుహూనినదము ల్వినుచువారు
మానసౌకసములు మాకన్న హొయలుగా
నడయాడునా? యని నడచువారు
వనమయూరము లేమి భరతనాట్యము లేమి
యాడలేనూ యాని యాడువారు
పులుఁగులు మాకన్న ముందుఁ బాఱునె చూత
మని వానిచాయలఁ జనెడువారు

తే కొంగలం జూచి యట్టులే కూచుచుండు
వారు కోతుల తోఁకలఁ బట్టి చెట్టు
లెక్కువారు వివిధపక్షిమృగములధ్వను
లనుకరించెడువారు నై రందఱచట.

ఉ. కొందఱు కప్పలట్లు జలకుండములం బడి యీఁతలాడుచుం
గొందఱు చెట్లపై కెగసి కోఁతులరీతిని దూఁకులాడుచుం
గొందఱు చేతులెత్తి చిఱుకొమ్మల నుయ్యెల లూగుచుండి యి
ట్లొందఱు వన్నెరూపులుగ హాయిగ నాడుచు నుండి రయ్యెడన్.

సీ. అమనస్కులకు నఖండాద్వయ పరమాత్మ
భవ్యస్వరూపుఁడై పరఁగువాఁడు
బ్రహ్మవేత్తల కెల్ల బ్రహ్మసాక్షాత్కార
దివ్యానుభూతి నందిచ్చువాఁడు
భక్త్యర్చనావిధుల్పాటించువారికిఁ
బరదైవతముగఁ గన్పడెడువాఁడు
మాయావిమోహవిభ్రాంత మానసులకు
బాలుడుగాఁ గానఁబడెడువాఁడు

తే. నిర్గుణానందనిర్మల నియతభూతి
హృదయ మర్పించు సుకృతుల కిచ్చువాఁడు
విష్ణు వాభీరకులమున వెలసె నట్టు
లెట్టిపుణ్యాలో గోపాలు రెల్లవిధుల.

గీ. ఏకృపావను పదధూళి సోకినంత
శిల మనుష్యాంగనాకృతిఁ జెందఁగలిగె
నట్టిమహనీయు సాహచర్యమున నలరు
ప్రాప్తి చేకూరె బాలురభాగ్య మేమొ?

—* అఘాసురవధ *—

గీ. పూతనా బకాసురులకు ముద్దుతమ్ముఁ
డఘుఁ డనెడువాఁడు బృందావనానంతరమునఁ
జేరెఁ గంసుని పంపునఁ జిన్నికృష్ణు
నెడఁ బ్రతీకార మొనరింప నిచ్ఛ గలిగి.

ఉ. బాలకు లాడుచుండఁ గని పాపి యఘాసురుఁ డోర్వ లేక గో
పాలకుమారులం దఱపి పడ్డల నావుల నొక్కమాఱుగాఁ

దాలువులందుఁ జేర్చి కరి తామరతూండ్లు గ్రసించు పోలికన్
లీలగ మ్రింగివేయుటలు లెస్స యటంచుఁ దలంచెఁ గ్రూరుఁడై.

మ. ఒక కార్యంబున మూఁడు కామ్యములు నా కుత్సాహముం గూర్చు మా
మక సోదర్యులఁ ద్రుంచినట్టి యఘమున్ మట్టాడుటల్ కంస నా
యకు నా వేదన దీర్చుటల్ మఱియు నీ యాభీరవంశాంకుర
ప్రకరంబున్ విదళించుటల్ పొసఁగు నౌరా యంచు యోజించుచున్.

క. బాలురఁ గూల్చినచో గో
పాలురు భర మోర్వలేక పడి చత్తురు నా
భీలముగా నజగరమై
పోలఁగ వసియింతు బృందభూమి నటంచున్.

మ. విపులాభీలతరాస్యగహ్వరము పృథ్వీవ్యోమమార్గాంతరం
బుపసంధించెడురీతి విప్పుకొని దీర్ఘోచ్ఛ్వాసము ల్దీయుచున్
విపరీతంబుగ నాల్కఁ జాపి వడిగా విశ్రాంతరాళంబు గ్రమ్మిం
గు పటాటోపముతోడఁ బెంజిలువ యై క్రూరాసురుం డొప్పుచున్.

సీ. అధరోష్ఠపర్వత మవనీతలం బంట
వినువీధిఁ దాకు పైపెదవి దనర
గాఢాంధకారదుర్గమకంధరము వోలె
గంభీరవిపుల వక్త్రంబు దోఁప
గిరిశృంగములఁ బోలి యిఱుకెలంకుల నుండు
దీర్ఘదంష్ట్రలు భయోద్వేగ మొసఁగ
రాచమార్గమురీతిఁ దోఁచునాల్క విచిత్ర
వదనగహ్వరమునఁ బొదలుచుండ

తే. విలయవాతమురీతి నూర్పులు చెలంగ
దావశిఖలట్లు చూపులతాప మొసర
బాలురం బట్టి మ్రింగు తాత్పర్యమూని
యజగరం బయి పడియుండె నఘుఁడు పుడమి.

క. కదలఁడుఁ బొదలఁడు వింతగ
నోడిగిన దది మృగమొ యేమొ యున్నతనుధరా

స్పదమై తోఁచెడు నయ్యెడ
నది యేమో యనుచు భీతు లైరి కుమారుల్.

శా. ఏదైనన్ సరె కృష్ణుఁ డుండెనుగదా యీ మాయభూతంబు లె
న్నే దావాగ్నికి గ్రుంగు జంతువులుగా వే యింతమాత్రానకున్
వాదా లేల? బకాసుర స్థితిని విస్పష్టంబుగా జూచియున్
ఖేదం బొందుట దుర్బలత్వము మఱిం గ్లీబత్వమున్ దెల్పెడిన్.

క. అని యొండొరు లాలోచన
లొనరించుచుఁ గృష్ణుముఖము నొయ్యనఁ గని నాం
త్వనభావము లొప్పఁగఁగ
మన కేభయ మొదవ దంచు మదిఁ దలఁచుటయున్.

శా. శ్రీకృష్ణుం డటు పాఱఁజూచి సురవైరిన్ జక్క గుర్తించి నో
త్సేకుండై పసుపాలు రందఱను రక్షింపం దలం పూని మి
థ్యాకారుం డతఁ డాసురాధముఁడు మీ రవ్వానికిం దాపుగాఁ
బోకుం డంచు వచించె బాలకులతో మున్ముందుగా నంతటన్.

సీ. సుడిగాలి యురవడిఁ బడి చెదఱుగఁ బాఱు
దూది పింజలవోలె దూడలెల్ల
నురియుగుండమునందు విఱియఁబాఱుచునున్న
యణుసహస్రములట్టు లర్భకులును
నఘదైత్యు నిశ్వసనానిలవేగమునందు
వఱలు రేణువులయి యరిగి యరిగి
వదనగుహాంతరవర్తను లై పోయి
కృష్ణురాకను నిరీక్షించి యుండి

తే. యాపదుద్ధారకా! కరుణాంతరంగ!
బాలగోపాలకృష్ణ! కృపాలవాల!
రావె! బ్రోవవే! యనుచు మొఱలిడుచుండి
రయ్యఘాసురవక్త్రమం దార్తిఁ బడుచు.

ఆ.వె. తనవిరోధి నందతనయుఁడు కృష్ణుండు
వత్సపులను గూడి వదనమందుఁ

జేరకునికిఁ జింతఁజేసి నిశాటుఁడు
నమలఁడయ్యె వారి విమతుఁ డౌట.

మ. తనపై భారము మోపి రక్షణకళాదక్షుండుగా నెంచి కొ
ల్చినగోపాలకుమారు లయ్యసురుకుక్షిం జేరి రక్షింపఁ జా
లినసాయంబు లభింపకున్కిఁ గడుజాలిం బొంది దుఃఖించుచోఁ
గని కృష్ణుండు విలోలుఁడై విమతశిక్షాదక్షుఁ డై గొబ్బునన్.

మ. సకలాత్ముండు దురాత్మదానుజజగత్సంహారదక్షుండు దీ
నకృపాసాగరుఁ డాదిమూర్తి త్రిజగన్మాన్యుండు పుణ్యుండు గో
పకుమారావనదీక్షుఁ డై కొని రిపుధ్వంసంబు గావింప ను
త్సుకుఁ డై చొచ్చెనఘాసురాస్యమునయందుం దేవతల్ కుందఁగన్.

మ. అమరేంద్రుండును సర్వదేవతలు రుద్రాదిత్యులున్ బ్రహ్మయున్
గుములై యాకసమందు నిల్చి ఘనుఁ డీ గోపాలకృష్ణుండు దు
ర్గమ మహా దైత్యునికుక్షిలోఁ బడె నహా! కానున్న దేమో యటం
చు మనోదార్ఢ్యము గోలుపోయి కను లశ్రుల్ గ్రమ్మఁగాఁ జూచు చోన్.

మ. ఘనుఁ డా కృష్ణకుమారుఁ డట్లజగరాకారంబులో నున్న దై
త్యుని కంఠంబునఁ జేరి దేహము మహోత్తుంగాద్రిరూపంబుగాఁ
బెనిచెన్ దానవుఁ డూర్పు నేక మహాభీష్మంబుగా రోజుచున్
దను పల్లాడఁగ లోచనద్వయము పాత్రప్రాయ మై వెల్వడన్.

ఉ. అంతకు నంతకుం దను వనంతముగాఁ గడ లంటఁ బెంచి శ్రీ
కాంతుఁ డఘాసురున్ వదనగహ్వర మొత్తుచుఁ జిత్తు సేయ దు
ర్దాంత తదీయ విస్తృతికిఁ దాళక ఘర్మనదీప్రవాహముల్
వింతపథాలఁ బట్టుకొని వే యమునానదిఁ జేరఁ బాఱఁగన్.

చ. ఇది కనుగట్టువిద్య యగు నేమొ? గుహాముఖ మావగించఁ జేఁ
బదిలముగా బిగింపఁబడెఁ బంకజ మొండు విశాలవహా మహా
హ్రదమును గప్పివేయునది యయ్యెఁ గపిత్థఫలం బొకండు దు
ర్మదకరినక్త్రరంధ్రము నమాంతముగా బిగియించి వైచెడున్.

వ. అని దైత్యుండు చింతించిన

మ. ఒకపాదంబున భూమి నింకొకటిచే వ్యోమప్రదేశంబు గో
రిక దీరంగఁ దృతీయమందుఁ దను బ్రార్థింపంగ దైత్యేంద్రుమ
స్తకమం దుంచి యణంచినట్టిహరి విశ్వవ్యాపకుండై నరాం
తకుఁ డౌ నయ్యఘనామకాసురునివక్త్రద్వారమున్ మూయఁడే.

కం. పతితునికంఠబిలంబును
వితతముగాఁ గప్పె శౌరివిస్తృతతనుఁడై
యతఁడు భరింపక బాధల
క్షితిపైఁ బడి పొరలు చుండెఁ జింతావశుఁ డై.

గీ. కచ్చితమ్ముగ బిగిసినకంఠబిలము
నుండి వెలువడఁజాలక యుదరజనిత
దుష్టవాయువు కుంభించి తుదకు నెట్లొ
బ్రహ్మరంధ్రము విరియుచు బయలువెడలె

ము. అటు లారాక్షసుబ్రహ్మరంధ్రమును వ్రయ్యల్సేసి దుర్వాయు వ
క్కటఁ దీవ్రంబుగఁ బృథ్విపై వెడలి వృక్షవ్రాతముం కూల్చె న
క్కుటిలుండుం గులిశాహతం బగుమహాగోత్రంబుచందాన భూ
తటి వ్రాలెన్ గతజీవుఁ డై యమరబృందం బద్భుతం బందఁగన్.

చ. అగసమరూపుఁ డై సమసినట్టి యఘాసురు నుండి నిరతం
బగు నొకదివ్యతేజము దిశాంతముల న్వెలిఁగించుజ్యోతి యై
నెగడి స్వయంప్రకాశకమనీయవిలాసవినోదవిగ్రహుం
డగు హరియందుఁ జిత్రముగ నైక్యము నందె సురాళి గాంచఁగన్

చ వదనగుహాప్రదేశమున వల్లవపుత్రులు దుష్టవాయువుల్
పొదివి భరింపలేక మృతిఁబొందిరి రాక్షసుఁ డీల్గినంత శ్రీ
ప్రముఁడగు శౌరి వత్సముల వత్సపులం బ్రదికించె నందఱున్
ముదమున వీడి వెల్వడిరి ముక్కిడిరక్కసువక్త్రదేశమున్.

చ. హరికరుణాసముద్రుఁడు ముఖాంతరమం దొకభక్ష్యమట్లు దాఁ
దిరుగుటచే నఘాసురునిదేహమునందు విశుద్ధసత్త్వవి
స్ఫురితముదివ్యతేజము సముద్భవ మయ్యె రమేశుఁ బొందె న
బ్బుర మొకొ స్పర్శవేధి యినుముం గనకంబును జేయఁజాలదో?

మ. విమతధ్వంసముఁ గాంచి దివ్యులు మహావిష్ణున్ ద్రిలోకాధి నా
థుమహాత్త్వంబును సన్నుతు ల్సలిపి సంతోషాంతరంగంబులో
సుమవర్షంబులుఁ బెల్లుగాఁ గుఱిసి యస్తోకంబుగాఁ దూర్యవా
ద్యముల మ్రోసిరి యప్సరోంగనలు నాట్యం బాడి రుప్పొంగుచున్.

—* కృష్ణుఁడు గోపాలురతోఁ జలుదు లారగించుట *—

క. గోవత్సములను బాలుర
నావిధిగా బయటఁ జేర్చినంతటఁ గృష్ణుం
డావేదనఁ బడు వారల
తీవర మడఁగించి పలికెఁ దీయనినుడులన్.

మ. చెలులారా! పులినస్థలం బొకఁ డదే శ్రేష్ఠంబుగాఁ దోఁచు వీ
రలు నేనుం జని యాడుకొందమట నర్థం బౌనటుల్ భోజనా
దులు సేయంగ సమీపమందె పసులం ద్రోలంగ యోగ్యస్థలం
బులునుం గల్గెను రండు రం డనుచు సమ్మోదమ్ముగాఁ బిల్చుచున్.

ఉ. ఊరటఁ దెల్పి బాలకుల నొయ్యన వేదన మాన్పి వారితోఁ
జేరి సుఖంబుగాఁ బులినసీమకుఁ బోయి వినోదకేళికల్
దీరుచుఁ గొమ్ము లూదుచును దీయఁగ వేణువు నొత్తి కమ్మగాఁ
జారునినాదము న్వినుచు సంతస మందిరి బాలురెల్లరున్.

సీ. కమలినీస్థానమ్ము గ్రమ్మి పుష్పించిన
సరసీరుహమ్ముల సురభిళమ్ము
కమ్మనిపూఁదేనెగమగమ లుఱఁ జేసి
జుమ్ము జు మ్మనిపాడు తుమ్మెదలును
జలవిహంగమ్ములు చక్కఁగ నెలయింప
వెలయు ఋతముల వింత శ్రుతులు
నంటి యంటక వీచి హాయి! హా యనిపించు
కమ్మతెమ్మెరల శృంగారకేళి

తే. చివురు జొంపములను విందుఁ జేయుచుండు
వివిధవృక్షవితానముల్ విరిసిపొరయు

పుష్పలతికలుఁ జెలువందఁ బులినతలము
లమరుచుండెడు యమునతీరమునయందు.

క. ఇచ్చట మన మందఱమును
ముచ్చటగా భోజనములు ముగియింత మదే
యచ్చట నీరముఁ ద్రావఁగఁ
బచ్చికలకుఁ ద్రోలవలయుఁ బసువుల ననుచున్.

గీ. వత్సములు నీరములు ద్రావ వాని నచటి
పచ్చికబయళ్లలోఁ ద్రోలి వచ్చిముదము
గదురఁ గాల్సేతులను నటఁగడిగి బాలు
రంద ఱాసైకతస్థలి నొంది రంత.

చ. తొడరినపద్మకర్ణికకుఁ దోఁచుదళంబులఁ రీతి వింతగా
నడుమను బాలకృష్ణుఁడును నాలుగువైపుల మండలాకృతిన్
బడసి కుమారులందఱును బంక్తులు దీఱి వసించి చల్దులన్
గుడువఁ గడంగి రింపుఁ బలుకుల్ కులుకుల్ తళు కొత్త నర్మిలిన్.

సీ. హాయి! హాయి! మిఠాయికన్నఁ దీయనిపాయ
సమ్మని యూరింపసాఁగు నొకఁడు
నాభక్ష్యములకన్న నాణెమా? నీ వని
యొకసకెక్కెములను వడ్డించు నొకఁడు
కమ్మని యీయూరుగాయలరుచికన్న
మించు నే దని వచియించు నొకఁడు
పక్షద్రసాన్నంబులచవికన్నఁ బెరుగు బు
వ్వాయె కమ్మనా ననిపలుకు నొకఁడు

తే. నన్ని విధములఁ జలిది మాయమ్మ కట్టె
నిదిగొ యని చూపి మిగుల వర్ణించు నొకఁడు
వివిధరీతుల బాలురు వెడఁగుమాట
లాడుకొనుచు భుజింత్రు దివ్యాన్నములను.

సీ. పెట్టెద నని చూపి పెట్టు మన్నంతనే
మ్రింగి నింగిని జూచు దొంగ యొకఁడు

తొడ గిల్లి ప్రక్క వాఁ డదరినఁ గని పట్టి
వాని నలిపి మొక్క వాఁ డొకండు
అటు చూడు మని గోప్య మాడి చూచెడునప్పు
చల్లఁగా భక్ష్యము ల్జార్చు నొకఁడు
ఒక పంక్తినుండి యింకొకపంక్తిఁ బడునటు
లన్నము విసరి వా దాడు నొకఁడు

తే. నిట్లు నానావిధంబుల నిచ్చకములు
మచ్చికలు మచ్చుఁ బూఁతలు దచ్చనములు
జలిపి యాభీరబాలురు చలుఁదు లార
గించుచుండిరి కృష్ణుతో నింపు గదుర.

శా. హావిన్నంబులఁ దృప్తిఁ జెందనిప్రభుం డానాఁడు గోపాలబా
లవినోదమ్ములఁ జొక్కి చల్దులను నాహ్లాదంబుగా మ్రింగఁజొ
చ్చె విలాసంబుగ గోపబాలకుల యుచ్ఛిష్టాన్నము లైనతమున్
జవిఁజూడన్ దలపెట్టెఁ దృప్తిఁ గనె నిష్టాగోష్ఠిగా నాఁకుచున్.

తే. దాశరథి యైనదివ్యావతారమందు
శబరి యెంగిలి ఫలములఁ జవి గనియెను
యాదవాన్వయకృష్ణుఁడై యదుకుమార
వరుల యుచ్ఛిష్టముం దినమఱఁగినాఁడు.

సీ. మొల గట్టువలువలోపలఁ బదిలమ్ముగాఁ
బిల్లనగ్రోవిని బెట్టియుంచి
కొమ్మును వక్రవేత్రమ్మును జతఁ జేసి
యెడమకక్షను నమరించి యుంచి
కుడిచేతఁ బెరుగుమీఁగడలు గల్పినయన్న
కబళము గొని యూరుగాయలమర
వ్రేళ్లసందున నుంచి వింతగా నన్నము
దినుచుఁ బచ్చడి నంజుకొనుచు నుండి

తే. పంక్తినడుమను గూర్చుండి బాలకులను
నర్మములు పల్కి నవ్వించి నవ్వుకొనుచు

బాలకేళీవిలోలుఁడై బాలకృష్ణుఁ
డారగించెను జల్దులు కోరికోరి.

క. యజ్ఞపతి యజ్ఞవాహుఁడు
యజ్ఞేశుఁడు యజ్ఞభోక్త యజ్వయుఁ దానై
విజ్ఞులఁ దనియించెడు హరి
యజ్ఞానులఁ గూడి భోజనాదులు సేయున్.

—* బ్రహ్మ గోగోపకులను దాచుట *—

గీ. ఇట్లు గోపకుమారులు కృష్ణబాలు
తోడఁ గూడి యిష్టాగోష్ఠి యాడుచుండ
పచ్చికసవులు మేయఁగాఁ బసు లడవిని
బట్టిపోవగఁ గనరాక బాలు రపుడు

చ. పసువులజాడ కన్పడదు పచ్చికబీళ్లను గానరా వవే
దిశలను బట్టిపోయినవా! తెంపరు లెవ్వరు పట్టినారొ క
ర్కశు లగురాక్షసాధముల కార్యమొ! దుష్టమృగాల నోళ్లలో
నశనము లైనవో యనుచు నాఱడి నొందిరి బాలురెల్లరున్.

ఉ. ఓచెలులారా! విభ్రమము నొందకుఁడే నిపు డేగి లేగలన్
జూచి బిరాన వత్తు నిటఁ జొక్కముగా వసియింపుఁ డీరు సం
కోచము లే దటంచు హరి గోపకుమారుల నందు నిల్పి తా
లేచి మహాటవిం దిరిగె లేఁగలజాడ లెఱుంగఁ గోరియున్.

ఉ. శ్రీకరుఁ డయ్యఘాసురునిఁ జంపినచందముఁ బిల్లవాండ్రతో
నాఁకొని చల్దులన్ మెసవునట్టివినోదము గేళిరీతు ల
య్యాకస మందు నుండి కను లారఁగఁ గాంచి విరించి ముగ్ధుఁడై
ప్రాకటవైభవోన్నతు లపారమటంచును గర్వమగ్నుఁడై.

ఉ. క్రేపులు గోపు లోసరిలి కీడ్పడియుండెను గృష్ణబాలుఁడున్
దాపున లేఁడు వీరలను దాఁచి కలంచిన నేమి సేయునో
శ్రీపతి యంచు నెంచి సరసీరుహజన్ముఁడు వేలు వేలుగా
దాపరికంబుఁ జేసె హరితత్వమహత్త్వము నాకళింపకే.

చ. తరులతికానికుంజముల తావులు లోయలు కొండనెత్తముల్
గిరిగుహ లున్నతస్థలులు గ్రిందులు డొంకలు సందుగొందులున్
మఱుఁగులు దుర్గంబు లగుమార్గములున్ బరికించి యెందు నా
హరి వ్రజబాలురున్ బసులు నారయరా రని విస్మితిం గనెన్.

ఉ. ఇటఁ బులినస్థలంబుకడ నెవ్వరిఁ గానక బాలు రెల్ల నె
చ్చటఁ జనినారొ నా సలుపుజాలము నోర్వక చూడఁ బోయిరో
యటవిని లేఁగదూడల నటంచు నొకింత దలంచి కృష్ణుఁ డి
ట్టటు నడయాడి కారణము నంతయు యోజనఁ జేసి యంతటన్.

చ. ఇది మఱుమాయ గోవు లెటు లేగినవో యని చూడఁబోవ నొ
ప్పిదముగ నిందు నాడుకొనుపిల్లలు కన్పడరైరి రాక్షసు
లుద్గొని యిట్టి కృత్యములకుం దల యొగ్గిరొ! యేమొ! యంచు నె
మ్మనిఁ గొని దివ్యదృష్టిఁ గనె మగ్నవిధం బటుపై నతండునున్.

శా. నాతోఁ గేళి దలంచి యుత్సుకముచే నాళీకజన్ముండె యీ
చేతల్ సేసెను వత్సవత్సపుల డాఁచెన్ వానిఁ బుత్తెంచుచో
బ్రీతిం గోల్పడు నల్వ మానుకొనుచో బృందావనంబందుఁ జిం
తాతామిస్రము చిందులాడు నని కర్తవ్యంబు నూహించుచున్.

—* కృష్ణుఁడు బ్రహ్మకు గర్వభంగము సేయుట *—

సీ. భగవంతుఁ డగు కృష్ణభగవానుఁ డంతట
నుభయత్ర భోగ్యమై యొప్పునట్లు
దనవిశ్వమయమహత్త్వముఁ బ్రదర్శింపుచు
వత్సవత్సపులరూపములుఁ బొంది
యనురూపచేష్టావిహారవిలాసము
లన్ని యథాతథమై రహింప
వేణుశృంగమ్ములు వేత్రము లుస్ఫురదలం
కారము లన్నపుఁగావిదులును

తే. దాల్చి స్వస్వరూపము లయి తనరుచున్న
వత్సముల వత్సప స్వరూపములతోడఁ

త్రోలుకొని గ్రామసీమ సంతోష మొప్పఁ
జేరుకొనె ముద్దుకృష్ణుఁడై చిత్రగతుల.

శా. "సర్వం విష్ణుమయం జగ" త్తనెడు విజ్ఞానోక్తి సారంబుగా
నిర్వక్రప్రతిరూపధారి యయి తానే వారివా రిండ్లలో
వేర్వేరం జనఁద్రోలె గోవులను దా వెన్వెంట నుండెన్ యథా
పూర్వప్రాప్తము గాఁగ సర్వమును సంపూర్ణస్థితు ల్పొందఁగన్.

ఉ. అంతట బాలరూపధరుఁ డైనమురాంతకు మూర్తు లందఱున్
సంతస మొప్ప స్వీయులని భ్రాంతివహించి విచిత్రలీలగాఁ
జెంతకుఁ దీసి ప్రీతిమెయిఁ జెచ్చెర లాలనఁ జేసి రట్లు శ్రీ
కాంతుఁడు పల్లెలోఁ బ్రతినికాయమునన్ వసియించె బాలుఁడై

చ. పొదుగులు నిండి క్షీరములు పొర్లిన లేఁగలరాక గోరి స
మ్ముదమున జిందులాడు మొదవు ల్తమ మోరల నెత్తి యార్పుచో
వదలిరి లేగ దూడలను వత్సపు లంతట దూకులాడుచున్
బొదలుచుఁ గుమ్మి కుమ్మిచిఱుపోతములానెఁబయస్సు లొప్పగన్.

సీ. ప్రతిగోవువత్సమై పాలనెల్లను దానె
గుటుకుగుటుకుకున్నఁ గ్రోలుచుండు
గోపాలరూపుఁడై గోపోతములకట్లు
విడిచి తల్లులఁ జేర నడపుచుండు
నాభీరకాంతల యల్లారుముద్దుల
తనయుఁ డై వారిలాలనము లందు
నింటింటఁ దానె యై యెల్లలాలనములఁ
దేలుచు నడయాడి పోలుచుండు

తే. ననుదినంబు గోవులం ద్రోలుకొని యరణ్య
భూములకుఁ బోయి మేపుచుఁ బొదలుచుండు
నెందు సందియ మెవరికి నెసఁగనట్లు
సర్వమయుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు సలుపసాఁగె.

గీ. వ్రేఁతలకు నావులకు నెల్లఁ బ్రీతి దినది
నాభివృద్ధి యై చెలఁగెడునట్లు శౌరి

వారి వారి సంతానమువలెనె యొప్పు
గుప్పమెప్పుల నొందుచుఁ గొమరు మీఱె.

క. వ్రేతలు యశోదతనయుని
మాతృత్వము గోరి యుంట మన్నించియు నీ
రీతిఁ గుమారుం డగుచుం
బ్రీతిం దద్వాంఛఁ దీర్చె వెన్నుఁడు లీలన్.

సీ. బలరామునితోఁ గూడి బాలకృష్ణుఁడు లేగ
లను ద్రోలుకొని బృందవనమునందు
నుండఁగా గోవర్ధనోర్వీధరంబుపై
మేఁతలు మేయు గోమాత లెల్లఁ
దమవత్సములఁ గాంచి తమకంబు రెట్టింప
గోపాలురను లెక్కఁ గొనక రేగి
మూపురమ్ములఁ దల లూపి కంఠము లెత్తి
తోఁకలు వినువీధి జోకఁ జూపి

తే. చెలగి యంభారవమ్ములుఁ జేసికొనుచు
బొదుగులను వీడి క్షీరము లొప్పరలుచుండఁ
దాము పసువుల యయ్యు వాత్సల్య విధుల
మానవుల మించి పాఱెను మందఁ జేర.

మ. అది యేలొల్యమొ గాఢమా ప్రణయమో యారాటమో యేమొ య
క్కడుపు ల్తీవ్రముగా నదల్చినను శంఖారావము ల్సేసినన్
గుదియల్ చేకొని మోదుచున్న వినకే గోపాలురం జూడకే
ప్రిదులం బాఱి స్వవత్స సంతతులఁ జేరె న్మోద మేపారఁగన్.

ఉ. వచ్చిన తల్లులం గనిన వత్సము లింపు దలిర్పఁ జేరియున్
ముచ్చట దీర నట్టు నిటు ముద్దుగ గంతులు వేయుచుండగా
మచ్చికతోడ నాకుచును మక్కువ యెక్కువగాఁ జెలంగుచున్
హెచ్చుచు గోగణంబు గమనింప దలంపవు లేఁతదూడలన్.

క. గోపాలకు లెల్లరు దమ
క్రేపుల మరలింపలేక గ్రించుఁ దనమునన్

దాపునఁ బసులను మేపెడు
పాపలపై నలిగి వేగఁ బర్విడి రయమున్.

ఉ. దాపుల నిల్పినందులకు దండనఁ జేయఁ దలంచు గోపకుల్
కోపము గీపము న్నడలి కోణములం దెటు దాఁగిపోయెనో?
పాపలఁ గాంచినంతటనె ప్రాణము లన్నియు లేచివచ్చి న
ట్లై పరమానురాగమున నచ్చట ముచ్చట దీరి రొప్పగన్.

శా. ఈవైచిత్రము లన్ని గాంచి బలుఁ డిం దేవో విశేషార్థముల్
రావు ల్గన్నవి లేనిచో దటిపిదూడ ల్గాంచఁగా గోవు లెం
తో వాత్సల్యముఁ జూపనేమిటికి సద్యోజాతము లల్గఁగా
భావాలీఢసరాగు లైరి సుతులం బాలించి గోపాలురున్.

క. కౌఁగిళ్లం గదియించుచుఁ
దోఁగుచు మూర్ధములు ప్రేమతో మూర్కొనుచున్
రాగాలాపము లాడుచు
నాగోపాలకులు ముద్దులాడిరి సుతులన్.

గీ. అప్పు డీనిన దూడల కన్నఁ బ్రియము
లైనవా వీని కయ్యవి? కానినాఁడు
ప్రణయ మీరీతిగాఁ బొంగి పొఱలనేల
యనుచు నాలోచనాధీనుఁ డయ్యె నతఁడు.

గీ. దివ్యదృష్టిని గని కను ద్దెఱచి సర్వ
మీశ్వరమయంబుగాఁ జూచి కృష్ణునెడల
భక్తివిశ్వాసవినయము ల్ప్రబలమైనఁ
జేరి కీర్తించె బలరాముఁ డారమేశు.

మ. హరి కృష్ణా మహనీయమూర్తివి కదే! యానందకేళీవినో
దరసాస్వాదనఁ జేయుచుంటివి! మహత్త్వం బద్భుతం బయ్యె, నీ
వరరూపం బదె వత్స వత్సపలలో వర్తింపుఁగానే మహా
దరభావంబు పరిక్రమించినది యంతర్లీనమై వీరిలోన్.

గీ. కావుననె యిట్టిమమకార కారణంబు
దారసిలె; బుద్ధివిభ్రాంతి తలఁగిపోయె;

దమమునం గానరానిది ధవళ కాంతు
లందుఁ గాంచిరి గోపాలు రతిశయముగ.

క. గోవులు ఋష్యంశములన్,
దేవాంశములన్ బ్రజాళి తీరులు నిజమా
నీవేయందఱయందును
నీవిధిగాఁ గానుపింతు వేలనో కృష్ణా!

చ. అన విని మందహాసరుచిరాననుఁ డై హరి, యగ్రజానను, గా
రణరహితంబుగా నెనసి రావు మహత్తరకార్యసంస్కృతుల్
పనివడి యిట్టు లేనె బహుభంగుల వర్తిలు టయ్యె; సోదరా!
కనుఁగొన జాలె దీవు; ఘనకారణ మయ్యది ముందటంచునున్.

వ. అని హరి బలరాము నగ్గించెఁ బిమ్మట,

తే. దేవతాభావ మది యహంభావ మొనరఁ
జేసి వత్సవత్సపులను జిత్రవిధుల
నణఁచి యుంచె మాయాతల్ప మందు బ్రహ్మ
హాయనం బయ్యె నది భువియందు నవల.

చ. ఎవరు సృజించినారొలోకొ యీరల స్రష్టను నేను కల్గఁగా
నవమతు లెవ్వ రీపనుల కధ్యవసాయము లేవఁదీసిరో!
వివరము లెవ్వి దోఁచ వని విహ్వలచిత్తముతోడ బ్రహ్మ శ్రీ
ధవు మహనీయకృత్యములతత్త్వముఁ దా మది నెంచఁ డేమియున్.

గీ. ఎవఁడు మాయకతీతుఁడై యెసఁగి లోక
జాలమును మోహితముఁ జేయఁజాలు వాఁడొ
యట్టివాని స్వమాయచే నావరింపఁ
దలఁచి యవ్వానిమాయలోఁ దగిలె నలువ.

సీ. దినమణిబహుళకాంతిప్రసారంబులో
ఖద్యోతములవెల్గు వేద్యమౌనె?
యమవసనిశిరాత్రియంధకారముముందు
నీహారతమసము నెగడఁగలదె?

భవ్యమణిప్రభాభాసురరోచులం
గాజురాలతళుకున్ గాంచఁబడునె?
యమృతరసప్రవాహమునందు లీనమౌ
చిఱుకాల్వ గమనంబుఁ బొరయఁగలదె?
తే. యఖిలబ్రహ్మాండభాండము లావరించు
విష్ణుమాయాసమృద్ధిలో వెలయఁగలదె?
యల్పుఁడగు వేల్పుపెద్దమాయాప్రవృత్తి
లీనమై పోయె రూపమే కానఁబడక.

మ. హరిమాయాగతుఁడైనపద్మజుఁడు పర్యాలోచనల్సేయఁగ
త్తతిఁ బీతాంబరధారులున్ ఘనసముద్యచ్ఛ్యామలాకారులున్
స్ఫురదిందీవరచారులోచనులునై సొంపారుగోవత్సపుల్
మురళిన్ మ్రోయుచు శృంగవేత్రధరులై పొల్పొంది కన్పించినన్.

సీ. వరకిరీటోజ్జ్వల స్ఫురదుత్తమాంగముల్
ఘనకుండలాంచిత కర్ణములును
విమల మౌక్తిక హారకమనీయకంఠముల్
శ్రీవత్సరుచిరవక్షోవిభవము
శంఖచక్ర గదాబ్జ సహితచతుర్బాహు
వులు కంకణాదివిభూషణములు
నీలజీమూత సన్నిభ శరీరమ్ములు
కేయూర కటకాంగుళీయకములు
తే. పీతకౌశేయవసనముల్ వెలయునవ్య
తులసివనమాలికలు కల్గి యలరుచుండి
యపరవిష్ణుస్వరూపులై యచటఁ దోఁచు
వత్సపులఁ గాంచె వనజసంభవుఁడు చెలఁగి.

సీ. సాత్వికగుణ నిదర్శనముగా దరహాస
ధవళచంద్రిక లొప్పు దనరుచుండ
వరరజోగుణకాంతిసిరి యరుణాపాంగ
వీక్షణమ్ములఁ దోఁగి విందు సేయ

బ్రహ్మాది యణుపర్యంతము సచరాచ
ర ప్రపంచము లుదరములఁ దోఁప
నణిమాదిమహిమలు నఖిలశక్తులు మహా
తత్త్వము లొప్పారసి సాంత్వనముఁ జూప

తే. పాల, బావ, సంస్కారేష్ట, కర్మ గుణము
లెల్ల రూపించి తము నుపాసించి కొలువఁ
బరమకల్యాణమూర్తు లై పరిఢవిల్లు
గోపగోపాల సంఘముం గనుంగొనియె నల్వ.

తే. జ్ఞాన విమలాపరిచ్ఛిన్న సత్యరూపు
లయ్యు జాతీయ భేదశూన్యమునఁజేసి
బ్రహ్మవేత్తలకైన నెవ్వఱపరాని
పరమవైభవులగుచు గోచరులు కాఁగ.

తే. ఎవని యవ్యతేజముచేతనే జగములు
వెలుగుచున్నవో యట్టి శ్రీవిష్ణురూప
ధారులౌ గోపబాలురఁ దన్మయులుగఁ
గాంచె భవశూన్యుఁ డైనయక్కమలభవుఁడు

మ. చరితార్థుం డయి పద్మసంభవుఁడు స్వాచ్ఛందానుమోదక్రియా
పరుఁడై యొప్పుచు బాహ్యదృష్టిని మఱల్పన్ గాంచె సర్వేంద్రియ
స్థిరతత్త్వంబుఁ దదేకదృష్టి గొని లక్ష్మీజాని చిద్రూపముం
బరికించున్ దనలోన బొమ్మవలె విభ్రాంతాత్ముఁడై యుంటచేన్.

అగ్నిలో విస్ఫులింగము లవతరించి
భిన్నభిన్నప్రదేశముల్ గన్నరీతి
హరిమహద్భూతమున నసంఖ్యాకములుగ
భూతములు పుట్టె ముల్లోకములను బొరయ.

శా. తేజోభూతము వహ్ని కాన యది దీప్తి న్మించు నెందెందు ద
త్తేజస్స్ఫూర్తి స్వరూప భావగుణముల్ దీపింపఁగాఁ జేసెడున్
భ్రాజిష్ణుం డగువిష్ణుమూర్తి సకలవ్యాపారపారంగతుం
డై జీవాత్మలయందుఁ దత్తదుచితవ్యాపారముల్ సూపెడిన్.

ఆ. జఠర పాషాణ దారు వృక్ష జలములను
లీనమై యగ్నిరూపము గానఁబడక
క్రాలుకొతి భౌతికశరీరముల నడఁగి
విష్ణుమూర్తి యాడించు నీ విశ్వమెల్ల.

సీ. ఇది యిట్టిదనుచు నూహింపరానిదియును
మహితసర్వోత్కృష్టమహిమ గలది
స్వప్రకాశానంతసత్యనిత్యానంద
పూర్ణవిశ్రాంతవిభూతి గలది
యాత్మేతరాశాశ్వతార్థము ల్నిరసించి
విమలోపనిషదర్థవిజ్ఞత గని
తెలియఁదగినది యా దివ్యస్వరూపము
గాంచి విభ్రాంతుఁడై కమలభవుఁడు

తే. బాహ్యదృష్టిని బరికింప భయము నంది
నిలిచి నివ్వెఱపడుచుండ నెనరుగాంచి
ప్రత్యగాత్మ శ్రీకృష్ణుఁడు పర్వియున్న
మాయతెర విప్పివేసి సమ్మతి దలిర్ప.

శా. అంతట గన్నులం దెఱచి యమ్మహితాత్ముఁడు బాహ్యదృష్టిచేఁ
బొంతల నున్న సర్వపరిపూర్ణుఁడు కృష్ణునిఁ బూర్వరీతిగాఁ
జెంత వసించు బాలకులఁ జేరియు నాడెడువానిఁ జూచి య
త్యంతముదమ్మునందనదు హంసతురంగము డిగ్గి వచ్చియున్

మ. శ్రితమందారుఁడు కృష్ణదేవుపదరాజీవద్వయం బంటఁగా
నతిలౌల్యంబున దండమట్లు పడి సాష్టాంగప్రణామంబులన్
నతులం బాడుచుఁ జేసి పాదముల నానందాశ్రుతోయంబులోఁ
జతురాస్యుండు ప్రమోదితాత్ముఁ డయి ప్రక్షాళించె సద్దేవునిన్.

గీ. అట్లు శ్రీకృష్ణుదివ్యపాదాంబుజముల
నొఱగి నాళీకభవుఁడు దా నరసినట్టి
మహిమ నాకలించుచు మోదవిహితుఁ డగుచుఁ
జెలఁగఁ గాలము దెలియని స్మృతిని నిల్చి

శా. శ్రీకృష్ణా! యదుభూషణా! గుణనిధీ! శీతాంశుబింబాననా!
నీకల్యాణగుణప్రవృత్తులను వర్ణింపంగ నే నోదునా
లోకాతీతుఁడ వాదిమూర్తివి మహాలోకస్వరూపుండ వ
స్తోకప్రాభవదివ్యవైభవమహోద్యోగుండ వజ్ఞాననా!

సీ. తనువనంతాకాశమును బోలినీలాప
రిచ్ఛిన్నమై గోచరించుచుండఁ
జెలువారుపీతకౌశేయవస్త్రమ్ములు
ఘనతటిల్లతలట్లు గానుపింపఁ
గర్ణయుగ్మమునందు రమణీయరుచులతోఁ
గుంజావతంసము లొక్కమరుగొల్పఁ
జడముడియందు ముచ్చట దీర ముడిచిన
నెమలిపింఛము క్రొత్తసొబుదోప

తే. కబళ మొకచేత శృంగము కటితలమున
వేణువు ముఖానఁ జంకలో వేత్రమమరఁ
గంఠమునఁ బుష్పహారము లొక్కంతు లీన
వఱలు నందకుమారకా! వందనంబు.

సీ. బృందావనానంద చందిరుఁడై నంద
నందనుఁ డింపొంద నాట్యమాడు
సుందరతారకానందరేఖలఁ జిందు
లాడువత్సపబృంద మాడుచుండఁ
మందాకినీనదిచందమై చెలువొంది
పొందుగాఁ గాళింది పొఱలిపాఱు
సభ్రసంకాశమై యందందు గోరాడు
మందేభయూధము విందు సేయు

తే. ఇంద్రధనువట్లు నీరంధ్ర సాంద్రపుష్ప
వంద్యమై వృక్షసంతతు ల్వరుస తీరు
బృందవని గగనేందిరచందమగుచు
నందచందాల కిక్కయై విందు సేయు.

సీ. ఏమనోమోహనుఁ గానించి వనలక్ష్మి
ఫలవృత భరిత మై వలపుఁ జిలుకు
నేనటరాజు మెప్పింప మయూరము
హోయలు గుల్కుచు నృత్య మొలయఁ జేయు
నేగానలోలుని స్వాగతమిడుటకై
కోయిల హాయిగాఁ గులికి పాడు
నేసమవర్తి వర్తించిన మృగజాతి
సహజవిరోధము ల్మసిపోవు

తే. నేజగన్నాథుఁడు విరించి యీశ్వరుండు
హరియుఁ దా నయి నడపు లోకాళి నెల్ల
నట్టివిశ్వమయుని నిన్ను నరసి సన్ను
తింప నేనెంతవాఁడను దేవదేవ!

వ. ఇట్లు లాసృష్టికర్త శ్రీకృష్ణుఁ బొగడి
క్రమత ముమ్మాఱును ప్రదక్షిణము లొనర్చి
పాదములనంటి యానతిం బడసి నిజని
వాసమున కేగె నానందపరవశుఁడయి.

ఉ. అంత దయాంతరంగుఁడగు హరి బాలుఁడు కృష్ణమూర్తి ని
శ్చింతగ వత్సవత్సపులఁ జేరి సుషుప్తినిఁ దీర్చి వారితో
మంతనము ల్ప్రసక్తులును మాటికి మాటికి ముచ్చటింపఁగా
సంతసమారఁ బూర్వవిధి సల్పిరి యాటలు పాట లొప్పఁగన్.

ఆ: వె. తమ్ముఁ దమ్మిచూలి తస్కరించుటయును
హాయనంబు వ్యర్థ మౌట లాది
యెఱుఁగనే యెఱుఁగక యీ మహాత్కాలము
నొక్కత్రుటిగ నెంచి యుండి రెల్ల.

తే. తలపిదూడలజాడల నెఱుఁగఁగోరి
చనినకృష్ణుఁడు తిరుగవచ్చినవిధంబుఁ
దలఁచి బాలురు పూర్వవిధానమునను
చలిది కుడువంగ రమ్మని. పిలిచి రపుడు.

ఉ. నందకుమార! యొక్కఁడవు నట్టడవిం బడి పోవ నేల? మే
మందఱ మింకు నుండ లవ మేఁయు సాయము గాక పోదుమా?
యందఱ మిట్లు వేచుకొని యాఁకొని నీకొఱకై వసింతు; మీ
చందము మాని రమ్ము మన చల్దులు తింద మటంచుఁ బిల్చుచున్.

గీ. ఎంతకున్ నీవు రామి మేమిందఱమును
నిమురఁ జెందితి మొక్కంత నీవు లేని
భోజనము రుచించునె మాకుఁ బ్రొద్దుపోయె
రమ్ము భుజియింత మింక నోగిరమ్ము లనుచు.

చ. పలికెడు గోపబాలకుల భావము లాత్మఁ దలంచి కృష్ణుఁడుం
దలఁకొని చల్దులం గుడిచి తద్దయు వేడుక క్రీడ లొప్పఁగా
వెలయఁగఁ బ్రొద్దు గ్రుంకుటలు వేఁగని లేఁగలతోడ వార లు
న్వల నిజగేహసీమలకు వచ్చిరి హెచ్చు ముదంబు మీఱఁగన్.

చ. ఎదురుగ నేగి గోపసతు లెవ్వరి సూనుని వారు కౌఁగిటన్
గదిసి శిరంబు మూర్కొనుచుఁ గమ్మని ముద్దులు పెట్టి ముచ్చటల్
చదువుచుఁ బల్కరించుచును సంబర మందుచు లేఁగదూడలన్
గదుముచుఁ దాము బాలురును గ్రామముఁ జేరిరి మెల్లమెల్లఁగన్.

గీ. ఎవ్వరి గృహంబులకు వార లేగి పసులఁ
గట్టి స్నానాదికమ్ములు గాఁగ వేగఁ
జలువవలువలు గట్టి భోజనము లొనరఁ
జేసి మురిపెంపు ముచ్చట లెన్నుకొనుచు.

గీ. ఒక్కసంవత్సరము గోతె నొనరుచున్న
మానసానందమానాఁడు న్యూనమాట:
యెందుకో? కారణము గమనింప లేక
వారు తబ్బిబ్బు నడిర విభ్రాంతి యొసఁగ.

ఉ. నేఁ డొకగొప్పవింత గమనింతుము క్రూరభుజంగరూపుఁ డె
వ్వాఁడో యఘాసురుండఁట గివంబున కంటిన నోరు విప్పి మా
దూడల మమ్ము నొక్కపరిఁ దోరముగా దిగమ్రింగెఁ గృష్ణుఁడా
పాడుకిరాతకుం దునిమి పాలనఁ జేసెను మమ్ము నెల్లరన్.

చ. అన విని గోపగోపికలు నచ్చెరువందుచుఁ గృష్ణబాలుఁడే
మనసులభూషణుండు తలమానికమై తనరారువాఁడు నా
ఘనకరుణావిశేషమునఁ గాక భుజంగకరాళవక్త్రమం
దణఁగి సజీవులైనకథ యద్భుత మశ్రుతపూర్వ మంచునన్.

తే. ఐదుసంవత్సరములవయస్సునఱకుఁ
దనరుఁ గౌమారదశ యన దాసిపైన
నైదువర్షము ల్పౌగండ మనుచుఁ బెద్ద
లంద్రు పౌగండమునఁ గృష్ణుఁ డఘు వధించె.

క. బలరామకృష్ణు లిరువురు
సలలితముగ నిండ్లఁ జేరఁ జనిరి యశోదా
లలితాంగియు నందుఁడు దమ
కులదీపకు లైన ముద్దుకొడుకులఁ బ్రేమన్.

మ. కని లాలించిరి రోహిణీరమణి యకుంఠప్రసంకాశులా
తనయద్వంద్వము నెత్తి ముద్దుగొని శ్రద్ధాభక్తు లొప్పార మ
జ్జన మాడించి, సువస్త్ర భూషణము లోజం దీర్చి, దివ్యాన్నముల్
దినిపించెం జవులూరుముచ్చటల నెంతేఁ జెప్పి యొప్పించుచున్.

మ. బలభద్రుండు కుమారకృష్ణుని బలప్రావీణ్యసౌజన్యముం
బలికెన్ "నేఁ డొకదుష్టదానవుఁడు సర్పంబాచు దా భూనభః
స్థలము ల్గప్పెసువక్త్రముం దెఱచి విస్పష్టంబుగా, మమ్ము లేఁ
గల నెల్ల దిగమ్రింగె నీతఁడెసుమీ! కాపాడె మమ్మెల్లరన్.

చ. అని వివరంబులం దెలిపినంత యశోదయు నందుఁ డన్యులున్
మనములు గ్రుంగి కృష్ణుని యమానుషచర్యలు దా మెఱుంగియు
న్నను సరిక్రొత్త యద్భుతఘనాప్రతిమానవిశేష మౌటచేఁ
దనయులు చచ్చి పుట్టినవిధానము నెంచి కలంగి రెంతయున్.

క. ఊరటఁ గని దృష్ట్యాదులు
దీరిచి దుస్సాహసములఁ దొడరకుమన్నా!
నేరవు పసిపాపడవు ను
మారా! విను మం చని హితంబు మఱివినుచుచున్.

పచ్చికబీళ్లలో వత్సములఁ ద్రోలి
పులినస్థలంబులఁ బొంది తారు
బాలకేళీరసబంధురు లై యాడి
యందంపు విహరించి హాయి గదురఁ

తే. కాలమింపుచ్చి ప్రొద్దు క్రుంకఁగనె చూచి
వత్సముల ద్రోలుకొని వచ్చి వారి వారి
యిండ్లకుం జేరి తృప్తి వహించుచుంద
రవియొదైనందినకృతంబులై తనర్చ

ఉ. పాలనలాలనుండు సుగోపాలుఁడు సద్గుణమూర్తి శ్రీరమా
లాలితపాదపల్లవుఁడు లాస్యవిలాసవినోదశీలి గో
పాలకిశోరమై ధరణి భారము దీర్ప జనించి సర్వగో
పాలకుమారులం గలిసి ప్రాకృతునట్లు నటించు బాలుఁడై

—* ధేనుకాసుర వధా ఘట్టము *—

క. కతిపయదివసము లావలఁ
గుతుకముతో నాడుకొనుచు గోపకుమారుల్
గొనకొని హరితోఁ జెప్పిరి
వితతంబుగఁ దాళగహనవృత్తాంతంబున్.

క. శ్రీరాముఁడు సుబలుండును
గాదిలి నెచ్చెలులు కృష్ణుఁ గాంచి వయస్యా!
మోదము తాళవనంబున
క్రీడాపుల నున్న దనుచు నెఱిఁగించుటయున్.

చ. అది యొక రమ్య మాగహన మందు ననేకఫలద్రుమంబులున్
హృదయవికాసముం జలుపు నింపగు కుంజలతావితానముల్
పొదలును దాళవృక్షములపుట్టిక యచ్చటనే యనం దగున్
గొదమ విహంగసంతతులు కోట్లుగ నున్నవి యందు మిత్రమా.

గీ. ప్రకృతి మహాసియసౌందర్య భాగ్యలక్ష్మి
యైన నందనవన మన నౌను దానిఁ
గాని దుర్మార్గుఁ డైనట్టి ధేనుకాసు
రుం డనెడువాఁడు కాపురం బుండునందు.

ఉ. తాళఫలంబులన్ మెసవి దానవుఁ డవ్వనసీమ నొప్పుగాఁ
గాలముఁ బుచ్చుఁ బండ్లతమకంబున నెవ్వఁడునేని పోయినన్
గాల నదల్చి మట్టి లయకాలునివీఁటికిఁ బంపుచుండు జం
ఘాలుఁడు వాఁడు పెద్దసుడిగాలిని బోలెడు వేగమందుచున్

ఉ. కమ్మనితాఁటిపండ్లు దినఁగా మన సయ్యెడు నెన్నోమార్లు వ్య
ర్థమ్మయిపోయె మాయుబుసు తాళవనమ్మున కేఁగు టన్న మా
రెమ్మగృహమ్ముఁ జొచ్చు టని రిక్కలు గొట్టెద రెల్లవారు ద
ద్ధమ్మలవోలె భీతులయి దాపుల కైనను బోరు మాధవా!

మ. ఇది మాపెద్దలు చెప్ప విన్నదె సుమీ! యే మెన్నఁ డాభూమిలోఁ
బదము ల్మోపినపాపమే యెఱుఁగ మేప్రారబ్ధమో? నేడు స
మ్మద మయ్యెన్ వనికేఁగి కమ్మగ ఫలముల్ మెక్కఁగాఁ గోర్కెఁ దీ
వుదమా? యే మనెదోయి కృష్ణ యని గోపు ల్వాలకు నాలించియున్.

మ. దరహాసంబున నన్న మోముఁ గని వాత్సల్యంబుఁ జెన్నార నిం
దఱివాంఛాపరిపూర్తిఁ జేయుటయె కర్తవ్యంబుగాఁ జెప్పి స
త్వరులై యన్నయుఁ దాను బాలకులతోఁ దాళాటవిం జొచ్చి ము
ప్పిరిమోదంబున క్రింద రాలినఫలమ్ముల్ గాంచి లోలాత్ములై.

మ. బలభద్రుండు వినూత్నమత్తగజశుంభద్వీర్యుఁ డై లీలగా
ఫలతాలంబులఁ బట్టి యూపునెడఁ గుప్పల్ తిప్ప లైపండుటా
కులలీలన్ ధర డుల్లిపోయె ఫలముల్ గోవత్సపు ల్గాంచి గం
తులతోఁ జేరి ఫలంబు లేరుకొని రెంతో సంతసం బొప్పఁగన్.

చ. పటపట నేలపైఁ బడెడుపండ్లధ్వను ల్వినిపించి నంతనే
కుటిలుఁడు ధేనుకాసురుఁడు గొబ్బున సవ్వడి వచ్చుదిక్కుఁ బ్ర
స్ఫుటముగఁ జూచి క్రోధపరిపూర్ణ విలోలమనస్కుఁడౌచు ది
క్తటులు ప్రతిధ్వను ల్సెలఁగఁగా వికృతంబుగ నోండ్ర వెట్టుచున్.

క. వేగవేగముగాఁ బరువిడి
ఖరదనుజుఁడు కోపదృష్టిఁ గని బలరాముం
గుఱిఁ జేసి వెనుకపదముల
నురమునఁ దీండ్రించి తన్నె నుగ్రుం డగుచున్.

చ. అట్టులఁ దన్ని కృష్ణుఁడు ఖరాసురుఁ డుగ్రమున్నట్లు పాఱుచున్
బిట్టుగ నార్చుచున్ మొగడ వెక్కుచు వచ్చి బిరానఁ బాదసం
ఘట్టనచేతఁ బృష్ఠతటి గట్టిగఁ దన్న బలుం డుదగ్రుఁడై
నెట్టన పట్టి పాదముల నింగిదెసం నిగిడించి త్రిప్పుచున్.

గీ. ఉగ్రుఁడై వెనుకకాళ్లను నొడిసి పట్టి
దక్షిణకరంబుచే వియత్తలమువైపు
నెత్తి గిఱ్ఱునఁ ద్రిప్పుచు హీనదనుజు
విసరి వైచెను బలరాముఁ డెసక మెసఁగ.

క. గిరికంధరుఁడై యుంటచే
సురవైరిశిరంబు తగిలి సుడివడి ధరణిన్
విరిగిపడెఁ దాళతరువులు
రుసరుసలు గ్రక్కుచును ఖరుఁడు నుఱుమై యొఱిగెన్.

గీ. దట్టముగఁ గూడియున్న యుత్తాలతాళ
సాలపంక్తి యొండొంటిని చదిమి చిదుము
కొనుచుఁ గుప్పతిప్పలునయి కూలిపోయె
నొకటిపై నొక్క టొఱఁగి బలోగ్రహతిని,

ఉ. తెల్లనియూసలున్ నలుపుఁదేఱుప్రకాండము లెఱ్ఱపండ్లునుం
బెల్లుగ నేలఁగూలి ఘనవిస్తృతనీలవిహాయసస్థలిన్
మొల్లముగా విలాసముల ముంచుక్రియం గనిపించె బృథ్వి యు
త్ఫుల్లమనోజ్ఞ లై మిగులఁ బొంగుచు బాలకు లుల్లసిల్లఁగన్.

చం. ఖరదనుజుండు కూలిపడుకారణ మారసి వానిచుట్టముల్
ఖరముఖులైనవారు గిరికంధరు లొక్కట రామకృష్ణులన్
బొరసి యనేకభంగుల నపూర్వరణం బొనరించి రందఱిన్
గురికొని త్రిప్పి త్రిప్పి ధరఁ గూల్చిరి కృష్ణుఁడు రాముఁ డొయ్యనన్.

ఉ. అంతము లేనివాఁడు జగదంతరము లనుపట్టివాఁడు వి
శ్రాంతయశోవిశాలుఁడు సత్యవిలాసుఁడు దుష్టదైత్యకా
లాంతకుఁ డైన చక్రి యధమాధముఁ డౌ ఖరదైత్యుఁ ద్రుంచుటల్
వింతగునా? గజేంద్రు మొక వెంపలి మొక్కవిధానఁ గాఁ గనున్.

తే. గీ. ఇంటిపేరు కస్తురివార లింటిలోన
గబ్బిలములవాసన యనుకరణిఁ దోఁప
బిరుదు మాత్రము ధేనుకాసురుఁడు కాని
గార్ధభుఁడు వాఁడు చేష్టితాకారములను.

శా. ఆరీతిం బలరామకృష్ణులు ననాయాసంబుగా గార్ధభా
కారుం ధేనుకనామరాక్షసునిఁ జక్కాడంగ బృందారకుల్
భేరీభాంకృతు లొప్పఁ జేసి వినతుల్ వేనోళ్ళ గావించి యొ
ప్పారఁగ బుష్పసువృష్టియుం గురిసి రయ్యాకాశమం దొప్పుచున్.

మ. ఒకఁడా రెండగునా యనేకములు గావో యిట్టి ఘట్టాలు బా
లకు లేపాత్రము భీతిఁ గొంకక యుసోల్లాసాత్ములై రామకృ
ష్ణకుమారుల్ ఖరదైత్యు ద్రుంచుటలు విస్పష్టంబుగా గాంచుచుం
వికలుల్ గాక మహోత్సుకం బొనగ సంవేష్టించి రవ్వారినిన్.

తే. గీ. గర్ధభుఁడు మరణించి నిష్కంటకమగు
నవ్వనంబు సంచారార్హమై తనర్చె
సర్వమానవులకు మృగజాతికిని వి
హంగసంతతులకు నిర్భయంబు గాఁగ.

సీ. గోరజస్స్ఫురిత మా కుంతలమ్ముల లోన
నీటుగాఁ గన్పించు నెమలిపురియుఁ
గందోవవిందుగాఁ బొందింప వలగొని
తనరెడు వనపుష్పదామములును
గరుణాకటాక్షవీక్షణముల రమణను
సరిదిద్దు దరహాసచంద్రికలును
గమ్మని వేణునాదమ్ముతో లీనమై
కీర్తించు చెలికాండ్ర గేయములును

తే. వెలయ బలరామునిన్ వత్సపులను గూడి
కృష్ణుఁ డేతేర గోపికాస్త్రీలు గుంపు
గూడి వారి నెదుర్కొని గోష్ఠి కోడఁ
బల్లెకుం జేరి రెల్లరు నల్లసిల్ల.

గీ. ఎవరియిండ్లకు వా రేగి యల్లనిధుల
సాదరత లొప్పఁగా భోజనాదికములు
సలిపి శ్రీకృష్ణుచర్యలు దలఁచుకొనుచు
హాయిగాఁ గాలముఁ బుచ్చి రందు నంత.

* కాళీయమర్దనము *

సీ. శ్రీకృష్ణుఁ డొకనాఁడు చేరి బాలకులతో
గోవత్సములఁ దోలుకొని యరణ్య
మున కేగి యందందుఁ జని వరయమునా న
దీతీరమునకు నేతెంచి యచటి
పచ్చిక బీళ్లలో బశువులఁ దోలి తా
మనుదినక్రమమున నాటలాడు
కొనుచుండ శ్రీదాముఁ డనుకృష్ణుచెలికాఁడు
పలికె నొప్పుగ బాలకులను జూచి

తే. నేఁడు బలరాముఁ డింటనే నిలిచినాఁడు
వల దనెడువారు లేరు దవ్వులకు నేగి
వింత లేమైన నున్నచోఁ గాంత మనుచు
నందఱును సెబా సనిరి యానందమునను.

ఉ. "ఇందఱు గోపబాలకుల యీప్సిత మొక్క విధంబు గాగ నే
నెందుకుఁ గా దనన్వలయు తృప్తి ఘటించుట నా స్వధర్మమౌ
చంద" మటంచుఁ గృష్ణుఁడును సమ్మతిఁ జూపె కుమారు లందఱున్
మందలఁ దోలుచున్ వివిధమార్గములం బడి సంచరించుచున్.

చ. చని చని వృక్షశూన్య మయి శాద్వలహీనపరాగభూమినిన్
గని వడగాడ్పు సాంద్రముగఁ గాయను లంటఁగ ఘర్మవారి గ్రు
బ్బున వెడలంగ దాహపరిభూతులు నై యమపుత్రులెల్ల వే
సని యమునానదిన్ డిగి భృశమ్ముగ నీరముఁ గ్రోలుచుండగా.

ఉ. దోసిళులందుఁ దోయములు దోసిళులందె సగంబు నిల్వ నే
మోసమొ యేమొ? సర్వులును మూర్ధము లన్నియు గ్రాలిపోవ నా
గ్రాసముతోడ గింజుకొని తత్క్షణమే మరణించి రా నిప
ర్యాసవిధంబు గాంచి వ్యసనాతురుఁ డై హరి కృష్ణుఁ డిట్లనున్.

ఉ. ఇందఱు నేకకాలమున నిట్లయిపోవుట కేమిహేతువో?
చందురులోని మచ్చవలె స్వచ్ఛసుధారసపూర్ణమైనఁ గా
ళిందిజలంబులో విషము లీనము గా నగునే? నిగూఢ మీ
చందము దీనిఁ గన్గొనుట చాల నవశ్య మటంచు నెంచియున్.

క. ఏరీ మా బాలకు లని
నారీమణు లడుగ నే మనందగు నయ్యో
యీరీతి నయ్యె ననుచు వి
చారించెను బ్రాకృతుడుగఁ జక్రి మనమునన్.

ఉ. చల్లనిపిల్లవాయువులఁ జక్కిలిగింతలు పెట్టి మెప్పుగా
నుల్లము పల్లవించునటు లుయ్యెల లూపి సుధారసంబులా
గొల్లగ ద్రావ నిచ్చుచును గోములు దీర్చు నదీమతల్లి యో
పిల్లలఁ బొట్టఁ బెట్టుకొను భీకరభాసనమూర్తి యెట్లకో

ఉ. ఆకసమందునం బులుఁగు లాడవు పన్యమృగంబు లున్న యు
ట్లే కనరావు వృక్ష మొకటేనియు లేదు నిదాఘమట్లు గాఁ
గాఁక లివేమి? దాహ మధికం బగు టేల? యటంచు భ్రాంతుఁడై
ప్రాకృతునట్లు కొంతవడిఁ జూతలఁ డై యశోదబాలుఁడున్.

క. ఊరట గని లోదృష్టిన్
సారించి యథార్థ మెఱిఁగి సత్వరమే
యా భీరకుమారులఁ జేరి సు
ధారసమయదృష్టిఁ బఱపి తగ బ్రదికించెన్.

మ. హరిఁ జేరం గనుమార్గ్గభం బఁట విమోహం బీఁగి దా పైనపై
హరికిం బ్రాణసమానులై యతనితో నానందకేళీవినో
దరసాస్వాదనఁ జేయుచున్ భవసముద్రంబున్ వెసం దాటు చుం
దురు వారిన్ బయి నెట్టియాపదలునుం దోరింపఁగా నేర్చునే.

ఉ. ఆదటఁ గాంచి నెచ్చెలుల నందఱఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి మిత్రులా
రా! దిగులొందఁబోకుఁడు నిజార్థము గోచరమయ్యె నిందు సో
న్నానముఁ డోకంటు వర్తిలుట మానితశుద్ధజలంబు నింతగాఁ
జేవొనరించె దుర్విషముఁ జిందుచుఁ జెందుచు ఘోరరూపమున్.

శా. కాళీయుం డను ఘోరపన్నగుఁడు తాఁ గాంతాసుతోపేతుఁడై
చాలంగాలము గోతె నిమడుఁగులో సంచారియై యుంటచేఁ
గాళిందీజల మింతకష్టమయి దుర్గ్రాహ్యంబుగా నయ్యె నా
హాలాహాలవిషప్రభావముననే యధ్వాన్న మిట్లయ్యెడున్.

సీ. అతనివిషవహ్ని తీవ్రదవానలాభ
మగుచుఁగను మాపుపర్యంతమందునఁ జ
రాచరమ్ములు లేకుండ నణఁచివైఁచె
గాననే సర్వశూన్యమై కానుపించు.

క. గరుఁడునిభయమున రమణక
వరణద్వీపంబు వీడి పఱుగిడివచ్చెన్
దురితాత్ముఁడు యమునానదిఁ
జొరఁబడి కాపురముఁ బెట్టె సోత్సాహముతోన్.

క. హాలాహాలముం బోలెం
గాళియు విషవహ్ని సెలఁగి కడుఁగ్రూరముగా
గాలిచె నయ్యుష్ణంతచే
గాలులు ప్రసరించుఁజుడి ప్రగాఢము లగుచున్.

వ. అన విని గోపపుత్రులు మహాద్భుత మందుచుఁ గన్నులప్పగిం
చి నిలిచి నివ్వెరం బడుచుఁ జేష్టలు దక్కి-రి కొంతదాఁక నె
ల్లనఁ దముఁ దామెఱింగికొని లాలనఁ జేయుచుఁ జేతు లెత్తి యొ
య్యన హరిఁగృష్ణు నెత్తుకొని యాడుచుఁ బాడిరి ముచ్చటాడుచున్.

శా. శ్రీదాముం డను మిత్రుఁ డోసరిలి యో కృష్ణా! మహావృక్షమం
దేదో యొక్కటి కానుపించుఁ గత మేమి? ఘోరదావాగ్నిచే
బూదిం బోక సమస్తముం జెడఁగ నేపుణ్యంబుచే నిల్చె? విం
తైదైవారెడు నన్న గృష్ణుఁ డనె స్మేరాంకూర రమ్యాస్యుఁడై.

గీ. పూర్వ మొకనాఁడు వేదరూపుఁ డగు గరుడుఁ
డమృతకలశము దెచ్చుచో నందు వ్రాలి
విశ్రమించెఁ దత్స్పర్శచే వృద్ధి నొంది
యున్న దిది కదంబతరు వని చెప్పుఁ డనుచు.

మ. ఇఁక సైరింపను దుష్టపన్నగుని నేఁడే దివ్యకాళిందినుం
డి కడం ద్రోయక యంచు లేచి కడునుడ్డీనంబుగా నార్చుచున్
సకలారాధ్యుఁడు చెట్టుపై కెగసి సోత్సాహంబుగా నిల్చి పొ
ట్టకు దట్టీ బిగియించి దుష్టుఁ దునుమాడన్ సర్వసంసిద్ధుఁడై.

చ. వల దని గోపబాలకులు వారణఁ జేయుచునున్న నెంచకే
ఖలకులనాశకుం డగుసుకర్ముఁడు కృష్ణుఁడు చండవేగసం
కలితవిషప్రవీర్యుఁ డగు కాళియునుక్కుని దూష్యమైన యా
సలిలమునందు దూఁకెఁ దరుశాఖ వెస న్విడి వారిలోపలన్

ఉ. అమ్మహనీయమూర్తి జలమందు గుభిల్లున దూఁక నీరము
ల్చిమ్మె ధనుశ్శతావృతవిశేషతలమ్ముఁ గఠోరమైన శ
బ్దమ్ము దిశాంతము నిగిడెఁ బన్నగుఁ డాసడి నాలకించి రో
షమ్మున నీటిపై కెగసె సంభ్రముఁడై కనె బాలకృష్ణునిన్.

ఉ. హుమ్మని హూంకరించుచు మహోగ్రవికారకఠోర మౌ శరీ
రమ్మున దుష్టదానవిరాముని నీలతమాల రమ్యకా
యమ్మును జుట్టి పట్టి వలయాకృతిగా బిగదీసి తీసి చూ
ర్ణమ్మొనరింపఁ బైకొనియె నాగకులాప్తుఁడు కాళియుం డొగిన్.

మ. ఖలవిధ్వంసముఁ జేయఁగా మనుజనాకారంబుతో లీలమై
నిల జన్మించిన శేషశాయి ఘనమత్తేభప్రతీకాశ దో
ర్బలవిఖ్యాతుఁ డనంతుఁ డాశ్రితజనారాధ్యుండు దుష్టాసురా
వళి శిక్షించిన మేటివీరుఁ డితనిం బా మేమి గావించెడిన్?

గీ. చుట్టి చుట్టి తోఁకను వీఁపు గొట్టి కొట్టి
కోఱలను మర్మతలములు గొఱికి కొఱికి
గరళముల్ కుంభవృష్టిగాఁ గుఱిసి కుఱిసి
బాలు నలయించుచుండె నప్పన్నగుండు.

గీ. కోటలో నొంటరిగఁ జిక్కుకొనిన మేటి
వీరుని విధాన వెలుపలివారి కెవరి
కేని గనరాక తులకించు కృష్ణుజాడఁ
గనక గోపాలు రెల్లఱు వనట నొంది.

శా. ఏడీ మాజతగాడు కానఁబడడే? యెం దేగినాఁడోకదా?
రాడే! మాదెసఁ జూడడే! పలుకఁడే! రమ్మంచుఁ దాఁ బిల్వఁడే
కీ డేమైనను గాంచినాఁడొకద? మాకృష్ణుండు మా కింకఁ జేఁ
దోడై రక్షఁ జేయఁడా యనుచు నెంతో యార్తులై కుందుచున్

మ. రారా బాలకుమార వీర! సుకుమారా! మేరుగంభీర ధీ
రా! ఆటాపు లిఁకేలరా? విజితమారాకార! మామాటఁ జే
కోరా! యాటలనాడుకొందముర నీకు న్మాకు మధ్యస్థమా
గారాబమ్ము దలంపరా! యనుచు దుఃఖవ్యగ్రులై యెల్లరున్.

ఉ. బాలురు చాపలంబు గని బావురుమంచు దిశాపరీతమై
గోల చెలంగుచందమున గొల్లున నేడ్చిరి: లేగ లెల్ల గో
పాలకిశోరకుం గనక వావిరికన్నుల నీరుగార్చుచున్
దూలుచు నింగిఁ జూచుచును దుఃఖముతో నిల వ్రాలిపోయెడున్.

కం. గోవృషభవత్ససంతతి
శ్రీవత్సలుపైని దృష్టిఁ జేరిచి దుఃఖ
ప్రావృతము లౌచు నశ్రులు
తీవరముగ గార్పఁ దొడఁగె ధృతి గోల్పడుచున్.

సీ. ధరణి కంపించె నుల్కలు దొఱలె గొల్ల
పల్లెలో నప్డు సర్వగోపాలురకును
నాంగిక స్పందనాదివ్యత్యయము లొదవె
నన్ని యాసన్నభయసంశయములు గాఁగ.

కం. నందాదిగోపబృందము
కుందుచు బలరాము వీడి కృష్ణుఁ డొకండే
యెందుకుఁ బోయెనొ బాలుం
చందం బే మయ్యె ననుచు సంశయపరులై.

గీ. బాలగోపాలకృష్ణుని ప్రబలశక్తి
గాంచియును వానిపైఁ బ్రేమకారణముగ
దుర్నిమిత్తములను గాంచి దోష మేదొ
యొదవె బాలున కని దుఃఖ మొంది రెల్ల.

చ. బలుఁడు హరిప్రభావవిభవంబు నెఱుంగుటచేత నేమియున్
బలుకక యూరకుండె నట బాలురు వృద్ధులు గోపగోపికల్
పలువురు మార్గగాము లయి పద్మయవాంకుశచక్రముఖ్యరే
ఖలు గల పాదచిహ్నములఁ గాంచుచుఁ బోయిరి కృష్ణుజాడలన్.

సీ. తడఁబడు పదములు వడఁకుశరీరము
లడియారు పెదవులు గదలుకొనఁగ
బద మేడ నుంతురో పథ మెట్లు నడతురో
యెటఁజేరవలయునో యెఱుకపడక
యడరుచు గుండెలు దడదడ లాడంగఁ
గన్నులు పచ్చనై కానఁబడక
గద్గదికంబులౌ కంఠంబు లెత్తి కృ
ష్ణా! యని పిల్వఁగా నాల్క రాక

తే. అన్నివిధముల లోజ్జయి యనిలహతము
లైన మవ్వపుఁ దీవియలట్లు బాల
వృద్ధగోపికాగోపకు ల్విచలితు లయి
నడువసాగిరి హరిపదన్యాసగతుల.

చ. చని యమునానదీతటముఁ జయ్యనఁ జేరి జలంబునందునన్
వినమితభోగిభోగపరివేష్టితగాత్రుని చేష్టితాదిల
క్షణ రహితాణుమాత్రు నవిచాలితనేత్రుని గన్నపుత్రునిన్
గని భరియింపఁజాలక నికామము బొక్కె యశోద భీతయై.

చ. చెదరినకేశపాశమును జీకటిగొన్నమనంబు గాలికిం
బ్రిదిలినకొంగు నేత్రములవెల్వడి పొంగెడునశ్రుభంగముల్
బొదలిన గుండె గ్రుద్దుకొని బోరన నేడ్చుచు లేచి పాఱుచున్
ముదిత యశోద వాలుగొని మూర్ధము బాదుకొనంగఁ జూడఁగన్.

గోపికాసతు లెల్లరు గుములుకూడి
యయ్యశోదను పరికించి యామెతోడఁ
దారు స్త్రీసహజముగఁ గన్నీరు గారఁ
గృష్ణు వర్ణించి యెడి రిట్లంతయేని

సీ. రార తండ్రీ యన్న బారకౌఁగిలిఁ జాపి
చిరుగంతులను నన్నుఁ జేరువాఁడు
ముద్దీయరాయన్న! ముసిముసినగవులఁ
దీయనియధరమందిచ్చువాఁడు
పలుకవేరా!యన్న జిలిబిలిపలుకుల
హృదయవిపంచిమ్రోయించువాఁడు
ఆడరా! యన్న సొంపార దూకుచు వచ్చి
హాయిహాయిగ నృత్యమాడువాఁడు

తే. నాయొడిని పవ్వళించి చిన్నారిచిలిపి
ముద్దుముచ్చటలను బ్రొద్దు పుచ్చువాఁడు
కనులలో నమృతముఁ జిల్క మనసుదీర్చి
నన్ను మెప్పించువాఁడిఁక నాకు లేఁడు.

సీ. రమణీయనీలనీరదసుందరశ్యాముఁ
గనుఁగొనలేని యీ కన్ను లేల ?
చిన్నారి నా ముద్దులన్న కన్నయ్యను
గైసేయనోచని కరము లేల ?
రంజితశ్రీపదరాజగోపాలునిఁ
గౌఁగిట హత్తనికాయ మేల ?
శారద పూర్ణిమాచంద్రబింబానను
గానమాలించని వీను లేల ?

తే. లలితలావణ్యరాశి నోములఫలంబు
యదుకులాభరణంబు వద్ధృదయదీప
మందచందాల కిక్కు నంశాంకురంబు
బాలగోపాలుఁడే లేని బ్రదుక దేల ?

సీ. పూఁదేనెసోన లింపొందఁ బ్రవింపఁగా
అమ్మా! యనుచు ముచ్చటాడు నెవఁడు
వెనుకతట్టున వచ్చి కనుమూసి కేరింత
గొట్టుచు నడయాడి కులుకు నెవఁడు
యొడిలోన బ్రాలియు వెడమాట లాడుచుఁ
జిఱునవ్వువెన్నెల ల్చిందు నెవఁడు.
కందోనవిందుగాఁ గౌఁగిటిలో నక్కి
ప్రేమామృతముఁ జిల్కు మోము నెవఁడు

తే. అట్టినానోముపంట భాగ్యాలదీవి
కనులలోపాప చిన్నారికన్నతండ్రి
ప్రాణమునకుఁ బ్రాణమ్ము వరాలమూట
కోలుపోయినజీవిత మేల నాకు ?

వ. అట్లు దుఃఖపరవశయైన యశోదం జూచి బలరాముఁ డిట్లనియె

ఉ. ఉత్తమమార్గము ల్విడచి యూరక యేడ్తువు కాని సత్యసం
పత్తి గ్రహింపలే వకట బాలుఁడు మానవమాత్రుఁ డంచు నే
చిత్తమునం దలంపకుము; శ్రీపతి యాతఁడు వానివింతయౌ
వృత్తులు వానికే తెలియు వేద్యము లెట్లగు నెల్లవారికిన్.

ఉ. ఉత్తమమాత వౌచు మది నూరడిలందగుఁ గాని యింతగా
దత్తఱ మందరాదు; విను తల్లిమనోవ్యథ పిల్లవాండ్రకున్
మిత్తి యటండ్రు; బాలకుఁడు మృత్యుముఖంబున నుండ ధైర్యసం
పత్తిని గోలుపోవు టది భావ్యముకాదు; ధృతిన్ సహింపుమా!

వ. అని బలుఁ డెట్లు చెప్పినను నారట మోర్వక యంతకంతకుం
బెనుపగుచున్నదుఃఖమునఁ బిన్నలు పెద్దలు నేకరీతిగా

పసట ముసుంగిపోయి కెట వారిజనేత్ర యశోద రోహిణీ
తనయుసిఁ గౌఁగిలించుకొని తాళకయేడ్చె విషాదతప్తయై.

శా. నామాతృత్వము నేటితో గడచె నన్నా! యున్నయొక్కండు సు
శ్యామాకారకుమారుఁ డిట్టులగు నాశాజ్యోతి చల్లారె; నీ
భూమిన్ నా కిఁక నేమి కల్గు;నదిగో పుత్రుండు రా రమ్మటం
చేమో పల్కఁడుఁ బోదు నే ననుచు నెంతే నార్తిపాలౌటయున్.

వ. బలరాముండు యశోద కిట్లనియె

సీ. అయ్యయో! యెంత భ్రాంతురా లైతివమ్మ!
మాయమర్మము లెఱుగని మాత పేవు
తెలుపునటంపువిభేదము దెలియుచున్నఁ
దెలియఁగా లేవు దుఃఖము తొలఁగ లేవు.

సీ. విషయవిహ్వలులహృద్విషహారుం డగువాని
విష మేమి చేయునే వెఱ్ఱితల్లి!
యింతవేయంతలు నంతులేనిబలాఢ్యు
లే మయిపోయిరో యెఱుఁగవమ్మ!
యేనాఁడు కోట బ్రహ్మాండము లంటివే
యదిమానుషకృతంబె చూడ నటమ్మ?
నిన్నమొన్న నెకదా మిన్నంటు పెనుబాము
మశకసదృశముగా మంటఁ గలసె;

తే. కోటితో మోటవెనంత మున్నిటఁ బడెడు
వ్యాల మేమి సేయునర్చు నే నీలవర్ణు
భయము లేదమ్మ యడరును బాయుమమ్మ!
తమ్ముఁ డెందున్న దక్కుఁడే తలఁపు మమ్మ.

సీ. అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాథుఁడు కాని;
కసిగందు మానిసి నిసువు కాదు;
దుష్టదానవపథోద్యోగధర్ముఁడు కాని,
పరిభూతభీతికాతరుఁడు కాదు;

జగదేకవీర్యవిస్తారసత్త్వుఁడు కాని,
పరిమితమానవబలుఁడు కాదు;
లీలావతారగోపాలబాలుఁడు కాని,
చిన్నారి మనముద్దులన్న కాదు;
తే. వెఱ్ఱితల్లిరో యేల యీవిధము నీకు
మాయతెర విప్పి పరమాత్మచ్ఛాయ యైన
బుద్ధిఁ బ్రసరింపఁజేసిన బూర్ణసుఖము
గాంచెదమ్మ విభ్రాంతిని గాంచకమ్మ.

వ. అను బలరాముం గాంచి యశోద

శా. అన్నా చిన్నవు నేరవీవిషభుజంగాభీలకృత్యమ్ము నెం
దున్నాఁడో కనుఁగొంటివా భుజగదంష్ట్రాపాత్రుఁడై తమ్ముఁ డా
పన్నుండై కను మూసినాఁడు; మనలం బాలించఁగా రాడు, వాఁ
డెన్నండున్ ననుఁ గూడి యాడుకొనఁ డింతే ప్రాప్తమా నాయనా!

చ. నను నెడబాసి లిప్తయును నా సుతుఁ డోర్వఁడు; పాముకాటు వే
సినయది యెట్లు లేచెనో? యిసీ యది యెంతగ డస్సిపోయెనో?
దనయునిఁ జేరఁబోదు, నిక డాళఁడు వాఁ డని లేచి చివ్వునన్
జని యమునానదిం దుముకఁ జాన యశోద గడంగినంతటన్.

చ. కనుఁగొని గోపభామినులు కన్నుల బాష్పము లొల్క పాఱి స
న్న్యనిమిషనేత్ర మాతృహృదయంబును, నివ్వెరపాటుఁజూపు, నె
క్కొను వ్యవసాయసాహసము, గొందలపాటును నెంచి, వెంటనే
చని యమునానదిం దుముకుసాహసవిక్రియ మాన్పి రెల్లరున్.

ఉ. తీరముఁ జేర్చి యూరటలు దెల్పుచు. గృష్ణునమానుషక్రియల్
పేరచరిత్రము లప్పలికె విస్మృతిఁ దీర్పఁ దలంచెను కాని, య
వ్వారిజపత్రనేత్ర రుజ వాయదు కన్గొని రోహిణీసుతుం
డారమణీలలామ నెమ్మోడి యందునఁ జేరి వచించె నిట్టులన్.

సీ. ఈ చతుర్దశభువనాల నెందు నేని
పన్నగోలు నిసులమహానిండువీర

మాత లేదు లే దన జగన్మాన్యుఁ గన్న
తల్లి నీ విట్లు నెమ్మదిఁ దల్లడిలిదె.

చ. అని సచియించి నీటిదెస వల్లనఁ జూడఁ గుమారకృష్ణుఁడో
య్యనఁ బెనుపాముతోఁ బెనఁగునట్టివిశేషము దోఁచి, "తల్లిరో!
కనుము త్వదీయనందనునికర్జ మటంచు" బలుంకు బల్కఁగాఁ
గనులను విచ్చి యెల్లరును గాంచిరి కృష్ణుని బొమ్మలల్లుగన్.

ఉ. మానవనైజ మూట. క్షణమాత్రము విస్మృతిఁ జెయ్యుఁ జేష్టలన్
మానిన కృష్ణబాలుఁ డమాంతముగా నిదళించి, దేహముం
బూనిచి, తన్నుఁ జుట్టుకొని పొంపిరి పోవు భుజంగవీరునిన్
గానుగరోటిపోత్రముబు గ్రమ్ముచు గ్రుమ్ముచుఁ జిత్తు చేయుచున్.

ఉ. అంతకునంతకుం బెనుగునట్టి కుమారుశరీరపాటవం
బంతము గానుపింప, కుసియాడక బీటలు వాఱె, దేహమా
ద్యంతముఁ జిట్లిపోవ సకఁ దాళక కాళియపన్నగుండు శ్రీ
కాంతునిఁ బట్టలేక వడిగా విడువం గమకించి యూర్చుచున్.

ఉ. కన్నుల నిప్పుక ల్దొలఁగ ఫణము ల్నిగిడించి యూర్చుచున్
మిన్నుల దిక్కు దోఁకపయి నేకొని నిల్చి విషంబు ముక్కులం
గ్రన్ననఁ బాఱమంగలముకై నడిఁ గ్రాలెడుకన్ను లెత్తియున్
వెన్నునిఁ గాంచెఁ గాళియుఁడు విస్మయ సంభృతుండై తపించుచున్.

చ. సమయము వేచి బాలకుఁడు సర్పమునాల్కలు సాచి ముట్టెమొ
త్తము దిగనాకుచుండు తఱి దక్షకుసం గసిడుంచు పట్టి వ్రే
మమున గిరాటు వెట్టెడుక్రమంబునఁ గాళియుఁ జిక్కఁ బట్టి వి
క్రమమున నాల్గుదిక్కులకు గ్రక్కున జూజమురీతిఁ ద్రిప్పుచున్.

గీ. విసరివైచిన దూరాన నెలకిలఁ బడి
లేచి రోజుచు నెదురుగా లేలిహాన
మరుగుదేరఁగఁ గృష్ణుండు చిఱునగవుఁ
వానిఫణములపై కెగఁ బ్రాకె లీల.

ఉ. మారుఫణంబులుల్ నలియ నూకలుగా దిగఁ ద్రొక్కి ద్రొక్కి యం
భోరుహచారులోచనుఁ డపూర్వవినోదవిలాసకేళికా
సార, నిమగ్నుఁడై భుజగసారము నీరముఁ జేరి పాఱఁగా
ఘోరవిలాపఘోషపరిఘోషవిశేష మశేష మై చనన్.

గీ. ముక్కులన్ నోళ్ళ నల్లలు గ్రక్కి రక్కి
కోఱల న్విషధారలు గుఱిసి గుఱిసి
యేఱులై యొక్కరీతిగా బాఱుచుండఁ
గాళియుం డొకించుక తమోగర్వ మడఁగి.

కం. తొంబదితొమ్మిదిశిరములు
దుంబీఫలములవిధానఁ దొట్రిలిపోవన్
డంబై యొక టుండినఁ గని
కంబుగ్రీవుండు వింతగాఁ బై నిలిచెన్.

కం. జడముడిపైఁ బింఛంబును,
మెడలోఁ బూదండ లమరి మెఱయుపదంబున్
గడియములు గజ్జె లందెలు
నడుమునఁ జిఱుగజ్జె లమర నాట్యము చేయన్.

సీ. యమునాతరంగిణియమృతవీచీఘోష
మమరు మృదంగవాద్యమ్ము కాఁగ
నుల్లసంబున వీఁచు చల్లగాడ్పులరివ్వు
రివ్వనుధ్వని శ్రుతిరీతి కాఁగ
వింతవింతగ నాడి వెలయుపక్షి కులము
ఋతములు కమ్మవికృతులు గాఁగ
వినువీధి గుంపులై వేల్పులు మ్రోయించు
కరతాళములు తాళగతులు కాఁగ

తే. దీరమున నున్నగోపాలవార మట్టప
డవ్వులై యుండ మణిదగద్ధగితకాంతు
లంచుమెఱుంది భుజంగశిరోగ్ర మంట
పమున నృత్యంబొనర్చె గోపాలమూర్తి.

వ. అతఁడు నటావతంసుఁ డని యద్భుతతాండవకృష్ణుఁ డంచు దే
వతలు నుతింప శ్రీయుతులు వల్లవులెల్లరు గన్నులప్పగిం
చి, తనివిదీరఁ జూచు నెడ, శ్రీహరి కృష్ణుఁ డనేకగీతులం
వితతవినోదనాట్యకళ వింపుగఁ జిందుచు నృత్య మాడెనున్.

వ. తకతకధోంతరీఝ్ఝణిత తద్ధిమిధోంకిటధోమ్మటంచునున్
బ్రకటిత తాళవాద్యములు పర్వ మనోహరమూర్తి కృష్ణబా
లకుఁడు వియచ్చరాంగనలలాస్యము హాస్యము చేయురీతి ను
త్సుకత యెలర్ప నర్తనము సొంపుగఁ జేసె ఫణీంద్రునావలన్.

తే. క్షీరవారాశిఁ ద్రచ్చి సుధారసంబుఁ
బంచునాఁడు మోహినీప్రణయనాట్య
భంగిమయొ నేఁటి కాళియఫణిఫణాగ్ర
నృత్యమో యేది శ్రేష్ఠమం చెంత్రు సురలు.

సీ. పుష్కరిణీతోయములఁ దోఁచుజాబిల్లి
వెలుఁగు తోఁ గులుకునుత్పలమువోలె
మహితవిద్యుల్లతామాలావిలోల మౌ
శారదనీరదశకలమట్లు
లందము లొలికించు నద్దాలమేడతోఁ
దనరారు హరినీలమణివిధాన
హరితకాంతుల నీను నవరంజిగసులలో
మేలైన బాలతమాలమట్లు

తే. విమతకాళీయఫణిఫణాగ్రములపైని
వెలయుశతమణిదీపికావిలసనములఁ
గులికి నడయాడి యొప్పులకుప్పరీతి
బాలగోపాలకృష్ణయ్య కేళిఁ జేయు.

సీ. రంగదుత్తుంగతరంగమాలికలతోఁ
బొంగుచు గాళింది హంగుసేయ
రంగురంగులకళ ల్పొంగలింప విహంగ
సంతానములు వింతకాంతు లొసఁగ

మంగళతూర్యము ల్మ్రోంగి మ్రోయుచుసురల్
విరిసోనవానలు గుఱియుచుండ
యాదవాన్వయులు సమ్మోదసస్పృగంచల
చంచలల న్విచాళించుచుండ

తే. సురభు లంభారవంబుల సరసమధుర,
లీలలం దేలి హరి శాలు మేల మాడ
భోగిభోగాగ్రమణిపీఠభాగమందు
నమృతతాండవ మొనరించె నాదిమూర్తి.

గీ. లోకకల్యాణమూర్తి యస్తోకకేళిఁ
దేలియాడిన విశ్వాంతరాళమందు
స్ఫురదపూర్వవిలాసరోచులు దనర్చఁ
జల్లగా సర్వహృదయము లుల్లసిల్ల.

క. జయ జయ వనమాలాధర!
జయ పద్మానిత్యావాసలలితవక్షా!
జయ కాళీయవిపక్షా!
జయ తాండవకృష్ణ! సాధుసజ్జనరక్షా!

మ. అని కీర్తింపుచు దేవతల్ వివశులై యానందనృత్యంబులో
మునుకల్ వేయఁగ గోపగోపికలు సమ్మోదంబు చెట్టింప న
య్యానఁ బాదమ్ముల మోపి యాడెదరు; బ్రహ్మానంద మెవ్వారి మో
హననృత్యం బది కన్నవే కనులుగా కన్యంబులుం గన్నవే?

సీ. సురలు విపంచికాస్వరమేళనమ్మున
హాయిగాఁ బాడి నృత్యములు సేయ
హరి రమ్యతాండవ మనుకరించుచుఁ దీర
మున గోపసుతులు నర్తన మొనర్ప
నానందవివశలై యాభీరభామలు
భరతనాట్యవిలాసగరిమఁ జూపఁ
జరణవిన్యాససుందరభంగిమము లొప్ప
యాదవు ల్చెలరేగి యాటలాడ

తే. క్రేళ్ళుఱికి లేఁగదూడలు క్రీడ సేయ
గోవు లంభారవమ్ముల గునిసి యాడ
సర్వ మానందమయ నృత్యశాల కాఁగ
వెలసె యమునానదీతీరపులినతలము.

మ. హరి కృష్ణా! యదువంశకృష్ణ! మహనీయానందకృష్ణా! ప్రభూ!
మురళీకృష్ణ! కుమారకృష్ణ! కరుణాపూర్ణాత్మ! కృష్ణా! మనో
హరకృష్ణా! వరబాలకృష్ణ! ఘననీలాంభోదకృష్ణా! యటం
చిర వా తాండవకృష్ణు నెంతొ మురళిన మెంతే గ్యానము న్మట్టఁగన్.

శా. 'సర్వం కృష్ణమయం ప్రపంచ' మను విజ్ఞానోక్తి సార్థంబుగన్
సర్వాంతర్యము లేకమై హరిపయిన్ స్పష్టంబుగా నెచ్చు దు
ర్గర్వావిష్టుఁడు కాళియుండు తనగర్వం బెల్ల ఖర్వంబుగా
సర్వాత్మున్ హరి నాశ్రయించె ననుపశ్చాత్తాపసంతప్తుఁడై.

ఉ. అయ్యెడ పచ్చతెమ్మెరలు నయ్యమునానది గోగణంబులుం
బెయ్యలుఁ బక్షిజాతములుఁ బృథ్వి విహాయసవీథి దిక్కులున్
వెయ్యివిధాల శ్రీవిభుని విస్తుతరీతుల సన్నుతింప గా
నెయ్యముఁ జూపెఁ గాళియుఁడు నెక్కొను విద్యను మొక్కఁబోయినన్.

మ. హరి గోపాల ముకుంద కృష్ణ పరమాహ్లాదానుసంధాయకా
శరణార్థిన్ గమనింపు, దుష్టజనశిక్షాదక్ష నారాయణా!
యెఱుఁగన్ నేరక చేసె నా నపకృతుల్ హీనాతిహీనుండ నా
తరమా నీ వరలక్షణంబు లరయ మత్తస్వాంతుఁడన్ శ్రీధరా!

ఉ. ఈవిషయంబు లెల్ల గ్రహియించిన కాళియుభార్య లందఱున్
శ్రీరమపాదసన్నిధిఁ జేరి కుమారుల ముందు నిల్పి యెం
తో వినయాన లొప్పునటు దోయిలు లొగ్గి వినమ్రలై సుహృ
ద్భావము లుప్పతిల్ల ధరపైఁ బడి కన్నుల నద్ది మ్రొక్కుచున్.

ఉ. ఓ మహనీయ గాత్ర! విబుధోత్తమ! శ్రీరమణీమనోహరా!
నీమహత్త్వ విశేషమును నేరక దప్పొనరించునట్టి మా
స్వామినిఁ శిక్షఁ జేయుట సమంచిత మైనను నారులెందఱున్
భీమగతిన్ వధించి కడుఁ బ్రీతిని శిష్టుల నుద్ధరింతుగా!

కం. తొలి భవముల జేయు తపః
ఫలముననో ధర్మకార్యపరిణతిచేనో
కలిగె మహోరగునకు నే
దలపై హరి నృత్యమాడు తతభాగ్య మహా!

సీ. నీచరణరేణువులఁ బొందు నియతమతులు
స్వస్వరూపానుసంధానసత్ఫలమున
కన్న సామ్రాజ్యపదవిమహానుభూతి
స్వర్గసుఖముఁ గామించరు సత్యమూర్తి!

గీ. అనిన సంసారచక్రము నందుఁ దిరుగు
జీవి నీపాదరేణువుఁ జెందె కాన
సఫలమందఁ దలఁచె దనూజనియుఁ గ్రోధన
శుఁడు కాళియుఁ డా ప్రాప్తిఁ బడయఁగలిగె.

సీ. జ్ఞానవిజ్ఞానవిధానమూర్తి వనంత
శక్తుఁడవును జగత్సాక్షి వీవు
విశ్వమయుండవు, వేదవేద్యుఁడవు త్రి
కాలస్వరూపివి కర్త వీవు
సృష్టిస్థితిలయాదిశిష్టకృత్యుఁడవు, నోం
కారరూపుఁడ వవికారుఁ డీవు
భూతమాత్రేంద్రియబుద్ధ్యాశయాత్మవు
కర్మసాక్షివి నిత్యనిర్మలుఁడవు.

తే. ద్రష్ట దృశ్యరహితుఁడవు, దర్శకుఁడవు
నాదిమధ్యాంతశూన్యుఁడ వవ్యయుఁడవు
నిర్మలానంద జగదేక నేత వీవు
కృష్ణలీలావతార సమృద్ధుఁ డీవు;

ఉ. శ్రీరమణీమనోరమణ చిన్మయరూపవిభూ! కృపాకరా!
క్రూరుఁడు పన్నగేశ్వరుఁడు కొంకక నీయెడఁ జేసియున్న యా
నేరము లెల్ల సైచి కరుణింపుము దాసుని నేరముల్ ప్రభూ
పాపరముల్ కోపించి దసి నచుసజ్జనవాక్యము వోప్పి దప్పకే.

గీ. ప్రజల యుపచారశతములు ప్రభువు గాక
క్షమనెవరు సేవ్యార లోకాత్యయార్తి!
సర్వజాతికిఁ గోపము సహజ మాట
నింతసని యయ్యోఁ దచ్ఛాంతి యిట్లు లోదవె.

శా. ఈకాళీయుని నాశ్రయించకొని యెన్నేభూతముల్ గల్గునో
లోకారాధ్య! సమీక్షఁ జేయు. దగు నీలో భీతచిత్తంబులన్
మాకూనల్పడి మూర్ఛ మున్గిరకటా! మానంశమే మానెడిన్
నీకారుణ్యము లేకపోవునెడ మన్నింపం దగున్ రక్షకా!

వ. అని కొండాడెడు సర్పభామినుల దైన్యావస్థ నీక్షించి త
త్క్షణమే శాంతి వహించి దీనజనరక్షాదక్షుండౌ శౌరి గొ
బ్బునఁ గాళీయుఫణాగ్రమంటపతలంబు న్వీడి చింతామణి
ఘనపీఠంబును డిగ్గు నింద్రమణిక్రియన్ గన్పించె నప్పట్టునన్.

గీ. పదియు నాలుగు భువనము లుదరమందుఁ
గలిగియున్నట్టిస్వామి నౌదల వహించి
మోయఁగా భార మైనకాళీయుఁ డప్పుడు
కొలుకొసయె నొక్కింతగగ్గోలు పడి.

సీ. చరణఘట్టనమున బలిచక్రవర్తిఁ
దొడరి పాతాళభూమికిం ద్రొక్కినట్టి
యతులవిక్రమాఢ్యునిశిరమందు మోయఁ
గలిగెఁ గాళీయుఁ డెంతటిబలుఁడో కాని.

గీ. మాపరీసృపజాతి తామసగుణైక
భూతములు బుద్ధిజాడ్యసంభూతభీతి
చేత సోన్మాదములు కాన జాతిగుణము
విడఁగా లేక యిట్లయి పాడువడితి.

మ. సకలారాధ్యుఁడ వీవు సర్వవిధులన్ స్వాభావికమ్ముల్ ప్రవ
ర్ధకశక్తు ల్బలసంపద ల్వివిధజాతంబు ల్తదీయప్రరో
జకబీజంబులు, తత్త్వభేదములు, ప్రజ్ఞాప్రజ్ఞలుం గూర్చి ప్రా
పకుఁ డీవే చు గుణప్రవృద్ధజగతిం బాలింతు సర్వజ్ఞా!

మ. అరవిందాక్ష! త్వదీయకల్పితజగంబం దేను నీ రీతి దు
ర్ధరదస్యుకరజన్మ మొంది, తి నిసర్గక్రోధతాపంబు సం
దరియం జేరఁ దలంచి ముట్టితిని నా తప్పేమి? బ్రహ్మము కే
యెఱుఁగ న్నేరనినిన్ను నే దెలియ నౌనే? దీనచింతామణీ!

మ. ఇఁక నైనం దయం జేసి ప్రోవఁగదె నా కేదారిఁ జూపింతువో
యకలంకోజ్జ్వలకీర్తిశాలి వని భక్తాభీష్టసర్వార్థదా
యుఁడ వం చని యెంచి నీ చరణదివ్యాంభోజము ల్పట్టితిన్
సకలేశా! బహుపుత్రివంశుఁడను నన్నాపన్ను రక్షింపవే!

శా. నా యీ తామసచిత్తవృత్తి నిఁక నైనం దీర్చి సాధుక్రియా
స్థాయిం గూర్పఁగదయ్య, శ్రీయదుకులస్వామీ! యటం చుగ్రకా
ళీయుం డెంతయు దీనుఁడై పలుక, శేషాహితల్పుం డనుర్
బీయూషప్రవిదుక్తులన్ ఫణిపతిన్ వీక్షించి తా నిట్లనెన్.

మ. ఫణిరాజా! యమునాప్రశాంతి కలుషప్రాయంబుగా నయ్యెఁ ద
త్క్షణమే, నీవు కుటుంబయుక్తుఁడవు నై కాళిందిఁ బాసి య
వ్వంబుధిం జేరఁగఁ బోయి యచ్చట వసింపం బోలెడిం బ్రాణిహిం
సనకృత్యమ్ములు మానుకొమ్మనుచు నాజ్ఞల్ వెట్టుచున్ వెండియున్.

గీ. ఉభయసంధ్యల నెవఁడు నీయుబుకుదివ్య
మదనుశాసనకీర్తన ల్మహిత భక్తిఁ
జదువునో వాఁడు పన్నగోపద్రవంబుఁ
బొరయకుండెడుఁగాత మీ ధరణి నింక.

గీ. ఏగరుత్మంతుభయమునుచే నాఁగలేక
రమణకద్వీపము విడిచి ప్రాఁదము జేరి
నావాఁ డని భక్షింపఁ బ్రోవఁ గవఁడు
మత్పదాంకము లుండ వై మనుటఁ జేసి.

వ. అని హరి సెలవిచ్చుటయు విని యమ్మహోరగుండు సపరివారంబుగాఁ గాళియుండు వెడలె నప్పుడు

క. యమునానదితోయమ్ములు
నమృతోపమదివ్యరసము లై పొంగాం డెన్

రమణీయమూర్తి శ్రీహరి
సుమహిత కరుణావిశేషసుష్మముచేతన్.

గీ. దివ్యగంధవాసనల్ దెసల గ్రమ్మ
మణిగణాకీర్ణకనకభూషణము లమర
నవలకాంతుల హేమాంబరములు వెలయ
హ్రదము వీడి యేతెంచెను హరి మురారి.

ఉ. వచ్చినకృష్ణు గోపజనవారము కాంచి ప్రమోదితాత్ములై
చెచ్చెరఁ జేర వచ్చి తమచేతులు జాపి మృదూక్తులెన్నొవా
క్రుచ్చుచుఁ గౌఁగిలించుచును నొక్కిక లిక్కిక నెత్తి నెన్నియో
ముచ్చటలాడుచున్ మురిసిపొవ్వుచుఁ విస్మయు లైరి మిక్కిలిన్.

ఉ. పోయినప్రాణము ల్మరలఁ బొందినరీతి యశోద కృష్ణునిన్
హాయిగఁ గౌఁగిలించి గుతియారఁగ ముద్దులు వెట్టి యంతతో
స్థాయిని గాంచలేక, పరిచుంబనములన్ మురిపెంబు సూపుచున్
నాయన! హాయిగా మరలి నాయొడిఁ జేరితివా యటంచునన్.

శా. ఆనందాశ్రువులో మతేమొ యని యత్యంతంముగా నొప్పఁగా
నాసీలాలకచారులోచనయుగవ్యాప్తంబులై మించుచో
స్నానప్రక్రియ యయ్యె బాలునకు స్వచ్ఛందంబుగా నాడుచు
న్నాయంచెం బసిబాలు నట్టివెకదా మాతృత్వవాల్యస్థితుల్.

చ. హరిమహిమావిభూతివిషయమ్ము గ్రహించిన రాముఁ డెంతయున్
మురియుచుఁ గృష్ణుఁ జేరఁజని మూర్ధము మూర్కొని కౌఁగిలించి సం
బరమున నవ్వుచున్ గుజనభంజనకార్యవినోదుఁ డైన శ్రీ
హరి యితఁ డంచుఁ బల్కి ముదమారఁగ నాడఁదొడంగె వానితోన్.

క. నందుఁడు కలితానందుఁడు
నందనునిం గౌఁగిలించి నవ్యానందం
బొందుచు మూర్ధము మూర్కొని
కందోనవిం డైన సుఖవికారము జెందెన్.

క. అయ్యో రీతులనందఱు
నెయ్యములం బఱపి కృష్ణునిర్మలదయచే

నొయ్యన సఫలమనోరథు
లయ్యె సుఖానందవిభవ మందిరి పేర్మిన్.

గీ. అచట విషదగ్ధ మైనవృక్షాదు లెల్లఁ
బల్లవిత మయ్యె గోగణ ముల్లసిల్లె
మోరలన్ జాచి యొప్పు హంభారవములఁ
జేయుచుండెను వత్సముల్ సెలఁగుచుండె.

మ. సకటుంబంబుగ సాగ్నిహోత్రులగుచున్ క్ష్మాదేవతల్నందగో
పకుఁ జేరంజని నీతమాభవుఁడు శుంభద్వీర్యసంరంభుఁడై
కకుబంతోజ్వలదివ్యకీర్తిధరుఁడై, కాళీయు మర్దించి సో
త్సుకుఁడై వచ్చెను భాగ్యవంతుఁ డని సంతోషంబుగాఁ బల్కుచున్.

కం. విర్వక్రవిక్రముఁడు నై
గర్విసగాళియుని నొంచి గండము దీర్చెన్
సర్వారిష్టహారంబుగ
నుర్వీదేవులకు దాన మొసఁగుము నందా!

వ. అనుచు భూదేవకులోత్తము లాన తిచ్చిన వల్లెయని

ఉ. అంతట భూమిదేవులకు నాబుధముఖ్యుఁడు నందగోపుఁ డ
త్యంతముదంబునన్ వివిధదానము లిచ్చి కుమారుఁ గూడి సు
స్వాంతముతో నమస్కృతులు సల్పఁగఁ జూచి చిరాయుగ స్తోత్రం
చెంతయు మెచ్చి దీవనల నిచ్చిరి భూసురవర్యు లెల్లరున్.

గీ. అపుడు సూర్యాస్తమయ మైన సకలజనులు
దూరమున నున్నపల్లెకుఁ జేరలేక
మందలుం గూడ నారేయి యందె పులిన
తలమున వసింపియుండి రుత్సాహు లగుచు.

సీ. శ్రాంతులై నిద్ర మునిఁగినసమయమందుఁ
గాఱుచిచ్చేడఁ పుట్టెనో క్రమ్ముకొనుచు
చటపటార్భటులం గోపవార మున్న
పులినసీమకుఁ జేరువై యలముకొనియె.

సీ. భూనభోభాగము లుబ్బలిమివుచ్చెడు కీలి
నాలుక ల్సాచుచుఁ గీల లెసఁగి
రివ్వురివ్వునఁ బ్రసరించి రోఁదప్పడుచున్న
పెనుగాలిచే స్థితి పెరిగి పెరిగి
నీలజీమూతసన్నిభము లై ధూమము
లష్టదిగ్దేశము లావరించి
పటపటార్భటుల దిక్తటి నంట విస్ఫులిం
గము లెగఁజిమ్ముచు గ్రమ్మ క్రమ్మ

తే. నొకటి నెంట నంకొకటిగా నుక్కఁగల్గ
తరులతాగుల్మజంతుసంతతుల నెల్లఁ
గాల్చి పీల్చుచుఁ జెలరేఁగి కాఱుచిచ్చు
గొల్లలున్న స్థలముఁ జుట్టుకొనియె నంత.

చ. నలుదెసలందు గ్రమ్ముకొని నాట్యముఁ జేసెడుచిచ్చు గాంచియుం
గలవరమంది గోపకులు గాలుచుఁ దూలుచు నేల వ్రాలుచున్
బహువిధమైనబాధలకుఁ బాల్పడి కోల్పడి దారి డొంక వి
హ్వలు లయి విష్ణురశ్రవుని యాశ్రయమే తగు నంచు నెంచుచున్.

క. బలరామకృష్ణు లిర్వురు
నలఘులు లీలానరులు గాదురు వారే
బలవత్తరదుర్మార్గము
పిలుపఁగలా రంచు నెంచి నిశ్చలమతు లై.

ఉ. యాదవు లెల్ల నొదలల హస్తము లుంచి నమస్కరించుచున్
శ్రీదయితా! సుధీవినుత! చిన్మయరూప హరీ! మురారి! సో
న్మాదదురంతరాక్షసవినాశకరా! సకలేశ! కృష్ణ! కా
వే! దయచేయవే! యనుచు నెంతయుభక్తిని గొల్చి రంతటన్.

తే. క్షీరవారాశిఁ ద్రచ్చుచోఁ జెలఁగినట్టి
హాలహలం బట్టె గ్రుంగినహరునికరణి
నఖిలభీకర మైనదావాగ్ని దావి
నింతగాఁ గబళించె శ్రీకాంతుఁ డపుడు.

మ. అతిలోకం బగు నట్టిచర్యఁ గని గోపానీక మాశ్చర్యమ
గ్నతఁ గృష్ణుం బరమేశుగాఁ దలఁచునంతన్ దుష్టవారంబు లో
కతతివ్యాప్తము విష్ణుమాయ యెనయంగా భ్రాంతమై యెంచె న
ప్రతిమున్ శౌరి మనుష్యుఁగా సుతునిఁగా భవ్యాప్తమిత్రంబుగాన్.

—* ప్రలంబాసుర వధ *—

గీ. పల్లవములు నానావిధప్రసవములును
మంజరులు నెమ్మి పింఛముల్ మంజులముగఁ
దాల్చి చిరుగంతు లిడుచు బృందావనమ్ము
నందు గోపాలకులు కూడి యాడుచుండ్రు.

చ. అటు బలరామకృష్ణులు మహావనియందు వినోదులై, నదీ
తటమునఁ దోడిబాలురును దద్దయుఁ గ్రీడల నాడి పాడుచో
నటకుఁ బ్రలంబదానవుడు నచ్చరు లందఱఁ జంపి వేయఁగా
వటువువిధాన వచ్చి బలభద్రునిఁ దాఁ బొడఁగాంచి మ్రొక్కుచున్.

ఉ. తానును గ్రీడలాడెడుముదంబున వచ్చితి నన్నఁ గృష్ణుఁ డ
వ్వానివిధానముం దెలిసి పల్కక యూరక యుండె; భద్రుఁడున్
మౌనముఁ దాల్చె బాలకులు మన్ననఁ జేసినయంత వాఁడు స
మ్మానితుఁడైనచందమున మక్కువఁ జెందియు వారిఁ గూడియున్.

వ. ఆప్తమిత్రుండును బోలె వారలం గలసి వర్తించు నప్పుడు

సీ. బాలు రందఱు సమబలు లయి రెండు ను
ద్దీలుగా నేర్పడి చీలునట్లు
లోకజట్టుతోడ నింకొకగుంపుఁ బెనఁగుచు
బలపరాక్రమములఁ బఱపునట్లు
విజయు లౌవారిని విజితులు సరిహద్దు
మేరదాఁక వహించి తీరునట్లు
మోయఁదప్పినవారి మోయించుకొనువారు
సరకునఁ జేతులఁ జఱచునట్లు

తే. పందెములు వేసికొని మహానందముగను
క్రీడ లాడంగఁ దలపెట్టి కృష్ణరామ
వరుల నొక్కొక్క జంటను వరుస నాయ
కులుగ నేమించుకొని బాలకులు చెలంగి.

క. బలరాముని పక్షంబున
బలియును శ్రీదామువృషభపాత్రులు వెలయన్
నిలిచిరి ప్రలంబవరభ
ద్రులు మున్నగువారు నందసుహితునిజంటన్.

గీ. వాహ్యవాహకసంఘము ల్పసులఁ ద్రోలు
కొనుచు భాండీరకం బను గొప్పవటము
దఱియఁగా నేఁగి యచట నేర్పఱచుకొనిన
రీతి నాటాడి రెల్ల సంప్రీతి గదుర.

మ. బలుపక్షంబు జయించెఁగాన విధులం బాటించి కృష్ణార్భకుం
డల శ్రీదాముని భద్రుఁ డావృషభు నన్యాయప్రలంబుండు దా
బలరామున్ వహియించి మోయుటకు శుంభద్వేగులై వచ్చిధీ
రులుగా నిల్చిరి వారు వారిపయి నారోహించి రుత్సాహులై.

క. శ్రీదాముని మోసెడు దా
మోదరుతో వాదు లాడి మున్ముంగ నేఁ
బోదు నని బలునిమోసెడు
జోదు ప్రలంబాసురుండు చొక్కము కాఁగన్.

శా. కానీ చూత మటంచు నొక్కరొకరే కా లూని మున్ముందు నే
నే నేనే సరిహద్దుఁ జేరుదు నటం చెంతే విలోకించుచున్
పై నున్నట్టిసుమారవీరులనుడు ల్పాటించి వెన్వెంట నే
జా నొందం బఱువెత్తఁ జొచ్చిరి మరుత్సామ్యంబుగా నంతటన్

ఉ. లావరి యైనదుష్టుఁడు ప్రలంబుఁడు రాముని దోర్యుగంబునన్
తీవిగఁ దాల్చి పైకెగసి డేగవిధంబున నాకసంబునం
బోవఁదొడంగె బాలకులు బొమ్మలకైవడి నింగిఁ జూచుచుం
జేవఁ దొలంగి యేడ్పెదరు శ్రీపతి వారల నూరడించుచున్.

మ. అతిలోకం బగు వట్టివర్యం గని గోపానీక మాశ్చర్యము
గ్నితం గృష్ణుం బరమేశుగాం దలంచునంతన్ దున్నవారంబు లో
కతతివ్యాప్తము విష్ణుమాయ యొనయంగా భ్రాంతమై యెంచె న
ప్రతిమున్ శౌరి మనుష్యుంగా సుతునిఁగా భవ్యాప్తమిత్రంబుగాన్.

—* ప్రలంబాసుర వధ *—

గీ. పల్లవములు నానావిధప్రసవములును
మంజరులు నెమ్మి పింఛముల్ మంజులముగఁ
దాల్చి చిరుగంతు లిడుచు బృందావనమ్ము
నందు గోపాలకులు కూడి యాడుచుండ్రు.

చ. అటు బలరామకృష్ణులు మహావనియందు వినోదులై, నదీ
తటమునఁ దోడిబాలురను దద్దయుఁ గ్రీడల నాడి పాడుచో
నటుఁ బ్రలంబదానవుఁడు నగ్ఘను లందఱుఁ జంపి వేయఁగా
వటువువిధాన వచ్చి బలభద్రునిఁ దాఁ బొడఁగాంచి మ్రొక్కుచున్.

ఉ. తానును గ్రీడలాడెడుముదంబున వచ్చితి నన్నఁ గృష్ణుఁ డ
ద్దానివిధానముం దెలిసి పల్కక యూరక యుండె; భద్రుఁడున్
మౌనముఁ దాల్చె బాలకులు మన్ననఁ జేసినయంత వాఁడు స
మ్మానితుఁడైనచందమున మక్కువఁ జెందియు వారిఁ గూడియున్.

వ. ఆప్తమిత్రుండును బోలె వారలం గలసి వర్తించు నప్పుడు

సీ. బాలు రందఱు సమబలు లయి రెండు ను
ద్దీలుగా నేర్పడి చీలునట్లు
లోకజట్టుతోడ నింకొకగుంపుఁ బెనఁగుచు
బలపరాక్రమములఁ బఱపునట్లు
విజయు లౌవారిని విజితులు సరిహద్దు
మేరదాఁక వహించి తీరునట్లు
మోయఁదప్పినవారి మోయించుకొనువారు
సరకునఁ జేతులం జఱచునట్లు

తే. పందెములు వేసికొని మహానందముగను
క్రీడ లాడంగఁ దలపెట్టి కృష్ణరాము
వరుల నొక్కొక్క జంటను వరుస నాయ
కులుగ నేమించుకొని బాలకులు చెలంగి.

క. బలరాముని పక్షంబున
బలియుచు శ్రీదామవృషభపాత్రులు వెలయన్
నిలిచిరి ప్రలంబవరభ
ద్రములు మున్నగువారు నందసుహితునిజంటన్.

గీ. వాహ్యవాహకసంఘము ల్వసులఁ ద్రోలు
కొనుచు భాండీరకం బను గొప్పవటము
గలియఁగా నేఁగి యచట నేర్పఱచుకొనిన
రీతి నాటాడి రెల్ల సంప్రీతి గదుర.

మ. బలుపక్షంబు జయించెఁగాన విధులం బాటించి కృష్ణార్భకుం
డల శ్రీదాముని భద్రుఁడా వృషభు నన్యాయప్రలంబుండు దా
బలరామున్ వహియించి మోయుటకు శుంభద్వేగులై వచ్చిధీ
రులుగా నిల్చిరి వారు వారిపయి నారోహించి రుత్సాహులై.

క. శ్రీదాముని మోసెడు దా
మోదరుతో వాదు లాడి మున్ముంగనేఁ
బోదు నని బలునిమోసెడు
జోదు ప్రలంబాసురుండు చొక్కము గాఁగన్.

శా. కానీ చూత మటంచు నొక్కరొకరే కాలూని మున్ముందు నే
నే నేనే సరిహద్దుఁ జేరుదు నటం చెంతే విలోకించుచున్
పై నున్నట్టిసుమారవీరులనుడు ల్పాటించి వెన్వెంటనే
జా నొందం బఱువెత్తఁ జొచ్చిరి మరుత్సామ్యంబుగా నంతటన్

ఉ. లావరి యైనదుష్టుఁడు ప్రలంబుఁడు రాముని దోర్యుగంబునన్
రీవిగఁ దాల్చి పెకెగసి డేగవిధంబున నాకసంబునం
బోవఁదొడంగె బాలకులు బొమ్మలకైవడి నింగిఁ జూచుచుం
జేవఁ దొఱంగి యేడ్పదరు శ్రీపతి వారల నూరడించుచున్.

ఉ. వాఁడు ప్రలంబుఁ డ న్దనుజవర్యుఁడు; మాబలరాము నన్నుఁ దు
న్మాడఁ దలంచియే యిటుల మాయఁ గుమారకరూపధారియై
యాడుకొనంగఁ జేరె మము నందఱ నేఁటికి వీలు చిక్క యీ
కీ డొనరింప నెంచి దివికిం గొనిపోయెడు భద్రు నట్టులన్.

మ. బలభద్రుం డసమానబాహుబలసంపన్నుండు; దైతేయవం
శలవిత్రుండు నిశాచరాధమునిపీచం బార్చి వెన్వెంటనే
కలియ న్వచ్చెడు మి మ్మటంచు హరి పల్కన్ బాలు రొక్కింత ని
శ్చలతం గాంచి విహంగవీథిఁ గని రాశాజ్యోతు లల్లాడఁగన్.

క. చని చని ప్రలంబదనుజుఁడు
ఘనసత్త్వుఁడు రాము మోయఁగాలేమిని, బ
లిక్కనుకం బూర్వపురూపము
గొని పాఱఁదొడంగె నింగి గొబ్బున, నంతన్.

గీ. ఉల్కలవిధాన వెలుఁగుచు నున్న కనులు
గనుబొమల నంటుకోర లంజననగంబు
కరణి మైచాయ, గిరిమస్తకంబు గలిగి
వికృతదానవరూపుఁ డై వెలసె నతఁడు.

ఉ. చనెడు ప్రలంబదానవుండు, శౌరిశిరంబున నున్న దివ్యకాం
చనమయ మౌ కిరీటరుచి, స్వర్ణవిభూషణకాంతు లెల్లఁ జై
కొను నెడ గ్రొమ్మెఱుంగుఁ దళుకు ల్చెలువారుసుధాంశుబింబముఁ
గని వినువీథిఁ బాఱెడు నొకానొక మేఘమువోలెఁ దోఁచెడిన్.

చ. కనుఁగొని మేను ఝల్లుమనఁగా బలభద్రుఁ డొకింతభీతుఁడై
మననము సేసి దానవునిమస్తకముం బదతాడనంబులం
గొనకొని ముష్టిఘాతములఁ గ్రుమ్మిన నెత్తురు నోటఁ గ్రక్క దు
ర్జనుఁ డిలఁ గూలిపోయెఁ గులిశప్రహతిం ధరఁ ద్రెళ్లుకొండ నాన్.

క. రాముఁడు దైత్యవిరాముఁడు
తా మసు హరియించి మిత్రతతిఁ జేరుటకై
ప్రేమమున దఱియవచ్చిన
నామహితబలాఢ్యుఁ గని సమాదరత నటన్.

క. బాలకు తైలము సెలంగన్
లాలించిరి బహువిధాల లాస్యము లొప్పన్
బూలను గుఱిసిరి దివ్యులు
కాళియమదహారి వానిఁ గౌఁగిట గ్రుచ్చెన్.

ఉ. అంతట వత్సపు ల్వెలగి యాడుచు నుండ డెదునంత గోవు లా
ప్రాంతములందు మేఁత గనరామిఁ జరించుచు బోయి పోయి, యే
క్రంతలనో చొరంబడియె; గ్రాసము మేయుచునుండె నంత నా
ప్రాంతములందు దావశిఖి పర్వఁగ గోగణ మార్చె బిట్టుగన్.

గీ. గోవు లఱచుటయును సాంద్రదావహ్ని
యడవిఁ గాల్చుటయును గాంచి యాల వెనుక
గొబ్బునం గేళిఁ జాలించి గోస్వదాంకి
తములఁగాంచుచు గోపులు దఱలి రపుడు.

ఉ. ఘోరదవాగ్ని యేర్చనెడ గోవులు తాళక చెంగుచెంగునన్
బాఱుచు దుర్గమం బయినబంధురకాననసీమఁ జేరె నా
భీరులు వానియునికిఁ గనిపింపమి విహ్వలచిత్తులై మనో
భార మనంత మై తిరిగి వచ్చిరి చెచ్చెరఁ దొంటి చోటికిన్.

గీ. కాఱుచి చ్చంత కంతకుఁ జేరు వయ్యెఁ
గాల్చుచో గోపు లోర్వక కంపితులయి
కృష్ణభగవానుమహిమ లెఱింగి యుంటఁ
గరము లెత్తి మ్రొక్కి నుతింపఁ గడఁగి రెల్ల.

మ. హరి! గోపాల! ముకుంద! కృష్ణ! జగదారాధ్యా! రమావల్లభా!
కరుణాసాగర! దీనబాంధవ! మముం గాపాడనేలెమ్ము నీ
చరణాబ్జంబులు నమ్మినాము; చెలివై సామ్రాట్టువై మమ్ము నా
దరభావంబున బోచుమన్నవరబాంధవ్యంబుఁ బాటింపుమీ.

వ. అని వారు వేడుకొన్నంత

గీ. ఒక్కయుత్తుంగవృక్షము నెక్కి కృష్ణుఁ
డాలమందలజాడల నరసి వానిఁ
బేరుపేరులఁ బిలువంగఁ బెద్దఱంకె
లెనయ మందయు నుత్తర మిచ్చె నంత.

ఉ. గోపులఁ గాంచి భీతిలుట కూడను కన్నులు మూయుఁ డిందఱున్
దాపము లాఱు మి మ్మనడఁచుదావశిఖ ల్వడిఁదీఱు నన్న యా
జ్ఞాపరిపాలనం బొనర సల్పిరి వారలు దోయిలొగ్గి సం
తాపద దావవహ్నిఁ గొని త్రావె సుధారసమట్లు కృష్ణుఁడున్.

గీ. అంత సూర్యాస్తమయ
మైన నఖిలగోపకులును బలరామకృష్ణులు గోగణములఁ
ద్రోలుకొని వేణువుల నూఁది ఘోరముగను
పల్లెఁ జేరిరి ముచ్చట లుల్లసిల్ల.

సీ. ఏమన్మథాకారుఁ గామించి చంద్రచ
కోరతౌల్యంబున గోపికలును
నేసుకుమారు లాలింప గోగోవత్స
లాలనంబున యశోదాలతాంగి
యేభానుమంతునకై భగవద్భాగ
వతవీక్షలను గోపాలవరులు
నేశ్యామసుందరు నీక్షింప గురుశిష్య
వాత్సల్యవిధులచే వత్సపులును

తే. సమయమును వేచియుండి రా సాధుమూర్తి
సర్వమానవహృదయసంచారి యతఁడు
కృష్ణమూర్తి విచ్చేసినఁ దృప్తిగదుర
నంద ఆనందపరవశు లైరి వారు.

సీ. కమనీయబర్హిపింఛము శిరోభూషణ
ప్రాయ మై కనువిందుఁ జేయుచుండ
గర్ణికారసుమాళి కర్ణయుగ్మమునందు
హాయిలుగా ముద్దుల నొలుకుచుండ
వైజయంతీదివ్యవనమాల యురమున
గునిసియాడుచు వింత గొలుపుచుండ
వరపీతకౌశేయవసనము లొమ్మలనూలు
చిరుగజ్జె లందెలుఁ జెలఁగుచుండ

తే. నధరపీయూషజముం శిరోభూషణ జెంది మధురమురళి
మ్రోయుచు న్గోపబాలురు ముదముగనఁ,
పొగడఁగాఁ బాదవిన్యాసములకు శోభఁ
జెంద బృందావనిం జేర నందసుతుఁడు.

చ. కనుఁగొని గోపభామినులు కన్నులపండువు గాఁగ, లోకమో
హనసుకుమారసుందర ఘనాంచిత చారు తనూవిలాసమున్
మననముఁ జేసి నిక్క మగుమక్కువ యుక్కున నై యెలర్పఁగాఁ
బ్రణయరసానుభూతి సుఖపూర్వచనానవిలోలచిత్త లై

మ. మురళీనాదము కర్ణరంధ్రములలో ముగ్ధానురాగామృత
స్ఫురదానందరసమ్ము గ్రుమ్మ నెడ సమ్మోదమ్ము చెన్నారుచున్
దరుణీరత్నము లెల్ల శ్రీహరిపదధ్యానంబున న్మగ్న లై
యరవిందాయతచారులోచనయుగం బర్పించి రుప్పొంగుచున్.

ఉ. వేణువు చేసికొన్న ఫలవిస్తృతపుణ్యవిశేష మెట్టిదో
కాని? యనారతంబును ముఖస్థలమందున హాయిహాయిగా
నానవమోహనాంగు మధురాధరసారము గ్రోలుచుండెడిన్
గానరసమ్ముఁ జిందుచు జగన్నుతకీర్తి వహించు నద్దిరా!

ఉ. ఆవనమాల వైభవమహత్త్వము సూవె యనన్యదుర్లభ
ప్రావృతదిగ్దశాంతరుచిర స్ఫురితోరుయశో విశాల మా
రా! వనజాయతాక్షుని యురస్స్థలపీఠము నెక్కి యాడుచున్
దావులు గుపిగుప్పి లలిత మ్మగు మండన మై రహించెడిన్.

ఉ. ఏమితపం బొనర్చినదొ యేమొ మయూరి తదీయపింఛముల్
శ్రీమహిళామనోహరుఁడు శీర్షమునం ధరియించుచుండు ని
ష్కామతపస్వివిధము కావలె నట్టుల గానినాడు వే
ణీమణి యై రహింపఁగలనిస్తులభాగ్యము చెందఁగల్గునే?

ఉ. ఆతృణము ల్లతాతరువు లీయమునానది బృందభూమి గో
వ్రాతము సైకతస్థలులు వత్సపబృందము నోచుకొన్నవి
ఖ్యాతఘనవ్రతాంచితమహత్త్వము లెట్టివొ కాని లోక వి
విఖ్యాతు ననంతు దివ్యపదకంజములం భజియింప నేర్చెడిన్.

శా. ఏపుణ్యంబునఁ జేసి పొందగలమో! యీస్వామితో స్నేహస
ల్లాపంబుల్ పచరించుచున్ మన వయోలావణ్యముల్ ధన్యతం
బ్రాపింపంగలభాగ్య మోసుదతులారా! తెల్పు నెవ్వారు లే
రా! పెద్దల్ వ్రతదీక్షులర్హ్యములు లేవా! కోమలీసాధ్యముల్.

—* గోపికా వస్త్రాపహరణము *—

వ. అని విచారించి గోపబాలికలు హరిం బ్రాణవిభుంగాఁ గోరి సర్వమ
గళనర్చించువారై స్నానార్థంబు యమునకుం బయనించుట లెఱింగి
సర్వజ్ఞుండైన మదన జనకుండు వినోదంబు సంకల్పించి యదృశ్యుండై
వారల ననుగమించుచుండె నప్పు డక్కన్నియలు నందనందన చర
ణారవింద పరిభ్రమమాణ మానసేందిందిర లయి యన్యోన్యంబున.

ఉ. ఏమన నేర్తునే? సకియ! యంత మఱల్పఁగఁ జూచుచున్నఁ గం
టే! మన సిద్ధి యప్పు భ్రమియించుచు నందకుమారుఁ గోరి యీ
కామితమెట్లు గల్గె? ననఁగా మఱి యుత్తరమొండు లేదు పో
భూమి నతండు నాకొఱకె పుట్టె నటం చొకనిశ్చయింబగున్.

క. కను విచ్చిన మూసిన వె
న్నుని రూపంబొకటె మన్మనోగోచరమా
వనితా! ప్రణయమహిమ మే
మనవచ్చున్ బాహ్యలోకమట మిథ్యసుమా!

ఉ. భామిని యేమి చెప్పుదును వారిజనేత్రునిఁ గోరుటాది నా
మైమఱపొరలేఁబవలు మాధవ! మాధవ! యన్నమాటయే
పో! మఱుమాట యాహ్యాజనముల్ సకియల్ పెరవారుఁ బిల్చి యే
మేమని రేనియుం బలుక నిం కెవియున్ ననుఁ గానియట్లుగన్.

శా. ఈ చిత్రమును వింటివే! చెలియ! శ్రీకృష్ణార్పిత స్వాంతనై
యేచందమ్మున నిద్రరాక తుదకెట్లోఁ గన్నుమూయంగ రా
కాచంద్రాననుఁ డామనోహరుఁడు నాకై దండ నాసించి తా
నేచేరెన్ దమిఁబట్టి కన్దెఱచినా నేఁడీ యెటుల్ వోయెనో.

ఉ. ఆనిముసమ్ములోఁ గలిగినట్టి సుఖానుభవమ్ము నెన్నఁడుం
గాని యెఱుంగనే నుడులఁగాని మఱెట్టులఁగాని తెల్పఁగా

నౌనె! యఖండ మద్వయము నాపరితోష మొకండె చాలుఁజు
మ్మోవలి నాయతాక్షి! యమృతోపమమై బ్రతికింపఁగా ననున్.

సీ. చెలియ కృష్ణుఁడటన్నపలు కెంతమధురమో
వినఁగోరు నదియ నా వీను లెపుడు
కలికి యవ్వాని చక్కఁదనమ్మెట్టిదో
కనఁగోరు నదియ నాకన్ను లెపుడు
పూఁబోడి వాని కెమ్మోవి నేమున్నదో
రంజిల్లు నంద నారసన యపుడు
మగువ యాతని సౌకుమార్య మ్మదెట్టిదో
యాసించు నదియ నాయంగకములు

తే. గీ. రమణి వేయేల నాశరీరమ్ములోని
ప్రత్యణువు వానికోసమై పరితపించు
నాసొగసుకాని సాహచర్యమ్ము లేక
బ్రతుక లేనమ్మ! కొమ్మ! నే బ్రతుక లేను.

తే. వాఁడునో! వాఁడదో! పల్లవంబు సఖియ!
చెలువు కెమ్మోవి యూర్పుగాడ్పులకె వాఁడు
మాయునో! లేదో! యద్దంబు మంజువాణి
వెన్నునికపోల మిట్టన్న వన్నెమాయు.

ఉ. అంజలిఁ బట్టనెంతు సకియా! యడుఁగద్దున నందపుత్త్రుఁ డెం
దుం జనుచున్న నొచ్చుకొనునో యెట నే తృణమైనఁ దాకి యం
చుం జివురాకుకన్న సొగసుందనముల్ కల వాని యంఘ్రులం
చుం జలియించుఁ జిత్త మొకచొప్పున నిల్వదు పట్టఁ జూచినన్.

సీ. నాలోనఁ గోటివీణలు మ్రోఁగునే సఖి!
ప్రియుని పల్కెంత విన్పించుచున్న
నామేను నాది కాదే మానినీమణీ!
నందనందనుఁడు కన్పట్టుచున్న

నా మానసమ్ము మానసముపైఁ దేలునే
యతఁడు నన్నొకకంట నరయుచున్న
నాకింక లోక మున్నదె స్ఫురింపదు చెలీ!
ప్రియుఁడు నన్నె పలుకరించుచున్న

తే. తేలిపోదునె దివ్యలోకాలలోన
కాంతు శ్రీపాదములఁ గొల్వఁగలిగితేని
పడఁతి నాథుఁడె నన్నుఁ జేపట్టె నేని
యెల్ల లోకమ్ము నేనె పాలించుదాన!

వ. ఇట్లు మదనవేదనాదోదూయమానమానసలై విస్రంభాలాపంబుల నమ్మరాళగమనలు కాళిందిం గదిసి రప్పుడు.

శా. బాలల్ పుట్టము లూడ్చి తీరముపయిన్ భద్రంబుగాఁ బెట్టి కే
ళీలోల్యంబున నేటఁ జొచ్చి మనసుల్ దీఱంగ నిచ్ఛాగతిన్
వాలాయమ్ముఁ బరస్పరమ్ము వితతాంభశ్శీకరశ్రేణిచే
నోలో! యోల! యటంచు మించునటులత్యుత్సేకతన్ నొంచుచున్.

ఉ. నెమ్మొగ మంటి మూగికొను నీలశిరోజము లంబుజమ్ముపైఁ
గ్రమ్మెడు బంభరంబుల తెఱంగునఁ దోఁప మనోభవుంగు నూ
త్నమ్ముగఁ బూరుపాళి యెడఁదల్ నొగిలింపఁగ దూసినట్టి శ
స్త్రమ్ములనంగ భాసిలి రుదాత్తగతిన్ జలకేళిఁ దేలుచోన్.

తే. నీలవర్ణాంచితాంబు సన్నిహితగోప
కామినీ ముఖ పద్మముల్ గ్రాలె నపుడు
గగనమున నొక్కయపుడ వింతగ శతాధి
కమ్ములై తోఁచు చంద్ర బింబమ్ము లనఁగ.

మ. జలకేళీరతలైన యా చెలువలా చందమ్మునన్ మించు వాం
ఛలఁ దన్నుం దలపోయుచున్ మధురదృశ్యంబున్ ఘటింపంగ నా
జలజాతాక్షుఁడు వారిజేక్షణల వస్త్రంబుల్ వడిం బట్టి న
వ్వులు చిందించుచుఁ దీరభూరుహ వరంబు జేరి మేలమ్ముగన్.

మ. భళిరే! చానలు? మేలు! మేలు! యమునాభంగిర్మలం జూడ నం
చలటుల్ మింతురుగాక యావిన మహోత్సాహంబు లిట్లొప్పునే

చెలువల్ గల్గరె తాన మాడరె వయశ్శ్రీ నింత దర్పించి న
గ్నలుగా నేఘులఁ దేలియాడు టెప్పుడైనం గంటిమే? వింటిమే?

చ. అనిపరిహాసమాడు నెడ నంబుజనేత్రలు తద్రవంబు వ
చ్చిన దెసఁజూచి కన్గొనిరి శ్రీరమణీ హృదయాధినాథు బా
లుని నవమన్మథాకృతు విలోల విశాల విలోచనాబ్జు నా
త్మనిలయసుప్రతిష్ఠితు సమస్త సతీజనలోభనీయునిన్.

చ. కని వెఱఁగంది యెద్ది పలుకన్ దలఁపన్ జతనంబుసేయఁ జా
లనియటు గొంతకాల మవలన్ బురుషుండతఁ డంచు దాము నం
గన లరుచున్ మనస్సున కొకానొక యూహాస్ఫురించె దాని వె
న్కన మఱిశోఁచె నాత్మగత నగ్నత పుట్టెడు సిగ్గుకోడుతన్.

వ. అంతటఁగృష్ణదేవుఁ డిట్లనియె.

చ. వినుఁడు జగాన స్త్రీపురుషభేదము లన్నవి రెంటిచేతనే
మనసులు మార్పుఁజెందుటలు మర్మము గప్పెడు ముప్పు వచ్చుటల్
వనితలు వేవురైనను వివస్త్రలుగాఁ జరియింత్రు గాని యొ
కరుని మగవానిఁ గన్గొనినఁ గంతుల నింతురు రంతు లాడుచున్.

చ. ఇవి సహజంబు లోకముల నిట్టివి ద్వంద్వము లెవ్వి నాకు నొ
ప్పిదముత్తె కావు స్త్రీపురుషభేదము లెంచను భక్తియుక్తులై
హృదయసమర్పణక్రియల నెవ్వరు సేయఁగలారో వారినే
వెదకుచు వచ్చి చేరెదను వేడుక దీరెద నేరి కోరుచున్.

చ. అటులనె మిమ్ముఁ గోరి నడయాడుచువచ్చితిఁ గూడియాడ నె
చ్చటఁ గనిపింపరైతి రిటు సాగితి నిచ్చట మిమ్ముఁ గంటి న
ప్పటికి జలావగాహనవిభావనకార్యనిమగ్నలై మహా
త్కటసరసాట్టహాసములఁ దాండవమాడు నుంటి రెల్లరున్.

చ. దెసమొల లయ్యు నీరములఁ దేలుచు సోలుచు నీదులాడుచున్
విసవిస నీరుఁ జల్లుకొని వేడుక లందుటె కాని దవ్వుఁ న్
మసలుచు నగ్నదృశ్యము లమాంతముగాఁ గని నవ్వుచున్న నా
దెస నొకరైనఁ జూచి గుఱితింపరు కాంచరు వ్రీడపోడిమిన్.

ఉ. అప్పుడు లేనిలజ్జ యిపుడా పయికొన్నది యంగభంగమై
యెప్పుడొ నాకు లొజ్జయిటి రిందఱు గా దననేల? యిప్పుడో
కప్పురగంధులార! వెటకారము దూరము పాఱద్రోలి నా
చొప్పు గ్రహించి మెప్పుగొనుఁడోక దలంపుఁడు చీకు దీరెడిన్.

ఉ. తప్పుడునాటకంబులకుఁ దాళము వేసెడువాఁడఁ గాను నే
నెప్పుడుఁ జెప్పఁ గాని పనులెవ్వియుఁ జెప్పిన ధర్మమార్గముల్
తప్పక చెల్లి తీరనగు దైవనియోగములం గిలంపలే
రొప్పులకుప్పలార! యిఁక నూరటఁ జెందియు దారి నొందుఁడీ!

శా. ఇంతే కాదు రహస్య మింకొకటి విన్పింతుం బ్రజానీక మే
కాంతస్థానములందు గోప్యవిషయాకల్పంబు సాధించి వి
శ్రాంతిం గాంతు రెవారుఁ జూడ రని నిశ్శంకంబు బింకంబుగా
నంతా రామయప్రపంచ మను వాక్యార్థంబు నూహింపకే.

గీ. కర్మచక్షువులను గప్పఁ గలిగినట్టి
గంతలో బొంతలో యెవో కలవు గాని
జ్ఞానలోచనములు మాయుసాధనములు
లేవు పదునాల్గు భువనాల లేవు లేవు

ఉ. నాకను లెందుచేతనో యనారత మోలిన పాలిగాపులై
లోకము లేకదృష్టిని విలోకనఁ జేయుచునుండు దానికిం
గాక రహస్యసంగతముగాఁ జనువిక్రియ లేవి లేవు ప్ర
త్యేకత లెవ్వి సాఁగ యిఁక నేల వృథా విపరీతవాదముల్.

చ. అనుగతమోహభీతిని దృగంచలచంచల లుజ్జ్వలింపఁగా
గనెదరు లోకవృత్తములఁ గావు విభిన్నవిరాగభావముల్
పనుపడె మీకు వాని నెడఁబాసి విశుద్ధనిబద్ధ దృష్టితో
ననుఁ గనుఁ డొక్కసారి యమనస్కవిధంబు సుబోధకంబగున్.

ఉ. మానుదులందు నమ్మకము న్యాయము ధర్మము లున్నవన్న స
న్మానము మీకుఁ గల్గునెడ నాతిచిరమ్ముగ విజ్ఞతత్త్వముల్
పూనుఁడు మర్మకర్మములుఁ బోవును తీరును శోకతాపముల్
మానినులార మీ కొదవు మానము న్యూనత లేను బూనెదన్.

శా. ఈవాక్యంబుల నెంతసొమ్మసిలిరో యేమో ద్రవీభూతలై
యావామాక్షులు చేతు లెత్తికొని కృష్ణా! దేవదేవోత్తమా!
నీవే సర్వజగన్నియామకు డవున్ నీ కంతయున్ స్పష్టమే
భావాతీతుఁడ వాదిమూర్తి వని సంభావించుచుం గోపికల్.

చ. నిను గుఱితింప మావశమ నిదగులీలల నెన్న శక్యమా?
వనములఁ బెద్దకాలము తపం బొనరించిన పుణ్యమూర్తులున్
వనజభవాది దేవతలు వాసవముఖ్యులు దేవదేవులుం
గనుగొనలే రట్టి నిన్ను నిఁకఁ గాంతల మెంతటివార మౌదుమో?

మ. అని కొండాడుచు నగ్నదేహములతో నర్పించి చర్చింపఁగాఁ
బని యే మున్నది? నీయపేక్ష యటులై ప్రాల్మాలుదో మేము కా
దననేలా? సరె యేని యెట్లయిన మా కానందమే సాఁగనీ
పనిపాటల్ విడనాడి వచ్చితిమి నీ పాలైతి మిప్పట్టునన్.

శా. మానప్రాణము లప్పగించితిమి సమ్మానించి గోపాలకృ
ష్ణా! నీవారము నేటినుండియును ప్రాణా లుండునందాఁక ని
న్నే నేమంబున నమ్మి కొల్చెదము కానీ సాఁగనీ యోడ మ
మ్మేపటం బడఁద్రోచిరన్ మనిచిన న్నీవే రమానాయకా!

ఉ. చేతులఁ బైకి నెత్తి వికసించిన హృత్సరసీరుహంబులన్
బూఁతలు శౌరిపాదములముందు సమర్పణఁ జేసి లోలవి
ఖ్యాతదృగంచలాంచితవిహారవిలాసము లోజ సేయుచున్
జోతలుఁ జేసి శ్రీపతినిఁ జుట్టిరి, చెట్టున నుండ గోపికల్.

శా. ఆసందర్శనకేళిఁ జూడ, దివియం దాబాలగోపాల మెం
తో సంరంభమున న్విమానములపై నొప్పారుచుం దేవతల్
బూసోన ల్గురియించుచుండ్రు; పడిగాపు ల్పడ్డచందాన, నా
వాసమ్ము ల్విడిపోనరెంతకును, నిర్వ్యాజానుమోదమ్మునన్.

సీ. మరకతశయ్యపై హరినీలమణికోలె
నాకుజొంపములలో హరి వసింప;
నీలమేఘాలపై వ్రాలు నింద్రధనుస్సు
వలె శౌరికడల వల్లవలు రహింపఁ

దీవెలు సాచి జొత్తిలునన్నులల్కు బాము
    చెలిమిమెయిం జేతు లెత్తి నిలువఁ
బాలవెల్లిని దూఁగుపూలమాలికలట్లు
    కొమ్మల వ్రేలాడుకోక లొప్ప

తే. బాలగోపాలకృష్ణలీలాలలామ
జాల మన నొప్పుగోపికాస్త్రీలతోడ
నోలలాడుచు నానాఁడు కేళిఁజేసె
సిగ్గుసింగారములుఁ బాపి చేరఁదీసె.

శా. లీలామానుషవిగ్రహుం డగుటచే లీలాప్రపంచంబునం
గేళిం దేలుచుఁ దేల్చి, భక్తతతితోఁ గ్రీడించు సోల్లాసియై
లీలానాటకసూత్రధారి యయి, సోలిం దీనులం బ్రోవనై
జాలిం బొందును; రోగికేకద చికిత్సాకృత్య మర్హంబగుఁన్

ఉ. ముక్తుఁడు భక్తియుక్తుఁ డయి, మూలమువంపల ధర్మమర్మముల్
రక్తిగ నెంచుఁ గాని, యనురాగపరాగములందు నెన్నఁ డా
సక్తుఁడు కాడు; దైనికవిచారము భారము లెవ్వ యుండ; వు
ద్రిక్తుఁడు కాడు, స్వార్థము స్మరింపడు, పెంపఁడు కర్మశేషముల్.

మ. మణి చేఁ జిక్కినవాఁడు, లోష్ఠముల సమ్మానించునా ? రమ్యకాం
చనదివ్యాంబరధారి గోచులను దాచంజూచునా ? స్వర్ణదీ
వనసుస్నాతుఁడు మట్టసేచనవిధు ల్పాటించునా ? యున్నతా
సనసంప్రాప్తుఁ డధోవిధానమున కాసం జెందునా ! యెన్నఁడుఁన్

గీ. వాసనాధిక్య మైనదుర్వస్తువితతి
నగ్నితప్తము గావించినంతఁ గాని
కంపు మొదలంటఁ దీరదు గానఁ జెలుల
తృష్ణఁ బోకార్ప నగ్నిపరీక్ష యయ్యె;

వ. ఇట్లు పరీక్షించి సంతృప్తుండై హరి చెలువలకు వలువ లొసంగునప్పుడు

సీ. మునివ్రేళ్ళపై నానుకొని నిక్కి చేయెత్తి
తమచీర కైకొనఁ దలఁచువారు
పాటుదప్పినఁ దూలపడి లేచి లంఘించి
పట్టుకొనఁ బ్రయత్నపడెడువార
లంది, యందనిచీరయంచును గొనవ్రేళ్ళ
సరికించుకొని లాగ నెంచువారు
పార్శ్వసంగతులైనవారిపైఁ గేలూని
యెగసి కోకను బట్ట నెంచువారు
తే. పొడుగువారిచేసాయముఁ బొంది యెట్లొ
పుట్టముం గొనఁ దలపెట్టు పొట్టివారు
నయ్యొ సురపొన్నచెట్టు నయ్యతివ లెల్ల
చుట్టి ముట్టాడుచున్నారు పుట్టములకు.
సీ. ఆడ నాది, నా దదే యని యొక్కచీరకై
యతివ లిర్వురు వాదు లాడుకొనుచు;
నాదైన, నీదైన నేది చిక్కదుకదా
యీనాఁటిమనగతి యింతె యనుచు;
అల్లదే కృష్ణయ్య యన్నికోకలఁ జేతఁ
బట్టెను జే జిక్కు బెట్టు లనుచు;
నాటలాడించి మిథ్యానాటకము సొంపు
గాంచుచున్నాఁ డహో కాని దనుచు;
తే. వేడికన్నీరు కొనగోట విసరువారు,
నులికిపడుచును నెల్లదిక్కు లునరయుచు
నుసురనుచును నిట్టూర్పు లూర్చువారు;
నైరి గోపిక లపుడు లజ్జార్త లగుచు.
సీ. అందనేయందసిఁ డందెనా కొస, లది
గమనించి పైకెఁ బుట్టములు లాగు;
నిష్ప్రహాఁ జెంది యత్నింపరా కాంతలు
తలపైనఁ బడఁగ వల్వలను దిగుచుఁ

బలుకరా భామలు, పకపక నవ్వుచు,
నలదె చీర లటంచుఁ బలుకరించు
బైసిమాలినదిగంబరులె పో పొం డని
చప్పట్లు చఱచి హాస్యములు నలుకు;
తే. మీఁకె కాఁబట్టు నన్నచో మాక యనుచు
మాటివిఱుపు రసాభాసముల వచించు
కొంటెగోపాలుఁ డవ్వేళఁ గోడిగముల
గురిసె యిబ్బంగి నలయించె గోపికలను.

క. జలజాతాయతనేత్రా!
లలితోత్పలనీలగాత్ర! లాలితమిత్రా!
కలుషాటవీపవిత్రా!
విలసితకమలాకళత్ర! విశ్వపవిత్రా!

క. శ్రీవత్సలాంఛనుండును
బ్రాకృతపీతాంబరుండు, బ్రవిమలకీర్తి
శ్రీవిస్తరుండు, లక్ష్మీ
సేవాలోలుండు, దివ్యసేవ్యుఁ డటంచున్.

క పరిపరివిధముల శ్రీహరి
వరనామోచ్చారణానుభావము లొప్పం
బరఁగిరిగోపికలెల్లరు
హరివేణువుఁ జేతబట్టె; హర్షముతోడన్

చ. అణువులకోలె నీయుదరమందుఁ జతుర్దశలోకముల్ సదా
యణఁగు; విరాట్స్వరూపుఁడవు నై నినుఁ గోరి భజింపనేర్చునం
తనె, మహనీయమూర్తులకు దర్శనమిత్తువు రాగసంయుతుల్
కనుఁగొనవేరు నీమహిమ; కారణకారణ! లోకమోహనా!

సీ. రాజితకోటీరరమ్యమణిప్రభా
లసితసమోన్నమహాఫాలమ్మువాఁడు,
సన్మణికుండలచ్ఛవివిలాసాకీర్ణ
రమణీయవరకపోలములవాఁడు;

మణితులసీవనమాలావిలోలమై
దంబైన కంబుకంఠంబువాఁడు;
శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీరమాశోభిత
సహజవిశాలవక్షమ్మువాఁడు;

తే. భర్మకేయూరమండనప్రజ్వలితరు
చిరచతుర్బాహుఁడు; వరమంజీరచరణుఁ
డంబుజాక్షుఁ డొప్పె నోష్ఠాగ్రమందు
వేణుదండము కెంగేల వెలయుచుండ.

క. ఆజానుచతుర్బాహుని
శ్రీజానీచిత్తచోరు, శ్రితమందారున్
రాజీవదివ్యలోచను
నోజం బూజించి రప్పు డువిదలు ప్రీతిన్

సీ. రతిరాజసుందరా! శ్రితజనమందార
వరకంబుకంధరా! శరణు! శరణు!
శ్రీరమాహృచ్చోర! స్నిగ్ధనీలశరీర!
దీనజనోద్ధార! తే నమోస్తు!
అఖిలలోకాధార! యంబుధిగంభీర!
వరకాంచనాంబరా! వందనంబు;
లోకశుభంకరా! లోలముక్తాహార!
నవమన్మథాకార! నతులు; నీకు

తే. విశ్వసంచార మేరుగంభీర! ధీర!
యఘవిదూర! గోపాలలీలావతార!
యఖిలదానవలోకసంహార! శూర!
మానిమానససంచార! తే నమోస్తు.

వ. అని గోపికలు కీర్తించిరంత

ఉ. జారుఁడు కాఁడు వీఁడు, సువిచారుఁడు; ధీరుఁడు; లోకమోహనా
కారుఁడు; మేరుధీరుఁడు, వికారవిదూరుఁడు, మీఁద భక్తపుం

దారుఁడు; శ్రీరమాహృదయసుధామయిహారుఁడు; మానిచిత్తసం
చారుఁ డటంచు గోపికలు సన్నుతిఁ జేసిరి కృష్ణదేవునిన్

సీ. కనుసన్నఁ జేసి రంగారుసింగారముల్
చిలుకుచు దరిఁ జేరఁ బిలుచునొకతె
బంతు లాడింతురా! బాలకృష్ణా! యని
పిలిచి యొయ్యారము పలుకునొకతె
తలఁపులలోఁ దీపి పులక లెత్తఁగ దోఁగి
యధరసుధారసం బాను నొకతె;
శృంగారరసము ద్రావింతు రారా యని
చిలిపిచూపుల ముద్దు లొలుకు నొకతె;

తే. హృదయ మిది నీది; నీసొమ్ము లేలనాకు
తీసికొని పొ మ్మనుచు మూతి ద్రిప్పు నొకతె
యిట్లు నానావిధాల మన్నించి మించి
వేడ్కఁ జెల్లించుచుండి రా నెలఁత లెల్ల.

గీ. భక్తివైరాగ్యశృంగారభావనములు
ముప్పిరికొనంగ మెలఁతలు ముద్దుకృష్ణుఁ
బూజఁ జేసి విరాడ్రూపమును నుతించి
తలఁపులు ఫలింప వినతులు సలిపి రంత.

ఉ. నింగి విమానపంక్తివయి, నిల్చి నిలింపులు ముద్దు ముద్దుగా
మంగళవాద్యముల్సలిపి మార్దళముఖ్యనినాదమేర్పడన్
బంగరుపూలవాన హరిపైఁ గురియించుచు వేడ్కఁ జేసి యు
ప్పొంగి, త్రివిష్టపస్థలికిఁ బోయిరి; శ్రీహరి చేరె నింటికిన్.

—* ఋషిపత్నులు శ్రీకృష్ణు నర్చించుట *—

వ. ఇట్లు గోపకన్యకల ననుగ్రహించి జగద్వల్లభుం డగు రమావల్లభుండు చెలికాండ్రం గలసి యమునాతీరంబున గోగణంబుఁ బరిరక్షించుచు నుండునంత క్షుత్పీడితు లై యలసిన బాలురు హరిం గాంచి

శా. అన్నా! నేఁ డిది యేమిచిత్రము! యవార్యంబై క్షుద్బాధ మ
మ్ము నొప్పించెడిఁ దాళఁజాలము గృహమ్ముల్ సేరునందాఁక నే
తె న్నైనం బరికించి యిప్పటిముహూర్తిం దీర్ప నూహింపుమీ
పున్నెంబౌ నిఁక నాలసించినఁ జనుంబో ప్రాణముల్ మింటికిన్.

తే. అనుచు దీను లై నెచ్చెలు లాడుమాట
లాలకించిన నందగోపాలకుండు
మందహాసరోచులు మోము నందగింపఁ
బలికె నిట్టుల గోపాలకులను గాంచి.

ఆ.వె. ఒక్క పాండవుఁడె వృకోదరుం డనుకొంటి
నతని కిపుడు తమ్ము లైతి లీర
లెంతొ తడవు గడచెనే? మీరు చల్దులు
గుడిచి; యింతయార్తిఁ బడుట కకట.

ఉ. ఐనను నేమి కావలయు నాఁకటిచిచ్చటు పెల్లు మీఱుచోఁ
బూని యెటో వెతం దొలఁచుపొంతకుఁ బోవలె నల్లదే మునుల్
మానుగ యజ్ఞదీక్ష నవలంబము సేసి వసించుచూవు త
న్మౌనికులంబుఁ గోరికొనినన్ భుజియింపఁగ నిత్తు రన్నముల్.

క. సందేహమ్ము లుడిగి ముని
సందోహము నాశ్రయింపఁజనుఁడీ కొనుఁడీ
విందుల్ నాకన్నులకున్
విందుగ మఱి మఱలి రండు వేగమె పొండీ.

వ. అని మౌనిజనంబు ననుగ్రహింపఁగోరి వెన్నుం డానతిచ్చుటయు వ్రజబాలకులు ససంభ్రమంబుగా యజ్ఞవాటికకుం జని యచటి ఋషులకు సవినయంబుగా ని ట్లనిరి.

ఉ. వందన మయ్యలార వ్రజబాలుర మే మిట కింతదవ్వుగా
మందలఁ గాచుచుండుదుము మా కిపు డుగ్రముగా క్షుధార్తి ప్ర
బ్బెం దడ వైన మృత్యువు ఘటిల్లునటుల్ గనిపించు సానుకం
పం దగఁ బెట్టెడన్న మిడి ప్రాణము లింతట నిల్పఁ బెట్టరే.

తే. అనుడు మునివరు లాగార యాచకులకు
సవన మియ్యది యాంతహాస్యముగఁ దోఁచె
నే? మఖము ముగియకపూర్వ మెట్లు? మీకు
వచ్చు నన్నము పోం డింకఁ బలుకు లుడిగి.

వ. అనవుడు గోపాలబాలురు ద్విగుణీకృతవినయు లై వెండియు నిట్లనిరి

శా. లీలామానుషవిగ్రహుండు హరి పాలించున్ మమున్ బాలగో
పాలుం డై నిఖిలార్థివేకులకు తద్వైశిష్ట్యమున్ మీమదిం
బోలం జూడనెఱుంగరే యతఁడె మమ్ముం బంపె మీచెంత క
య్యా! లే దం చనఁబోక నిల్పఁ జనరయ్యా పోవ నా ప్రాణముల్.

చ. అనవుడుఁ దాపసుల్ కుపితు లై వ్రజబాలురఁ గాంచి కేవల
మ్మును హరి మిమ్ముఁ బ్రోచుటకుఁ బూనిక వహింపఁగ మమ్ముఁబోంట్లని
యనువున వేడ నేల? భువనైకవిభుం డతఁ డేల ప్రోవనుం
డునో యని వేఁడఁ జాతని మనుష్యుల నేమిటి కాశ్రయింపఁగన్.

తే. అనుటయు న్వాని విగతాశు లగుచు బాలు
రెల్ల హరిఁ జేరఁబోయి మునీంద్రు లన్న
పలుకు లెల్లను వినిపింప మెలమెల నగ
వొలయ వారికిట్లనెఁ బురుషోత్తముండు.

చ. వలదు నిరాశ యింతటనె బాలకులార మఱొక్కమాఱు మీ
ర లటకు నేఁగి నేర్పు లమరన్ మునిపత్నులఁ గాంచి వెన్నుఁ డాఁ
కలిగొని యున్నవాఁ డనుఁడు కర్జము దంతియ దాసితోడ వా
రల చనుదెంచి మోద మలరన్ మన కిందున విందు సేయరే.

వ. అనిన నప్పలుకులం గాదనం జాలక గోపబాలురు మునిపత్నుల
సందర్శించి

తే. జనులార! నీరజాతేక్షణుఁడు యశో
దాకుమారుఁ డిచట నాఁకటఁబడి
యంపినాఁడు మమ్ము నమచిత్తల మిమ్ముఁ
గాంచి యిట్లు తెల్పఁ గడఁగుఁ డనుచు.

క. అన విని మునికాంతలు స
న్మునె యడిగెనె మాధవుఁడు పుణ్యం బేమో
చనుఁ డింకి మేము యటనుం
జనుదెంతుము స్వామిపూజ సలుపుటకొఱకున్.

తే. అనుచు గోపాలకుల నంపి యఖిలభోజ్య
వితతి పళ్ళెములయందుఁ బెట్టి యల్ల
తాపసాంగన లఖిలసంతాపహారుని
జరగ తాపంబు మాన్పఁగఁ జనుట లాసి

శా॥ చాలుం జాలురు గొల్లవాఁ డొకఁడు పూజ్యస్థాన మం చెంచి యీ
లీలన్ దేవనివేద్యవస్తువుల నోలిం గొంచుఁ బోఁ జెల్లునే
యీతౌల్యం బిది యెట్టులం గలిగె మీ కింద్రుండుఁ జంద్రుడుంగాఁ
బోలం డోఁచెనె వాఁడు మీకుజతనమ్మాల్ మానుఁ డింకేనియున్.

వ. అని పురుషులు తమ్ము వారించుచున్నను దమయత్నంబు విడువక మునికాంతలు కృష్ణలగ్నమానసలై చనియప్పురాణపురుషుసందర్శించి వినయవినమితోత్తమాంగ లై నిలిచినఁ గని యమ్మహానీయుండు వారల భక్తి మెచ్చి వారి తెచ్చిన యన్నంబులు మిత్రకోటియుందాను నారగించి మునిసతులం జూచి మీరలు మాయెడం బ్రకటించిన బంధుభావంబునకు సంతసించితి మీకెల్ల శుభంబులు గలుగు నింక మీ గృహంబులకుం జనుఁ డనిన నన్నెలంత లతని విలోకించి

క. ఎక్కడిగృహ మిఁక నీ వెక
సక్కెము లాడెదవె మమ్ము జగదీశ్వర! మే
మిక్కడకుఁ దఱలినపుడ
మ్మక్క పతుల్ మమ్ము విడిచి రది యెఱుఁగవొకో!

తే. భవసముద్రంబునందు నూర్పు విడ నేని
యదను చిక్కక తపియింతు మయ్య యింత
కాల మింకను నాజోలి యేల మాకు
స్వామి సంసారతరణసౌభాగ్య మిమ్ము.

వ. అని వేడుకొనువారలం గని నందనందనుండు

శా. రామారత్నములార! మీమనము లశ్రాంతంబు మోక్షంబునే
యామోదించుట నే నెఱుంగుదును మీ రగ్హాల్ సుఁడీ దాని కే
నీమాడ్కిన్ ఘటియింతు మీపురుషు లీదృక్సంగతిన్ జ్ఞాను లై
ప్రేమింపంగలవారు మి మ్మవల నర్థిన్ దీర్తు మీ కోర్కెయున్.

వ. అని సెల విచ్చి యంపిన నమ్మునిసతులు నిజనివాసంబుల కేగినం
గని తాపసులు వారలం గోపింపక తమ యవివేకంబునకు లజ్జించుచుఁ

ఉ. ఎవ్వఁడు యజ్ఞమూర్తియగు నెవ్వనియుచ్చనఁ జేసి మోదముల్
నివ్వటిలున్ జగత్త్రయికి నీరజనాభుఁ డతండె వచ్చినం
గవ్వకునైనఁ గైకొనము జ్ఞానుల మేమని యెంతయేనియుం
గ్రొవ్వితి మిట్టు లంగనలకున్ సరిగాముగదా! మహర్షులై.

వ. అని పశ్చాత్తప్తులై రంత నట గోకులంబున;

—* శ్రీ గోవర్ధన పర్వతోద్ధరణము *—

గీ. ఇంద్రయాగ మొనర్చెదునిచ్చఁ జేసి
నందగోపాదు లెల్ల రానందముసను
యత్నము లొనర్చుచుండఁ గృష్ణార్భకుండు
గాంచి తనతండ్రిఁ జూచి ప్రశ్నించె నిట్లు.

ఉ. ఇంతటితీవ్రయత్నముల నేటి కొనర్చెదరయ్య ? తీరికా
వంతయుఁ గానరాదు; క్రతువా, వ్రతమా? యిది యేమి? యేఫల
భ్రాంతి వహించి చేసెదరు? పాలకుఁ డెవ్వఁడు? కామితార్థము
ల్గాంతుర? సాంప్రదాయికముగా నొనరింతుర? తెల్పవే దయన్.

చ. అన విని నందగోపవిభుఁ డానుడు లన్నియుఁ జాపలంబుచే
ననెడు నటంచు భ్రాంతియుతుఁ డై మఱుమాట వచింపకున్నఁ గ
న్గొని, హరి కృష్ణుఁ డిట్లనియె; గోపకు లెల్లరు నేకదీక్షతోఁ
బనులొనరించుచుండ, నిఁక బాలుర మేము నెఱుంగరాదొకో?

గీ. శత్రుమిత్రత్వములు లేని సజ్జనుఁడవు
స్వపరభేదము లెంచని సాధుమూర్తి
వీవు; తండ్రీ! యుదాసీనుఁడేల యాదు
తెలుపఁగఁ జెప్పకపోదు వి దేమి యనుడు.

మ. ప్రతిసంవత్సర మింద్రయాగమనుపేరం జేయుచున్నార; మీ
క్రతు వాభీరకులస్థు లెల్లరకుఁ బూర్వాచారవృత్తంబు; దై
వత మింద్రుండు; సకాల వర్షవసతిన్ వాంఛించి, మేఘాధిపుం
డతఁ డైయుంటను గొల్చుచుంటి మిదియే యావద్విశేషం బగున్.

గీ. అతఁడు కరుణాసముద్రుఁడై యనుపుచుండు
కతనఁ సస్యానుకూలసకాలవర్ష
ములఁ గురిసి మేఘపంక్తి గోకులము నెల్లఁ
గడుసుభిక్షమొనర్చెడు కన్నతండ్రి.

గీ. నిగ్రహానుగ్రహసమగ్రనియతుఁ డౌచు
నెవఁడు క్షేమోదకములచే నెల్లసస్య
ములను బండించు నాపంటవలన వాని
దొలుతఁ బూజింతు మిది మనకులమురీతి.

కం. అని నందుఁడు వచియించిన
విని చిఱున వ్వాననమున వెలయఁగఁ గృష్ణుం
డనె గోపాలకు లెల్లరు
వినఁగా గంభీరవాక్య విస్ఫురణమునన్.

సీ. కర్మముచేతనే గలిగెడు సుఖదుఃఖ
భయశుభానంద సంభావితములు
పూర్వకృతవిశేష పుణ్యపాపములచే
నుచ్చనీచస్థితు లొనరుచుండు
నెవ్వఁడేకర్మము నెట్లాచరించునో
తత్తత్ఫలంబులే తారసిల్లు
నాత్తఫలంబవశ్యానుభోక్తవ్యము
తప్పఁబోవదు తీర్పఁ దరము కాదు

తే. పూర్వసంచితఫలము లీ పుట్టువందు
నిప్పటివి భావిజన్మమం దెసఁగుచుండు
కర్మఫలదాత యీశుఁడు గాక యెవఁడు
కర్త యగు నీప్సితార్థము ల్గలుగఁ జేయు.

గీ. పూర్వ కర్మానుసరణ మై బుద్ధి పుట్టు
బుద్ధిపరమాత్మచ్ఛాయ యై పొసఁగుఁ గాన
నందు నుత్పన్న మైన యూహాదికములు
మార్గదర్శకములు సూవె మనుజులకును.

ఉ. జీవులు పూర్వకర్మఫలశేషముచేతనె కర్మభూమియం
దీవిధిఁ బుట్టు వందుటలు నెవ్వని కెప్పటి క్షేత్రదేశమం
దేవిధమైనప్రాప్తి ఘటియింపఁగనున్నదొ యట్టివాని నా
త్రోవకు లాగి భోగ్యవసతుల్విధియించును భాగధేయముల్.

మ. ఘనగోబ్రాహ్మణపర్వతప్రియముగాఁ గావించు యాగంబె స
జ్జనమాన్యం బగు గోపజాతులకు వాంఛాసిద్ధి యద్దాననే
యొనఁగూడున్ బ్రియమార నెల్లరును నుద్యోగించి యీయింద్రయా
గనిమిత్తంబుగఁ జేయువస్తువులతోఁ గావింపుఁ డాయజ్ఞమున్.

గీ. తనపూర్వకర్మంబునే దిద్దుకొనక యెప్పు
డసురపీడితుఁ డౌనింద్రుఁడా ప్రపంచ
కర్మసంచితములఁ బాపఁ గలుగువాఁడు
గ్రుడ్డివాఁ డెట్లు గ్రుడ్డికిఁ ద్రోవఁ జూపు?

గీ. జలదములు రజోగుణముచేఁ గలిగినయవి
దేశ మెల్లెడ వర్షించితీరవలయుఁ
దజ్జలంబులచేతనే దైవసృష్టి
నిలుచు నింద్రునిపని యేమి కలుగు నిందు?

ఉ. కాన మహేంద్రయాగమును గ్రమ్మరఁ జేసియు మీరలిందఱున్
గోనగ, భూసుర ప్రియము గొల్పు క్రతూత్తమ మాచరింపఁగాఁ
బూనుఁడు భుక్తిముక్తిదముఁ బుణ్యవివర్ధనకృత్య మాటచే
నేనును సమ్మతింతు నని నిశ్చలుఁడై హరి కృష్ణుఁ డాడుచున్.

క. నాయాదేశవిధానము
న్యాయం బని తోచునెడల నయ్యైవిధులం
దీయద్రిరాజపూజం
జేయుఁడు సంకల్పసిద్ధిఁ జెందుఁడు మీరల్.

సీ. పాయసాపూప భోజన భాజనములు
భక్తితో సమర్పించుఁడీ బ్రాహ్మణులకు
ధేనువుల నెల్లఁ గై సేసి తృణము లొసఁగి
పూజ గావించి తనుపుఁడీ పుణ్యులార!

క. గోవర్ధనపర్వతమే
గోవులకును మనకుఁ గూడఁ గులవర్ధనమౌ
గావున నందఱ మిట కే
పోవుద మర్పించి సుఖముఁ బొందుద మన్నన్.

క. నందాదులు విని బ్రహ్మా
నందము దళుకొత్త బాలనాయకునాజ్ఞల్
పొం దగు నని తలఁ దాల్చిరి
యందఱు గిరిపూజ సేయ హర్షముతోడన్.

సీ. గో, విప్ర, కుధరపూజావిధానములకు
వలయుసామగ్రులు పదిలపరచి
యాబాలగోపాల మాభీరకులజులు
సుస్నాతులై పరిశుభ్రవసన
ములఁ గట్టి యుచితరీతుల నలంకరణము
లొనరించుకొని భక్తియుక్తు లౌచు
శకటములం గట్టి సర్వసామగ్రుల
నందుంచి వివిధవాద్యములు మ్రోయ

తే. బ్రాహ్మణాశీస్సులను బొంది వారిఁగూడి
సంభ్రమమ్మునఁ బయనము ల్సల్పి సల్పి
యమలయమునానదీతీరమందు వెలయు
నట్టిగోవర్ధనాద్రికి నరిగి రెల్ల

ఆ.వె. బ్రహ్మవేత్త లైనబ్రాహ్మణోత్తము లెల్ల
రగ్నులందు హోమ మాచరింపఁ
జెలఁగి గొల్లవారు జేజేరవంబుల
నుచితపూజనంబు లొనరఁజేసి.

గీ. మందలను వెంటఁ దోలుచు మందగతుల
సాగి ప్రీతిని సర్వు లానందవశత లై
దనర గోవర్ధనగిరి ప్రదక్షిణంబుఁ
జేయుచుండిరి హరియాజ్ఞఁ జెంది వారు.

చ. తొలుత ధరామరోత్తములఁ దోఁపుభక్తిని బూజఁ జేసి ని
స్తులరుచిరాన్నభోజ్యవసతు ల్లలిగించి నమస్కరించి ని
ర్మలు లయి భూరిదానములు మన్నన నిచ్చి ప్రదక్షిణాదికం
బులు నెరవేర్చి దీవెనలఁ బొంది సుఖించిరి గొల్ల లెల్లరున్.

చ. అనయము గోగణంబుల సముంచితరీతి నలంకరించియున్
దృణములు లేఁతపచ్చికలు తీయనిభక్ష్యము లన్నరాశి యిం
పొనరఁగ నారగించుటను నుంచి సముక్తపరిష్క్రియాది పూ
జనవిధు లెల్ల శాస్త్రవిధిఁ జల్పిరి యాదవు లెల్ల రుబ్బుచున్

గీ. అంతఁ గల్పోక్తవిధిగ బ్రాహ్మణులవలనఁ
బర్వతమునకుఁ బుణ్యాహవాచనములుఁ
జేసి శాస్త్రీయకుంభముం బోసి వివిధ
విధులఁ బూజ లొనర్చి రాభీరకులులు.

ఉ. పిమ్మట బంధుమిత్రులును బ్రేమ దలిర్పఁగ బంతిదీర్పఁగాఁ
గమ్మనివిందుభోజనముఁ గాంచియు ముచ్చట దీర సర్వభూ
తమ్ములుఁ దృప్తిఁబొందునటు తద్రుచిరాన్న సుభక్ష్యశేషము
ల్సమ్మతి నంది వడ్డనలు సల్పిరి యాదవు లుల్లసిల్లుచున్.

సీ. నందాదిగోపాలబృందము శ్రీహరి
కీర్తన ల్పాడుచుఁ గేలు మోడ్చి
గోపికాయువతులు కూడి కృష్ణకుమారు
బాలచేష్టితములఁ బాడుకొనుచు
బాలబాలికలు సొంపార వేణునినాద
ములు సెలంగ వినోదకలితు లగుచు
బ్రాహ్మణోత్తములు సంభావితులై వేద
పారాయణమ్ములఁ బ్రముదితులుగ

తే. మందలను వెంటఁ దోలుచు మందగతుల
సర్వు లానందవివశులై సాగి ప్రీతి
దనర గోవర్ధనగిరిప్రదక్షిణంబుఁ
జేయుచుండిరి హరియాజ్ఞఁ జెంది వారు.

మ. హరి కృష్ణుండు గిరీంద్రరూపధరుఁడై యాకుంభరాశ్యన్న మ
త్తఱి భక్షించియు నేనెపర్వతుఁడ భక్తత్రాణపారీణుఁడన్
బరమోత్సాహముతోడఁగూడి నగగోబ్రాహ్మణ్య సంతృప్తి కె
ల్లరు గావించు క్రతూత్తమంబు కడునాహ్లాదంబు మాకయ్యెడిన్.

వ. అని వచించె నంత

క. కరచరణాద్యవయవములు
పొరసినగిరిరూపధరునిఁ మునిన్
హరిఁ గృష్ణుఁ గాంచి సర్వులుఁ
బరమానందమున మ్రొక్కి పలికిరి ప్రీతిన్.

క. పర్వతపురుషుఁడు లోచన
పర్వముగాఁ గానుపించెఁ బసులను మనలన్
సర్వత్ర కాఁచి ప్రోచెడు
నిర్వక్రమవిక్రముండు నియతుఁ డటంచున్.

ఉ. అందఱు సాగిలంబడి కృతాంజలులై మనసార మ్రొక్కి స్ర
క్చందన దక్షిణాదు లిడి స్వామి త్వదీయుల మేము మమ్ము మా
మందల విప్రవర్యుల సమస్తజగంబుల సర్వదేవతా
బృందముఁ బ్రోచి రక్షణ వహింపుము పెంపుము పర్వతప్రభూ.

గీ. భూమి యంతయు సస్యసంపూర్ణ మయి స
కాలవర్షము లుఱియంగఁ గఱవుఁగాట
కములు లేక సుభిక్షమై కాల మొప్ప
నట్టు లాశీర్వదింపు మోయద్రిరాజ.

గీ. ఇంద్రయాగమునకు సేకరించినట్టి
వస్తుసామగ్రులను నిట్లు వ్యయ మొనర్చి

పర్వతక్రతువును జేసి గర్వపడెను
గొల్లలం గని సురపతి కుపితుఁ డౌచు.

శా. ఏటేటన్ బొనరించుయాగమును నేఁ డీకృష్ణపోగండుఁ డు
ద్ఘాటించెన్ వ్రజవాసు లెల్లరు గడుం గర్వోన్నతిం బొంది నా
మాటే యెంచరు గాని పోఁతు నిఁక నీమాయార్భకుం డెట్లు నా
యాటోపంబు సహించునో యనుచు నాకాధీశుఁ డుద్వేగి యై.

గీ. ప్రళయకాలమునందు బ్రపంచభాగ
మెల్ల నేకార్ణవ మొనర్చి యెసఁగుచుండు
నట్టి సంవర్తకగణమేఘానీకములఁ
బిలిచి యింద్రుఁడు కుపితుఁడై పలికె నిట్లు.

ఉ. కంటిరె! బాలకృష్ణుఁ డట కాని పను ల్పచరించుచుండె నా
తుంటరిమాట నమ్మి పెడత్రోవలు పట్టిరి గొల్లవారు నా
వంటిబలాఢ్యుని న్ద్రిదశవంద్యునిఁ బూజ్యుని నోహటించి యీ
కొంటెకులాలు ప్రాముకొనుకోరిక లేమిటొ నేను జూచెదన్.

క. కృష్ణుఁడు మానవమాత్రుఁడు
జిష్ణుఁడను నేను నాకుఁ జేసెడు క్రతువా
కృష్ణ ప్రియముగఁ జేసిరి
వృష్ణికులోద్భవులు వారివీర్యముఁ గందున్.

శా. ఐనం జూచెద మీరు పోయి యిపుడే యాగోకులం బందు మీ
మానైపుణ్యము లొప్పునట్టుల శిలామిశ్రంబుగా దంతిహ
స్తానితంబుగ వర్షధారలను భూమ్యాకాశము ల్మట్టుచం
డానన్ ముంచుఁడు బృందభూమి నని యుద్దామంబుగాఁ బల్కుచున్

శా. మాయాజ్ఞ ల్శిరసావహింపక పృథఙ్మార్గం బపేక్షింతురా
మీయౌన్నత్యము లాఱిపోవును జుఁడీ మీవెంటనే నేనునున్
నాయైరావత మెక్కి వత్తు నని యాజ్ఞ ల్వెట్టి సోత్కర్షుఁడై
మాయాతీతుమహత్త్వముం గనక దౌర్మార్గ్యంబుగా నింద్రుఁ డుండెన్.

మ. తనయైరావత మెక్కి వజ్రమును జేతం బట్టి ధాత్రీధరం
బును ఖండించెడు నాఁటియుత్సవములందోఁ జోదొం బంతోద్వేగియై
ఘనసంవర్తక మేఘసంఘములు నుగ్రత్వంబునన్ వెంటనే
చని బృందావనభూమిపైఁ జడల నిస్తాంద్రంబుగాఁ గూడియున్.

మ. పగలే చీఁకటు లావరించె దిశలన్ బ్రహ్మాండభాండంబులా
బగులం గొట్టెడు మేఘగర్జితము లుత్పన్నంబులయ్యెం ధగ
ద్ధగితాక్రాంతనుకీచిరాగణము ప్రత్యక్షంబుగా దారుణో
గగనంబు ల్ముడివెట్టు ధారలొలికెన్ గాలాతివేలంబుగన్.

క. మిడిమేలపువాన యిదె
క్కడిదో యిటు లూడిపడెనుఁ గాని మును పె
న్నఁడు విని కని యెఱుఁగ మటం
చడకుచు గోపాలురెల్ల రాత్రి మునుఁగుచున్.

చ. బెదరినగోగణంబులను బిట్టుగ నార్చుచుఁ బట్టి తెచ్చుచున్
బనుగురుఁ జెట్టుగుట్టలకుఁ బాఱి వరాంగము లొప్ప దాఁచుచున్
జిదిమెడు మంచుగడ్డలకుఁ జిందఱవందఱ నంది కుందుచున్
హృదయవిదారకం బయిన నేడ్చిరి గోపకులెల్ల నార్తులై.

చ. కనుఁగొని కృష్ణదేవుఁ డిది కర్మఠుఁడైన మహేంద్రుకృత్య మా
నని మది నిర్ణయించుకొని యాతని పొతర మార్చునట్టి చో
ప్పుచు వ్రజవాసులెల్ల సిగపూవులు వాడకయుండురీతిగా
మనుచుట నుత్తమం బయినమార్గముగాఁ దలపోసి యుగ్రుఁడై.

క: చని గోవర్ధనపర్వత
మును జేతులఁ బెఱికి లేపి మొగిఁ జిత్రవిధం
బున నిల్పి గోపజాతిని
మనుపం దలపోసె శక్తిమంతుఁడు వేగన్.

ఉ. చూపుఁడువ్రేలితో నగముఁ జొక్కముగాఁ బయి కెత్తి నిల్పి యో
గోపకులార! చూడుఁ డిదిగో నగరాజము మిమ్ముఁ బ్రోచు హృ
త్తాపము లాఱి మందలును దారును నీగిరిక్రింద హాయిగాఁ
గాపుర ముండఁబోలు భయకారణ మేమియు లేదు మీ కిటన్.

ఉ. ఈ పసిపాప యేమి భరియించుట యేమి నగం బటంచు నుం
జాపలను న్వహింపనుండు సాగరపర్వత కాననాపగా
వ్యాపక మా చరాచరధరావరణం బది పైని వ్రాలినం
జూపుడు వ్రేలు వ్రాల దొకసుంతయు భీతిఁ దలంగి నిల్వుడీ!

కం. శ్రీవరుఁ డివ్విధిఁ బల్కిన
గోవర్ధననగము క్రింద గోపాలకులున్
గోవులు గోపిక లెల్లరు
భావము లొక్కింత దిటవుపడి నిశ్చయులై

చ. హరికరుణావిశేషమున నాగిరిగర్తమునందు నీరము
లొరకయు శీతవాతములసోకుడు లేకయు వర్షబాధయే
యెఱుగక గోపగోపికలు నెల్లరు మందలతోడ హాయిగా
జరిపిరి సప్తవాసరము సౌధములో వసియించురీతిగన్.

గీ. క్రతువునకు దెచ్చికొనుపదార్థములయందు
మిగిలినవి వాడుకొనుచు రేఁబవళు లందు
భజనలొనరించుచును గోపవారమెల్ల
నెడతెఱపి లేనిజడివాన గడపి రిటుల.

క. శ్రీవత్సాంకితవక్షా!
సేవితసురపక్షా! దుష్టశిక్షణదక్షా!
భావోన్మాదవిపక్షా!
గోవర్ధనకలిత సకలకువలయరక్షా!

క. జయ జయ లక్ష్మీకృష్ణా!
జయ జయ గోపాలకృష్ణ! జయ శ్రీకృష్ణా!
జయ కృష్ణా! హరి కృష్ణా!
జయ గోవర్ధనగిరీంద్రసంయుతకృష్ణా!

గీ. ఆత్మవిజ్ఞానదీపిక లహరహంబు
దనరునట్టిభక్త్యవిచ్ఛిన్నతైలధార
లొలుకుచుం గోపగోపికాదు లిటు మెచ్చి
హరి కృపాపాత్రులై గొల్ల లతిశయిల్లి.

వ. అంతట గగనంబుననుండి సురలంతో గోపకులయుల్లాసంబు వీక్షించుచు

మ. తలలోఁ బూవులు నైన వాడ వాకనిం దండింపఁగాలేరు ని
శ్చలభావంబున నేనొనర్చినపనుల్ సారంబులా కావు గో
కులమం దీహరి పుట్టి కృష్ణుఁ డనగా గోవర్ధనోద్ధర్త యై
నిలువ న్నాదుప్రతిక్రియ ల్గెలువనౌనే యంచు నింద్రుం డాగిన్.

క. బలవంతునితో వైరము
వలచి వలచి తెచ్చికొంటి వారకపోదీ
ఖలకార్యఫలిత మంచును
దలపోసి చలంబు మాని దైవతరాజున్.

శా. ఓసంవర్తకామేఘమా చనుము నీయుద్యోగము న్మాని, యెం
తోసంరంభము జేసినాఁడ హరి నే యుత్కంపితుం జేయఁగా;
మోసం బెంచితి సత్యవిజ్ఞతను గోల్పోతిన్; రమానాథుఁడే
యీసౌందర్యనిధాన మానను చు నూహింపం గలా యంచునన్.

ఉ. సిగ్గునఁ బాకశాసనుఁడు శ్రీపతికిం దనమోముఁ జూపఁగా
బెగ్గిలి పాఱిపోయె; తన భీష్మము నూష్మము భస్మమై చనన్
దిగ్గనఁ బాఱు మేఘము లదేగతి పట్టె; విహంగవీథిలో
నిగ్గుగఁ దోఁచె సూర్యుఁ డతినిర్మల మయ్యెను మేఘపంక్తులున్.

మ. కని శ్రీకృష్ణుఁడు పల్కె; సూర్యుఁ డదిగో కన్పించుచున్నాఁడు హె
చ్చిన నీరంబులు తగ్గిపోయినవి; దుశ్చేష్టుండు మారోర్మె మగున్
మన కేయడ్డము లేదు; పొద మన సమ్మానించి గోపాలు రో
కనిమేషంబున సిద్ధమై రచట; స్వగ్రామంబునుం జేరఁగన్.

ఉ. అంతటఁ గృష్ణబాలుఁడు నిజాంగుళియందలిపర్వతంబు, ని
శ్చింతగఁ గ్రిందికిం దిగిచి చేర్చె యథాస్థలమందు; నొప్పుగన్
బంతులు దీరి దివ్యులు సెబా సని, దుందుభు లాదితూర్యముల్
వింతగ మ్రోయుచుం జదల వేడుకఁ జేసిరి పూలు చల్లుచున్.

గీ. నిగ్రహానుగ్రహసమర్థ నీలవర్ణు
ప్రాపు గల్గిన గోపాలవార మెల్ల

మందలను దోలుకొనుచు సానందులగుచు
గృహములం జేరఁ బోయిరి కృష్ణుఁగలసి.

సీ. గోవర్ధనోద్ధార! కువలయామృతకర!
గోపీహృదయచోర! పాపదూర!
గోకులసంచార! గోపాలకిశోర!
నీలజీమూతసన్నిభశరీర!
యాశ్రితమందార! యఘదైత్యసంహార
యఖిలలోకాధార! వికృతిదూర!
యింద్రగర్వవిదార! యిందీవరాకార!
బృందావనవిహార! పృథులశూర!

తే. మారసుకుమార! మేరుగంభీరధీర!
నిర్వికార! నిరంజన! నిగమవినుత!
భవభయవిదూర యిందిరాప్రాణనాథ!
వేణుగోపాలరూపధరా! నమోస్తు.

వ. అని నిర్భరానంద కలితులై కీర్తించుచు

మ. హరినామస్మరణం బొనర్చుచుఁ బ్రమోదాంతర్యులై గోపకు
ల్సరిగా నిండ్లకుఁ జేరి బాలకునవిజ్ఞాతప్రభావంబు వి
స్ఫురితోజస్సుఁ బరాక్రమంబు సమయస్ఫూర్తిప్రయోగంబు నా
చరణప్రాప్తవిధంబు లెంతురు మహాశ్చర్యంబు వాటిల్లఁగన్.

శా. ఏ డేండ్లైనను లేనిబాలకుఁడు వీఁ డేమీ మహాభారమై
చూడంజాలని యెంచఁగూడని మహాక్షోణీధరంబే మొకో
క్రీడాకందుక మట్లుఁ బుట్టగొడుగున్ గేలించుచందాన నౌ
రా! డాకేల వహించె బాలకుని కార్యం బౌనె యాచెద్దమున్.

గీ. జననమా? ప్రాకృతాభీరసంఘమందు
గడపుపనులా యనన్యదుర్గ్రాహ్యవిధము
లౌర! యశ్రుతపూర్వ మీయద్భుతములు
బాలుఁడో వీఁడు శ్రీరమాలోలుఁ డేమొ.

సీ. కను లైన సరిగ విప్పనో లేదో యానాఁడె
పూతనపా ల్ద్రావి పుటము వేసె
బూలతొట్టైను నూఁగుమూఁడుమాసంబుల
వాఁడె బండిని దన్ని పాప మణఁచె
నేడాదివాఁడెగా యెగసి తృణావర్తుఁ
గంఠము నొక్కుచుఁ గసిమసంగె
నఘవత్స బక ధేనుకాసురావళి నెల్లఁ
జీల్చి చెండాడి హసించి మించె
తే. కాళియోరగు ఘనఫణాగ్రములయందుఁ
గూడి యానందతాండవ మాడి వెలసె
దావవహ్నిని మ్రింగి సంతాపమార్చె
నారయెటువంటివాఁడో యీ యర్భకుండు.

సీ. లోకంబు లెల్లఁ జీకాకుఁ బెట్టెడునట్టి
యఘదానవునిఁ జంపు టలఁతిపనియె?
చండప్రచండమార్తాండతేజుం డైన
దుష్టప్రలంబుని ద్రుంపనౌనె?
యేకాహుతిగ రేగి లోకము లక్కబళించు
దావవహ్నిని మ్రింగఁదరమె? చెపుమ!
నలువయంతటివాని తలవంచి వెఱపెంచి
భీష్మముం డించుట పిల్లలాటె?
గీ. త్రిజగదధినేత లోకైక ధీవిధాత
దేవతాసార్వభౌముని ధిక్కరించి
పుట్టగొడుగట్లు పర్వతమును ధరించి
మమ్ము గాపాడు టిద్ది సామాన్య మగునె?

చ. ఇతని మహత్త్వ మెన్నుటకు నెవ్వరి కౌ? నొక కేవిః యెన్నియే
జతనము లిట్టివే పొసఁగె సాధ్య మసాధ్యము కానరాదు నే
కృతమయిన న్నఖాగ్రమునఁ గేల్పడి యుండినరీతిఁ దోఁచు న
ద్భుత మిది యెట్టు లేర్పడెనొ పుట్టిననాఁటను గోత వీనికిన్.

క. ప్రాకృతులగు గోపాలురు
శ్రీకృష్ణుని మహిమ లెల్లఁ జెప్పిన నందుం
డూఁకొని నవ్వుచు నిట్లనె
శ్రీకరుఁ డవతారమూర్తి శిశు వితఁ డనుచున్.

మ. మును గర్గుండు వచింపలేదె? హరియే ముమ్మూర్తు లన్నందనం
దనుఁడై గోకులమందుఁ బుట్టె నని యాదామోదరుండేసుఁడీ
ఘనుఁ డీకృష్ణకిశోర మింతసకి దుర్గ్రాహ్యంబులుం జేయఁజా
లని కార్యంబులు లేవు లే వితఁడు లీలాబాలగోపాలుఁడౌ.

సీ. ఎవ్వాని సేవింప నిందిరాదేవియే
తఱివేచి దరిఁ జేర నరయుచున్నొ
యేమూర్తి దర్శింప నింద్రాది సుర లెల్లఁ
బడిగాపువడి పంచ విడువలేరొ
యేధన్యుకరుణకై సాధను ల్చలపట్టి
బహుకాలతపమునం బడయుచుంద్రొ
యేదివ్యు వర్ణింప నిచ్ఛమై ఫణిరాజు
ఫణసహస్రము వెన్కఁబడుచునున్నొ

తే. యెవని కనుసన్నమాత్రాన నెల్లవారు
బద్ధహస్తములను సిద్ధపడుచునుందు
రట్టిమహనీయమూర్తి దేవాదిదేవుఁ
డాదినారాయణుఁడు కృష్ణుఁ డయ్యలార!

మ. మనప్రాప్తంబున మందలో నొకఁడుగా మాయాకిశోరంబుగా
మననేస్తంబుగ నాప్తబంధువుఁడుగా మన్నించుచున్నాఁడు నా
తని ముద్దాడుచుఁ బ్రేమఁ గాంచుచు వినోదప్రౌఢతిం జేయుచున్
గనులారం గనుచుంటి మట్టి మనభాగ్యం బెట్టిదో యెంచుఁడి.

చ. దినకరతేజుఁ డీఘనుఁడు దేవహితార్థము మానవాకృతిన్
గని మనవంశమండనుఁడుగా రహియించెఁ గుమారకృష్ణుఁడై.
దనుజవిమర్దనుండు తనధర్మము దీర్ప ననేకదుష్టులన్
హననముజేసెఁ జేయు నిఁక నద్భుత మేమియు లే దటంచునున్

ఉ. నామఁడు తెల్పఁగా విని యనంతుఁడు కృష్ణుఁడు గా నెఱింగి యా
నందముఁ జెంది గోపతతి యాత్మల నాత్మ యతండె యంచు నా
సుందరనందనందనునిఁ జూడఁగ వైష్ణవమాయఁ గప్పియున్
డెందముల న్మఱల్చెఁ దొలిరేవను గొల్పడి గోపబృందముల్.

క. తమపూర్వకృష్ణుఁడే యని
తమకము గొని చెలులు గోపతతి గోపికలున్
క్రమవిధుల న్వర్తించిరి
సుమహితమహిమంబు బుద్ధిఁ జూడనికడఁకన్.

క. గోవర్ధనపర్వతమును
శ్రీవరుఁ డొకపుట్టగొడుగుచెలువున నెత్తన్
దేవర ముడిగినయింద్రుఁడు
దేవుని దర్శింప వచ్చి దీనుండగుచున్

మ. కుమతంబు న్విడి యేకతంబున శిరఃకోటీరరత్నప్రభా
సమకాంతిచ్ఛట లొప్ప పాదములపై సాష్టాంగదండప్రణా
మము లర్పించుచు వ్రాలి వేడుకొనుచున్ మన్నింపు మోదేవదే
వ మహాత్మా హరి కృష్ణ మూర్ఖుఁడను దుర్వాచాలుఁడన్ దీనుఁడన్.

ఉ. నీమహనీయతత్త్వమును నేరక బాలుఁడ వంచు నింతగాఁ
దామస మంది చేసితిని తప్పు గ్రహించి పరాఙ్ముఖుండనై
వ్యోమముఁ జేరఁ బాఱితిని నుల్లము జల్లుమనంగఁ జేరి నీ
కోమలపాదపద్మములు గొల్చితి నన్ను క్షమింప వే యిఁకన్.

శా. నేనే సర్వజగన్నియామకుఁడ నాని స్తంద్రగర్వంబుతో
జ్ఞానజ్యోతిని గోలుపోవుచుఁ దమస్సంక్రాంతిమై నిట్లు నా
చే నైనన్నిప్రతిక్రియ ల్సలుప సంసిద్ధుండ నైనాను గో
పానీకంబు చకుం; గ్రతూత్తమము విల్పంజూచి నీచుండ నై.

సీ. సర్వపర్వంసహాచక్రమునకుఁ దండ్రి
వాచార్యుఁడవును నియామకుఁడవు
జ్ఞానోపదేష్టవు సంరక్షకుఁడవు సు
ధీపాలనోద్యోగదీప్తుఁడవును

గర్తవు భర్తవు హర్తవు స్వప్రకా
శస్వరూపుఁడవు విజ్ఞాననిధివి
నిత్యనిర్మలసత్యనిధి నవాఙ్మనస
గోచరుఁడవు సత్వగుణుఁడ వీవు

గీ. ఆదిమధ్యాంతశూన్యుఁడ వవ్యయుఁడవు
దేవదేవుఁడ వీవు గుర్తింపఁదరమె
నన్నుబోంట్లకు లోకసన్మాన్యచరిత
తప్పు లున్న క్షమింపుమీ దయ దలిర్ప.

గీ. నానిమిత్తమై గోపకు ల్వాసి సేయు
క్రతువు విఫల మౌటను బ్రతీకారములను
జేసె గోగోపనాశముఁ జేయుఘాతు
కమున కొడిగట్టినాఁడ దుర్గర్వమునను

గీ. అట్టియైశ్వర్యమదవృత్తి నాపివేయ
బాలకరి తుండముఁ బద్మనాల నెత్తు
లీల గోవర్ధనాద్రి డాకేల నెత్తి
వానబాధ తీర్చితివి నీవారి కెల్ల.

ఉ. ఇంతటి దుష్టచర్య లివి యెన్నఁడు నేరికి నెంచనట్లు నా
స్వాంతము దీర్చి దిద్దుము కృపాపరిపూర్ణుఁడ వౌచు నేఁటిదు
శ్చింతనముల్ క్షమించి దయఁ జేయుము చేయ నిఁ కెన్నఁ డిట్లు శ్రీ
కాంత ! యటంచు వేడుసురకాంతునిపై హరి జాలి నొందియుఁ

మ. విను సంపన్మదమత్తు లౌజడులు దుర్వృత్తంబు లూహించుచున్
నను గుర్తింపరు; మద్దయార్హులగుపుణ్యాత్ములం బూని ని
ర్ధనులం జేసెద లోకవృత్తములు మిథ్య ల్గా నిరూపింతు లో
చనయుగ్మంబును విప్పఁ జేయుట కిదే సన్మార్గ మూహింపఁగన్

సీ. షడ్రసోపేతభోజనతృప్తుఁ డగువరుం
డాఁకలిమంటల నరయఁగలఁడె ?
సంతతసౌఖ్యవిస్తారుఁ డౌమత్తాత్ముఁ
డొరులకష్టసుఖమ్ము లెఱుఁగఁగలఁడె ?

యముఁ గప్పునవకును వాహన మెక్కు శ్రీమంతుఁ
డన్యవాహనాయాస మరయఁగలఁడె ?
యారోగ్యవంతుఁడై యిలరాజభోగి వ్యా
ధిగ్రస్తువెత గుర్తింపఁగలఁడె ?

తే. ధ్వాంత మున్నప్పుడేకదా కాంతివిలువ
దెలియనౌఁ గావున ధనాధిపులను నెల్ల
నిర్ధనులఁ జేసి వారిని నే నివృత్తి
వలన నడపింతుఁ బెనుకష్టములను గూర్చి.

శా. నీవైశ్వర్యమదంబుచేత గద స్వామిం గూర్చి గో, గోప, గో
పీ వారంబును ద్రుంప నెంచితివి నీవీరంబు గోల్పోయి గా
దా విచ్చేసితి వింతకట్టు నటులే యైశ్వర్యయుక్తు ల్సహా
ద్భావంబు న్విడనాడి యోర్చెద రహంభావంబుచేఁ జేవలన్.

సీ. కన్నులు కల్గియుఁ గనలేరు దుర్గర్వ
శర్వరి వెన్నంటి చాటుపెట్టఁ
జెవు లుండి విన సాహసింపరు నిర్లక్ష్య
భూత మావేశించి భీతిఁగొల్ప
జిహ్వ యుండియు మాట సెప్ప రహంభావ
సోన్మాదభిత్తిక చుట్టుముట్ట
హృదయ మున్నను ద్రవియింపరే రభిమాన
వప్రము నలుదెసల్ బరిఢవిల్ల

తే. గ్రుడ్డి, చెవిటి, మూక, గురురోగి మున్నగు
నార్తకోటి కాశ్రయంబు నీరు
చచ్చి చావనట్టిసంపన్నరోగుల
కౌషధమ్ము లేమి యనుట వింటె.

గీ. నీయహంకృతి గర్వము నివురు సేయ
నేనె క్రతుభంగ మొనరింపఁ బూనుకొంటిఁ
బొమ్ము సరి కాని స్వాతిశయమ్ము వీడి
భూతదయఁ గని సౌఖ్యముఁ బొందు మింక

వ. అని హరి హరిహయుఁ బ్రబోధించి సెలవిచ్చి యనుపుటయు

సీ. కమలాసనుసుయాజ్ఞ గని కామధేనువు
  వత్సాళితో బృందవనిని జొచ్చి
లీలావతారగోపాలబాలునిపాద
  సరసిజమ్ములక్రోల సాగిలపడి
మనుజవాక్యముల ని ట్లనె విశ్వభావన
  విశ్వాత్ముఁ డవు వేదవేద్యుఁ డీవు
బరమదైవమ వౌట బ్రాహ్మణగోదేవ
  తాపతి వై పృథ్వి దనరునట్లు

తే. నీకు నభిషేచన మొనర్ప నిఖిలసురల
  వనుపునం బద్మభవుఁడు న న్ననిపినాఁడు
  క్షీరధారలచే నభిషేక మిపుడు
  చేసెదనటంచు ననుమతిఁ జెంది కడఁగి.

సీ. దేవులు దేవమాతృకలును నదితియుఁ
  బ్రేరణంబొనరింపబ్రియము మీఱ
సురపతి దేవర్షివరులతో నేతెంచి
  తుంబురు నారదాదులు సుమంత్ర
ములు పఠియింపఁగా మునులెల్ల రాశీర్వ
  దించుచుఁ గీర్తి వర్ణించుచుండ
గరుడగంధర్వకిన్నరసిద్ధచారణ
  విద్యాధరులు గూడి వినుతి సేయ

తే. నప్సరస లాడ, వివిధతూర్యములు మ్రోయ
  నాతఁ డైరావతకరంబునందుఁ గలుగు
  సురనదీతోయములఁ జేసి హరికుమారు
  శిరముపై నభిషేకించి చేసె నతులు.

క. కామధేనువుపాల నాకాశగంగ
  తోయముల నభిషేకము తోరముగను

జేసి గోవిందయనుచు జే, జే, రవము ని
సెలఁగఁ బిలిచిరి గోపాలుఁ జిన్నికృష్ణు.

మ. విపులం జల్లిరి దేవతల్ ప్రసునసంపెం నాథుగోపాలతల్లుల్
వరనీరంబులతో నదీవితతియున్ భాసిల్లె మాణిక్యదీ
ప్తి రహించెన్ గనుబున్ లతాళితరుసంతానంబు శోభించె నీ
ధరణిం బోషకసస్యసంపద సమృద్ధం బయ్యె నప్పట్టునన్

గీ. దేవతాపతి మున్నగు దివిజు లెల్ల
గోపకృష్ణునియానతి గొని రయమున
వారివారిగృహంబులఁ జేరి రంతఁ
జనె యశోదకిశోరుఁడు జననికడకు.

—* నందుని వరుణలోకద్వరనము *—

సీ. శ్రీవిభునిఁ గూర్చి యేకాదశీవ్రతంబు
జరిపి మరునాఁడు స్నానార్థ మరిగి నంద
వరుఁడు యమునానదీజలాంతరమునందు
మునిఁగె నరుణోదయాత్పూర్వమునఁ జెలంగి.

చ. వరుణునిదూత యొక్కరుఁడు వచ్చి నిశాచరకాలమప్పు డీ
వరుఁడు జలంబులం దుమికె న్యాయము కా దని నందగోపకుఁ
గరములఁ బట్టి యెత్తుకొని గ్రక్కునఁ బాతిదివంబుఁ జేరియున్
వరుణునిముందు నిల్పి గతవార్తను దెల్పెఁ గరంబు నుగ్రుఁడై.

గీ. స్నానమునకుఁ గాళిందికిఁ జనిననందుఁ
డెంతకును రామి దలఁచి యోజించి గోప
గోపికలు సంశయించుచు గుములుకూడి
చనిరి యమునానదీతీరమునకు వెదుక.

ఉ. కొందఱు నీటిలో దుమికి కొందఱు చేరువ నున్నభూములం
గొందఱు నందు నిందు మఱికొందఱు గూఢతలంబులందు ని
ట్లందఱు నంతటన్ వెదకి యాతనిజాడల నెందుఁ గానకే
కొందల మంది గోపకులు గొల్లన నేడ్చిరి దీనవక్త్రులై.

చ. జలముల మున్గిపోయెనొ నిశాచరుచేతులఁ జిక్కెనో మృగా
వళులకు నోగిరంబగునొ పాడుకిరాతకు లెవ్వరేని యీ
కలుషత నెంచిరో యనుచుఁ గన్నులబాష్పములేఱులై నదీ
జలములఁ జేరఁబాఱఁగ విషణ్ణతఁ గాంచి యశోద యిట్లనున్.

మ. తనయా ! కృష్ణ త్రిలోకరక్షణకళాదక్షుండవే నీవు మా
జనకుం డుండినచో లెఱుంగవాకొ నాస్వామిం బ్రసాదింపుమా
తని కోనంగను, గుంకుమంబుఁ బసుపుం దక్కింపుమా నాకు; నం
దనుఁ డీ వౌట భయంబు లే దనుచుఁ బ్రస్తావింతు నోపుత్రకా !

ఆ. అనిన పలుకు లాలించి గోపాలకృష్ణుండు

మ. జననీ చింతిలకమ్మ ! యిప్పుడు జగజ్జాలంబులం దెందు ను
న్నను మాయయ్యను దోడితెత్తు; నసమానప్రోద్ధతిం బట్టి దా
చినదుర్మార్గుని యేపు మాపెదను, శిక్షింతున్ విచారించి, మీ
తనయుం డుండఁగ నేడ్వఁబోలునటవే తల్లీ యశోదాసతీ !

వ. అని యూరార్చి దివ్యదృష్టి నంతయు నెఱింగి ముకుందుండు వరుణునిఁ
జూడఁబోయిన

క. కనుఁగొని వరుణుఁడు దిగ్గన
దనసింహాసనము డిగ్గి తత్క్షణమె హరిం
ఘనముగ నభ్యుత్థానం
బొనరిచి యుపవిష్టుఁ జేసె నున్నతపీఠిన్

క. ఇందీవరసుశ్యామా !
వందితసుత్రామ ! దైత్యవంశవిరామా !
బృందారకరిపుభీమా
నందార్భకదివ్యనామ నందితసోమా !

క. గిరిధర ! గోపాలా ! శ్రీ
వర ! వరదా ! నందగోపవంశాభరణా !
నరహరి ! హరి ! శ్రీకృష్ణా !
కరిపరిపాలన ! ముకుంద ! కరుణాభరణా !

ఉ. నీసరపాదరేణువితతిం గని నేను పవిత్రయుక్తిగాఁ
బావను డైతి లోకపరిపాలనఖేలనలోల బాలకృ
ష్ణా! వనజాతచారుసువిశాలవిలోచన నీదుదర్శనం
బీనిధిఁ జెందఁగల్గితిని నెంతయు ధన్యుఁడ నంచు మ్రొక్కుచున్

ఉ. పూతనఁ జంపుటల్ తృణుని బూది యొనర్చుట బండినొంచుటల్
మాత యశోదదేవికి సమస్తఖగోళము నోటఁ జూపుటల్
ఖ్యాతిగ వత్సధేనుకబకాదులఁ ద్రుంచుట శైల మెత్తుటల్
ప్రీతిగ నాలకించి కనువిందుగ నిన్గన నెంతు శ్రీహరీ!

తే. నాయదృష్టవశంబున నయనపర్వ
మగు నినుం గంటిఁ జేకొంటి ముక్తిలక్ష్మిఁ
దప్పు లున్న క్షమింపుము దానవారి
మ్రొక్కుచున్నాఁడ త్వత్పదాంబుజములకును.

శా. ఈ నా భృత్యుఁడు దానవుం డగుటచే వృత్తంబు యోజింప క
జ్ఞానుండై కొనివచ్చె నీజనకు స్నానం బాడుచోఁ జూచియున్
నా నేరం బొకఁ డైన లే దటుల నాన ల్వెట్ట నేనాఁడు; కృ
ష్ణా! నోనాడకు నన్నటంచు వరుణుం డార్తుండుగాఁ బల్కుచున్

ఉ. ఈతఁ డొనర్చుకార్య మది హీనసమాచరణంబె నా మన
శ్చాతకముంద వచ్చెడు లసన్నవనీరద మిట్లు తోఁచు నం
చాతతవాంఛచేత సమయంబును వేచితిఁ దండ్రిఁ జూడ వి
ఖ్యాతుఁడ వీవు వత్తువని యాస ఫలించెను గోపనందనా!

తే. అందుచే నందముఖ్యుని ననుపనైతి
గోకులమునకు నీరాక గోరియుంట;
నిదిగో కొనిపొమ్మటంచు నచించి వరుణుఁ
డఖిలమర్యాద లొనరించి యనిపె వారి;

క. జనకునిఁ గని వ్రేపల్లెకు
ఘనవేగముతోడ నేగి కాతరు లగు నా
జననికిని బంధుకోటికిఁ
గనఁబఱచెను నందవిభునిఁ గన్నయ ప్రీతిన్.

తే. వరుణదిక్పాలకునిభూరివైభవంబుఁ
లోకసౌందర్యవిధము తల్లోకవాసు
లెల్లరకుఁ గృష్ణబాలకునెడఁ గలిగిన
భక్తియును దెల్పె నందుఁడు ప్రజలకెల్ల;

వ. ఇవి యాశ్చర్యముతోడ గోపకులు పృథ్వీభాగముం జేర్పఁగా
జననం బందినకృష్ణబాలకుఁడు సాక్షాద్విష్ణువే కానఁ ద
మ్ము ననిర్వాచ్యపదమ్ముఁ జేర్చు నని సమ్మోదమ్ముతో బాలకృ
ష్ణుని వర్ణించిరి పూజఁ జేసిరి గుణాస్తోత్రక్రియ ల్పాడుచున్

గీ. బ్రహ్మపదమును జెందు సద్వాంఛ గల్గి
యున్నతనవారియాశయ మొనరఁ జేయు
టర్హ మనుచు సర్వద్రష్ట యైనకృష్ణుఁ
డాత్మలో నెంచి కరుణారసార్ద్రుఁ డయ్యె

తే. లోకమున జీవు లజ్ఞానలోలుపు లయి
తజ్జనితపుణ్యపాపవర్తనమువలన
దేవతిర్యగ్భవంబులఁ దెఱలి తెఱలి
పరమకష్టములొప్పరయుట నెఱుఁగలేరు.

సీ. దోసిట నమృతము బోసి చూపించిన
గుటగుట కమ్మగా గ్రోలలేరు,
తెలుపునల్పుంబోలెఁ దెల్ల మూచున్నను
ననుమాన మనుభూతమును విడువరు,
నిండుజాబిల్లి రేయెండలో మసలుచు
విషయానృతాంధము విడువఁబోరు;
మహితసింహద్వారమార్గవర్తను లయ్యుఁ
బెఱటిబాటలమాట నుఱపలేరు;

తే. బాహిరముగఁ గన్గొందురుభావనేత్ర
యుగ్మ మరమోడ్చి చూచెద రున్నవట్టు
దెలియఁగాలేరు తెలిసియు నిలుపఁబోరు
గోపకులు మాయతెర కప్పఁ గొనుటఁ జేసి.

వ. అని చింతించి సంకల్పమాత్రంబున వ్రజసంఘంబు నెల్ల నుపరిలోకం బులం గొనిపోయిన నందాదు లానందంబుతోఁ గనుంగొనువారై ముందఱ

సీ. ప్రోజ్జ్వలనవరత్నపూర్ణప్రభాభాస
మానమానితనవ్యమందిరంబు
తప్తచామీకరద్రవవజ్రనిర్మిత
గోపురప్రాకారకుట్టిమంబు
కస్తూరికాగరుసుగంధబంధురధూప
కలితసన్మణిదీపవిలసితంబు
మరకతస్తంభసంపన్నమహోజ్జ్వల
ధర్మసింహద్వారభాసితంబు

తే. ఘనవిశాలశాలాజాలకలిత మతుల
మంటపాంతఃపురవిలాసమందిరోప
వనసమంచితమఖిలమనోహరపురంబు
కోటిరవిభాసురమ్ము వైకుంఠపురము.

వ. గాంచి యమందానందకందళితులై బాలకృష్ణునిమహిమం బొగ్గడిరి

సు. హరి కృష్ణుం డిట్లు నిత్యరమ్యమును బ్రాప్యస్థాన మా భవ్యసుం దర వైకుంఠపురంబునున్ విమలసత్యజ్ఞానరూపంబు నె ల్లరకుం జూపిన గోపవారము మహోల్లాసంబునం గాంచి సు స్థిరసమ్మోదసమంచితాత్ము లయి సందీపించి రెంతేనియున్.

—* గోపికలు శ్రీకృష్ణుని దర్శింప వచ్చుట *—

శా. శ్రీకల్యాణగుణాభిరాముఁడు కృపాసింధుండు సంభావ్యలీ
లాకౌమారవిలాసగోపకుఁడు సోల్లాసంబుగా నొక్కనాఁ
డకాళిందితటంబునందున వినోదార్థక్రియాలోలుఁడై
రాకాచంద్రునిపండువెన్నెలలు పర్వన్ నేత్రపర్వంబుగన్.

సీ. ఘనయమునానదీకల్లోలవీచికల్
కడఁగి యొండొంటినిఁ గౌఁగిలింప

శారదపూర్ణిమాచంద్రుఁడు తారకా
  గణముతోఁ జదల నర్తనముసేయఁ
గొల్లగాఁ బూచినమల్లెపూవులతావి
  హరియించి కరువలి యాడుచుండ
శారికాకీరమయూరపికంబులు
  జంటలైనయ్యాట జలుపుచుండఁ

తే. చెంగుచెంగున ముద్దులు చెంగలింప
దుముకు మురియుచు మృగదంపతులు నటింపఁ
బరమశృంగారదేవత పరవశ యయి
బృందవనిలోన నానందనృత్య మాడె.

క. ఆమధురశుభవిభావరిఁ
గాయించి శశాంకుఁ డమృతకరములచేతం
బ్రేమమహామాంబువు లొలుకుచు
గో ముపలాలించి ముద్దుగొలుపుచునుండన్

సీ. పులినోన్నతస్థలమ్ములవేదికల నెల్ల
  యమునాంబువులఁ గలయంపి జల్లి
పచ్చికబీళ్ళతివాసీలు పఱపించి
  మల్లెమొల్లలు వెదఁజల్లివేసి
గొజ్జఁగిసోనలు గుఱిసి మందసమీరు
  వ్యజనవాహకునిగా నందు నిలిపి
గోవర్ధనాద్రిపైఁ గొమరారుమణిదీప
  ముల నందు వింపుగాఁ బొందుపఱచి

తే. కువలయసుగంధధూపము గొలుపఁజేసి
తనరువింతశకుంతసంతానము నుడు
లొప్పుతూర్యారవమ్ముల నొనరఁజేసి
బృందవని నిల్వఁ దనపొందుఁ జెందఁగోరి.

సీ. నెఱికప్పునరకాంతి విరజిమ్ముకాళింది
  రమ్యమౌ వేణీభరమ్ము గాఁగ

రంగురంగులహంగు చెంగలించుచు మాళి
రంగారుపీతాంబరంబు కాఁగఁ
దరులతాకుంజసంతాన సౌభాగ్యము
వివిధాంగరమ్య సౌష్ఠవము కాఁగ
ఝుమ్మఝుమ్మని మూఁగు తుమ్మెదలరవంబు
కమ్మనికంఠస్వరమ్ము కాఁగఁ

తే. వెలఁగి బృందావనేందిర చెలువుఁడైన
యిందిరాపతి యగుతనుఁ బొందఁ గోరి
సరసకలకంఠకంఠసుస్వనము లొలయఁ
బిలువఁ దలఁపుల వలపులు పులకరింప.

వ. కుమారగోప సందోహమ్ములనుగమింపఁ జెలంగి [illegible]

మ. చని యమునానదీతటవిశాలసమున్నతసైకతస్థలం
బున రమణీయవేదపయిఁ బూర్ణశశాంకునినిండువెల్గులో
మనసిజరూపచారుసుకుమారుఁ డతండు విలాస మొప్ప నో
య్యన మృదువేణుగానమును హాయిగఁ జేయఁ గడంగినంతటన్.

గీ. మన్మథోద్దీపకంబైనమహితవేణు
గానమాధుర్యమును విని కాంత లెల్లఁ
గృష్ణసంసక్తచిత్తలై గృహములు విడి
చేయుపనులను మాని విచ్చేసి రటకు.

సీ. ఒడిలోనఁ బసిపాప నునిచి పా లిచ్చెడు
పడఁతి బాలుని వీడి నడువఁదొడఁగె
బతిపాదముల నొత్తుసతి చివాలున లేచి
చెప్పి చూపక వసి దొప్పి పెట్టె
వండివడ్డించెడునయసుకత్తెలు పనుల్
మాని రివ్వున నేగఁబూనుకొనిరి
పాలుపిండెడుగొల్లపడుచులు పని మాని
పరవశలయి లేచి పయనమైరి

తే. భోజనమొనర్చుచుండినపువ్వుఁబోఁడి
పొంగిపోవుచుఁ గాలికి బుద్ధి సెప్పి;
నిట్లు గోపిక లెల్ల శ్రీకృష్ణవిభునిఁ
జేరఁబాఱిరి తన్మయచిత్త లగుచు.

సీ. సరిగంచు చీరను సవరించుకొనులేమ
మైజారుపయ్యెద మఱచిపోయె;
బిగుతుకంచుకమును బిగియించుకొనుభామ
ముడివేసికొనుమాట విడిచిచనియె,
రంగరాగము దిద్దు మంగళాంగి చెలంగి
పరిపూర్తి సేయగా నరయదయ్యె!
భూషణములం దాల్చుపొన్నికొమ్మ యొకర్తు
తలక్రిందులుగ వానిఁ దాల్పఁదొడఁగె;

తే. గనులఁగాటుక దిద్దెడుకనకగాత్రి
సగములో నిల్చి పయనమై సాఁగిపోయెఁ,
గట్టి కట్టని చీరతోఁ గదలె నొకతె
కుతుకమున రెచ్చి యన్యసంగతులు మఱచి.

ఉ. తల్లులఁ దండ్రులున్ సఖులఁ దత్పతు లాప్తులు, సన్నగమ్ముగన్
బెల్లుగ నాడ్చుచున్న వినిపింపనియట్లు తదేకచిత్తలై
యెల్లవకామినీమణులు పర్విడి రొక్కటఁ భావదీప్తిచే
నుల్లము లెంతయున్ మెఱసి యూరక శ్రీహరిఁ జూచుచుండెగన్

క. హరిపైఁ బారసినమనములు
మఱలింపంగలరె యెట్టిమతిసంపన్నుల్
స్థిరసంకల్పములెన్నఁడు
చెడుగవు సాధారణజగతీపథములకున్.

ఉ. గోపికలెల్లరుం గలసి గోపకుమారకరూపధారి [illegible]
శ్రీపతిసన్నిధానమునఁ జేరినఁ గాంచి హసించి యింతగాఁ
జాపల మెందుకో? పరమసాహసవృత్తిని బూని వచ్చినా
రేపని గోరి మీయెడల నేమొనరింపఁగనో వచింపుఁడీ.

గీ. క్రూరమృగ సర్ప దైత్యసంకులవనంబుఁ
జేరవచ్చితి రేయి స్త్రీజనంబు
లుండరానిస్థలం బిది యువిదలార!
పొండు మీ మీ నివేశనమ్ములకు మరలి.

ఉ. కానక మిమ్ము మీపతులు గాదిలిబంధులు తల్లిదండ్రులున్
బూని మహార్తులై వెదకఁబోయెద రేమొకొ యందు నిందు నో
మానినులార! స్త్రీల కిది మానితకార్యము కాదు భర్తృసే
వానియతిం బ్రవర్తిలుట భావ్యము పొం డిఁక నిండ్లు చేరఁగన్.

చ. అన విని గోపకామినులు హర్షము గోల్పడి విన్ననైన యా
ననములు డించి పల్కుటకు నాలుక రాక కొంకిరనన్నట్టు నె
మ్మనములలో ననేకవిధమానితమార్గము లూహ చేసి, కా
దనుకొని, యూరటునందు నిటు లందనిపొందని, కుందఁ జెందుచున్.

గీ. విమలప్రేమామృతతరంగవిహ్వలీకృ
తనవచేతస్కలము నిన్ను దరియవచ్చి
నాము నీదయ నీచరణములుగొల్చు
భాగ్య మిచ్చెదొ విరహాబ్ధిఁ బట్టి ముంతొ!

సీ. కనుమూతలను నిన్నుఁ గౌఁగిలింతుము కాని
తెరచిచూచుచు వాంఛ దీరలేము;
ఊహలలోఁ బొందు నొందుచుందుము కాని
ప్రత్యక్షముగఁ గాంచుఫలము గనము,
స్వప్నరాజ్యమున నీసరస నుందుము కాని
మేల్కనియుండ నీమెప్పు గొనము
దలఁపులలో సోలి పులకరింతుము కాని
బాహిరమున నిన్నుఁ బడయలేము

గీ. అహరహంబును నీమూర్తి నాత్మఫలక
ములను నెలకొల్పి వలపుదృక్కుల నిడి మ్రొక్కి
ప్రేమవిరులు సమర్పించి ప్రియముగాంచు
చుందుమే కాని యనుభవ మంద లేము.

సీ. నీవు వలదని త్రోచిన నెనరు మాని
కనలు గాంచినఁ గాం డని కసరుచున్న
నిన్ను విడలేము తాపము నిలుపలేము
మోహదాహము దీర్పు మోహనాంగ !

మ. మము నీరీతి నిరాకరింతువని మామాచిత్తవిన్యస్తవి
భ్రమలన్ హాస్యముఁ జేసి పుత్తు వని నేరా లెంచి గోరాలుగా
మము నిట్లంగడిఁ బెట్టి యమ్ము దని యేమాత్రంబు నూహింపమై
తిమి గోపాల ! తదేకదీక్షకిది సంధింతే । ఫలం బట్లుగన్.

ఉ. ఎల్లిద మయ్యె మాబ్రదుకు లెవ్వరికిం గొరగాక పోతిమే!
తల్లులు దండ్రులున్ విభులు దాపునకే మముఁ జేరనీరు; మా
వల్లభుఁ డంచు నమ్మికొని వచ్చిన నీ విటు లీసడించి మ
మ్మల్లరిఁ బెట్టసాగితివి యయ్యయొ భ్రష్టల మైతి మియ్యెడన్.

ఉ. ఎందుకు భోగభాగ్యవిధు లెందులకో కొరగానియట్టి యీ
యందముఁ జందముం దరుణయౌవనరేఖలు వ్యర్థజీవితం
బెందుకు? సుందరాంగుల వరించి, భరించి తరించుమూర్తియే
యందనిమ్రానిపం డయిన నక్కట స్త్రీలు భరింపనేర్తురే ?

సీ. అతను సామ్రాజ్య భద్రసింహాసనమునఁ
బట్టమహిషీపదంబుఁ జేపట్ట నెంచి
పలుగువాలితి మిచటికిఁ బరువు పోయి
మరలఁగాలేము సిగ్గు దొందరలు తలుమ.

గీ. వలచి, వలపించి, నాయకుఁ గలిసి మెలసి,
లలి చిగుర్పంగఁ దలఁపుల ఫలము గొనని
చెలువ జీవించి యేమి? చచ్చియును నేమి ?
పుట్టలోఁ జెద పుట్టదే? గిట్టిపోదె?

॥ అనిన వెన్నుం డిట్లనియె.

శా. జాలే ! నేరని వానిఁ బట్టుకొని హాస్యా లాడి గారింపఁగా
నాలోచించియె వచ్చినాడు; సరిలే యోఁగామ లె ల్లైన నీ

వేశాకోళముమాట శాశ్వతముగా విశ్వంబులో నిల్వఁ గా
దా లీలావతులార! కోడిగము లేలా బాలగోపాలుతోన్.

శా. నేనెన్నండును మిమ్ముఁ బిల్చితినె తన్వీరత్నముల్ మీర్లా
రా! న న్నిట్టులఁ బంతగింప నుచితం బా నేమి? మి మ్మేమి? యా
సునాస్త్రుం డిటు సేయుటేమి? యవఁ డాసూనాస్త్రుఁ డాతండు మీ
పై నేలా పగ యింత పూనె వివరింపం బూనుఁడీ యంగనల్.

క. అవురవుర! యంగనలపై
నవునంచున్ విక్రయించు నతఁడెవ్వండో
చివురాకుబోఁడులారా!
భువివాఁ డొకఁడున్న వినను బొం డిందాఁకన్.

వ. అను పలుకు లాలించి గోపికలు

ఉ. నినుఁ గనుచున్న మామనసు నిప్పుసెగ న్నవనీతమట్లు గా
నెనసి ద్రవించుచుండు మననీయక నీవెస కెల్లవేళలన్
గొని చనుచుండు నన్యములగోష్ఠి దలంపము నేమిసేతు మో
మనసిజరూపచారుసుకుమార! యలంతుల మైతి మిట్టులన్.

శా. ఎసం గానశరీర మేమయినఁ గానీ! యుండనీ! మండనీ!
మా కేచింతయు లేదు. వల్లభుఁడ వై మన్నింతువా సర్వలో
కైకాదర్శఫలంబుఁ జెందెదము లేదా యేడనో యెట్టులో
చీకాకై పడి త్రెళ్ళిపోదు మిఁక నీచిత్తంబు సర్వేశ్వరా.

సీ. చెవులలో నమృతముఁ జిలికిన ట్లనిశము
నీనామరవము విన్పించుచుండుఁ
గనులలో నమృతము తొణఁకుచుండెడునట్లు
గానెప్డు నీమూర్తి కానవచ్చు
హృదయ భాగమున ముద్రిత మైనరీతిగా
నెప్పుడు నీవ నర్తించుచుందు
ఘ్రాణేంద్రియంబులు గమగమలాడెడి
నీమేనిగంధమే నెమ్మిఁగాంచు

తే. జ్ఞానబాహ్యేంద్రియమ్ములు సర్వకార్య
ములను నీప్రతిరూపమే నిలిచియుండు
నన్య మెఱుఁగము మేము త్వదంకితలము
సంగముల వీడినార మనంగమూర్తి.

గీ. సర్వసంగపరిత్యాగి జ్ఞాని యనియు
వాని కేపాపములు నంటరాని వనియు
నీవు సారూప్య మిచ్చి రక్షింతు వనియుఁ
బలుకుదు రె కృష్ణ యది సత్యపథము కాద?

ఆ.వె. పతియు గతియు నీవె పరమార్థమును నీవె
త్రాత వీవె లోకనేత వీవె
నీదునాజ్ఞ లేక నెఱవేర వెవ్వియుఁ
గదలలేదు కమలగర్భుఁడేని.

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుం గురువు దైవము బంధువు ప్రాణమిత్రుఁడున్
వల్లభుఁ డీవె యంచు మనవా రనువారిని ద్రోసిపుచ్చియుం
జెల్లియొ చెల్లకో యిటులఁ జేరితి మూరట నందగోరి నీ
యుల్లమునందుఁ జేర్చుకొనెదో నిరసింతువొ చూడు మచ్యుతా!

ఉ. కుమ్మరిపుర్వు పంకమునఁ గ్రుమ్మరుకైవడి నంటియుంటకే
యిమ్మహియందు సంసృతిని నేము వహింతుము మే మొనర్చుకృ
త్యముల కీవె కర్త వని యధ్యవసాయముఁ జేయుచుందు మే
యుమ్మలికంబు గాంచము ప్రభూత్తము నిన్నుఁ దలంతు మెప్పుడున్

గీ. కామమునఁ గ్రోధమున స్నేహకారణమున
భయముచేతను సంబంధబాంధవమున
సౌహృదంబున నెట్లొ నీజపము సేయు
నెడలఁ దన్మయుఁ డౌ నందు రెల్లబుధులు.

చం. సరసతతోడ నిన్ను మనసార వరించి తరింప నెంచినా
మరమర లేక మ్ముమ్ముఁ జరితార్థులఁ జేయుము ప్రేమయున్ మనో
హరవిజయధ్వజంబును ధరావరణంబున శాశ్వతంబుగా
దొరకొనఁ జేసితి వనెడు దొడ్డయశంబును నిల్పు మచ్యుతా!

గీ. సర్వశక్తుఁడవును గార్యసర్వసాధ
కుఁడవు ఘటనాఘటన సమర్థుఁడవు నీవు
బాలుఁడవు నయ్యు మాపాలిప్రణయమూర్తి
వాదరింపుము కౌఁగిట నదుమునిమ్ము.

ఉ. నీరమణీయకోమల వినీలతమాలతనూ విలాసమున్
గోరని యట్టిభామ యది కోటి కొకర్తుక యైనఁ గల్గునే?
శ్రీరమణీమనోరమణ! చేతజూపాతర మారునల్లు నిం
పారఁగ బాహుపంజరమునందు భరింపఁగరాదొ మమ్ములన్.

సీ. హృదయకేదారము ల్పదు నయ్యెడువిధానఁ
ప్రేమామృతంబు వర్షింపరాదొ!
వలపులరసమున న్మిళితమౌప్రణయంపు
నవబీజముల నందు నాఁటరాదొ!
దలఁపులలోఁ గూర్మి మొలకలెత్తెడునట్టు
లధరపల్లవమున నదుమరాదొ!
ప్రణయసస్యము పండి ఫల మిచ్చునందాఁక
మరుదోహదక్రియ ల్జరుపరాదొ!

తే. క్షేత్రబీజసంయోగముఁ జేయఁజాలు
చతురహాలికుఁడ వయ్యు భూసత్త్వ మెల్లఁ
దీయఁగారాదొ? హాయిగాఁజేయరాదొ?
యేల జా గిట్లు సేయ గోపాలబాల!

సీ. బిడియమా? కౌఁగిట బిగియించి, వగ ద్రుంచి,
సొగసించి కరుణించ సుందరాంగ!
తలవంపులా? ముద్దు లొలికించి వలపించి
లలి ముంచి పరికించ లలితగాత్ర!
సరిపోలమా? నిన్ను మరుబంతు లాడించి
మురిపించి, మెఱపించ మోహనాంగ!
పనికిరామా? సేవ లొనరించి తనియించి
మనసు దీరి సుఖించ మదనమూర్తి!

తే. ఇంతబలవంత మేలనో? కంతుకేళి
యంతుఁ భౌతగలాడి మెప్పింతు వనుచు
తలచి పిలుచుటచేన? గోపాలబాల!
చాలుఁ జాలింక బిగువులు చక్కనయ్య!

సీ. మోమోటపడితివా? ముద్దులయ్యా! యింకఁ
గదలిరా! కౌగిట నదుముదాన
బెదరితివో యేమొ? మదనమూర్తీ! మాదు
తలవెండ్రుకలనీడ దాఁగికొనుము
కోపమా మాపైని? గోపాల! చిక్కని
మోవిపానక మిత్తు ముదముగనుము
యలసిపోతివో? మోహనాంగా రమింపుచు
స్తనపీఠమందు విశ్రాంతిఁ గనుము

తే. బంతులాడింతు రార! విభ్రాంతి విడుము
కంతుకేళిఁ దనర్చి సౌఖ్యమును గొమ్మ
వలచివచ్చిన చెలుల నవ్వాలనుఁ ద్రోయఁ
గలిమి కాలను దన్నెడు ఫలము కదర.

సీ. నవమన్మథుఁడ వీవు యువతీమణుల మేము
నాడ రా వేల సయ్యాట లొప్ప
గోపతివీవు ని న్నోరుగోవుల మేము;
కోపుఁ జూపింప సంకోచ మేల
మధుపరాజవు నీవు మధురపుష్పము లేము
మధుమరందముఁ ద్రావ మనసురాదో
స్వాతిమేఘుఁడ వీవు చారుశుక్తుల మేము
వలపువానలఁ జల్లుతలఁపు గొనవొ

తే. స్రష్ట వీవు యోగ్యంపుక్షేత్రముల మేము
ప్రణయబీజముల న్నాటఁ భయ మదేల
జాలి లేదయ్యొ నీకు గోపాలబాల
యెంత యని వేడుకొందు హా! యింతబాల!

సీ. పూలడోలికలలో లాలించి సోవించి,
జోలఁ బాడెదమురా! బాలకృష్ణ!
యందాలకోనలో హంగురంగులు నేర్పి
హాయి హా యనిపింతు మంగజాంగ!
వలరాజు కులుకులఫలము లర్పించియు
ముదముఁ గూర్చెదమురా మోహనాంగ!
మధుపాత్ర నెత్తి కమ్మగ నోటికిత్తుము
గుటగుటఁ గోలరా కోమలాంగ!

తే. మోహనాంగ నని నీవు దెల్పు నామముఁసువిస్త
గఁజెప్పి, తెలిపి కాంచెదము ముమ్మరము దీరి
పార! ముదమార దమిదీరఁ జేరరార!
మారసుకుమార! మోహనాకార! ధీర!

సీ. అనుహూపవరుఁడ వై హాయిగా విహరించి
యేలుకోవయ్య యిం కేల జాగు
తాళలేము విరాళిఁ దూలించి సోలించి
నే లెంచి పాలించ నేల చలము
మగవాని కేలరా బిగువు నొయ్యారమున్
జాలులే యందు కీ బేలతనము
అభినయించెదుతీరు సరయలేమా మేము
వగ లేలరా మాడ తగులమునకుఁ

తే. జిక్కియున్నవి మనసులు చేరఁదీసి
పారముం గని సంతోషపడుము మమ్ముఁ
గారణము లేక మాయనిబారి కప్ప
గించి నొంచుట మానరా! కృష్ణదేవ!

సీ. అందాలు చిందుచు నానందసస్యముం
బండించుకొన నేర్చు ప్రణయవల్లి
యూరించి మరుకేళి పూరించి లలి వీణె
సారించు నొయ్యారి జాణకత్తె

కళలూరు వలరాజు చిలిపిచేతలంగోతు
నెనయించి తనిపెడు వనజగంధి
ప్రణయవారాశిలో మునుకలు వేయించి
మోహదాహము దీర్చు ముద్దులాడి

తే. యింద ఱెన్నివిధాల నీపొందుఁ గోరి
కుందుఁ జెందిన ననుతాప మంద వేల
సుందరీ లోచనచకోరచందిరుఁడవు
మందమేలము లేల గోనింద కృష్ణ!

సీ. నీకు హృదయము లే దేమొ నిన్నుఁ గోరి
కుసుమకోమలగాత్ర లే గోపభామ
లెల్ల మారునిచేఁ జిక్కి హీనతఁ గన
నాదరింపవు గమనింప నబలమనసు.

గీ. అనుచు నెఱజాణ లోకకొంద ఱటు వచోవి
లాసముల హావభావలీలలఁ జెలంగి
తను నిరుత్తరుఁ జేయ నతనువినోద
మగ్నుఁ గావింప బూనిన మర్మ మెఱిఁగి.

మ. తనయాలింగనమున్ మదిం దలఁచి త్రేతన్ వేడుకొన్నట్టి య
మ్మునులే గోపిక లౌట నెంచి శపథమ్ముం దీర్పఁగా విశ్వమో
హనుఁ డాతం డపు డాత్మమూర్తి యయి యాయబ్జాతపత్రాక్షులం
గని కోర్కుల్ ఫలియింపఁ జేసె వివిధాకారంబు లింపొందఁగన్.

కం. అటఁ గృష్ణుం డిటఁ గృష్ణుం
డెటఁ గన్నను గృష్ణుఁడే రహిం జెలువొందెం
గుటిలాలక లందఱి కె
చ్చటి కచ్చట నొక్కఁడై వెసన్ మురిపించెన్.

వ. ఇట్లు వర్తించుచు భువనమోహనుం డతం డక్కామమోహితల
మోహంబు మాన్పఁగోరి యదృశ్యుండైన

ఉ. దిక్కులు పిక్కటిల్లునటు దీనముగా వెడమాటలాడుచున్
ముక్కువ మిక్కుటం బయిన. మానిను లోర్వక పిచ్చి పట్టెస

ట్లొక్కెడ నిల్వకే చని మహోగ్రవనంబున నెల్లచోటులన్
జక్కగ బారఁజూచి తమస్వామిని గానక ఖిన్నచిత్తలై.

సీ. ఓమాలతీలతా! మామనోహరుజాడ
దెలిపి మాజీవనముల్నిలుపుమమ్మ!
యశ్వత్థవృక్షమా యతఁడు నీవే యండ్రు
నీవెఱుంగవె వాఁడు పోవుదారి
తెలుపరాదమ్మ యోతులసిమాతా! నిన్నుఁ
గాదని ప్రియుఁ డెట్లు కదలఁ గలఁడు
ఏలతమాలమా నిన్నుఁబోలినవాని
జాడ దెల్పిన నేమికీడు మూడుఁ

తే. బర్ణలోచనములచేఁ బ్రపంచములను
గాంచువటరాజమా నీకుఁ గానఁబడఁడె
గోపికా చిత్తచోరుఁడు గోప్యవిధులఁ
దెలిపి మన్నింపరాదొ మావెలితి దీర.

గీ. ప్రేమహాసావలోకనప్రియము గూర్చి
గోపికాచిత్తధనములఁ గొన్నయట్టి
చోరుఁ గనుగొంటిరా మీరు చూతపనస
తాలతక్కోలమాలూరతరువులార!

ఉ. ఎంతటిపుణ్యశీలవో కదే ధరణీరమ నీవు గోపికా
కాంతుని పాదరేణువులు గాంచెద వెప్డు వరాహమూర్తియై
వింతగఁ గౌఁగిలించెదు పవిత్రఫలంబొ త్రివిక్రమాకృతిం
బంతివిధానఁ ద్రొక్కినశుభంబొ తలిర్చె ననంతశోభమై.

తే. అనుచు నెలఁతలు కృష్ణమయమ్ములైన
స్వాంతములు మేఱమీఱి విభ్రాంతి దనర
భ్రమరకీటకన్యాయంబు పరిఢవిల్లఁ
గృష్ణలీలల నటియింతు రెలమి వొలయ.

కం. పూతనకీతి నటించెదు
నాఁతి యొకర్తుకకుచంబు నాయకునటనా

ఖ్యాత మఱొకర్త గుడుచుచుఁ
చేతము రంజిల్ల విందుఁ జెందఁ దొడంగెన్.

గీ. కృష్ణశిశువట్లు లేడ్పు నటించి యొకత
శకటదనుజునిఁబోలి నాటకము నాడు
తలిరుబోడిని గా లెత్తి తన్ని వేసి
చెలఁగి భావప్రదర్శన ల్చేసి రట్లు.

గీ. నాఁతి యొకతె తృణావర్తనటనతోడ
బాలకృష్ణునట్టి బాలికఁ బట్టి యెత్తి
గాలిపడగవిధాన శృంగారనటనఁ
జేసి మెప్పించెఁ దన తోడిచెలుల నెల్ల.

గీ. ఒకత కృష్ణాభినయము వేఱొకత బకుని
నటనఁ బూని యథావిధి నాటకమ్ము
నాడి సంతృప్తచిత్తలై యతివలెల్ల
గృష్ణకీర్తి వర్ణించుచుఁ గెఱలి రిట్లు.

కం. బలరామకృష్ణమూర్తులు
వలె సతు లిర్వురు నటింప వత్సములగతిన్
జెలు లెల్ల నభినయించుచుఁ
బలుభంగులఁ గృష్ణయశము పాడిరి వేడ్కన్.

ఉ. పిల్లనఁగ్రోవి నూది యొకబిత్తరి కృష్ణునిఁబోలె నావులం
జల్లగఁ బేళ్ళతోఁ బిలువఁ జానలు గోవులకీతి నేకమై
మెల్లగఁ జేరవచ్చి తమి మించి ముకుందునినాట్యకర్త్రితో
నుల్లసమాడు రేవఁ గడు గొప్పగ నర్తన మాడి రొయ్యెడన్.

గీ. కృష్ణవేషధారిణి యైనకృష్ణవేణి
యురగకాళియనర్తకి శిరముపైనఁ
జగణములు మోపి యాడుచు సరభసమునఁ
గృష్ణతాండవ మని హరికీర్తి నొందువు.

గీ. కృష్ణుఁడను నేను గల సంతృప్తి గనుఁడు
భయ మదేల గోవర్ధన పర్వతంబు

నెత్తెద నటంచుఁ బయ్యెద నెత్తి పట్టి
గోపిక యొకర్తు హరిలీల గుర్తుఁ జేసె.

గీ. ఏను కృష్ణుఁడ గోపిక లీరు మీఁదు
కట్టుపుట్టములను గొని చెట్టు నెక్క
దనుచు నొకలేమ చెలులపీతాంబరములు
పట్టి లాగుచు గగ్గోలు పరపఁదొడగె.

గీ. అజగరంబువోలె నభినయించులతాంగి
నోరు తెఱచి మ్రింగుతీరు జూపి
చెలుల భీతిగొల్ప శ్రీకృష్ణనటి దాని
గళము నొక్కి క్రీడ సలుపఁదొడఁగె.

వ. ఇట్లు వర్తించి యాభీరలతాంగులు వెండియుఁ గృష్ణాన్వేషణార్తలై

సీ. సంపూర్ణశారదచంద్రబింబాననుం
గంటివా నీవు? మాకందశాఖ!
శ్యాముఁడే లోకాభిరాముఁడే అభినవ
కామునిం జూచితే కల్పవల్లి!
గోపికాహృచ్చోరు గోపీవరకుమారుఁ
గనుఁగొంటివటవె యోప్రణయలతిక!
మధుతులసీవనమాలా విరాజితుఁ
గృష్ణుఁ గాంచితె కేతకీలతాంగి!

గీ.. సుందరీ హృదయాకాశచందిరుండు
మదనమోహన సత్కళామందిరుండు
ప్రణయసుందరు గోపాలబాలకృష్ణుఁ
గంటిరా? లతాతరుకుంజకాంతలార!

సీ. కోయిలా! నీ విట్లు కులికి కూసెద వేల?
హరిగాత్రమాధుర్య మందఁగలనె?
వనమయూరి! త్రుల్లిపడి యాడఁబోకుము
నీకన్న వెన్నుఁడే నీటుకాఁడు

మాధవీలత! యింతమద మేలనే? మమ్ము
బొందెడు హరిరీవిఁ బొందఁగలవె?
హరిణమా! పోతర మది యేలనో కృష్ణు
నేత్రచాలనకీర్తి నెగడఁగలవె?

గీ. నీలజీమూతమా! గర్వ మేల నీకుఁ
గృష్ణమైచాయ సొబఁగు వహింపఁగలవె?
యనుచు గోపిక లెల్ల రవ్వనునందు
తిరిగి తిరిగి వేసారిరి హరిని వెదక.

ఉ. నల్లనివాఁడు రేవెలుఁగునవ్వులవాఁడు విలాసవైఖరు
ల్చల్లెడువాఁడు జవ్వనులస్వాంతములన్నను వాఁడు చేతిలోఁ
బిల్లనగ్రోవివాఁడు శిఖిపింఛము మౌళి ధరించువాఁడు సం
ఫుల్లసరోజనేత్రుఁ డగు ముద్దులకృష్ణునిఁ జూచియుంటిరే.

వ. అనుచు నాతన్వంగులు

చ. కనఁబడినట్టి సర్వలతికాతరుగుల్మనికుంజవారమున్
బని గొని ప్రశ్నఁ జేసి యవి పల్కకయున్న విలోలచిత్తలై
కనలుచు సూత్రభంగ మగుగాలిపటంబులువోలె సొచ్చు న
వ్వనమున సంచరింతు రొక వంకయు డొంకయు నాఁక తేసునన్.

సీ. వల్లజ! మ మ్మింత గలఁతఁబెట్టెదుకదా
మాభర్త వచ్చి నీమద మడంచు
త్త మాడెదవుగా? నెలరాజ మాతోడఁ
బర్వమునాఁడు ని న్బాము కఱవ
మలయసమీరుఁడా మ త్తిల్లఁబోకుము
హరి వచ్చి నీపొగ రణపఁగలఁడు
ఎలనాఁగల హసింపఁ దలఁచితేమొ వసంత!
తాళుము కాలము దరియవచ్చె

తే. భర్త నెడఁబాసి విరహతాపమున గ్రుస్సు
ప్రమదలను గేలిసేయుదే రజనిచూడు

రేపు మొదలుగ నీపాటు తీపి చెడును
ననుచు సాక్రోశ లై సతు ల్వనటఁ గనుచు.

సీ. కమ్మని హరిముద్దు కొమ్మరో గొనుమంచు
ముగుద యిం కొక తెను ముద్దులాడు
నధరసుధారస మానుమా యని యొక
యింతి వే ఱొకత కందిచ్చు బెదవి
వలరాజు కేళికిం దొలికాన్క యని స్తన
మంజరుల న్బట్టుమగువ యొకత
వనిత నిం కొకతఁ బైకొని కృష్ణుఁ డేల నే
యని పల్కి మరు కేళి నభినయించు

తే. నిట్లు నానావిధంబుల నింతు లధిక
ప్రేమభక్తి విశ్వాసము ల్పెనగొనంగ
వలపు దులకించు హరిఁ గృష్ణుఁ దలఁచి తలఁచి
నిముసము యుగమ్ముగాఁగ గాలము గడుపుచు.

క. ఎలుగెత్తి భోరుభోరున
గలకంఠవినాదములను గామిను లెల్లన్
వలవల నేడ్చిరి పెన్నిధి
తొలఁగిన పేదలటు భరము దుర్వహ మాటన్.

చ. హలకులిశ ధ్వజాంకుశ నవాంబుజ రేఖలు పొల్చునడ్గు జా
డలు పులినస్థలంబున హఠాత్తుగఁ దోఁచినఁ జూచి వెంట నే
చెలు లవి కృష్ణమూర్తిపదచిహ్నము లంచు నెఱింగి యాతఁడే
కెలకులఁ నేగె నంచుఁ బరికించుచు నేగిరి యంద ఱేకమై.

చ. హరిచరణంబులం దగులున ట్లొక కామినిపాదచిహ్నముల్
పొరయుచునుండ నొండొరులు మోములు ద్రిప్పుచుఁ జూచి కంటి
మురిపుఁడు మమ్ముఁగాదనుచుఁ దొయ్యలి నొక్కతవెంట నంటియు
దిరుగుచునున్నవాఁడు మదిఁ దీరనికూరిమిఁ జేరియుంటచేన్.

ఉ. తుండముఁ దుండము నలిపి తోరముగాఁ బయనించుచుండు వే
దండక రేణుదంపతుల దర్పముతో నలకృష్ణుపై భుజా

దండము మోపి యోసరిలి తన్వి యొకర్తుక హాయిహాయిగా
నండజవాహునిం గలసి యాడుచు నేగెడుజాడఁ జూడుఁడీ !

మ. అరరే ! యెంతటిపుణ్యభాగినియొగా యాలేమ ? త్రైలోక్యసుం
దరహృత్పీరము నెక్కఁజాలినది సత్తామాత్రకేళీవినో
దరహాస్యార్థము నెల్లఁ జూఱగొనెఁ బ్రాప్తం బన్న నట్లేకదా !
హరియుం దానికిఁ జిక్కిపోయె మదనవ్యామోహపారీణుఁడై.

వ॥ అని పరితపించు నమ్మగువలు రోషాతిశయంబున

సీ. మొగ్గదంతములతో మూఁగన వ్వెందుకే ?
మల్లికా ! తెలియవా మగువమనసు
మొగలిరెమ్మా ! నీవు మగనిజో లెఱుఁగవా ?
వెక్కిరించెద వేమె రెక్కలార్చి
రంగుపువ్వులచీరె రమణమీఱుననియా
కుంజమా! మముఁ గాంచి కులుకుచుందు
వాఁడుదానవెకదా ! యుపహసింతువె మమ్ము
మాలతీ! జతగాని మరులుగొనవ ?

తే. యింతవిడ్డూర మేలనే ! యెన్నఁడేని
వలపుఁదీ పెఱుఁగకయుండె వకుళతరువ !
యెంతయెల్లిద మైతిమే యిందఱకును
మామనఃపతి మము వీడి మపలుకతన.

సీ. హరాంతకారివి కాన కంతుఁడా ! శశిమౌళి
కంటిమంట న్నిన్నుఁ గాల్చివేసెఁ
జవరాంద్ర నేడ్పించుజడుఁడ వౌటనె శశీ !
పర్వపర్వమున ని న్బాము గఱచు
వెన్నెలా ! నీవిట్టివెటకారి వౌటనే
క్షయరోగి భర్తగా సంభవించె
విరహిణీచిత్తములీ తఱుగురజని నిన్నుఁ
దామసు లందుకే తగిలియుందు

తే. మలయపవనంబ! నీయహంభావ మరసి
కోఁదె విధి నిన్ను పాఁపలోకమున కెల్లఁ
బట్టి భ్రమింపుం డటంచు నేర్పాటొనర్చెఁ
బాప మది పండదే యెట్టివారి కైన.

ఉ. అందఱకు స్సమష్టి యయినట్టి ముకుందుని మోవి తేనియల్
సుందరి యొర్తు గూఢముగఁ జూఱగొనం గని యోర్చియుందుమా?
యందఱ మేకమై చని మహాత్ముని నాతని చెల్మికత్తియన్
ముందుకు లాగి యుద్ధవము మోహవిలాసము దూసిపోవఁగన్.

చ. అదె కనుఁగొంటిరా సతిపదాంకము లచ్చటఁ గానరావు తా
నుదితుఁడు గాన నెత్తికొని మోసెదుఁగావలె దానినెత్తిపైఁ
బదములు లోతుగా దిగినభంగి కనంబడుఁ గామదాసుఁడై
పొదలెడుకృష్ణుఁ డేడ? మము బొందుట లేద యటంచు దీనలై.

కం. ఇదిగో మూఁడుఁడు జారిణి
పదచిహ్నము లున్న విచటఁ బాదపముకడన్
ముదితను డించి సుమంబుల
నదయుఁడు కోసినవిధంబు చక్కఁగఁ దోఁచున్.

మ. ఇదిగో యిచ్చట కూరుచుండె సతితోఁ గృష్ణుండు సోల్లాసియై
ముదితారత్నముకొప్పులో నిడె సుమంబుల్ ప్రేమతోఁ గాంచుఁడ
ల్లదె! చెల్లాచెదరౌదళంబులు మరువ్యాపారము ల్దానితోఁ
బొదవంబోలును బాపురే యిది కడున్మోసంబు మా కెల్లనున్.

చ. అదె మునివ్రేళ్ళపై నిలిచినట్టులఁ బాదము లంటి యంటకే
ముద మొదవించుఁ గన్గొనుఁడు ముద్దులరాణికిఁ గొప్పు దిద్దఁగాఁ
బదముల నెత్తఁబోలుఁ బరభామినితోఁ జెలగాట మాడుఁ దు
గ్మనుఁ డయిపోయెఁ గృష్ణుఁ డని మానిను లేడ్చిరి దుఃఖమగ్నలై.

గీ. ఆత్మరతుఁడు నాత్మారాముఁ డతఁడు స్త్రీవి
లాసములకు లొంగనివాఁడు మోసకారి
కామదాసుల దౌష్ట్యముం గలుగుఫలము
వెలుప వర్తించె నట్టు లాచెలులఁగూడి.

గీ. ఇట్లు గోపికలెల్ల శ్రీకృష్ణుచేష్టి
తములఁ జేయుచు వెదకుచుఁ దమి దలిర్ప
మైమఱచి సంచరించిరి మదనమూర్తి
వెంటనంటిన సతితోడ విశ్రమించె.

క. నాదే భాగ్యమటంచున్
(శ్రీ)దయితునిఁ బొందినట్టి చెలువ దలఁచుచున్
బ్రోదిఁ జెలంగుచునుంతయు
మీఁ దెఱుఁగక పలికె కొలఁది మించి విభునితోన్.

గీ. తలిరుటాకులఁ బోలుపాదములు తొగరు
వన్నె గన్నవి నడువఁగా భార మయ్యె
నన్ను వహియించి నడుపు మోవన్నె కాఁడ
యనుచు గర్వమునం బల్కె వనజగంధి.

ఉ. చేతులు సాచి రమ్మనుచు శ్రీపతి పిల్వఁగ మందయానయై
బ్రీతిని జేరవచ్చి భుజపీఠి వహింపఁ దలంచుచున్న యా
నాతిఁయహంకృతిం గడుప నందకుమారుఁ డదృశ్యుఁ డయ్యెఁ గే
లూఁత దొలంగి నేలఁబడి యుగ్మలి భగ్నమనోరథంబుగన్.

ఉ. కూరిమి దీరినంతటనె కోరి వరించినదానికన్నులం
గారము గూరి పారెదవ? కాముకుఁడా యిది యేటిమాట? యేఁ
తీరున నమ్మవచ్చు గడిదేరినమీమగజాతి నయ్యయో!
యేఱు దఱించి తెప్ప రగిలించెడు చందము లిట్టివే కదా?

క. నీవె సర్వస్వం బని
భావించి యభీష్టములను బరిపరివిధులన్
గావించి నిన్నుఁ గొల్చిన
సేవాఫల మిట్టిదాన? శ్రీహరి! కృష్ణా!

గీ. చెట్టు నెక్కించి మూలముఁ జెండినట్లు
పట్టు దప్పించి నేలకు నెట్టినావు
కట్టిడి కృతఘ్నుఁడవు నిన్నుఁ గట్టుకొన్న
నిట్టికృతి గాక సౌఖ్యము లెట్టు గలుగు.

గీ. పూవులోఁ దేనె పూర్తిగాఁ ద్రావినంత
మత్తు తల కెక్కి పాడెడు మధుపమట్లు
నావయస్సుధఁ బీల్చి యున్మాది తెలుఁగు
చెప్పి చూపక పోదువా చిన్నికృష్ణ!

గీ. అమృతముం గ్రోలుదానికి హాలహలము
ద్రావ నర్పించి చల్లగా దాఁటుకొంటి
విట్టిదేకద నీ ప్రేమ యింతులందు
నాకుఁ దలవంపు గూర్చి తనాగరకుఁడ!

ఉ. నీనటనల్ దలంచి నవనీతమనస్కుఁడ వంచు నమ్మి నీ
వే నను నుద్ధరింతువని, యింతికి భూషణ మైనమానముం
గానుక వెట్టినాను; మమకారము కోరినకీర్తిఁ దీర్చితిన్
దేనియపూతకత్తె వని తెక్కలి నేరకపోయితింగదా!

ఆ. వె. మ్రానిలోఁ జేవ మనుజులో మర్మ మెవరు
తెలియలే రనులోకోక్తి తెల్ల మయ్యె;
మాయలకుఁ బుట్టినిల్లు నీమనసు దాని
లోతుఁబాతులు దెలియ నాచేత నౌనె?

ఆ. వె. లేనిపోని ప్రేమ లూని చానలమాన
హానిఁ జేయు టేమిన్యాయ మనుచుఁ
బూనుకొంటి వంతపూచకో లైరొక్కో!
మానవతులు నీకు మాయకృష్ణ?

ఉ. ఎన్నివిధాలుగా నభినయించితి వావలరాజుచిన్నెకున్
వన్నెలు దీర్చి దిద్దునటు వర్తిలుచుంటివె యేడఁ బోయె నీ
మన్నన లన్ని కాంతయెడ మక్కువ లెక్కఁడ దాఁచి తయ్యయో!
యన్నియు బూటకంబులటరా యదిరా! కుహనావిలాసుఁడా!

ఉ. కమ్మనిమోవిపానకము గానుకఁ బెట్టి, కడానిబంతులన్
సమ్మతిఁ జేతి కిచ్చి, మనసార ననంగునిసంగరంబులో
ముమ్మరముం ఘటించునవమోహిని న న్విడనాడి యొంటిగాఁ
గ్రుమ్మరుచుంటి వెందులకొ? ఘోరవనంబున నోయికృష్ణుఁడా!

గీ. వలపు దల మీఱ చేతలు సలిపి సలిపి
ముద్దుముచ్చట్ల జడివాన ముంచి తేల్చి
యులుకుఁ బుట్టించి విడనాడుఫల మ దేమి
గాంతువో! కృష్ణ! తఱితీపికడఁ లేల ?

గీ. మాట మాత్రము రతనాలమూట విప్పు
నవ్వులో తేటవెన్నెల నొవ్వనాడు
చేతలో మాట లూరించుఁ జిత్తములను
గాని వలపల యేడ్పింతు కామినులను.

మ. మనదాంపత్యసుఖంబు నిత్యమని, శుంభన్మోదవారాశిలో
మునక ల్వాయిగ వేయవచ్చు నని, సమ్మోహానురాగార్థమా
నని, యూహించితిఁ గాని యివ్విధముగా నట్టేట నాపుట్టి ముం
చు నిషాదార్థముగాఁ దలంప నకటా! చోద్యంబు నీచెయ్దముల్

వ. అని వాపోవుచు గుండె బెండువడఁ బర్యాలోచనాధీనయై
వనమం దొంటరిగాఁ జరించునెడ నావామాక్షి వీక్షించి, త
క్కినగోపాంగన లెల్లఁ జేరుకొని, శ్రీకృష్ణప్రభావంబుఁ జె
ప్పిన నాలించి, తదీయవృత్తులకు స్తంభీభూత లై యెల్లరున్.

శా. ఔరా! యెంతటిమోసగాఁడు హరి నిత్యానందదుం డంచునున్
నీరేజేక్షణ లెల్ల గోరెదరు కానీ వారియాంతర్యము
ల్కాకరాకూరముఁ జేసి నొంచుటయె యాకష్టాత్మకృత్యంబు మా
నాకీలోకముపట్ల నాతని దురన్యాయ్యంబు సామాన్యమే.

ఉ. చిక్కడువాఁడు కాఁ డతఁడు చిక్కియు దక్కఁడు ప్రక్కలాటలే
ద్రొక్కును గాని నిక్కమగుత్రోవను జూపఁడు చూపినంతనే
మక్కువ లేనికక్కరితి మానసము ల్లటియించు నక్కటా
యిక్కరణి న్విధించు టది యెందుకొ నమ్మినముద్దుగుమ్మలన్.

మ. మనస్త్రీజాతికి సిగ్గుమొగ్గను నదేమాత్రంబయే నున్న నా
తనితోఁ గాపుర మింకఁ జేయకుఁడు కాంతాద్వేషి యై మమ్ము నొ
ల్లనివానిం బ్రతిమాలి పొందనగు సల్లాభంబు లే ముందు నో
వనితారత్నములార! మానుఁడిఁక నవ్యాజానురాగంబులన్.

చ. చని పులినస్థలంబుకడ శర్వరిశేషముఁ బుచ్చి ప్రొద్దుటన్
మనమన యిండ్లకేగుదము మానము న్యానముఁ జేసి వీడిపో
యిన గజదొంగ నమ్ముకొని యేల వృథా మనకాపురంబులన్
హాననముఁ జేసికోవలయు నంగనలార యటంచు నొండొరుల్.

వ. మనముల నిశ్చయించుకొని మానిను లెల్లరులేచి చయ్యనన్
జని యమునానదీతటవిశాలసమున్నతసైకతస్థలం
బున వసియించి కృష్ణపతిపూర్వకృతంబుల వల్లెవేయుచున్
వనట భరింపలేకునికి వావిరికన్నుల నీరు నించుచున్.

మ. ఇదమిత్థం బని కృష్ణు చెయ్దముల నూహింపంగ దుస్సాధమై
ముదితల్గొందఱు చందురుఁ డనుచు "సమ్మోహాస్త్రుఁడేమో" యట
చది కా "దీతఁడు విష్ణుమూర్తి" యని యానోఁ గాదు కాదంచు
ర్మదవృత్తంబు లి వేమిటంచును నసంబద్ధంబుగాఁ బల్కుచున్.

ఉ. టక్కులమారివిద్యల బడాయి హాబావుడి బారుఁజేయుచున్
జక్కనిచుక్కలన్ వలపుచక్కిలిగింతలు పెట్టిపెట్టి కై
పెక్కి విరాళి సోలిన గుభిల్లున నేలకుఁ ద్రోసి చక్కగాఁ
ఎక్కబలంబు జూపి కనుపింపఁడు మాయలమారి యక్కటా!

ఉ. తక్కుచు దారుచు న్మరులు తాళములీలల మేళవించుచున్
గ్రక్కునఁ జేరవచ్చి తనకౌఁగిట నొత్తుచు ముచ్చటాడుచున్
జిక్కనిమోవిపానకము జిందుచుఁ జెందుచు హాయి హాయిగా
మక్కువదీరు దీర్చుఁ మటుమాయ మగుం దమి తీరిపోయినన్.

ఉ. అక్కునఁ జేర్చి ముద్దు లిడి యౌవనచిహ్నము లంటి హాయిగాఁ
జెక్కిలి నొక్కి మోవి గొని చిన్నెలు దీర్చి యనంగుకేళిలో
నొక్కులు నొక్కి మాటిడెడునుత్కటతం గిలిగింతఁ బెట్టి మా
మక్కువఁ దీర్చు స్వామి యిఁక మాకుఁ గనంబడఁడా తలోదరీ!

ఉ. ఎక్కడ నేర్చెనో వలపు లిట్టివి యెంతమనోహరుండె? యా
చక్కెరవింటివానిలలిసాములు గోములు దీర్చువేళలో

నుక్కిరిబిక్కి గాదనుక నుగ్మలి వీడఁడు మెల్ల మెల్లఁగాఁ
జొక్కి లతాంగు లాతనికి జోత లొనర్తురు ముమ్మరంబుగన్.

ఉ. అట్టివిచిత్రవర్తనుని నయ్యయొ వీడి భరింపవచ్చునే?
యెట్టిఁడునైన నేమి యలయించిన నేమి? మనోజరాజ్యసా
మ్రాట్టుపదాంబుజంబులసమక్షమునం దొకలిప్తకాలమున్
మెట్టినఁ జాలదే? యువతి మేకొను కాఁకలు తీఱిపోవవే?

క. రతిసుఖసారము నెఱిగిన పతితో
నొకరేయి సౌఖ్యపడుటయె చాలున్
స్థితి గతి దెలియని విభుతో రతి
వేయేం డ్లైన నేమి రమ్యము సతికిన్.

క. అతని విలాసము లన్నియు
నతను విలాసములె కడఁకలన్నియు మరుమేల్
జతనములే హరిఁ బొందిన
నతివా జన్మంబె ధన్య మయ్యెడు జగతిన్.

ఉ. పుట్టిననాఁటఁగోలె మనపొంతలనే వసియించుచుండియున్
గుట్టును రట్టుఁ బెట్టఁదగు కొంటెపను ల్పచరించుచుండఁగా
వట్టివిగాఁ దలంచి వలవంతల గాలమువ్యర్థపుచ్చినా
మిట్టి విలాసమూర్తి యని యిప్డుకదా గ్రహియింతు నీతనిన్.

ఉ. జీతము లేనికొల్వునకుఁ జేరితి మిందఱ మందుచేతనే
ప్రీతి దొలంగె దీవు వెతఁబెట్టెదు నీకమనీయలోక వి
ఖ్యాతవినీలవిగ్రహము గన్నులపండువు కాఁగఁ జూచుమా
చేతము లొప్పుకోవు ఋజుసేవలు సేయక మామనోహరా!

ఉ. నీవు యశోదపుత్రుఁడవె? నీరజపత్రవిశాలనేత్ర! కృ
ష్ణా వరదా! ముకుంద! జగదాత్మవు సాక్షివి సర్వసాక్షివై
భూవలయంబు లేలు హరిమూర్తివి లోకవిడంబనార్థమై
దేవహితంబు గోరియకదే? జనియింతువు గోకులంబునన్.

ఉ. యాదవవంశమండనుఁడవై జనియించి నిరంతరాజ్ఞతా
ఖేదవిలోలమానసులక్రించుఁదనంబు హరించి సర్వదా

యాదుకొనంగ నానభయహస్తము నాదలలందు మోపి స
మ్మోదము గూర్పవయ్య నినుఁ బొందినమమ్ము ననుగ్రహింపుమా

క. నీముఖసందర్శన మిడి
వ్యామోహము దీర్పరాదొ వలచినసతులన్
బాములఁ బెట్టుట చెల్లునె?
స్వామీ దయ చేయు మింక సన్నిధిఁ జేరన్.

క. నీవే మే మని మేమే
నీవని నిర్భేదబుద్ధి నిను సేవింపం
దీవరము నొంది యుంటిమి
రావే దర్శనము నీవె రామారమణా!

సీ. బ్రహ్మేంద్రరుద్రాదిభవ్యు లెవ్వానిపై
హృదయపుష్పంబు లర్పించుచుండు
ఇందిరాదేవిహృన్మందిరమున నెవ్వి
పదిలముగా నిల్పిభజన సేయుఁ
కాళియ భోగిభోగములపై నెవ్వవి
హృద్య నర్తనము వర్తించి యుండె
జిజ్ఞాసువు లెవాని సేవించి భావించి
నిర్వాణపదమున జేరుచుండు

తే. రట్టి మీపాదకమలము లబ్జనేత్ర
మాదువక్షోజముల నిల్పి మమతదీర
నర్తనము సేయరాదో? మీనాంకు భీతి
మాన్పఁగా రాదొ నిర్దయ మానరాదొ.

సీ. పాపకూపమునుండి కాపాడె దనుటకు
నఘదైత్యవధ సాక్ష్యమై రహించు
విషయవిహ్వలచిత్తవిషహారుం డనుటకుఁ
గాళీయుచరిత తార్కాణ మగుచు

గర్వాపహృతికార్యకర్తృత్వము వచింపఁ
బర్వతోద్ధరణము సర్వసాక్షి
భక్తప్రపాలనపాండితిఁ బ్రకటింప
వివిధదానవవధావిధము గుఱుతు

తే. కామదాస్యనిరోధము కడఁకఁ జూప
మామనీప్రస్తుతావస్థ మహితసాక్షి
యిన్ని యాదర్శములు నీవు వెన్నుఁడ వని
తెలుపుచుండినఁ దెలియ మో దేవదేవ!

సీ. జ్ఞానకర్మకాండలు మాదు స్తనయుగంబు
వానిపై జ్ఞానసంప్రదపాదయుగము
మోపి మరుతాప మనుభేదబుద్ధి మాపి
పాలనము సేయరాద గోపాలబాల!

సీ. అతనుతాపము గా దిది కృతకపాప
దీపితావస్థ దీరెడుదివ్య పథము
బాలగోపాల మాపాలిప్రభుఁడ వౌచు
నేలుకోవయ్య వలరాజులీల దేలి.

మ. అనఘా నీ వుపదేశమిచ్చు నల సోహం బ్రహ్మ యన్వాక్యముల్
వినుచున్ జ్ఞానకళాప్రదీపముల నుద్వీక్షించుచున్ సర్వదా
మనసానందముఁ జెంది పొందుగను బ్రహ్మానంద సారంబు గ్రో
ల నపేక్షింతుము జాల మేల నిక? లీలాబాలగోపాలకా!

శా. సంసారానలతప్త జీవదమునున్ జ్ఞానైకసమ్మాన్యమున్
శంసార్హంబును పాపమోచనమునున్ శ్రావ్యంబు నౌఁ గావ్యాకో
కంసారాతి భవత్కథామృతము యోగ్యప్రాప్తమై దుఃఖవి
ధ్వంసప్రజ్ఞఁ జెలంగి ప్రోచునుగదా బ్రహ్మాండమున్ సర్వమున్

తే. ముక్తికాంతానివాస మై మొనయునదియుఁ
బాపహార మైనత్వత్కథాభవ్యసుధను
మనన మొనరించి మథియించు జనులు కనరు
జననమరణ ప్రవాహ సంసక్తి. దేవ!

—* గోపికా గీతలు *—

క. హరి! కృష్ణా! యని యొకపరి
మురిపెముతోఁ బిలువవచ్చు మోహనుఁడవఁటే
పరిపరివిధములఁ బిలిచిన
దరిఁజేరవు ముద్దు దీర్పఁ దలఁప వ దేలా!

క. పరిశుద్ధాత్ముల మగుదుము
మరితలమో నీకె తెలియుఁ దుహినాంశుముఖా!
దరిసెన మీయ వ దేలా?
పరితాపము దీర్చి బ్రోవ భారము కృష్ణా!

క. గిరిధర గోపాలా శ్రీ
కర హరి బాల సామగాన విలోలా!
వరదాభయశీలా గో
పరిపాలనఖేల దుష్టపాపాభీలా!

క. సురపోషణ భవశోషణ
వరగుణభూషణ వినోదభూషణ తరుణీ
వరమానససంతోషణ
పరభీషణ నందగోప వంశాభరణా.

క. గుణశేఖర! రణభీకర!
ప్రణయవశీకర దయార్ద్రభావాకర శ్రీ
వనితాచిత్త విహారా!
ఘనకరుణాకర వినోదకర గోపాలా!

క. పరమార్థంబులఁ ద్రచ్చియు
గుఱుతుగ జూపించునట్టి గురుఁడవు నీవే
తరుణుల మొఱ వినకుండిన
పరు లెవ్వరు చూతురయ్య పావనమూర్తీ!

మ. మదనోద్దీపన హేతుభూత మగునీమర్మంబు సాంకేతిక
ప్రదలక్ష్మీనిలయంబు పేరురము సంభావించి వీక్షించి యం
గద దీరం భ్రమ జెందినాము సుళువై కందర్పు దర్పాగ్నిలో
మొదలంటం గుదియింపగాఁ బడితి మంభోజాక్షు విన్నానకే.

గీ. చాతకములట్లు మాకను బ్రీతి గదురఁ
గృష్ణచంద్రుఁ విలోకించు తృష్ణగాంచు
నుత్పలములఁ గుందించెదు నుదయభాను
రీతి నేడ్పించెదవు నీవు ప్రీతి దొఱఁగి.

గీ. నీశిరంబున ధరియించునెమలిపింఛ
మునకుఁ గలరంగు లవి మనోముకురమందు
బింబితమ్ములౌనో లేదొ వెదకి వెదకి
చూసుమా హృదయములను వ్రచ్చి సుందరాంగ.

క. తీయని భావము లిట్టుల
నీయెడ మా కొదవుచుండ నిరసించి మముస్
మాయమయి త్రోవఁ జూపక
కాయక్లేశమును గూర్ప ఘనమా? కృష్ణా!

గీ. పాంచభౌతిక మాకళేబరమునకును
బతుల మని చెప్పుకొనువారు బ్రతిమిలాడి
వలదు వల దని వేనోళ్లఁ దెలుపుచున్న
వచ్చినాము వియోగాబ్ధిఁ జొచ్చినాము.

ఉ. కాయము లున్న వన్నియుటఁగాలినకట్టెలువోలె యాత్మ నీ
కే యనుయాయి యయ్యె గమనింప ద దేపెదత్రోవఁగానినీ
మాయలు విప్పుభాగవతమంత్ర మెఱింగిన దద్ది చాలులే
వోయి! బడాయి నీపరువు పోవదులే దయచేయు మింతటన్.

సీ. తలఁపులఁ జివురించు మొలకనవ్వులమోము
దిలకింపకయ భ్రాంతి నిలుపలేము
లలి వీణె సారించు చిలుకపలుకులముద్దు
వినఁబోక వ్యసనము నణఁపలేము
వలపులు పులకించు తలిరుపాదము లంటి
సేవఁ జేయక శాంతిఁ జెందలేము
కనులలో నమృతంబు దొణఁకించు చేష్టలఁ
దమి దీరఁ జూడక తాళలేము

తే. హృదయభారము తీర నీపదరజంబు
వేగఁ దలఁ దాల్పకున్న జీవింపలేము
జాల మొనరింపకుమురా గోపాలబాల
యిమ్ము దర్శన మిమ్ము చేకొమ్ము మమ్ము.

సీ. తలిరుటాకులకన్న లలిత మౌపదములు
పొక్కు లెత్తినవేమొ చక్కనయ్య
కుసుమకోమల మైనయసమాన తనుకాంతి
కందిపోయినదేమొ సుందరాంగ
విగమిసోఁకముఁ జింముపోగ లీనుకనులలో
నీర మూరునో యేమొ సారసాక్ష
తొగతేనివగ లూరునగుమోముజిగి గోము
డంబు పేడినదేమొ కంబుకంఠ

తే. పల్లవారుణరుచిఁ గేరుపాణియుగము
తొగరుకొన్నవా యేమొ యోసొగసుకాఁడ
కంటకశిలావృతం బైనకాననమున
నొంటిగా నేడ నుంటివో కొంటెకృష్ణ!

గీ. భక్తసులభుఁడ వని యనురక్తుఁడ వని
ప్రణయపాశములకుఁ గట్టువడియెద వని
పలుకుచుందురు పెద్ద లాపలుకు లన్ని
సత్యమే యైన వచ్చి దర్శనము నిమ్ము.

క.. గర్వించినామొ యేమో
సర్వేశ్వర తెలియలేమొ చపలల మగు మా
గర్వము నశించె హరి నీ
పర్వేందుముఖంబుఁ జూపి పాలింపఁదగున్.

ఉ. మూరెడుత్రాడు చాలినను ముగ్ధల మిందఱ మేక మైనచో
బారలు లక్ష కావలయు భర్తృవినాకృతు లైనమాకుఁ జే
కూరుచువారు లేమనికిఁ గోరితి మీయమునాతరంగిణిం
దూరి యపస్థలం గదుపఁ దొయ్యలు లందఱ మోమనోహరా!

క. స్థిరమై యజరామరమై
ధరణిని నాసూర్యచంద్రతారకముగనున్
బొరసెడు దిగ్దేశంబులఁ
దరుణీహింసకుఁడ వన్న ధవళయశంబున్.

సీ. జీవిలో జీవుఁడే త్రోవ దప్పి చరింప
భావప్రపంచ మేపగిది నిల్చు?
భావప్రపంచమే పాడుబీ డయిపోవ
గాలిమేడలకేవి పోలఁగలవె?
గాలిమేడలు నేలకూలుచో నందాల
పూలడోలిక లెట్లు పొలుపు నిలుపు?
పూలడోలికసౌరు దూలిపోవుటఁ జూచి
లీలాపతస్వి లాలింపఁగలడె?

తే. అతఁడు పాలింపకున్న దివ్యానుభూతి
కలుగునో? కల్గకున్న నిచ్చలు జపించు
మంత్రఫలము సిద్ధించునా? మలయకున్న
బ్రతికియేమి? కళాజీవి బ్రతుకి కేమి?

సీ. సౌదామనీభామ చక్కిలిగింతలే
కాఱుమేఘములకుఁ గళలు గూర్చు
పుష్పభోగినులసంపూర్ణకటాక్షమే
భృంగరాజముకేవి నింగి కెత్తు
తంత్రులసయ్యాటతానకంబులె సుమీ
మంజువీణాగాన మధురిమంబు
చంద్రికావైభోగసామ్రాజ్యభాగ్యమే
నెలరాజుకులుకుచిన్నెలబడాయి.

తే. శక్తిసన్నిహితవశిత్వసారఫలమె
శంకరుశివశంకరత్వవిస్తారమహిమ
సుందరీమణికడగంటిచూపుఫలమె
పురుషుఁడనువానివ్యక్తితన్ ధరణి నిల్పు.

సీ. మదిరాక్షి దృక్పథమధుర కటాక్షమే
జీవితాశయముల జీవగఱ్ఱ
గృహలక్ష్మి సహానసన్నిహితబాంధవ్యమే
రసజీవితమున శ్రీరామరక్ష
ప్రణయినీహృదయసామ్రాజ్యవైభోగమే
యానందసుందరోద్యానవసతి
చేడియ వాగ్విపంచీస్వరగరిమయే
తలఁపులు చిగురించు వలపుపాట

తే. కామినీమణిసరససంకల్పశుద్ధ
తేజమే కీర్తివిస్తృత దీపకళిక
లేనివాఁడు ప్రపంచమే లేనివాఁడు
పురుషుఁ డనువాఁడు పొలఁతుల కరుణ లేక.

సీ. మగువలఁ దెగనాడు తగవరిమగవాఁడు
చంద్రిక న్నిరసించుచందమామ
ప్రణయినీసౌహార్ద రస మెఱుంగనివాఁడు
మధుమరందము రోయుమధుపరాజు
రసవిలాసినిచిత్త ముసురువెట్టెడు హీనుఁ
డనపరాధుల నొంచు మనసిజుండు
వలపులవాణిఁ జివ్వలు బెట్టుజతగాఁడు
తను దానె వంచించుకొనెడు జడుఁడు

తే. మానినీస్నేహలౌల్యము మఱచువాఁడు
బొమ్మ దిని బొమ్మ గ్రుద్దెడు క్షుద్రుఁ డగును
నవసరము దీరి యువతుల నలఁచుకుమతి
యేఱు దాఁటి తెప్పను గాల్చు హీనబుద్ధి.

సీ. నరులు వానరులు కిన్నరు లాది సర్వులు
పరిపూర్ణుఁడ వటంచుఁ బలుకుచుంద్రు
భక్తులు మోహానురక్తు లాసక్తులు
ప్రణుతార్తిహరుఁ డని ప్రస్తుతింత్రు

మునులు సజ్జనులు ధీమణు లెల్లరును గూడి
దిక్కు నీవే యని మ్రొక్కుచుండ్రు
శ్రుతులు సంస్కృతులు సత్కృతులు నెల్లప్పుడు
నీమార్గములనె వర్ణించుచుండు

తే. నట్టిపూర్ణత్వము భయార్తిహరము దిక్కు
మ్రొక్కు లేచక్కి కరిగ నోమోసకాఁడ
యెంత పిలిచిన బలుకవు వంతఁ గుందు
కాంతలను జింత దీర్పవు కరినచిత్త!

ప. అని గోపాంగన లెల్ల సొమ్మసిలి కృష్ణాయత్తచేతస్కలై
వినతు ల్సేయుచు బాడుచున్ బ్రణయవిద్వేషంబు వాటించుచున్
వనటం గుందుచు బెక్కురీతుల విలాపభ్రాంత లై యార్చుచో
గని జాలిం గొని దర్శనం బొసఁగె శ్రీకాంతుం డనంతుం డటన్.

సీ. కుంచితాలకములు కొమరొప్ప ముడిచిన
జడపైని నెమలిపింఛము రహింప
బాలభానుని లేఁత పైడికాంతుల నీను
పీతాంబరంబులు ప్రియమెలర్ప
గమనీయమై తోఁచు కర్ణయుగ్మంబున
గుంజావతంసము లొక్కమరునింపఁ
గంబుకంఠంబున డంబు మీరెడు నవ్య
వనపుష్పదామము ల్వ్రాలుచుండ

తే. వామచరణంబుపై సవ్యపదము దనరఁ
బులినతలమున నిలిచి నమోహ మొదవ
మురళి మ్రోయించుచును జగన్మోహనుండు
దర్శనం బిచ్చె గోపికాతతికి నపుడు.

సీ. ఒకత కైదండ నొసఁగె నింకొకత చిలిపి
తనమున న్మోతి బాడిచె మంతనములాడె
నొకత కన్నీరు విడుచుచు నుస్సురనియె
నొకత నిష్ఠురముల నాడి నొసలఁ జేసె

గీ. హరివదనమునుఁ బచ్చకప్పురపు విడెము
గోరి పెట్టించుకొని మఱి కొసరి కొసరి
కన్నులకు నద్దుకొని యొక్కకనకగాత్రి
స్వీకరించె ప్రసాదము జోక మురిసి.

గీ. తెప్పలార్పక యొప్పులకుప్ప యొకత
తనివిఁజెందనియనిమిషత్వమునఁ జూచి
వఱలుచుండెను నానందబాష్పములనె
మై మఱచి నర్తనముఁ జేసె మమత దీర.

ఉ. మానసమందిరంబున ననూనమబాలకుమారకృష్ణునిం
జ్ఞానినిరీక్ష్యవిగ్రహము, స్పష్టముగా నెలకొల్పి, సంతత
ధ్యానవిలీనలై ముదము నందుచుఁ గౌఁగిట గ్రుచ్చియెత్తుచుం
దేనియలూరఁ బాడి వినుతించుచుఁ గాంత్రు ముకుందుఁ గామినుల్

వ. ఇటు లాగోపిక లెల్ల నార్తిహరు శ్రీకృష్ణు న్నవలోకించి, ప్ర
స్ఫుటమోదంబున, భూతభేదముల సంపూర్ణంబుగా వీడి, దు
ర్ఘటకామ్యంబులు దీర నొప్పిరి; పరబ్రహ్మంబు నీక్షించి సం
కటసంసారవిచారముల్ దలఁగు విజ్ఞానిప్రకాండంబు నాన్.

సీ. సత్త్వాదిమహనీయశక్తిసంపన్నుఁడై
యవతరించినపరమాత్మ నోలె
జ్ఞాన, వీర్య, బలాది, సర్వప్రభావవి
శారదుం డగునుపాసకుని ఠేవ
సకలప్రకృత్యాదిశక్తులం గూడు దే
హేంద్రియాద్యభిమానహితునికరణి
స్వపరవిభేదవిచక్షణాశూన్యుఁడై
సమదృష్టిఁ జూచువిజ్ఞానిరీతి

తే. పితశోకార్తలైనగోపికలతోడ
భక్తసంత్రాణగుణనిధి పరమమూర్తి
కృష్ణబాలుఁడు చెలరేగి క్రీడఁజేసె
నుల్లములు పొంగి గోపిక లుత్సహింప.

వ. అట్టి సుసమయంబున.

సీ. మల్లికాచంపకమందారనవపుష్ప
 పరిమళముం గొనివచ్చుగాలి
రమ్యప్రసూనమరందపానాసక్తి
 ఝుమ్మని పాడెడుతుమ్మెదగమి
శారదపూర్ణిమాచంద్రికాసుందరి
 మందమేలము లాడుమధురరజని
చెలరేగి కలనాదములఁ దోఁగి పొలుపారు
 రమణీయవిహగతూర్యస్వరములు

తే. వెలయుశుభసమయంబున విశ్వమూర్తి
ప్రాతయమునాతరంగవిఖ్యాతరమ్య
తరళహస్తాంచితపులినస్థలమునందు
వెలసెయువతులతోఁ గృష్ణవిభుఁడు చెలఁగి.

చ. హరికరుణాసముద్రుఁడు వ్రజాంగన లెల్లర నాదరించుచున్
బఱచియుత్తరీయములపై హరినీలమణిప్రకాశసుం
దరుఁ డయి మందహాసరుచి తాండవ మాడ వసించె సేవలన్
గోరయుచు, గోము దీర్చుచు నపూర్వవిలాసము లొప్పఁజెప్పుచున్.

గీ. సేవ లొనరింప నుపకరించెదరు కొంద
ఱట్టి దేదియు లేక యయాచితముగ
నుపకరింతురు మరికొంద ఱుభయవిధుల
నాయపడకుంద్రు కొంద ఱోసరసిజాక్ష!

క. ఇది యేకారణమగునో
విదితంబుగఁ బల్కు మనుచు వేడెడుసతులకె
హృదయాశంక లడంపఁగ
సదయుండై పల్కె శౌరి చతురత మీఱఁగన్.

సీ. తృణముఁ జే జార్చి యంత వే తెదిరియొఫలము
కోరి వర్తించు వాఁ డుపకారి గాఁడు
యెరను వేసి మత్స్యంబును గోరయనెంచు
వాఁడెపో స్వార్థపరుఁడు విశ్వమ్మునందు.

సీ. పాల నాసించియో పనిపాట లెంచియో
పశువుల మేపగాఁ బాలుగొనుట
పైరుపంటలు పొందఁ గోరియే భూముల
నెరువు వెంపలి వేయ మురియుచుంట
ఫలపుష్పములబ్రాంతి దలపెట్టియే లతా
తరుకుంజముల. బెంపఁ దలఁచుచుంట
నేత్రోత్సవము జెందునిరతి వాంఛించియే
పులుఁగులఁ బోషించుతలఁపు గొనుట

గీ. స్వప్రయోజనమును గోరి సకలజనము
లొకరి నొకరు సేవించుచు నుందు రందుఁ
బరహితంబును స్నేహముఁ బొరయ దందుఁ
దమకొఱకె పని శ్రమియింత్రు తరుణులార!

చ. పితరులు కోలె కూర్మి గని పెంపెసలార ననేకరీతులన్
సతతముఁ జేయుచుండెదరు సజ్జను లోలిఁ బరోపకారముల్
వితతయశంబు ధర్మమును విస్ఫురితప్రియముందుఁ గల్గు, భా
వితపరమార్థమార్గ మది విశ్వజనీనపవిత్రధర్మ మౌ.

సీ. ఏయుపకారము నెంచి వృక్షమ్ములు
ఫలపుష్పముల నిచ్చుఁబ్రాణితతికి
నెవనిసాయము గోరి యిందుసూర్యులు మింట
వెలిఁగి రేఁబవళులు వెలఁగుచుంద్రు
ప్రతిఫల మెద్దాని నలచి ప్రకృతిమాత
ఫలదయై తాలోకముల నహించు
నుపకృతి యెదికోరి యుర్వీధరంబులు
ఖనిజసంపద లిచ్చి తనుపుచుండుఁ

తే. బరహితంబు దలంచెడు ప్రాజ్ఞు లెవ్వ
డొరులసాయము గోరక యోగ్యమైన
రీతిని దయాచితముగ వర్తించి మిగుల
నుపకరింతురు సర్వదా యువిదలార!

సీ. జీవనోపాధికిఁ జేవ గల్పించెడు
జలముల వర్షించు జలదపంక్తి
జంగమస్థావరసకలజీవులయందు
వర్తించి బ్రతికించు వాయుమూర్తి
చేతనాచేతనస్థితికిఁ గారణభూత
మగుచుఁ బోషించెడు నవనిమాత
యఖిలలోకంబుల కాధార మగుచు భ
క్ష్యాన్నంబు లరిగించు నగ్నిదేవుఁ
తే. డిదె పరోపకార మనెడునది జగానఁ
బ్రత్యుపకృతి నాసింపక పరమమైన
మార్గమున సాయ మొనరించుమహితవృత్తి
సర్వదా స్వనయము జగతియందు.

తే. తమ కుపకరించువారలం దలపఁబోక
మేలు మఱచుకృతఘ్నులు మెలఁతలార!
యన్యులకు సాయపడ రెంతురా! వృథాభి
మానగర్వితచిత్తు లమ్మనుజు లవని.

సీ. తమలోనె తాము సంతసపడి తృప్తులై
ముందుమా టెఱుఁగనిమందబుద్ధు
లనుభవార్థం బైనవన్ని తీరె నటంచుఁ
గడచుచుక్కలఁ జూచుకఠినచిత్తు
లుపకారములలోన నున్నతాశయుల పో
ల్కిఁ గుర్తింపని మూఢభావు
లుపకరించినవారి కపకార మొనరించి
బహుభంగులఁ గలంచుపాపబుద్ధు
తే. లిట్టి నాల్గు తెఱంగులహీనవర్త
నులు కృతఘ్నులు ధారుణీతలమునందుఁ
బాపభూయిష్ఠులై వృత్తిఁ బడయుచుండు
రట్టివారికి ముక్తి లేదబలలార!

క. మీ రడుగుచుండుప్్రశ్నల
కీరీతిని నుత్తరంబు లిచ్చితి వానిన్
సారాంశ మెఱిఁగి యందఱు
దీరం దగు సంశయములు స్థిరతరబుద్ధిన్.

సీ. తరికవ్వ మమరించి పెరుగుఁ జిల్కనిగాని
నవనీత మందు సంభవము కాదు;
రోకటిపోటుల నోట దంపినఁగాని
భోగ్యతండులములు పొసఁగఁబోవు;
కఱఁగించి సొంపుఁబోసి మెరుగు దీర్చినఁగాని
సిద్ధలోహములు ప్రసిద్ధిఁ గానవు;
సానఁ బెట్టి కుదించి పని చేసినఁగాని
వజ్రఖండము దీప్తి నఱలఁబోదు;

తే. సంస్కృతి నెఱుంగనట్టివిజ్ఞానమునను
దఱచి, భ్రమపెట్టి భక్త్యౌషధము నొసంగి
జ్ఞానదీపము వెలిపినఁగాని యతఁడు
పక్వహృదయుఁడు కాలేఁడు భామలార!

గీ. ధరఁ గులాలుఁడు తప్తమృద్ఘటము లెల్లఁ
జేతఁ దట్టి విమర్శించురీతి సర్వ
మయుఁడు భక్తాంతరంగము మలినతలను
గలఁచి యగ్నిపరీక్షలఁ జలుపుచుండు.

ఉ. మఱుఁగున నుండి మీవినయమంజులవాక్యము లాలకించియున్
సరికొను దుఃఖముం గనియు, దర్శన మీయఁదలంప మిమ్ము నం
దఱఁ బరిపూర్ణభక్తిపరితప్తలఁ జేయదలంచి కాన సుం
దరసఖులార! నాయెడలఁ దామసము న్వహింపఁబోకుఁడీ!

చ. పొలఁతుకలార! మీరు పరిపూర్ణలు; దుర్భరగేహబంధనం
బులు విడి నన్నుఁ గొల్చితిరి పూర్ణఫలంబును గంటి రింక నేఁ
జలుపఁ గలట్టిప్రత్యయవిచారము లెవ్వియు లేవు. సాధుస
త్ఫలఫల మిట్టిదె వెలయు; దోషనివృత్తి యొనర్చు సొప్పగన్.

వ. అని కృష్ణుండు వలుకుటయును

చ. పరమపవిత్రమై మృదులభావవిలోలితమై నివారితాం
తరవిషయార్తియై పరగు తన్మురళిస్వరమై మనోజ్ఞధోరణిన్
సరసిజనేత్ర లెల్ల విని, స్మారవికారము దీరి భక్తిత
త్పరతఁ దదీయపద్యశము పాడి వినోదము లాడి రందఱున్

—* రాసక్రీడలు *—

గీ. రమ్యమై యొప్పు నాశరద్రాత్రియందు
విమలయమునాతటిప్రదేశమునఁ గృష్ణ
దేవుఁ డాభీరవనితల భావరాగ
రంజితంబుగఁ బొనరించె రాసకేళి.

చ. హరికర మొక్క లేమ బిగియారఁ గదించిన దానిహాస మొ
క్కరిత గ్రహించెఁ దత్కరము కాంత మఱొక్కత పట్టె నిట్టుల
గరితలు, సర్వులున్ గొలుసు కైవడి నొండొరులం గదింపుచున్
వరుసగ బారు దీరి పలుభంగుల నాడిరి కృష్ణదేవుతోన్.

సీ. అంతయుఁ దానయై యాడించుపరమాత్మ
సచ్చిదాకాశప్రశస్తతలము
నం "దహంబ్రహ్మాస్మి" 'యయమాత్మ' యనునఖం
డబ్రహ్మరూపమైడంబు మీఱి
"సోహం"వినిశ్చలస్ఫురితవిజ్ఞతఁ గను
బ్రహ్మేతరస్త్రీప్రపంచమంచు
నానాత్వమను న దేనాఁడు కాని దటంచు
నేకత్వమును నిరూపింప నెంచి

తే. బాహ్యదృష్టికి లోచనపర్వమైన
విజ్ఞులకు మానసానందవేశ్మమైన
రాసకేళి దనర్చె నిరంజనుండు
గోపికాప్రపంచముతోడఁ గూడి యాడి.

సీ. రమణీయమోహనరాగవల్లకు లైన
తరుణు లిర్వురతోడఁ దారసిల్లి
కమనీయకరమృణాళములు కంఠంబున
నెలకొల్పి భామలు నిలిచియుండె
నెవరికి వారు శ్రీకృష్ణుఁడు దనవాఁడె
యనుభ్రాంతి హృదయమునందుఁ గలుగ
మండలాకృతి గాంచి మహితభంగిమముల
గోపికాయువతులు గోష్ఠిఁ జేయ
తే. నాకసంబున వేడుక లరయుకొఱకు
దివ్యులు విమానముల నుండ దివ్యదుందు
భులు సెలంగఁ బువ్వులవర్షములు కురియఁగఁ
జేసెఁ గృష్ణుఁడు చెలులతో రాసకేళి.
తే. బంగరువికార మైనయాభరణములకుఁ
గూర్చు మణులమధ్యమ్మునఁ గొమరు మిగులు
మరకతముపోలె నందకుమారుఁ డొప్పెఁ
వ్రజగోపికాసతీమణులనడుమ.
తే. ఘుటిత, పార్శ్వగ, మర్దితోద్ఘనవిలాస
పాదవిన్యాసములచేతఁ బద్మకోశ
కర్తరీముఖ, శుకతుండ, కలపిత్థ
హస్తవిన్యాసములు నొప్పులారుచుండ
తే. కుంచిత, నికుంచితాకుంచితాంచితముగఁ
గంపితాకంపితవినోదగరిమ దనర
హత, పరాహతవృత్తసంయుతమనోజ్ఞ
భావములఁ జూపి వెలసిరి భామ లెల్ల.
సీ. శ్రీకృష్ణవిభునితోఁ జేరి కామిను లెల్ల
రొకరితర్వాత నింకొకరు కాఁగఁ
దమయంఘ్రు లతనిపాదములతోఁ జేర్చి
ఘుటితపదన్యాసగరిమ దనరఁ

పార్శ్వములందుఁ జొప్పడంగ బొటనవ్రేళ్ళ
నేలరాచి పదంబు నిలుపుకొనుచు
నందఱు గూడి సానందలై యొకపరి
నించు కించుకగతు లంచితముగ

తే. హస్తవిన్యాసచతురత లలమికొనఁగ
మధ్యసంచారభావము ల్మలసియాడ
భ్రూవిలాసము లొప్ప నంభోరుహాక్షు
లంద ఱొదిగి రాసక్రీడ లాడి రట్లు.

సీ. నందకిశోర మహాసుందరశ్యామాభి
రాముఁడు నీలనీరదము కాఁగఁ
దప్తచామీకరరోచ్యచ్ఛాయ దనరారు
లలనామణులు తటిల్లత లనంగ
రమణీయకేళికాశ్రమజాత మై తోఁచు
స్వేద మదె తుషారవృష్టి కాఁగ
గాంధర్వపాండితీగరిమతో గీతికా
రవళియే మేఘగర్జనము కాఁగ

తే. సచ్చిదాకాశమందు విజ్ఞానజలద
ముపనిషద్భావరూపవిద్యుత్తుతోడఁ
జేరి గంభీరవాక్య విస్తార మగుచు
నమృతవర్షము గురిసె మురారి శౌరి.

సీ. రమ్యపాదన్యాసరక్తిఁ జెన్నారెడు
వివిధాభినయముల వేడ్క దనరఁ
గరమృణాళంబులు కదలించి హాయలుగా
నవభంగిమముల మంతనము లొప్పఁ
గెంపుటద్దములపైఁ జేరాడు నవరత్న
కుండలమ్ముల కాంతి గునిసియాడఁ
గనుఁగొనలు ల్మెడిపెట్టి కదలించి కుదియించి
ప్రకటితభావంబుల ఘటితౌ వెలయ

తే. మోములం జిఱునవ్వులు మొలకలెత్త
గండముల రత్నకుండలకాంతు లమరఁ
గుచయుగం బంట మొలకుచుఁ గొమరుమీఱఁ
జెలువ లెల్ల రాసక్రీడఁ జేసి రటుల.

మ. ఊడిపడఁ బోకముడుల్, నడి నోర్వక విప్పినకొప్పుముళ్లు, గో
రాడెడు జంగపయ్యెదలు, రాయిడిమై బరస్పరద్రొక్కుమం
గ్రిడలఁ దోడఁ గంచుకము లేవలఁ జూచు గులాబిచెండ్లు, జీ
రాడెడు చెంగులుం గలిగి కన్నున లెల్లకు రాసకేళిలోన్.

ఉ. ఎవ్వని వేణుగానమున నెంతయు గేహము లీఁగి వచ్చిరో
యెవ్వని దర్శనం బభిలషించి తపించిరొ, యట్టిమూర్తితో
జవ్వను లందఱున్ గలిసి సంభ్రమ మందుచు రాసకేళిలో
దవ్వుల నిల్చి తాకి సురతప్రియులై యలరఁ దేలి రొప్పుగన్.

గీ. శ్రావ్యమగు కృష్ణదేవుగాత్రంబుతోడఁ
గంఠమును మేళవించి యొక్కరిత ముద్దు
లొలుకఁగా స్వరజాతులు పలికి శౌరి
మెప్పుగని మోదవార్నిధిం దొప్పదోఁగె.

గీ. మగువ నాస్వరజాతి నే మనసు దీర
వలయుధ్రువతాళమునఁ జేర్చి పాడి రంత
మెచ్చి శ్రీకృష్ణదేవుఁ డామెలఁత కొసఁగె
గానవేదిని బిరుదంబు కరుణఁ జేసి.

ఉ. నీలతమాల భూజమును నెక్కొనుగోమునఁ బ్రాకియున్న, సు
లాలితపుష్పశోభనవిలాసలతాసతిశోభ సొంపుగా
బాలమరాళయాన యగుభామ ముకుందుభుజస్థలంబుపై
వ్రాలెను, వేనలి న్విడఁచి గ్రక్కునఁ బూలసరాలు రాలఁగన్.

గీ. రాసమండలభ్రమణకారణముచేత
గునిసియాడెడు నవరత్నకుండలముల
కాంతు లింపొందు చెక్కిలికడ నొకర్తు
చెక్కిలిం జేర్చ మునిపంట నొక్కె శౌరి.

ఉ. చందనలిప్తమై కుసుమవిసౌరభము ల్వెదఁ జిమ్ముచున్న గో
విందుని బాహుదండమును, బేర్మి భుజస్థలిఁ దాల్చియున్న యా
సుందరి తత్సుగంధమును సొంపుగ మూర్కొని మై గగుర్పఁగ
నందకుమారు ముద్దుగొని నర్మము లాడఁదొడంగె హాయిగన్.

ఉ. ఆడుచుఁ బాడుచున్ మిగులనందముఁ జిందుచు ముద్దుముద్దుగా
జేడె యొకర్తు కృష్ణవిభుచేతినిఁ జేతఁ గదించి ప్రేమవి
క్రీడలఁ దాండవించి కికురించి కుచస్థలి నుంచి సొంపుగాఁ
గోడిగ మాడి లేనగవుకోపులుఁ జూపఁదొడంగె నర్తకిన్

సీ. కొప్పులు దిగజారి కొమరారుపూదండ
లంసభాగమ్ముల నావరింప
గాలితాకున రేగి కమనీయమై తోఁచు
ముంగురుల్ మోముల న్మురిసియాడ
నింపుగాఁ జెవులధరించినకువలయ
దళములు విడఁబాఱి తళుకు లీనఁ
గేలిభరంబున జాలువాఱెడుఘర్మ
బిందుసందోహము విందు సేయఁ

తే. గాలియందెలుమువ్వలు ఘల్లురనఁగ
మర్దళాదిసువాద్యము ల్మలయుచుండ
భ్రమరగాయకరభస మహారాసకేళి
యందు హరిఁ గూడి యాడి రయ్యతివ లెల్ల.

సీ. జిలుగుఁబయ్యెదకొంగు తొలఁగి క్రొంజక్కవ
లరమూపుఁ జూచుటే యరయ దొకత
కుచ్చెళుల్ సెలరేగికొనునింపు తులకింప
సిగ్గు మొగ్గెఱుఁగదు చేడె యొకత
పొంగరువాతెఱసొంపు బిగివంపు దలవంపు
తెలియనే తెలియదు లలన యొకత
సునుజెక్కుటద్దముల్ గొనురదనక్షతుల్
తలఁపనే తలఁపదు లలన యొకత

తే. ఇట్లు కృష్ణార్పితగాఁగ నింతు లెల్లఁ
తమదు దేహాభిమానము ల్దలంపఁబోక
ప్రాణమానము లర్పించి రాసకేళిఁ
దేలి సోలిరి బాలగోపాలుతోడ.

చ. తనప్రతిబింబముం గనుచుఁ దక్కుచుఁ దాఁకి చెలంగుచుండు బా
లునివలె శ్రీరమాపతి విలోలుఁడునై తనతోడనాడు జ
వ్వనులను హావభావములు వన్నెలుఁ జిన్నెలు దిద్ది కౌఁగిటం
గొనుచు గరంబును న్మగువు గొలువన్నల్పవినోదమొప్పఁగన్.

గీ. కృష్ణదేహసంపర్కముప్రియ మొలర్ప
నతివ లానందపరవశ లై ప్రపంచ
విధులు పాటింపఁబోక యవ్విభునిఁ గూడి
యాడుచుండిరి యేకలక్ష్యంబుతోడ.

క. పిడినపూలను ముడువరు
నూడినచీరలను గట్టనొల్లరు ధరఁ జీ
రాడెడుకొంగులు దిద్దరు
చేడెలు క్రీడావినోదచేష్టిత లౌటన్

ఉ. ఒక్కొకభామ కొక్కఁడయి, యుల్లము రంజిలఁ బెక్కుభంగులన్
మక్కువఁ జక్కఁజేయుచును మన్మథచర్యల నాచరించుచున్
జిక్కనిస్వామి, చేడెలకుఁ జిక్కి మనోహరరాసకేళికన్
నక్కనఁ జేసెఁ దృప్తినవనీతము కాంతల స్వాంతవీథులన్.

క. రాసక్రీడావిభవముఁ
జేసి యనంతుండు కలతఁ జెందినస్త్రీలన్
గాసి దొలంగెడునట్టులఁ
జేసె విలాసాంచితముగ సేవావిధులన్.

ఉ. ఆకసమందు దివ్యజను లందఱు శ్రీహరిరాసకేళికా
లోకనశీలు రై వెలసి లోచనపర్వ మొనర్ప మెచ్చి సు
శ్లోకునికీర్తిఁ బాడుచు విను ల్వెదఁజల్లుచు దూర్యరావ మ
స్తోకముగాఁ దలిర్పుచును జొక్కిరి మక్కువ పిక్కటిల్లఁగన్.

చ. అమృతరసాంచితాంబు లగునాకడఁగంటివిరీక్షణంబులున్
సుమరుచిహాసమ్ములు కడుశోభ దనర్చెడుమందహాసమున్
దమి దనియించుమలాలనవిధాన మనంగకళావిలాసమున్
బ్రమదలు గాంచి మించి హరిపజ్జ నొదింగిరి ముక్తవాంఛలై.

—* జలక్రీడాభివర్ణనము *—

మ. జలమధ్యంబున శ్రీరమాపతి విలాసప్రోద్ధతిం గ్రీడ సే
యు లతాంగుల్వలయాకృతిన్ నిలిచి, సర్వాత్ము న్విలోకించుచున్
జలముం గైకొని పైనిఁ జల్లుచు, మహాసంరంభము న్సేయుచున్
బలుచందంబుల విందుఁ జెందిరి పరబ్రహ్మానుసంధానలై.

తే. అతివ లెల్ల రాత్మారాము నటులఁ దడుప
మొలకనవ్వుల నొలికించి సలిలములను
పాణితలమునఁ దట్టుచుఁ బైకిఁ జల్లెఁ
గరి కరంబున నెగఁ జిమ్ముకరణి నతఁడ

ఉ. చల్లనిగాలి కమ్మనగుసంపఁగిపూవులతావి పూలతో
నుల్లసమాడుతుమ్మెదలయుత్సవకేళి విహంగగీతికా
వల్లకినేవి గాంచి హరి వత్సలతన్ భరియించె గోపికా
వల్లరులం గరేణువుల వారణరాజు వహించు చాడ్పునన్.

తే. ఘనరసాశ్రయ మహాకావ్యకదలు కోర
రమణకాశ్రయమహాశరద్రాత్రులందు
సత్యకాముఁడు కృష్ణుఁడు సఖులతోడ
నస్ఖలితుఁ డయ్యుఁ గ్రీడించె నతిముదమున.

తే. ఇంద్రియస్ఖలనము లేనిసాంద్రసురత
సౌఖ్య మొసఁగూర్చె దను మనసారఁ యోగ
హృదయపుష్పము లర్పించి ముదిత లైన
ముదిత లెల్లరివాంఛితమ్ములు ఫలింప.

తే. ధర్మరక్షణ సేయ సధర్మ మడఁపఁ
గృష్ణరూపముగా జగదీశ్వరుండు
తనదుపూర్ణాంశమున ధరిత్రిని జనించి
లీల లీరీతి జెలువొందఁ గ్రాలె నపుడు.

గీ. బ్రహ్మ పురుషుఁడు బ్రహ్మేతరమ్ము లెల్ల
స్త్రీలు వారి సంయోగమే సృష్టిఫలము
లిట్టి దృశ్యప్రపంచము లెసఁగుచుండు
లేనినాఁ డెల్ల లోకము శ్లేస పోను.

గీ. అఖిలజీవులలోన నేకైకమూర్తి
బింబమె ప్రతిఫలించుచో భిన్నమేమి?
తన్నుఁ దాను రమించుట తప్పిదంబె
ధర్మబాహ్యమె దోషవర్తనమె తలఁప.

గీ. సర్వభక్షకుఁ డగునగ్ని సర్వదా ప
విత్రుఁ డైనట్లు త్రిజగతీవిభుఁ డతండు
తన్ను వలచిన గోపికాతతినిఁ గూడె
నభిమతముఁ దీర్ప నది దోష మనఁగరాదు.

గీ. తన్నెఱుంగఁగఁ జాలినధన్యజీవి
కృతము లజ్ఞాని చేయుఁ గోరికలు గనుట
నతఁ డాభ్యాస మొనరించునర్భకుండు
వేదపారముఁ జదివెడువిధము కాదె?

గీ. గోపిక లనంబడుమునీంద్రకోటి హృదయ
కలశములలోనిక్షీరము లలఁచి తఱచి
విష్ణుగోపాలుఁ డందులో వెలసినట్టి
మిసిమి గ్రహియించి సాయుజ్య మొసఁగె నట్లు.

ఉ. తావియు రూపము ల్పలువిధంబులుగాఁ గనుపట్టుచుండినన్
బూవులలో మరంద మొకపోల్కి రహించెడునట్లు సృష్టిలో
జీవులు భిన్నభిన్న మగు చిత్రవిచిత్రతనూస్వభావముల్
చేనల నెన్ని పొందినను జీవి యొకండె వికారదూరుఁడౌ.

గీ. ఒకమహాద్యుతి యగుహరినుండి వెడలు
భూతకోటులు ముల్లోకములను జేరి
వివిధతను రూపములఁ బొంది వెడలుచుండు
నగ్నిలో లేచు రవ్వలయట్లు వెడలి.

సీ. మదకుంభికుంభస్థమాంసముం బెకలింప
హర్యక్షమే కాక హరిణి యౌనె?
బ్రహ్మాండభాండము భాసురముగ శశి
ద్యుమణులే కాక ఖద్యోత మౌనె?
కులపర్వతంబుల గుదియించి విదళింపఁ
గులిశధారయె కాక గొడ్డ లౌనె?
కలనినాదశ్రుతిఁ లాలికించి తలకింపఁ
గాఁ బికంబగు గాక కాక మౌనె?

తే. బహుళశసలీలల గోపికాభామినులను
వలచి వలపించి తుల లేనిఫలము నొసఁగ
సర్వశక్తిసంపూర్ణుఁ డౌ శౌరి కాక
దురభిమానమానవునకుఁ దరమె ధరణి.

సీ. శివుఁ డొక్కఁడే కాక క్షీరోదధిం బుట్టు
హాలాహలము గ్రోలఁజాలు నెవఁడు?
హరి గాక మంధరగిరి మూపునం దాల్చ
గమఠరూపంబును గాంచు నెవఁడు?
(శ్రీ)రాముఁడే కాక చెలఁగి కోఁతులమూక
తోఁ గూడి రావణుఁ ద్రుంచు నెవఁడు?
పద్మయోనియె కాక బ్రహ్మాండభాండముల్
సృష్టించువిధము నూహించు నెవఁడు

తే. ప్రభు వొనర్చెడుకార్యము ల్పటుఁడు సేయఁ
దలఁకొనిన నట్టిఫలములు దారసిలునో!
పట్టివే చూవె (శ్రీ)కృష్ణు ననుసరించి
పరసతీకేళిఁ గోరెడుపాపికృతులు.

వ. ఇచ్చట నిట్లుండ.

చ. ఎఱుఁగరు గోపకు ల్దమదమింతులు కృష్ణునిఁ గూడి హాయిగా
వరయమునాస్రవంతికడ నంతులు దీరెడువింతవృత్తముల్
హరికరుణావిశేషమున నందఱిశయ్యలయందు వారిసుం
దరులునిసించుచాడ్పున నె తర్పితులైరి యథాక్రమంబుగన్.

మ. రజనీరాజ్ఞి శశాంకసుందరు సుహృద్రాగంబునం బూని యం
నిజసామ్రాజ్యముహద్దులం గడచుచోఁ గైకొన్న కార్యంబునన్
నిజవైలాప్యము నీఁగి పాండురకళానీతాంగి యైనట్లు న
క్కజమై దిక్కులు తెల్లనాయె రజనీకాంతుండు ప్రశాంతుండుగన్.

ఉ. చక్కనకాంత యుషస్వినియుఁ జాలక కౌముదికామినీమణిన్
వెక్కలి నొక్కెడంత తమిఁ జెందక రేపటిపొందు గోరగా
మక్కువ నందె సంగినుక మైకొని జారకసంకేతుండు నా
చుక్కలరేనిపొం గణఁప సూర్యుఁడు తూర్పునఁ దోఁచె నయ్యెడన్.

ఆ. సిగ్గు చెడియున్న గోపికాస్త్రీలవదన
ములను దిలకించి చిలిపిచేతలబడాయిఁ
జేటుఁ జెఱఁగెదురీతి రాజీవరమణి
మొలకనవ్వుల నొలికించె మొగ్గ విప్పి.

సీ. వలరాజుచిలిపికొప్పులఁ జూపెద నటంచు
నొయ్యారముక నాడ నూనె నెమలి
కేళిలో లాలింపుజోలపాట లివంచుఁ
గులికి కో యని కూసెఁ గోయిలమ్మ
యుల్లసమ్ములలోచి పెల్లగించెద మంచుఁ
గ్రేళ్ళుత్రికెను గన్నలేళ్ళగుంపు
మంగళాంగులహంసపాంగు లిట్లే యని
కులికె సీతాకోకచిలుకభామ

తే. పడఁతు లొలికించునానందబాష్పము లటు
కురిసె మంచుబిందువులను దరులతికలు
కొడిగము లిట్లు లొదవినఁ జేడె లెల్ల
సిగ్గుపడి మోము లెత్త వాంఛింపరైరి.

సీ. చెదరినముంగురుల్ సరి దిద్దె నొకలేమ
చివురువాతెఱగంట్లు నివిరె నొకతె
చెక్కుటద్దమ్ముల చెలువు దీర్చె నొకర్త
తిలకము నొసటిపైఁ దీర్చె నొకత

నలఁగిపోయిఁ చీరె దులిపి కట్టె నొకర్తు
ప్రిదులుపయ్యెద చక్కఁ బెట్టె నొకత
పిసిలినట్టెక చక్కఁగ దాఁచె నొకతేమ
వాడినమాలల పీడె నొకత

తే. గతనిశీథనిమదనసంగ్రామ మందుఁ
గలుగునగుఁబాట్లు నగచాట్లు గప్పి పుచ్చు
ముప్పు ద్రిప్పలు నడి గొల్లముగుద లెల్ల
దమతమకొలంది మర్మము ల్దాఁచుకొనిరి.

ఉ. అంతల గోపికాజనము లందఱుఁ గృష్ణుఁడు తొందరింపగా
భ్రాంతి దొలంగలేక హరి బాయ మనస్సులు రాక యెట్టులో
చింతలు దీరి గేహములుఁ జేరఁ బ్రయాణము సేయుచున్ మనః
కాంతుని దిక్కుఁ జూచుచును గ్రమ్మరిపోయిరి మందయానలై.

చ. మధునిశీథమందు హరిమన్ననఁ గన్నమనోజ్ఞవృత్తముల్
పృథులముగాఁ దలంచుచును హరీ యని పాడుచు, వారివారిదృ
క్పథములలోనఁ గృష్ణుఁ దమపాలిమనోభవుగాఁ దలంచుచున్
వ్యథలు దొలంగి, సంతతము, ప్రార్థనఁ జేయుచు నుండి రెల్లఱున్.

క. శ్రీకృష్ణునాజ్ఞఁ గైకొని
రాకాశశివదనలింట్లు రయముసఁ జేరన్
బ్రాకృతులు గాన గోపకు
లేకరణిన్ సంశయింప రింతుల నెవరున్.

క. శ్రీకల్యాణీహృన్నా
ళీకప్రణయమధువృత్తిలీలాభృంగా!
శ్రీకరకరనీరజహే
లాకల్పితభువనచయవిలాసతరంగా!

గ. ఇది శ్రీసుబ్రహ్మణ్యేశ్వరకృపాకలితకవితావిధేయ, వాడేలవంశసుధా
పయోనిధి కలానిధిగేయ, వేంకటశేషగిరిరాయ నామధేయ ప్రణీ
తంబైన శ్రీకృష్ణాభ్యుదయ మహాకావ్యంబునఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

ఓమ్

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీమద్వైకుంఠనగరీ
ధామా! స్వీయపరపక్షతారహితగుణో
ద్దామా! కల్యాణప్రద
నామా! సకలాభిరామ! నందితసోమా! 1

కం. నీ లీలలు నా ముఖమున
నాలింపం గోరుకొంట యది సంసరణ
వ్యాళోలుని ముక్తిరమా
పాలితు నొనరింపఁగాదె పలికెద వినుమా! 2

కం. నీవే చరచరాత్మక
జీవులుగా భిన్నరూపచేష్టలఁ దొడరన్
నీ వెవ్వరు నే నెవ్వరు
నీ వే నే నీవెకద మనీషామూర్తీ! 3

తే. కాని మఱి శ్రోతృ వక్తృ వక్తృత్వరూప
బాంధవమ్మున నుత్తమత్వంబు నాకుఁ
గూర్ప వక్తవ్యుఁడగు నందగోపబాలుఁ
డీవు మాధ్యస్థ్య మూనితి వింక వినుము. 4

—* సుదర్శనాశాపవిమోచనము *—

వ. ఒక్కనాఁడు నందాదు లయిన బృందావనవాసు లగు గోపు
లెల్లరు దైవతోత్సవ ప్రేక్షాపేక్షు లయి యంబికావనంబున కరిగి
శివు నారాధించి వేకువ సరస్వతీతరంగిణిం గ్రుంకులిడి తీరంబు
గదిసి రంత. 5

మ. తటినీప్రాంతమహోపలావిదితభేదం బొక్క ఘోరాహి ప్ర
స్ఫుటవిశ్రాంతిఁ బరిక్రమించి ధరణీవ్యోమంబుల న్మట్టఁగాఁ
జటులాకారతఁ దాలువుల్ విడఁగ నాస్యం బంతటన్ విప్పి సో
త్కటగీతిన్ గని పట్టె నందుని భయార్తధ్వానముల్ మెండుగన్. 6

మ. విని గోపాలకహారవంబు లటకున్ విచ్చేసి శ్రీనందనం
దనుఁ డావ్యాళముఁ గాంచి తా నెడమపాదం బెత్తి తన్నంగ నం
తన దర్వీకరరూపమున్ విడిచి గంధర్వుం డొకం డప్పు డొ
చె నటన్ గోపసమూహ మంతయును నచ్చెర్వొంది వీక్షింపఁగన్. 7

తే. ఇట్లు గంధర్వరూపంబు నెనసినతఁడు
శౌరికి నమస్కరించి సౌత్సాహుఁడగుచు
వినిచె నాత్మవృత్తాంతంబు విపులమోద
బాష్పములు గండయుగమునఁ బర్వికొనఁగ. 8

మ. అనఘా! నేను సుదర్శనుం డనువిఖ్యాతిం గల్గు గంధర్వుఁడన్
ఘనసౌందర్యతపోవిలాసితుఁడనై గర్వించి, సంపత్ప్రయో
జన మొప్పారఁ, విమానయానమున, స్వేచ్ఛాయాత్ర గావించుచున్
మునులం గన్గొని నవ్వితిన్ వికటరూపు ల్వార లం చెంచుచున్. 9

తే. వార లాంగిరసులను తపస్వివరులు
నన్ను నాగర్వముం గాంచి పన్నగముగ
నంబికావనంబున నుండు మనుచు శాప
మిడిరి నే నాటనుండి యిందు నుందు. 10

ఉ. లోకగురుండవై, ప్రణతలోకము నేలుచు నుండునట్టి సు
శ్రీకుఁడ వీవు, నీచరణసేవ లభించెను దద్రజంబు పై
సోఁకుటచేఁ దరించితిని శుద్ధుఁడ నైతిని మహాపనాయకు
ల్నా కిడినట్టి శాపపరిణామఫలం బిటు లాప్పె నీశ్వరా! 11

క. స్వామీ! నీదర్శనమునఁ
గామితములు దీరెఁ బాతకములు నశించెన్
నా మునుపటిరూపం బిది
శ్రీమహాత్మా! యని తత్తు నిలవేలుపుఁ డనుచున్. 22

వ. అని మధువైరికీర్తిఁ గొనియాడుచు నాజ్ఞను బొందుచుం బ్రద
క్షిణ మొనరించి, మ్రొక్కి విలసిల్లు ముఖంబు సుదర్శనుండు చ
య్యన దసభూమిఁ జేరుకొనె నచ్చటియుత్సవము ల్ముగించి గో
ష్ఠున వ్రజవాసు లెల్లరును బోయిరి పొంగుచు మందఁ జేరఁగన్. 13

—* శంఖచూడవధ *—

క. శ్రీకృష్ణుఁడు బలరాముఁడు
రాకాశశివదన లైనరామలతోడం
బ్రాకటముగ యమునానది
సైకతతలమున వసించి సంభ్రమ మొప్పన్. 14

సీ. శుద్ధసౌహార్దు లైన పడఁతులతోఁ గూడి,
లలితగాంధర్వంబు నోలుకఁ జేసి,
కలధౌతవస్త్రము గట్టి, యంచితపుష్ప
వనమాలికలు కంఠమున ధరించి,
మలయజపంకము నలఁది, కస్తూరికా
తిలకము నొసటిపైఁ దీర్చి, దిద్ది,
జడపైని నెమలిపింఛము హంగుగా నిల్పి,
కుంజావతంసము లొమరు గొల్పి
తే. కడఁగి బలరామకృష్ణులు, పడఁతుకలను
గలసి మెలసి యానందశృంగారరసము
లొలికిపోయెడురీతిగా లలితకళలఁ
దేలియాడిరి కాళిందితీరమందు. 15

సీ. సంపూర్ణకళలతో శారదాచంద్రుఁడు
పండువెన్నెలల శోభనము దీర్ప,
సిందురాగముఁ జెంది యిందీవరాంగన,
వికసించి కమ్మతావిని విదల్ప
గంధవాహుఁడు మెల్లఁగాఁ గమ్మపుప్పొడిం
గొని వీచి, సౌరభమును సృజింప,
మధుమరందము గ్రోలి, మత్తిలి ఝుమ్మని,
తుమ్మెదల్ గానము గ్రుమ్మరింప,

తే. నగవు లిగురొత్త నయ్యమునా స్రవంతి
కృష్ణబలరాము లాడెడుక్రీడ గాంచి
మురిసిపోవుచు, రత్నమంజరులు విసరెఁ
గంకణములు తరంగసంగతము గాఁగ. 16

ఉ. వామభుజంబుపై నొరుగువైఖరి దోఁప శిరంబు వాంచియున్
మోమునఁ గ్రోవి నుంచి, యధరమోష్ఠ్యుగనుంగవ జేవురింప, గా
ఢమున నూఁదుచున్, విమలరాగసుధారసధార లూరఁగా
శ్రీమహితుండు చెప్పలరఁ జేసె జగజ్జనగానమోహనున్ 17

కం. మురళీగానమరందము
నరవిందేక్షణలు గ్రోలి యానందముచేఁ
బరవళ్ళు ద్రొక్కి యాడుచు
మఱచిరి దేహాభిమాన మర్యాదలనున్. 18

చం. ఎఱుఁగరు కొప్పులందు విరు లెల్లను రాలుట కట్టుపుట్టముల్
పరువు నలంతిఁ జేయుటలు పయ్యెదకొంగులు జీరియాడుటల్
హరిమురళీనినాదమధురామృతపానవిలోలచిత్తలై
మఱచిరి దేహము ల్వినుతమార్గము లన్నియు గోపభామినుల్. 19

గీ. ఇట్లు స్వేచ్ఛగ మురళి మ్రోయించి రమ్య
కామరసమును గుఱియించు కాలమందు
శంఖచూడుం డనుకుబేర సార్వభౌము
సేవకుఁడు రామకృష్ణులఁ జేరవచ్చి 20

ఉ. చక్కెరవింటివానిసుమసాయకపంక్తివిధానఁ దోఁచు నా
చక్కనిచుక్క లౌ చెలులఁ జయ్యనఁ బట్టి భుజస్థలంబునం
దక్కనఁ జేసి, మోసికొని, తాండవ మాడుచు, నుత్తరంబుగా
నక్కజ మొప్పనేఁగె జలజాక్షులు నేడ్చుచు నున్న వీడకే. 21

మ. పులివాత న్బడి యేడ్చు నావులవలెం బూబోండ్లు సోన్మాదుఁడా
ఖలుచేఁ జిక్కి మహార్తి నొందుచు, హా! కల్యాణకృష్ణా! మహో
త్పలనేత్రా! రతిరాజసుందర! కృపాధౌరేయ! కాపాడవే
లలనాపాలనఖేలనా! యనుచు నాలాపంబులం జేయుచోన్. 22

చ. హరి బలరామునితోఁ గలిసి యక్షభటుం డురువేగగామియై
పఱువిడుచున్న మార్గమును బట్టి శిలీముఖవేగులై భయం
కరమగు సాలవృక్షములఁ గైకొని యోడకుఁ డీ రటంచు ని
బ్బరములు బల్కుచు న్దరియఁ బాఱుచుఁ జేరిరి శంఖచూడునిన్. 23

గీ. కాలమృత్యువుగతి భయంకరులు గాఁగఁ
దోఁచుబలరామకృష్ణులఁ జూచి యక్ష
భటుఁడు భీతిలి కాంతల వదలివేసి
బ్రతుకుజీవుఁడా యనుచును బాఱిపోయె. 24

మ. దురితాత్ముండు కృతాపరాధి యితనిం దున్మాడి లోకంబునం
బరకాంతాహరణ ప్రయుక్తఫలసం ప్రాప్తం బిదే యంచునుం
బరమాదర్శనము జూపఁ గోరి హరి యాపాపాత్ము వెంటాడి త
చ్ఛిరముం దద్గతశంఖముం బొడిచి సంఛేదించి శీఘ్రంబుగన్. 25

గీ. తనువుతో వేఱువడిన యాతనిశిరంబు
శంఖముం దోడఁ గొని వచ్చి సకియ లెల్లఁ
జూచుచుండఁగ గృష్ణుఁడు సోదరునకు
నిచ్చె బలరాముడుం గొని మెచ్చె ననుజు. 26

క. అంత నుషఃకాల మగుటఁ
గాంతుఁడు బలరాముఁ గూడి కాంతలతోడన్
వింతలు దెలుపుచు నిండ్లకు
సంతసమున నేగె నిట్లు సరసత మెఱయన్. 27

—* గో పి కా వి ర హ ము *—

ఉ. శ్రీమతు లెల్ల గేహములఁ జేరిరి కాని మనోజ్ఞ కేళికో
ద్దామకళావిలాసములఁ దాండవ మాడెడు గృష్ణదేవుఁడే
ప్రేమమయస్వరూపుఁ డయి హృత్ఫలకమ్ములఁ దోఁచి హాయిగా
గోములు దీర్చుచున్నటుల గోచరమైన విలోలచిత్తలై. 28

క. పరికిఁ దోఁచినవిధమున
వారలు శ్రీకృష్ణుఁ దలఁచి వాత్సల్యముతో
నారాధించుచు మెలఁగిరి
నారీమణు లెల్ల బ్రణయనాయకుఁ డనుచున్. 29

సీ. హృదయ సింహాసనమున వసించియున్న
ప్రేమమూర్తి నర్చించుచుఁ బ్రీతి దనర
జ్ఞానసుమములఁ బూజించి ధ్యానముద్ర
గొనియె నొకలేమ నిశ్చలముని యనంగ. 30

ఉ. ఆతఁ డనంగుఁ డంద్రు రుచిరాంగము కన్నులఁ గట్టినట్టుగా
ద్యోతకమౌ ని దేల యని తొయ్యలి యొక్కతె తెప్పలార్పకే
ప్రీతి విహాయసంబువెస వీక్షణఁ జేయుచు భక్తియుక్తయై
చేతము నప్పగించి నుతి సేయఁదొడంగెఁ గదేకచిత్తయై. 31

చ. అలికులవేణి యోర్తు పరమాత్ము ననంతవిలాసరూపము
ల్తలఁపులు నిండుకొన్న దమి దాళక యాతని గూడియాడుచున్
బిలుచుచు ముద్దుముచ్చటల పెంపు వహించుచునున్న రీతిగాఁ
దలఁచి తదన్యవృత్తముల ధర్మము నెంచక యుండె మానతన్. 32

ఉ. వామకపోలభాగమును వామ భుజస్థలి నిల్పి కన్బొమల్
గోములఁ దీరుచుం గనెడిఁ గ్రోవి ముఖంబున నిల్పి యాడుచున్
బ్రేమసుధారసంబు గురిపించు మనోహరు వీడియుండ నే
భామ భరింపనోపు నని పల్కుచు నొక్కతె యుల్కిపోయెఁగన్.

మ. మురళీనాదమహత్త్వ మెట్టిదియొ సమ్మోహాస్త్రసాదృశ్యమై
తరుణీలోకము వెంటవెంటి మ్రుకుచి తత్స్వాస్థ్యము ల్దూసి ని
ర్భరమోహంబు ఘటించుచుండు శ్రుతిపథ్యంబై మనోజ్ఞంబునై
పరమానందకరంబునై మరులు సంబాళించు మమ్మెల్లరన్. 34

చ. మన మన నెంత? నింగిని విమానములందు బతిప్రయుక్తలం
దనరు సురాంగనామణులు దన్మురళీనినదంబు విన్నచో
మనములు సొంగి యాడెదరు మన్మథమన్మథుపొందుఁ జెంద నె
మ్మనములఁ గోరుచుండుదురు మానని మారకళావిలోలతన్. 35

ఉ. ఆమహనీయమూర్తి రుచిరాననుఁడై దరహాసచంద్రికల్
కామకళావిలోలితముగా రహియింపఁగ వేణు వూదుచో
నీమహి సర్వజీవులు సహోనసుఖానుభవప్రమోదులై
స్వామిపదాబ్జము ల్గొలువ సంభ్రమ మందెద రెల్లవేళలన్. 36

క. గోష్ఠమందలి లేఁగలు గోగణములు
కృష్ణమురళీనినాద మాలించినంత
గొఱికతృణములు వీడి మైమఱచి దోర
చెవులు నిగిడించి వినుఁ జిత్తరువులువోలె 37

క. గైరికాద్రిధాతువులు మయూరపింఛ
ములును గొంజివురాకులు మున్నగునవి
కలిగి విలపిల్లుహరి ముద్దులొలుకు మురళి
నూదినఁ బసులు చెలరేగి మోదమందు. 38

సీ. నదులు వేగము మాని నర్తితరంగ హ
స్తములతోఁ గృష్ణుపాదములు పట్టు
వరులతాకుంజసంతానంబు ఫుల్లప్ర
సూనమరందము సోనగురియు
బ్రకృతి మహాలక్ష్మి భాగ్యవిస్తార యై
యమృతకరము లెత్తి యాదరించు
శృంగారవనరాజి సంగీతముం బాడు
పులుఁగుల సేవకై నిలుపుచుండుఁ

తే. పంచభూతమ్ములు ముకుందు పాదసేవ
సేయఁ దఱి వేచిసిద్ధులై చెలఁగుచుండు
రట్టిమహనీయమూర్తి గానామృతంబు
మఱచు టెట్లు విరాళిని దొఱఁగు టెట్లు? 39

సీ. వర్ణనీయుం డగుదళితారి కృష్ణుఁడు
వనసీమలోని సువాసనగల
తులసీప్రసూన నిస్తులమరందము గ్రోలి
మదియించి పాడు తుమ్మెదలరమ్య
గానము నాలించి వేణువునూదుచో
గొలనునం గల్గు హంసలును జక్ర
వాకము లున్నగుపక్షులు గానశ్ర
వణముచేత విరాళిఁబడి తపించి

తే. కన్ను లరమూసి మౌనము గాంచి తన్మ
యత్వమునఁ దోగుచుండఁగా నతని వలచి
తలపులం గని భ్రమసినచెలుల మేము
తాళియుందుమే హరి వీడి తమి భరించి. 40

గీ. పూలదండలు నిజకర్ణభూషలుగ ధ
రించి కొండలలోనఁ జరించునపుడు
వేణువూదినన్ మేఘుఁడవ్విధముగానె
యుఱుముచు న్వర్షధారలు గుఱియుచుండు. 41

మ. మురళీకృష్ణుఁడు వేణుగానమును సమ్మోహంబుగాఁ జేయుచో
స్వరసాహిత్యవిశారదుల్ హరి,హర, బ్రహ్మేంద్రులున్ వాణియున్
శిరము ల్వంచెద రెల్ల గానఫణితిశ్రీకంబు గుర్తింపకే
పరమామ్నాయముఁ జెందినట్టి తలఁపు ల్భావింత్రు సానందులై. 42

వ. అని తలపోయుచు 43

ఉ. వలపులరాణి యొక్కతె దివాకరమూర్తిని జూచి, యెంతగాఁ
గులికెదవయ్యా! మాయసురు కొట్టకపోవున! రాజు వచ్చినీ
యులుకు నడంపకున్నె? కనవో! పరివేషము పాటి వచ్చి ని
న్నలమఁ దలంచుచున్నయది; యాఁగక పాఱుము పశ్చిమాద్రికిన్.

చం. కలువలతేనెనిద్దమగుకాంతులలోఁ బతిసేవఁ జేయగా
దలఁచెదువారు, నీ వెచట దాపురమైతివో? యేకధాటిగా
వెలుఁగులుఁ జిందుచున్ బగటివేషము వేసి విలంబగామివై
చెలువల నేడిపించెదవు; శీఘ్రముగాఁ జనుమింక భాస్కరా! 45

కం. క్రూరగ్రహ మని పండితు
లూరకనే యనిరె నిన్ను? నుగ్రకరుఁడవై
నీరములను గ్రసియింతువు
నీరజములఁ గూడి యాడ నేర్తువు మిత్రా! 46

సీ. అత్తవారింటి సత్త్వము నపహరించి
జలదములకు దానం బిడుస్వామి వీవు;

నిన్ను నిందింపరాదు; వందింపరాదు;
మంచివాఁ డని యెంచి మన్నించరాదు. 47

చం. నిలుకడమీఁద నే తెలియు నిక్క మటన్న విధాన సర్వముం
దెలిసెను లేవిడాకు లిడి దేశముపైఁ బడి పోయెఁ గామిని
తిలకము ఛాయ నీదుకఁ బతివ్రత నోర్వఁకగాదె? క్రూరుఁడా!
పొలఁతుల నేడిపించుటయెఁ బాపరివాటికె దయ్య! నీయెడన్ 48

చం. మఱచితివేమొ? నీయులుకు మాచుప నిన్నరికట్టినట్టి సుం
దరి సుమతీరమామణిని; దర్పముఁ ..పకు స్త్రీలపై నిఁకం
ద్వరపడి పారిపోఁదగును; దప్పితివా? హరితోడఁ జెప్పి నిం
బొరిగొను రాహుసర్పమును బుత్తుము; గత్తర తెత్తు నిం త్రాటన్. 49

కం. మును పొకకోఁతిముఖాంతర
మునఁ బడి కను లొట్టవోయి మొనసి యెటో నీ
జనయిత్రి కడుపు చలువన్
మనఁగల్గితి వెట్లొ దుడుకుమానుము తపనా! 50

కం. క్షణ మొకయుగముగఁ గడపెడు
వనజేక్షణలం దపింపవలవదు మిత్రా!
జను మిఁకఁ బశ్చిమదిశకును
గనుగొందుము ప్రాణనాథుఁ గన్నులతోడన్. 51

—* వృషభాసురవధ *—

శా. శ్రీ కల్యాణగుణాభిరాముఁ డగు లక్ష్మీనాథుఁడే భర్తగా
రాకాచంద్రనిభానన ల్మదనసామ్రాజ్యంబుఁ బాలించుచున్
నాకల్యానుభవప్రమాణముల, విజ్ఞానంబు దీపింప, న
స్తోకానందము గాంతు రిట్లు గతసంక్షోభాత్మసంచారలై. 52

కం. కతిపయదివసము లవ్వల
క్షితిపతి కసుండు వనుపఁ జెలఁగెడుపగతో
దితిజుండు వృషభుఁ డనియెడు
పతితుఁడు విచ్చేసెఁ గృష్ణబాలకు నొంపన్. 53

సీ. ఎవ్వాని ఱంకె లాలించినమాత్ర గ
ర్భస్రావ మగు సతీవారమునకు;
నెవ్వానిమూఁపుర మీక్షించి, మేఘము
లచలవిభ్రాంతిచే నాశ్రయించు;
నెవనిగిట్టలపోటు లెసఁగినంత, నవంత
విశ్వాంతరాళము వ్రీలిపోవు;
నెవ్వానిశృంగాగ్ర మెన లేనిశూలాగ్ర
ధారాసమానమై తనరుచుండు;

తే. నెవనివాలముఁతాఁకిడి నెసయుకతనఁ
దోరపుశిలావళులు తునాతునియ లౌనొ
యట్టి దనుజుఁ డరిష్టనామాంకితుండు
వృషభరూపము గొనివచ్చెఁ గృష్ణుఁదాక. 54

సీ. ఖురఘట్టనములచే ధరణీతలం బెల్ల
నడనడ నడఁకి కీడ్పడుచునుండ;
మేఘనిర్ఘోషల మించుఱంకెలు విని
పశుపక్షిమానవు ల్బడలుచుండ;
శృంగాగ్రనిహతిచేఁ జెడి పట్టుదొఱఁగియు
గిరివప్రములు నేలకొఱఁగుచుండ;
వాలతాడనమున వనమహీరుహములు,
గూఁకటిప్రేళ్ళతోఁ గూలుచుండ;

తే. నేలఁ గాళ్ళను ద్రవ్వుచు, నింగివైపు
మోరనెత్తియుఁదోక దైవారఁ జూడఁ
జెంగుచెంగున దూఁకుచుఁ జెనఁటిదైత్య
భటుఁడు విచ్చేసె గోపనివాసమునకు. 55

ఉ. ఆవృషభాసురుం గని భయాతురులై వ్రజవాసు లెల్లరున్
జేవ దలంగి నల్దిశలఁ జిక్కకఁ బాఱిరి మంద వీడియున్
గోవులు, లేగలుం బెదరి గోష్ఠముల న్విడి బిగ్గనార్చుచున్
ద్రోవయు, డొంక కన్గొనక, దూఁకుచుఁ బాఱె నరణ్యభూమికిన్. 56

ఉ. గోకులభూమియందుఁ గలగొల్లలు కొందఱు శౌరిఁ జేరి, కృ
ష్ణా! కరుణింపరావె! వృషభాసురుబాధఁ దొలంగఁజేయరా
దే! కరినాథు నింక వధియింపకయున్న భరింపలేము; సు
శ్రీకర! యంచు వేడుకొన, శ్రీపతి దాపునఁ జేర్చి వారలన్. 57

మ. కలఁతి న్మానుఁడు బంధులార! మదవిక్రాంతుండు నై వచ్చి గో
వుల గోపాలుర, గోపికాసతుల, సంపూర్ణంబుగాఁ ద్రచ్చు నీ
ఖలుఁ దున్మాడెద; నిప్పుడే యనుచు శ్రీకాంతుండు, క్రోధాగ్నికీ
లలు నేత్రాంతములందుఁ దోఁప వృషభు న్లక్షించి గర్జించుచున్. 58

తే. హు మ్మనుచు నొడుగఱచి యత్యుగ్రదృష్టి
నసురవీరుండు నీఱుగా నరసి రోష
మున భుజాస్ఫాలన మొనర్చి వనజనేత్రుఁ
డవ్వొకలితోడ [illegible] దా నవియె నంత. 59

తే. ఓరి పసరమ! నాచేత నొక్క రొక్క
రై జమునిఁ జూడఁగన్న నీయాప్తకోటిఁ
జూడ మనసయ్యెనేమి? యాత్మసక్య మద్ది
తీర్చెదంగాక! నమ్ము భీతిల్లకుండ. 60

క. కాలాంతకసన్నిభుఁ డై
నీలాంబుదదేహుఁ డట్లు నిలిచి పిలువఁగా
వాలము ద్రిప్పుచు వృషభుఁడు
వాలాయము వచ్చి తాకె వసుదేవసుతున్. 61

గీ. మొనలు దేలినకొమ్ములు ముందుసాచి
కనుల నుల్కలు రాలఁగాఁ గాళ్లు నేల
ఱాచుచు న్బాణవేగుఁ డై ఱంకెలిడుచు
వచ్చె హరిఁ దాకెఁ వృషభుఁ డవారితముగ. 62

చ. కరి కరి దాకినట్లు గిరికాయునితో హరి మోహరించి తీ
వరముగ కొమ్ములం గవియఁబట్టి కుదించి గిరాటువెట్టినన్
దురితుడు ముమ్మరం బుడిగి దూరమునం బడిపోయి లేచి హుం
కరణముఁ జేయుచు న్గదియ గ్రమ్మఱ వచ్చె నుదగ్రకోపియై. 63

గీ. పదియు నెన్మిదియడుగుల వఱకు వెనుక
కొఱగిపోయిన వృషభుఁడు హుంకరించి
మేను చెమరింప రోజుచు మిడిసిపడుచుఁ
గొమ్ములం గ్రుమ్మ వచ్చె రోసమ్ము వెంచి. 64

ఉ. అట్టుల వచ్చుచున్న వృషభాసురుఁ గన్గొని వాని శృంగము
లట్టిగఁ బట్టి యంబురుహకాండము తుండముతోడ లీలదాఁ
బట్టి కుదించు బాలకరిభంగిని ద్రుంచియు వానితోడనే
గట్టిడిరాకుసాధముని కాయముఁ గ్రుమ్మెను గృష్ణుఁడిమ్మెయిన్ 65

చ. విలవిలఁ గాళ్లు దన్నుకొని వెచ్చనిరక్తము నోటఁ గ్రక్కుచున్
మలమును మూత్రము న్విడిచి మ్రాన్పడి కన్నులు దేలవైచి దు
ష్కులజుఁడు వజ్రభిన్న మగుగోత్రములీలగఁ గూలె నేలపై
జలజల పుష్పము ల్గురిసి సన్నుతిఁ జేసిరి దేవబృందముల్. 66

గీ. పారిపోయినగోపాలవార మెల్లఁ
జేరుకొని కృష్ణు సన్నుతిఁ జేసి మఱలి
యాత్మవాసములకుఁ జేరి యధికముదము
గదుర హరితోడఁ గాలము గడపి నంత. 67

—* నారదుఁడు కంసునితో సంభాషించుట *—

శా. శ్రీరామాహృదయాబ్జభాస్కరుఁడు సాక్షివ్యక్తి గోపాలుఁడై
నీరేజప్రభవాండజాలములగ్లానిం దీర్ప జన్మించి వి
స్తారోదంచితకీర్తిశాలి యయి దుష్టవ్రాతముఁ గూల్చుచున్
గారుణ్యామృతదృష్టితో సుజనుల న్గాపాడు వాలాయమున్. 68

క. శ్రీకృష్ణుఁ డరిష్టాసురుఁ
బ్రాకటముగ జంపినట్టి బలదర్పవిధం
బాకర్ణించినకంసుఁడు
వ్యాకులుఁడై స్థిరత దప్పి వర్తించునెడన్. 60

ఉ. నారదమౌనిసత్తముఁ డనారతవైష్ణవనామకీర్తనా
ధారవిహారజీవనుఁడు తద్దయుఁ గంసనరేంద్రు పాలికిన్

చేరగవచ్చి సన్నుతులఁ జేయుచుఁ దంబుర మీటి యాడుచున్
శ్రీరమణీమనోరమణు చిత్రకథాస్మరణంబుఁ జేయుచున్. 70

క. వచ్చినదేవర్షిని గని
యచ్చెరువడి కంసనృపతి యాతిథ్యమ్మొ
జెచ్చెర నిడి పూజించుచు
వచ్చినపని దెల్పు మనుచు వాంఛించుటయున్. 71

గీ. నారదుండు హరికథా విశారదుండు
దేవకార్యము సాధించుభావ మూని
కంసుఁ బురిబెట్టి యాతనిగర్వ మడఁపఁ
దలఁచి నయనము లల్లార్చి పలికె నిట్లు. 72

ఉ. కంసనరేంద్ర యోడకుము కర్మవిపాకము భిన్న మౌటచే
శంసితకార్యము ల్చెడె విచారముఁ జెందగరాదు శత్రువి
ధ్వంసము సర్వదా యుచిత ధర్మము క్షత్రియజాతి కిట్టిమీ
మాంస యిఁకేల? శాత్రవులమర్మ మెఱుంగుము నీకు దెల్పెదన్. 73

సీ. ఎఱుఁగుదో యెఱుఁగవో వరదైత్యుల వధించు
బలరామకృష్ణుల భవ్యకథలు
వసుదేవదేవకీవరపుత్రకులు వారు
నందగోపకునిల్లుఁ జెందినారు
సప్తమగర్భసంజాతుఁడు రాముఁడు
కృష్ణుఁ డష్టమజాతకీర్తిధరుఁడు
వసుదేవుఁడే వారి వ్రజమునఁ జేరిచెఁ
బెఱుగుచున్నారు నీకొఱకె వారు

తే. బలుఁడు శేషాంశమునఁ గృష్ణబాలకుండు
వైష్ణవాంశమునన్ మిత్రు వారిఁ గొలఁది
గాఁ దలంపకు మెన్నఁడు కంసరాజ
శత్రువధ నెంచుటయె సమంజసము సూవె. 74

చ. అని విని తోఁక ద్రొక్కిన మహాభుజగంబు విధాన నుగ్రుఁడై
కనుగొనలందు నిప్పుకలు గ్రక్కిన రాల నుదగ్రశాతధీ

షణకరనాలహస్తుఁ డయి చయ్యనఁ గంసుఁడు లేచి దుష్టవ
ర్తను వసుదేవబాలిశు శిరంబును ద్రుంచెద నంచుఁ బల్కుచున్. 75

గీ. పాఱుచుండఁగ గన్గొని నారదముని
యభిముఖంబుగ నిల్చి యయ్యసురతోడ
సానునయవాక్యములఁ గోపసంభ్రమంబు
దీర్చుచుం బల్కె హితవులు దెల్పినటుల. 76

చ. నరవర యేమిలాభ మని నాట్యమొనర్చెద విల్లు ధీరుఁడా
పురుషుఁడు గంటికిం దిగులు పుల్లను గాదె యెడల్ప నెంచుటల్
హరినిగదా యెదుర్కొనుట లాను త్వదీయుల కర్హ పౌరుషం
బెఱుఁగనివాని బైకొనుట యేమిఘనం బని పోముపోకదా! 77

ఉ. ఇంతకు నిన్నుఁ జంపునది కృష్ణుఁడ, యవ్వసుదేవుఁడా, మనో
భ్రాంతిని వీడి కన్గొనుము; వైరి నెదిర్చి రణప్రతాప వి
క్రాంతి పరిక్రమించుటయె క్షత్రియధర్మము; మూల నున్న వి
భ్రాంతుల వృద్ధులందునుచుఁ బాల్గొను టొప్పిదమౌనె చెప్పుమా. 78

గీ. సాముగరిడీల నారుమాసములు నేర్చి
మూల నున్నట్టిముసలమ్ముఁ గూలఁద్రోసె
నన్న చందాన నున్న దీయాగ్రహంబు
చాలు లేవయ్య నీప్రతాపాలఘనత. 79

గీ. చెప్పుచుండెడుకథనంబుఁ జెప్పనీక
పానకములోనిపుల్లగాఁ బరిణమించె
నీయసమయరసాభాసనిగ్రహంబు
విషయమెట్లు గ్రహించెదో వెడఁగుకంస! 80

కం. నీమేలు గోరి పల్కెడు
నామాటలు నీకు చెవిని నాఁటవు; పైగాఁ
దామసము నొంది యకృప
భూమీభృత్సహజ ధైర్యము గోల్పడుదే! 81

కం. అను శాపాయుధుపలుకులు
విని తాలిమి నంది ముందువెనుకలు నాలో

చనఁ జేసి కంసభూపతి
వినయముగాఁ బల్కె ముందువిషయము లెఱుఁగన్. 82

గీ. పంజరములోని రాచిల్కపగిది బద్ధుఁ
డగుచు నూపిరాడనిబంధనాలయమున
నున్న యానకదుందుభి కన్నవారి
నెట్లు గోకులమునఁ జేర్చె సిద్ధ చరిత ! 83

గీ. అనిన దరహాస మొలుకంగ ముని వచించెఁ
గంసభూపాలకా ! మదికలవరంబు
మాని వినుము; విజ్ఞానివై మర్మ మెఱిఁగి
కర్మ మొనరించి నిష్కృతి గనుము; మనుము. 84

సీ. ఆనాఁడు యోగమాయారూపమున నిన్ను
దండించినది యశోదాతనూజ;
శ్రీకృష్ణ విభుఁడు నీచెల్లెలుదేవకి
కష్టమగర్భజుఁ డైనసుతుఁడు;
నీవు చంపెద వని, నిసువును గొని చని
వసుదేవుఁ డునిచె వ్రేపల్లెయందు;
నయ్యశోదాదేవియాత్మజఁ గొనితెచ్చి
దేవకీసతి ప్రక్క దించె నిచట,

తే. చెఱతలుపు లెట్లు వీడెనో శృంఖలములు
తొలగె నెట్లో రమేశుఁడే తెలియవలయు
నెఱిఁగినంత వచించితి ధరణిపాల !
సత్య మిది; కృష్ణుఁడే నీకు శాత్రవుండు. 85

కం. దేవకిసప్తమగర్భ
స్రావము కనుకట్టు గాక సత్యం బగునే ?
యావరపిండమె రోహిణి
దేవికి గర్భస్థ మయ్యెఁ దేజముతోడన్. 86

గీ. రెండుగర్భములందు వర్ధిలుటఁ జేసి
బలుని సంకర్షణుండని పిలుచుచుంద్రు

రోహిణీసుతుఁ డద్భుతబాహుబలుఁడు
నీకు శత్రుఁడు కృష్ణునినేస్త మతఁడు. 87

కం. అనివినిచినఁ గంసుడు నె
మ్మనమున యోజించి విసిగి మౌనివరునితో
ననఘా! బంధుద్వేషం
బెనయుట కేకారణంబొ యెఱిగింపు మనన్. 88

—* కంసుని జన్మరహస్యము *—

చ. అడిగితిగానఁ జెప్పెద ధరాధిప నీకుఁ బురాకృతంబుగాఁ
బొడమెను బంధుమత్సరగత పోఁజన దెట్టు లడంపఁ జూచినం
గడుసరివోలె బంధులకుఁ గన్పడె దీవు పురాకృతంబె యీ
వడువున నుండఁ దప్పుకొనవచ్చునె యెంతటివారికైననున్. 89

ఆ.వె. ఐన నొక్కమాట నాలింపుము నృపాల
తామసుఁడవు నీవు తల్లిఁగూర్చి
నేను జెప్పఁబోవు నిశ్చయార్థము విని
కనలు గొనకుమయ్య కంసభూప! 90

చ. పరమపవిత్రురా లపరపార్వతి విద్యలపుట్టినిల్లు సుం
దరతరుణీవతంస మగుతల్లి సుమీ జనయిత్రి నీకు నా
గరిత మహాపతివ్రత యొకానొకనాఁడు లతానికుంజసుం
దరతరుబంధురం బగు కనన్నవ పుష్పవనాంతరంబునన్. 91

సీ. పూచిన పున్నాగములు పోకము లశోక
జాజీలసిత పారిజాతములును
మందార పిచుమంద మాకంద కురువక
చందన ఖర్జూరసాలములును
మల్లికా మాధవీ మాలతీ పాటలీ
కోవిదారవినోదకుంజములును
శారికాకలకంఠకీరమయూరాది
నానాశకుంతసంతానములును

తే. గలిగి నందనోద్యానము వెలితిసేయు
నట్టి రమ్యగృహారామమందు నొకట
నిన్నుఁ గన్నమ్మ యానందనియతితోడఁ
జేరి ప్రకృతివినోదము లొందుచుండె. 92

సీ. రంగురంగులహంగు పొంగులారఁ జెలంగి
నింగిని బాఱువిహంగవితతి
కమ్మతేనియ లాని ఝుమ్ము ఝుమ్మని పాడి
ముమ్మరంబుగఁ దోఁచు భృంగకోటి
వింతవింత బెడంగు విరిబంతుల ధరించి
మంతనంబుల నాడుమధురలతలు
వన్నెచిన్నెలచెన్ను మిన్నుమన్నును గుప్పఁ
గ్రేళ్లురికెడు కన్నెలేళ్ళగుంపు
తే. పొట్టలను జిట్టిపాపలు పట్టి వ్రేలఁ
గొమ్మకొమ్మను దూఁకెడు కోఁతిమూఁక
గలిగి యానందనిలయమై వెలయుచున్న
వనమహాలక్ష్మి నెలవొందెఁ బడఁతిమిన్న. 93

సీ. చిలుకసానివజీరు పలుకులు మన్నించి
వలపుపాటలు ముద్దులొలుకఁ బాడె
గండుతుమ్మెదబారు కందర్పునాజ్ఞచేఁ
బుప్పొడిగంధముం బూయఁదొడగె
మిత్రవసంతుఁ డున్మిషితశోభను జూచి
శృంగారపారము ల్చెప్పసాఁగె
రతిరాణి పతియాజ్ఞ మతి ద్రిప్పుశ్రుతులచే
వలయుప్రయత్నము ల్సలుపుచుండె
తే. వానికిం దోడు పక్షిదంపతులు చెలఁగి
వలపు దాఁగిలిమూఁతలకులుకుఁ జూపె
నిన్నిసంఘటన లొక్కటై యన్ను మిన్న
మనసు మరులూని కైపెక్కె మఱచె జగము 94

ఉ. హాయిగఁ బాడుకోయిల రసాంచితగానము నాలకించి యం
దే యలనోక మోజు గొని యింపుగ నాడుమయూర రాజితోఁ
దీయగ నెత్తమాడి తమి దీరి యొయారము లొప్ప సొంపుగాఁ
గూయుమరాళముం గనియెఁ గోమలి ప్రామినకామవహ్ని చేన్. 95

ఉ. చల్లనిపిల్లగాడుపుల చక్కిలిగింతలు పైనిరాలు పూ
జల్లులకోడిగమ్ములు వసంతువనంత వికాసనర్మముల్
పిల్లవగ్రోవు లూది మెరపించెడు పక్షులరమ్యనాదముల్
తల్లడఁ నెట్టుమన్న సతి తాళక మారవికార మగ్నయై. 96

గీ. అది వసంతకాలము; మధురాతిమధుర
నియతవనశోభ; నవనవోన్మేషమైన
లేఁతవయసుకోమలి; ఋతుస్నాత; యిట్లు
లోదవిన న్మదనుం డింక వదలఁగలఁడె? 97

ఉ. చక్కెరవింటియందు సుమసాయకము ల్ఘటియించి, మిక్కిలిం
జొక్కఁగ నారి లాగి గుఱి జూచి, బరాబరి భామఱొమ్మునం
జక్కఁగ నాట నేసె సుమసాయకుఁ డెంతయు రేగి యెట్టు లా
చక్కనిచుక్క, లేవయసుఁజాన భరించును నిస్సహాయయై. 98

గీ. ఉవిద రతనాలడోలలో నూగినటుల
నుబ్బి తబ్బిబ్బు లౌచుండు నొక్కసారి;
యుస్సు రనుచును వేడినిట్టూర్పు విడిచి
కుంది దిగజారిపోవు నొక్కొక్కయపుడు. 99

మ. తరుణోన్మాదము సాంద్రవేగమున జిత్తంబున్ విదారింప నా
తరుణీరత్నము సర్వము న్మఱచి యుక్తాయుక్తవిజ్ఞానవి
స్ఫురణం బేర్పడఁగానికాలమున సమ్మోహానురాగక్రియా
పరితోషంబును గోరి యాత్మవిభు సంభావించెఁ దా నాత్మలోన్

చం. అతనువిదాహమో, మమత లారనిమోహమొ యేము కాని య
య్యతివ భరింపలేక, యనిలాహతకోమలమాలతీలతా
స్థితిని వడంకుచున్ జెమటచిత్తడి యొత్తిడి తత్తఱింపఁగా
మతి చెడి యుగ్రసేనవిభు మక్కువఁ జెంది విరాళిఁ దేలుచున్. 101

గీ. ఈవిధ మరులూని తత్పతి యుగ్రసేను
నాత్మలో నిల్పి జోహారు లర్పణంబుఁ
జేసి వలరాజు మెలివెట్టుగాసి దీరఁ
గోరి యున్మాదిని విధానఁ జీరఁదొడఁగె. 102

వ. ఆ సమయంబున. 103

ఉ. అచ్చటనే యదృశ్యుఁ డయి యయ్యెలనాఁగ మనోహరాకృతిన్
ముచ్చట దీరఁ గాంచుచు విమోహరసార్ణవమందుఁ దేలు వై
యచ్చరుఁ డొకఁ డన్యహృదయస్థితభావ మెఱిఁగియుంటచే
నచ్చపుటుగ్రసేన విభునాకృతి గైకొని వచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 104

ఉ. వచ్చినభర్తృరూపధరు, వావిరికన్గొన నెత్తి చూచుచున్
రెచ్చినసిగ్గుచేతఁ గిరింతలబంతులక్రంతఁ గప్పుచున్
వచ్చియు రాని లేనగవు వాతెఱఁబింబముడంబు దాచుచున్
కుచ్చితమైనయత్నములఁ గోమలి చేసెఁ ద్రపాభరంబునన్. 105

సీ. అరమోడ్పుకనులలో దొఱఁగుకటాక్షము
ల్విరిబాణములఠీవి మురువు సేయఁ
జిరునవ్వుమోముపైఁ దెరగట్టునునుసిగ్గు
పాలవెన్నెలపూతఁ బైనిబూయ
వలరాజువలపుపువ్వులకటారిబడాయి
బంగారుమైచాయ దొంగిలింప;
హృదయకోశము నింపుమదనాయతితలంపు
నధరబింబము కెంపు లపహరింప

తే. పాండురంబయ్యెదేహంబు పర్వి కొనియెఁ
జెమటచిత్తడి మృదుకపోలములు వాడె
గగురుపాటొదవెన్ బట్టపగటివేళఁ
బతిని రతిఁ గోరు వెత నందుపడఁతి కపుడు. 106

గీ. ప్రిదులుపయ్యెద నొత్తుచు వదలుచున్న
పోకముడిఁ బట్టి కట్టుచు వీఁకఁ బాదలు
గబ్బిగుబ్బల నదిమి తబ్బిబ్బువడుచు
నేలఁ జూచుచు నిలిచె నాసీలవేణి. 107

గీ. ఉగ్రసేనరూపంబున నువిదఁ గూడ
వచ్చియున్నట్టి గంధర్వవల్లభుండు
ద్రమిడుఁడనువాఁడు పరకాంత తలఁపువలనఁ
జేర నేరఁడు పత్నితోఁ జేరినట్లు. 108

సీ. జారుపయ్యెదకొంగు సవరించుకొనుఁ గాని
తొంగిచూచు పసందు పొంగు గనదు
నడుము దాలెడుకొకముడి బిగించును గాని
కనుచూపు కోపులఁ గాంచఁబోదు
పత్యనురాగంబుఁ బడయనెంచును గాని
కినురించు మగవానికిటు కెఱుఁగదు
వలపు దీపులు నోలిఁ జిలుకరించును గాని
ఫలసమీహ నొనర్చుతలఁపు కొనదు

తే. మదనమోహనవిలసనమార్గణముల
కుసుపుఁగదుపుల వ్యథ గొన్నకోమలాంగి
హృదయభారము దీరెడు ముదము దక్క
నరయ నేరదు భావిఫలానుభూతి. 109

ఉ. ఉల్లముపల్లవింప నతఁ డొయ్యనఁ జేరి రసాలశాఖపై
నల్లినద్రాక్షపందిళుల నంటిపెనంగు మనోజ్ఞమల్లికా
వల్లరు లొప్పు గుప్పు నొకభవ్యనికుంజమునందుఁ గూడెనా
హల్లకపాణితోఁ బరమ హర్షనిమీలిత నేత్రరమ్యతోన్. 110

ఉ. మోమున మోము గీల్పరచి ముద్దులహద్దులు రద్దు సేయుచున్
గోమలబాహువల్లరులఁ గోరిక లీరిక లెత్త హత్తుచున్
గోములపంట పెన్వగలకోపులు తీపులు దిద్ది నేల యే
దో మఱి యాకసంబన నెదో కనరాని రసాబ్ధిఁ దేల్పఁగన్. 111

చ. అలఘుపతివ్రతాతిలక మైన సతీమణి వాని నన్యగాఁ
దెలిసి నితాంతఖేదమున దిమ్మరపోవుచు నీసడించుచున్
గలుషవిలోచనాశయవికల్పము లందుచు నోరినీచుఁడా!
చెలువలమానము ల్చెఱుపఁ జేరితివా? యెవఁ డీ వటంచునున్. 112

గీ. వ్రేటుపడిననాగాంగన విధము దోఁప
జివ్వనన్ లేచి తలప్రాలు చిక్కువైచి
గుండెలం బాదుకొంచు గగ్గోలుపడుచు
భోరుభోరున నేడ్చె నంబోరుహాక్షి! 113

తే. గీ. ద్రమిడగంధర్వుఁ డంత దత్తరముఁ జెంది
కాలభుజగినిలీలమై గానుపించు
తరుణిదరిఁ జేర శంకించి తప్పకునికి
సానునయవాక్యములఁ బల్క సాహసించె. 114

మ. తరుణీ! యోడకు మేను ప్రాజ్ఞుఁడను గంధర్వుండ నశ్రాంత మ
చ్చరలేమ ల్పనుఁ గూడి యాడెదరు మానాంచత్యమున్ మర్త్యసుం
దరు లేనాఁడును జెందలేరు మనప్రాప్తం బట్టులై నీకుఁ జే
కురె నాభాగ్యము తప్పు కాని దిది సంకోచింప నేలా? చెలీ! 115

గీ. ఎన్నితపములు వ్రతములు నెట్లు సేయ
మాదుసంయోగ మొదవు మీమానవులకు
నరులకును సురల కగుచంతరము లీవు
తెలియకునికి నీకితని బలికె దబల! 116

మ. అని స్వోత్కర్ష వచించువానిఁ గని క్రోధావేశురాలౌచు నే
మనియోదార్చెద వోయి! మందమతి! యన్యాయంబుగా మానినీ
మణిమానంబు హరించు నీచమతి వై మాయింపఁగా లేనిపో
నినిఁగూఢార్థము లేమొ చెప్పె దవి నీనేరంబు హరించునే? 117

సీ. అలసుఁడా ధాత్రీజలాగ్నిసమీరణా
కాశాఖ్య భూతసంఘమ్ము చూడ
లోకచక్షువు లగురాకాశశాంకభా
స్కరతారకలు నెల్లఁ గాంచుచుండ
ధర్మ దిక్కాలప్రాత స్సాయనాదిసం
ధ్యలు వెక్కసముగ నీయులుకుఁ జూడ
నంగారక బుధసురాచార్య కవిమంద
తారాగ్రహంబులుఁ జేరియుండ

తే. నందఱ నతిక్రమించి యానందమునకుఁ
బరమదౌర్భాగ్యకామతత్పరత మించి
భర్తృరూపముతోఁ బతివ్రతను గూడి
మలినపఱచితె యోరోరి కలుషచిత్త! 118

ఉ. కన్నులఁ గట్టినట్టిమదగర్వముతోడఁ బతివ్రతామణిం
జెన్ను దొఱంగఁజేసితివి ఛీ తులువా యిది యేటివృత్తి నిం
గన్నది తోడఁ బుట్టినది కాంతయె కా దఁటరా యిట్టులే
బన్నము సెందుచోఁ గనెదవా కితవా కులనాశకా శఠా! 119

తే. గీ. కామదాసుఁడ వయి యవుఁగాము లెఱుఁగ
కయ్యయో యేర్తువా మగనాండ్ర నిటుల?
కామరూపము గంగలోఁ గలిసిపోను
నీవు నివు రయిపోవె దుర్ణీతిపరుఁడ! 120

తే. గీ. నీదు కామపిశాచికి నీరజాక్షు
లెంద ఱెందరు బలియైరొ యేమొ వారి
యుసురు నీకేల కొట్టదో యుబ్బిపోదు
వోర దుర్మార్గుడా నీతు లాడెదవుగ! 121

తే. గీ. అనుచు నానావిధంబుల నంబుజాక్షి
ద్రమిడ గంధర్వు నిందింప దర్ప ముడిగి
తరుణి నెల్లైన నూరార్పఁ దగు నటంచు
వలపుఁజినుకులు కుఱియుచుఁ బలికె నతఁడు. 122

ఉ. ఒప్పమి కాదు మర్త్యసతి కున్నతలోకనివాసిమైత్రి యో
యొప్పులకుప్పరో! యిటుల నూరక యేడ్చెద వేల? యిందు నా
తప్పిద మేమి లేదు విధి తప్పదు నీపురాకృతంబుచే
నిప్పని యిట్టు లేర్పడియె యేల వృథా ననునింద సేయుటల్. 123

మ. మెలతా యిందు విచారణీయకృతి యేమే లేద దేమందువా?
బలసంపన్నుఁడు మాననీయుఁడు రిపుధ్వంసక్రియాలోలుఁ డు
జ్జ్వలదశ్రాంతయశోవిశాలుఁడు మహాసామ్రాజ్యధౌరేయుఁ డా
కులవిస్తారకుఁ డైనసత్సుతుఁడు నీకుం గల్గు శాతోదరీ! 124

ఉ. అన్నియుఁ దీరిపోయె నిక నాఱడి జెందినఁ గార్య మున్నదే?
కన్నులు పట్టిపోవుటయె కాక గతంబులు గూడివచ్చునా?
యన్నులమిన్న! దైవకృత ఘాటనె నీదుసతీత్వశుద్ధియం
దెన్నఁడు నెట్టిహాని ఘటియింపదు నమ్ముము నాదువాక్యముల్ 125

సీ. మునిరాజుతోఁ బొందు గనియున్న యాసత్య
వతిసతీత్వమున కేవన్నె తగ్గె?
వ్యాసమహర్షికి వయసు నర్పించిన
యంబికాసతి కేమిహాని వచ్చె?
సురలతో భోగించి సుతులఁ గాంచినపృథన్
వెలివేసిరే రాచకొలమువారు?
రాకాశశాంకతో రంకు సాగించిన
తారారమణి కేమితప్పు వచ్చె?

తే. భామినీ! యేల విభ్రాంతిపడెద వీవు?
దివ్యమహిమలఁ బొందుచే తెరవకెప్పుడు
దప్పుగాదు; సతీత్వము తఱిగిపోదు;
ధర్మసమ్మత మగుఁజూవె! తలిరుబోడి! 126

శా. నా తేజం బది రిత్తఁ బోఁ జనదు చానా! పూజ్యమై, సర్వదా
చేతోమోదము గూర్చు దివ్యఫలమై, శ్రేయంబుగా నీ కిఁకన్
మాతృత్వంబు ఘటింపఁ జేయు; బుధసమ్మాన్యార్హ లోకోత్తర
ఖ్యాతిం జెందెద వీవు; నీకొడు కజేయాత్యంత విశ్రాంతుఁడౌ. 127

వ॥ అనుటయు నవ్వనితామణి 128

గీ. విత్తొకటి వేయఁ బుట్టునే వేఱుచెట్టు
కట్టెడివి నీవు; నీవంటికటిక వాఁడె
పుట్టఁబోయెడుమాయావి చిట్టిపాప
మచ్చలేని మావంశము మలినపఱుప. 129

గీ. నీకుఁ బుట్టినకొమరుఁడు నిన్నుఁబోలి
దుష్టుఁడై క్రూరకృత్యుఁడై దుర్గుణముల

నహరహంబు దేవబ్రాహ్మణాపకారి
యయ్యెడుం గాక యోగ్యుఁ డె ట్లౌను వాఁడు. 130

క. సత్యాచరణము దలఁపక
నత్యాచారము దలంచునధముల కెపుడున్
వ్యత్యయఫలములె కానీ
నిత్యానందంబుఁ జెందనేరఁడు చెనటీ ! 131

తే. అని యనేకవిధంబులఁ గనలు గాంచి
తనసతీత్వము చెడె నని తలఁచుచున్న
సీమతల్లి శాపం బిదు నేమొ యనుచుఁ
దలఁచి భీతిలె, ద్రమిడగంధర్వుఁ డనఘ ! 132

శా. విన్నావా కథ కంసరాజ! ద్రమిడున్ ద్వేషించి "యోదుష్టుఁడా!
యెన్నం డి ట్లపచారము ల్దలఁప కీ వెవ్వారి కీపైని, నే
పున్నెంబో నిను రక్షఁ జేసె నది, హా! హా! యంచు సింహింపఁగా
ఖిన్నుం డై దివి కేఁగె "మీకొడుకు మీకే శత్రుఁ డౌనంచునున్".

కం. ఇది నీజన్మరహస్యము
ముదితామణివాక్య మది యమోఘుం బౌటన్
బొదవెను బంధుద్వేషం
బదయుఁడ వై నీవు గలఁతు వాప్తుల ననఘా ! 134

తే. అది మొదలు నీవు ద్వేషింతు వాప్తవరుల
వారు ని న్నట్లె తలఁతురు వైర మూని
కారణం బిట్లు లోదవ్రుట కర్మసంచి
తంబు కంసేంద్ర యయ్యది తప్పఁబోదు.

ఉ. ఇంతటిభ్రాంతుఁ డ వనుచు నెన్నఁడు నే నెఱుఁగన్ దిగంతవి
శ్రాంతయశోవిశాలుఁడవు క్షత్రియజాతి యిసీ యనంగ వి
క్రాంతిని జూప నోడెదవుగా వసుదేవుని ద్రుంతువా బళీ
పంతము సిగ్గు సిగ్గు నగుబాటూ సువిూ యిది కంసభూవరా! 135

శా. ఆలోచింపుము నీవె నీతలఁచుకార్యార్థంబు సార్థంబొ హా
స్యాలాపప్రతిమాన దుష్కృతము వేద్యం బౌను నీకే క్రియా
శాలీనుండు వృథాప్రగల్భవచన వ్యాలోలుఁ డై నెంచుమీ
కాలక్షేపముఁ జేయ నేమిటికి నోకంసాధిపా పోయెదన్. 136

తే. గీ. ఇట్లు వైటకారముల గుఱియించి కంసు
పుత్త్రి కెక్కించి చిక్కనిపురులు వెట్టెఁ
గృష్ణుపై శాత్రవమ్ము నాఋషి గడంగి
భక్తవసుదేవు రక్షించుభావ మూని. 137

ఉ. నారదమౌని యిట్లు తెగనాడి విపంచి ధరించి హాయిగా
సారెలు మీటుచున్ విజయసారథిపాటలు పాడి యాడుచున్
జేరె దివంబు కంసుఁ డొకచిత్తరువుంబలె నట్టె నిల్చి యే
దారి సమంజసం బయినదా యని యోజన చేసె నత్తఱిన్. 138

చ. అతఁడు యథార్థవాది నిజ మాడెను బో వసుదేవుఁ డంపిన
న్వోత లణఁగారునా మిగుల వీరుఁడ నంచుచు విఱ్ఱవీగు దు
ర్మతి హరి బాలకృష్ణుఁ బరిమార్చిన సర్వము దీరుఁ గృష్ణుపై
నతితరభక్తిఁ గొన్నసుర లందఱు వందురునారు వెల్లుగన్. 139

చ. ఇదిగద! యోజనం బనిన నిట్లెకదా యొనరింపఁబోలు నా
రదముని యూహ యెట్టి దదిరా యొక కార్యముచేత నే దురా
స్పదములు సర్వకార్యములు చక్కఁబడున్ భళిరే! యటంచు దు
ర్మదుఁ డయి దైవయోగమున మార్గము దప్పఁదలంచెఁ గంసుఁడున్

క. నాకూడు గుడ్డ గొనుచున్
నాకే యెస రుంచినారు నమ్మఁగరా దీ
రాకాసిమూక నిప్పుడె
చీకాకొనరించి చంపఁజెల్లు నటంచున్.

గీ. నారదుఁడు తెల్పినట్లు గంధర్వజుండ
బంధువిద్వేషవిధము తప్పనిది నాకు
వారినుంచిన నొంచిన వాదు లోకమె
త్రుంచుటయు యుక్తవిధ మనితోఁచు ననుచు. 141

వ. మనమున నిట్టు లూహ గొని మంత్రుల రాఁ బిలిపించి యిట్లనెన్
జని వసుదేవ దేవకుల సత్వరమే చెఱసాల నుంచుఁడీ
ఘనుఁ డగు కేశిదానవుని గ్రక్కునఁ గృష్ణు వధింపఁ బంపుఁడీ!
మనపని తీరునందనుక మానక పూనికఁ జేయుఁ డిందఱున్. 142

క. ననుఁ జంపఁ బుట్టియుండిన
యనయుల బలరాముఁ గృష్ణు నవనికిఁ బాపన్
మనకుం గర్తవ్యము కా
వున నేనొకఁ డెంచినాఁడ బొందుగ వినుఁడీ. 143

ఉ. ముందుగ వారి నిచ్చటకు ముఖ్యముగాఁ బిలిపించి వారితో
విం దగుమల్లయుద్ధమున వేడుకఁ జూపి యఖండపాండితీ
చందము లేర్పరించి విరసంబుగ నిర్వురఁ బట్టి చంపుఁడీ
యందఱుఁ జూచుచుండ వ్యసనార్తులు నై జను లార్చుచుండఁగన్.

గీ. మల్లశాల నలంకారమాన్య మైన
యున్నతస్తంభముల నిల్పి యొప్పు గదుర
భద్రసింహాసనముల నేర్పఱచి మిగుల
సుందరముగఁ దనర్చుఁడీ మందిరంబు. 145

ఆ.వె. ప్రముఖ, పౌర, జానపదు లెల్లరే కాక
యఖిలజనులుఁ జేర నర్హ మైన
రీతి మల్లశాలఁ బ్రీతిమైఁ దీర్చి
యాసనము లమర్పుఁ డతిరయమున. 146

గీ. ఆతఁ డసహాయశూరుఁ డౌ ననుచు నిందుఁ
బూతనాదులఁ గికురించి పొట్టఁ బెట్టు
కొన్న మాయావి యెంతటి క్రూరకృతికి
వెఱవనికిరాతుఁ డెట్లు చంపెదరో మీరు? 147

ఉ. బాలురు వారు చూపులకు వన్యమృగంబులఁ బోలుమానవా
భీలురు నాగసర్పములపిల్లలు భిల్లులవంటివారు దు
ర్జాలము లెన్నొ నేర్చిన నిషాదకుమారులు మల్లులార యే
లీల భరించి వారి విదళింతురొ చింతలు గిరిపోవఁగన్. 148

సీ. మల్లయుద్ధ పాండితియందు మహితు లగుచు
వరలుచాణూరముష్టికాసురుల కిట్టు
లాజ్ఞ లిడి మాపటింతో ననియెఁ గంస
ధరణిపాలుఁ డుదగ్రభీకరత దోఁప 149

గీ. గండముల్క్రొవ్విఖుమత్తవేదండతుండ
మంకలోహముద్గరమునుం బొందుపరచి
భద్రముగ మల్లమందిరద్వారమందు
నిలిపి కాఁపుండుఁడీ మీరు నిశ్చలముగ. 150

గీ. బహుళపక్షచతుర్దభానునాస
రమున నారంభ మొనరించి క్రమవిధానఁ
జలుప నా ధనుర్యాగము; బలు లొసంగ
వలయు భేతాళునకుఁ గూర్పవలయుఁ బసుల. 151

గీ. కృష్ణపక్ష మూని మను నిర్జింపనెంచు
నలసు లౌ నుగ్రసేననందాదిఖలుల
కన్ను లవి మండిపోయెడు కరణి బాల
కీటములఁ బట్టి త్రొక్కుఁడీ కీర్తి గనుఁడి ! 152

చం. భయమునఁ బల్కుచుంటె నని భ్రాంతి వహింపకుఁ డాకపోతముల్
భయదమహోగ్రతీవ్రతరభండనపండితుఁ డైనకంసభూ
దయితునకా ? బయ్ప్రదులు తచ్ఛిశుయుగ్మము నే నెదుర్పని
ప్రియు లయి, హాస్యము ల్పలుపరే కనుచుందు సదస్యు లెల్లరున్.

గీ. 'మత్కుణముఁ జంపుటకు మహామంత్ర మేల ?
దోమపైని బ్రహ్మాస్త్రమా ? చీమ నలఁప
వ్రేలు చాలద ? యలసు లాత్మబలాఢ్యు
లేడ ? వారల నే నెదిరించు టెడ ? 154

ఉ. అందఱుఁ జూచుచుండ మదహస్తినిఁ ద్రోలుఁడు; మీరు వారిపైఁ
గుందము నెట్లు నేలపయిఁ గొట్టి పదంబులఁ దట్టి బిట్టుగాఁ
జందనపంకసామ్యముగఁ జల్పునొ, యట్లె కుమారవీరులన్
మ్రందగఁ జేయు నయ్యదియొ; మాకును మీకును దీరుఁ గోరికల్.

గీ. కువలయాపీడ మనుపేరు గొన్నయట్టి
మత్తదంతావళము సుకుమారశిర
పోతములఁ ద్రుంచు టెంత? యాఁబోతుపైని
వ్రాలుదోమనుఁ ద్రోలెడు లీల గాక. 156

ఉ. బాలురు వారు కాఁపురము పల్లియ యల్పమృగాలతోడనే
కేళి; పురంబు లెప్డు పరికింపరు వచ్చియు రాకమున్నె యీ
భీలమృగంబు గన్పడిన బిత్తరులై కనుచుందు రట్టి య
క్కాల మెఱింగి త్రోలుఁ డది కాలభుజంగమురీతిఁ బైకొనున్. 157

గీ. నేఁటనుండియే పారము ల్నేర్పవలయు
మత్తదంతావళమునకు మావటీఁడ!
సహజమాంద్యమ్ము వాసి సోత్సాహ మగుచు
నదియు వర్తించుఁగాక నీయాజ్ఞ లెఱిఁగి. 159

ఉ. మీఁగలు మీకు మీకు నియమించిన వన్నియుఁ జొప్పుదప్ప కే
తీరుపుఁ డట్లు గాక, దరితీపులకోపుల ప్రాపు గందురా
క్రూరశిలీముఖాగ్నిఁ బడి కుప్పగఁ గూలుఁడు తప్ప దిండ్లకుం
జేరుఁడు పొందు పొం డనుచుఁ జెప్పి నృపాలుఁడు కార్యమెంచుచున్

—* అక్రూర సందేశము *—

గీ. అర్థతంత్రజ్ఞుఁడై నకంసావనీశుఁ
డంత యదువంశవిఖ్యాతు నమలచరితు
ధీరు నక్రూరుఁ బిలిబించి గారవమునఁ
జేయిఁ జేతిని గదియించి చెప్పె నిట్లు. 161

మ. అనఘా! దాశపతీ! మహాత్ముఁడవు నాయం దెప్డు బద్ధానురా
గనయత్వంబులుఁ జూపుచుండెదవు నికన్నన్ హితప్రాప్తు నె
వ్వని నేఁ గానను భోజవృష్ణికులసంబంధంబునం గానఁ గార్యసా 162
ధనకై యాశ్రయుఁ డీవె యంచు మది నిర్ధారించితిం బుణ్యుడా!

మ. హరిప్రాపుం గని స్వప్రయోజనము లాహ్లాదంబుగాఁ జెందు ఖ
చరనాథుంబలె నీదునాశ్రయముచే సాధింపయోజింతు మ
త్పురుషార్థంబును గార్యగౌరవములం బుణ్యాత్మ! సంపూర్ణస
త్పురుషుంబోలెయథార్థవృత్తి గృతకృత్యుం జేయఁ బ్రార్థించెదన్ 163

ఉ. వైష్ణవపత్తపాతు లగువారలు కొందఱుదేవు లని యా
కృష్ణుఁడె నాకు మృత్యు వని కీడు సూచించిరి నారదుండునున్
విష్ణువు కృష్ణుఁడే యనుచు వింతలు పల్కెను గాన గీర్తిరో
చిష్ణువుగా దలంచెదిని చిన్నరికృష్ణుని లీలలన్ వినన్. 164

ఉ. కావున నీవు పోయి నయగారముగా బలరామకృష్ణులం
దీనరులైనగొల్లలను దీసుకరాఁదగు స్యందనమ్ముపై
నీవగ నిన్ను నమ్మికొని తెల్పితి నాదురహస్యము లక్రూపా
భావము నొంది సత్వరమె బాలుర గోపులఁ దెమ్ము వీటికిన్. 165

క. మనధనుర్యాగమిషపైని మందలోని
వారి నెల్ల నాహ్వానింపవలయు నీవు
మధురలో వేడ్కలం గాంచుమనఁ గూర్చి
రామకృష్ణుల నిటఁ గొనిరాఁగదయ్య. 166

ఉ. వారల నీవు దెచ్చునెడ వారణహస్తనిపీడ్యమానులై
ధారుణిఁ గూలఁ జేసెదను దక్కియుఁ దప్పిన ధీరులైనచా
ణూరుఁడు ముష్టికాసురుఁడునుం దలకించి యెదిర్చి యుద్ధవి
స్తారపటుత్వఘాతములఁ జంపెద రిట్లొనరింతు వారలన్. 167

క. రామకృష్ణులు నిహతులైరా తమంత
విష్ణుభోజదాశార్హులు విసము మెసవి
చచ్చెదరు చావరా వారిఁ జలము నూని
నేలఁ గూల్చెద మత్కరవాలధార. 168

శా. ఆశాపాతకుఁడైన వృద్ధపతి రాజ్యాకాంక్ష నానాఁటి కా
కాశస్థానము నంటుచున్నది దురాక్రాంతంబుగాఁ దామసా
వేశుండై నను ధిక్కరించుఁ బయిగా వ్రేపల్లె శ్రీకృష్ణుపై
నాశాకల్పము నిల్చియోసరిలు న్యాయంబానె యీహైద్యమున్ 169

క. అగ్నికిన్ సమీరణుఁడు తోడైనయట్టు
లుగ్రసేనునితమ్ముఁడు నిగ్రహించు
నన్ను నావారి; వారల నలగఁ గొట్టి
దాహముంగొనకున్న నేఁ దాళలేను. 170

ఉ. ఇట్టులశత్రులం గడచి యేను నిరంకుశరీతి లోకసా
మ్రాట్టును గాఁ దలంచితిని మద్గురుపాదననుగ్రహంబుచే
నెట్టిమహార్థమైన ఘటియించుట తథ్యము దుష్టులౌటచేఁ
గట్టిడిబంధువర్గమును గాఱియవెట్టఁ దలంతు నెయ్యుఁడా. 171

గీ. నందగోపునితో మంతనములు చేసి
కలుషుఁ డానకదుందుభి కన్నసుతుల
మందలో దాచికొన్నాఁడు మాటదప్పి
యాతఁ డనవధ్యుఁడా? తెల్పు! మార్యమిత్ర! 172

క. ఇది యంతర్నాటకమగుఁ
బదువురు దుర్మార్గులైనబంధువు లేకమై
తుది సేయ నెంచెదర నను
సదయా! యిది మాపనీయసందర్భంబే? 173

చ. హరియఁట కొంటెకృష్ణుఁ డురగాధిపు నంశమ రాముఁడంట దు
శ్చరితులు బాంధవుల్దలఁచి సాయముగాఁ గని వారితోడ నం
దురమున నొంపనెంతురఁట దోర్బలశాలురు సూవె వారు మం
దరగిరితో నజాండకము దాఁకెడుచండము గాదె మిత్రుఁడా. 174

ఉ. అందఱుఁ జూచుచుండ నాతమార్పు విధించెద రామకృష్ణులం
దుందిలు లేమి చేసెదరొ తుండముఁ జాచి ప్రచండవేగ సం
స్పందితమారుతంబునటు పైకొని మత్తగజంబు బాలురం
జింది తదంఘ్రిఘట్టనలఁ జందడివందడిఁ జేయునప్పుడున్. 175

మ. అని కంసుండు వచింప రిచ్చపడి యారా! యిట్టిదుర్వ్యూహముల్
చనునే దుష్టవినాశనార్థము ధర న్జన్మించుగోపాలకృ
ష్ణుని వీఁకా తునుమాడువాఁడు కడునీచున్ వీని బోధించిన
న్వినఁబోఁ డెంచుకు కంసశోష ముగుఁ గాని యంచు నక్రూరుఁడున్.

చ. జరిగిననాఁటి కన్నియును సక్రమమార్గములే నరేశ్వరా!
పొరయమి సంభవించునెడ బుట్టు ననర్థము లెన్నొ వానిచే
నరుడు వితాను నెంది తననాశముఁ దానె వరించి చేతితో
బొరియలు ద్రవ్వుకొంట యనఁ బ్రోలు నసంగతయత్నధర్మముల్. 177

చ. హరి యని నారదుండు తెగనాడెను గావున నట్టివానితోఁ
బొరుపులు మాని చెల్లెలి సుపుత్రునిగాఁ బ్రియమారఁ జూచుచే
యురవగు నంతవాఁడు హరియో గిరియో మరి యెవ్వఁడైన నీ
యురి మెడఁజుట్టుకోవలయు నొప్పమి తప్పదుగాద భూవరా! 178

మ. అనినం గంసుఁడు కోపఘూర్ణితుఁడునై యక్రూరు నీక్షించి, " యిః
ట్లని; నే నింతకుమున్నె యోచితిని; నీయర్థంబు నాహింతుఁ గా
ని నిరాడంబరజీవి వీ వనియుఁ బన్ నిష్పక్షపాతంబుగాఁ
బనులం దెచ్చెద నంచుమం పిలచి సంభాషింతు నిన్నిత్తఱిన్. 179

మ. మదిలో నున్నది నోటిలోఁ దెలిసె నక్రూరా! నఁ జేసైన త
ప్పిదము ల్నామెడఁ జూపినావు; సరె; యేభేదంబు లెట్లైన నా
ముదలం దీర్తువ ? లేద ? తెల్పుము; వృథా బోధామృతస్రావము
ల్విదళింపం బని లేదులే ! యనుచు నావేశంబుగాఁ బల్కెనన్. 180

గీ. జనుఁడు దైవోపహతుఁడు సకలకామ్య
ములను గోరుచు సుఖదుఃఖములను బొంది
వెనుకముం దెంచ నేరఁడు, విఫలుఁడైనఁ
గాని తలపోయఁ జాలఁడు కానిపనుల. 181

మ. హానానర్థము దీరఁగా నిపుడు నత్యాసక్తిఁ గావించు నీ
ఘనసన్నాహములన్నియు న్నిగుల శ్లాఘ్యంబయ్యెఁ, న న్వాని లో
ననుకూలప్రతికూలభావములు, దైవాధీనమే కాని యో
కఠినియత్నంబున బొందజాలినవాకో ? కంసావనీనాయకా ! 182

గీ. . ఏది యెట్లైన జరుగ నిమ్మో శ్వరాజ్ఞ
యాఫలాఫలమ్ముల బాధ్యుఁ డౌదువీవె
చెప్పఁదగినంత చెప్పితిఁ జిత్తమునకుఁ
దెచ్చుకోలేవు మనసున నొచ్చుకొనెగు. 183

ఉ. నమ్మినవాఁడు, దుష్టుఁడయినన్ జడుఁడైనను గోరుకొన్న సా
య మ్మది చేతనైనది యఘావృతి లేనిది సత్య మానెడన్
సమ్మతి దీర్చుటే సుజనసమ్మతకార్యము న్యాయబద్ధధ
ర్మమ్ముగుఁ గాన నీపనుపు మానక చేసెద భోజభూవరా ! 184

మ. నను నిమిత్తముగాఁ దలంచి హృదయస్వార్థము ల్చెప్పినం
దున నే నింత వచింపఁగావలసె విధ్యుక్తంబుగా ధర్మచిం
తన మూహించితి స్నేహవత్సలుఁడ వై ధాత్రీశ్వరా! నీదుమే
లును నీవే కొనగోటఁ జిమ్మెదవు వ్యాలోలుండవై యెన్న కే. 185

ఉ. ఇప్పటికైన మించి న దదేమియు లేదు; నిజాగ్రముం గనుల్
విప్పి గ్రహింపఁబోలు; బలవేగముతో నెదిరించినట్టి నీ
మెప్పులపూతనాదుల ప్రమేయము లేమయి పోయె నెంచు మో
యప్ప! కృతార్థుఁ డీ వగుదు వా హరి కృష్ణుని మెప్పుఁ జెందినన్.

ఉ. వేరము మాని గారవముపేర్మిని ముద్దులమేనయల్లునిన్
గూరిమిఁ బిల్వనంపు మొనఁ గ్రూరుడను సర్వవిధానుకూల్యముల్
ధారుణినాయకా! హృదయతామసమున్న శియించు నంచు న
క్రూరుఁడు దెల్పుచుండ విని క్రోధవిలోలితుఁ డై నకంసుఁడున్. 188

చ. చౌరవ యొసంగినందులకుఁ జొక్కపుబుద్ధులు దెల్పుచుంటి వ
ద్దిర! హరిపక్షపాతి వయి తేకువ లోకువఁ జేసి యెంతగా
మురిసెద? వింటిదీప మని ముద్దిడ మీసలం గాలినట్లు నీ
విరస నయోక్తు లయ్యె విడి వే జను మాజ్ఞ విధింతు రాజినై 189

మ. అన నక్రూరుఁడు మందహాసమున నయ్యా యేల నే నిప్పుడే
చనెదన్ ప్రాప్తమవశ్యభోగ్యమది దుస్సాధంబు దప్పింపఁగా
నని యాజ్ఞం గొనివీరముం డిగి సమర్యాదుండు నై యేఁగె నం
తన గంసుండు నిజాలయంబునకుఁ జిత్తభ్రాంతి క్రందింపఁగన్ 190

గీ. కేశిదనుజసంహారము గాంచి
ఘోరహయరూపమున భీతి గొలుపునట్టి
కేశిదనుజుఁడు తామసావేశమునను
మందఁ జేరఁగ వచ్చె నమందగతుల. 192

సీ. హేషాతిభీషణ ఘోషమాశావీధి
నలమి దిక్కరికర్ణములు పగుల్ప
ఖురఘట్టనా మహత్తర తాడనమ్ములు
వెక్కసమ్ముగ భూమి వ్రక్కలింప

గటుసటావిశేషపటుఘాతములు పాఱు
సుర విమానమ్ముల దూఱుముసేయ
నంజన భూధ్రసమాకృతిచ్ఛాయల
పుక్కిలింతలు సూర్యు నెక్కిరింప

తే. విపులవికటాస్య కోటీరవిభవుఁ డతివి
శాలలోచనుఁడుం మహాసనుఁడు వికృత
కరబృహద్గళుఁ డైన రక్కసుఁ డతండు
వచ్చె మంద కమందజవంబుతోడ. 193

కం. వచ్చెడు హయదానవుఁ గని
చెచ్చెర హరియెదురు వోయి చెడుగా రారా!
వచ్చెను నీకు వినాశము
వ్రచ్చెద బలదర్ప మడఁచి వారక యనుచున్. 194

కం. రెచ్చినకోపము పెంపున
జిచ్చఱపిడుఁగట్టు రేగి శ్రీకృష్ణుం డా
కుచ్చితుని బిల్వనాతఁడు
మచ్చరమునఁ జేర వచ్చె మాధవుఁ డాఁకన్. 195

చ. గరుడుఁడు నాగసర్పమును గాఱియవెట్టువిధానఁ గృష్ణుఁ డా
దురితు నరాంతకుం బొడివి దోర్బలము న్మెఱయించి కాలితో
నురిమియుఁ బారవేయునెడ నూరుధనుస్సుల దూరభూమిపై
నొరిగెఁ గరాళవక్త్రమును హోరున విప్పుచు వాఁడు ముప్పునన్.

గీ. అగ్నితప్తలోహశలాక యై యుపేంద్రు
కరము, స్పర్శమాత్రముననె తురగదనుజు
దంతముల నూడఁగొట్టుచోఁ దాళలేక
పెనఁగులాడుచు నుండె జీవనము గోరి. 197

ఉ. అంతకు నంతకుం బెరిగి యంచులు దాఁటుచు నుండె దైత్యువ
క్త్రాంతరమందు నున్నహరిహస్తము, యోగ్యచికిత్స లేక య
త్యంతపురోభివృద్ధి గనువ్యాధివిధాన క్రమాభివృద్ధియై;
క్రంతి బిగించుచుండునెడ గాసిలి రోసమునంది కేశియున్. 198

మ. తల నాడించుచు బాష్పము ల్విడుచుచున్ దట్టాడి మట్టాడుచున్
మలమూత్రంబుల వీడుచున్ చెమటకుంభప్రాప్తిగా వీడుచున్
దలఁగం జూచుచు నూర్పుసల్పక గడుం దారాడి గోరాడుచున్
ఖలదైత్యుం డిలఁ గూలె సంతత మహాత్మోభృత్సమాకారుఁ డై.

చ. ప్రళయదవానలంబువలె బర్వి సమస్తము నేకధాటిగాఁ
జలమునఁ గాల్పవచ్చినన్నృశంసుఁడు కంసమహాసుబాలిశుం
డిలపయిఁ గూలినంతఁ గని యెంతయు నుబ్బుచు దేవబృందము
ల్జలజల పుష్పము ల్గురిసి సన్నుతిఁ జేసిరి కృష్ణదేవునిన్ 200

—:: నారదాగమన ఘట్టము ::—

సీ. రక్తిగానంబులచేఁ దంబుర మీటుచు
డాకేల చిరుతలడంబు మీరఁ
బంచమస్థాయిలో స్వరమేళన మొనర్చి
హాయిగా రాగము నాలపించి
భక్తివిశ్వాసము ల్వారిధవిలైదురీతి
నమ్మఘవైరి నామామృతంబు
త్రాగ్గఱఁ గంగ నోరారఁ గీర్తించుచు
వింతనృత్యంబు గావించి మించి

తే. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు పరవశుఁడయి
పాలితాఖిలలోకు గోపాలబాలుఁ
గృష్ణభగవాను సేవించు ప్రియముగదుర
మందకుం జేర వచ్చె సానందుఁ డగుచు. 201

ఉ. వచ్చినమౌనిసత్తముఁ గృపారసదృష్టినిఁ జూచి కృష్ణుఁడుం
జెచ్చెఱ నేగి సన్నుతులఁ జేసి కరంబుఁ గరంబుతోడఁ బెన్
మచ్చికతోడఁ బట్టుకొని మందిరమందునఁ జేర్చి భక్తిమై
హెచ్చుసపర్యలం జలిపి యెంతయు నమ్రత దోఁప నిట్లనెన్. 202

ఉ. నారదమౌనిచంద్ర! కరుణామయుఁ డీవు పరోపకారవి
స్ఫారితసత్యకృత్యుఁడవు పావనమూర్తి నకారణంబుగాఁ
జేరగరావు తాము దయచేసిన లోకహితార్థ మెద్దియో
కారుణికోత్తమా! తెలుపఁగాఁ దగు నన్న మహర్షి నవ్వుచున్ 203

గీ. కలహభోక్తను నేనెంతు కానివాఁడ
నిపు సత్యత్వయమునఁ బిల్చినావు కృష్ణ!
సత్యసంకల్పుఁడవు జగత్సాక్షి వవ్వ
యుఁడవు నీవెఱుఁగని దేమి యుండు జగతి. 204

గీ. అనఘ భూభారదైత్యసంహారకులల
నవతరించియు నమరపాలనము
వలన విశ్వముఁ బాలించు ప్రభుఁడ వీవు
లేవు భయశంక లేనాఁడు లేదె మైక. 205

ఉ. ఈవె సమస్తమునందు జగదీశ్వర విశ్వనియంత వాసుదే
వా వర యోగిమానసమహాంబుజభాస్కర దేవదేవ నీ
భావము లీ వెఱుంగుదువు పాలనభారము వీడ నీకు నే
నా వచియింప నౌను సకలాంశము లీవు గ్రహింపనేరవో 206

గీ. దారువున నగ్నివోలె భూతముల కీవు
నాత్మవై నిరంతరముగ నంటియుండు
బుద్ధికిన్ సాక్షివియు మహాపురుషవరుఁడ
వీశ్వరుఁడ వాదిదేవుఁడ వీవె కృష్ణ! 207

క. నీవు స్వతంత్రుఁడ వైనను
దేవా మాయాశ్రయుఁడవు త్రిగుణమ్ములచే
నావిర్భావస్థితి లయ
భావములు ప్రపంచములకుఁ బఱపెద వనఘా! 208

ఉ. ఎవ్వని ఘోషణంబువిని యెల్లసురల్ భయమందుచుందురో
యెవ్వని నాశనంబు కొఱ కీభువనంబులు వేచియుండునో
యవ్విగతప్రభావుఁ దురగాసురుఁ గేశి వధించి పెక్కు లా
చివ్వ లడంచినావు గుణశేఖర నందకిశోర మాధవా. 209

ఉ. అన్ని యెఱింగియుండియు రహస్యముగా నెఱవేర్చుచుందు వా
పన్నులపాలికల్పమవు ప్రాకృతులెల్లరు నిన్ను బాలుగా
నెన్నెద రీవు లౌకికముగ నేమి యెఱుంగని బాలకుండవో
యన్న భవద్విలాసముల నారయనేరరు క్రూరదానవుల్. 210

ఉ. కంసనృశంసుఁ డెంతయునుగర్వముతో నినుఁ జంపఁ బూని వి
ధ్వంసన యత్నము ల్సలిపి వారక నిన్గొని తేర సజ్జనో
త్తంసుని నీదుభక్తుఁ డగు దాశపతిం బనుపంగ నుండె మీ
మాంస యొనర్చియుం గడఁకమానని వానితలంపుఁ దీర్పగన్. 211

గీ. వచ్చుచున్నాఁడు సన్నుతభక్తవరుఁడు
పూజ్యుఁ డక్రూరుఁ డిచటికి పుణ్యపురుష
మేదినీ శుధనుర్యాగమిషను మిమ్ము
మధురకుం గొనిపోవును మానితముగ. 212

మ. పరమాత్మా హరి కృష్ణ దుష్టవధకుం బ్రారంభసంరంభముల్
జరిగెన్ మూఁడవనాఁడు ముష్టికుఁడునుం జాణూరుఁడున్ మత్తసిం
ధురముం దక్కినమల్లనాయకులునుం దుర్మార్గుఁ డౌ కంసభూ
వరుఁడున్ నేలఁ జాలంగి పోయెదరు దేవా నీప్రతాపంబునన్. 213

గీ. కంసవధ యైనపిమ్మటఁ గడఁగి కాల
యవన నరకాసుర మురాసురాది ఖలులు
నీవలనఁ జంపఁబడెదరు నీరజాక్ష
కన్నులకఱవుదీర నేఁ గాంచగలను. 214

గీ. పారిజాతాపహరణము బలనిహంత
యోటమియు రుక్మిణీదేవి యున్నతియును
సత్యభామాపరాజయసంభ్రమంబు
నన్నియును గన్నులం జూతు నబ్జనాభ. 215

సీ. వీర్యశుల్కాదిపవిత్రలక్షణలక్షి
తములైనకన్యకోద్వాహములును
వగ నొంది బెగడొందు నృగమహారాజేంద్రు
శాపమోక్షణకథాచతురతయును
ఘనశమంతకమణి గొని తెచ్చి జాంబవ
తీ సత్యలం బొందు దివ్యచరిత
సాందీపగురునకుఁ జచ్చినపుత్రులఁ
దెచ్చియర్పించెడు సచ్చరితము

తే. ద్వారకాపురమునందు విందారఁ జేయు
మహితకార్యసంరంభము మానసియ
భక్తపరిపాలనక్రియాభవ్యవిధులు
గన్నులారంగఁ జూచెదఁ గమలనాభ. 216

గీ. రాజసూయాధ్వరమునందుఁ బూజనీయు
లను హసించెడు శిశుపాలుఁ దునిమె దీవు
దంతవక్త్రుని వధింతు వుద్దండ దాన
వులను గూల్తువు గెల్తువు ఖలుల నెల్ల. 217

గీ. పార్థసారథి వగుచు భూభార మడఁపఁ
బదియు నెనిమిదక్షౌహిణుల్ పరఁగు సైని
కులను మ్రందించుటలు గాంచఁగలను నీదు
భవ్యయశముల నాలించి బ్రదుకఁగలను. 218

గీ. అవని నాచంద్రతారార్కమై దిగంత
కీర్తి విశ్రాంతమై యొప్పు గీత నీవు
చెప్పెదవు యుద్ధవిముఖుఁడై యొప్పకొనని
విజయునకు రణభూమిని విశ్వనాథ! 219

గీ. నిఖిలపరిశుద్ధవిజ్ఞాననిధి సమాప్త
సర్వకార్యార్థియు నివృత్తసంసరణమ
హాప్రవాహస్వరూపి యనాదిదేవ
శరణు వేడెద నినుఁ బ్రోవు మురగశయన. 220

ఉ. నే నట కేఁగి వచ్చితిని నీరజనాభ నృశంసకంసభూ
జానిప్రయత్నము ద్దెలిసి చయ్యనఁ దెల్పఁ దలంచుకొంటి నా
హీనుఁడు మూఁడురోజులెసుమీ ధరపైఁ జరియించు నందుచే
వానిని బ్రోత్సహించితిని వైరముఁ బెంచితిఁ గోపు లాత్తుచున్. 221

చ. తెలిపితి మర్మధర్మములు తెల్లముగా వసుదేవదేవకీ
నిలయము లీ రటంచు నుసిగొల్పితిఁ బల్కితి వానిజన్మసం
కలనవిశేషగాథల నిఁ కన్ నిను జంపుటకే ముకుందుఁ డీ
యిలజనియించెఁ గంసధరణీశ యటంచని తెల్పితిం జుమీ. 222

ఉ. కన్నులఁ గట్టినట్లు విధిగాఁ గనిపించుచునున్న నీదు సం
పన్నబలప్రతాపవిభవంబుల నెంచఁడు మేలుకోరువా
రెన్నివిధాలఁ దెల్పిన గ్రహింపఁడు కాలము చేరువయ్యె సం
పన్నమదాంధుఁ డాతఁడు కృపానిధి మాటలు వేయు నేఁటికిన్ 223

క. బలవంతమైనదుర్విధి
బలుశృంఖలలందగిల్చి పట్టి యమపుర
స్థలికిం గొనిపోవు నెడం
గులనాపకుఁడెట్లు బుద్ధి గొననేర్చు హరీ! 224

గీ. జాతిమాత్రముచేతనే సద్గుణములు
కలుగనేరవు సంస్కృతివలనఁ గాక
గ్రామసింహము సింహమౌనా ముకుంద
పిల్లి పులి యౌనె యొకజాతిపేర్మిఁ జేసి. 225

చ. అతఁడు కులీనుఁ డయ్యు సుజనాళి చెంగటనున్నఁ బూర్వ సం
గత మయి వచ్చినట్టి యవగాఢమలీమసతన్ విడండు గు
ర్మతి యయి బంధుశాత్రవము మాధవనిప్రియముం బొనర్చు నే
గతి రుజ పీడ నేఁడు ప్రకామ్యము హెచ్చుచునుండె మాధవా! 226

మ. తనపంచత్వము నెంచనేరఁడు నినుం దండించి ఖండింపఁగా
మనసోత్సాహముఁ జెంది పెక్కు లగుదుర్మార్గప్రయత్నంబు లే
పునఁ జేయించుచునున్నవాఁడు నిదియౌఁ బ్రాక్కృతంబన్న నా
తనికై యాతఁడె గోయి త్రవ్వుకొని సిద్ధంబయ్యెఁ జూకాలఁగన్. 227

తే. ద్వంద్వయుతమైనయీధరాతలమునందు
మంచిలోఁ జెడ్డ చెడ్డలో మంచి యన్న
చందమున వానిదౌష్ట్యము సత్ఫలము తె
గూర్చు వానికి నీచేతఁ గాలుకతన. 228

తే. చలుపు నెవియేని యుత్కటస్థాయి గాంచి
గాని పక్వము కాలేవు కంసరాజు
సేయఁగలయన్ని దుష్కృతుల్సేసినాఁడు
నిష్కృతియె వానిఫల మగు నీరజాక్ష! 229

మ. ఘనుఁ డక్రూరుఁడు కంసుపంపున మిముం గళ్యాణగోపాలురం
గొనిపో వచ్చుచునున్నవాఁ డతనినిం గోపింపగారాదు స
జ్జనుఁ డత్యంత ముదంబునం జని మహాసంరంభవిభ్రాంతుఁ గం
సునిఁ జెండాడుము తల్లిదండ్రులను నీచుట్టాల రక్షింపుమీ! 230

మ. నిను వ్రేపల్లెకుఁ జేర్చి, నందపతితో నేస్తంబు గావించినా
రని నీతండ్రిని దేవకీసతిని కారం ద్రోసె నయ్యుగ్రసే
నునిఁ జక్కాడఁ దలంచె దేవకుని నున్మూలింప యోజించె నం
దునిఁ దద్బాంధవులెల్ల జంపుటకునై దుర్వ్యూహముల్ పన్నెడున్ 231

క. అనఘా సర్వజ్ఞుఁడ వ
య్యును నన్నడిగితివి కాన నున్నవియున్న
ట్లనె తెల్పితి మన్నింపుము
దనుజవినాశకుఁడ వీవు తాండవకృష్ణా! 232

క. శ్రీరమణీవర నావిధి
తీరెను నేఁ బోయివత్తుఁ దిరుగన్ నీద
ర్శనభాగ్యము కంసాధిపు
మరణానంతరమె నూత్నమందిరమందున్. 233

చ. అని వినుతించి నారదమహర్షి ముదమ్మున మ్రొక్కి కృష్ణునా
జ్ఞను గని భక్తియుక్తుఁ డయి సత్వరమే చనె వీణమీటుచున్
వనజదళాక్షులీలల నవారిగఁ బాడుచుఁ గృష్ణదేవుఁడుం
జనె, దనవారితోడ సరసంబున నాఁడు వినోదకేళికై. 234

—* వ్యోమాసురవధాఘట్టము *—

ఉ. శ్రీలలనామనోవిభుఁడు చిన్మయరూపుఁడు కృష్ణమూర్తి గో
పాలకుమారులం గలసి భవ్యవినోదవిహారలోలుఁడై
యాలను గాచుచుండి మహితాటవిఁ జేరియు నందు మండలం
ద్రోలి హితాళిఁగూడి పరితోషము మీఱఁగఁ గ్రీడలాడుచోన్. 235

ఉ. కొందఱు గొఱ్ఱెలట్లు మఱికొందఱు కాపరులట్లు దొంగలై
కొందఱు నేర్పరింపఁగొని కోపము జాఁగిలి మూఁతలాట నిం

పొందఁడు పినర్పు వేళ గదునుక్కివుఁ డొక్కఁడు దేవతాద్విష
న్నందనుఁ డంతఁ జేరె గుహనావ్రజశాలకుఁ దైరయంబునన్ 236

ఉ. గొంగలజట్టులోఁ గలిసి దుష్టుఁడు వ్యోముఁడు గోత్రిలల్లు క్రీ
డం గనువారిఁ గొందఱి విడంబముగాఁ గొనిపోయి యొక్కలో
యం గలగహ్వరాంతరమునందున దాఁచి ముఖానఁ బెద్దరా
లిం గదియుంచి మూసి చనుదెంచుచు నేగుచునుండె నిట్టులన్. 237

ఉ. కొందఱఁ గొందఱన్ మరియుఁ గొందఱఁ గొందఱి నిట్లు చేసి యా
నందముతోడ దాఁచు నెడ నచ్చట నేపదమందిరాలుగో
చిందరవందరం బడుచు శ్రీహరిపజ్జ యుండి రట్టి యా
చందము గాంచి యక్కనము తత్వరమే గ్రహియించి కృష్ణుఁడున్. 238

శా. మాయారాక్షసనందనుం డితఁడు, దుర్మార్గుండు వ్యోమాసురుం
డియన్యాయము సేయఁ బొల్పడియె సిద్ధే యని దుర్వృత్తికిం
బ్రాయశ్చిత్తము గూర్తు నంచు హరిశుంభద్వేగసంరంభుఁ డా
హేయుం బట్టె, మృగేంద్రమొక్క వృకమున్ హింసించుచందంబుగన్.

ఉ. అంతట వ్యోమదానవుఁ డహంకృతిఁ జెంపుచు హుంకరించుచున్
ఎంతగఁ బెంచియాకృతిని భీకమెయిం బెనఁగంగఁజొచ్చె శ్రీ
కాంతునితోడ శౌరియును గ్రక్కున పట్టిని నొక్కివేయుచుం
బంతివిధాన నెత్తి ధరపైఁ బడవేసె నుదగ్రకోపియై. 240

తే. శౌరిశౌర్యదావాగ్నిలో శలభ మగుచు
వ్యోమదనుజుండు విక్రాంతి యుడిగి యడఁగి
మడిసె మ్రోసె నొక్కుమ్మడి వడిసెలంగ
దేవదుందుభుల్ జయజయారావములును. 241

ఉ. అంతటఁ గృష్ణమూర్తి గహనాంతరమందలి శైలగహ్వర
ప్రాంతముఁ జేరి తన్ముఖము పర్వి కనంబడు నల్లగుండునుం
జింతగ ద్రక్కలించి వెలువించుచు నున్న యమూరగోపక
స్వాంతము లుల్లసిల్లఁగఁ గృపన్ వెడలించె గుహాప్రదేశమున్ 242

క. శ్రీకృష్ణవిభునిమహిమం
నాకల్యముగా నెఱుంగ నజుఁడు నెవరో
లోకాతీతులు వారలు
శ్రీకైవల్యంబు వారి స్థిరసత్త్వంబౌ; 243

—* అక్రూరసందేశఘట్టము *—

వ. అంత నక్రూరుండు కంసునానతిమెయి బృందావనంబునకు వచ్చు
వాఁడు తనలో 244

ఉ. ఎట్టిమహాతపంబు లొనరించితినో ఘనపుణ్యశాలినై
నట్టికృతార్థజీవనము నక్కరి దాన మొదిచ్చియుంటినో
యెట్టిపవిత్రకార్య మొనరించితినో తొలి సర్వలోకస
ంస్రష్టుఁ గుమారకృష్ణు హరిమాధవువిష్ణుడు చూడఁబోవుదున్ 245

ఉ. విషయవిలోలురై సతమువిస్మృతకామవినోదకేళికా
కృషు లొనరించుచుం బులకరించుచుఁ జందనపుష్పమాలికా
మిష గనుసక్తచిత్తులకు మిక్కిలిదుర్లభ మైనవేదవై
దుషినలెఁ గృష్ణదర్శనము దుర్లభమే మొ యటంచు నెంచితిన్. 246

మ. ఇది నాభాగ్యము కంసుపంపునఁగదా యే నిప్డు లోకేశ్వరున్
ముదమారం గన నేఁగుచుంటి నతఁడే మోక్షప్రసాదంబు నా
కొదవం జేసెను, మున్ను వెయ్యు సఖుఁ డైయున్నందు కీలాఁటిసం
పదఁ జేకూర్చె నయారె! యిట్టు లగునే వైచిత్ర్య మెందేనియున్

సీ. గోపికాకుచకుంభకుంకుమాంకిత మయి
యెవ్వానిచరణము లింపు నింపు;
బ్రహ్మేంద్రశంకరప్రభృతులిచ్ఛావాప్తి
కెవనిపాదములు భజించుచుందు;
రాదిలక్ష్మీదేవి యహరహం బేమూర్తి
యంఘ్రియుగ్మము నాత్మయందు నిల్పు;
బృందావనేందిర పొందుగా నెవ్వాని
పాదచిహ్నమ్ములఁ బడసి తనరు,

తే. నట్టి శ్రీకృష్ణమూర్తిదివ్యాంఘ్రియుగము
గాంచి పూజించుభాగ్యము గల్గె నాకు;
ధన్యుఁడను భవంబు సార్థకముసూవె!
కరతలామలకం బయ్యెఁ బరమపదము. 242

సీ. శ్రీరమాహృదయసంస్థితనిధానము కాన
భవ్యసౌభాగ్యసంపత్కరంబు;
బ్రహ్మేంద్రరుద్రసంభావ్యయోగం బౌట
సద్గుణైశ్వర్యవిజ్ఞానకరము;
గోపాంగనాకుచకుంకుమాంకితమౌట,
శుద్ధప్రణయమాత్రసులభగరిమ;
సంయమిజనచిత్తసామ్రాజ్యపద మనన్
వరపురుషార్థసంపాదనంబు;
తే. రమ్యబృందాగతచరాచరప్రపూత
వృత్తిసంబౌటఁ గరుణైక విలసితంబు
హరిచరణయుగ్మ మది కొల్చునట్టి పరమ
భాగ్య మొనఁగూడెఁ నాపుణ్యఫలమ దేమొ 249

సీ. పరిసంధిగర్వనిర్వాపణోద్యోగియై
ప్రభవించినట్టిగోపాలుఁ డతఁడు,
ప్రణయమూర్ఛనయు ముక్తిపథదర్శిని యటన్న
యాదర్శముం జూపునసఘుఁ డతఁడు;
నిర్వాసితులఁ గరుణించి యాపదఁ బాపఁ
బుట్టు వందినసురపూజ్యుఁ డతఁడు,
ధరణీరమాదేవతతిమ్రొక్కులం గని
పాలింప వచ్చినప్రభు వతండు;
తే. దేవతామాత దేవకీదేవిగర్భ
శుక్తిముక్తాఫలం బైనముద్దుఁ డతఁడు;
ధన్యు లగుయశోదానందదంపతులకుఁ
గనులకోపాప చిన్నారితనయుఁ డతఁడు. 250

సీ. కేశవ నారాయణా శివప్రియ మాధ
వా విష్ణు గోవింద వసుమతీశ
మధుసూదన త్రివిక్రమా వామనా శ్రీధ
రా హృషీకేశ ఘోరాఘనాశ
పద్మనాభ ముకుంద వరద దామోదరా
సంకర్షణా శౌరి జగదధీశ
వాసుదేవ యధోక్షజా సుక్షితిపాల ప్ర
ద్యుమ్న జనార్దనా ద్యుమణితేజ
తే. నరహరీ యనిరుద్ధ బృందారకార్థ
పాలనా పురుషోత్తమా పరమపురుష
శ్రీహరి యుపేంద్ర కృష్ణ దాసోహ మనఘ
మారమాచిత్తలోల యాభీరబాల! 251

చ. శుభశకునంబు సూనె వసుఁ జుట్టెద శేషుఁ బ్రదక్షిణంబుగా
విభగమనుం బరాత్పరుఁ విశ్వము విశ్వసురేశ్వరార్చితుం
బ్రభుని స్మితావలోకరసభాసుర కంజదళాక్షు మేఘస
న్నిభశుభగాత్రుఁ గృష్ణు రమణీయముఖాబ్జునిఁ గాంచఁగల్గెదన్. 252

శా. ఈనాకన్నులు కల్గినట్టిఫల మాయిందీవరశ్యాము వి
జ్ఞానానందమయస్వరూపు సురరక్షాదక్షు వేదాంతవి
ద్యానాథుం రమణీయమోహనమనుష్యాకారు భూభారహా
రానీతాద్భుతకార్యశూరుఁ గని యారాధించు సౌభాగ్య మా. 253

మ. బహురూపున్ జగదేకపూజ్యతమునిం బ్రహ్మాండభాండోదరుం
బహురాకాశవిహారధీరు ననఘున్ ధాత్రీమహాభారని
ర్వహణోద్దామకృతిప్రపాలకు గుణప్రాధాన్యుఁ జిద్రూపునిం
గుహనానందకిశోరమూర్తిఁ గనెదం గోపాలచూడామణిన్. 254

సీ. కార్యకారణములఁ గనుచు నహంకార
మమకారగుణములమఱుఁగుఁ ద్రోసి
సత్యస్వరూపసాక్షాత్కారములచేత
నజ్ఞానభేదకృత్యములఁ గడపి,

ప్రాణేంద్రియవిలోలభావము లర్పించి
తన్నుఁ బొందెడుజీవతతిని గూడి
గోప, గోపీగృహ, గోష్ఠములను బృంద
నవభూమిని విహార మొనరఁ జేసి
తే. సర్వకర్మములొనరుచు కర్త వట్టు
లహరహంబు విలాసకృత్యములతోడ
లీలలం దేలుగాలగోపాలమూర్తిఁ
గాంచి వినుతించి సుఖములం గాంతుఁగాక. 255

సీ. గుణజన్మకర్మముల్ గూడి యెవ్వఁడు తన
చేష్టలచే విందు సేయుచుండు
విజ్ఞానకరకార్యసతతిచే నెవ్వఁడు
కాంక్ష్యములను బోకార్చుచుండు
ఘటనాఘటనకార్యకర్తుఁడై యెవ్వఁడు
తులశేరిప్రణయము నిలుపుచుండు
గోపాలనోద్యోగగోష్ఠిచే నెవ్వఁడు
భూతసమత్వముం బొనరఁ జూపు
తే. లోకకల్యాణవిభవుఁడై ప్రాకటముగ
నెవ్వఁడు చతుర్దశజగత్తు నేలుచుండు
నట్టినిరుదసుశ్యామము నఘవిరామము
గోపికాకామునిఁ గనుఁగొందుఁ గొదువ దీర. 256

ఉ. ఇంతకు నేను బోయి యలకృష్ణునిపాదసమీపమందు ని
శ్చింతగ వ్రాలిన న్నెనరుఁ జెందుచు కాలభుజంగరంహః
భ్రాంతవిలోలభక్తపరిపాలకహస్తము నానఁగాంగమం
దెంతయు నిల్పి నా కభయమూఁదునె చేరఁగఁదీయఁ జేయునే. 257

ఉ. ఏమహనీయహస్తము సురేంద్రబలిప్రముఖుల్ భజించుచుం
దాము త్రిలోకరాజ్యసుఖధర్మములం జవిచూడఁజాలిరో
యామహనీయహస్తతల మాసల నొప్పి, మహత్త్రిఁ గాపెన
న్నొమ్మును సత్యసిద్ధిమహిమోన్నతు డాతఁడుభక్తపాలుఁడున్ 258

ఉ. ఆ రమ హృత్సరోరుహపదాబ్జవసున్నన నచ్యుతుండుచే
నెరుఁగఁ జేయునే మరి? గణింపఁ గలాఁడు ముముక్షుప్రవృత్తులన్
వరమఁడు జ్ఞానమూర్తి గలవాఁడు చరాచరజీవజాలముం
గారవ మొప్ప బ్రోచు ప్రభుఁడు నాతఁ డెఱుంగఁడందునే? 259

క. కర్మజ్ఞాని త్రిజ్ఞుఁడు ధర్మపాలుఁ
డనఘుల భక్తి జ్ఞానాధ్యాత్మికములు దెలియు
జ్ఞానసమాధి నాయుడు శాస్త్రంబుల్
జూపంగా నన్నుఁ బాలింప నోపు గాక. 260

శా. పదమూలంబునను గృహాంజలిని నై ప్రార్థించు మన్నట్టి న
న్ను దయాదృష్టిని గాంచి కల్లయిన నా నోము ల్ఫలింపన్ కడున్
ముద మొప్పారు నుభాపము ల్దలఁగ సంప్రాప్తానుభావ్యక్రియా
స్పదితంబెంచెద నంతకన్నఁ గలదా భాగ్యంబు భోగ్యంబుగన్. 261

మ. హరిపాదాంగుళభాగ్య మిం పెసఁగఁగా నాఁడు మొప్పారఁగాఁ
గరయుగ్మంబున నెత్తి మ్రొక్కెడు ననుం గన్నార వీక్షించి సుం
దరగోపాలకిశోరమూర్తి ననుఁ దా దాఁ జూచు నోరారఁ బి
ల్చి రసోదాత్తవచఃప్రగల్భుఁ డయినం జిత్తంబు మత్తిల్లదే? 262

మ. ధరపై మానవజన్మ మెత్తి ఫలమందర్పంబు శ్రీకృష్ణునా
దర సౌభాగ్యపదంబు నందెదు మహోదర్పంబె కాకున్న సి
ష్పురజన్మంబగుఁ బుట్టలోఁ జెదలు పుట్టం గిట్టు సిస్లేగదా?
హరిసేవానిరతిం బ్రవర్తిలెదు ధన్యాత్ముండనే ముక్తిం దగన్ 263

చ. అతులిత మిత్రశాత్రవులటన్న విభేదము లెవ్వి లేవు సం
తతకరుణాప్రపూర్ణుఁ డయితన్నెనఁ డాశ్రయ మీయ వేడునో
యతనిసమస్తబాధ్యతల నొందలఁ దాల్చును గల్పవృక్షమై
వితతవిశేషసౌఖ్యఫలవృద్ధిఁ దనర్చి యనుగ్రహించెదన్ 264

సీ. మ్రొక్కుమన్నట్టి ననుఁ జూచి మోద మెసఁగ
బలుఁడు బలరాముఁ డుత్సాహపడుచు నన్నుఁ
గరముఁ గరమునఁ బట్టి మందిరములోనఁ
దోడుకొనిపోయి తనబంధువ్రలకుఁ జూపు 265

గీ. ఇట్లు లక్రూరుఁ డాత్మలో నెంచి యెంచి
యరదముం ద్రోలుకొనుచు సూర్యాస్తమయము
దఱియువేళకు గోష్ఠమ్ముఁ దఱిసి మురిసి
కాంచె బృందావనంబును గఱవుదీర ! 266

గీ. వీరసురనాథమౌళికోటీరరత్న
దివ్యనీరాజనముఁ గొన్న దేవదేవు
పాదచిహ్నములఁ దనర్చు భవ్యసీమఁ
గుతుక మొదవంగఁ గాంచె నక్రూరుఁ డంత. 267

వ. సరసిజ, శంఖచక్రరథఛత్రయవాంకుశరేఖ లొప్పు నా
హరిపదచిహ్నము లక్కని మహోత్సుకత నందుచు మై గగుర్పొ
త్వరమునఁ దేరు డిగ్గి తను తాళక తచ్చరణాంకితంబులం
దొఱఁగి ముదశ్రువారిఁ బుణ్యోత్తమునర్ఘ్యలజాడఁ గప్పెను. 268

గీ. హరిపదన్యాసములయందుఁ బొఱలు పొఱలి
పొడము నానందబాష్పము ల్విడిచి విడిచి
ధీరుఁ డక్రూరుఁ డంతటఁ దేరు నెక్కి
మందకుం బోవఁ జొచ్చె సానందుఁ డగుచు, 269

సీ. శ్రీనికేతనులు సుశ్రీకులు శ్యామల
శ్వేతవర్ణు లుదారచేష్టితులును
బాలద్విరదమహాబలులు వజ్రాంకుశ
పద్మలాంఛనయుతపాదయుగళు
లతిలోకసౌందర్యు లాజానుబాహులు
కరుణారసావలోకనులు ఘనులు
వీతరాగద్వేష, విమలచేతస్కులు
జగదేకధవళవిస్తారయశులు

తే. రుచిరకేళీవిశారదు, లచలమతులు
భక్తసంత్రాణశీలురు భవ్యమూర్తు
లైన బలరామకృష్ణుల నచటఁ గాంచె
ధీరభక్తాగ్రగణ్యుఁ డక్రూరుఁ డచట. 272

సీ. తారహారములతోఁ జేరిన నవతుల
సితనవమాలలు చెలువు నింప
మలయజగంధసంకలిత మూర్తిప్రాంత
లలరు కమ్మనివాసనలు రహింప
జానువారిసంగమనేలిమిసిపట్టుపీ
తాంబరములకాంతు లనఘురింప
విమలరత్నప్రభావిభ్రాజితము లైన
భూషణమ్ములు మేనఁ బొలుపు నింప
తే. మంగళాంగులు వినుతసర్వాంగసుంద
రులు జగన్మోహనులు దనూరుచులతోడ
దిక్తటంబుల తిమిరము దీర్చువారు
నైనబలరామకృష్ణుల నతఁడు గాంచె. 273
సీ. నిండుజాబిల్లియూ పండువెన్నెలఁ గాంచు
మోముది నవ్వులమూటవిప్పె
గండుతుమ్మెద లేల గ్రమ్ముకొన్నవి మొగ
మ్మందుఁ గా నవ్వినీలాలకములు
బింబమూ కెంపువిడంబనా తొగరీను
గా డని వాతెఱకాంతి గాని
కాబోలుఁ బుండరీకము లవ్వి కా నను
రాగమాంజిష్ఠనేత్రముల యవ్వి
తే. అద్దములఁ బోలె బింబిత మౌ న వేమి
విమలమై యొప్పు గండభాగములు సూవె
యూర మూర్తీభవించిన యతనుఁ డతఁడు
కాడు వానిని కడుపారఁ గన్నతండ్రి, 274
శా. ఆకర్ణాంతవిశాలలోచనులు దివ్యాదర్శసూర్తు ల
స్తోకప్రోజ్జ్వలరత్నభూషితులు సంతోషాంచితస్వాంతులన్
రాకాచంద్రనిభాననుల్ పురహరబ్రహ్మేంద్రసంసేవ్యు లా
రా! కన్గొంటిని రామకృష్ణులను ధన్యుం బయ్యె నాజన్మమున్. 275

సీ. జగదలంకారభూతులు జగము లేలు
ఘనయశులు చతుర్దశజగత్కారణులును
జగముకొఱకు స్వాంశములచే జన్మ మొందు
పరమలీలావతారు లీపురుషవరులు. 276

క. మరకతగిరివలె హరియును
వరరజతగిరీంద్రమట్లు ఫణిపర్యంకుఁడునుం
ధర జన్మము నందిరి సో
దరులై యిట రామకృష్ణధన్యాఖ్యలతోన్. 277

మ. కనుఁగొనుచున్న నెమ్మనము గంతులు వేయఁదొడంగెఁ గాయములో
చనములు జాలువారెఁ గుణసత్త్వము పొంగులువారె నిర్మల
ప్రణయము తొంగిచూచె శ్రుతిపర్వముగా లలిపెన్ప్రేమోఁగెఁ గిం
చనుఁడయి బ్రహ్మకోరె హరిచాయలఁ జూడం దొడఁగె నాతఁడున్.

సీ. కన్నులున్నందుకుఁ గలఫలం బిది యని
మించుదృక్కుల నివాళించుచుండె
కరయుగ్మ మమరిన, గరిమ యిదా యని యెత్తి
నిటలతటంబున నిలుపఁ దొడఁగె
జన్మంబు గాంచిన సార్థక్యమిదియని
హృదయప్రసూన మర్పించుకొనియె
రసనేంద్రియము గన్నపని యిదియే యని
నోరార హరికీర్తి నుడువఁదొడఁగె
తే. భావనాప్రపంచములోని ప్రణయపీఠి
హరిని నిల్పి యేకాగ్రతఁ బొరయునట్లు
తత్త్వమసి వాక్యసిద్ధి సార్థకముఁ జేసె
శౌరిభక్తాగ్రగణ్యుఁ డక్రూరుఁ డప్పుడు. 279

సీ. హరిహరామలకేళి దొరుకఁబోవనివాఁడు
నాభాగ్యవశమున నాకుఁజిక్కె
శ్రీరమామణికనుల్ చెలువు సింపెడు వాఁడు
నాకన్నులకు విందు చలి నొనర్చె

మునిపత్నులకు దర్శనము సీయనివాఁడు
తనయంత వచ్చి ప్రత్యక్ష మయ్యె
బహుయత్నసిద్ధిచేఁ బడయఁజాలనివాఁడు
లీలగాఁ బ్రాప్తించి బాళిఁ దీర్చె
తే. ఔర నాభాగ్యమే భాగ్య మనఁగఁ గాక
భక్తచింతామణి వినోదబాలకృష్ణుఁ
గాంచఁ గల్గితిఁ గన్నులకఱవు దీర
ననుచు నక్రూరుఁ డెంతయు మనము పొంగ. 280

గీ. కొంతవడి కన్ను విభ్రాంతచింతనమున
నిలిచి పిమ్మటఁ దన్నుఁ దాఁ దెలిసికొన్నఁ
దేరు డిగ్గి రయమ్మునఁ జేరఁ బోయి
హరికి సాష్టాంగవందనం బాచరించె. 281

గీ. ఉత్కటంబైన యానంద మొదవ నతనిఁ
గనుల నానందబాష్పము ల్గ్రమ్ముకొనియెఁ
గంఠగద్గద్య మొదవఁగూడె గంప మొదవెఁ
జూడఁగాలేఁడు మాట మాటాడలేఁడు. 282

వ. భగవంతుఁ డగుకృష్ణదేవుఁడు కృపాపారీణుఁ డై యాలవా
లభగవద్భక్తుఁ డయినయతని స్మేరముఖుఁ డై భక్తాంతరంగంబు నొ
ప్పుగ రంజించుచు చక్రచిహ్నాంకకరంబు నాచి శిరంబుపైఁ
నిగ సంధించి మృదూక్తులం బిలిచెఁ దాతా యనుచు నక్రూరునకు

ఉ. ఆతని డాసి యెత్తి బిగి యారఁ గవుంగిట హత్తి ముద్దుగాఁ
దాత యి దేమికార్యమగు ద్వాదృశు లీగతిఁ జిన్నవారికిం
జేతలు సేతురా యనుచు సొంపుగఁ బల్కుచు, దాముఁ గూడి యా
పూతచరిత్రు వెంటఁ గొని పోయెను మందిరమునకుఁ జేరఁగన్ 285

గీ. స్వాగత మొసంగి క్షేమలాభములఁ దెలిసి
భద్రసింహాసనము నిచ్చి పాదములను
జలమునఁ గడిగి మధుపర్కముల నొసంగి
బంధుమర్యాదఁ జేసిరి ప్రమదు మొసఁగ. 286

గీ. అతిథిపూజ లొనర్చి పూజాంగముగను
ధేను వొసఁగి పథశ్రమ దీరునట్లు
పాదసంవహన మొనర్చి మోద మెసఁగఁ
బంక్తిభోజనమునఁ దృప్తిపఱచి రపుడు. 287

గీ. అమృతసమమైన దివ్యమృష్టాన్నములను
గుడిచిన సుఖోపవిష్టులై కూర్మిబంధు
వులకుఁ దాంబూలచందనాదుల నొసంగి
పరమధర్మవిదుం డగుబలుఁడు చెలఁగె. 288

గీ. ఇట్లు సంభావితుం డయి యెసఁగుచున్న
మిత్రు నక్రూరుఁ గూడి పవిత్రమూర్తి
నందగోపుఁ డిష్టగోష్ఠిఁ జెందుచుండి
పరవశుండయి యిట్టులఁ బ్రశ్నఁ జేసె. 289

గీ. కటికవానింటిలోనిమేకలవిధానఁ
బామునీడవసించుకప్పలనుబోలి
యేగడియ కేమొ యని గుండె లెగసిపోవ
నెట్లు జీవింతురో మీర లిందఱచట. 290

ఉ. క్రూరుఁడు దుర్మదాంధుఁడు నకుంఠితబాహుపరాక్రముండు భూ
భారము నైనకంసనరపాలునిపాలనయందు నెట్లు మీ
వారలు మీరు ప్రాణములు వాయక యుందురో చిత్ర మయ్యె నా
కారయ! కిరాతుచేతఁ బడుకోయిల లెట్లు సుఖింప నేర్చెడిన్. 291

చ. పరమనిశాచరాధముఁడు పావని దేవకిమాతకుత్తుకం
దఱుగఁ దలంచి పైకొనినదానవుఁ డాసతికన్నసూనులం
బరపర కంఠముల్దఱిగి పాఱ విదల్చెఁ గ్రూరకర్ముఁ డా
దురితునిమోముఁ గాంచినను దోషమువచ్చును జూడ మిత్రమా!

చ. జనపతి యుగ్రసేనగుణశాలికి మేదివ్రణంబురీతిగా
జననమునందె వీఁడు బుధసంగతులం బరికింపఁబోఁడు దు
ర్మననముఁ జేసి నీచ మగుమార్గములె తలపోయువాఁడు స
జ్జనులకుఁ గీడు మూఁడ విరసమ్ముల నెంచెడువాఁడు వాఁడఁగున్. 293

చ. అన విని నవ్వి దాశపతి యక్లె యగున్ ఖలుదుష్టపాలన
మ్మున వెత లందియు న్విదుచఁబోలదు పౌరులు జన్మభూమినిం
గనుక నసంగతార్థములఁ గాంచుచు నెట్టెటులో తెగించి జీ
వనములఁ జేయుచుంటి మట భావిఫలంబుఁ దలంచి మిత్రమా! 294

శా. ఆశాజీవులు పూవె మానవులు ప్రాణాంతప్రమాదంబు లా
క్లేశవ్రాతము చుట్టుముట్టుకొనినం గ్రీఁగంట వీక్షించి యే
ప్రాశస్త్యానుభవంబొ కల్గునని విభ్రాంతాత్ములై మానసా
కాశజ్యోతుల వెల్గులో సుఖము నాకాంక్షింత్రు శ్రద్ధస్థులై. 295

గీ. గతవిఘుల విస్మరించి ప్రస్తుతము ననుభ
వించు మను భావిసౌఖ్యప్రపంచభోగ
విషయముల నెంచి తఱి వేచి వెతలుగనుచు
జీవయాత్ర లొనర్తురు జీవు లవని, 296

గీ. ఎన్నఁడో యేదొ సత్ఫల మెసఁగు ననెడు
నాశయే మానవుని జీవితాశయంబు
గడపఁజాలెడుతరణియై పోషముచుండు
లేనినాఁడు ప్రపంచమే లేకపోవు. 297

చ. దురితుఁడు కంసభూవిభుని, దుర్మదరోగము లంతకంతకుం
బెరుగుచు నాఁటినాఁటి కొకభీకరరూపము దాల్చుచుండినన్
విఱుగుడు లేక పోదనుచు వేసట నొందియు నెల్ల యాశుభో
త్కరసమయంబు వేచి కొఱగాములు భావనసేయు మింతయున్ 298

మ. అదియుం జేరువ యయ్యె నాతనిదురన్యాయ్యంబు లొక్కొక్కటే
పుమరై దొంతఱ లయ్యె నింగిదనుకం గోరాడుదీర్ఘస్థితిం
బొదివెన్ నిల్చుట కష్ట మింక బరువై పూర్ణంబుగా నూఁగుచు
న్నది నేఁడో మరి రేపొ పృథ్వీపయిఁ బాలంబోలుఁ బుణ్యాత్ముఁడా!

మ. అని యక్రూరుఁడు నందగోపకునితో నానందసంభాషణ
ప్రణయుండై త్రుటికాలముం గడపి సంభావ్యంబుగా నాత్మలోఁ
దన మార్గంబున నెంచినట్టితలఁపు లర్థ్యంబుగా నంది చి
తసమాధింగని కృష్ణదేవు మదిలో ధ్యానించి నానందుఁడై. 300

సీ. మోక్షసామ్రాజ్యలక్ష్మికి మూల మైన
కృష్ణభగవానుఁడే యాదరించి సుప్ర
సన్నుఁ డై యున్న నితరవాంఛలఁ దలంప
నేల? లాలసవృత్తి మన్నింప నేల? 301

సీ. పరమభక్తాగ్రగణ్యు లౌ భాగవతులు
కోరుకోర్కులు హరిఁ జేరుకొనుటెగాక
యన్యసామాన్యవాంఛల నంద నెంచ
రాప్తకాములు కావున నార్యమిత్ర! 302

వ. అంత నయ్యక్రూరు పలుకులు విని 303

మ. హరి కృష్ణుండు ప్రసన్నచిత్తుఁ డయి తాతా దాశరాజా కృపా
పరతన్నేఁటికిఁ జూడవచ్చితివి మాభాగ్యంబె పో బంధులం
దఱు క్షేమంబున నుందురే సుఖులో తత్పౌరు లెవ్వారలున్
మఱి పుణ్యుల్ వసుదేవదేవకులు సమ్మానంబుతో నుందురే! 304

గీ. మమ్ముఁ గన్నమ్మ దేవకీమాత పుణ్య
మూర్తి మాతండ్రి వసుదేవభూవరుండు
చెల్లెలు సుభద్ర సేమమా! చెప్పుమయ్య!
మమ్ముఁ దలపోసెదరె వారు మాన్యచరిత! 305

గీ. ఎన్నఁడో యామె కేము జన్మింతు మనుచు
గటిక చెఱఁ ద్రోసి గారించెఁ గంసనృపతి
మాదుపుట్టువఁ బో లోకమాన్యులకు వి
చారకారణ మయ్యె నిచ్చాయ నకట! 306

సీ. కడుపారఁ దనయులఁ గాంచు టొక్కటె కాని
యుద్దము ద్దెఱుఁగని ముద్దరాలు
కల్యాణతిలకముం గాంచిన దాదిగాఁ
గారలో మ్రగ్గు దుఃఖవశురాలు
కసుపుపంటనె మెత్తి కంససింహమునోటి
కందీయవలసిన యార్తురాలు
పసరానియిడుములు పడుచుండియు విరోధి
యంత మెంచనిగుణసంపన్నురాలు

తే. భువనమాన్యపాతివ్రత్యపూర్ణురాలు
విశ్వరక్షకుఁ డైనత్రివిక్రమునకుఁ
దల్లిగాఁ బేరు వడసినధన్యురాలు
దేవకీమాత యయ్యయో దీన యయ్యె. 307

సీ. బురదలోఁ గుమ్మరిపురువట్లు సంసార
మున నంటి యంటక మెలఁగువాఁడు
మిన్ను మన్నేక మై తన్నలంచినఁగాని
స్థిరతరాశయములఁ గొరయువాఁడు
నఖిలంబు సర్వేశ్వరాత్మమ్మని యెంచి
హృదయప్రసూన మర్పించువాఁడు
తనుజేయుపుణ్యాత్ములను సర్వదాపరి
పూర్ణులఁ గావించి పుచ్చువాఁడు

తే. నిరుపమానందనిరతుఁడు నియతధర్మ
పాలకుఁడు పాపవిముఖుఁడు భవ్య సుగుణ
శేఖరుఁడు వసుదేవుఁడు చింత నంది
యెంతగా దీను డయ్యెనో యెఱుఁగదరమె? 308

మ. అనఘా పెద్దలు మీరు సర్వమును సువ్యక్తంబులే యింక గో
పనమేలా విను నారదర్షి కడువిస్పష్టంబుగాఁ బల్కెఁ గం
సునిదుర్ణీతిమయప్రయత్నములఁ జచ్చెం బుచ్చె లెక్కింప నా
తనిపాపంబులు పండ వచ్చి విపరీతం బయ్యె దుర్మార్గముల్. 309

క. మీరాకఁ గూర్చి వివరము
నారదుఁడే తెల్పె నైన నందప్రవరుం
డీరాయబార మెఱుఁగఁడు
ధీరాగ్రణి వారితోడఁ దెల్పుము దయతోన్. 310

తే. దేవకీ దేవికి జనించితిని యశోద
మాతచనుబాలచలువచే మనికిగంటి
మధుర నాజన్మభూమి యీమంద నాని
వాసభూమి యి ట్లయ్యె నావర్తనంబు. 311

చ. అనఘ నృశంసకంసవిభునానతి వచ్చితి గాక మాయెడం
బ్రణయము కల్గునా హితులు బంధులు జ్ఞాతులు పెద్దలెందఱు
న్ననుం నొక రైన మమ్ముఁ గనినారొకొ వారల నేముఁ గంటిమా?
కనుఁగొని కోరి వచ్చుటకుఁ గన్నులు కల్గవుకాదె పుణ్యుఁడా! 312

చ. అన విని దాశరాజు, హృదయంబునఁ దానము నంది, కృష్ణదే
వునిఁ గని దీనదృక్కులను బుణ్యుఁడ! సర్వ మెఱింగినట్టి పా
వనుఁడవు; నీవె యిట్లనినఁ బల్కున దే మిఁకఁ గంసరాజుఁ గా
దని పని దీర్చుమానవుఁడు దక్కెడు నే? మధురాపురంబునన్. 313

క. అని కన్నీ రొలుకుచు నె
మ్మనమున దిగు లందుచున్న మాన్యునిఁ గనియు
వ్వనజదళాక్షుఁడు నవ్వుచు
ననఘా! నవ్వులకు నంటి నని యోదార్చెన్. 314

గీ. అంత నక్రూరుఁడు ముకుందునాజ్ఞఁ జేసి
నందునికిఁ జెప్పెఁ గంసునానతులు నచటి
యత్నములును నాతనిధనుర్యాగవిధముఁ
బూసగ్రుచ్చినవిధముగాఁ బొల్లువోక. 315

ఉ. నందుఁడు సర్వము న్విని మనంబున భీతిలి వింతచూపులన్
నందనుఁ జూచుచుండ హరి నవ్వుచుఁ గంసనరేంద్రుఁ డింకపై
మ్రందుట సత్యమౌను బరిమాణము చేరువ యయ్యెనీకు నీ
చందమునం గలంత గొనఁజన్నె యనన్ దిటవొంది యంతటన్.

మ. హరిదివ్యద్భు లశౌర్యసంపదలు ప్రత్యక్షంబుగాఁ గన్నధీ
వరుఁ డానందుఁడు కారణార్థములు దుర్వారంబు లెద్దానికిం
బరితాపంబు వహింపఁబోల దని సంభావించి మే లెంచి స
త్వరసన్నాహములం బొనర్చెఁ బురికిం బైనంబు గావింపఁగన్. 317

గీ. గోపకులఁ జూచి యనె నందగోపుఁ డీరు
పాలుఁబెరుగు వెన్నయు నేయి భద్రపఱచి
కావిళులు గట్టి యర్వ సహా కానుకలను
సిద్ధపఱుపుఁడు మధురకుఁ జేరుకొఱకు. 318

సీ. గ్రామనాయకుఁ బిలిపించి కంసయాగ
విషయమును మధురాపురి వెళ్ళవలయు
సంగతులు గోకులంబునఁ జాటఁ బంచెఁ
బాటకజనాంబులకుఁ దేటపడెడు రీతి. 319

గీ. కంసుఁ డనునట్టి పెద్దరోగమున కర్హ
మైన శ్రీకృష్ణశౌర్యవిఖ్యాతరసము
నిచ్చి ఫలసిద్ధి గాంచంప నేఁగవలయు
బంధులార సిద్ధులు కంసు పయనమునకు. 321

గీ. కంసభూపాలునకుఁ దగుకానుక లిచ్చి
యాతఁ డొనరించు నాధనుర్యాగవిభవ
మందఱము గాంత మచ్చటి కరిగి యనుచుఁ
దెలిపె నందుఁ డవ్వార్తలు దెలిసి సతులు. 320

చ. మధురరసాధినాథుఁ డగుమాధవకృష్ణుఁడు తమ్ము వీడియున్
మధురకు నేగువార్త విని మానిను లెల్లరు మానసంబులన్
వ్యథ గని యోర్వలేక పలుభంగుల నేడ్చుచు బాష్పబిందువుల్
పృథులముగా దొఱంగఁ గ్రప వీడి యసూయని యార్చి యేడ్చుచున్.

ఉ. జారిన కేశపాశములు చక్కదొలంగిన కంకణాలు పై
జారినపయ్యెద త్రిప్పిదిలి స్థానము దప్పెడు కంఠహారము
లారెడు బాష్పబిందువులు ఘర్మకణంబులు సంతరించి శృం
గారము వీడుదేహములు గాంచిరి సుందరకామినీమణుల్. 323

క. శ్రీకృష్ణధ్యానంబున
లోకవ్యాపారవిధులు లోపించియు ను
త్సేకత పెనఁగొన నాత్మా
లోకన మొనరించుచుండ్రు లోలుప లౌటన్. 324

గీ. కృష్ణభగవాను శైశవక్రీడ లెల్లఁ
దలఁచుకొని క్రుల్లి క్రుల్లి యాతనివినోద
వృత్తులన్ మదినెంచుచు మత్తునంది
మూర్ఛ మునిఁగిరి కొందఱు ముగ్ధ లపుడు. 325

ఉ. తరుణి యొకర్తె హృద్వ్యథకుఁ దాళక బావురుమంచు నేడ్చి సుం
దరకరము ల్విహాయసపథంబున కెత్తుచు నోవిధాత నీ
దురుసుతనంబుఁ జూపుటకుఁ దోయజగంధులె చిక్కినారొకో
పరమనికృష్టమైనతలవ్రాఁతలు వ్రాసితి కృష్ణుఁ బాయఁగన్. 326

ఉ. సుందరబాలవిగ్రహుఁడు సూరిజనోత్తమచిత్తకౌముదీ
చందిరుఁ డిందిరావిభుఁడు శ్యామలకోమలమూర్తి గోపికా
నందుఁడు నందనందనుఁడు నమ్మి భజించి తరింపనెంచు మా
కందని మ్రానిపం డయిన నయ్యయొ ప్రాణము లింక నిల్చునే. 327

ఉ. బాలుని చాపలక్రియలభంగి కొనర్చిన నెల్లభాగ్యముల్
జాలి యెఱుంగ నీవు పిలుచన్ వెతలన్ బడఁద్రోసి మమ్ము ర
త్నాలసరాలు రాలునటు నవ్వి ముదింపెద నందుచేత దే
వాలయ పూజనాదికము లన్నియు సున్న విరించి నీకిలన్. 328

క. తలవాకిలి పొలఁతుకతోఁ
గులుకుచు నీచెఱఁగు నీవె గుర్తింపవు మ
మ్మలయింతు వేమిపెద్దవొ
పలుకులచెలి నీవు కన్నపట్టియె కాదా? 329

గీ. నీవొసంగినకనులతో నీరజాక్షు
దరిసెనముఁ జేయుభాగ్యంబుఁ దనరఁజేసి
మఱలఁ గైకొంటి వేమిసంబరమొ నీకు
దుర్విధీ యెంత సేసెదు దుష్కృతమ్ము. 330

ఉ. గృహములఁ దల్లిదండ్రుల స్వకీయుల భర్తలఁ బిన్నపాపలన్
స్పృహ విడనాడి యన్నియును శ్రీపతియే యని నమ్మి ప్రేమతో
నహమిక దీఱి యున్న మము నాఱడిపెట్టి విదేశ భూములన్
విహరణముం బొనర్పుమని నీరజనాభునిఁ బంపెదే విధీ. 331

ఉ. క్రూరుఁడు కామినీహృదయగోప్యరసానుభవప్రమోదముల్
నేరని దుష్టచాణురుఁడు నిక్కుచు నిల్చుచుఁ జేరఁ బాఱి దు
ర్వైరము మాపయిం జలుపవచ్చె నకారణఘోరశత్రుఁ డ
క్రూరుఁడటంట యాఘనుఁడు కొంటెలు గూర్చెదుదుంప కాడొకో?

కం. ఎందఱో యభ్యాగతులట
సతిజననిప్రేమఁ జూపఁ జయ్యన వచ్చెం
దవు విభుకు వెంటనె కొని
యవహితుఁడై నాథుఁ జేరఁ దరిగెను గాదే! ౩౩౪

గీ. పేరుమాత్ర మక్రూరుఁడు క్రూరచేయు
కార్యములు క్రూరములు భయకారణమ్ము
లకట యితఁ డేడ దాపురించెనొ మాకు
దుర్విధి యెంత సేసెను దుష్కృతమ్ము. ౩౩౫

మ. హరి గోపాలుఁడు నూతనప్రియుఁడు విద్యాదక్షరాజాజ్ఞలో
త్తరుఁ డాసూత్రిఁ గాంచి నాగరికతా తత్త్వంబు లుపాంగతే
తరుణీమన్మథుఁ డట్టివారివశమై దర్శింపఁ డేమో మమున్
భరియింపంగలమా యిఁ కేదిగతి తాపం బెట్లు చల్లారెడిన్. ౩౩౬

ఉ. అందఱు మేకమై చని ప్రయాణ మొకర్చెదునప్డు తేరికిన్
ముందర వ్రాలిపోవుదము మోహనకృష్ణునిఁ బాయలేక యీ
చందముఁ జేసినా మనుచు సాకు వచింతము తప్పదన్న మా
యందరపైని స్యందనము హాయిగఁ ద్రోలుఁ డటంచు నెంచుచున్

చ. ఒకరిభయంబు లేమి మన కున్న యథార్థమె తేటతెల్లమై
సకలజగంబులం బుణికి చాయలు దిద్దినదేకదా యమా
యికలను జేసి కృష్ణుఁ డతిహీనముగాఁ గడగంటఁ జూచుచుం
గరిరీతిఁ జెందినాఁడు కలకాలము బాధల నోర్వవచ్చునే? ౩౩౭

కం. నవనాగరిక కాంతలతో
వ్యవసాయము సాగఁజేయు వల్లభుఁ డకటా!
యవసరము దీరిపోయిన
యువిదలముఖమైనఁ జూడనోపున చెప్పుమా! ౩౩౮

కం. నెఱజాణల రమియించెడు
తరుణీమన్మథుఁడు ప్రాంతతరుణుల మనుమ
మ్మరమర లేక వరించునె
మఱలియుఁ బురిఁ జేరెనన్న మాటవినెదమే!

ఉ. క్రొత్తయొ వింత ప్రాఁత యొకఱోఁత యనంగ విలాసి కృష్ణుఁ డా
జిత్తులమారి పత్తనపుఁజేడెల పొత్తున మత్తుఁ జెంది కిం
చిత్తయినం దలంచునొకొ స్నేహితురాండ్రను మిమ్మునక్కటా
చిత్తజుఁ డెంతఘోరతరశిక్ష లొసంగి తపించునో మమున్. 340

మ. ప్రణయాధీశ్వరునిన్ స్వహస్తములతో బ్రహ్మార్పణం బంచు ప
ట్టణకాంతాతతి కప్పఁజెప్పి నగుఁబాటై మూలఁ గూర్చుండుటే
మనప్రాప్తం బిఁక నేమి సేయనగు నామాయావి గోపాలుఁడే
గుణశూన్యుం డయి వట్టిబూటకపుసంగు ల్సూపి రాపాడుచోన్.

ఉ. ఇంతకు మించి కాంతల కనిష్టము కష్టము వేఱె యున్నదా?
కాంతుని మోహనప్రణయ గౌరవలాలన లన్యకాంత ల
త్యంతసుఖప్రమోదమున నందుచుఁ బొందుటఁ జూచి యయ్యయో
స్వాంతము దాళియుండి నగుఁబాటున కోర్చుటకన్న నుర్విపై. 342

చ. అరనిముసంబు గన్గొనమి నాఱడిఁ జెందెదుమమ్ము వీడియున్
హరి సనుచుండ నోర్వఁగలమా మన మేఁగి సమక్షమందున
న్మఱలుత మీప్రయాణమును మానినులార యిఁ కేల జాల మం
దఱ మొకటై వచించునెడఁ దప్పక యొప్పుమి తప్పిపోయెడున్. 343

గీ. కర్మవశమున గృష్ణసాంగత్యమొదవి
బాహిరముగ వర్తించెడుసాహసికల
నేమి సేయంగలరు బంధులింతులార!
రండు పోదము కృష్ణుఁ జేరంగ నిపుడు. 344

గీ. ప్రాణతుల్యుఁడు శ్రీహరి పయనమయ్యెఁ
బోవుచున్నాఁడు మనయాసు పొందఁబోఁడు
భయముచే నూరకున్న సంబంధ మింక
నేఁటితోఁ దీరిపోవు నోసెలఁతలార!

మ. అని గోపాంగన లెల్ల రాత్రి గొనె కృష్ణా! కృష్ణ! ప్రాణప్రియా
చనుచున్నావొకొ మమ్ము వీడి యని లజ్జం బాసి వాపోవుచో
విని గోపాలుఁడు కామినీమణులయావేశంబుఁ బోకార్చి సాం
త్వనవాక్యంబులు ముచ్చటించి పజలం దప్పించి యొప్పించుచున్.

గీ. దైవ మనుకూల మైన చేతఁ బ్రయాణ
మెట్టులో యాగిఁపోవు నదేది లేదు
పిడుగో దుశ్శకునమొ కాని వచ్చిపడదు
మనము దైవోపహతులము మగువలార! 347

మ. అనఁ దృప్తిం గని గోపభామినులు కృష్ణా ! నీవు కార్యంబు దీం
రిన వెన్వెంటనె రమ్ము పొమ్ము నిను సంతృప్తిన్ విలోకింపకే
మనలే మీచెడుకాల మెట్టెటులొ సంభాళించి నీ రాకకై
యనిమేషంబును వేచియుండుముసుమీ యాలింపుమీ!మామొఱల్

వ అని వేడుకొనుచుండి రప్పుడు 349

సీ. అంతఁ బ్రాతఃకాల మైన నక్రూరుఁడు
నిదుర లేచి కడంగి నిత్యవిధుల
నెఱవేర్చుకొని తనయరదంబు సంసిద్ధ
పఱచె నందాదిగోపకులు నెల్ల
దధి ఘృతక్షీరపాత్రలుఁ గావిళ్లు కట్టి
యర్హా లౌ నారి మోయంగ నిలిపి
బండ్లు గట్టి ప్రయాణపరికరములు గూర్చి
సంసిద్ధు లైర నాసమయమందు

తే. హరియు, బలరాముఁడు యశోదయాజ్ఞ బొంది
గృహము వెలువడి తమకుల వృద్ధులెల్లఁ
జెలఁగి రాశీర్వదించి జేజేలు చెప్ప
నరద మెక్కిరి యక్రూరు ననుసరించి. 350

గీ బండ్లలో నందగోపాదిప్రముఖు లెల్ల
నెక్కి రంతట నిఱుదెసల్ గిక్కిరియుచుఁ
దప్పెటలు, శృంగములు మ్రోయుఁ దద్రథంబు
కదలె నంతట మథురమార్గంబుఁ బట్టి. 351

గీ. సాఁగ నంపి వచ్చిన గొల్లచాన లెల్ల
రథపతాకము గుఱి భూపరాగము గను
పించునందాఁక నచటనే ప్రేమదృక్కు
లొలయఁ దలలెత్తి చూచుచు నిలిచి రంత. 352

సీ. వాయువేగముగాఁ బాఱువాహనములు
గూర్చినరథంబు గడపి యక్రూరుఁ డపుడు
పావనం బగుయమునాస్రవంతికడకుఁ
జేరె బలరామకృష్ణు లచ్చెరువడంగ 353

చ. ఘనయమునాస్రవంతికడ గ్రక్కునఁ దేరును నిల్పి నిర్మలం
బునఁ గరపాదము ల్గడిగి దోయిళు లెత్తి జలంబుఁ గ్రోలి య
వ్వనజదళాక్షు లిర్వురును వచ్చి రథంబును ద్రోలి తత్తటం
బునఁ గలవృక్షకుంజములపొంత వసించిరి సంతసంబునన్. 354

వ॥ అయ్యెడ సూర్యోదయమైన గమనించి, నిత్యవిధులు నియత
కాలమున నెఱవేర్ప నుంకించి 355

—*అ క్రూరుఁడు యమునాజలంబుల మునింగి బలరామకృష్ణులఁ గాంచుట *—

మ. ఘనుఁ డక్రూరుఁడు స్నాన మాడుటను సంకల్పించి తత్స్యందనం
బున నుండం బలరామకృష్ణులను నుద్బోధించి కాళిందికిం
జనుచో నిట్లు తలంచె ముష్టికునినిం జాణూరునిం బోర మా
ర్కొని గెల్వంబెదరొక్కొ కోమలతనుల్ గోపాలమూఢామణుల్ 356

గీ. వారు గిరికంధరులు క్రూరవారణములు
వీరు బాలురు సుసుకుమార తనులు
వారితో మల్లయుద్ధ మేతీరు సనునొ
వ్యతయం బైనఁ బాపి నే నోడు నేమొ! 357

సీ. అని మనోవికారమునంది చని స్రవంతి
జలములం జొచ్చి ధర్మోక్తసరణి స్నాన
మాడుచుండఁగఁ దజ్జలమందుఁ గానఁ
బడిరి బలరామకృష్ణు లవ్వారియందు. 358

మ. పరమానందముతోడఁ గన్గొనియె నాభక్తాగ్రగణ్యుండు ని
శ్వరునిం బాలతమాలకోమలఘనశ్యామాభిరామున్ మనో
హరగోపాలకుమారకృష్ణు సురలోకారాధ్యచిద్రూపునిన్
స్ఫురదిందీవరచారులోచనుని సంపూర్ణప్రభాధాముసిన్. 359

సీ. కనియాశ్చర్యము నంది బాలుని శతాంగంబందు వర్తించుచో
గనుపింపం గతమేమి యిం దని వరాంగం బెత్తి వీక్షించి స్వాఁ
తనమం దాడెడువారిఁ గాంచి భ్రమచేతం గంటినేమో యటం
చని నీరంబున గ్రమ్మఱ న్మునిఁగె నయ్యక్రూరుఁ డవ్వేళలోన్ 360

తే. కలితవరఫణాసాహస్రవిలసితబహు
రత్నశిఖిరాజితశిరస్కు సర్పనాథు
భవ్యనీలాంబరు ననంతభాసమహుని
నాదిశేషునిఁ గాంచె జలాంతరమున. 361

సమాలిక:- శ్రావణనీరదశ్యామాభిరాముని
వరపీతకౌశేయవసనధారిఁ
బురుషోత్తముఁ జతుర్భుజు శంఖచక్ర
గదాపద్మధరుఁ బ్రశాంత స్వరూపు
బద్మపత్రవిశాలభద్రలోచను హాస
హాసచాంద్రీభాసురానసేందు
భక్తప్రసన్నసువ్యక్తమృగ్జాలుని
శ్రీకర్ణు సుకపోలు స్నిగ్ధదేహు
బింబాధరుఁ బ్రలంబపీవరభుజుఁ గంబు
కంఠుఁ దుంగాంసు శృంగారవేషు
శ్రీవత్సు నతనాభు సింహమధ్యుని బృహ
త్కటితటు విస్ఫురద్గాత్రు నమలుఁ
గమనీయజానుజంఘాయుతుఁ దుంగగు
ల్ఫాఢ్యు నరుణనఖు నబ్జచరణు
హారకేయూరకోటీరనూపురకటి
సూత్రావతంససంశోభితాంగు
బ్రహ్మేంద్రరుద్రనారదయక్షకిన్న
సురగరుడోరగస్తూయమానుఁ
బ్రహ్లాదనారదవ్యాసాంబరీషశు
కాదిభాగవత సేవ్యవరమూర్తి

శ్రీధారుణీసతీసేవితు శక్తివి
ద్యాజ్ఞానసంయుతు ధవళకీర్తి
తే. నాదిశేషపర్యంకమునందు వెలసి
భక్తవర్యులఁ బాలించుపరమమూర్తి
శుద్ధసత్త్వస్వరూపునిఁ జూచి భ్రమసి
కన్నులరమోడ్చి మ్రొక్కి నిష్కలుష్కుఁ డగుచు. 362

చ. ఘనపులకాంకితుం డగుచుఁ గన్నులుదొట్టి ప్రమోదబాష్పముల్
చినుకులువాఱ నెమ్మనము చిందులు ద్రొక్క ననంతరూపివా
ల్పున రుచిరాననుం డగుచు లోచనగోచర మైనమూర్తినిన్
మననముఁ జేసి చేసి యనుమానము దీరి నుతించె నిట్టులన్. 363

ఉ. నీయుదరంబునంకున జనించిన దంబుజ మందుఁబుట్టినాఁ
డాయజుఁ డాయతం బగుసమస్తజగమ్ములను వానిచేత ని
ల్లై యెనసెన్ సమస్తవిబుధావళి నీకరుణం బ్రతాపల
క్ష్మీయుతమై ప్రవర్తిలెడుఁ గృష్ణ నినున్ గనులారఁ గాంచితిన్. 364

—* కృష్ణాదులు మధురఁ జేరుట *—

చ. హరి తనస్వస్వరూపవిభవాతిశయంబును జూననట్లు ము
మ్మరమున దాశరాజు పరమాత్మ్మని సన్నుతిఁ జేసి చేసి మై
మఱచినవేళ గ్రమ్మఱసమాహృతరూపకుఁ డయ్యె శౌరి య
చ్చెరువడి లేచి దాశపతి చేరెను శ్రీబలరామకృష్ణులన్. 365

క. వచ్చెడునక్రూరుం గని
మచ్చికతోఁ బల్కె శౌరి మహనీయుఁడ వై
యెచ్చట నెట్టివిశేషము
లచ్చుపడం గంటి తెల్పు మనఘా మాకున్. 366

గీ. చూచినావె భూమ్యాకాశసుధలయందు
భవ్య మగుస్వస్వరూపవైభవము నీవు
తాత యక్రూర నీ కది ప్రీతి యానె
తెల్పుమా యని శ్రీకృష్ణదేవుఁ డనిన. 367

మ. హరి కృష్ణా కనుఁగొంటిఁ జూచితిని భూమ్యాకాశతోయంబులం
దరు దానిదగు స్వస్వరూపవిభవం బానంద మేపారఁగాఁ
బరమాత్మా సకలంబు నీవె యని విస్పష్టంబుగాఁ గాంచె నా
దురితవ్రాతము తీరిపోయె ధృతసంతోషుండ నై నచ్చితిన్. 368

వ. అనినఁ గృష్ణుండు

శా. తాతా యేల వినోదసంభ్రమముచేఁ దారాడుచున్నావు వి
ఖ్యాతానందవిశేష మే దయినఁ దృష్ట్యం బయ్యెనా నీకిలో
నేతన్మాత్రవిశేషమె యయినఁ నీ వీక్షించి నేనాఁ డుం
బ్రీతిం జెందవు తద్విశేష మెదియో విన్పింతువే మాకునున్. 369

ఉ. ఏనును జూచివచ్చెద న దేమివిశేషమొ యంచు మోముపై
లేనగ వొప్పు ముద్దు సొగలీను కనుంగవ నప్పళించుచున్
మానవబాలరూపి యగు మాధవకృష్ణుఁడు పల్కుపల్కులన్
వేణునినాదమట్లు వినిపించిన దాశవిభుండు నవ్వుచున్. 370

చ. అగు నగు బాలకృష్ణ యిది యద్భుతమో పరమాద్భుతంబొ యే
యగణిత దివ్యవైభవ మహాద్భుతమో మఱి యేమొ కాని యీ
నగవులుఁ జిందులేఁతయసునల్లని యల్లరి గొల్లపిల్లవా
ని గడుసు చెయ్దమేమొ యని నెమ్మది సమ్మద మందెఁ గేశవా.

ఉ. మాయలమారివాఁ డఁట యమానుషచర్యల బాలుఁ డంట యే
తాయము పెట్టియో తనదు దారికిఁ ద్రిప్పెడునంట హాయిగాఁ
దీయని వేణుగానమున దిమ్మెరపుచ్చెడువాఁ డయంట శ్రీ
ప్రాయపు గొల్లబాలుఁడట భ్రాంతిని గూర్చెడునంట మాధవా.

శా. భూమ్యాకాశ జలంబులం దొదవు సంపూర్ణానుమోదక్రియా
స్వామ్యంబయ్యెడు నేమొ యవ్విధము విజ్ఞానార్థకల్పంబులౌ
కామ్యంబుల్ నెఱవేరిపోయెనుగదా కాళిందితోయంబులన్
రమ్యానందవిశేషముల్ గనుటకున్ నాపుణ్యమే పుణ్యమా. 373

శా. నీయందే కనుఁగొంటి సర్వమును సందేహాస్పదం బైనయ
ద్వైతయామంబు నశింపఁ జేయుటకునై యాదర్శరూపంబు నెం

తోయజాస్యాయన మెప్పుఁ జూపితివి సంతోషించితిం గృష్ణ నీ
మాయాకల్పము దీర నేరితరమా మామానినీ నాయకా! 374

గీ. శూరచాణూరముష్టికాసురులె కారు
పదియునాలుగుభువనములు బ్రాకొనినను
నీచరణరేణువుగదల్ప నేర రెపుడు
సర్వలోకైకజేతవు సాక్షిరూప! 375

సీ. మృత్యు వాసన్నమై కంసమేదినీశుఁ
డకట! వైరము నంచె నియంతుఁ బూని
కర్మతంత్రముసూవె యీకానిపనులు
వానిచేఁ జేయ నేచుంచె వనజనాభ! 376

వ. అని యక్రూరుఁడు హరింజోఁ బ్రసంగించిన యనంతరంబ 377

బండ్లపైఁ బయనించుగోపకులు వచ్చి
చేరినంత నక్రూరుఁడు చిన్నకృష్ణు
నాజ్ఞఁ గొని తేరు త్రోలిసాయంతనమున
మధురఁజేరంగబోయె సమ్మదము గదుర. 378

ఉ. దారిని వచ్చువారు రథము దాపునఁ బల్లెజనంబు గుంపులై
చేరుచు దేవకీసుతులఁ జిన్మయరూపులఁ గాంచి సంతసం
బార మృదూక్తులం బలికి యచ్చట ముచ్చటఁ దీరి కానుకల్
గూరిమి నిచ్చుచుం బ్రణయగోష్ఠిఁ దనర్చుచు నుండ్రు భక్తులై. 379

గీ. అచ్చటచ్చట నిట్టు దే రాఁగఁజేసి
పాటకజనంబుతోడ సంభాషణాది
కములఁ జేయుచుఁ బోవుచోఁ గడమదారి
ముందెచేరిరి మధురకు న్మోద మలర. 380

క. నందాదులు మధురాపురి
యందలి యుద్యానవనమునం దుండియు గో
విందునిరాకం జూచుచు
విందుగఁ గనుచుండి రచటవేడుక లెల్లన్. 381

మ. హరియున్ రామునిఁ గోడఁ దేరు డిగి యయ్యక్రూరు హస్తంబుతోఁ
గరముం జేరిచి పట్టి యిట్లనియె మార్గాయాసముం దీరనిం
దఱ మీరేయి వసింతు రిచ్చటనె ప్రాతఃకాలమం దేమునుం
బురిఁ జేరంజనువెంతు మీరు చనుమో పుణ్యాత్ముఁడా యింటికిన్.

మ. అని మారాక నెఱుంగఁ జేయఁ దను గంసాక్షీశుతో నన్నుఁ గిం
చనుఁడై స్వామి! యిదేల నేఁటినిశి విశ్రాంతంబు నా మద్గృహం
బున నాతిథ్యము స్వీకరింపఁదగు సంపూర్ణానురాగమ్మునన్
నను ధన్యాత్మునిఁ జేయుమా కరుణమై నాకోర్కెఁ జెల్లింపుమా

చ. పరమసుహృద్వరుండవు కృపామయమూర్తివి మాప్రభుండవుం
గరుణ దొలంగు లెంకలకు గాదిలిబంధులఁ గూడి నీవు స
త్వరముగ రమ్ము మాగృహము పావనముం బొనరించి పొమ్ము శ్రీ
వర కడుదుర్లభం బయినభాగ్యము నేఁటికి నాకు నొగ్గెసిన్. 384

సీ. పరిశుభ్రమైన నీ పాదోదకముచేత
పితృదేవతలును సంప్రీతి గంద్రు
నీపదయుగ్మము నియతిఁ బ్రక్షాళించి
బలి యఖండైశ్వర్యఫలము గాంచె
నిపాదమందు జన్మించి వియద్గంగ
యభవునౌదలఁ నిల్చుయశము గాంచె
తజ్జల స్పర్శచే ధన్యులై సాగరుల్
స్వర్గసౌఖ్యము లంది సఫలులైరి 185

తే. యట్టినీచరణాబ్జము లంబుజాక్ష!
పాద్యములను బ్రక్షాళించి పావనుండఁ
గాఁ దలంచితి దయచేసి గారవమున
మాగృహంబునకున్ రమ్ము మాన్యచరిత 386

ఉ. అని విని నవ్వి శౌరి యనఘా పరితాప మదేల? లోకదు
ర్జనుఁడును యాదవాన్వయవిచారకరుండును గ్రూరుఁడైన కం
సుని వధియించి కాని యొకచో నుదకంబును గ్రోలఁజాల నా
పని పరిపూర్తియైన నుడిఁ బాయక వచ్చెద నీగృహంబునకున్. 387

గీ. అంత నక్రూరభక్తుఁడు స్వాంతమందుఁ
జింత నందియు హరియాజ్ఞఁ జేసి మఱలి
మధురఁ జేరియుఁ గృష్ణాగమనముఁ గంస
విభునకుం దెల్పి గృహమున కరిగె నంత. 388

—* రామకృష్ణులు మధురలో విహరించుట *—

గీ. పిదప సంకర్షణునిఁ గూడి వేడ్క గదుర
గోపకులు పరివేష్టించి కొలుచుచుండ
సరసిజాక్షుఁ డపరాహ్ణ సమయమందుఁ
గదలె మధురాపురంబును గాంచఁ గోరి. 389

సీ. మహితస్ఫటికకుట్టిమములచే నొప్పారు
భవ్యగోపురపుద్వారములును
రమణీయ హేమతోరణము లొప్పుచునుండి
తామ్రమారగోష్ఠవిస్తారితమును
భద్రమరాసదపరిఘాపరీవృత
ముద్యానవనశోభ నోజ్వలంబు
బహువిధరమ్యోపవనశోభితంబును
శ్రీనికేతన మనఁ జెలువు నింపు
తే. మహితమధురాపురంబును మమతదీరఁ
గాంచుచును గోపబృందము లలసి రాఁగ
బలునితోఁ గూడి సంభ్రమపడుచుఁ గృష్ణ
దేవుఁ డత్యంతముదమునఁ దిరుగఁదొడఁగె. 390

గీ. గృహబహిర్ద్వారములయందు నెసఁగి యున్న
పల్లవారుణతోరణపంక్తి పూర్ణ
కలశములు కేతనంబులు చెలువు మీఱు
వృక్షపంక్తులు కన్నులవిందు సేయు. 391

సీ. ధవళమై యత్యున్నతమ్మునై శృంగార
మైతోఁచు రమ్యహర్మ్యములుఁ దనర

మందిరమ్ముల నంటి సుందరోద్యానము
లందాల కిక్కలై యింపు సేయ
హారాయలుగా నెలకొల్పి యుంచిన బంగారు
కలశము ల్బొమ్మలకొలువు లమర
రంగురంగులహంగు చెంగలించెడుకాంతు
లమరుతోరణకేతనములు దనర

తే. తేజరిల్లెడు మణిమయ దీపికావి
తాన మది రేలుఁ బవలులుగా నొనర్ప
వైజయంతాదులకుఁ బ్రతిస్పర్థ గొలుపు
సౌధముల మీఱునారాజవీథిఁ గాంచి. 392

సీ. అమల మహాదేవతాయతనము ల్వేదాఢ్య
యనపారశాల లుద్యానవనులు
సత్రము ల్మఠములు చావళ్ళు భజన మం
దిరములు నృత్యైకనిలయములును
రమణీయనాటక రంగస్థలంబులు
మల్లశాలలు రమ్యమంటపములు
సంగీతనిలయము ల్సంగి వాద్య ని
కేతనంబులు వైద్యగృహవితతియు

తే. నాత్మకౌశల సంజీవితాశ్మచిత్రి
తామరీచారుతామోహితాబ్జగర్భ
శిల్పి సామూహికానల్పసిద్ధహస్త
తాప్రబోధకశిల్ప సంతానములును. 385

సీ. రత్నసంఘంబులు రాసులుగాఁ బోసి
యమ్మకము లొనర్చునట్టి చోట్లు
ప్రోజ్జ్వలనవరత్నభూషణమ్ములు భర్మ
రజితవస్తువు లమ్మురంగములును
వివిధసామగ్రుల విక్రయించెడునెడల్
పరిమళద్రవ్యము ల్పొఁగుచోట్లు

ఫలపుష్పచందనాదుల నమ్ముచోట్లు
కమనీయవస్తుప్రగ్గలుగుతావు

తే. ఎడ తెఱపి లేక జనములు విడియునెడలు
గలిగి యున్నట్టి విపణిమార్గమునఁ గదలి
వింతలు విశేషములు గనుపింపఁ గాఁగఁ
గాంచుచుండిరి కృష్ణుఁ గలసి సఖులు. 394

మ. పురమం దిట్టుల సంచరించుచును సమ్మోదమ్ముగా నొప్పు సుం
దరగోపాలకుమారులం గని మహోత్సాహంబు చెన్నారఁ ద
త్పురవాస్తవ్యులు దేవకీవరసుతుల్పుణ్యాత్ము లారాధరా
భరముం దీర్ప జనించినా రనుచు సంభావించి యుప్పొంగుచున్

ఉ. గుంపులు గుంపులై ప్రజలు కోరిక లీరిక లెత్తఁ గాంచుచుం
బొంపిరిపోవుమోదమున గొంగుచు శ్రీహరిఁ జుట్టుముట్టుచున్
బెంపు రహింప భక్తిఁ గని పేర్మిని జేతుల నెత్తి మ్రొక్కుచున్
సొంపుగఁ బాడుచున్ మెఱుఁగుఁ జూపులఁ జూచెద రెల్లవారలున్

ఉ. కొందఱు మేడ లెక్కి మఱికొందఱు చెట్లకుఁ బ్రాకి యింకనుఁ
గొందఱు నున్నతం బయినగోపురశృంగములందుఁ జేరి యా
నందముఁ జెంది యందఱును నందకులాభరణంబుఁ గాంచుచున్
సందడి చేయుచుండ విని చానలు కృష్ణకుమారుఁ జూడఁగన్ 397

ఉ. తొందరతోడ మై మఱచి తోయజనేత్రలు వారు వారు సే
యందగుకార్యము ల్విడచి యప్పటి కప్పుడు నేది తోఁచు నా
చందముగాఁ బ్రవర్తిలుచుఁ జయ్యన మేడలపైన నెక్కి యా
నందము చిందులాడ హరి నాయకుఁ గాంచుచు నుండ్రు వేడ్కగన్.

సీ. చీర సింగారించు నారి కుచ్చెళ్లను
దిగఁద్రోచి మెడపై తెగసిపోయె
ముక్కుకుఁ ముక్కెరఁ జక్కనొత్తఁగలేమ
చెవిరంధ్రమునఁ బెట్టి చేరఁబాఱె
యొకకమ్మ ధరియించి యొకటి యావలఁద్రోసి
మెలఁత యూర్తక యొకమెడ నెక్కె

కనులఁ గాంచక దిద్దుకానుని యొకకంటి
యందమే చాలని హర్షమెక్క
తే. ప్రభులు బలరామకృష్ణు లప్పట్టణమున
వచ్చుచుండఁగ నగరుమహోత్సవముఁ జూడ
వేడుకం గని యువతులు వివిధగతుల
మైమఱచి చూడ వచ్చిరి ప్రేమ గదుర. 399

సీ. అంటి యంటని తలకట్టులే విడిపించి
స్నానమాడక యేగెఁ జాన యొకతె
కబళంబు మెసవుచుఁ గడఁ ద్రోసి విసవిస
జేతులం గడుగక చేరె నొకత
స్తన్య మిచ్చుచు సుస్రుతనయుని నొడినుండి
దిగఁబెట్టి పఱువిడెఁ దెరువ యొకతె
పతి కామమదపుల భక్తిరా నిచ్చుచు
విడనాడి వెడలుచు వడఁతి యొకతె
తే. యిట్లు మధురాపురాంగన లెల్లఁ గృష్ణు
రాక విని కాంచు నిచ్ఛమై రమ్యగతుల
గృహముల వీడి బలరామకృష్ణవరులఁ
జూడ వచ్చిరి వేడుకతోడఁ గూడి. 400

గీ. వినుటయే కాని యేనాఁడు గని యెఱుఁగము
వారు లోకైక విఖ్యాతవీరు లంట
మారసుకుమార చారు శరీరు లంట
పోద మని యొండొరు ల్దలపోసికొనుచు. 401

గీ. గోపికాచారునయన చకోరచంద్రు
లందచందాలకిక్క లౌసుందరాంగు
లతులబలపరాక్రమ తేజు లమలయశులు
గాంత మని గుంపులై పురకాంత లెల్ల. 402

వ. అరవిందాక్షుఁడు నీలనీరదఘనశ్యామాభిరాముండు సుం
దరగోపాలకుమారరూపకుఁడు శీతాంశ్వాననుం డూర్జిత

ద్విరదేంద్రోపమబాహువిక్రముఁడు గంభీరస్వభావుండు శ్రీ
వరుఁ డానందమయస్వరూపుఁడు[illegible]భావుండు శ్రీదుం డగున్.

చ. మొగమునఁ దోఁచు లేనగవు ముద్దులమూటలు విప్పుచుండఁగా
నగపడుమోహనాంగత, దృగంచలచంచలవీక్షణంబు లో
ప్పగ మదిమర్మము ల్గడప, మోహనకృష్ణునిఁ గాంచి కాంచి య
మ్మగుదలు కామతప్తలయి, ముమ్మర మందిరి నెమ్మనంబులన్.

చ. హృదయములందు నిల్పుకొని యెంతయు భక్తిపురస్సరంబుగా
సదయునిచిత్రరూపమును సన్నుతిఁ జేయుచుఁ గౌఁగిలించుచున్
బదముల నొత్తుచు న్వివిధబంధురకేళిక లాడి సోలుచున్
ముదితలు కామతాపమున ముగ్ధలు నైరి విలోలచిత్తలై. 405

మ. విరిమొగ్గ ల్వెదఁజల్లి ముత్తెపుసరు ల్వేఁ జిమ్మి పూగుత్తులన్
సరిగా వ్రేసి వసంతము ల్జిలికి భాస్వద్రత్నమాణిక్యము
ల్పొరయం జల్లుచుఁ గామినీమణులు సంపూర్ణానురాగంబుతో
హరి వేంచేసెడుమార్గమంచు సుముఖులై యానంద మేపారఁగన్ 406

గీ. హరి చరించెడుమార్గమం దచ్చటచట
నుదకపాత్రలు చేఁబట్టి యెదురు నడచి
యక్షతలఁ బూలమాలలఁ నగరుగంధ
ములనొ బూజించి రెల్లవిప్రులుఁ జెలంగి 407

సీ. ఇతఁడఁటే రాకాసియతివ పూతనపాలు
గ్రోలి దున్మాడినగోపసుతుఁడు
చరణాఘాతంబున శకటాసురు వధించె
వీఁడేకదా భూరివిక్రముండు
గోగోపకులఁ బ్రోవ గోవర్ధనం బెత్తె
వీఁడె కా లోకైకవిదితబలుఁడు
యితఁడు కాఁడటె మునిసతుల పుణ్యమ్ములు
పండించినట్టి పావనచరిత్రుఁ

తే. డితఁడు మన్మథమన్మథుఁ డింతులార
గణన మీఱిన గోపికాకామినులను

మోహావినకలఁ గావించి ముద్దు దీర్చి
హృదయమున నిల్పుకొనెనంట యింతులార! 408

సీ. కనుచూపుమాత్రాన వనితలచిత్తము
లత్తఱిల్లఁగఁజాలు చిత్తజుండు
దరహాసచంద్రిక ల్పఱపి స్త్రీహృదయముఁ
జూఱగొనంజాలు మారమూర్తి
పలుకుపల్కినతోనె లలనలమానముల్
గొల్లగొనంజాలు నల్లనయ్య
మారవిలాసనంచారవైఖరులతో
సతులదాస్యము గొను చతురమూర్తి

తే. మదన జగదేకపూజ్య సామ్రాజ్యలక్ష్మి
కుత్తరైకొని పాలించు కోమలాంగుఁ
డౌర! యీమకరాంకశశాంకమూర్తిఁ
బొందిననె యాడుపుట్టువు పుట్టుఫలము. 409

గీ. ఈ మహానుభావునితోడఁ గామితములఁ
బొందుగోపాంగనలుసూవె పుణ్యవతులు
వారు నందయశోదలు భవమహాబ్ధిఁ
గడతు రీతనిఁ బెనిచినకారణమున. 410

క. అనినానావిధములఁ బుర
జనులాడుచునుండ శౌరి స్వజనులతోడన్
జని చని యమ్మార్గంబున
గనుఁగొనె నొకరజకుఁ గంసుగాదిలిబంటున్. 411

—* రజకవధా ఘట్టము *—

చ. కనిబలరామమూర్తి రజకా నరపాలునికోఁగ పెట్టఁ దె
కొని చనుచున్నవస్త్రములఁ గోరినవాని నొసంగ కొమ్ము మె
మును ధరియింప నర్హులమె మోసముఁ జెందెద రెల్లు కల్లు సి
కనిన నతండు నవ్వి చెలగాటముగాఁ బ[illegible]. 412

చ. వనములలోఁ జరించుమృగవర్గము బోలినమీర లెన్నఁడై
నను గనుగొంటిరా ధరణినాథులు దాల్చెడుకమ్రవస్త్రముల్
ఘన మగుపట్టువస్త్రములఁ గట్టఁదలంచితిరా బళే! బళే
వినఁబడుచుండె వింత లటవీప్రజ కేలకొ మేల్మిపట్టముల్. 413

ఉ. బాలకులార! మీమిడిసిపాటుఁ దలంగి యథేచ్ఛగాఁ జనం
బోలును గాని చో విఱుగమొత్తెద రల్లదె రాజసేవకుల్
కాలునిచేతికిం దొఱికి శా దనవచ్చును గాని కంసభూ
పాలునిభృత్యకోటి కగనాలము దూసిన నోర్వవచ్చునే? 414

గీ. బ్రతుకుపై నాస కలదేని సారిపొందు
లేడిశాబక మేడ విక్రీడ గోరి
భయదసింహముపై కెగఁబ్రాకు టేడ
పొందు పొందు మీ రింతట బుద్ధి గలిగి. 415

గీ. సుందరముఖారవిందము లూర్చి చూచి
మనసు పొంగి వారించెదఁ గనికరమునఁ
గానిచో నేలఁ బడవైచి కాలమట్టి
కాలుప్రోలికిఁ ద్రోలగాఁ గలరు వారు. 416

చ. అని వెటకారముల్పలుకు నారజకాధముఁ బాఱఁ జూచి మె
ల్లనినగ వంసభాగమున లాస్యము లాడ వినోది కృష్ణుఁ డా
య్యనఁ జని గోటితో గళము నట్టె కసిక్కున నొక్క నంత లో
చనములు దేలవైచి యమసన్నిధిఁ జేరఁగఁబాఱె వాఁడునున్. 417

ఆ.వె. అత్తిపండు బొజ్జ నొత్తుచో లోనున్న
పురువు లెల్ల నెగసిపోవునట్లు
రజకుఁ డీల్గ వానిస్వజనంబు మూటలం
బాఱవైచి పఱుఁగువాఱె నెల్ల. 418

క. బలరామకృష్ణు లంతట
వలువలమూటలను విప్పి వలయుదుకూలం
బులఁ గొని ధరియించిరి య
వ్వాల గోపకు లెల్లఁ జేర వచ్చి ముదమునన్. 419

ఉ. వారికి వారికి న్వలయువస్త్రము లన్నియుఁ దీసి యింపు సొం
పార ధరించి జిక్కినవి యచ్చటనే దిగఁబెట్టి కృష్ణునిం
జేరి ప్రసన్నచిత్తు లయి చెచ్చెర మార్గముఁ బట్టి పోయి యిం
పారు పురంబుఁ గన్గొనిరి యయ్యయివీథులఁ బట్టి పోవుచున్ 420

కం. తనయోగ్యతయును నావలి
మనుజుజస్థితి దెలియఁబోక మాటాడుటయే
ఘన మని కాఱులు వాగెడు
చెనఁటికి దుష్ఫలము కాక శేయ మొదవునే. 421

గీ. తెలిసితెలియను లవి తప్పు దీర్పలేవు
ఫలము రెంటికి నొకటయి పరిణమించు
ఫల మనియెదూకు నగ్గిలో నెలభమద్ది
మూడి మసి గాక యున్నె యేమూడికేని. 422

గీ. ద్వంద్వయుత మౌచుఁదోఁచుఁబ్రపంచమందు
మంచిలోఁ జెడ్డ చెడ్డలో మంచి యన్న
జోకఁ గంసనాగేంద్రవల్మీక మైన
మధురయందును గలరు సన్మార్గపరులు. 423

గీ. పురవిహార మొనర్చుచుఁ బోయి పోయి
గోపకులతోడ బలరాముఁ గూడి కృష్ణ
విభుడు సాలెవా రుండెడువీథిఁ జొచ్చి
నడచుచుండెను వింత విన్నాణ మొనర. 424

—* శ్రీకృష్ణుఁడు వాయకు ననుగ్రహించుట *—

ఉ. వాయకుఁ డన్నపేరుగలవాఁ డసురాంతకునందు భక్తిమై
డాయగ వచ్చి నూతనపటంబులు గానుక లిచ్చి మెచ్చి శ్రీ
నాయకు పాదరేణువుల నర్మిలి నౌదలఁ దాల్చి మ్రొక్కియా
ప్యాయనమొప్ప వేడుకొనె నంబరము ల్ధరియింపుఁ డంచుఁ దాన్

ఉ. భక్తులకోర్కి దీర్చుభగవంతుఁడు కృష్ణుఁడు సాలెవాని యా
సక్తి దలంచి సమ్మతిలి చయ్యన నమ్మనుపక్కము ల్మహా
సక్తిగ దాల్చె నంతబలరాముఁడు నట్లె యొనర్చె గోపకు
లుక్తుఁ డితండటం చుఁగడుమోదముఁ జెందిరి యంతఁ గృష్ణుఁడున్

ఉ. శ్రీపతి సంతసించి సరసీరుహలోచననిర్గతంబులా
పూపులు వానిపై నిలిపి సుందరహస్తము లెత్తి యాదలన్
మోపి కృతార్థుఁడీవు పరిపూర్ణముగా నిహలోకసౌఖ్యముల్
చేపడు నీకు నంత్యమునఁ జెందెద వుత్తమలోక మంచుచున్. 427

ఉ. కోమలనీలగాత్రుఁ డగుగోపరిపాలుఁడు శ్వేతవర్ణుఁ డౌ
రాముఁడు వాయుసం డిడినామ్యపటంబులు దాల్చి యొప్పగా
శ్యామల శుక్లవర్ణ విలసన్మహనీయ గజంబులట్లు శో
భామితసత్త్వులై కనులపండు వొనర్చిరి చూచువారికిన్. 428

క. శుక్ల, కృష్ణభేదము లొప్పుచుండఁ బూర్ణి
మయు నమవాస్యఁ గోలి యమ్మహితు లిర్వు
రమరి వాయకు దీవించి యంత వీథు
లందుఁ దిరుగాడఁ బోయి రానంద మొదవ. 429

క. అట్లు చనిచని పూవుల నమ్మువీథిఁ
జేరి యొక్కమాలాకారు పూరిగుడిసె
యందుఁ జొచ్చిన వాఁడు సాసంగుఁ డగుచుఁ
గదియఁ బోయి సాష్టాంగవందన మొనర్చి. 430

శా. స్వామీ! నాభవ మిప్డు సార్థకముగున్ సాక్షాత్తుగాఁ గాంచి శ్రీ
రామానాయకు నాదిశేషు మనసారంగోరి పూజించి సే
వామాధుర్యము గంటిఁ బాపవనము ల్భస్మంబుగా సంతత
క్షేమప్రాప్తి ఘటిల్లె వంశము తరించెన్ ముక్తి సంధించెడిన్. 421

చ. పితరులు మోదవారినిధిఁ బెంపెసలారుచు నున్నవారు; చి
త్తతిమిర మారిపోయె నిగతప్రమదంబు దలిర్చెఁ బూర్వస
త్కృతఫల మైన మీచరణదాస్యము నాకు లభించె దేవతా
తతికిని దుర్లభం బయినదర్శనభాగ్యము కల్గె, మాధవా! 432

చ. జగము సృజింపఁ బెంప, లయసత్త్వము నింప గుణోజ్జ్వలుండవై
యగపడు దీవు నిర్గుణుఁడ వచ్యుత! విశ్వమయుండ వౌచు, దు
ష్టుల వధింప సజ్జనులఁ బాలనసేయ నధర్మమాఁగఁగా
జగమునఁ బుట్టువాఁడెదవు సాక్షివి నిన్ను నెఱుంగ శక్యమే? 433

చ. ఒకఁడు త్వదీయమిత్రుఁ డన నొక్కఁడు శాత్రవుఁ డన్న భేద వా
చకముల నెంచ వెన్నఁడును స్థావరజంగమభూతజాలమున్
సకలవిధాల నొక్కటిగ సారెకు మానుము జ్ఞానయోగులౌ
నకలుషులే గ్రహించి పరమార్థము నెంచుచు నుందు రీశ్రీధవా! 434

మ. అనినన్ హర్షము నంది కేశవుఁడు భక్తాగ్రేసరుం డాసుదా
మునిఁ నాలింగితుఁ జేసి హస్తమును దన్మూర్థంబుపై నిల్పి యో
యనఘా నిన్నొనరింప నాపదలు లే వాత్మానుభూతింబె సుమీ
మనుజాదర్శవిధాయకం బనుచు సన్మానించి మఱిపిమ్మటన్. 435

గీ. కష్టసుఖమిశ్రిత మగుజగంబునందు
నలయుకామ్యము లెవ్వాని కలవె చెపుమ
భక్తుఁడా యని సాదరభావ మొప్పఁ
బలుకు హరిఁ గాంచి నవ్వుచుఁ బలికె నతఁడు. 436

ఉ. ఇంతకుఁ గన్నగానలయు నేమి మహాత్మ త్రివిక్రమున్ రమా
కాంతుని నేత్రపర్వముగఁ గాంచితి సంచితము ల్దరించితిన్
స్వాంతమునందు సంతత మచంచలభక్తియు నీదుభక్తులం
దెంతయుఁ గూర్మి భూతదయ యిచ్చి నను గరుణింపు మచ్యుతా.

వ. అనిన నతని భక్తితాత్పర్యంబులకు ముదితుండై. 438

శా. స్మేరాంకూరము లొప్పు నుప్పెనెడ సస్నేహంబుగాఁ జూచుచున్
బారావారగభీరుఁ డాతఁడు పరబ్రహ్మంబు సద్భక్తవాం
ఛారీతు ల్మననియు మా ననుచు నిష్టప్రాప్తిఁ జేకూర్చి వి
స్ఫారైశ్వర్యయశోవిభూతు లిడె భక్తత్రాణపారీణుఁడై. 439

—— కుబ్జా పరిపాలనము ——

చ. తిరుపరిఁ గృష్ణదేవుఁడు సుదాముని వీడ్కొని బంధు లెల్లరుం
గదలియు వెంటరాఁ జని యొకానొకవీథిని జొచ్చి వింతలన్
ముదమునఁ గాంచుచుండఁ దమముందఱ నేగుచునున్న దానినిన్
సుదతి నొకర్తుఁ గాంచి హరి చోద్యముగాఁ జిఱునవ్వు నవ్వుచున్ 440

మ. తరుణీ! యెవ్వరిదాన వౌదు వడి గంధం బేమి చేసున్న ద
ద్దిర! నెత్తావులఁ జిమ్ముచున్న దిది కడున్ దివ్యంబుగాఁ బోఁచు నో

గరితా! దానినిమా కొసంగెదవె సౌఖ్యం బాను నీ కన్నఁ జె
చ్చెర నాలేమ యుపేంద్రునిం గనుచు సస్నేహంబుగా నిట్లనున్ 441

ఉ. సుందరమూర్తి మీ వగుదు శుభ్రదకులీనను నేను రేనికిం
జందనగంధము ల్పలుపుచాకిరిదానను దాసి నామ మీ
కుం దగినట్టివే కలవు కోరెదరేని యనుగ్రహించి యీ
చందనపంకముం గొనియు సౌఖ్యముఁ గాంచుఁడు మీరు పావనుల్.

గీ. కంఠ కటి వక్షములును వంకగలు కలిగి
కుబ్జ నాటఁ గురూపగా గోచరింతుఁ
గావున త్రివక్రయనుపేరు గలిగెనాకు
మదనసామ్రాజ్యనాయకా మావినోద 443

క. నాననకూర్పు నలంకృతి
మానవపతి కంసరాజు మక్కువతోడన్
మానించును నా భాగ్యము
చే నిచ్చెద మీకుఁ గొనుఁడు శ్రీముఖులారా! 444

గీ. ఇట్లు చెప్పి యాకుబ్జ శ్రీకృష్ణమూర్తి
హావ భావాదిచేష్టల నట్టె కనుచు
వినయమితగాత్రి యై వినతిఁ జేసి
చిత్తరువువోలె నిలిచెను జేష్ట దక్కి 445

మ. అని నమ్రోక్తుల నాడి దీన యయి మారాకారునందే లగ్నం
చినదృష్టి న్మరలింపలేక కనునా చెల్వన్విలోకించి స
ప్రణయుండై హరి కృష్ణకీర్తితపరబ్రహ్మంబు తత్కాంత నే
డ్కఁ నెసంగన్ మునుముల్కఁగా మదిని సంకల్పించె హృష్యంబుగన్

చ. సతి కడుభక్తిచే నిడిన చందనపంకము మైని నలంది స
మ్మతు లయి రామకృష్ణులు క్రమంబుగ నాడుచునుండఁ గృష్ణుఁ డ
య్యతివను జేరఁబోయి తనయంఘ్రియుగంబున దానిపాదముల్
మితముగఁ ద్రొక్కి పట్టి యగమీటెను గడ్డము ద్రేళ్లఁ బట్టియున్.

గీ. హరికరస్పర్శమై నప్డు డతివమేను
వంకరలు దీరి దీర్ఘమై పొంక మైన

పిఱుఁదులుం గుచయుగళముఁ గరపదములు
గలిగి యందాలరాణి యై వెలసినంత, 448

గీ. సుదతి చారురూపాద్యసుగుణములను
వెలసి మదనవికారము గలిగినంత
కృష్ణుచేలాంచలమును గీలించి వ్రేళ్లఁ
జుట్టుచున్ ముట్టుచున్ నేలఁ జూచుచుండె. 449

మ. కరుణాసింధు! రమేశ! నీకరుణచేఁ గాన్పైన నా యీమనో
హరసౌందర్యము దేహసంపదయు నీ కర్పింతు నే కాని యె
వ్వరినిం గోరను మన్మనఃఫలకదివ్యస్థానమం దీవు సు
స్థిరుఁడై యుంటివి రమ్ము పావుదము సందేహింపకే మాధవా! 450

ఉ. ఏమితపంబు జేసితినొ యేమొ యకారణబాంధవుండవై
నీ మహిమావిశేషమున నింద్యపదార్థము స్తోత్రపాత్రమా
గోములు దీర్చి దిద్దితివి గోపరిపాలనఖేలనావిలో
లా మహనీయ కూర్మి గనుమా యనుమానము మాని మాధవా!

చ. సురతవినోదశూర! ఘనసుందరనీలకళేబరా! మనో
హర సుకుమార! మారసుకళాంచిత రమ్యశరీర! శ్రీవరా
తరుణిని నిన్నుఁ గోరి మరుదాహము నోర్వక వేడుచుంటి మం
దిరమును జేరరమ్ము మదిఁదీర్పుము నమ్మితి నెమ్మనంబునన్. 452

మ. బలరామాదులు చూచుచుందు రనునాభావంబె కన్పింప కా
లలనారత్నము కామకేళి కయి, కల్యాణస్వరూపాంచితుం
బిలువం జూచి హసించి కృష్ణుఁడు బళే పేరంటమా; నద్దిరా!
వెలఁదీ! యింతగ సిగ్గుమాలెదవె? సంవీక్షింపవే పెద్దలన్. 453

మ. మన సయ్యున్ సమయంబు, దుస్సమయమున్ మానింపరో కాముకీ
జనముల్ పెద్దలనైనఁ జూడరో రహస్యార్థంబు లిట్లొప్పునా
వనజాక్షీ! యికఁ జాలు నీవలపుదుర్వ్యాసంగము ల్బోవమ్మ వ
చ్చినదారిం బడి నీదునింటికి కనుచున్ శ్రీశుండు వాక్రుచ్చినన్. 454

మ. విని కన్నుల్పయికెత్తి గోపకులనున్ వీక్షించి, దానప్డు చే
సిన యౌచిత్యము కాదటం చెఱిఁగి హాసం బొంది చేఁ దాల్చియుం

చినశ్రీకృష్ణుని చెంగు వీడి యెడగాఁ జింతించుచున్నిల్చెఁ బా
వనురాలైన త్రివక్ర యంతఁ గరుణాపాంగుండై కృష్ణుఁడున్. 455

మ. తరుణీ! చింతిలనేల? నీ వలపు సార్థంబౌను మున్ముందుగాఁ
బురమం దే మొనరింపఁజాలినపను ల్పూర్ణంబు గావించి స
త్వరమే వచ్చెద నీగృహంబునకు, శాంతం బందుమీ యన్న శ్రీ
కరువాక్యంబుల నాలకించి సతి శంకాహీన యై యుబ్బుచున్. 456

గీ. నవమరాళము రీతిగా నడలు దనరఁ
గదలి గోపాలకృష్ణుఁ గ్రేఁగంటఁ గనుచు
మఱలి చూచుచుఁ జిఱునవ్వు విరులు విసరి
చిలిపిపలుకుల నొలుకుచు జెలువ వెడలె. 457

ఉ. అంతట రామకృష్ణులు నిజాప్తులతోడ వణిక్పథంబునం
దంతట సంచరించు నెడ నచ్చటి వర్తకు లెల్లఁ గృష్ణు న
త్యంతముదమ్మునం గనుచు హర్షముగా విడెమాదు లీయనా
వింతగు కానుక ల్గొనుచు వేఁ జని రెల్లరు సంతసించుచున్. 458

క. కరుణారసభరితాంతః
కరణా! కలశాబ్ధికన్యకానిత్యనవా
భరణా కల్యాణాత్మక
చరణా! సకలాద్భుత ప్రశస్తా చరణా! 459

వ. ఇది శ్రీసుబ్రహ్మణ్యేశ్వరకృపాకలిత కవితావిధేయ, నాదేలవంశసుధా
పయోనిధి కలానిధిగేయ, వేంకటశేషగిరిరాయ నామధేయ ప్రణీ
తంబైన శ్రీకృష్ణాభ్యుదయ మహాకావ్యంబునఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

ఓమ్

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీరుచిరాధరపల్లవ
హారివదనకుందకుసుమితాంచితరాగ
శ్రీరుచిరాధరపల్లవ!
హారిస్మిత చంద్రికాపహసిత సితాంశూ! 1

తే. అవధరింపంగఁ గదవయ్య యంబుజాక్ష
ప్రథమపురుషార్థకలనా విరాజిత ప్ర
శస్తకృతి సాధనైక దీక్షాకృతావ
తార మగు కృష్ణచరిత్రప్రకార మింక. 2

—* శ్రీకృష్ణుఁడు ధనుశ్శాలలో నాయుధములు విఱుచుట *—

చ. తనుఁ గని కామినీమణులు దర్పకశస్త్రనిపీడ్యమానలై
తనువులు విస్మరింప మదదంతిమనోహరయాన సూచితా
తను వరలీలలన్ దఱలి దర్పకదర్పకుఁ డైనకృష్ణుఁ డ
త్తనుతరగాత్రులన్ బ్రకటితస్మితరోచులఁ బల్కరించుచున్. 3

తే. బహుళవీరసింహనినాదభరిత మవిర
ళాసిసంఘట్టనాశబ్దితాశ ముగ్ర
టాంకృతిస్ఫీతసంతతజ్యారవమ్ము
నగుధనుశ్శాలఁ జేరంగ నరిగియందు. 4

చ. తనుఁ గొని కృష్ణుఁ డొక్కఘన కార్ముక మియ్యది యింద్రచాపమా
నని మదిఁ దోఁచుఁ నే దయిన నయ్యది మాకు ధరింప నర్హమా
జనెద నటంచుఁ బోవునెడఁ జప్పునఁ గానలివాడు దన్నెది
ర్చినఁ బరిమార్చెఁ గొందఱను జిందఱవందఱఁ జేసెఁ గొందఱన్. 5

మ. ఎదిరింపంగలజెట్టి లేక చని శ్రీకృష్ణుండు కోదండమున్
మదదంతావళి మిక్షుకాండమును సామాన్యంబుగా లీలమై
విదళింపంగలరీతి మీఱఁ గరము న్వే సాచి సంధించి నా
రి దిగన్ లాఁగియు నెక్కుఁ బెట్టి విఱిచెం గ్రీడావినోదంబుగన్. 6

ఉ. దిక్కరికర్ణరంధ్రములు దిమ్మెర వోవఁగ భూనభోంతరం
బాకెడ నిండి యార్భటిల నుల్కలు వేయి దొఱంగినట్లుగా
దిక్కులు పిక్కటిల్లి నప్రతిధ్వను లీన ధనుస్సు ప్రీలుచో
వెక్కసమైన నిస్వనము వీనులు వ్రయ్యలు చేసె నెల్లరన్. 7

క. దారుణలయకాలపయో
దారవ భీషణము దాని నాలించి కతం
బారయుఁ డంచును గంసుఁడు
వీరుల నాదెసకుఁ బనుప వేగమ వారున్. 8

తే. వచ్చియాయుధాగారముఁ జొచ్చి యందు
రామకృష్ణులఁ గాంచి సర్వమ్ము నెఱిఁగి
శలభములు వహ్నిపయి మూఁగు చంద మమర
మూఁక లై యన్నదమ్ముల ముట్టడింప 9

ఉ. అంతకునంతకుం బలుచనై భటవర్గము కూలుచుండఁ గా
లాంతకులార వీరు మన కందఱకున్ మృతి దప్ప దింక భూ
కాంతుని ప్రీతికై పెనఁగఁగా దొరఁకొన్న నటంచు భీతులై
యెంతయుఁ గాందిశీకు లయి రెల్లప్రజావళి గేలి సేయఁగన్. 10

ఉ. అక్కడఁ జేరినట్టి ప్రజలందఱుఁ జోద్యము లెల్లఁ గాంచియున్
మ్రుక్కడి రాక్షసాధములఁ ద్రుంప జనించినదివ్యు లంచునుం
జుక్కలలోనిచంద్రునటు సుందరవిగ్రహు లౌదు రంచునుం
బెక్కురు పెక్కుభంగిగల గణించిరి బాలుర సద్గుణావళుల్. 11

గీ. అంత సూర్యాస్తమయ మైన హరి విభుండు
బండ్లు విడిపించియుద్యానవనముఁ జేర
బంధువులఁ బ్రోత్సహించుచు బయలుదేరి
[illegible]కాలకన్న ముందుగాఁ జేరె నపట. 12

మ. సిరికిం దావల మైనవక్షమును సుస్మేరాననంబున్ మనో
హరలావణ్యము దేహసంపదయు నేత్రానందమై తోఁపఁగాఁ
బురికాంతల్ హరిఁ గోరి చేరెదరు సమ్మోహంబుతో నంచు సుం
దరగోపాంగన లన్న వాక్యములు సార్థం బయ్యె నప్పట్టునన్. 13

మ. మథురాపట్టణమందు యోషితలు శ్రీమంతు న్విలోకించి మ
న్మథసామ్రాజ్యము నేలురాణు లయి యానందింప వాంఛించుటల్
వృథ యై కృష్ణుఁడు తమ్ము వీడి చనుటల్ వీక్షించి లో లో మనో
వ్యథలం బొందిరి నాఁటిరేయి వివిధవ్యాసంగము ల్మానియున్. 14

ఉ. శ్రీరమణీమనోవిభుఁడు చిన్మయగోపకుమారరూపుఁడై
ధారుణి జన్మ మంది తనదర్పవిసర్పణ మార్చి వేయఁగాఁ
జేరె నటంచు భోజపతి చిత్తమునం దలపోయలేక దో
స్సారము నమ్మి వ్యర్థ మగు సాహసవిక్రియలాచరించెడున్. 15

—* కంసుఁడు మృత్యుభీతి నొందుట *—

చ. మధురనిశీధిలో హరి కుమారుఁడు బంధులతోడ నాఁటి స
త్కథలు దలంచుచు న్నియతకార్యవిధానము లెల్ల నెమ్మదిన్
మథనముఁ జేయుచున్ విమలమార్గము లెంచుచు నిద్ర వోయె న
మ్మధురవనప్రదేశమున మార్గము దప్పినకంసుఁ డింటిలోన్. 16

ఉ. ఒక్కనియుత్సవంబు మఱియొక్కనిఁ జక్కిలిగింత వెట్టు వే
ఱొక్కని నుక్కడంచు నిఁక నొక్కనిఁ జక్కడఁగించు నట్లు లై
యొక్కవిధానమే నరుల కొక్కొకరూపముతోడఁ దోఁచియుం
జెక్కుల నొత్తుచుండువిధిచేత యఘూతవినీతకూపపా. 17

క. తనవా రందఱు మ్రగ్గుట
విని కంసుఁడు వికలచిత్తవృత్తిం జౌచుం
ధనువును విఱచిన దిట్టరి
ఘనరూపము గోచరింపఁగా జడియుచునున్, 18

గీ. ఉరిసినవ్రణంబుపైఁ గార ముంచినట్లు
లూఁత సెడి కూలువాని నుఱ్ఱూఁతలూఁచి

నట్లు మతి సెడి వర్తించు నధమనృపున
కార్తిపై నార్తి యయ్యె సైన్యములు చెదుట. 19

మ. మొదలే ముక్కిడి దానిపైఁ బడిసెమున్ మోసెత్తె నన్నట్లు లా
పదపై నాపద వచ్చెనన్నటు ధనుర్భంగంబు గావించిన
ట్టి దురాలోకమహాస్రమూర్ధ్యలయకంఠేకాలరూపంబు ల
న్నిదిశ ల్మ్రొట్టె ప్రచండమై వెలయుచో నిర్వేద మిట్లేర్పడెన్. 20

గీ. మొదలు నఱికిన వృక్షంబు ప్రిదిలి కూలి
వ్రాలిపోయినరీతి నృపాలు చిత్త
మరుస మది మాసి వికసత యగ్గలింపఁ
బలుకలేక నిశ్చేష్టుఁడై నిలిచె నొకట. 21

గీ. కొంతనఱకట్టు లుండి యొక్కింత దిటవు
నొంది జీవచ్ఛవంబుగా నొఱిగిపోయి
పగటికలలు గాంచుచుఁ జిత్త మగడు వడఁగ
నులికిపడి లేచుచును దూలి యుస్సురనుచు. 22

సీ. దర్పణాదులయందుఁ దనప్రతిరూపంబు
గన్పించు శీర్షము గానరాదు
తా నెటనో యుండఁ దనబింబ మేడనో
లేనితావులయందుఁ గానఁబడును
శుద్ధమై వెల్గుతేజోరూపములు నెల్లఁ
బాగ క్రమ్మి యొకటి రెండుగను దోఁచు
శ్రవణము ల్మూసిన నవగత మాప్రాణ
వాయుశబ్దము వినఁబడకయుండు

తే. తనదుమైఛాయ ఛిద్రమై కనఁబడెడును
జరణములనీడ యెంచు గోచరము కాదు
వృక్షముల బంగరుతళుక్కు దృశ్యమాను
మరణచిహ్నము లిటు దోఁచె నరవరునకు. 23

సీ. ఎచట జూచిన గృష్ణుడేఁ పొడగట్టును
బట్టఁబోవును ద్రుళ్ళిపడుచు లేచు

మీసము ల్వడి ద్రిప్పి రోసముతో లేచు
గాసి నంది బిరాన దూసిపోవు
నెలుఁగెత్తి వీరులఁ బిలుచు ఖడ్గము ద్రిప్పు
నంతలో గిగజారి యావులించు
మిడిగుడ్లు ద్రిప్పుచుఁ మిటకరించును బండ్లు
పటపట గొఱుకు భూపతియుఁ దగును

తే. సర్వమయుఁడైనదేవతాచక్రవర్తి
కృష్ణదేవోత్తముని నిగ్రహింప నెంచి
కంసనరపాలుఁ డాశలఁ గాంచు నంచి
తుం డయి పరాక్రమము వీడి సోలుచుండు. 24

మ. గాడిద నెక్కిపోయినటు కౌఁగిటఁ బ్రేతముఁ బట్టినట్లు ము
ద్దాడుశవంబుఁ గన్నయటు దానురకాడ్తలు దిన్నరీతి గో
రాడెడుమాడ్కి నూనియఁ దలంటినయట్లు వివస్త్రుఁడౌచుఁ బా
రాడెడుభంగి స్వప్నముల నాతఁడు గాంచె విలోలచిత్తుఁడై.

గీ. మహిష మెక్కి జపాపుష్పమాలలు మెడఁ
దాల్చి దక్షిణదిశఁ బట్టి తఱలినట్లు
మరణ మాసన్న మైనభూవరుఁడు కలలఁ
గాంచి దెశ్శకునములుగాఁ గలఁత నంది. 25

సీ. చేతులఁ దట్టుచుఁ జలిపినవ్వులు నవ్వ
పరిహాసముల విని భగ్గు రనును
రార! కంసా యని చీరిన ట్లనిపించి
కరవాలమును దూసి పఱుఁగు వాఱుఁ
డలఁ బట్టి యీడ్చినతలఁపు పైకొనినంత
వలవల నేడ్చుచు వణఁకుచుండు
మల్లురం గజమును మర్దించిన ట్లయి
యుస్సురు మనుచు నిట్టూర్పు విడుచు

తే. భావనాప్రపంచములోనఁ బడిననృపతి
చేపటివిశేషములు నేఁడె దృక్పథమునఁ

దోఁచుచో రేయియంత నిద్దురయె లేక
దద్దఱిలుచుండెఁ జవటదద్దమ్మవోలె. 26

ఉ. ఏమి యొనర్ప నో హరి యిఁక నేక్రియఁ జేసిన ముప్పు తప్పునో
కామిత మెట్లు తీరెడునొ కండలు చెండియు దుండగీంద్రునున్
సేమముఁ జెందు టెట్లొ యని చిందఱ వందఱ నంది కుందుచుం
దామసుఁ డైనభోజపతి తాళక యోజన సేయు నొక్కెటన్ 27

ఆ. వె. హరికి మధుర మైనయవ్విభావరి కంస
పతికిఁ జావుబ్రదుకుపాట యయ్యె
యెట్లొ రేయి గడచి యినుఁ డుదయాద్రిపై
నెక్కెనంతఁ గంసుఁ డెగసిపడుచు 28

—* శ్రీకృష్ణుఁడు కువలయాపీడమును వధించుట *—

సీ. నాఁటిదినము గావింప సామేటికృతులఁ
జేయ నేమించె భృత్యులఁ జెలఁగి వారు
మల్లరంగస్థలంబును మహితగతులఁ
దగునలంకారములఁ జేయఁ దఱలి రపుడు 29

ఉ. తోరణకేతనంబులను దోరముగా నమరించి బొమ్మలం
దీరిచి పూలమాలికలు దివ్యపటంబులు మేలుకట్లు నిం
పార నమర్చి పీఠములు బారులు దీరిచి చక్కఁ జేసి శృం
గారములం బొనర్చి రధికారులు కోరినమల్లరంగమున్. 30

గీ. కువలయాపీడ మనుమత్తకుంజరంబు
మూఁపుపైని బరిస్తోమమును దనర్చి
కరమునకు ముద్గరము నిచ్చి కడఁగి మల్ల
మందిరద్వారమున నిల్పె మావటీఁడు 31

సీ. అర్హులగువారి కెల్ల నాహ్వాన మంపి
పౌరలోకమునకుఁ జాటఁ బంపి తెలిపి
ప్రకటనాపత్రములు బహిరంగపఱచి
బహుళసన్నాహము లొనర్చి భటులు చెలఁగి 32

క. బలరామకృష్ణవిద్విషు
లలఘులు చాణూరముష్టికాసురులు దగన్
బలితంపుమల్లయుద్ధముఁ
జలిపెదరఁట కాంచ రండు జనము లటంచున్.

సీ. పట్టణాన బంతటను జాటఁబంపినంతఁ
బ్రజలు గుంపులు గుంపులై పఱుఁగువాఱి
మల్లమందిరప్రాంగణమందుఁ జేరు
చుండి రాబాలగోపాల మొక్కమొగిని 33

ఉ. అంతట బట్టణంబునఁ గలట్టిసమస్తజనంబు మంత్రిసా
మంతపురోహితాశ్రితులు మల్లురు భిల్లురు సేవకాళి శ్రీ
మంతులుఁ బేదలుం గదలి మల్లగృహంబును జేరి రెల్లరున్
వింతగునూత్నవస్త్రములు వేడుకగా ధరియించి యుబ్బుచున్. 34

శా. భేరీభాంకృతు లొక్కెడన్ దుదుము తప్పె ట్లొక్కచోఁ గొమ్ముతా
షా రుంజా లొకదిక్కుఁ దూర్యములఘోషం బొండుచో నిండఁగా
బూరా వల్లకిమార్దళంబు లొకచోఁ భూవ్యోమము ల్గప్పగా
తీరై నాదము లుల్లసిల్లెఁ బెలుచం దివ్యప్రబోధంబుగన్. 35

ఉ. వీరభటోత్తము ల్గొలువ, విప్రులు వేదముఁ బాడ మాగధుల్
కీరితి సేయ సేవకులు కేతనముం గొన నాతపత్రమున్
జారులు పట్ట భృత్యతతి చామరము ల్విసరంగఁ గామినుల్
హారతు లీయ భోజపతి యందల మెక్కియు వచ్చెఁదానటన్. 36

ఉ. వచ్చెడుతేనిఁ గాంచి సభవారెదురేఁగి నమస్కరింపఁగా
మెచ్చి సుఖాసనం బధిగమించెఁ బదంపడి తూర్యరావముల్
హెచ్చుగ మ్రోసె సభ్యులును నెవ్వరిస్థానములందు వారలై
చొచ్చిరి భోగకామినులు నోద్యముగా నటియించి రయ్యెడన్.

సీ. పల్లెటూళ్ళజనంబులు బండ్లపైని
వచ్చి బారులు దీరిరి బ్రాహ్మణనృప
వైశ్యశూద్రవర్ణమ్ములు వారు వారు
వారి కర్హమౌచోటులఁ జేరుకొనిరి. 38

గీ. శలుఁడు చాణూరుఁడు బలతోసలుఁడు బలుఁడు
కూటుఁడును ముష్టికుఁడు తమోఘోరు డనఁగ
మల్లయుద్ధవిశారదు లెల్ల రచట
సరభసంబుగ నుండి రాసనములందు. 39

గీ. మల్లతాళధ్వనులతోడ మలసియాడు
మల్లురన్ జెట్టివా రసమానబలులు
గూడి బలరామ కృష్ణులకొఱకు వేచి
యుండిరచ్చట వేదండతండమట్లు 40

గీ. కంసభూపతి పిలిపింపఁగానె వచ్చి
నందగోపాదు లెల్ల భూనాయకునకుఁ
దాము దెచ్చిన కానుక ల్దక్షిణ లిడి
యర్ఘ్యపీఠముల వసించి రాజ్ఞఁ జెంది. 41

వ. అయ్యవసరంబున 42

ఉ. పాప మివన్నియుం దనకుఁ బట్టము గట్టు నటంచు నెంచెఁ గా
నీ పడుపాట్లు దాఁ దెలియనేఁడు కోరి స్వయంబుగా నుహా
కూపము ద్రవ్వుకొంటి నని కొందల మందెడు పిన్నవాప యీ
కూపమునందు వానిఁ బడఁగూల్చు టెఱుంగడు కంసభూపుఁడున్.

క. ఎచ్చటఁ దావసియించెనో
యచ్చటనే కూలిపోవు టరయఁడుమదిలో
హెచ్చగుమచ్చరమునఁ దల
పుచ్చియు దలపుచ్చనట్టిభూపుం డకటా! 44

క. బలవత్తరమై విధి శృం
ఖలలం బంధించి తెచ్చి కంసనరేంద్రుం
బలి యూపస్తంభముకడ
నిలుపు తెఱం గొప్ప నిలిపె నియత విధముగన్. 45

ఉ. ఈతఁడు మేనమామ వధియించుట పాతక మేమొ యంచు పి
ఖ్యాతబలుఁడు రాముం డనఁగా విని యెట్టిఁడునైన నేమి దు
ర్జాతుఁడు వాఁడు సాధువులఁ జంపఁ బ్రయత్నముఁ జేయువాఁడు నీ
పాతకిఁ జంపుటే మనకు భావ్య మనెన్ హరి నవ్వులాటగన్. 46

ఉ. అట్టుల నిర్ధరించి పరమాత్ముఁడు రాముని చేతిఁ జేతితోఁ
బట్టియు, మల్లశాలకు సభాలున దూరుచునుండ మావటీ
లట్టె యదల్చి వారణము లావసికూనలపైకిఁ బంపఁగా
గట్టులు వీడి పాఱునదికైవడి నేనుఁగు శేగ నార్చుచున్. 47

శా. కాశీకోక బిగించి ముంగురులు చక్కం దిద్ది యుద్దీపితా
వేశుం డై భుజదండముం జఱచి గబ్బిల్లొత్తుచుం గేసరి
ప్రాశస్త్యంబుగఁ జెంగునం దుమికి దుర్వారప్రతాపంబుతో
శౌరిసుం డామదకుంభిపోతరము నిర్వాగ్యంబు గావింపఁగన్. 48

శా. ఓరీ మావటి పోతరించితివా గర్వోద్రేకి వై మమ్ము మా
దారిం బోవఁగనీక నడ్డముగ నీదంతావళం బుంచినా
వా రోగంబు కుదుర్చ జాలెదను నుంతా దాని మల్లింపుమా!
శూరమ్మన్యుడవై మృతిం గనెడి సంక్షోభంబు నీకేలరా. 49

ఉ. నాగులతోడి కేళి తగునా వెడఁగా మదిక్రొవ్వువీడి నీ
నాగము ద్రోలు మానలకు నాముపలం దలఁ దాల్చుచున్న నీ
భోగిఫణంబు పైకెగయుఁ బోయెద వేనుఁగు పీనుఁగౌను నీ
రోగము మాన్పు పాలుబలు రోగము వేగమ మాను నింతటన్. 50

మ. ఘనగర్జాభిసదంబు చందమున నుల్కాపాత మైనట్టు లీ
శునివాక్యధ్వని మావటీంద్రుడు వినియున్ శోకింపకే హస్తినిన్
ఘనవేగంబునఁ ద్రోలుచుండె రది ఘీంకారంబు లొప్పం బ్రకం
పనసత్త్వంబునఁ బోయి తుండమున గోపాలుం బ్రకర్షించుచోన్. 51

మ. ధరణీచక్రము క్రిందు మీఁదు వడునో తారాశశాంకార్కఖే
చరబింబంబుల నేలపైఁ బడునో విశ్వం బింక నీనాటితో
నరుమానో యని మల్లశాలఁ గలబంధుల్ మిత్రశత్రుల్ భయా
తురులై చూడఁగ వచ్చి కాంచిరి మహోత్తుంగాంగ మాతంగమున్

ఉ. బాలుఁ గాంచి పై దుముకపారము నేర్చిన క్రూరమత్తశుం
డాలము గండు మీఱి వికటంబుగ ఘీంకృతిఁ జేయుచున్ మహా
వాలము ద్రిప్పుచున్ ధరణి బ్రద్దలుగాఁ బదఘట్టనంబులం
గ్రాలుచుఁ దండ మెత్తుచును గ్రక్కున నొక్కటఁ దాఁకెఁ గృష్ణునిన్.

చ. అరనిముసంబు తాళుకొనుఁ డన్నియుఁ దీరును బాలకృష్ణుపో
తరమును రామభద్రుభుజదర్పము గొల్లలయుల్లసంబులున్
హరి యని వీని మెచ్చు దురితాత్ముల పొంగు నటంచు బిగ్గఁదా
నఱచి వచించె మావటి సమాప్తమృతిక్షణలక్షణంబుగన్. 54

వ. అయ్యవసరంబున

శా. తుండాగ్రంబును నింగివైపులకు నుత్తుంగంబుగా నెత్తి వే
దండం బుగ్రముగా బయల్వెడలి సత్త్వామాత్రగోపాలమా
ర్తాండుం బట్టఁ దలంచి పైకొనియె నాదంతి న్విలోకించి పో
గండుం డొప్పుగఁ జేతితోఁ జఱచె శంకాహీనుఁడై యంతటన్.

మ. కరిహస్తంబున కందరానటుల శృంగారంబు నట్టిట్టుల్
పఱుఁగు ల్వాఱలచు దెబ్బ తప్పుకొని శుంభద్వేగసంరంభుఁడై
కరిపాదంబుల లోనఁజొచ్చి హరి శంకాహీనుఁడై నిల్చె న
త్తఱి వేదండము బాలుఁ గానక మహాధ్యానంబు గావించుచున్. 56

మ. చరణవ్రాతనితాంతఘట్టనలు భూచక్రంబునున్ వ్రక్కలిం
ప రుషాభీషణఘీంకృతుల్దిశావ్యాప్తంబు కాఁగా భయం
కరనాగంబు రమేశు గుర్తు గనియెన్ ఘ్రాణేంద్రియవ్యావృతిన్
బరికించెం గర మెత్తి పట్టుకొనఁ బైపైఁబోయి నుగ్రాకృతిన్. 57

మ. అరరే కృష్ణుడు దంతికిం దొఱకె నౌనౌ గాదు కా దద్దిరా
పఱుగుల్ దీయుచుఁ దప్పిపోయె హరిదే పైచేయి మే ల్మేల్ వృథా
భరమే బాలుఁడు చచ్చె చచ్చె గదతో బాదెం గరీంద్రంబు బా
పురె! దంతిం బొరిపుచ్చె వాఁడని జనమ్ముల్ప్రాతు రవ్వేడుకల్. 58

మ. ఇటు లాబీలముగాఁ బెనంగొనెడు మత్తేభంబుతోఁ బోరుచున్
నిటలాక్షప్రతిమానశూరుఁ డయి గ్లానిం దీరుచుం దాని నొ
క్కట మర్దించుచు లేఁగదూడవలె సింగారంబుగా నమ్మదో
త్కటనాగంబును జుట్టు ముట్టుచు బలోత్కట్యంబునం బొంగుచున్.

ఉ. అంతట శౌరి పామువలె నట్టిటు లూఁగెడు దంతితోఁక వి
క్రాంతి యెలర్పఁ బట్టుకొని త్రాఁచును దార్క్ష్యుఁడు ద్రిప్పినట్లుగా
సంతసమారఁ ద్రిప్పుచును జయ్యనఁ బాఱ విదల్చె నంత దు
ర్దాంతబలంబునం గరి ధరాస్థలిఁ గూలె గిరీంద్రమట్టులన్. 60

గీ. ఇరువదైదు బారలదూర మరిగి కూలి
మఱలఁ గువలయాపీడము కరము నెత్తి
యూఁగుచున్ ఘీంకరించుచు నొక్కమొగిని
బాలకృష్ణునిపై కెగఁ బ్రాకవచ్చె. 61

మ. ఇఁక నీ వ్రేటున గొల్లనీల్గెఁ జుమ నంతే యంచుఁ జండాంకుశం
బాకటం గ్రుమ్ముచు మావజీఁడు కరి తెంతో ప్రోత్సహింపన్ వెసన్
సకలోర్వీతల మల్లలాడునటు దిక్చక్రంబు ఘోషింపఁ గ
ర్ణకఠోరంబుగ ఘీంకరించి చనియెన్ నాగంబు వేగంబుగన్. 62

ఉ. చండమయూఖు నూష్మరభసంబునఁ బైకొనవచ్చుమత్తవే
దండము గుండె బెండువడ దండిమగండు గడంగి తద్భుజా
దండము నప్పళించి లయతాండవభండనభీముఁడై వడిం
గండరగండఁడై బిరుసుగా నెదిరించెఁ బ్రచండవేగుఁడై. 63

చ. అదిగదిగో మదేభమున కాహుతి యయ్యెఁ గుమారుఁ డాగవో
యి దిగఁబడెం గజంబు భళిరే హరి గెల్చెను గండ్లు విప్పి యు
న్నమఁ గనవోయి పాపను సమాధిని గట్టుఁడు చాలుఁ జాలు నీ
మదకరిపాటు చూచుకొనుమా యని చూపఱు పల్కుచుండఁగన్

చ. కిలకిలనవ్వు నివ్వటిలెఁ గృష్ణునిపక్షమునందు గోలన
వ్వులు చెలరేగెఁ దీవ్రగ భూవరుఁ జేరినవారిలోన వి
చ్చలవిడి హస్తితో హరి ప్రచండముగాఁ దులకించునప్డు గ
బ్బలి బిగియించు నవ్వు ముడివెట్టు బొమల్ హరి యప్పు డప్పుడున్

గీ. పక్షపాతముగ రాజభటులు పలుకఁ
గటకటంబడి కృష్ణపక్షంబువారు
మిడుకుచుండఁగ యుద్ధము మించఁదొడఁగె
నందఱకు వేడ్క సాత్త్వికలాడఁ గడఁగె. 66

మ. ప్రళయోగ్రానలకీలలో యనఁగ నేత్రద్వంద్వ మొప్పార ను
జ్జ్వల మాతేజనఁ బైకి దూఁకుగజకుంభద్వేగసంరంభముం
జలజాతాక్షుఁ డెఱింగి యాకొనినపంచాస్యంబు వేదండముం
బలెఁ దుండంబును బట్టి లాఁగి విడచెన్ బ్రహ్మాండభీమంబుగన్. 67

గీ. మూర్ఛమునఁ బోయి పడి మదవారణంబు
కుంభగతమదధారలు కురియుచుండ
సంధు లన్నియు విడిపోయి సడలుచుండ
లేవలేక యెట్టెట్టులో లేచి నిలిచి. 68

గీ. మావటీనియంకుశఘాటి మాటుపోటు
వలనఁ గ్రమ్మఱఁ జెలరేగి వచ్చుదాని
హస్తతలమున హరి కొట్టినంతఁ దూలి
బేల యై కూలెఁ గువలయాపీడ మవని. 69

ఉ. విలవిలఁ దన్నుకొంచు, బృథివీగగనంబులు ముట్ట నార్చుచున్
వెలకిల వ్రాలి తుండమును వీసర నేలకుఁ గొట్టి తోఁక యె
త్తిలి పడిపోవుచుండఁ గడుదీర్ఘశరీరము సాచి నీల్గి య
స్రులు దొఱఁగం గతాసు వగుచున్ గరి ధాత్రికిఁ బాసె నంతటన్.

గీ. మత్తవేదండ మొఱిగినఁ దత్తరమున
మావటీంద్రు పర్వెత్త రామప్రభుండు
గాంచి వెన్నంటి త్రుటిలోనఁ గాలయముని
యాలయముఁ జూడ నంపె నాభీలుఁ డగుచు. 71

గీ. వెఱ్ఱిగొల్ల బాలురు గడువింత నంది
పల్లెలం బైకి విసరుచు వచ్చివచ్చి
కృష్ణుఁ గౌఁగిటఁ గదియించి ప్రేమ గదురఁ
బెక్కురీతుల మోదముం బెంచి రపుడు. 72

చ. అది వెఱబొమ్మ యేమొ కరినాయసవిగ్రహ మేమొ గోడపై
నొదవిన పెద్దచిత్రపటమో యని చూపఱు లెంచ నంగము
ల్గదలక ఱెప్పలార్పకయు గన్నులుమూయక యేకదృష్టితో
మది చెడి నిల్చియుండె నట మానవనాథుఁడు కంసుఁ డత్తఱిన్. 73

గీ. మదవారణంబు కూలినఁ
బదపడి రాముఁడును గోపబాలురు కృష్ణున్
ముదమున ముద్దిడి కౌఁగిట
[illegible]మున మురిసెములు దీర్చి రానందమునన్. 74

చ. కరిమద మంగమందు దిగఁగాఱఁగఁ స్వేదకణంబు లెల్ల సుం
దరవదనారవిందమునఁ దాండవ మాడఁగ నేను నెత్తురు
న్మరకలు గానుపింప యదునాథుఁడు వొల్చుచు హస్తిదంతము
న్వరభుజపీఠిఁ దాల్చి వ్రజబాలకులన్ జత గూడి సొంపుగన్. 75

సీ. దట్టీలు గట్టిన జెట్టీల కెల్లను
 గుండెలో గాలమై గండుమీఱె
దుష్టులౌ చాణూరముష్టికాసురులకుఁ
 గాలకంఠేకాలు కరణిఁ దోఁచె
సామాన్యజనులకు సామాన్యువలె నుండె
 గోపకులకు బంధుగుఁ దనర్చె
మగువల కపరమన్మథుఁడుగాఁ గన్పించె
 జెడురాజులకు శిక్షకుఁడుగ దోఁచెఁ

తే. దల్లిదండ్రుల కందాలతనయునట్లు
గనఁబడియె మిత్రులకు స్నేహితుఁడుగఁ దోఁచెఁ
గంసభూనాయకుని పాడుకనుల కపుడు
మృత్యుదేవతగాఁ గానుపించె శౌరి. 76

గీ. ముక్తసంగులౌ సంయమిముఖ్యులకును
విమలపరతత్త్వమై వృష్ణివీరవరుల
కపరదైవము నై ప్రజ లందఱకును
బాలనాయకుఁ డై తోఁచె బాలకుండు.

మ. ఎవ రేరూపము నెంతురో యటులె కన్పించెం గృపామూర్తి య
ధ్యవసాయంబునఁ గాదె దృక్పథము సర్వార్థంబు లూహించు శ్రీ
ధవుఁడున్ రాముఁడు మల్లమంటపమునం దర్పంబుతో నిల్వ న
ట్టువు లై దోఁచిరి రమ్యభూషణపటాటోపంబు దీపింపఁగన్. 77

మ. భళిరే! నందకిశోరమా యనుచుఁ దద్భక్తు ల్ప్రశంసింప ము
ద్దులతండ్రీ యని కన్నవారు పిలువం దోర్విక్రమా యంచు శూ
రులు మన్నింప శశాంకమోహనకళారూపోజ్జ్వలా యంచుఁ జె
ల్వలు భూషింప విలాసరూపధరుఁ డై భాసిల్లె గోపాలుఁడున్. 78

మ. సింకిం గన్నులవింమ సేయునల సాక్షివ్యక్తగోపాలుఁ డి
ద్దిర! వేదండము దండపాణి వినయాదేశంబునం బోలు రూ
పరఁ జేసెం గమవింత గాఁగఁ బుటము ల్బంధించి సంధించి కు
రుక్కరమై పోయెను వానిచేతి కది దిక్కున్ ద్రొక్కు సేనట్లుగన్.

ఉ. ఒక్కర యిర్వురా పలువు రొక్కటియై యెదిరించి వానిచేఁ
ద్రుక్కినపేలుగా నలఁగి కూలిరి తక్కినవారు చక్కగాఁ
బిక్కబలంబుఁ జూపి రిది విన్నది మున్నను విన్న నే కదా!
చెక్కలు ముక్క లై ధనువుఁ జీలినయప్పుడు వీనిచెయ్దమున్. 81

గీ. కర్ణధారియై భవవార్ధి గడపుచుండు
సూత్రధారియై లోకాలు జోలపాడు
వేత్రధారియై దుష్టులగోత్ర మార్చు
ప్రభువు కాని యితఁడు గోపవిభుఁడు కాఁడు. 82

గీ. ధరణిభారంబు దీర్పగా ధాతవలనఁ
గోరఁబడి సురమాన్యుఁ డై కుతలమందు
బాలగోపాలమూర్తిరూపమున నుద్భ
వించియున్నట్టి కేవలవిష్ణు వితఁడు. 83

గీ. వీని నెదిరించి యెవఁడు జీవింపఁగలుగుఁ
గొండలం గెండువానికి బండబా య
నంగ నెంత దానిని బట్టి భంగపఱచు
టనఁగ నది యెంత తృణవిధ మాను గాక. 84

మ. ఒకకేలం బయికెత్తి పుట్టగొడుగ ట్లుర్వీధరం బాటవే
డుకగాఁ దాలిచి యేడహర్నిశలు కీడుం బాపి గోగోపకు
తుసుఁ డై యొప్పిన బాలయోధునకు లెక్కా పత్రమా యిట్టిను
త్తకరీంద్రంబును ద్రుంచుటన్న కడు వింతల్ వీని లీలల్ భళీ. 85

గీ. అది పరోక్షమునం దయ్యె నిది సమక్ష
మందొదవెఁ జూడకుంట సామాన్య మయ్యెఁ
జూచియుండుట నిది గొప్పచోద్య మయ్యె
నట్టిదే భేద మగు రెండునంతరములు. 86

ఉ. ఎన్నఁటిమాటలో పలుక నేఁటికి నిన్నటి కుబ్జమూర్పునుం
గన్నులఁ గాంచుమా యనుగాఁ జరణముల నొక్కి గడ్డముం
దిన్నగ బట్టి యెత్తి తగ దిద్ది త్రివక్రను రంభఁ జేయఁడా?
యెన్నని చెప్పవచ్చుఁ బరమేశ్వరులీల లనూహ్యముల్ సుమీ! 87

ఉ. ఇన్నియు నింక నిన్న మఱి యీతలవెంట్రుకలన్ని యింక నె
న్నెన్నొ నిదర్శనంబుల గ్రహించియుఁ గన్నులఁ జూచి యెందుకో
మన్ననఁ జేయఁబోఁడు రణమల్లుర నల్లురఁ భూమిభర్తనుం
గన్నులు పోయెనో చెవులక్రంతలు పూడెనో బుద్ధి మాడెనో!

గీ. అనుచుఁ గొందఱు జనులు నెమ్మనములందు
నపర విష్ణ్వవతారుఁ డీయర్భకుఁడని
తలఁచుచుండిరి కొందఱు దంభ మనుచుఁ
దప్పఁ దలఁచి నిందించిరి యొప్పుకొనక. 89

ఆ.వె. జనులు లక్ష లాది శాలలోఁ జేరిరి
మనిసికొక్కనాల్క; మంచియొ చెడో
యనుట నైజగుణము మనసు పోయినయటు
పలుకుచుండి రెల్ల పార లచట 90

ఉ. అమ్మక చెల్ల యిట్లగున? యంత్రము తంత్రమొ మంత్రమో మఱే
కుమ్మొ యదేదొ వీనికడ గుప్తముగా రహియించుఁ గాని పోఁ
గొమ్ములతోడఁ గొండలను గ్రుమ్మి పెకల్చెడు దంతి యెచట యీ
దిమ్మరిచేతికిం దొఱకి త్రెళ్లుట యెడ విచిత్ర మౌఁగదా! 91

ఆ.వె. వేవు రెత్తలేనివిల్లును డాకేల
నెత్తి నారి లాగి యిందఱును
గాంచుచుండ విఱిచెఁ గానైనపనియొకో
బాలగోపకునకుఁ బాటి యౌనె? 92

ఉ. తీరము మీఱి పాఱెడునదీజలమట్టు లనంతసంఖ్యమైఁ
జేరినపౌరజానపదశేఖరు లెల్లరు వారివారి కే
తీరునఁ దోఁచు నట్లు వినుతించుచు దూఱుచు నౌను గాదు నా
నారవివాదము లుల్లిపి సందడిఁ జేసిరి పుల శాలలోన్. 93

ఉ. ఎవ్వరి నాఁగవచ్చు బదులేమని చెప్పఁగవచ్చు నవ్వలుం
జివ్వలు స్తోత్రపాఠములు చిత్రవిసర్పము లెన్నొ కోయిలల్
గువ్వలు చేరి రమ్యవనిఁ గూసినరీతి ననేకభంగులన్
నివ్వటిలెం బ్రతిధ్వనులు నిండునరాటవియం దఖండమై 94

ఉ. యాదవవంశవర్ధనులు నద్భుతవీర్యు లటంచు క్షత్రియు
లోదము నొంద ఖేదమున మూర్ఖజనంబులు నుండఁగా ఘను
ల్వేదవినోదు లైనబలవిక్రము లొప్పిరి మల్లశాలలో
ఖేదము గొంత దీరి రణకేళికి నిల్చినజోదు లంతటన్. 95

గీ. ఎంతపెద్ద దైనను బల మెట్టి దైన
పశువు పశువేకదా మహీపాల బుద్ధి
బలము గలమానవు నెదిర్చి బ్రదుకగలదె
కువలయాపీడవధ మేమి గొప్ప కాదు 96

క. మీటిజగంబులఁ బిడికిటి
పోటున మర్దింపఁజాలుపూర్ణబలాఢ్యుల్
పోటరులు మల్లు రుండఁగ
నేఁటికి వెత జెంద ధారుణీశ్వర నీకున్. 97

గీ. మల్లయుద్ధంబులో నోర్చి మమ్ము గెలిచి
నప్పుడుగదా భయంపడనౌను మీరు
మీదునుప్పుఁ బులుసు జిన్న మేము గలుగ
నింతలో నింతవంత మీ కేల దేవ! 98

శా. మాతోఁ బోరుట లన్న మాట లవియా మాతంగముం జల్చినా
కేతు ల్నెల్లవు మల్లయుద్ధవిషయోద్రేకంబులే యన్య మీ
ప్రీత ల్వాని నెఱుంగఁజాల రిఁక గాంభీర్యంబు వాటింపుఁడీ
కూఁత ల్నేర్చినకొంటెవారిగతి యేకోలంబులం జేసెనో! 99

క. అని పరిపరివిధముల నుం
తనములు తెగఁబలికిపలికి ధాత్రీశ్వరు నె
మ్మన మొకదారికిఁ దెచ్చియు
ననుమతి గొని ముష్టియుద్ధ మాడెదు పేర్మిన్. 100

క. చాణూరుఁడు ముష్టికుఁడును
రాణువులకు ముందు నిల్చి రభసముతోడన్
వేణువినోదుని రాముని
నేణములను హరి కుదించునేపునఁ గనుచున్. 101

శా. ఒకో వీరక్షపాతమా నిలుము గర్వోద్రేకి పై నాగముం
బాలింజిమ్ముట కాదు మల్లురము మాపై వచ్చి నీభూరిదో
స్సారంబు న్వెలిగింపు మట్లయినచోఁ జండాగ్ని విస్ఫారతే
జోరూపంబుల హెచ్చుతగ్గులవియున్ శుభ్రంబుగాఁగన్పడున్. 102

శా. రారా కృష్ణుఁడ రార రాముఁడ యిఁకన్ రారాపు లేలంచుఁ జా
ణూరాభిఖ్యుఁడు ముష్టికాభిధుఁడు మిన్నుల్పట్టు వాక్ఛూరులై
చేరం బిల్చుచుఁ బైకిఁ బై కెగయుచుం జేరంగరాఁ జూచి వి
స్తారోదంచితవిక్రమక్రముఁడు శ్రీదాముండు తా నిట్లనెన్. 103

ఉ. అంగుఁడు లేనిపోనియడియాసలమోసులు లేవదీసినం
బాగులె బాలురం గదిసి భండనపండితు లెందునున్ రణో
ద్యోగము నెంతురా యదిగుణోన్నతకృత్యమ కానివాని కీ
వాగుట లేల పైపయికి వచ్చి కలంచుట లేల దుర్మతుల్ 104

శా. పాపీ మీానరవాలునే యడుగుఁ డీబుద్ధు ల్ప్రశంసార్హమా
నో నీచంబొ వచించు నాతఁడు వృథా నోరప్పు పో నిచ్చినం
గానౌకార్యము కానె యీాను త్వరలోఁ గంసుండునుం గ్రుంగు నో
చాణూరా సరివార లౌదు లటరా చర్చింప నీబాలకుల్. 105

చ. కలరుకదా వివేకగుణగణ్యులు వీరిని బ్రశ్న చేసినం
దెలియు సమస్తధర్మములు తెల్లముగా నని కృష్ణుఁ డాడుచో
గలకల నవ్వి ముష్టికుఁడు కర్మఠుఁడౌ కదుఁగొంటె వాదు వే
ఫల మెటులైన యోజనలు బాగుగఁ జేసెద వాశుగక్రియన్.

వ. అనినఁ జాణూరుం డిట్లనియె.

చ. ఇది యొకపెద్దయొత్తు మము నిందఁజుఁ గన్నులు మూసి మెల్లగాఁ
గదనతలంబు వీడి సరిగాఁ బఱువెత్తెనొండుదారి నీ

చదువులు చాలు యుక్తులకు స్థానము లేదిట పాఱిపోయినన్
వదలము పట్టి పోరెదము వారక నిల్వుమురోరి మందుఁడా. 107

ఉ. అంతటఁ గృష్ణదేవుఁడు సభాంతరమందలి పండితావళిన్
వింతగఁ జూచి కాలవిధివృత్తములం దలపోసి శుష్కదు
ర్దాంతులు మల్లురం చెఱిఁగి తప్పుమి నెంచియు బాహుయుద్ధమం
దెంతయు నేర్పు కల్గియును నిట్లనె భూరివిలాసవైఖరిన్. 108

ఉ. బాలుర మేము గొప్పబలవంతులు మల్లురు వీరు వీరితో
నాలము మేము నేయు టని యాహ్వము మాసరివారితోడుతం
బోలును గాని యియ్యది యపూర్వవిధానము గాకయున్న ధీ
శాలురు మీరు చెల్పుఁ డవిచారత గూడ దధర్మ మంచునున్. 109

ఉ. పౌరులు చిన్నమాపు గనుపల్లెలవారము మేము ఘోరకాం
తారములందు మాయునికి తల్లులుబోలెఁ దలంచు గోవులా
ధారము మాకు నాగరకతావిధు లెన్నఁ డెఱుంగ మిట్టిమా
తో రణమా మహాత్ములకు దూరముగాఁ దలపోయుఁ డెల్లరున్.

ఉ. ఆవులఁ గాచుటో పెనఁగులాడుటో పాలును వెన్న మీఁగడల్
ద్రావుటో బాలు రందఱును తెక్కుచుఁ దాఁకుచు నాటలాడుటో
కోవిదులార చావుబ్రతుకుల్ విధియించెడు గీటురాయి యు
ద్ధావనిఁ జొచ్చుటన్న నిది ధర్మమొ కాదొ వచింపుఁ డిందఱున్.

చ. సభఁ గలవార లందఱును స్పష్టముగా వచియింపఁ జాలియుం
బ్రభునకు నోడి చాకొనక ప్రక్కలఁ జూచుచు నావులించుచున్
నభమున దృష్టి నిల్పి వదనంబుల వాంచుచు నుండఁ జూచి శ్రీ
విభుఁడు మనంబున న్నగుచు నెక్కస మాడెను బాహిరంబుగన్.

గీ. రాజసభఁ యానఁటే యిది రాసభసభ ?
రంగుసభయో రసాభాసరభససభయొ ?
యభము శుభము నెఱుంగనియర్భకులము
ప్రశ్న సేతుము ధర్మముఁ బలుకఁడొకఁడు 113

గీ. ఔను లే ! తప్పు మీ దెటు లౌను రాజ
దర్ప మిది " యథా రాజా తథా ప్రజా" య
నెడు ఛలోక్తి బరాబరి నెగడె నిందుఁ
గంసవిభునకు నోడి పల్కరు తెగించి. 114

గీ. ఇంతల్లోఁ బెద్దవా రెంద ఱుందురో క
దా ! వచ్చియిటుల్ నాగోరు జారివచ్చెఁ
గానిమాట క్షమింపుఁడు కదుపుకుదుపు
లగ్నికిన్ వచ్చులోహము నంటుకతన. 115

వ. అని గంభీరముగా వచించుహరివాక్యార్థంబు లాలించి యే
మనకే మౌనము దాల్చి రెల్లరును మల్లాచార్యుఁ డౌముష్టికుం
డు నితాంతాగ్రహాభీష్మనేత్రుఁ డయి యాటోపంబుగా లేచి యి
ట్లనె మీసందియ మేను దీర్చెద నవేలా యింత వాచాలతల్. 116

ఉ. మీరు పరాక్రమాంచితులు మిక్కిలినేర్పు గలారు భూరివి
స్పారము గల్గి మ మ్మెదిరి సంగరరంగమునందు పిందుగా
బోరెడువీరు లంచు విని భూపతి మిమ్ముల మెచ్చి చూడఁగాఁ
గోరియె పిల్వనంపె రణకోవిదులం బిలిపించె నమ్ములన్. 117

గీ. మనుజవిభుఁడు సకలభూతమయుఁడు గాన
నతని పనుపుఁ జేయుట భూతతతికిఁ దృప్తి
దానిచే సౌఖ్యముల నందు మానవుండు
గాన రాజాజ్ఞఁ దీర్పఁగాఁ బూనవలయు. 118

గీ. అనుదినము మీరలానందమున వనాంత
రమున గోవత్సపాలురై రమ్యకేళిఁ
దేలుచున్ మల్లయుద్ధంపులీల లెఱిఁగి
యామచుందురుగద భయ మంద నేల ? 119

గీ. బాలుఁడవొ కాలుఁడవొ నీవు తేలఁబోదు
రెండు వేలయేనుంగులదండిబలము
గలుగు కువలయాపీడము గెలిచినావు
నీవు పసివాఁడ వౌదువా నెటుకాఁడ ! 102

గీ. బలుఁడు నీయంతవాఁ డని పలుకవచ్చు
మావటీంద్ర వధించెదు శేవ తెలిపెఁ
చిన్నపెద్దలభేద మే మున్న దిచట
మాకు సరిదీటువారె సముచితముగ. 121

గీ. నేనుబలరామునితో టోర నిశ్చయింతు
నిన్నుఁ జాణూరు డెదిరించు; సన్నుతాంగ
మల్లయుద్ధ మొనర్తము మనుజపతియు
సభ్యు లందఱు జూతురుఁ సరగననిన. 122

జెట్టీపట్టులు పట్టఁ బూనుకొని రాజీవాక్షుఁడున్ రాముఁడున్
దట్టీలన్ సవరించి కట్టుకొనియున్ దట్టంబుగా. జాఘువా
పట్టీకోక బిగించి నిల్చి భుజమాస్ఫాలించుచున్ ధీరతన్
జెట్టీ రా యిఁకఁ జూచుకొంద మని సాక్షేపంబుగాఁ బిల్చుచున్

ఆ.వె. భుజము లప్పళించి పొందుగాఁ దొడలపైఁ
జఱచి కరము లెత్తి సాచి దిగిచి
బాలగజములట్లు బాలురు చెలరేగి
యుద్ధయత్నములకు సిద్ధులైరి.

తే.గీ. ఆఱితేఱినవారు చాణూర ముఖులు
బాలవీరులు తెలియనిగోల లౌర !
కోరికోరి యుద్ధముఁ జేయువారువారు
వారిబలవంతమునఁ జేయువారు వీరు. 125

శా. లంగోటీలు బిగించి కట్టుకొని సోల్లాసంబుగా దానిపై
జెంగుల్ హాంగుగఁ బొంగి బోసు లిడ గాసెనక్క్రజ బంధించియున్
రంగారన్ హరిచందనం బొడలిపై రాణింప శృంగారముల్
సాంగోపాంగముగా నొనర్చికొని రాఁ జాగెన్ రణం బంతటన్ 126

చం. కండలు మెండుగా బలిసి కంఠమునందును ఱొమ్మునందు దో
ర్దండములందు మెండుకొని దట్టముగా మెలిక ల్వహించుచో
గండరగండ లై విమతకాండముగుండెలు బెండుఁ జేయును
ద్దండవిచండదర్పమునఁ దాండవమాడుచునుండి రిద్వరున్. 127

ఉ. కొండలువోలెఁ గన్పడుచు గుండెలుదీసినబంటులై యయః
పిండములట్లు వారెసఁగ బిత్తరిచూపులతత్తరంబుతోఁ
దుండము లేనిబాలకరిదోర్బలశక్తిని మీఱుబాలురై
ఖండనరంగమందు గనుపట్టిరి చూపఱ కెల్ల వింతగన్. 128

క. చాణూరునితో గృష్ణుఁడు
బాణముతో శశకమట్లు పైకొనునప్పుడే
యేణము సింగముతో వలె
రాణన్ ముష్టికు నెదిర్చి రాముఁడు నిలిచెన్ 129

ఆ. అల్లనేరేడుపండును మెల్లఁగ దిను
మర్కటమ్మువోలె చాణూరమల్లుడు హరి
వెలగపండును దిగమ్రింగుకలభమట్లు
ముష్టికుడు రామభద్రుని ముట్టెరపుడు. 130

గీ. గంధసింధురమదకుంభబంధురపిశి
తాశనముఁ గోరి రేగి యావేశ మొప్పి
దుముకుచుండెడుకొదమసింగములువోలె
రామకృష్ణులు పొదివి రారక్కసులను. 131

గీ. చూచువారెల్లరును గడుఁజోద్య మంద
నొకరి నొక్కరుఁ బొదువుచు నొడిసిపట్టి
కరముఁ గరమునఁ గదియుచుఁ గాలుఁగాలు
నొఱయుచుం గూడి యొండొరు లొర్వారిసి రపుడు. 132

గీ. శ్రీచాణూర రామముష్టికులు రేగి
యొకరి నొక్కరు గబ్బిళ్ల నొత్తి జాను
శిర వక్షఃప్రహారము లేసికొనుచు
నుక్కుఱోషంబునం బోరుచుండి రపుడు. 133

—* బలరామకృష్ణులచే ముష్టికచాణూరులు చచ్చుట *—

గీ. ఒండొరులు పున్నరవిజయోత్సుకమున
పాదములు పాదము నొత్తి పాఱఁజిమ్మి
జానువులలోన జానువు లూన్పనగజేసి
త్రోయుచున్ దీయుచున్ మహాక్రోష లగుచు. 134

చ. కరములఁ బట్టి యెత్తి కినుక౯ గడుమించి యనంతవేగు లై
గిరగిరఁ ద్రిప్పికొట్టుచును గ్రిందికి లాగుచుఁ బట్టుఁ బట్టుచున్
శిరములతోడఁ గ్రుమ్ముకొని చేతులఁ జేతులు మట్టుచుం బర
స్పరవిజయాభిలాషుల లయి బంధము లన్నియుఁ జూపి రేపునన్.

మ. ఇటు లుద్దండ తరప్రఘాతములచే నెమ్ముల్ విశీర్ణంబుగాఁ
బటుదర్పంబున సంధులం బొడుచుచుం బాలించి తూలించి యు
త్కటముష్టిప్రహతుల్ భరమ్ముగ బలోత్కర్షం జెలంగించుచున్
నిటలాక్షోపమవిక్రమోద్ధతులు నై నేమంబుగాఁ బోరుచున్. 186

ఉ. అచ్చటఁ జేరి యున్నప్రజలందఱు నివ్వెఱపాయి చూడఁగా
నచ్చపులోహవిగ్రహము లౌ నను మల్లురతోడఁ బోరుచున్
ముచ్చెమట ల్ముఖంబుపయి ముత్తెములట్లు దొఱంగ నూర్చుచుం
గచ్చసుఁ గాలు సాచి కడఁక న్విడకే సరి పోరి రర్భకుల్ 137

మ. మదవేదండము తుండ మెత్తి చెఱకున్ మట్టాడునారీతి దు
ర్మదులై మల్లురు గోపబాలయుగమున్ మర్దింప నుంకించుచోఁ
బదము ల్ద్రొక్కుచు దెబ్బ దప్పుకొని సంబాళించుచున్ సింగపుం
గొదమల్వోలె హఠాత్తుగా నెగసి చొక్కు ల్దీర్తు రబ్బాలురున్.

మ. సరిగాఁ బోరెడు రామకృష్ణులను విస్పష్టంబుగా జూచియుం
దరుణుల్ మిక్కిలి కుంది కృష్ణునెడల న్వారెంచు ప్రేమంబు ము
మ్మరమై సమ్మతి వమ్ముఁ జేయునెడ భీమప్రౌఢతిం బోరు మ
ల్లురతోనా పసివారు యుద్ధముల కల్లోలంబు వాటించుటల్. 139

చ. ఇది సరి కాదు వీరలకు నెక్కడి కెక్కడిపోటి యద్దిరా!
మదగజ మేడ సూక్ష్మ మగుమంజులనీరజ మేడ యయ్యయో!
తుది మొద లేమి కన్పడదు తోరపుబాలకు లెట్టు లౌదురో
యదయుఁడు కంసభూపు డిటు లౌనె తులారణ మేర్పరింపఁగన్.

ఉ. అమ్మక చెల్ల యెంతపని యయ్యెను ధర్మము కూలిపోయెనా
యిమ్మహి న్యాయమూర్తు లొకరేనియుఁ గన్పడరా దురాసతే
క్రమ్మి ప్రచండతాండవవికాశముఁ జెందున యెందు కింక వా
రెమ్మెలు వేనవేలిచటఁ జెడ్డయు మంచియు న్వెరింపకే. 141

మ. అదిగో ఘాతక చక్రవర్తి పొడ శౌహస్తంబుఁ బైఁ జాఁచి దు
ర్మదుఁడై కృష్ణుని గొట్టఁబోవు భళిరే మాన్యాభియే గెల్చె నే
మది చాణూరుఁడు కాలితో నడుము నిర్మర్యాదుఁడై శ్రీహరీ
యిది యేపాపమురా కుమారుఁడును నష్టే చేయునా చెచ్చెఱన్.

చ. శివశివ యెట్టి నీచమగుచేతలు ఱొమ్ములపైని దన్నినా
కువలయనేత్రు నాతులువ గొప్పఁట గొప్ప భళీభళీ ఖలున్
దవుడలు వాచిపోవ హరి తన్నెను దంతము లూడె నేమిటో
యవగత మెట్లుఁ గాదు నిరి యంతయు నాటకమట్లు దోఁచెడున్.

మ. కలలోఁ జిత్రములట్లు గన్పడును జంఘాలుండు చాణూరుఁడే
యిలపైఁ గూలెను జాపచుట్టగ విజృంభించెంజుమీ శౌరి లేఁ
గల కాఁబోతులు జోతఁ జేసె నయయో కాల్సేతులం దన్నె న
బలరామున్ ఖలముష్టికాసురుఁ డహో! బాలుండునుం దన్నెడన్

ఉ. నందకుమారుదివ్యవదనంబును గాంచుఁడు ఘర్మబిందువు
ల్చిందుచు నీటియందు వికసించినసుందరజంకపుష్పము
ట్లిందముఁ జిందుచుండు నదిరా బలరామునిమోమునకందియుం
బొందగునవ్యకోకనదపుష్పమువోలె రహించు నెజ్జినై. 145

మ. మనుజాకారము నంది సర్వులకు సామాన్యంబుగాఁ దోఁచుచున్
వనమం దావులఁ గాచుచుం జెలులతో వాత్సల్యముం దీరుచున్
మనకుం గన్పఁడు బాలకృష్ణుఁడు జగన్మాన్యుండు లక్ష్మినికే
తనుఁ డాద్యుండు పురాణపూరుషుఁడు రుద్రాదిత్యసంసేవ్యుఁడే.

మ. మురళీగాన సుధాప్రసార మమరన్ ముద్దార బృందావనాం
తరమం దాతఁడు సంచరించి వ్రజకాంతాస్వాంత రమ్యప్రసూ
న రసాస్వాదనముం బొనర్చుకిటు కృష్ణస్వామి నేఁ డయ్యయో
పురమం దేఁటికిఁ జేరె మల్లురకు నీపోరాట మిం ల్లెందుకో. 147

చం. ప్రతిపనిఁ జేయునప్పుడును పావనకృష్ణునిదివ్యనామమే
శ్రుతముగఁ బాడుచుండెదరు చూపులయందలిపాపలందు సం
తతముగు మూర్తిమంత మయి వ్యగనభాగ్యము నొందుచుందుర
య్యతివల కిట్టిదృశ్య మహాహా భరియింపను శక్యమానొకో! 148

చం. అహరహ మిమ్మహామహుని నాత్మలలో నెలకొల్పి భర్తగా
మహితునిగా గురూత్తముగ మన్ననఁ జేసెదుగోపభామ లీ
ప్రహరణసంకులం బయిన పాడురణంబును జూడ నెంతగా
స్పృహ చెడిపోదురో విసుగుఁ జెందెదరో తలక్రిందు లౌదురో!

మ. అని యారీతిని గామినీమణులు సవ్యాపసవ్యదివ్యార్థము
ల్గొనుచుం బేర్మి దలంచి పల్కుచు మనోగోళంబులం జెందుభా
వన పర్యాయముగా జయాపజయసంభావ్యంబు వర్ణించుచున్
మనముల్పొంగుచు గ్రుంగుచుం గనిరివింతల్ ద్వంద్వభావోన్నతుల్.

ఉ. కొందఱు కామినీమణులు కొందలపాటునఁ బోయి దేవకీ
సుందరితో వచించిన నసూ ఎని యూర్చుచుఁ గన్నమాట నా
కుం దగెఁ గాని నేటివఱకుం గనియుండను వారి నిప్పుడీ
చందము విందు నంచును విచారము ఘోరముగాఁ గలంగెడిన్ 151

మ. కరతాళంబులు మ్రోయువారు నుతులం గావించువా రందఱా
విరులం జల్లెడువారు వేకనులతో వీక్షించువా రద్దిరా!
హరి కృష్ణుండె జయించెఁ గాంచుఁ డనువా రానందు లౌవారు నై
పురుషు ల్గొందఱు భావరాగములకొప్పు ల్చూపి రాశాలలోన్. 152

గీ. ఇటు తెఱంగులఁ బురుషులు పొరయుచుండఁ
గామినీలోక మొక్కప్రక్కనె యుండు
రిన్నిభావము లెఱిఁగినవన్నెకాఁడు
తలఁచె దుష్టచాణూరునిదర్ప మార్ప. 153

మ. హరి చాణూరుని డాసి పట్టుకొని వజ్రాఘాతసంవిష్టని
ష్ఠురముష్టి ప్రహతిన్ వడిం బొడువ రక్తోద్వమవక్షస్స్థలాం
తరమాంస బొకముద్ద యయ్యె నెముకల్చూర్ణంబులై సంధులున్
విఱిగెన్ నేలకొఱఁగె వాఁడు మహోర్వీజంబు చందంబుగన్ 154

చం. పడఁపడి లేచి వేగవలెఁ బొఱుమ నూరుచు శౌరిఁ జేరి సో
ష్మద మగువారణంబువలె మాఁటికి వి వక్షమునందు గబ్బిటం
గుదిమి కుదించుచుండ హరి కోపముతోఁ బద మెత్తి తన్న నం
గద భరియింపలేక పడిగాఁ బడె నాతఁడు కొండకైవడిన్ 155

గీ. బోరగిలఁబడి మఱి లేవఁబోయి మగుడి
తూలిపడు నేలనూని గగ్గోలువడును
బ్రేవులుం గండలున్నల్ల పెకలి వచ్చి
నోర వెడలంగ మడిసెఁ జాణూరుఁ డపుడు. 156

గీ. బెంఁడు ముష్టికునకుము వ్రయ్యవట్టి
చందమున ముష్టిఘాతము సరఁగఁ జేసి
కాలిఁతోఁ దన్ని నేలపైఁ గూలఁ జేయఁ
బడియుమఱి లేచి యాతఁడు కడఁగి వచ్చె. 157

ఉ. హుమ్మని హుంకరించుచు మహోద్ధతి మించుచుఁ [illegible]
గమ్మన రాముఁ బట్టి వెటకారముగాఁ గడు నొప్పి ముష్టిచే
సమ్మెటపోటులట్లు విరసమ్మున గ్రుమ్మిన వానివక్షముం
గిమ్మనఁ బోక రాముఁడు నికృష్టునిఁ దన్నెఁ బదంబు నెత్తియున్.

గీ. ఆఱుబారలదూరమునందు వ్రాలి
నోట నెత్తురు గ్రక్కుచు, నుదుకు నేలఁ
గొట్టుకొని కొట్టుకొని బాధఁ దట్టుకొనక
కులిశహతి గోత్రముంబోలెఁ గూలె నేల. 159

గీ. కూటమల్లుఁడు వర్ధిత కోపమునను
బిరుసుగా వచ్చి రామునిఁ బొరసినంత
నెడమపిడికిటఁ బొడిచి యాచెడుఁగుడుడుకు
నడఁచె క్షణకాలమున రాముఁ డాగ్రహించి. 160

కం. శలమల్లుని వేడుకగాఁ
దల గోటం గిల్లి చంపె దర్పమ్మునఁ దో
సలమల్లుం డెదిరించినఁ
నిలువున నెఱిఁ జీల్చి చంపె నిగమవిదుండున్. 161

కం. శలతోసలకూటుల మఱి
యలఘులఁ జాణూరముష్టికాసురవరులం

బలదర్ప మోర్చి చంపియు
వెలసిరి బలరామకృష్ణవిభులు కడంకతోన్ 162

సీ. మల్లవిద్యావిశారదు ల్మడిసినంత
బాలమల్లురు ప్రాణాలపైని దీపి
ఎలనఁ జేఁ జిక్కకయ దిశ ల్వట్టి చనిరి
బ్రదుకుజీవుఁడా యని పిక్కబలముకొలఁది 163

మ. అమితోద్దండభుజప్రతాపు లయి గర్వాధిక్యులౌ మల్లురన్
యమలోకంబున మల్లయుద్ధమునకై యంపించి నిర్వక్రవి
క్రములై దుర్దమచండభాస్కరుసతేనం దుర్నిరీక్షప్రతా
పమహోత్తేజితమూర్తులై వెలసి రాబ్రహ్మాండభాండోదరుల్. 164

చ. కనుఁగొనలేక శాత్రవులు కన్నులు గట్టిగ మూసి రాప్తులై
మనములు పొంగి మిత్రతతి మంగళహారతు లిచ్చి ర[illegible]లన్
వనితలమాటఁ జెప్పఁ దగనా నవమన్మథమన్మథాంగునిం
బ్రణయవిలోకనప్రభల బ్రహ్మరథంబును బట్టి రొప్పఁగన్. 165

ఉ. నింగులతో జయధ్వనులు నేస్త మొనర్చె ననంగమంగళో
త్సంగము నెక్కి రంగనలు సన్నుతు లష్టదశాపరీత మై
రంగులు చెంగలించె యనురాగమహాబ్ధితరంగసంగమై
పొంగులు వాఱుచుండెఁ బరిపూర్ణతఁ గాంచెను మల్లరంగమున్. 166

క. విరులం గురిసిరి ముత్తైవ
సరులం దిగజార్చి కెలమి శౌరిని గనుచున్
వరకీర్తనలం బాడిరి
పరమామోదమున సురలు పరిపరివిధులన్. 167

—* కంసునిమరణము *—

సీ. ఐదుప్రాణముల వ్రాళ్లు గంతరించి
యున్న దేమాలసౌ పడి యూఁగుచుండె
గాలి కీల్బొమ్మ చూచును గాని జేఁడు
పలుకలేఁడు ప్రతిక్రియఁ బొంబడఁడు. 168

మ. ఇది విరసోక్తి కాదు జను లెవ్వని నేవి ప్రసిద్ధుఁ జేయునో
యదె తుది సేయు నాతని నిరంతరకార్యము లెట్టు లైన న
య్యది తలపూవు నంత్యసమయంబునఁ దప్పదు కంసరాజు దు
ర్మదుఁడు భయంకరుం డతనిమారణకారణ మట్లె కాదొకో ? 169

ఆ. ఫలము గాంచినఁ దమప్రజ్ఞనలన విఫల
మైన దేవునిదయ యన్న మనిన నొడలి
పొంగు సున్న మనం దలఁకొంగుమూఁత
పామరజనంబు నైజ మీపగిది నుండు.

ఆ. నడుచుచుండాక నది బండి నడుచుకున్న
బండ యీతీరె మానవప్రకృతివిధము
వెలుఁగు వెల్గెన రాశులు వెలయునటకు
నిలిచినంతటఁ ముడుతు రంజలులు కలఁగి. 171

మ. కలఁత మునింగి భోజపతి కన్నుల నీరము గారుచుండ ని
శ్చలు లయి గోపబాలకులు సత్వరమే తమముద్దుకృష్ణునిం
గలిసి వినోదకేళికలఁ గాంచి హసించి నుతించుచుండ్రు చి
ట్టిలుకకుఁ బ్రాణసంకట మదే చెలగాటము పిల్లపిల్లలకున్. 172

ఉ. బాలురలో నొకండు తనబాహువు పట్టుచు కృష్ణుఁ గాంచి రా
రా లలితాంగ మల్లుఁడ విహారముఁ జేయుద మామఁ బల్కె నా
కేలు గదల్పు మం చొకఁడు కేరడము ల్పచియించుఁ బాలుచుం
బాలుఁడ నన్నుఁ బట్టు మని పగ్గెలు వల్కె నొకండు నవ్వుచున్. 173

గీ. ఇట్లనేకవినోదము లెసఁగ నాడి
యందఱుం జేరి శ్రీకృష్ణు నభినుతించి
చేతులం బట్టి పైకెత్తి చేత మలం
చింతగా గంతు లిడుచును వెలయుచుండ్రు. 174

గీ. అంగనలుగోనఁ గలకల మధికమయ్యె
మంగళాంగునిముఖచంద్రమండలమును
జక్కవలుకోలెఁ గందురు సరి యపాంగ
వీక్షణముల నివాళించి వెలయుచుండ్రు.

ఉ. కమ్మనిగుమ్మపాలు గొని కానుక లీయఁ దలంతు నవ్వ్రజ
స్త్రైణ్యముఁ బొమ్మ యమ్మలిక దీఱఁగ నెంత్రు వినోదగోష్ఠితో
సన్మతి నంది పువ్వుల వసంతము లాడఁ దలంచుచుంద్రు ద్రా
వ్యమ్ముగఁ బాడి యాడి ముద మందఁ దలంచెద రంగనామణుల్ 176

వ. ఇట్లు సకలప్రియులై విజయలక్ష్మీ సమేతులయిన రామకృష్ణులంగని కంసుండు సహింపనోపక. 177

ఉ. కన్నుల నిప్పుకల్ దొలఁ గంఠము డగ్గను గాఁగ హుంకృతుల్
మిన్నులు ముట్ట గొమ్ముముడి మిట్టలు దాఁటి శరీర మెల్లెడం
దెన్నులు గట్టి మచ్చెమట దిద్దగఁ గంపిలుఁ జేతు లేచి కీ
డొన్న మహోరగంబు వలెఁ గోపకలాపవిలాసి యూఁచునున్ 178

గీ. మిన్ను మన్నెక మానట్లు మితి దలంగి
బొబ్బరించుచుఁ గరవాలమును గ్రహించి
గిరగిరం ద్రిప్పి తిరుగుచుఁ గనుక లెచ్చి
చూడు గఱచుచు నిట్లు మాటాడఁ దొడఁగె 179

మ. అర రే దుష్టకృతఘ్నకీటకములారా! మీరలై నేఁటి కే
కృపణాళిన్ నన్నుఁ బరిక్రమించెదరుగా కారంపు వ్యాపారులీ
చిఱుపాప ల్మము రక్షఁ జేసెదర యక్షీణప్రతాపోజ్జ్వల
స్థిరపంచాస్యముమువ్వఁ దప్పెదరొ యేదీ చూతు సంరంభనై

వ. నిఖిల పారిషద భీషణంబుగా రోషించి భంగిలం గని. 181

చ. అల్లరిగొల్లబాలకుల నావలకున్ మెడఁ బట్టి గెంటుఁడు!
గొల్లఁడు నందు నిష్ఠ తలగొట్టుఁడు పట్టుఁడు దాసదాసులన్
భిల్లుఁడు నుగ్రసేనపతి పెం పెడలింపుఁడు దేవకీసుతిం
దల్లడఁబెట్టి చంపుఁ డురగ్రతాపులచే వసుదేవు నొంపుఁడీ! 182

క. అని ప్రేలు కంసుపలుకులు
విని మన ముత్తూఁత లూఁగి విశ్వేశ్వరుఁ గన్
గను లెఱ్ఱవడియు వేగము
గొనకయు జననాథుహితము గోరియుడుండెఁ. 183

కం. మెల్లని నగవుల నయనము
లల్లాడ్చుచుఁ గంసుఁ గాంచి యనె నో మామా!
గొల్లలఁ బిల్లల నడఁచుట
చెల్లదు వా రేమి నీకుఁ జేసిరి చెపుమా!

శా. ఏదో యైనది నీకు మావలనఁ గానీ తప్పులే లేనిచో
నీ దాయాదులు గొల్లవార లిటు గానే వారిపై నల్గుటల్
కోదు ఘోరెదనూర్గ పూనె మన సౌచో మాపయిం గొప్పగా
నీవో స్సారముఁ జూప వచ్చు నికఁ గానీ మామ! యే మార్చెదో?

కం. తృణముగనో కేవలమొక
యణువుగనో యల్పకీటమట్లో యెట్లో?
కనిపించెదు నాతోనే
రణముం బొనరించి తీరరాదా భయమున్. 186

కం. అని యావేగంబునఁ జనియా
మనుజేశ్వరుఁ డెక్కి యున్న మణిమయసింహా
సనమున కెగఁ బ్రాకియు నా
తని యెదురుగ నిల్చి శౌరి దర్పముతోడన్ 187

శా. మామా యేల నిరాదరించెదవు నీ మా బాంధవం బెంచవా?
నీ మేనల్లుర మైన మాయెడల నా నిర్హేతుకక్రోధ మే
మేమెంత జెరుపఁ జేసి యుంటిమొకో నీ కేనాఁడు నే గాని మా
పై మాత్సర్యముఁ జూప నేల యనుకంపన్ వీడి దుష్టుండవై. 188

చ. పనివడి పిల్వ నంపితివి వచ్చితి మేమును బట్టణంబులం
గనుఁగొనలేదు కానఁ దిరుగాడుచు నుంటిమి యిందు నందు మీ
ధనువును జూడ నేగితిమి తాఁకితిమిఁ దాఁకకమున్నె ముక్కలై
పని చెడె నద్ది యిట్టి పొరపాటొక యప్పు క్షమింపరాదొకో. 189

ఉ. నీకొలమందె పుట్టితిమి నీ కపకారముఁ జేయ నేర్తుమే
మాకును నీకుఁ బొత్తె యభిమానము మానము నుండకుండునా?
యేకముగా మముం గలప నెంచివి నోర్వఁగలారమే వృథా
నీ కిటు లేల మాయెడల నెవ్వరొ నింతటి నీచ భావముల్. 180

ఉ. ఎన్నివిధాలఁ జూచితివి యే మయిపోయెను నీప్రయత్నముల్
కన్నులు విప్పి సర్వమును గాంచియు వంచన వీడ వెందుకో
తిన్నని రాచబాట గుఱితింపవు కంపలురొంప పెంపు లౌ
సన్నపెడారిమార్గములచాయలు గాంచెద వేమికర్మమో. 191

శా. అనుఁగుం జెల్లెలు దేవకీసతిని గారాగారమం దుంచి పు
ట్టిన లేఁగందులఁ బుట్టఁ బొట్టుకొను చెట్టీవై వృథాయాసముం
గనుపాపం బది దక్కెఁ గాక విధిగాఁ గానున్నకార్యార్థము
ల్లనెనా? నీమదురాశ లాప్తి గనెనా సర్వంబుఁ జింతింపుమా! 192

ఉ. కన్నులఁ గట్టినట్లు కృతకక్రియ లన్నియు నొక్క టొక్కటే
నిన్ను గ్రసింపఁ బాలుపడి నిశ్చలతాండవమాడుచుండ నీ
వెన్ను దొలంగ నెంచవు మదించి కదెంపఁ దలంతు మమ్ము నీ
యన్నలు మున్ను వచ్చి మము నంటిరి మింటికిఁ బాఱె రందఱుం.

శా. మామా యింతట నైన బుద్ధి గొనుమా మానంబు గోల్పోకుమా
ప్రేమప్రాప్తుడ నేను నన్నుఁ గను సంప్రీతి న్వాలోకింపుమా
యామాన్యు న్విడనాడఁబోను విధిగా నర్చించు గోపాలునన్
భామ ల్చెందెడుమార్గ మయ్యదియె సంభావింపుమా నెమ్మదిన్.

ఉ. శత్రులు మిత్రు లన్నగుణతత్త్వము లెన్నను శిష్టపూజ్యులే
మిత్రులు లోకకంటకులె మేమరశాత్రవు లట్టిదుష్టులుం
బాత్రత గాంచి వచ్చి ఋజుభావము నంద ననుగ్రహింతు నీ
శత్రుత వాపి మైత్రియె యొసంగఁగఁ జేయుము నేఁడుమామయెడన్ 195

మ. ఇది నాధర్మము దుష్టచిత్తముల నే యే రీతులం దిద్ది ధ
ర్మదమార్గంబులఁ బాపి నాదెసకుఁ గ్రమ్మం జేయుటల్ కానిచో
నదయత్వంబు వహింప నెవ్వలయు నీమామా దేశకాలోచితా
స్పదసత్కార్యమె నావినోద మనఁగ నెప్పం బొప్పు సుమ్మాటికిన్.

ఉ. మామ వటంచు రాజకులమందున నాదు వటంచు నందు నీ
సీమకు నేత వంచు గుణసింధుఁడ వంచుఁ దెలంగి నిన్నుఁ జే
తోముద మొప్పఁ జూచెదనుమానాలముం గొని వచ్చినార మే
మీమెయి నీదుసన్నిధి కిదేమివిరోధముఁ గొంచు మామయెడన్. 197

క. మేనల్లుఁడ నీ వని ధర
లో నెవ్వరు ప్రేముడింత్రు లోకవిరుద్ధం
బూనఁగ నేమిటికి కోమా
మా నీ కెవ్వారు మెచ్చుమార్గమె 198

వ. అనినఁ గంసుం డిట్లనియె. 199

శా. వింటి న్నీ చరితంబు సర్వమును నీ వేషంబు నీనాఁటికిం
గంటిన్ గొల్లఁడ యింక నేమిటికి నీకాపట్య మెవ్వారికిం
గంటం గారము చల్లు నేర్పరివె యైనన్ నన్ను వంచింప నే
దంటల్ నేరరు దేని కీనుడులు పండా మిత్తి వాటిల్లఁగన్. 200

మ. నినుఁ గన్గొంటకె వేచియుంటి నిజమా నే నింతకాలంబు ధా
త్రిని గాలించితి నెంతుఁ జిక్కవు నినుం బ్రేరించి కర్మంబు ని
ల్పెను నా చెంగట నాకు శౌర్యమును నీ పీడ్యంబు లోకంబు లె
ల్లను వీక్షించు నిఁకేల కేలఁ గరవాలం బిప్డు కీలింపుమా! 201

ఉ. టక్కరి యున్న నా నాళ్లెచట డాఁగితి వే సమస్తాళిశీర్షముల్
వ్రక్కలు సేయునాఁడు విపులావలయం బది యష్టదిక్కులుం
గ్రక్కదలంగ స్యందన మఖండగతిం బఱపించునాఁడు నీ
కెక్కడ లేనిధైర్య మిపు డెట్లొనఁ గూడె నెఱుంగఁ జెప్పుమా!

క. ఈనయగారపుఁ బలుకుల
తో నెనరూనంగ నిన్నెదుర్కొన కుంకకే
పోనిత్తు ననుచుఁ దలఁచితి
వే నీచుఁడ పట్టి చంప కిఁక నిపు డనుజున్. 203

వ. కృష్ణుం డిట్లనియె. 204

గీ. కన్నవారినెమ్మనములఁ గాల్చివేసి
చెల్లెలి యెడంద నారని చిచ్చుఁ బెట్టి
కులమువారి కన్నులలోని నలుసవగుచుఁ
బ్రాముకొను టేమిటో కంసమామ నిపుడు. 205

ఉ. నాలుగువైపులం గనుము నా యనుది కొక్కఁడైనఁ గల్గి నిన్
జాలిఁ దలంచు నే నొకఁడు సన్నము గాంచె ప్రకృతి క్షతులై

తాళక కాంత్రు నిన్ను భుజదండము సాచి ఫణంబు నొత్తగాఁ
గాలునిఁ బోలె నిల్చినను గాంతురు దైవముభంగి నెల్లరున్. 206

ఉ. ఇంతటిచేటు మూడుటకు హేతువు నీ వొకరుండుఁ జూపు దు
శ్చింతలపాపపంకిలవిశేషము గా దొకొ క్రూరబుద్ధి వై
పంతముఁ బూని నీ సలుపు పాతక మేదురరీతు లేకదా!
గొంతుకుఁ ద్రాడుఁ జుట్టి నినుగోతను ద్రోయఁగ సిద్ధమయ్యెడిన్. 207

ఉ. మానవజన్మ మెత్తి నరమాంసము గోరెడు క్రూరరాక్షస
స్థానము నాక్రమించితివి చానఁగ నుంటివి నేటికేని వి
జ్ఞానము నంది దుర్మతముఁ జంపి శుమార్థివిగా దలంచుచోఁ
బ్రాణము నిల్చు దుర్యశము వాయు సుఖింతు వొకింత యైనమన్.

ఉ. హుమ్మని హుంకరించెడు మదోద్ధతి మానుము నిన్నుఁ గూర్చి నా
దిమ్మహితార్థము దెలుపనెంచితి నీ వనివార్యదుష్టభూ
త మ్మయినన్ నినుం దలఁచి తల్లడిలుంచెదునట్టి యవ్వ మా
యమ్మ తపింతు రంచుఁ గని యాడెప నింతగఁ గంసభూవరా! 209

వ. అను హరి ప్రియవచనంబుల ననాదరించి కంసుండు.

గీ. అగ్గిలోఁ గ్రుమ్మరించిన గుగ్గిలమటు
భగ్గుభగ్గున మండుచు దిగ్గున వర
పీఠముం డిగ్గి ఖడ్గముఁ జేతికి పట్టి
పగ్గెలం బల్కెఁ జొచ్చె భూపాలవరుఁడు. 211

సీ. ద్రేపల్లెవాడలో నెపాలుపడినట్లు
చెల్లప్పరా యిందు కెల్లరీఁడ
గొల్లభామలముందు బొల్లులాడెడు నల్లు
కొమరా యిచటఁ ద్రెగల్భపాడి
మన్నించువారికి మహిమఁ జూపెదుబుద్ధి
పోలదురా నేఁడు బాలిశుండ
దొంగవై యింటింట దూరి ప్రుచ్చిలుకీతి
నొల్లమురా మేముగొల్లవాఁడ

తే. రంగురంగులఁ జూపించి పొంగిపోవు
కొంచె కోణంగి చేష్టలు కూడ వింతఁ
దక్కరిగ బాయికక్కుర్తి డమడమలకు
స్వస్తియే నీకు నిలుము మర్జాతివాఁడ. 242

సీ. రాకాసిమూకలఁ జీకాకుపఱచిన
ఫేకము ల్నాముందుఁ జెల్లిరావు
యెద్దనో గుఱ్ఱపులద్దినో యణఁగార్చు
పెద్దరికపునుడు ల్ప్రియము గావు
ఉరగముపై నీటిపురుగుపై ఖరముపైఁ
జూపినతరితీపు లేపు గావు
ఎంటుగడ్డిని బండి బండపామును గొంగఁ
బట్టి మట్లాడుటల్ భయము సేవు

తే. ఆడుదానిని బాలుర నడలఁ జేయు
చాకచక్యంబు లిచ్చుటఁ జాగిరాను
ఱోలు మెడఁ గట్టుకొనుబుద్ధి కోఁక నిలుము
గద్దరితనంబుఁ జూతువుగాక కృష్ణ. 213

ఉ. నీవు కిరాతభూతమవు నీ వొనరించని పాపకర్మము
లేవు మదించి గోవులను లేఁగల బాలుర నాడువాలలం
జావఁగఁ జేసినావు వ్యభిచారవిశారదుఁడీవు చౌర్యసం
భావన మగ్గువా లగుస్వభావమునొందితి వేమి చెప్పనా. 214

శా. ఏపీ నాయెడ నిట్టినింద్యకృతు లేవే నున్న వర్ణింపుమా
చేవ ల్వచ్చినపకానిముచ్చులు సదా చింతించి వాపోదురే?
నీవే దేవుఁడ వంచు శిష్టభరణాసీతాఖ్యఁ జెప్పంచు నీ
దేవత్వం బది త్రెళ్లిపోను బను లింతే యాన గోపాలకా 215

ఉ. నీవు నిరంకుశాత్ముఁడవు నీతియు జాతియు నున్న స్థావర
ప్రాసగణమ్ము లన్న నవి ప్రాకృతముల్ నరత్వధర్మము

ఉ. నీవిమతప్రసక్తియును నీకలరూపు పదార్థనిజ్ఞతా
భావము లన్నియుం దెలిసెఁ బల్కెద లోకవిడంబనార్థ మీ
త్రోవఁ జరింపఁగావలసె దుష్టుఁడు కంసుఁడు కృష్ణుఁ డెంతస
ద్భావముదోడఁ జెప్పినను దా వినఁబోఁడని లోకు లాడరే. 223

శా. సర్వజ్ఞుండని నమ్మి పండితుల కా శంక ల్నివారింపనై
సర్వార్థంబులు విప్పి చెప్పెదను విస్పష్టంబుగా నీవు దు
ర్గర్వోద్రేకివి క్రూరదైత్యుఁడవు లోకద్రోహి వుగ్రక్రియా
దుర్వారుండవు చత్తు వీగడియలో దుర్మార్గచూడామణీ! 224

ఉ. రోగి కొసంగునౌషధము రోగము దీర్పక యనంత కంత కా
రోగముఁ బెంచుచున్నపుడు రోగికి నెట్టియవస్థయో యదే
బాగును గోరి చెప్పఁబడుపల్కులు ముల్కులరీతిఁ దోఁచు దు
ర్యోగముఁ జెందుతామసమహోద్ధతరోగికిఁగూడ భూవరా! 225

ఉ. చచ్చిరి మల్లు రెల్ల నుతసత్త్వులు చచ్చిరి నీవు నాపయిం
బుచ్చినరాక్షసాధములు పోరనఁ జచ్చిరి ప్రాణభీతిచేఁ
జచ్చితి వీవు పర్వు లిడి చావక నిల్చిన దింక నొక్కచే
నుచ్చర మద్దియు న్మగియుమార్గము చేరువ యయ్యె దుష్టుఁడా 226

ఉ. నీవు ఛలోక్తులం దయిన నిక్కువమే వచియింతు స్థావర
ప్రావరణమ్ములున్ విషయభాసవిభావన లాది యొవ్వియున్
లేవిది సత్యసమ్మతము లిప్న దలంగి తలంచునట్టియా
భావమె జ్ఞానభావము విపర్యయ మంథవిధంబు కంసుడా! 227

ఉ. పాముకుఁ బాలుఁ బోయుటలు పాపరచెట్టుకుఁ దేనెఁ జిల్కటల్
వేముకుఁ బానకంబు లిడి పెంచుట యుల్లికిఁ గమ్మగంధముం
బ్రాముట కుక్కతోఁక వడి వంకను దీర్చుట యొట్టి వట్టివే
తామసచిత్తవృత్తులకు ధర్మపథమ్ములు చెప్పఁ బోవుటల్ 228

మ. ఇఁక నాయత్నము లేదు చెప్పగలయంతేఁ జెప్పి యున్నాఁడ నెం
తకు మూర్ఖ్యంబున కంతు కన్పడదు కర్తవ్యార్థము దీర్పఁబో
వక నాకు న్నరి గాదు కాచుకొనుమో పాపిష్ఠి కంసాధమా
సకలంబుం ద్రుటిలోనఁ దీరెదుఁ బ్రజాసంఘంబు లీక్షింపఁగన్. 229

గీ. నీకు జనని మాతామహి నాకుఁ బూత
చరిత పెద్దముత్తైదువు పగమసాధ్వి
యింక సుతునిగ నన్ను మన్నించుఁగాక
నిన్ను విడువను ద్యుమ్నతీ నిలువు నిలువు. 230

గీ. గంధసింధురకుంభముక్తాఫలంబు
గోరి కదిసెడుసింగపుంగొదమవోలెఁ
గృష్ణమూర్తి యిటు ల్వలికి నృపునిపైకి
దూఁకుచోఁ గాంచి కంసుఁడు తూలిపడుచు. 231

గీ. భయమొ తామసమో దుఃఖభరమొ యేమొ
పఱుఁగు పఱుఁగునఁ దూలుచుం బడచులేచి
భద్రసింహాసనము నెగఁబ్రాకి యందుఁ
గూరుచుండెను దలవాంచికొని వడఁకుచు. 232

గీ. కరము లొత్తి యడ్డముగ ముఖంబు దాఁచి
తాళు తాళు కృష్ణా యింక దాళు మాతు
లాంతకా యని గగ్గోలు వింత నుడుల
నాడు కంసునిఁ గదిసె శ్రీనాథుఁ డపుడు. 233

చ. నరపతికొప్పుఁ జేతఁ గొని నందకుమారుఁడు పీఠినుండియుం
జరజర క్రింది కీడ్చె విరసంబుగఁ గంసనృపాలు పత్నులా
తురులు దుఃఖమంది కనుదమ్ములనీరము గ్రుమ్మరింపఁ గిం
కరులు భయంబు నంద జనకాండము హాహారవబోరు వెట్టగన్ 234

క. అంతకు మున్నె భీత
స్వాంతుఁడు నై మడిసియున్న జనపాలుని శ్రీ
కాంతుఁడు లాగెనుజనములు
వింతలు గని యున్ను కనుచు వేసట నందన్. 234

ఉ. పగ్గెలు పల్కి పల్కి నరపాలుఁడు వేగఁ గపాలమోక్షుమై
నిగ్గుపండువెన్నెలలనీటునఁ గాంతులు రెచ్చి సాఁగుచుం
భగ్గున వెలి జ్యోతివలెఁ దానవమర్దనులోన నైక్యమై
బెగ్గిలఁ జేసె నెల్లరను బెద్దవిశేషముఁ జూచినట్టులన్. 235

మ. ఘనుఁ డక్రూరుఁడు వేచి గద్గదిక మా కంఠంబుతోఁ గన్నులం
జినుకు న్రాలఁగ మేనుచిత్తడిదడ ల్చేకూర శోకంబుతో
జనులారా! మనరాజు లేఁ డతఁడు దుశ్చారిత్రుఁ డై తోఁచినం
ఘనుఁడౌ నాతని దివ్యతేజ మిది యైక్యం బయ్యె బ్రహ్మంబులోన్.

మ. అది దుస్సాధము సాధుకోటికె సుఁడీ యావైభవం బయ్యెడిన్
మదవిన్యాసుఁడు నయ్యెఁ గంసుఁడు సదా మాసాను రూపంబు నె
మ్మదిలో నిల్పి దురాగ్రహంబుననో యున్మాదంబుచేనో భయం
బు దిగంద్రావని తన్మయత్వముననో మోక్షంబిటుల్ గాంచెడిన్.

సీ. శ్రీకృష్ణదేవుఁడే శిశుకుఁ డని తాను
చిన్న దాదిగఁ గంసవీరసింహ
ముద్విగ్నహృదయమై యుత్పాత లూఁగుచు
సహాగహంబును జిత్తసుహాగమందుఁ
జక్రాయుధముఁ బట్టిచను దెంచుహరిమూర్తిఁ
బ్రత్యక్షముగఁ గానఁబడుచునుండ
భయమంది భోజనభాజనపానవి
హారనిద్రాసమయములయందుఁ

తే. గలవరించుచుఁ గాలంబుఁ గడపెఁ గాన
మరణ మంది సామాన్యులు పొరయలేని
విష్ణుసాహాయ్యవిభవము విస్తృత మగు
కృష్ణులో నైక్యమై పోయెఁ గీర్తిధరుఁడు. 238

క. అని పల్కెఁడు నక్రూరుని
ఘనవాక్యము లాలకించి కల జన మెల్లన్
మనములఁ దోఁచినవిధమున
ననుకొనుచుం గడపుచుండి రట్టియదనునన్. 239

గీ. కంసనరపాలుతమ్ములు కంసుఁ డాది
కలుగు నెనిమిదిమందియుఁ గలఁత గాంచి
క్రోధతామ్రాక్షులై యుక్కురోస మొదవ
నొక్కపరిఁ గృష్ణుఁ బైకొన నుఱుకుచుండ. 240

గీ. కాంచి బలభద్రుఁ డుగ్రుఁడై కడురయమున
నట్టె వారించి కేసరి హరిణగణము
నట్లు న్యగ్రోధ కంకాది కాసురాళిఁ
పరిఘమున మోది చంపె భీకరతఁ దొడరి. 241

గీ. కృష్ణుఁ డాకంసుని వధించి కీర్తిఁ గాంచె
బలుఁడు తత్సోదరులఁ జంపి కులుకుచుండె
మొసలికన్నీళ్ళు విడుచు నీముసలితాత
యనుచుఁ దఱలిరి సాక్షికజనులు కినిసి. 242

గీ. అట్లు రిపుశూన్యమైన సభాంగణమున
వెలసియున్నట్టి మిత్రులు విమలమూర్తి
కృష్ణభగవాను నుజ్జ్వలకీర్తి దిశలు
ముట్టజేజేరవంబులు మొఱసి రపుడు. 243

చ. హరిచరణారవిందముల నంచితభక్తిఁ దలంచి సర్వదా
మురిపెముఁ జెందుచుండు సురముఖ్యులు దివ్యమునుల్ ప్రమోదవి
స్ఫురణ వినోదితాత్ములయి పొంపిరివోవ ననంతభక్తిచేఁ
గురిసిరి పూలవర్షములఁ గోయిలగానముఁ జేసి రొప్పుగన్. 243

శా. ఆకంసాదులభార్య లెల్లపను దుఃఖాక్రాంతచేతస్కలై
శ్రీకృష్ణార్పితులైన నాయకుల నాశ్లేషించి బాష్పాంబువు
ల్వ్యాకీర్ణంబయి పాఱ ఘోరముగ భూమ్యాకాశము ల్మ్రొట్టగ
శ్లోకగ్రీవముగా నిసం బెడల స్థాయిన్ వీడి వాపోవుచున్. 244

ఉ. హా రమణీమనోహరా హా కులవర్ధన హా త్రిలోకవి
స్ఫారితభూరివిక్రమ విచారవిదూరుఁడవౌచు నెంతగా
శ్రీరమణుండు కృష్ణుఁ డని చెప్పిన నొప్పు గ్రహింపలేక యా
హా రణమందుఁ గూలితివె యయ్యయొ [illegible] వీడియున్.

ఉ. మాగతు లేమి యింక? మము మక్కువ యిక్కువ సేయువారు లే
రీ? గణనీయ మా బ్రతుకు లింతటఁ దీరెఁ గదా? ప్రపంచమం
దేగతి మోము లెత్తుకొని యింక ననాథల మై చరింతు? మ
య్యో! గుణగణ్యుఁ డీవయిన నొప్పుమి తప్పెడునే మనోహరా

ఉ. చచ్చితి నీవు మే మిటనఁ జచ్చినవారము యిప్డు పృథ్వియుం
జచ్చినదే నృపాలకులసత్తము గోల్పడి చావకున్న దా
మచ్చయొ సాధుసజ్జనులమానసము ల్వాలిసేయునట్టిదే
యచ్చటి కేఁగువార మిఁక నెయ్యది యాశ్రయమో మనోహరా!

ఉ. లోకము లేర్చువాఁడు సుఖలోలితుఁ డెన్నఁడు గాఁడు శిష్టులం
బ్రాకటమూర్తు లా నిరపరాధుల వేఁధలఁ బెట్టినట్టి నీ
ప్రాకృతబుద్ధియే తఱిమి పామయి నిన్ను హరించె నయ్యయో
శ్రీకరమూర్తిఁ గృష్ణు నిరసించితి విట్లు నశించి తుర్విపై. 248

చ. అతఁడు సమస్తజీవులకు నాదట యూభగవంతుఁ డాశ్రయ
స్థితుఁడు, మహోదయామయుఁడు సృష్టికిఁ గారణమైనవాఁడు దు
ర్మతుల వధించువాఁ డతని మానవుగాఁ దలపోసి రోసి దు
స్థితిఁ గయికొంటి విట్టిదియె శ్రీహరి నమ్మనివారి ప్రాప్తమా. 249

మ. అని తనివోక పల్కుచు మహార్ధము లాడుచు బాష్పబిందువుల్
చినుకులు వాఱ దేహములఁ జెమ్మటచిత్తడి గ్రమ్మ భోరుభో
రున వగఁ జెంది కుందుచును రొమ్ములు బాదుచు దీనలౌ నృపా
లునిజవరాండ్రఁ గాంచి హరి లోచనయుగ్మము చెమ్మగిల్లఁగన్. 250

శా. అమ్మా! మీరు కలంతఁ జెందకుఁడు కానాకార్యమయ్యెంగదా!
నస్మెయ్యత్నము లిట్లు లేర్పడియె దివ్యజ్ఞాన మొప్పారుమీ
రిమ్మాడ్కిన్ వ్యగఁ జెందరాదు హరి సర్వేశుండె మీయండ యూ
నమ్మంగల్గినవారిపాప్మతఁడు చింతల్మానుఁడీ యింతటన్. 251

ఉ. కామితచిత్తవృత్తులకుఁ గాఁ దగు నేదొ యదయ్యెఁ గాని మీ
స్వామి మహానుభావుఁ డనవచ్చు ముముక్షుల కర్హమైనస్వ
ర్ధామ మలంకరించె దురితంబులు దీరె శమింపుఁ డింక నో
భామినులార యంచు భగవంతుఁడు పిమ్మటి కార్యకర్త యై. 252

గీ. కంసునకు వానియనుజులు కంకుఁ డాది
యైన యెనమండ్రకున్ మల్లురై ముష్టికునకుఁ
బారలౌకికక్రియల శ్లాఘ్యంగి నొనరఁ
జేయ నేమించెఁ దాఁ బరిశీలకుఁ డయి. 253

—*రామకృష్ణులు దేవకీవసుదేవులను సందర్శించుట*—

గీ. అంత బలరామకృష్ణు లత్యాదరమున
దేవకీవసుదేవులతావు జేరి
సంకెల ల్విప్పి వైచి సాష్టాంగదండ
వత్ప్రణామ మొనర్చిరి భక్తియుక్తి. 254

ఉ. మ్రొక్కెడు కన్నపుత్రకులు ముందు గనంబడుచున్న విజ్ఞులై
యెక్కుడుభక్తిచేత జగదీశ్వరు లెక్కడ మర్త్యులైనమే
మెక్కడ యంచు గౌఁగిటఁ గదింపక దోయిళు లొగ్గి దీనమౌ
దృక్కునఁ గాంచుచుం గడునుతించెడి వారినిఁ గాంచి కృష్ణుఁడున్.

మ. నను సర్వజ్ఞునిగా నెఱింగి ఘనవిజ్ఞానంబుచేఁ బుత్రభా
వనయే కొల్పడినారు లౌల్యవిషయవ్యాసంగము ల్లేవు కా
వున దుర్లభ్యతమాభవప్రణయసంబోధంబు గావించుటే
ఘన మౌ నిప్పు డటంచు నెంచి హరి సంకల్పానుకూల్యంబుగన్.

గీ. వీరు పరిపక్వహృదయు లై కోరుకొనెడు
స్వస్వరూపవిజ్ఞానము సంతరించు
టెంత పని కాదు సుతులుగా నెంచుకొనెడు
పదవి దుర్లభ మని జగత్ప్రభువు తలఁచి. 257

ఆ.వె. విశ్వమయుఁడు శౌరి విష్ణుమాయను గప్పి
లౌకికేతరులను లోక విహిత
లోలుపుల నొనర్ప లోలాక్షి దేవకి
బాళి నంది చూచె బాలకులను. 258

ఉ. స్తన్యము లూరఁ గైరవముఁ జంద్రుని రేపఁ జకోరచంద్రికా
మాన్యత మీఱ నెమ్మనముమల్లడిగొన్ మనోజ్ఞరూపస
మ్మాన్యులఁ గన్నపాపల నమానుషచర్యులఁ జిన్నగోపులన్
ధన్యత మీఱఁ గాంచెఁ గనుపమ్ములు నెమ్మగిల న్విలోలలై. 259

శా. అన్నా! కృష్ణ త్వదీయమాతను గదా? యమ్మా యటం చొప్పుగా
నన్నుం బిల్వుము నేఁ గనమ్మ కొడుకా నాతండ్రి చిన్నారిరా
మన్నా! చేర వచేలరా చెడుఁగనా యానాఁటి కీనాఁడు నా
కన్నుల్ చల్లగఁ జూడఁగల్గితిని రాకాచంద్రబింబమ్ములన్. 360

క. అని కడునాప్యాయనమునఁ
దనయులఁ గౌఁగిట గదించి తలఁపులకలఁతల్
వెనుకటివన్నియు మొనగొనఁ
గనుఁగొలఁకుల నిరు గ్రమ్మఁగా దేవకికిన్. 261

క. కని బాలురు చిఱుచేతుల
జనయిత్రినిఁ బట్టి బాష్పజలము దుడుచుచున్
మనసారఁ జూడి వసించుచు
వసఁటుచు బొకొన్తు మాతృవత్సలు లరుచున్. 262

శా. అమ్మా దేవకిమాత యూరడిలు మయ్యా తండ్రి యిన్నాళ్లకుం
మిమ్ముం జూచెదుసమ్ముదమ్ము పొడమెన్ మీపాదము ల్గొల్చుభా
గ్య మ్మొప్పారెను కాని కాలమగుటం గష్టాలు ప్రాప్తించె స
త్యమ్మే దిగ్విజయమ్ము గాంచినది మిథ్యాతత్త్వ మన్యాత్వమై. 263

ఉ. కట్లబిగింపు మించి మమకారవికారము దీరు దుర్వ్రణం
బట్లె నశించిపోయె మహితాస్త్రచికిత్సను బొంది దేహి యి
క్కట్లు విడాను లిచ్చి చనెఁ గాఁగలకార్యవిభాగ మయ్యె వా
కట్లును బెట్లు రద్దుపడెఁ గంసనరేంద్రునిపాలనంబునన్. 264

మ. అని యూరార్చినఁ గొంత యూరడిలి పుత్రోత్సాహసమ్మోదవా
హిని మేధావరణంబులో నెచటనో యేమూలనో డాఁగి యుం
డిన దల్లే చెలరేగి పూర్ణ మయి యుద్దీనంబు గాఁ బొఱలె లో
చనరంధ్రమ్ముల జాలువాఱె నన బాష్పవ్రాతము ల్జారఁగన్. 265

తే. కడుపుఁదీపి నెఱింగినకన్నతల్లి
గాంచి పోఁగొట్టుకొని యేడ్చు కరుణహృదయ
సుతులకై యష్టకష్టాలు చూఱగొన్న
తల్లి పోయినసుతుఁ గని తాళఁగలదె! 266

తే. గర్భమునఁ గాంచెనేకాని కన్నులారఁ
గాంచి యెఱుఁగదు చిన్నారికన్నవారిఁ
బ్రాకృతప్రణయము గాక భక్తితోడఁ
గాంచునట్టిది ప్రేమచేఁ గాంచె సుతుల. 267

సీ. కంపితకరములఁ గన్నపాపల నెత్తి
కంసుచేఁ బెట్టినకఠినురాలు
పురిటికూనలతలల్ పటపటఁ బగులుచోఁ
జూచిభరించినత్రాఁచుపాము
భరియించి పొక్కిలిపసిబిడ్డ వ్రేపల్లె
కనుపనేమించినయధమురాలు
బుద్ధిపూర్వకముగఁ బూనిగర్భస్రావ
మున కొడిగట్టిన మూర్ఖురాలు
తే. పరమనరకమునం బడి మరిగి మరిగి
పంచువాఱినపరమనిర్భాగ్యురాలు
కొడుకులం గాంచి కాంచని గొడ్డురాలు
దేవకీదేవి దీనాతి దీనురాలు. 268

సీ. కల్యాణతిలకము కళ దొఱంగకమున్నె
బాలహంతకునిచేఁ బడితి మయ్య
రవిరశ్మి లేనినారకకూపమునఁ గూలి
పడరానిపాట్లన్ని పడితిమయ్య
కఠినశృంఖలముల గాసిల్లి స్వేచ్ఛగా
నూపిరి విడుటకే నోప మయ్య
కాలకింకరులట్టికఠినులతర్జన
భర్జనంబుల నార్తిఁ బడితి మయ్య
తే. వనజపత్రములో నీటికణములట్లు
వణఁకుప్రాణము లరచేతఁ బట్టి యెట్లొ
గడపినామయ్య! పాడుదుష్కాల మిట్లొ
గాంచినామయ్య కన్నులకఱవు దీర. 269

వ. అని తను దానె దూఱుకొని యశ్రులు వెల్లువలై తొఱంగ మోహనసుకుమారబాలకుల హాయిగఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి ముద్దులం గొని యొడిలోన నుంచుకొని కోరికలీరికలెత్తఁ జెక్కిళుల్ పుణుకుచు ముద్దుసుద్దుల నపూర్వవినోదము లాలకించుచున్. 270

మ. తనమాతృత్వము సార్థకంబయినచందం బంద మై తోఁప రే
చ్చినవ్యామోహము చెంగలింప సతి యక్షీణానురాగక్రియా
ప్రణుత ప్రాప్తము గోరి శైశవవిధు ల్బాగండ విన్యాసముల్
తనివోకే పచరించుచుండెఁ గడుశ్రద్ధాభక్తు లొప్పారఁగన్. 271

సీ. తలయంటి పన్నీట జలక మాడించెడు
నానందమునఁ దేలియాడినట్లు
కస్తూరికాతిలకము ఫాలమున దిద్ది
పాగ వేసి నిద్దురపుచ్చునట్లు
పూలడోలికలోన లాలించి లాలించి
జోల పాడుచుఁ గేళిఁ దేలునట్లు
కమ్మని ముద్దిడి కౌఁగిట నదుముచుఁ
జేతుల నాడించి చెలఁగునట్లు
తే. ఒడుమునఁ జేర్చుకొని చనుబాల నిచ్చి
మురిసి తనివోని ప్రేమను బొరయునట్లు
భావనాప్రపంచములోనఁ బడి లతాంగి
రామకష్ణుల లాలించు రమణ మీఱ. 272

సీ. బారకౌఁగిలి సాచి రార నాన్నా! యని
చేరఁ బిల్చెడు కూర్మిఁ జెందుచుండె
నవ్యక్తమధురవాక్యము లాలకించి యూఁ
కొనుచున్న మోదము గొని చెలంగె
బుడిబుడినడలతోఁ బడి లేచు చిన్నారి
కొడుకుల నాడించుకోర్కెఁ గాంచె
నాట లాడుచుఁ గీచులాడుసోదరులను
వారించి యూరించుతీరు నందె
తే. కొడిని బవళించి గోముల వెడఁగునుడులు
గుజిసి మురిపించుముచ్చట నరయుచుండెఁ
బ్రణయసంపూర్ణహృదయ యై బాలకేళిఁ
దేలుచుండెను దేవకదేవి యప్పుడు. 273

క. కని నివ్వెరపాటున న
వ్వనజాయతనేత్ర గాంచువాత్సల్యమునం
దను వగువిధమునఁ బొదలుచు
మనసును రంజింపఁజేసె మాధవుఁ డెలమిన్. 274

క. కనులను నీరము నింపుచు
జననిం గని పామరతను సరసిజనయనుల్
ప్రణుతు లొనర్చి వినోదం
బెనయఁగ మృదువాక్యఫణితి నిట్లనిరి వెసన్. 275

మ. ఇది దుష్ప్రాప్తము కన్నవారి కెడ మై యెన్నోటనో మేమునున్
హృదయోద్వేగముఁ జెంది సింహగుహలో నేనాఁటి కేదో మహా
పద పైపైఁ బడి వచ్చి మీరును సదా పర్యాకులాంశగ్యముల్
పొదువం గీడ్పడి నొచ్చుచుండు టొదవెంబో పూర్వకర్మంబునన్.

శా. మా కాభాగ్యము లేదు తల్లి! మిము సన్మానించి పూజించి లీ
లాకాళిందితరంగడోలికలలో లాలించి తేలించుటల్
మీకున్ లేవు కుమారవత్స్యలకళో స్నేహానులాపక్రియా
శ్రీకంబు ల్లని సంతసించువినుత శ్రేయంబు లోయమ్మరో! 277

గీ. పదియునాల్గుజగంబుల నుదరమందు
వెలసి యున్నట్టి శ్రీరమావిభునిఁ గన్న
కొడుకుగాఁ గన్నతల్లికిఁ గూడఁ బూర్వ
కృతము తప్పదఁటన్నఁ బ్రాకృతుల కగునె? 278

గీ. జగతి ధర్మార్థకామమోక్షముల కెల్లఁ
గారణం బైనభౌతికకాయ మెవరి
వలన సృష్టింపఁ బడి పెంపఁబడెనొ యట్టి
పితరులఋణంబు దీర్తురే వేఱువిధుల. 279

క. జననీజనకులఁ బోషిం
ప నొల్లకే వేఱువడినవాఁ డా యధముం
డనయము జీవన్మృతుఁ డై
మని నరకమునందుఁ దనమహాంసము వొసగున్ 280

చ. తనతలిదండ్రులం గురుల దారసుతాదులఁ దోఁడబుట్టులన్
మునులను భిక్షు గోగణము ముక్తుల రక్షణఁ జేయఁ డెవ్వఁడా
మనుజశవంబ దుండియును మండియు నొక్కటె యట్టివారి న
గ్గినిఁ బడఁద్రోసి యేర్చెదరు కింకరు లంతమునందు మాతరో! 281

ఉ. కంసునిచేత మీరు పడుకష్టము లన్నియు నాలకించి యా
శంసితు లౌట నెంచియు విషాదము దీర్ప సమర్థు లయ్యు నా
హంస వహించియున్ సలుపఁ జాలియుఁ జేయము కాలమృత్యువే
ధ్వంసితుఁ జేయు వాని నని తల్లిరో! మన్ననఁ జేయుటొప్పెడున్.

చ. అని బలరామకృష్ణులు మహామతు లౌ వసుదేవ దేవకీ
ఘనులను నూరడించి తమకంబు విడంబను డంబు దూర్పఁగాఁ
బ్రణవ ఘనస్వరూపుఁ డగు ప్రాజ్ఞుని గన్నకుమారు నట్లు నె
మ్మనముల నెంచి యెక్కుడుగ మన్ననఁ జేసి చెలంగి రెంతయున్.

గీ. దేవకీవసుదేవులు దేవదేవుఁ
బాపఁగా నెంచి వ్యామోహపాశములను
గట్టువడియు బ్రహ్మానంద కలితు లగుచు
బలుకలేరైరి తమదేహములను మఱచి. 284

వ. ఇట్లు తలిదండ్రుల నూరడించి సెలవందినపిమ్మట.

— ఉగ్రసేన బంధవిముక్తి —

క. బలరామకృష్ణు లిరువురు
సలలితముగ నేగి తాతసన్నిధి నిలువం
గల గనినట్లు దలంచుచు 295
నులికిపడి విలోకనముల నొప్పఁగఁ జూచెన్. 286

గీ. వచ్చి నాఁడవా నాతండ్రి వాంఛదీర
వచ్చిచావనిమీ తాత చలముఁ దీర్పఁ
బసిఁడి సంకెళ్ళలో నిటుపడి కృశించి
క్రుగ్గుచున్నాము నాయనా! మనసు నొగిలి. 287

చ. అట మిము గన్నవార లిట నందఱు మే మొకరూప కాని ని
ష్కుటమున నేఁటనుం జెఱలఁ జొచ్చుట వాఁగలుఁ దాళలేక యు
త్కటహృదయావదానము గాంతుము కంసు ననంతకల్ప సం
కటములఁ జిక్కి స్రుక్కి యవకాశవికాసము లెవ్వి కల్గనిన్. 288

కం. అని వనఁటం గనుతాతను
గని కృష్ణుఁడు యోగ్యమైన కమ్మని నుడులన్
వినిచి నిరంకుశపాలన
మున కంతంబయ్యె నింక మోద మొదవెడున్. 289

సీ. కంసమామునకో స్పష్టముగా వచించి
విషయములు విస్తరించితి వినఁ డతండు;
కాఁదగిన కార్యము తనంతఁ గడచిపోయెఁ
జింత మానుఁడు మతి మనశ్శాంతి గనుఁడు. 290

—* శ్రీకృష్ణుఁ డుగ్రసేనునికిఁ బట్టంబుగట్టుట *—

ఉ. ఎచ్చట నెవ్వఁ డెవ్విధి నేఫలమెన్ని దినంబు లొందనో
నచ్చట వానిఁ జేర్చు విధియయ్యయి రూపుల నందఁజేయుచున్
ముచ్చటఁ దీర్చు గర్మఫలము ల్పరిపూర్తి గొనంగ జీవి తా
వచ్చిన త్రోవఁ జేరు ననివార్యవిధాన మి దౌను భూవరా! 291

మ. అఘా! కంసనరేంద్ర పాలనమునం దానందముం గోలుపో
యినధాత్రీరమ సవ్వరించుఁ బతిగా నీ వందుఁ గర్తృండ వా
పని నిర్విఘ్నముగా నొనర్చు ముదలం బాటింప నే ముంటి మె
య్యన సామ్రాజ్యపదంబు నేలుకొనుమయ్యా ధర్మపాలుండవై. 292

చ. ప్రజలము మేము మమ్ముఁ బరిపాలనఁ జేసెదు ధర్మరాజ వీ
వు జనుల సౌఖ్యముం దలఁచి పొందుము, చేయుము నీకు నాజ్ఞ లె
ల్ల జవమునం బొనర్పఁ బదిలంబుగ నుండెద మేము భూపతీ!
సుజనములు మెచ్చఁ గైకొనుము శోభనరాజ్యరమాకరంబిఁకన్.

గీ. మును యయాతి యిచ్చిన శాపమునఁ దదన్వ
యాదవు లెవార లేని సింహాసనమ్మ
నెక్క నర్హులుగా రిది యా వెలుఁగుదు
కాఁక దాత యర్హుల మేము కాము గాదె? 294

చ. అనిశము నీకు సేవకులమై చరియించుచు నుండుము నేము ని
న్ననయము గొల్చు మంత్రులు సనాతను లాప్తులు మిత్రజనంబు లెల్ల భూ
జనులు ముదంబునం గొలిచి సన్నుతి సేయఁగ దేవరాజులున్
జనపతులెల్లఁ గప్పములు చయ్యన నిచ్చి భజింత్రు నిన్నుఁ దగన్. 295

వ. అని పలికి యుగ్రసేను సింహాసనాధిష్ఠితుం జేయఁ బూని

ఉ. అంతట వాయుదేవుఁ గని యచ్యుతుఁ డిట్లను నీవు దేవతా
కాంతుని తోడ మానుషులుగా నచియించి సుధర్మముం ధరా
కాంతుఁడు నుగ్రసేనునకు గానుకగాఁ గొసరమ్ము పొమ్మనన్
సంతస మొప్ప నేఁగె రభసంబున వాయువు వజ్రిచెంతకున్. 296

గీ. దేవతాసార్వభౌముఁడు దేవదేవు
నట్టియానతి దలఁ దాల్చి యాలసింప
కే సుధర్మసభ నొసంగి వాసుదేవు
నకు నతు లొనరఁ జెప్పి యంపకము జేసె. 297

ఉ. క్రూరుఁడు కంసభూవిభుని కోపము నోర్వక దేశగాము లై
పాఱిన వృష్ణి, భోజ, యదువల్లభులం గుకురాంధకాద్యులం
జేరఁగఁ బిల్వనంపి నగ చెల్లెడు కైవడి నూఱడించి స
ద్గౌరవముం బొనర్చుచును ద్రవ్యము లప్పుడ జేసి యొప్పుగన్. 298

గీ. వారి వారి గృహంబుల వారువారుఁ
జేర నేమించెఁ గృష్ణుఁడు చెలఁగి జ్ఞాతు
లెల్లరును బూర్ణకాము లై యీశ్వరాజ్ఞ
గొనుచు వసియింత్రు సంతసమున రహించి, 299

ఉ. యాదవు లెల్లఱుం బరమహర్షముతోఁ గులవర్ధనుండు దా
మోదుల నెల్లఱుఁ బిలువ నంపెను గోరి బహూకరించి మ
ర్యాద లొనర్చె నితఁడు దయామతి మానవరూపధారి యౌ
శ్రీధరుఁ డటంచు నెంచి తమిఁ జెంది ముకుందునిఁ గొల్తు రందఱున్

వ. పదఁపడిఁ గృష్ణమూర్తి బలభద్రునితోఁ జనిసంచుఁ గౌఁగిటం
బొదివి నమస్కరించి లలి పొంగుచు వారిజేలంగునట్లు స
మ్మోదవచనంబుల న్వలికి ముచ్చట లచ్చట లెల్లఁ దీర్చి చే
యఁ దగిన సకలకార్యవిషయంబులం బెట్టి నిసంతతధీయుతుఁడై 301

మ. జనకా యుష్మదనుజ్ఞ గోరెదను దుస్సాధంబు లౌకార్యముల్
పొనరింపం బని యుండు సీదు నవి సంపూర్ణంబు గావించినం
తనె బృందావనభూమిఁ జేరెద యశోదామాత నాకై
యనుతాపంబున నుండునేమొ దయతో నాతల్లి జూపింపుఁడీ 302

గీ. ఆత్మకన్నను నాత్మజులందుఁ బ్రేమ
మధిక మై కన్నవారు ప్రాణాధికముగఁ
బెనుచుచుందురు తనయులఁ గనుక వారు
దైవసములు సుగుణబాంధవులు సూవె. 303

గీ. తాము పోషింపఁగలసమర్థతలు లేని
బాంధవులు తెచ్చి యిచ్చినబాలు నెవరు
పెంచి పెద్దఁ జేతురో వారె యెంచఁదగిన
తల్లిదండ్రులు వారికి ధర్మమూర్తి! 304

మ. పరమోదారులు మీరు దంపతులు పాపాభీలుఁడౌ [illegible]
నరుకోపంబుఁ దలంచి కా దనక సంభావించి [illegible]
కరమం బెంచిన నన్నుఁ గన్నసుతుగా గారాబ మేపార హృ
త్సరసీజమ్ముల దాఁచి ప్రోచితిరి వాత్సల్యాంబు [illegible] 305

గీ. కన్నతల్లి దేవకిమాత యున్నవిధులఁ
దనువు పోషించినది యశోదాసవిత్రి
తండ్రి వసుదేవుఁ డన్నిటఁ దగినయట్టి
నీవు గురుఁడవు తండ్రివి నిక్కువముగ. 306

గీ. దేవకీనందనుం డని తెలియఁబడుచుఁ
బడసెదను యశోదావత్సుఁ డనుకీర్తి
నందకులదీప మన యదునాథుఁ డనఁగ
నిలుతెలుంగుల గుర్తింత్రు ధరణి జనులు. 307

గీ. మమ్ముఁ గనకున్న నరసిముసమ్ము లేపి
యూర్వలేనిమాయయున్నను నోర్పుఁ జెప్పి
యందఱీసి నడిగితి మని మందలోని
వారి కెల్ల వచింపు డీ మీరు కరుణ. 308

చ. అన విని నవ్వి నందుఁడు మహాపురుషా పదునాల్గులోకముల్
ఘనముగ బొజ్జ నిల్పుకొను కర్తవు భర్తవు హర్త వీవు ని
న్నెనుప నెవారికో యొకసి పెంపు నొకర్తువు గాని యేఁ బ్రమో
జనము దలంపఁబోవు గుణసాగరుఁ డీవు హరీ మహాప్రభూ! 309

ఉ. శ్రీరమణీమనోరమణ జీవుల కాశ్రయ మైననీదయా
పూరము లేనిభూతములు పుట్టుట చచ్చుట గాని యెన్నఁడుం
బారముఁ జేరనేరవు కృపాపరిపూర్ణుఁడ వీవు సర్వము
న్నిటికి నాదిభూతమవు నీరజనాభ యొసంగ నేర్తువే. 310

వ. అని నందుండు నుతించిన సానందుండై వసుదేవనందనుండు. 311

గీ. ఉచితభూషణవస్త్రాదు లొసఁగి పాలు
పితుకుటకుఁ గంచుపాత్రలుఁ బ్రేమ నొసఁగి
వ్రజనివాసులఁ బూజించి వారితోడ
నందు ననిపించె బృందావనంబుఁ జేర. 312

గీ. నందుఁ డానందుఁ డయ్యును నందనునెడఁ
గల్గియున్న వ్యామోహముకతనఁ జిత్త
విహ్వలుం డయి కన్నీరు వెడల దుఃఖ
పడుచు విడలేక విడలేక విడిచి చనియె. 313

వ. తదనంతరంబ 314

గీ. కృష్ణుఁ డుద్భవించినవేళ హృదయమందు
దత్త మొనరించియున్న గోతతిని దెచ్చి
వత్సములఁ గూడఁ గైసేసి బ్రాహ్మణోత్త
ముల కొసంగెను వసుదేవ భూపుఁ డపుడు. 315

గీ. ఉపనయనమహోత్సవముల నొప్పఁ జేసెఁ
జెలఁగి వసుదేవుఁ డాత్మపుత్రులకు ధర్మ
శాస్త్రవిధుల బ్రహ్మోపదేశము నొసఁగె
కులగురుం డగు గర్గాచార్యుఁ డెలమి గదుర. 316

గీ. ఇట్టు లుపవీతు లై బాలు రతులవిధుల
బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు సాంప్రతము కాగ
దగ ననుష్ఠించి మానవధర్మములను
నెఱపెదరు రామకృష్ణు లిర్వురును వెలఁగి. 317

— సాందీపమునికడ రామకృష్ణులు విద్యలభ్యసించుట —

గీ. గురుకులావాస మొనరింపఁ గోరి వార
లాసియం దవంతీపురవాసి యైన
విమల, సాందీపగురుని యాశ్రమముఁ జేరి
రామకృష్ణులంతేవాసు లై ముదమున. 318

చ. గురుచరణారవిందములఁ గొల్చి యనారతభక్తియుక్తులై
యరువదినాల్గువిద్యలను, నర్వదినాల్గుదినంబులందు నం
గఱచిరి రామకృష్ణు, లతిగౌరవభావముఁ బేర్మి సద్గురుం
డెఱుఁగ నొకొక్కతేప వచియించిన మాత్రముచే నెఱుంగుచున్.

క. గురుశుశ్రూష నొనర్చెడు
పరమాదర్శమును జూపఁ బరిపరివిధులం
గురు సాందీపుని సేవిం
చిరి భక్తిని రామకృష్ణ చిద్రూపు లిలన్. 320

సీసమాలిక. గానశాస్త్రము వాద్యకలవిద్యనృత్య మా
లేఖ్యంబునుం జిత్రలేఖనంబు
బుష్పాస్తరణ మణిభూమికాకర్మలు
నుదకవాద్యంబులు నుదకఘాత
ఘనవిశేషకభేద్యమును దండులప్రస
వ బలికారమ్ము విద్వత్ప్రసక్తి
రదనవస్త్రాద్యంగరాగము మాల్యగ్ర
దనవికల్పమును జిత్రకృతియోగ
మును శేఖరాపీడమును యోజనమును నై
పథ్యయోగము కర్ణపత్రరక్తి
భూషణయోజనమ్ము సుగంధయుక్తియు

తృతీయాశ్వాసము

హస్తలాఘవవిద్య యైంద్రజాల
మొగి కామమార్గప్రయుక్తియుఁ జిత్రశా
కాపూపభక్ష్యవికారవిద్య
పానకాసవరాగ భవ్యయోజనముసూ
చీకర్మ సూత్రవిచిత్రకేళి
పుస్తకవాచకమును బ్రహేళిక బ్రతి
మాలయు వాదక మహితవిద్య
నాటకాఖ్యాయిక నవయోగమునుసమ
స్యాపూరణము తక్షశాస్త్రవిధియుఁ
బట్టికావేత్రసుబాణవికల్పము
తత్క్షణక్రియ 'వాస్తుతత్త్వకర్మ
రూప్యరత్నపరీక్ష సూధమహాధాతువా
దము మణిరాగశోధనసువిద్య
యాకరజ్ఞానవిద్యయు ద్రుమాయుర్వేద
గరిమయు శుకశారికాప్రలాప
గోష్ఠియు మేషకుక్కుటలావుకరణపి
శైయు కేశమార్జనదీధితియును
చతుర ష్టికాభ్యాసము మ్లేచ్ఛిత
భ్రమ దేశభాషల పాండితియును
బుష్పశకటికసంపూర్ణ విజ్ఞానము
యంత్రధారణ మాతృకాదివిధులు
మానసీమాతృకామహితవిద్యయు నభి
ధానకోశమును ఛందఃప్రసక్తి
చలితయోగము క్రియాసాధనాకల్పము
వస్తుగోపనవిధి వైదుషియును
ద్యూతవిశేషవిఖ్యాతి బాలక్రీడ
యాకర్షణక్రీడలందు నేర్పు
వైనాయకీవిద్య వైజయకీవిద్య
వైహారికకళావైభవంబు

తే. నరువదియునాల్గు విద్యలయందుఁ గల్గు
మర్మముల నెల్ల నేర్చిరి మహాత్మవిధుల
గురుఁడు సాందీపమహాసు సత్కరుణవలన
రామకృష్ణు లలౌకికప్రజ్ఞు లగుచు.

1. గానశాస్త్రము—సంగీతవిద్య
2. వాద్యము—జంత్రవాద్యములు పలికించుట
3. నృత్తము—భరతనాట్యము
4. ఆలేఖ్యము—వ్రాయుంట్టిపెప్ప
5. పుష్పాస్తరణము—పూలచేత, బజ్జపులు సింహాసనములు, సభలు మొదలగునవి యలంకరించుట
6. చిత్రలేఖనము—చిత్తరువులువ్రాయుట
7. మణిభూమికాకర్మ – మణులచేతగాని, అలంకారవస్తువులచేగాని, అలంకారములు చేయుట
8. ఉదకవాద్యము—నీటియందువాద్యములు మ్రోయించుట
9. ఉదకఘాతి—నీటియందీదుట, నీళ్ళనుకొట్టి దాంకించుచ్చు [illegible] చేయుట
10. విశేషకచ్ఛేద్యము—బొట్టుపెట్టుట, ఆకర్షించుట
11. తండులప్రసవబలివికారము—బియ్యమో, పుష్పములోవీనిచేత, చిత్తరువులు వేయుట
12. రదనవస్త్రాద్యంగరాగము—దంతములకు వస్త్రములకు రంగులు వేయుట.
13. మాల్యగ్రథనవికల్పము—పూలదండలచేత పల్లకీలు చిలుకలు సింహాసనములు మున్నగునవి కట్టుట
14. చిత్రకృతియోగము—చింతలను జేయుట
15. శేఖరాపీడయోజనము—కిరీటములు, [illegible] మొదలగునవి కట్టుట
16. నైపథ్యయోగము—వేషములను వేయుట
17. కర్ణపత్రరక్తి—కర్ణాభరణములమర్చుట
18. శయనరచనము—పాన్పులను వేయుట
19. భూషణయోజనము—జరీ మొదలగువానితో నాభరణములు చేయుట

20. సుగంధయుక్తి–పరిమళవస్తువులనుచేర్చునట్టి నేర్పు
21. హస్తలాఘవము–చేతియందువస్తువులను దాచుట
22. ఐంద్రజాలము–మంత్రతంత్రవిద్య
23. కౌచుమారయుక్తి–వెండ్రుకలను మొలిపించుట
24. చిత్రశాకాపూపభక్ష్యవికారము–కూరలు పిండివంటలు రుచివంతముగా దయారుచేయుట
25. పానకాసవరాగము – పానకములు మద్యములు మున్నగునవి తయారుచేయువిద్య
26. సూచీకర్మ–కుట్టుపనులుచేయుట
27. సూత్రవిచిత్రకేళి–దారముతో అల్లుటమొదలగుపనులు
28. పుస్తకవాచకము–పుస్తకములుచదువుట
29. ప్రహేళిక–కట్టుకథలనుజెప్పుట
30. ప్రతిమాల–ప్రతివాక్యములనుజెప్పునేర్పు
31. వాచకసుహితవిద్య–అపశబ్దములురాకుండచదివెడునేర్పు
32. నాటకాఖ్యాయకదర్శనయోగము – నాటకములయందు వేషములు వేసి యభినయించుట
33. సమస్యాపూరణము–సమస్యలను పూర్తిచేయుట
34. తర్కశాస్త్రనిధి–వాదించుటయందు తర్కశాస్త్రపాండిత్యము
35. పట్టికావేత్రబాణవికల్పము – పలకలుబెత్తములు బాణములు మొదలగునవి చేయుట
36. తక్షణక్రియ–వడ్రంగముఁ జేయుట
37. వాస్తుతత్త్వకర్మ–గృహవాస్తు, మొదలైనవి తెలియుట
38. రూప్యరత్నపరీక్ష–నాణెములు రత్నములు మొదలయినవి పరీక్షించుజ్ఞానము
39. ధాతువాదము–గనులనుండి వెండిబంగారు మొదలైనవి కనిపెట్టుట వానిని శుభ్రముచేయించుట మొదలైనవానియందునేర్పు
40. మణిరాగశోధనవిద్య–మణులను పరీక్షించుట, మెఱుఁగుఁబెట్టుట మొదలగునవి
41. ఆకరజ్ఞానవిద్య–గనులనుకనిపెట్టెడువిద్య

పోతి వారాశిలో వానిపోల కువ గవి
తెచ్చి గురుదక్షిణగ నిండు ధీరులార! 325

ఉ. వీరకుమారులార పృథివీభరముక్ హరియింప మానవా
కారము నందియున్న గుణగణ్యులు నన్ను ననుగ్రహింపఁగాఁ
గోరి గురుత్వ మిచ్చితిరి; కొందలమందెడుచిత్తవృత్తిరిం
దీరుప నెంచరే తనయుఁ దెచ్చి యొసంగి యనుగ్రహింపరే! 326

గీ. మీరు సర్వసమర్థులు మీరు దక్ష-
శిష్టజనకార్య మొనరింప నేరితరము?
కాన నర్థించుచున్నాను గనికరమునఁ
బుత్రభిక్షఁ బెట్టుఁడి వీరమూర్తులార! 327

చ. అనవుడు సద్గురూత్తము తదాశయుఁ దీర్చుట లెస్స యంచు నె
మ్మనమున నెంచి సత్వరమె మాధవుఁ డంబుధిఁ జేరఁ దత్తటం
బున నసియించియుండిన సముద్రుఁ డెఱింగి మనుష్యరూపుఁడై
వనజదళాక్షుసన్నిధికి వచ్చి వినమ్రుఁడు నౌచు నిట్లనున్ 328

మ. అనఘా తావకదివ్యపాదరజవిన్యాసంబుచే నేను గా
వనుఁడైతిన్ మిముఁ గంటి నావలన సేవాధర్మ మెద్దానిఁ గై
కొన వాంఛించెద రీయ తెల్పుఁ డనఁగా గోవిందుఁ డాచార్యత్రో
వనె సాందీపకుమారుఁ డిందుఁ గలఁడే సంభోధి రప్పింపుమా! 329

గీ. మును దరంగహాసములతో ముంచినాన్న
ఘనుని సాందీపసద్గురుతనయు నీవు
హాని గురుదక్షిణగ నీయవలయు మేము
వేగఁ గొనితెమ్మిచట నున్న వెదకి యతని. 330

గీ. అన సముద్రుఁడు గీతాత్రి యార్యమిత్ర
యిందు నాతప్పు లేదు నే నెఱుఁగ నొకటి?
పంచజనుఁ డనురాక్షసప్రభు వొకండు
గురుతనూజుని హరియించెఁ గుజనుఁ డతఁడు. 331

ఉ. ఆతఁ డజేయుఁ డై జలమునందు వసించును మత్స్యరూపియై
నాతరహానె వానిఁ బ్రధనంబున నోర్చి జయింప వానిపొ
పోతర మార్చి నీవ కొనిపొమ్ము గురూత్తమపుత్రు నన్న సం
ప్రీతిని గృష్ణదేవుఁడు గభీరజలమ్ములఁ జొచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 332

గీ. శంఖముల నీనుమత్స్యమై జలధియందు
నెలవుఁ గనుపంచజనదైత్యు నిలువరించి
గర్భముం జించి గురుపుత్రుఁ గనక యందు
నెలయు శంఖము గొని నీరు వెడలి వచ్చె. 333

గీ. అంత బలరామునిం గూడి హరి రథంబు
నెక్కి సంయమనీ పుర మేఁగి యందు
శంఖ మొత్తిన విని యమసార్వభౌముఁ
డెదురుగా వచ్చి పూజింపఁ గృష్ణుఁ డనియె. 334

వ. నాగురుండగు సాందీపమహర్షి నందనుం డకాలమృత్యుం బొందె నాతని
మాకై నీలోకంబునుండి విముక్తుం జేసి భూమికిం బనుపవలయు నన
నతం డట్లసేసె. 335

ఉ. అంతట రామకృష్ణులు మహాజవమంది రథంబు నెక్కి య
య్యంతకువీడుకొలుపఁ బ్రయాణ మొనర్చియు రాజమందిర
ప్రాంతముఁ జేరి తేరు డిగి బాలకు నర్పణఁ జేసి ప్రముఖ్యమన్
స్వాంతన వాక్యము ల్పలికి సమ్మతి నొంది యనంతరంబునన్. 336

గీ. మీరు కోరినరీతిఁ గుమారుఁ దెచ్చి
కూర్చియున్నాము గురువరా కోరఁదగిం
కింక నేవాంఛితార్థములేని యున్నఁ
బలుకుఁడీ యన్న సాందీపుఁ డెలమి గనుర. 337

గీ. నాయనా జగద్గురు లీరు నాయదృష్ట
వశమునన్ శిష్యులైతిరి వాంఛ దీరె
నట్టి నా కెందుఁ గొదువ యూ నమరపూజ్యు
లైనమీకుం గుశలం బంటి రదయుచాలు. 338

చ. చనుఁ డిఁక మీగృహంబులకు సత్పురుషోత్తములార ! మీయశం
బనయము లోకమందు నజరామరమై వెలుఁగొందుచుండు వ
చ్చినగురుపుత్త్రుఁ దెచ్చినయజేయపరాక్రమనంతు లందు దీ
వెన లిడి రామకృష్ణులను వేఁ బనిచెం గురుఁ డుల్లసిల్లుచున్. 339

క. హరిహరవిధిముఖసంజ్ఞా
పరిభాసితకీర్తి నిగమభాషితతేజ
స్ఫురితనిజమూర్తి మునిహృ
త్సరసీరుహవర్తి దైత్యజనసమవర్తీ ! 340

వ. ఇది శ్రీసుబ్రహ్మణ్యేశ్వరకృపాకలిత కవితావిధేయ, వాడేలవంశసుధా
పయోనిధి కలానిధిగేయ, వేంకటశేషగిరిరాయ నామధేయ ప్రణీ
తంబైన శ్రీకృష్ణాభ్యుదయ మహాకావ్యంబునఁ దృతీయాశ్వాసము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

ఓమ్

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీమత్స్య కచ్ఛప కిటి
స్వామి నృహరి వామన భృగు భాను యమ శ్రీ
రామ తథాగత కల్క్యా
ఖ్యామహితదశావతార యఖిలాధారా! 1

క. అవధారు జగన్నాయక
నవరసభరితంబు నందనందనుకథ న
ట్లవనీసురపుత్రుని మృతు
ని వెండి బ్రదికించి శౌరి నిఖిలస్తుతుఁ డై. 2

చ. చని మధురాపురంబున భృశమ్మును బాంధవమిత్రగోష్ఠి నిం
పెనయఁగ నుండి సజ్జనుల నేలుచు దుర్జనులన్ హరించుచున్
ఘనత సురేంద్రవైభవమునన్ విలసిల్లుచు నొక్కనాఁడు బృం
దను దనుఁ గోరియుండు వ్రజతన్వుల నెంచి కృపాప్రపూర్ణుఁ డై 3

—* శ్రీకృష్ణుఁడుద్ధవుని బృందావనంబునకుఁ బంపుట *—

శా. భీతిం గంసుఁడు కామతాపమున గోపీలోకమున్ నిత్యముం
జేతోవీధి ననున్ స్మరించి యితరస్నేహంబులం బాసి రే
రీతిం బట్టిన గమ్య మొక్కటయి యర్థిం గూర్పదే మోద మి
ప్డీతాత్పర్యముచేత గోపికలు నా కిం పౌదు రాత్మీయ లై. 4

శా. ఆపూఁబోఁడులచిత్తతాపమును బాయంజేసి జ్ఞానంబుసం
దీపింప న్విషయాతిదూర మగుతృప్తిన్ బ్రహ్మనిష్ఠంబుగా
నేపారం బొనరింపఁగా వలయు ని ప్డెవ్వార లం దేఁగి సం
తాపంబుం బెడఁబాపి వారలకుఁ జిత్తస్వాస్థ్యముం గూర్తురో 5

వ. అని విచారించుచుండునెడ 6

మ. మథురాపట్టణమందుఁ బూజ్యుఁడును సమ్మాన్యుండు సద్బుద్ధియుం
బుధవర్యుం డగునుద్ధవుం డనుమహాపుణ్యుండు శ్రీకృష్ణునం
దధికప్రేమయు భక్తియుం గలిగి నిత్యానందుఁ డై సర్వకా
ర్యధురీణుం డయి యొప్పుచుండు విమలవ్యాపారపారీణుఁ డై. 7

గీ. వృష్ణివంశప్రవరుఁడు శ్రీకృష్ణునంత
రంగమిత్రుఁ డుద్ధవుఁ డౌట మంగళాంగుఁ
డతనిఁ బిలిపించి కడురహస్యముగ నిట్లు
పలికె నుడుల సుధారసం బొలుకునటుల. 8

మ. అనఘా గోకులభూమి కీ వరిగి నిత్యానందుఁ డౌ నందునిం
దనయుంగా ననుఁ బ్రేముడించెడు యశోదామాతనుం గాంచి వం
దనముల్ సెప్పుచు సేమముం దెలిపి సందర్భానుసారంబుగాఁ
గని గోపితతి నాదు క్షేమమును వక్కాణింపుమీ మిత్రుఁడా! 9

మ. నను గోపాంగన లెల్ల నమ్మికొని ఖిన్నస్వాంతలై యుంద్రు భో
జనపానాంబరభూషణాధికములన్ స్రక్చందనాగ్రప్రయో
జనముల్ వాసి కృశించి రేఁబవలు నాఛాయ ల్విలోకించుచున్
గనఁబో రన్యము వారి నీవు గని చక్కం దెల్పుమీ నానుడుల్. 10

గీ. నానిమిత్త మై యెవ్వారు నశ్వరంపు
నైహికసుఖంబుల న్విడి యాశ్రయింతు
రట్టివారిని గనుపాపలట్లు లహర
హంబుఁ బోషించుచుంట నాయాశయంబు. 11

గీ. కాన నింతగఁ జెప్పుచున్నాను మిత్ర
మా సతీమణు లెల్లరు నట్టివారె
నీవు సత్వరమే పోయి నేను వత్తు
ననుచు నూఱార్పవలయు మానినుల నెల్ల. 12

మ. త్వరలో వచ్చెద నంచుఁ జెప్పిన నుడు ల్పాటించి నాకోసమై
తరుణు ల్వేయివిధాలఁ జూచెదరు చింతామగ్నలై యొప్పుచుం
గురు గోపాలురుఁ దల్లిదండ్రులును వృద్ధుల్ బాలురుం గూడ నా
కౌఙ్కై కొందలచుండుచుం డెదరు చీకం దెప్పవా యుద్ధవా! 13

మ. అనినంత న్వాని యుద్ధవుండు పయనంబై స్యందనం బెక్కి చ
య్యన బృందావనభూమిఁ జేరఁ జనె సాయంకాల మానంతకుం
గని నందుండు ప్రహృష్టచిత్తమున నక్కల్యాణగోపాలుఁడౌ
తను గైదండ నొసంగి తోడుకొని సత్కారంబు గావించినన్. 14

వ॥ ఉద్ధవుండును సంప్రీతుండై హరిసందేశంబు నందయశోదలకుం దెలి
యం బలికిన యనంతరంబ గోపకామినుల కెఱింగించు వాఁడై
చనియొక్కచోఁ గృష్ణలీలాసంస్మరణ పారవశ్యలైన యుత్తన్వులం
గదిసిన వారును. 15

మ. స్మితవక్త్రస్ హరివేషభూషణుని రాజీవాక్షు దర్శించి యీ
చతురుం డెవ్వఁడొ మూఁడుమూర్తులను గృష్ణబ్రహ్మముం బోలెడున్
హితుఁడేమో యతఁ డంప నిచ్చటికిఁ దా నేతెంచెనో యంచు శ్రీ
మతు లెల్లం దలపోసి కృష్ణవిభు సంభావించి యుత్కంఠలై. 16

మ. పరసింహాసనమందు మోహనకళాపరిధ్ణు వో కృష్ణుసుం
దరుఁబోలెం గనుపించు సుందరునిఁ బ్రత్యక్షంబుగాఁ గామినుల్
వరహాసాంచిత దృక్కులం గవి కృపాధారేయుఁ డై శ్రీరమా
వరుఁ డంపించినవానిఁగాఁ దెలిసి గోప్యాదరంబుగా నందఱున్. 17

మ. నిను శ్రీకృష్ణునిమిత్రుఁగాఁ దలఁతు మా నీరేజపత్రాక్షుఁ డం
పిన సందేశము దల్లిదండ్రులకు విన్పింపం బ్రమోదంబు గా
ర్పను విచ్చేసితి వంతెగాక హరి కీపాపిష్ఠగోష్ఠంబులోఁ
బని యే మున్నది బంధు లెవ్వరిట సంభావించి మాటాడఁగన్.

గీ. పరమతత్త్వవేత్తల కైన బాంధనంబు
విడువరానిది యిరువుర నొడఁ గలిగెను
మైత్రి పని దీరువఱకె నెమ్మది గహించుఁ
బిదప నేకోశమునఁ గూడ నొదలఁబోదు. 19

చ. తరుణులయందుఁ బూరుషులు దాల్చుప్రేమరసానుబంధ మ
క్కఱ నెఱవేరునంతకుఁ గ్రమ్మి వాడినపూలదండగా
దొఱఁగిసి బొఱవై వెడరు తమ్ముఁ జూచుచుఁ దేనె లాసఁగా
విరులను జేరుతుమ్మెదలనేపట్టమె మగజాతి ప్రేమమా. 20

సీ. చదువు లన్నియు నేర్చి సద్గురూత్తము వీడి
చెప్పక మఱుఁగగు శిష్యునట్లు
దక్షిణాదులు గొన్నతదుపరి యజమానిఁ
దెగనాడిబోవు ఋత్విజునిఁ బోలె
ఫలరసమ్ములు గ్రోలి భ్రమ దీరి వట్టిదౌ
చెట్టును విడి పోవు పిట్టలట్లు
నాకంతముగ మెక్కి యజమాని సెలవుఁ గై
కొన కేఁగునభ్యాగతుని తెఱఁగున

తే.గీ. గాపురం బున్నగహనము గాలిపోనఁ
బఱుఁగువాఁడెఁడు వనమృగపంక్తిరీతి
వలపు చివురించునందాఁక వాంఛ సేసి
మఱచు రవ్వాలఁ బ్రియురాండ్రమాట మగలు. 21

మ. ఇది నా ప్రాప్తము చేరఁదీయఁ దగు ప్రాణేశుండె నాకోర్కెముఁ జెం
ది దురాలోకవిధానముం గనెఁ జతుర్దీచంద్రబింబంబులై
వతనంబు లనుపించు నాతనికి నాపై జ్ఞాపకం బైన ను
న్నదొ లేదో యదియుం మహూహ్యమకటా న్యాయంబెయిట్లుండఁగన్

—* భ్రమరగీతలు *—

వ. ఇట్లు వల్కియుఁ దాపం బుపశమింప నెఱుంగని యమ్మెఱుంగుఁ
బోఁడులాదు. 23

గీ. తరుణి యొర్తుకయంత నుద్ధవునిఁ గాంచి
భర్తయంపిన దూతికా భ్రమర మనుచు
భ్రమపడి విలోలహృదయ యై పలుకఁదొడఁగుఁ
జేత మెల్లెట్లు నచ్చు నాకితిఁ జెలఁగి. 24

సీ. భృంగమా ఝుంకారసంగీత మేలనే
శృంగారకృష్ణు నెఱుంగలేను
చిరకాలమనుభవించినహారి మమ్ముల
మఱచేఁ గాని విరాళి మఱవ మేము

పానియాధిక్యము వలచి పైఁబడుక్రొత్త
పొలఁతుల సన్నిధిం బొగడఁ బొమ్మ
విన్నంతనే వారు మిన్నంటి నిన్నుఁబో
మన్నించెదరు మంచి మధు పాసంగి

తే. గీ. నిన్నుఁ బోలినవాఁడె యా వెన్నదొంగ
మధుమరందముఁ ద్రావి మైమఱతు వీవు
మఱతు రిర్వురుఁ బని తీరి మన్ననలను
చెలులఁ గఱఁగించి తనిసి వంచించు నతఁడు. 25

సీ. చంచరీకమ! మమ్ము వంచించి పోయిన
కుంచితాలకునిఁ బిల్పించరాదొ
ఝుంకారరవముచే హుంకరించెద వేమి
మంకెన పూలమా యంకిలిగొన
ఏ నేర్పు గురునకే మా నేర్పుఁ జూపిన
జాణల మేము గీర్వాణమేల
కొంటెకృష్ణున కీవు కుంటెనగాఁడవై
యుంటి నన్నపరాకుఁ గొంటివేమొ

తే. పగలు పనిలేదు మగువల రగులఁ జేయు
తళుకుబెళుకులు విని మరు ల్తాళలేము
గురునితోఁగూడి వచ్చి మా గుఱుతు గనుము
కానిచో బాఱిపొమ్ము మీ వానికడకు. 26

ఆ వె: మోహజనక మైన మోవిపానక మిచ్చి
మమ్ము విడిచి పోయె మాధవుండు
వాని బూటకంపు వలపు ముచ్చట విని
మోసపోయి యేట మునిఁగినాము. 27

క. మొరమెచ్చు వాక్యములచే
సిరియును మది మఱఁగి వాని సేవించునఁటే
పరమాత్ముఁ డనెద రాతని
సురలు సదా భోగకలనఁ జొక్కి యరయమిన్. 28

గీ. మొలకనవ్వులపూలలో మొనయుతేనె
కనుబొమల నాటకమునందు గలబడాయు
మూడులోకమ్ములను గూడ ముంచివేయు
వయసుగత్తెలస్థితి వేఱె పలుకనేల. 29

ఆ. వె. సొగసుగత్తెలైన సుందరులెల్లరు
పొందఁదగినవాడె పురుషవరుఁడు
కాన నమ్మి కొలువఁగాఁ జెల్లఁ డతడు మ
న్నించునట్లు లుండి ముంచుఁ దుదకు. 30

గీ. ఆతఁ డుత్తమశ్లోకుఁ డటంద్రు బుధులు
పరమ కరుణామయుఁ డటంద్రు భాగవతులు.
దీనపరిపాలకునిగ గుర్తింత్రు మునులు
సత్యమేయైన నిట్లు మోసంబు తగునె? 31

ఉ. తల్లులఁ దండ్రులన్ మగలఁ దక్కినబంధుల నేస్తకాండ్ర ను
మెల్లరఁ బాసి కృష్ణవిభునే మది నిల్పి పతివ్రతావిధుల్
చెల్లఁగవచ్చి నమ్మికొని సేవలొనర్చుచు నుండ నయ్యవో
చల్లగ వీడి యొచ్చటికొ జారె నిఁ కేమనవచ్చు నాథునిన్ 32

సీ. మృగయుఁడై వేటాడు మృగమట్లు వాలినిఁ
జెట్టుమాటునడాఁగి చెండివైచె
భార్యావిధేయుఁడై వలచివచ్చిన చుప్ప
నాఁతిరూపముఁ బాపి నవ్వఁజేసె
బలిభుక్కుగా వచ్చి బలిచక్రవర్తి దా
నముఁ గొని వాని కల్పము వలంచె
కర్షకుఁడై రాజకంఠీరవుల నెల్లఁ
పరశుధారల తలల్ తఱిగి వేసె

తే. నమ్మికొని ప్రాణమానధనమ్ము లతని
కంకితముఁ జేసియున్నమ మ్మందఱవిడి
పాఱిపోయెను గపట గోపాలుఁ డతఁడు
చాలుఁ జాలయ్యె యాతని సఖ్యమింక. 33

ఉ. ఎన్నివిధాల మమ్ము నలయించుచునున్న నదేమిచిత్రమో!
వెన్నునియందు లగ్నమగు వెఱ్ఱిమనస్సులు మాఱ వెందుకో?
కన్నెడసేయువానియెడ గాఁగనమేమిటో వానిరాకకై
తెన్నులుసూచుచుందు మతిదీనత గాంతుము కానకుండినన్. 34

శా. ఏదో యూరటఁగోరి పల్కెదముకానీ వానిపైనున్న మా
యాదర్శప్రణయంబు మార్మ్రోగము కాదయ్యా విలోకింపకే
వాదాలేల విరాళిఁదాళి బ్రదుకుల్భావింప లేమయ్యయో!
శ్రీశున్ మాకడనిల్పుమయ్య వినతుల్చేకొమ్మయా! పుణ్యుఁడా! 35

మ. హరిపుణ్యైకకథాసుధారసము కర్ణాప్యాయనంబౌచు శ్రీ
కరులేమానులు ముక్తసంగులయి రాగద్వేషము ల్దీరిపో
దురు సంసారభరంబుదీరి సుఖసంతోషంబులంగాంతు ర
ట్టిరమానాయకు గొల్చుమే మతనికౌటిల్యంబు గుర్తింపమే? 36

ఉ. ఆమహనీయరూపము నహర్నిశముల్ మదినెంచి సంతత
ప్రేమమయప్రసూనములఁ బెంపుగ నింపనమర్చి సర్వదా
నేమముతోడ గొల్చెదము నీరజనాభుని నట్టివానిపైఁ
గామముతీరునా వెగటుగల్గున యగ్గి యతండు వాసినన్. 37

ఆ. వె. మోహజనకమైన ముద్దుగోపాలుని
మాటనమ్మి యిట్టిపాటు లొదవె
వేటఁగానిమాట విని వానివలఁజిక్కి
నాడులేళ్లమైతి మందఱమును. 38

చ. అతనినఖక్షతక్రియలు నాతనితేనెరసాలపట్టులున్
భ్రాంతిగఁదీర్చు బూటకపుమన్నన లాచిరునవ్వువెన్నెలల్
వితతవిలాససంభరితలీలలు లాలన లన్నివాగురా
ప్రతతిగ మమ్ముఁ బట్టినవి వానిని వీడఁగలేము పూజ్యుడా! 39

ఉ. ఐనను మమ్ము మాధవుని నంకె నొనర్పఁదలంతు వన్న శ్రీ
రాణి సతంబు నాతనియురస్థలి నంటివసించియుండు మా
కౌనె సపత్నితోడ విభునధ్యవసాయము దీరఁ దీర్ప నే
లా! నను బాటులిట్లు? కమలాయతపత్రవిశాలలోచనా! 40

చ. అతఁ డనుపంగవచ్చితివి యన్ని యెఱింగితి వింకఁబొమ్ము మా
గతులిఁకమావి నీపనుపుఁ గార్యముఁ దీరెనుగానఁ బోయి స
మ్మతమగువాంఛితం బడిగి మక్కువదీరుము భృంగరాజమా!
పతియె విడాకులిచ్చునెడ బాపము నీవొనరింప నేదియా? 41

ఉ. నందకుమారుఁడన్ ప్రచురనామము గల్గిననాఁటిమాటలే
విందుమె వృష్టివంశవీరవిలాసము లోజనెంతుమో!
మందుఁడు గొల్లబోయనికి మాధురుఁడాతని కేటిసాటి యా
చందమె మాఱియుండనగు శౌరి యదుప్రవరుండు గావునన్. 42

ఉ. ఎన్నఁడునైన మమ్ము మదినెంచునె? మాయనురాగవృత్తముల్
కొన్నయినం దలంచి మదిఁగోరునె? పెంచినతల్లిదండ్రులన్
మన్ననఁజేయునా? సఖులమా చెదియేని తలంచునా పనే
మున్నదిలే మహాత్ముఁ డెటనున్న నదేగద స్వర్గమయ్యెడున్ 43

మ. ఇఁక నీజన్మములందు మాకనులతో నీక్షింపమా ప్రాణనా
యకు శ్రీకృష్ణకిశోరగోపు నకటా యక్రూరుఁడన్పేరుతో
నొకదుర్మార్గుఁడు వచ్చి క్రూరుఁడయి దుర్యోగంబుగావించి యి
చ్చకముల్వల్కి విరాళిఁగొల్లలిపె మచ్చల్మాపె మన్మందఱన్.

ఉ. నేఁటికి నీవువచ్చితివి నీకథ యెట్టిటుమారునో జగ
న్నాటక సూత్రధారునకు నచ్చినబంటవు నీవు వానికై
లాటలబూటకమ్ములకు లాస్యముదిద్ది తలంగిపోదువో
పోటరివౌచు మాయుబుసుఁ బుచ్చెదవో మము శౌరిఁ గూర్తువో

శా. ఏమైనన్ నిను నమ్మికొంటి మిపుడేమేకాని నీచిత్తమ
య్యా మాప్రాప్తము మంతదింతయె నిదెంతేనో మఱెమో సరే
యేమైనం దలవ్రాఁత తప్పదుకదా యీవేఁగి వెన్వెంట మా
స్వామిం దోడ్కొనిరమ్ము మానుదులు విస్పష్టంబుగాఁ జెప్పుమా.

ఉ. ఆతనిఁ గాంచకున్న క్షణమైన భరింపమటంచు రానిచో
గోతనో నూతనో గాలులు కోరియణంగెదరంచు నట్టిని
ఖ్యాతి జగంబులోన నజరామరమై నెలవందునంచు మా
చేతములెల్ల నాతనికె చెందెడుమంచు వచింపు మోయళీ. 47

—* ఉద్ధవుఁడు గోపికలకు శ్రీకృష్ణ సందేశము దెల్పుట *—

మ. అనువాక్యంబుల నాలకించి మఱియం దాశ్చర్యమై యద్దిరా
వనితారత్నము లిట్టులొప్పెదరొకో వ్యామోహమో భక్తియో
ప్రణయంబో విషయం బదేదయిన సారంబయ్యె జన్మంబు స
న్మ్యులైనం గొనలేనిదీక్షఁ గని యంతోదీన లైరంచునున్. 48

మ. సతతధ్యానతపోవ్రతాంచిత జపస్స్వాధ్యాయహోమక్రియా
ప్రతతిన్ సాధ్యముకానిభక్తి యిది మీభాగ్యంబునం బూర్వసం
చితపుణ్యంబున లభ్యమైనది కడున్ శ్రేయంబులం గూర్చు శ్రీ
పతికిం బ్రాణసమానలై మనెడుసత్ప్రాప్తంబు మీకయ్యెఁగన్. 49

ఉ. పూతచరిత్ర లీరు పరిపూర్ణుని పూర్ణకటాక్షవీక్షణ
ఖ్యాతమహాప్రసాదమును గాంచినవారు త్రిలోకవిస్తృత
ఖ్యాతి దలిర్ప శౌరి ప్రణయార్పితుఁ డన్ననిజంబుఁ జాటినా
రాతనివారు మీరు తగునా చెలులార కలంతఁజెందుటల్. 50

చ. హరి కరుణాస్వరూపుఁడు గుణాగుణశోధవివేక లెల్ల గు
ర్తెఱిగినవాఁడు జీవులకు నెవ్వరి కెవ్వరి కేవిధాన మె
త్తఱుణమునందుఁ గూర్పనగుఁ దత్క్రియలం బొనరించువాఁడు ని
ష్పరమగుకర్మసూత్రములు ద్రోసెడుధన్యుఁడు మాన్యుఁ డాతఁడౌ.

సీ. శ్రీపతివియోగమునఁజేసి చిత్తశాంతి
వీడి భక్త్యతిశయమున వేడబములఁ
బలెక్కదరుకాని నిజముగాఁ బ్రభునియెడల
మీయచంచలభక్తి విజ్ఞేయ మహహ. 52

గీ. మీసదుపదేశమున ధన్యుఁజేసినారు
నన్ను శ్రీకృష్ణసఖునిఁగా నెన్నినాని
భక్తునిఁగఁ దీర్చినారహో భామలార!
చీకటిం బాపి వెలుఁగునఁ జేర్చినారు. 53

క. ఓశుభవతులారా మీ
యాశయములు దీరఁ గృష్ణునాంతర్యసుసం
దేశము వినిపించెద నా
వేశము విడుఁ డింక మతివివేకము లొప్పన్. 54

గీ. కన నిలాగ్ని జలానిలాకాశభూత
పంచకము చరాచరజీవపంక్తియందు
నిమిడియుండెడుపోల్కి నే నెప్పుడాత్మ
రూపినై యుందు మీయందు రూఢముగను. 55

గీ. సర్వదా మీరు నేనును సన్నిహితుల
మేప్రయత్నములం బాయ మెన్నఁడేని
లేనిదాని నున్నట్లుగా మానసములఁ
గించవడి చూడకుఁడు భ్రాంతి ముంచు మిమ్ము. 56

ఉ. కావున నే వియోగ మది కల్గదు మీకును నాకుఁ గాంతలా
రా! వృథగాఁ దపింపకుఁడు ప్రాకృతమార్గము లెంచఁబోక స
ద్భావము నొంది చూచునెడ స్పష్టముగాఁ గనిపించుచుందు మీ
తో విహరించుచుందు పరితోషము గూర్చుచునుందు నెప్పుడున్. 57

గీ. ఆత్మ మాయానుభావమునంగి చంద్ర
చంద్రికాన్యాయమున విభాజ్యంబుగాక
మెలయుచుండెడు మాయాసమృద్ధతఁ గని
చేతు సృష్టిస్థితిలయము లాతతముగ. 58

గీ. తగఁ బృథివ్యాది పంచభూతములుఁ బదియు
నాలుగింద్రియములు త్రిగుణములు వీని
కెల్ల నాధారుఁడేనయి సృష్టివిధముఁ
జేయుచున్నాఁడ లీలావిశేషములను. 59

గీ. నిరుపమాద్వయ నిర్గుణ నిత్య సత్య
సచ్చిదానంద శుద్ధవిజ్ఞానమూర్తి
యయ్యు మాయాకృతంబులయందు విశ్వ
తైజసప్రాజ్ఞుఁడుగఁ దోఁచు ధరణియందు. 60

గీ. నిదుర వదలినపురుషులు మదిఁదలంచు
కల లబద్ధము లని చూడఁ గలిగినట్లు
దృశ్యజగతు లవశ్యము నశ్యమౌ న
టంచుఁ దెలియును విజ్ఞాని యహమికఁ దగ. 61

చ. మనసును సత్క్రమస్థితులనూర్ధ్వమునందుఁ జరింపఁజేసినన్
గనెదరు లోకనాయకునిఁ గన్నులపండువుగా విపర్యయం
బున ఫల మన్యథాత్వమగుఁ బూర్ణవికాసముఁ జెందునట్టిస
న్మననముఁ జేయుఁ డిందఱును మాధవుఁ డెందము విందుఁ జెందెడిన్.

క. వేదవిజ్ఞానము కర్మ
ప్రాదేశము నుగ్రతపము భక్తియు యోగ
ప్రాదుర్భావమహత్త్వము
నాదేశము లివ్వి నిగ్రహార్థములు సుఁడీ! 63

గీ. ఎన్ని త్రోవలఁ బ్రవహించుచున్నఁ గాని
నదులు చివరకు జలరాశిఁ బొదువునట్లు
పథము లేవైన జీవులు పడయుచుండు
ఘనమనోనిగ్రహమె ముక్తికారణంబు. 64

ఉ. మీకుఁ బ్రియుండ నైన నను మిక్కిలి మక్కువఁ జేతు రంచు నా
రాకను వేయికన్నులను రాత్రులహమ్ములుగాంతురంచుఁ బ
ర్యాకులభావము ల్గలిగి ప్రాప్తము దూఱెదరంచు వేద్యమే
నాకును గాని కాలవిధి నన్నిట నిన్నె వికల్పబుద్ధి చేన్. 65

ఉ. సంచను దేహమందలి వ్రణంబును బుచ్చి నిషాదవస్తువుల్
చిందుచుఁ గట్టుగట్టి సరి చేయఁదలంచెడి తండ్రిపోలె నం
జెందఁదలంచు భక్తతతిచిత్తముల గదలించి వానివిం
బొందినదుష్టవస్తువులఁ బుచ్చుట నావిధి కాన నిట్లగున్. 66

క. ప్రేయుఁ డెంతదూర ముండినఁ
బ్రియ మంతగ వృద్ధిఁ జెందుఁ బ్రేయసులారా!
దయ యొక్కటియే యిర్వురఁ
బ్రియలౌల్యముఁ దీర్చి చిత్తతృప్తి ఘటించుచున్. 67

గీ. మీకు దూరముగా నున్న మీరు నన్ను
దలఁచుచుందురు సకల వృత్తులను మఱచి
యట్టి నిర్మలధ్యానము నభిలషించు
వారె నావారు నేను నవ్వారివాఁడ. 68

చ. కనులకు దూరమై నిలుతుఁ గాని మనమ్ములలోన సర్వదా
ననుఁ గనుచుండిరా విషయనాటకము ల్గనునించుచుండరా?
ప్రణయిసచిత్తమార్దవము భర్తమనంబున కంగరక్షయై
మననముఁ జేయు నట్టిఋజుమార్గము నాకు నిజానుభూతియా. 69

ఉ. కావున మీరు నన్ను మదుకారముతోఁ దలపోతు రంచు స
ద్భావము నాకుఁ గల్గె నదె దైవవిచిత్రము ప్రేయసిప్రియుల్
కేవలకామలౌల్యమునఁ గ్రీడలు గోరి చరించుచుండినం
భావము లొక్క టొక్కటిని బైకొనుచుండెడు నేడ నుండినన్. 70

గీ. కామతపమునకన్న నిష్కామతపము
హెచ్చుగా నేరు మన్నింతు నింతులార!
యట్టి యధ్యవసాయము నలవరింప
నదను మీ కయ్యె నది యీశ్వరాజ్ఞ సుండు. 71

శా. శ్రీకృష్ణప్రభుదివ్యవాక్యములు నిశ్శేషంబుగాఁ జెప్పితిన్
మీకుం దోఁచిన రీతిఁ గైకొనుఁడు మీమేలే విలోకించి సు
శ్రీకుం డింతగఁ జెప్పిఁ పంపె నని యోజింతున్ సరోజాక్షులా
రా! కైలాటనొ బూటకంబొ యది యేరాద్ధాంతమో యూంచుఁడీ.

క. నమ్మినవారల సొమ్మగు
నమ్మనివారలకు దుమ్మె నారాయణవా
క్యమ్ములని వ్యర్థమ్ములు
సుమ్మలిక దలఁగి సూతయోజింపనగున్ 73

—: గోపికలుద్ధవునికి శ్రీకృష్ణలీల లెఱింగించుట :—

వ. అనవుడు గోపికలు హృదయేశు సందేశంబునందలి పరమార్థంబు నూ
హించుచుని ట్లనిరి.

మ. అనఘా యుద్ధవ కోపగింపకుము లోకారాధ్యవిశ్లేషమో
ర్వని చిత్తంబులు తత్తరంపడి యనిర్వాచ్యార్థముల్ పెక్కు వా
కొనుచుండెన్ మితి మీఱి కృష్ణవిభు సంకోచించి భూభాగమా
తనువుల్ మా కిఁక నేల యాత్మఁడు వినా తప్పేమి చింతింపుమా. 74

మ. అవిగో కాంచుము శౌరిదివ్య పదచిహ్నంబు ల్ప్రదర్శించుచు
న్నవి బృందావనసైకతస్థలులు నానాఁడాసరిత్తీరమం
దు విశాలాక్షునిఁ గూడియాడితిమి సంతోషంబుగా నానిన
ర్మవినోదంబులఁ గన్నకుంజములవే రాణించు నినాఁటికిన్. 76

ఉ. ఇచ్చటఁ గూడియాడితిమి యియ్యెడ వేణువు నూఁదె నూఁది మా
ముచ్చటఁ దీర్చె నాయమున మున్నితి మిందఱ మీఁదులాడినా
మచ్చటనే వినోదముల నాడిన దాస్థలమందె హాయిగా
మచ్చికఁ జేసి చేసిఁ దమి మార్గనిసర్గము నిర్గమింపఁగన్. 77

చ. పరపురుషుండ వీవు నగుబాఁటగుఁ జెప్పకొనంగ నుద్ధవా!
హరి మము గ్రుంగఁజేసినది యచ్చటనే వసనంబు లూడ్చి మా
పరువు ప్రతిష్ఠలం గడపి పక్కన నవ్వుచు జోలపాడి ము
మ్మరమున రెచ్చగొట్టెను గ్రమంబుగ సమ్మతిఁబుచ్చె మమ్ములన్.

క. ఆగోవర్ధనగిరినే
మాగోపాలురను బ్రోవ మాధవుఁ డెత్తెన్
గోగోపాలకు లెల్లరు
నాఁగితి మట వేడుకోఁ లనఘా కంసే! 79

మ. అదిగో అచ్చట యానికుంజములమధ్యంబందు నున్నట్టి ద
య్యది కాళిందిహ్రదంబు దానన మహావ్యాళంబు నిర్జించి స
మ్మదుఁడై తాండవకేళిఁ జేసె హరి సంపూర్ణాభిరామంబుగా
హృదయాబ్జాతమరందధారలురలెన్ శ్రీకృపై మాయెడల్. 80

మ. ఒకమాటా యొకయాటయా తెలుప నెన్నోయున్న వావెన్నదాం
గను మాకుఁ గలసాంప్రతప్రణయసౌఖ్యానందకేళీకళల్
తికురించెన్ మధురాపురంబునకు నేగెన్ నేఁటి కేమెట్టులా
సకలారాధ్యుని వీడియుండఁజనునో సాధ్యంబె భాషింపుమా 81

చ. హరిచరణాంకితంబు లయినట్టిప్రదేశము లన్ని చూచుచున్
హరిచరణాంకితంబు లయినట్టిమనంబులు నిల్వనోపునా?
మఱతుమ నేర్తుమా మఱవ మాధవు మాధవు నెన్నడైన ని
ష్కరుణి నిరాకరించునొకో కాననిక్రంతలఁ దా వసించుచున్ 82

ఉ. నీయుపదేశవాక్యములు నిక్కములే హరిదివ్యబోధముల్
న్యాయమె కాని మీరు తెగనాడినరీతి వియోగతామసం
బేయువతీజనంబు భరియించి చరించి తరించు శ్రీమనః
పాయసముం గ్రహించుపతి పజ్జనసింపక యోర్వవచ్చునే? 83

చ. అతఁడు వచించినట్లు పరమాత్ముని దివ్యకళావిభూతి సం
తతము సమస్తమందునను దాండవమాడుచునుండుఁ గాని యా
స్థితి గమనింపలేక బలుచింతలఁ గాంతురు ప్రాకృతు ల్సదా
మతిగొని దృశ్యలోకములు మన్ననఁ జేతురు శాశ్వతంబుగన్. 84

గీ. బాహ్యనేత్రములకుఁ గనంబడఁడు కాని
మామనోలోచనములకు మాధవుండు
సర్వదా గోచరుండయి సకలవిషయ
తౌల్యములఁ దీర్చుచున్నాఁడు లాలితముగ. 85

వ. ఇట్లు వచించు గోపాంగనలం గని యుద్ధవుండు విస్మితుండై. 86

సీ. సంసారగంభీర సాగరంబులు దాఁటి
ముక్తులై చరియించు మునిగణంబు
సతత తపోవ్రత స్వాధ్యాయములఁ గాంచి
బహుయత్నము లొనర్చు భక్తతతియు
ననిశంబు నితరచింతన లేక భజియించు
బ్రహ్మేంద్రరుద్రాది క్రతుభుజులును
వక్షస్స్థలంబున వసియించి సర్వదా
మందమేలములాడు నిందిరయును

తే. నేమహాభక్తి నెంచి శ్రమించుచుండు
రయ్యచంచల నిర్మలాధ్యాత్మసిద్ధి
యంగనల కొర లభియించె నద్భుతంబు
జన్మసాఫల్యవిషయంబు జ్ఞానదంబు. 87

క. వనచరులు విషయసౌఖ్యము
లనయము వాంఛించువారు నాగమువిద్యన్
వినియెఱుఁగని ప్రాకృతులౌ
వనితల కీజ్ఞానమెట్లు వచ్చెనో తలఁపన్ 88

క. అనిసంతోషముఁ జెందుచు
వనితలతోఁ గృష్ణకథలు వర్ణించుచునుం
బ్రణుతు లొనర్చుచు బృందా
వనమున నుద్ధవుఁడు భక్తివశుఁడై యుండెన్. 89

గీ. కొంతకాల మీ ల్గేగినయంత నుద్ధ
వుండు మధురాపురిం జేర బుద్ధి పొడమి
నందదంపతులయనుజ్ఞఁ జెంద వచ్చి
వారితోఁ జెప్పి నగరికిఁ బయనమైన. 90

వ. నందుం డానందము చెంగలింప నుద్ధవుం గాంచి యోయన్న మా వెన్నదొంగ సోఁకుమూఁకలగొంగ మఱియు మఱియు నడిగితినని చెప్పి 91

సీ. అఖిలలోకారాధ్యుఁ డయ్యు లీలాబాల
గోపాలుఁడై మాకుఁ గొమరుఁ డనుము
విశ్వంభరుం డనువిజ్ఞాన మొదవియుం
బ్రాకృతప్రణయము పాయ దనుము
నంతరంగంబున ననిశంబు గనుచున్న
బాహ్యదృష్టికి నసంప్రాప్తుఁ డనుము
నశ్వరంబు ప్రపంచనాటకమని కూడ
సత్పుత్రలౌల్యము సడల దనుము

తే. వేయికన్నుల సర్వదా వేచి వాని
త్రోవఁ జూచుచుఁ గాలముఁ ద్రోతు మనుము
వచ్చి యొకసారి చూచి పోవచ్చు ననుము
పోయిర మ్ముద్ధవా యింకఁ బోయిరమ్ము. 92

వ. అనుటయు యశోద యిట్లనియె

సీ. హృదయగోళము నిండి యెగయు మాతృప్రేమ
పుత్రవాత్సల్యమే పొందుననుము
నానాఁడు నోట బ్రహ్మాండజాలముఁ జూపు
టరసియు లౌల్యము దొఱఁగ దనుము

భువనపాలనకళా పూర్ణుని లాలించి
పాలించుబుద్ధియే పడయు ననుము
కనుపాప లెడమైన కరణి పూర్ణాంధమై
బాహ్యేంద్రియంబులు బడలె ననుము

తే. తన్నుఁగనకున్న నిముసంబు తాళదనుము
దేవకియు నేను దనకొక్క తీరె యనుము
నందుఁ బెంచిన మమకార మధిక మనుము
చెలఁగి నాకన్నులకు విందుసేయు మనుము. 93

వ. అంతట గోపికాసతు లిట్లని పలికిరి

గీ. మామనోవృత్తు లనిశము మాధవుచర
ణములయందును బల్కులు నామభజన
యందుఁ దలఁపులు సర్వదా యతనిధ్యాన
మందు స్థిర మయ్యె నని తెల్పు మఘువిదూరా! 95

గీ. అట్లు శ్రీకృష్ణభక్తు లైనట్టి గోప
గోపికలవల్లఁ బూజలు గొని మహాను
భావుఁ డగునుద్ధవుం డప్డు పయనమయ్యెఁ
గృష్ణపాలితమధురాపురీంద్రమునకు.

గీ. చేరిమధురాపురంబున శౌరిఁ గాంచి
సాగిలంపడి మ్రొక్కి యచ్చటి విశేష
ములను దెల్పి వా రిడుకానుకల నొసంగి
వారివారి సందేశము ల్వారుసఁ బల్కె. 96

— శ్రీ కృష్ణుఁడు కుబ్జామందిరమున కరుగుట —

వ. అంత నమ్మధురా నగరంబున నొక్కనాఁడు 99

గీ. సర్వదర్శనుఁ డగుశౌరి సర్వసముఁడు
కాన మనసార వరియించి కామబాణ
తప్త యాకుబ్జ హృదయసంతాప మార్ప
నామెమందిరమును జేరి నరిగె. నప్పుడు. 100

సీ. అందంపు వింతగా నమరించినగృహాలోప
కరణము సౌందర్యగరిమ నింప
గామకళోద్దీపకం బైన చాళీతి
బంధబంధురచిత్రపటము లొప్ప
మౌక్తికాహారముల్ మణులు గూర్చినకేత
నమ్ములు శయనాసనమ్ము లమరఁ
బరిమళించెడునట్టిబహువిధధూపదీ
పములు సుగంధమాల్యములు వెలయ
తే. ప్రణయలీలావినోదసామ్రాట్టు గోరి
వ్రతముఁ జేయురతీసతిరమ్యభవన
మనఁగ శృంగారనిలయమై కనులపండు
వయ్యె కుబ్జాసలీ మందిరాంగణంబు. 101
ఉ. శ్రీవరు గాంచి కుబ్జ నునుసిగ్గు ముఖంబును గప్పివేయుచో
వావిరికిన్నుదోయి యరవాలినవాలక మొప్పు దిగ్గనం
దా వసియించియున్నవిరితల్పము డిగ్గి ప్రియాళిఁ గూడి శ్ర
ద్ధా వినయంబు లొప్ప హరిదాఁపునకుం జనె ముగ్ధచిత్తయై 102
చ. ఎదురుగ నేగి కష్ణవిభు నెంతయు భక్తిపురస్సరంబుగాఁ
గదిసి నమస్కరించి కరకంజముఁజేత గదించిపట్టియున్
సదనముఁ జేరఁ బిల్చుకొని చయ్యన నున్నతపీఠ మిచ్చి యిం
పొదవుసపర్యలంజలిపె నొప్పుగ బూజ లొనర్చె నుబ్బుచున్ 103
గీ. సాధుభావముచే హరిసచివుఁ డైన
యుద్ధవుని బూజఁజేసె నయ్యువతి యంత
లోకమర్యాదలఁ దలంచి శ్రీకరుండు
కుబ్జశయనమందిరమును గూర్చి వెడలె 104
వ. అంతఁ గుబ్జాదేవియు నమందానందకందళితహృదయారవిందయై 105
సీ. సంపెఁగ నూనెచేఁ జక్కగా దలనంటి
పన్నీటి స్నానంబు పరఁగఁ గూర్చి
కస్తూరికాగరుగంధబంధుర మైన
మలయజపంకముం గలయ నలఁది

పూలసరంబులు బొట్టు పెట్టుక సొమ్ము
లమరించి ముంగురు ల్సమత దిద్ది
జాళువా సరిగంచు మేలిమి పట్టుపు
ట్టము గట్టి అవికె దిట్టముగఁ దొడిగి

తే. పునుఁగుజవ్వాదు లలది తాంబూలమును గ
రంబునం బట్టి వ్రీడాభరంబు దోఁప
నేలఁ జూచుచు జిఱునవ్వుపూలుకురియ
చిలిపిచూపులతోఁ గుబ్జ చేరె శౌరి. 106

సీ. బాలభానుని లేఁతపైఁడి వెలుంగులో
సత్త్వముం దీసి మైచాయ దిద్దె
రేరాజుకళలందు సారము వడగట్టి
స్మేరాంకురంబుల చెలువు దీర్చె
శృంగారశోభలో హంగుపొంగుల నూర్చి
హావభావంబులరీవిఁ గొలిపె
మకరాంకుసుంకము మన్నించి వెన్నెల
వీవెనగా గోమువిప్పు నిలిపె

తే. శౌర! నాళీకసంభవుఁ డబ్జనేత్ర
రూపరేఖావిలాసముల్ రూఢిఁ జేయ
నెంతగా శ్రమించెనో యేమొ మరుని
దంతివలె దోఁచె నందాలదొంతిమరుని యింతి 107

ఉ. వచ్చినదానివాలకము వన్నెలుఁ జిన్నెలుఁ జూచి యద్రిరా!
యచ్చరలేమ లైన సరి యాడురె దీని కటంచు నేలనో
చెచ్చెరఁ జేరరాదు యిది సిగ్గరి యేమొ? వినూత్నకేళి కా
ఎచ్చును గాననే యిటుల వారక నిల్చె నటంచు నెంచుచున్. 108

క. తొలికలయికలోఁ గలిగెడు
ఫలము చలిజ్వరము తెలుఁగున బరిణతిఁ గాంచుం
దలఁపులలోఁ జలిసుదుపులు
పులకించును మొదటఁ బొంగిపోయెడుఁ బిదపన్. 109

గీ. ప్రియునిదరిఁ జేరునందాఁకఁ బెచ్చుపెరిగి
భయము వడఁకించుఁ బ్రణయినీభావములను
వలపు చివురించి మోహ మగ్గలము కాఁగ
గాఁక రేకెత్తు లలివిద్య కడలు ముట్ట. 110

చ. బిసరుహపత్రమందు జలబిందువువోలెఁ జలించు బుద్ధితో
మసగొని కూడ భర్తయెడ నుక్కువఁ జూపరు తొట్టదొల్తనున్
గసికుకసిక్కునం గొలుకఁగాఁ జెలరేగి యనంగసంగరా
భ్యసనసమగ్రపండితులభంగిఁ బెనంగెద రంగనామణుల్ 111

మ. భయసందేహము లొక్కదిక్కు ప్రణయవ్యామోహదాహమ్ములొ
క్కయెడన్ సిగ్గుసిడెంబు లొక్కెడ మదిం గారింపఁగాఁ గార్యని
ర్ణయ మెట్లో పొనరింపలేక ప్రణయన్యాయంబు వ్యర్థంబుగాఁ
బ్రియుఁజేర న్వనకంజయాను తొలిరాత్రిన్ గాంత యెచ్చోటనున్

శా. ఏలా? బాలకురంగలోచన! క్రియాహీనంబుగా దేనికో
నేలం జూతువు గోళ్ళుగిల్లుకొను డింతేనా ఫలప్రాప్తి మే
దో లాభించున? పల్కనే పలుక వేమో? కోపమా? నోటి ము
త్యా లేమైనఁ దొఱంగి పోవున? బలే! దాంపత్య మిట్లైనచోన్. 113

ఉ. వచ్చినకార్య మేమి? వలవంతలముచ్చట రెప్పగొట్టు నీ
తచ్చన లేమి? కుచ్చితపుఁదార్పులమార్పులఁ బెచ్చుకోలుచే
వచ్చెడులాభ మేమి? బలవంతపుఁబంతము మెచ్చవచ్చునా
మచ్చికతోడ వచ్చి విభుమన్ననఁ గ్రన్ననఁ జెందరాదొకో! 114

సీ. అతిపిపాసార్తున కమృతకూపముఁ జూపి
చేద లేదని నిర్వచించునట్లు
ఘనలాలసునకు దర్పణమున బింబించు
మాటఁ జూపి గ్రహింపఁ జాటినట్లు
వక్కలాకు లొసంగి వలయునున్నము నిక
శూన్యహస్తంబులఁ జూపినట్లు
షడ్రసోపేతభోజన మిడి యతిథి కా
పోశనోదక మీక పోయినట్లు

తే. విరహవిషయార్తుఁడను ముద్దుమరుల జూపి
మన్మఃకాంక్ష దీర్ప సమ్మతిని గనవు
విమతమో నన్బరీక్షించువిధమొ లేక
యేమొ తలపోయఁ జాల రాకేందువదన. 115

సీ. పర్వేందుచంద్రికాప్రతిమ మహాముఖకళల్
చిరుసిగ్గుమబ్బు దొంతగలు కప్ప
రంగదుత్తుంగ తరంగమట్లు చెలంగు
లలిపొంగు మిసమిస లొలికిపోవ
మెఱపట్లు గన్నులం బొరయు ప్రేమకటాక్ష
వీక్షణంబులు జారి వెగటు దోఁప
శశికళ లోఁకినశశికాంతమణిపోలె
జెమటచిత్తడి మేను జిత్తు సేయ

తే. మదనజగదేకపూజ్యసామ్రాజ్యలక్ష్మి
పోలెఁ గన్పించి యంతలోఁ బాలిపోయి
మరులు జోకొట్టి దిగ జార్చి మలయుదీవ్రు
ప్రథమసంగమమహాట గావలయు నిట్లు. 116

వ. అని మేలమాడి లీలామానుషుండైన శ్రీగోలుం డంతట. 117

గీ. సురతసన్నద్ధయై మరుల్గురియఁజాలు
చిరునగవుఁ గొంటెచూపులు స్మరవికార
చేష్టితములఁ గావించెడు చెలువ డాసి
కరముఁ గరమునఁ గీలించెఁ గడఁగి తానె. 118

గీ. హరికరస్పర్శ మైనంతఁ దరుణిచిత్త
మగ్గిసోఁకిన నవనీతమట్లు కఱఁగె
భయవిసంకటములు బటాపంచ లయ్యె
వినుత లీలాశుకంబట్లు వెంట నడచె. 118

మ. అతివా రమ్మనిశయ్యఁ జేర్చి యరవిందాక్షుండు కుబ్జాసతిన్
వితతానంద వినోదకేళికలలో వేలావిలోలాను క
ల్పితరాగోర్మ్మల నూయెలూచుచును లాలింబాడి జోకొట్టుచున్
గృతహాస్తుండయి స్వర్గసౌఖ్యములఁ గూర్చెన్ లాహిరీదాహమున్.

చ. చిలుకవజీరుకౌతు పలుచేతల ఘాతలలోతులెంచి య
వ్వలపులరాణి శ్రీరమణవక్షము వక్షముతోడ నొత్తుచున్
గులుకుమిటారిగుబ్బలను గ్రుమ్మచు గమ్మని మోవిపానకం
బలయక గ్రోలి సోలుచును హాయిగ నిచ్చుచుఁ బుచ్చెఁగాలమున్.

చ. హరిచరణాంబుజద్వయము హాయిగ మూర్ధ్ని పట్టియొత్తుచున్
మురిపెముదీర మోహనుని ముద్దులువెట్టుచుఁ గౌఁగిలించి త
త్కరయుగళంబు వక్షమునఁ దాల్చిన నేర్చెడు మోహదాహపుం
గుఱుతులు కోరి కోరి కయికొంచు దమిం దులకించి కిర్వరున్. 122

ఉ. కోరినచందనం బొసఁగి కోమలి శ్రీరమణీమనోభవుం
గూరిమి నంది తుచ్ఛ మగు కోరిక గోరెనుగాక ఘోరసం
సారమహార్ణవోత్తరణసాధన మోజ వరించియున్న నా
తీరు లభింపకున్నె యువతీమణి మోక్షపదంబు నొందదే. 123

సీ. మేరుపర్వతముపై నౌరసత్వముఁ జెంది
గుండ్రాళ్ల బేరము గోరినట్లు
కల్పవృక్షము నింటఁ గలిగియు విస్తరా
కులఁ గోరి యత్నము ల్సలిపినట్లు
గామధేనువు తనకై వశమై యుండ
వ్యవసాయమునకు నై పంపినట్లు
చింతామణీభద్రసింహాసనము నెక్కి
మానవనైజము న్మఱవనట్లు
తే. విశ్వమయు విశ్వనాయకు వేదవేద్యు
దఱిసి వాత్సల్య మంది పామరత గదుగ
వలపుచినుకులజడివానకొలుపుఁ జొచ్చి
చలిపిడుఁగుతాకిడిభరింపఁ దలఁచి కుబ్జ. 124

సీ. తొలినాటిజిలిబిలిచూపులలోనె
ప్రాణేశ్వరుం డనుభ్రాంతి నెగడె
గొంటివక్రతఁ బాపు కొంటెచూపులయందుఁ
బ్రాణమే నీ వనుభ్రమ దలిర్చె

వలపులరస మూర్చి పలుకరించెడునప్పు
ప్రాణాధికుఁడ వన్న ప్రణయ మొప్పెఁ
జేపట్టి శయ్యకుఁ జేర్చినప్పుడు ప్రాణ
మునకుఁ బ్రాణమ వని మనసు పండె

తే. వలపు తలమునుకలై పొంగి వెలికిఁ బాఱు
నిప్పు డేమనవలెనొ యూహింపలేదు
మారసుకుమార మంగళాకార ధీర
మేరుగంభీర నందకుమార కృష్ణ!

సీ. శ్రీరమాహృదయరాజీవబంధుఁడ వని
భక్తి నర్చింతునా పరమపురుష!
మన్మథప్రాజ్యసామ్రాజ్యపూజ్యుఁడ వని
దాసినై కొల్తునా ధర్మమూర్తి!
నిస్తులానందవార్నిధి నోలలాడించు
ప్రభుఁ డని యెంతునా ప్రాణనాథ!
మూర్తిభవించినమోహదేవత వని
హృదయ మర్పింతునా మదనమూర్తి!

తే. నన్ను మన్నించి జన్మముం జెన్నఁ జెఱుఁగు
కున్న స్వర్గీయసౌఖ్యము నొసఁగి మరుల
నించి లాలించి పాలించునేత వంచు
లీననై పోదునేమి నీలోనఁ గృష్ణ!

సీ. కడుగుదునా పాదకంజము లానంద
బాష్పతోయంబులు పదిలపఱచి
పూజింతునా మనఃపుటము నిండినప్రేమ
పారిజాతప్రసవముల నుంచి
కై సేతునా నిన్నుఁ గందర్పసుందర
మందస్మితమ్ములమాల వేసి
మానింతునా సుధామధురాధరం బిచ్చి
భక్త్యంతరంగ మర్పణముఁ జేసి

తే. నిమురఁ బుత్తున శృంగారహృదయపేమ
పూలతోలను లాలించి జోల పాడి
ప్రణయసుందర యేక్రియల్ పగఁగ జేసి
తృప్తి గందును జెందుదు దివ్యపదము. 128

చ. అని తమి దీర వాకొనుచు నచ్యుతు నర్చనఁ జేసి కుబ్జ కృ
ష్ణునిమృదువక్షమందునను సొం పెసలార నొఱంగి యంశుకం
బున మెలమెల్లగా విసరి ఫుల్లసరోజవిశాలచోరులో
చననవరోచు లొప్ప సరసంబుగఁ జూచి నివాళు లిచ్చెడున్. 129

చ. విని హరి కృష్ణుఁ డవ్వెలఁది వేడుక దీరెడునట్టు లొప్పుగా
ననునయవాక్యము ల్పలికి యన్వలికార్య మొనర్ప నెంచి చ
య్యన విరిపాన్పు డిగ్గి సతియానతి వేడి పరిక్రమింప న
వ్వనిత వితానుతాకున నివారితబాష్పవిలీననేత్ర యై. 130

చ. మనసిజరూపచారుసుకుమార మనోహర మేరుధీర నీ
ప్రణయిని నౌదు నమ్ముకొని ప్రాణము లిచ్చుచునుందు నెన్నడుఁన్
విని కని చెంది యుండని త్రివిష్టపసౌఖ్యముఁ కూర్చి యింతలో
నను విడిపోదువా కపట నాటక మాడుదువా మనోహరా! 131

చ. నిను నెడఁబాయనోపఁ గరుణింపుము కొన్నిదినంబు లిట్టులే
మనసు రహించునట్లు నను మన్ననఁ జేయు మటంచు వేడుకా
మిని మతిఁ ద్రిప్పి తప్పుకొని మిత్రుని నుద్ధవుఁ గూడి యొయ్యనం
జనె నిజమందిరంబునకు శౌరి జగత్పరిపాలశీలి యై. 132

— * శ్రీకృష్ణుఁడక్రూరగృహంబున కరుగుట *—

వ. అంత నొక్కనాఁడు ముకుందుం డక్రూరునకుం జెప్పినవచనంబుఁ దలంచి యుద్ధవబలరాములతోడంగూడి యక్రూరగృహంబున కరిగె నప్పుడు.

మ. పరమాహ్లాదముఁ జెంది దాశపతి సంభావ్యానురాగంబుతో
హరినిన్ రాముని భద్రపీఠములపై నాసీనులం జేసి త
చ్చరణాబ్జంబులు శుభ్రనీరములఁ బ్రక్షాళించి శేషాంబువుల్
శిరమం దొప్పుగఁ దాల్చి భక్తియుతుఁ డై సేవించి యాపిమ్మటన్.

మ. ఘనభూషాంబరగంధ మాల్యముల శృంగారంబు గావించి తీ
యనివాక్యంబుల నింపునింపి హరి పాదాంభోజయుగ్మంబు నో
య్యన నూరుస్థలి నిల్పి యొత్తుచును బ్రహ్మానందవారాశిలో
మునుకల్ వేయుచు నీక్రియం బలికె నాపుణ్యాత్ముఁ డవ్వారితోన్.

చ. పరమపవిత్రులార కులవర్ధనులార దురాత్ముఁడైన భూ
వరుఁ డగుకంసరాజు పరివారముతోడ నశించె ధారుణీ
భరము తలంగిపోయె యదువంశము నిర్మలమయ్యె యాదవుల్
నిరవధికప్రమోదమున నేఁడు చరింతురు నిర్భయంబుగన్. 136

ఉ. మీరు ప్రధానపూరుషులు మేదినిభారము దీర్ప నిట్లుగాఁ
గారణజన్మ మెత్తితిరి కర్తలు భర్తలు హర్త లీరె సం
సారనిమగ్నమానవులఁ జక్కఁగఁ దీరముఁ జేరవేయఁగాఁ
గోరెడుపుణ్యమూర్తులు నకుంఠితవీర్యులు దైత్యమర్దనా. 137

గీ. నివురు గప్పిన నిప్పుగా నెగడునిన్ను
నీమహత్త్వము గమనింపనేరనట్టి
కంసభూనాథుఁడు తనంత గట్టుత్రాళ్లు
తానె కొనితెచ్చుకొనె బద్ధుఁడై నశించె. 138

గీ. కొండయున్నతికి శతఘ్నిగోళ మెంత
పిండిపిండి యొనర్పదే ప్రేలినంత
యగ్నికణమేకదా దుర్గమాటవులను
గాల్చి బూది యొనర్చి పోకార్పఁగలుగు. 139

గీ. భౌతికశరీరములకుఁ బ్రపంచములకు
మూలకారణ మాపంచభూతములును
స్థితినిఁ బట్టి రూపము వేఱు జెందునట్లు
నిఖిలమున జీవసంజ్ఞతో నెగడు దీవు. 140

మ. నిను సేవించెడువారివాంఛితములం జేకూర్చు సోల్లాసివై
నిను నీ వర్పణఁజేసికొందువు దయన్ నీవంటి సత్పూజ్య స
జ్జనపాలున్ ఋతవాక్యునిన్ విబుధరతౌదత్తు సేవింపఁగాఁ
మనమం దెంచనివాఁడు సంసృతిఘూరిన్ మగ్నుం డగున్ దుష్టుఁడై.

గీ. ఎన్ని యత్నము లొనరించె నెంత సేసె
నన్ని యేమయ్యెనో హతమారె నతఁడు
నీటిపై వ్రాఁత కంసునిపాటుచేత
నిలిచినది లేదు చేసినఫలములేదు. 142

గీ. ఆతఁడు గజాయుతబలుండె యౌనుగాక
విజితలోకత్రయీవీర్యవిదుఁడె గాక
సర్వసర్వంసహాతలచక్రవర్తి
తోడ నీడగునా? తేఱిచూడ నగున. 143

గీ. ఎన్ని రీతులనో వచియించినాఁడ
నన్నియును బూదిలోఁ బోయు నాజ్యమయ్యె
తప్పులొప్పులుగాఁ జేయఁ దలఁచు నతఁడు
జిడ్డుకడుగఁగ మడ్డితోఁ జేసినట్లు. 144

గీ. జగములకు సేమ మొనరింపఁ జలిపినట్టి
వేదమార్గము బాధించు విమతబలుల
వితతపాషండుల వధించి విదితధర్మ
ములను నిల్పెదు సాత్త్వికమ్మును భరించి. 145

శా. ఏ నీదేహము దేవభూత పితృధాత్రీత్యాది రూపంబునా
యే నీపాదజలంబుచే జగము లెంతేఁ బూతమౌచుండునో
యా నీయూర్జితపుణ్యవంత వరపాదాబ్జంబులన్ నాగృహ
స్థానంబందున నిల్చినాఁడవు పవిత్రం బయ్యె సర్వంబునున్. 146

మ. అమరేంద్రాజ పురారిముఖ్యకుఁ బ్రాప్యంబైన నీదర్శనం
బమరెం జన్మము సార్థకం బయి మహాత్మా శృంఖలాప్రాయమౌ
భ్రమయుం బుత్ర కళత్ర మిత్ర గృహసౌభాగ్యాను రాగక్రియా
మమకారంబులు మాసె ధన్యతముఁడన్ మానాథ నే నింతటన్. 147

గీ. అని యనేకవిధంబుల మనసు పండి
పలుకునక్రూరు వదనముఁ బాఱఁజూచి
నవనవోన్మేషణం బగు నగుమొగంబు
వెలయ భాషించెఁ గృష్ణుఁడు వేడ్క నిట్లు. 148

గీ. గురుఁడవు పితృవ్యుఁడవు నాప్తవరుఁడ వీవు
మీరు రక్షించి పోషించు భూరిదయను
పాత్రులౌ పుత్రులము మేము ప్రాకృతముగఁ
మమ్ము నగ్గింపవచ్చునా మహితు లీరు. 149

ఉ. శ్రేయము లెప్డు సాధుజనసేవలచే సులభప్రయోజన
ప్రాయముగా దలిర్చు భగవంతునిపైఁ గలభక్తి సంతతా
మ్నాయవిశుద్ధ తీర్థజలమజ్జనరక్తి యివన్ని యెన్నఁడో
యేయవసానమందో ఫలియించును ద్రుంచును మోహపాశమున్.

గీ. అరయ సంసార విషవృక్షమందు నమృత
తుల్య మౌ ఫలములు రెండు దోఁచుచుండు
భాగవతభక్తి మొదటిది ప్రభునిభక్తి
రెండవది యంతరము లిట్టు లుండు ననఘ. 151

గీ. సాధుభక్తి సద్యఃకాలసౌఖ్యద మగు
దైవభక్తి కాలాంతర భావరక్తి
నన్ను మన్నించువారిలకన్న మున్న
భక్తులను గొలుచువారికి ఫలము మిన్న. 152

గీ. ఉదకమయము లై కైవల్య మొసఁగునట్టి
వారణాసీ ప్రయాగాది భవ్యతీర్థ
ములును మృచ్ఛిలావిగ్రహములును పూర్ణ
ఫలదములె కాని బహుకాల పక్వములవి. 153

గీ. దేవతలు స్వార్థవిధుల వర్తింతురేమొ
భాగవతులుపరార్థ మై పాటుపడుచు
దర్శనము చేతనే ముక్తి దార్చుచుంద్రు
సాధుసేవయె శ్రేష్ఠము జగతియందు. 154

— శ్రీకృష్ణుఁడక్రూరుని హస్తిన కనుపుట —

మ. అనఘా దాశపతీ! మహాత్ముఁడవు మా కత్యంతముం గూర్చు స
ద్గుణవారాశివి నాప్తబంధుఁడవు సాంగోపాంగవిద్యావిశే
షనిగూఢార్థము లాకలించుకొనునిజ్ఞానస్వరూపుండ వం
గున ని న్నొక్కటి వేడవచ్చితిని బంధుప్రీతి గావింపఁగన్. 155

మ. మనచుట్టంబులు పాండునందనులు కర్మాధీనులై కూర్మితం
డ్రిని గోల్పోయియుఁ దల్లితోడుత మహార్తిం జెంది పెత్తండ్రియా
జ్ఞను బాలించుచు హస్తినాపురములోనం గాపురం బున్నవా
రని వింటిన్ దయచేసి నీ వరిగి క్షేమార్థంబులం జూడుమీ. 156

ఆ.వె. పుట్టుగ్రుడ్డి యైన భూపతి ధృతరాష్ట్రుఁ
డాత్మజులకు నోడి యార్తు లైన
తమ్మునిసుతులందు దయ దప్పె నని విందు
నెంతవఱకు నిజమొ యెఱిఁగిరమ్మ 157

గీ. ఏ నెఱుంగుదుఁ బూజ్యు లౌ మేన బావ
మఱఁదులను వారు కేవలమానధనులు
పుణ్యు లుత్తమమాత యగుపూజ్యురాలు
గొంతిదేవియు గుణములఁ దొంతి యగును. 158

మ. మనకర్తవ్యము పూజ్యవర్తనుల సన్మానించి రక్షించుటే
కనుక న్నీ విపు డేగి తత్క్షణమె కింకర్తవ్యతామూఢులై
ననఁట లాంచెదుపాండుపుత్రకుల సంప్రశ్నించి తత్తత్ప్రవ
ర్తనముల్ సూచి ధృతిం దగంగొలిపి మోదార్పంగ నర్హంబగున్.

ఉ. నీ వెఱిఁగించునట్టివిధి నీతివిధానముఁ బట్టి నేనునుం
బోవుట పోకపోవుటలుఁ బోలెడు దుష్టసుయోధనుండు దు
ర్భావుఁడు వానితండ్రి ధృతరాష్ట్రుఁడు పేరుకు రాజు వారిచే
బావలు దీను లౌనెడలఁ బాపెద నాఁగెద దుర్విలాసముల్. 160

చ. అని వచియించి దాశపతి నాననిపించి మహార్హసత్కృతుల్
గని యనుజన్ములతోఁ గలిసి కమ్మనివిందుల నారగించియుం
జనె నిజమందిరంబునకు శౌరి మహాత్ముల కెట్టియాపదల్
మొనసిన దైవమే కద ప్రపూర్ణకటాక్షముఁ జూపి ప్రోచెడున్. 161

ఉ. అంత శ్వఫల్కునాత్మభవుఁ డైనమహాత్ముఁడు దాశరాజు శ్రీ
శాంతనునియాజ్ఞ దీర్పుటకు గౌరవవీరయశోంకితంబునై
వింతలకాకరం బగుచు పవిత్రము నై విభవాఢ్య మైన యా
దంతిపురంబుఁ జేరఁజనె ధర్మవిచక్షణ సేయునిచ్ఛమై. 162

సీ. కులవృద్ధు భీష్మునిఁ గురుపతి ధృతరాష్ట్రు
విభుని విజ్ఞాని యావిదురవర్యు
భగినిఁ గుంతీదేవి బాహ్లీకున్ సోమద
త్తుని గురు ద్రోణుఁ దత్తనయు ద్రౌణి
ఘనుఁ గృపాచార్యునిఁ గర్ణదుర్యోధన
దుశ్శాసనాది చతుష్టయమును
ధర్మజ భీమ పార్థ నకుల సహదేవ
నామవిలసిత పాండవకుమార

తే. పంచకము స్నేహితులను బంధువర్గమెల్లఁ
గాంచి గౌరవముం బొంది గౌరవించి
క్షేమలాభము లడిగియుఁ జెప్పి యుచిత
రీతి నక్రూరుఁ డటఁ బ్రవర్తించి మించె. 163

గీ. పరమదుర్మార్గులైననూర్వురుకుమారు
లంతరంగాంధమునకు నేత్రాంధతయును
గలిసి కర్ణాదిదుష్టులకానిమతము
ననుసరించెడుధృతరాష్ట్రుమనసు నెఱుఁగ. 164

గీ. కొన్నిమాసము లచట నక్రూరుఁ డుండి
తమ్మునికుమారులందు నంధప్రభుండు
కౌరవశతంబుఁ జూపెడుగౌరవంబు
నిశితదృష్టి విమర్శించె నియతుఁ డగుచు. 165

ఉ. ఆయుధము ల్ధరించు నెడ నశ్వము లెక్కెడునప్పుడున్ సహా
ధ్యాయులతోడ వస్త్రవిషయప్రతివాదము లాడువేళలం
దాయువుపట్టుమంత్రపరనాదులయందుఁ గుశాగ్రబుద్ధులై
ధీయుతు లౌచుఁ బాండవులు దివ్యయశంబును గాంత్రు నిత్యమున్.

మ. ధనురాచార్యుఁడు ద్రోణసద్గురుని శ్రద్ధాభక్తులం గొల్చి యా
తనికిన్ మెప్పు దలిర్చుశిష్యు లయి శస్త్రాస్త్రప్రయోగాది స
ర్వనిగూఢార్థము లొప్ప నేర్చుకొని కౌరవ్యాళికన్నన్ మహా
ఘను లన్ ఖ్యాతి వహింత్రు పాండుతనయుల్ కాంచప్రయోగంబునన్

చ. విసములు వెట్టి చంపఁ దలపెట్టిరి కట్టియు నీటఁ ద్రోయఁగా
నసము వహించినారు హతమార్పఁ దలంచిరి యగ్నిఁ గాల్పఁగా
గసి గొనుచుండ్రు పన్నగముఖంబునఁ ద్రోయఁ గడంగుచుండ్రు వె
క్కసపడి కౌరవాధములు గాదిలిబంధులఁ బాండుపుత్రులన్. 167

గీ. వారివారిచేష్టితము లక్రూరవిభుఁడు
నిశితదృష్టినిఁ బరికించి నిశ్చయించి
తెలిసికొని పాండుపుత్రుల దీనతయును
నంధధృతరాష్ట్రమత్సర మరసి యెంచి. 160

గీ. విదురమందిరమున కేగి విషయ మడుగ
వినతుఁడై తెల్పెఁ బూస గుచ్చినవిధాన
జరుగుచున్నట్టి యక్రమచరితములకు
వేఁడికన్నీరు బొటబొట వెడలుచుండ 170

ఉ. అని విధాలఁ గౌరవులకన్న బలాధికు లాప్తకీర్తిసం
పన్నులు పాండవేయులు కృపారహితాత్ములు కౌరవుల్ గడుం
బన్నము లెన్నొ కూర్చి పలుభంగులఁ గోతురు చేదుకాయలం
గన్నకుమారులందె మమకారముఁ జూపెడు నంధరాజునున్. 171

క. అని విదురుఁడు వచియించిన
విని కటకట పడుచు దుఃఖవివశుం డగుచున్
జని యక్రూరుఁడు గొంతిని
గని యేకాంతమునఁ బ్రశ్న గావించుటయున్. 172

క. కన్నుల నీరము దొఱలఁగ
నన్నా! యని పిల్చి దుఃఖ మాఁగక తమిచే
మిన్నులు ముట్టఁ గలంగుచు
ఖిన్నత్వము నంది కొంత క్లేశము తొలఁగన్. 173

క. అన్నా వదినల కిప్పటి
కన్నన్ బన్నములు తొలఁగి యానందముతో
నున్నారా కన్నయ్యలఁ
గన్నులతోఁ గాంచుకొనెడుకలిమి గలిగియున్. 174

ఉ. అన్నివిధంబులం జెడితినయ్యొ కుమారుల నప్పగించియున్
నన్ను ననాథఁ జేసి నరనాథుఁడు స్వర్గముఁ జేరె భర్తతోఁ
జన్నది మాద్రి పృథ్విపయిఁ జావక నిల్చితి నొక్కదాన నా
యన్నలు ముద్దుబిడ్డలకునై భర మోర్చి చరింతు సోదరా! 175

శా. ఆపుణ్యాత్ముఁడు పోయినంత మము నాహ్వానించె నీజేఁడు నా
కేపారంబును గానరాక వెడఁగై యేతెంచినా నిప్పుడి
కూపారంబున దూరియుంటిఁ గడునెగ్గు ల్సేయుచు న్నారల
న్నా? పాపిష్ఠసుయోధనాదు లిట నీయల్లుండ్ర కెప్పట్టునన్. 176

ఉ. కన్నులు విప్పలేని కసుగాయలు రెక్కలురాని వార లే
యన్నముఁ బున్నముం దెలియనట్టి యమాయికు లెట్టికుట్రలో
యన్న యనేక కష్టముల కాహుతియై పడరానిపాటు లె
న్నెన్నొ భరింత్రు దుష్టుఁ డయి యేర్చుసుయోధను కారణంబునన్.

ఉ తమ్మునిబిడ్డ లంచు దయఁ దాల్పఁడు రాజు కుమారు లెట్టి కృ
త్యములుఁ జేయుచున్న బదులాడఁడు కీడెడఁ జేయఁబోఁడు శు
భ్రమ్ముగ వాడు వాడినది పాటయు నాడిన చాట యయ్యొ మే
మెమ్మొగి జీవయాత్రఁ దరియించెదమో తలపోయు మగ్రజా. 178

ఉ. ఎన్నని చెప్పికొందు భృతిహీనపుజీవిత మయ్యె నయ్యయో
నన్నములో విషం బిడిరి యగ్గిని ద్రోయఁ దలంచి చేతసా
నన్నిదురాక్రమంబులకు నఱ్ఱులు సాచిరి యిన్ని చేసినం
బన్నగశాయి పాపలకుఁ బ్రాపయి బ్రోచెడు నేఁటిదాఁకనున్. 179

క. పామున్న యింటిలో వలె
మే ముండెద మిచట భీతి మేకొని యున్నా
మే మై పోదుమొ మాగతు
లేమో యేగడియ కేని యెట్లు కలుగునో! 180

గీ. అనుచుఁ గన్నీరు మున్నీరు మైనకరణిఁ
దలరుచుండునభాగ్యసోదరిని గాంచి
నంచితమ్ముగ లాలించి యనునయములఁ
బల్కి యకౄరుఁ డార్తిఁ గుదింపఁజేసె. 181

శా. కుంతీదేవి యొకింత శాంతి గని యక్రూరు న్విలోకించి ధీ
మంతుం డీవు సహోదరా! యనుజ నమ్మానింప విచ్చేసినా
వింతే చాలును నేఁటి కైన దయ నీ కిట్లయ్యె నద్దానికే
సంతోషించెద క్షేమమేకద సమస్తప్రాజ్ఞ బాంధవుల్. 171

శా. ఎన్నాళ్లైనదొ నేను వారిఁ గని నేనాఁటికిం గాంచనా
పున్నెం బుండ దటంచు నేడ్చితిని నాపుట్టింట దీపంబు నె
న్నెన్నో బాధలు పెట్టి కట్టిడినృపుం డేడ్పించు నన్నాళ్ళనుం
బన్నం బీఁగినసాధువార్త విని తాపం బారె నక్రూరుఁడా! 172

గీ. ధాత్రిఁ బోలుత మాగుణధన్యరాలు
మావదినె దేవకీదేవి మాననపతి
కలుకుఖడ్గముచేఁ గన్న పురిటివారిఁ
గలికలం గోయ నేరీతిఁ గాంచె నొక్కొ. 172

ఉ. ఆతతవిక్రమక్రముల నల్లురఁ గూరిచి లోకవిశ్రుత
ఖ్యాతిని శ్రోత్రపర్వముగ నప్పుడు నప్పుడు విందుఁగాని య
ప్పూత చరిత్రులం గనెడుపున్నెము కల్గదు నేఁటిదాఁక నా
వ్రాఁతఫలంబు మమ్ము నెడఁబాపెఁ బురాకృతపాపరూపమై. 174

ఉ. పుట్టిననాఁడె యెత్తుకొనిపోయి కుమారుల నన్యచేతులం
బెట్టెదు ప్రాప్త మయ్యె కని పెంచి సుఖించెదు కన్నవారికే
కట్టిడిబ్రహ్మ యిట్టికొఱగాములు బాములు తెచ్చిపెట్టి వా
కట్టులు గట్టియుండ నిఁకఁ గాఁగలవారము చేయ నేమి యయా. 175

మ. మనలో నెవ్వరిపోల్కెనో వదినవా? మాయన్నవా? యుగ్రసే
నునివా? యవ్వవ? నీవ నావ? యెటు లున్నో! బాలకృష్ణుండు రా
ముని పెట్లెనొకో! మేనిచాయ లెటు లొప్పున్ సోదరా! వారి లో
చనపర్వంబుగఁ జూడఁగోరెద మనస్తత్త్వంబు నిత్యంబుగాన్. 176

గీ. నిన్న మొన్నటిదాఁకను బన్నములను
బడిరి వసుదేవదేవకు ల్వారిఁ జూడ
వీలుపడఁ దయ్యె మందలో బాలు రుండి
నాకలే వెలిఁగు విఁ కెల్లఁ జూడఁగనుట. 177

శా. బాలప్రాయము దీరిపోనిపసిపాపం డౌఁ గదా కృష్ణుఁ డే
ట్లాలోకోత్తరవీరకేసరిని సంహారంబు గావించెనో
కాలుంగాలును జేయి చేయి దునుక ల్గావించి మర్దించెనా ?
కాలాగ్నిం బడ నీడ్చి మాడ్చెన శిఖన్ దండించి దండించెనా? 178

ఉ. బక్కొకయంగముం దఱిగి యొత్తుగఁ గారము మెత్తి దేహముం
జెక్కలు దీసి బాడిసను జెక్కుచు గ్రుక్కియున్నచోఁ
జక్కనిసారమా నతఁడు సల్పినపాపము లొక్కటొక్క సే
లెక్కకు వచ్చి వానిఁ గబళింపఁ గలంగెడుఁ జచ్చునప్పుడున్. 179

వ॥ అనినవిని యక్రూరుండిట్లనియె 180

శా. తల్లీ యన్ని యెఱింగి పల్కెదవు చింతల్ సౌఖ్యము ల్భాగ్యమై
చెల్లుం గాని నివారితంబు లగునా ? జీవించియు న్మేను నీ
యిల్లుం దిద్దెడుప్రాప్తిఁ గాంచ మిఁక శ్రీకృష్ణుండె మీ కండయౌఁ
జెల్లీ చెల్లనిదుష్కృతంబులను భంజించు న్నిముం బ్రోచెడున్. 181

చ. అతఁడు త్రిలోకనాథుఁడు దయాపరిపూర్ణుఁడు కొల్చువారి సం
తతము భరించువాఁడు ఋజుధర్ములపాలిటివాఁడు సర్వదు
ర్మతుల వధించువాఁడు పరమాత్ముఁడు శ్రీహరి కృష్ణుఁ డమ్మరో!
సతతము గంటి ఱెప్పవలె సజ్జనమాన్యులఁ బ్రోచు నెప్పుడున్. 182

ఉ. అమ్మహనీయుఁ డంపినఁ బ్రమాణ మొనర్చితి నింతనట్టు మీ
యుమ్మలికంబు దీరెడు గుణోత్తరు లైనకుమారు లీవునున్
సమ్మతి నొంది యుండుఁ డిట సర్వము దెల్పెద నేను బోయి శీ
ఘ్రమ్ముగ వచ్చువాఁడ కొఱగాములు బాములు నీస్బ నమ్మరో!

చ. జనపతి కంసరాజునకు జంకి తొలంగినవృష్ణిభోజులన్
మనకులబంధు లెల్లరను మక్కువతోఁ బిలిపించి సస్తినా
హాన ధనగేహభూవసతు లన్నియొసంగి సమాదరించి నా
చినమహనీయబాంధవుఁడు శ్రీహరి కృష్ణుఁడమాయుఁ డమ్మరో! 184

శా. నీమేనల్లుఁడు లోకబాంధవుఁడు నిన్నే గాక తన్నెవ్వఁ డే
మేమార్గంబునఁ గోరి చేరెడిఁ గా యట్లే వాని నాత్రోచెలో
క్షేమంబు ల్దయచేసి ప్రోచఁ గరుణాసింధుండు దుర్యోధనా
ద్యాయాంధ్యమ్ము తొలంగఁజేయు మఱి సంతానించు ధర్మాత్ముఁడున్.

ఉ. స్త్రీహృదయంబు తేటపడ శ్రీపతి యవ్వరిపోల్కి యంచు స
స్నేహముతోడ నడిగెదవు చెప్పనదేమి త్రిలోకమోహనుం
డాహరి యామనోహరుని కాతఁడె సాటి స్వరూపవిక్రమ
వ్యాహృతులందు రాముఁడును నట్టె తలిర్పఁ బతివ్రతామణీ! 186

శా. లీలామానుషదేహధారి యగు లేలీతల్పుఁడే కృష్ణుఁ డా
వ్యాళాధీశుఁడె రామభద్రుఁడు ధరాభారంబుఁ బోకార్పఁగా
నాళీకోద్భవుఁ డాదిదేవతలవిజ్ఞప్తు ల్పరిపాలించి యీ
భూలోకంబున దేవకీతనయుఁడై పుట్టొందినా రమ్మరో! 187

చ. అదితియె దేవకీరమణి యానకదుందుభి కశ్యపాఖ్యుఁ డా
యదుకులవర్ధనాంచితులునై జనియించిరి రామకృష్ణు లా
ప్పిదముగఁ దొల్లి విష్ణునెడ ద్వేషము చావని కాలనేమియే
మదయుతుఁడై నకంసుఁ డగు మానినిరో తగ నాలకించితే! 188

మ. యమునావేగము సంహరించె శిశువై యాపూతనం జంపె వి
క్రముఁడై బండిని బెండుఁ జేసెఁ దృణునిం గారించెఁ గంసావనీ
శుమహామంత్రుల దర్ప మార్చె ఖలులన్ శోధించె బాధించె నా
ప్పము లెల్లన్ సడలించి మించెను బరబ్రహ్మంబు తా నాటచేన్.

ఉ. ఎన్నని చెప్పవచ్చుఁ బరమేశ్వరుచిత్రము లన్ని వారికే
మన్నికగాని యల్ప మగుమానుషబుద్ధి కగోచరంబులోఁ
బన్నగరాజు నొంచుటలుఁ బట్టపుటేనుఁగు ద్రుంచుటల్ మద
చ్ఛన్నుల మల్లవీరులను జంపుట సాధ్యమె పిన్నవారికిన్. 190

ఆ. వె. గొడుగువోలె నెత్తి గోవర్ధననగంబుఁ
బెడుగువోలె మొత్తెదుడుకుఖలులఁ
జేయనట్టిపనులుఁ జెడనట్టికుజనులు
లేరు సాధువులకు లేదు కీడు. 191

సీ. పోతపోసినంగోహపుపాత్రములటు
కాంతఁ బొడిచినఁ జావనిరాతు లేడ
లేఁతచేతలచిన్నారిపోతమేడఁ
[illegible] మొత్తుచును జిత్తు సేయు టెడ? 192

ఆ. వె. ఒడలు జలదరించు నో తల్లి నీ ప్రశ్న
విన్నఁ గంసమరణవిధముఁ గూర్చి
వీరపత్ని వీవు వీరమాతృత్వంబుఁ
బడయఁగలవు శుభము దొడరు నీకు. 193

తే. గీ. అయుతగజబలుఁ డైనకంసావనీశు
కఠినపాషాణసాదృశ్యకాయమందు
వడవడవడంక కున్నట్టిభాగ మొకటి
లేదు భయరాక్షసియ కబళించె వాని. 194

ఉ. కంసుఁడు కృష్ణరూపమును గాంచినతోనె ప్రకంపనోగ్రవి
ధ్వంసితవృక్షకాండము విధమ్మున నేలకొరింగిపోయె నా
శంసల వీడి దుర్మదనృశంసులు పొందుననంత చింతలున్
హింసలుఁ జెందియే మడిసె హీననృపాలుఁ డవార్యభీతుఁడై. 195

మ. అది యేఘోరనితాంతపాపభయమో యావేశమో దుఃఖమో
మదవేదండబలుండు భండనకళామాన్యుం డఖండప్రతా
పమురాలోకుఁడు కంసరాజు బడుగై ప్రాణాలపైఁ దీపిచేఁ
బ్రిదులం బాఱెఁ గలంగెఁ దూలిపడెఁ బూరి న్మూసెఁ దారాడుచున్.

చ. బిరబిర నేగి పీఠిని గుభిల్లునఁ గాలి కలంగుచున్న యా
నరవరు కేశపాశమును నందకులాభరణంబు పట్టియున్
జరజర యీడ్చి గుంజి దిగజారిచి భూరిపరాక్రమక్రమ
స్ఫురణఁ దనర్చెఁ గంసపతి భూమిఁ బడెన్ గను మూసినంతలోన్.

శా. చెల్లీ! అల్లునిబాహువిక్రమబలోత్సేకంబుల న్వింటివా?
మల్లాధికులు డుల్లిపోయిరి మహామాతంగ మార్తాంగమై
చెల్లెం గంసునితమ్ము లెల్ల రొకలై జేజేల వీక్షింప వె
ల్లెల్లం బాఱుచుఁ గూలినారు సుడిగాలిన్ భూజముల్ గాఁగనై.

ఉ. అన్నిటికన్న మిన్న యగు నద్భుత మున్నది మున్నొకప్పుడున్
విన్నది కాదు కన్నులకు విందుగఁ గన్నది కాదు సోదరీ!
వెన్నుని చిత్రవృత్తములు వేద్యము కావు ప్రపంచభీకరుం
డన్ననృపాలుఁ గీడ్పఱచె నాతనికే గడె స్వర్గసౌఖ్యముల్. 199

ఉ. ఎంతదయాళుఁ డో కో హరి యేమని చెప్పుదుఁ దల్లి! దుష్టభూ
కాంతుఁడు కంసుఁ డట్లు నిజకాయము వీడినయంతనే ప్రభా
వంతముగాఁ జెలంగి నరపాలునిశీర్షము వీడినట్టి స
త్కాంతి యొకండు తత్క్షణము కంజదళాక్షునిఁ జేరెలే నమ్మె. 200

ఉ. అన్నిటి కన్నియుం దెలియనయ్యెఁగదా హరి కృష్ణుఁ డుండగా
నున్న భయంబు లేదు దురితోద్ధతు లైనసుయోధనాదు లే
పన్నగడ ల్పొనర్చినను భంగమె భీతిల కమ్మ వెంటనే
పన్నగశాయి నంపెదను బాధ లడంచు నతండు మీకునున్. 201

—* అక్రూరుఁడు ధృతరాష్ట్రునితో మాట్లాడుట *—

గీ. అని సమాశ్వాసవాక్యము లాడి గొంతి
ననునయించి యక్రూరుఁడు వెడలి యంతి
పురమునం గలధృతరాష్ట్రు దరియ నేగి
సత్కృతుం డయి కుశలము ల్సంప్రదించి. 202

ఉ. నేఁటికి మిమ్ముఁ గాంచుటకు నీరజనాభు ననుగ్రహంబు చేఁ
బాటిలె నుత్తమోత్తముఁడు పాండునృపాలుఁడు ముద్దుకుఱ్ఱలన్
బాటలగంధిని న్విడి దినంబున కేగెను ప్రాప్తభోగ్యముల్
దాఁటఁగలేము కర్మపరతంత్రులు జీవులు మానవోత్తమా! 203

ఉ. ఎందఱు పుట్టుచుండి రిల నెందఱు చత్తురు ప్రత్యహంబుం
వెందఱు కష్టముందెద రిఁ కెందఱు సౌఖ్యముఁ బొందుచుంద్రు వీ
రిందఱు గాంచుచుండియును నెందుల కీవ్యతిరేక మార్గము
ల్పొందెదరో యటన్న మతిఁ బొందరు జీవులు మానవోత్తమా! 204

మ. తన కారోగ్యమునుం జిరాయువను చందంబై దురాశాహతిం
దనతో సర్వసమానతల్ గలుగుభూతవ్రాతముం బ్రేమతోఁ
గనఁబో రన్యుల యున్నతు ల్గన రహంకారంబు ప్రేరేప సా
ధనసంపత్తులతోడ సిద్ధు లయి చిత్తభ్రాంతులై దుర్మతుల్. 205

చ. పరిమితసత్య మీపృథివిఁ బ్రాణులనేకులు పుట్టుచుండుటల్
మరణముఁ జెందుట ల్విధి నియంత్రితధర్మము స్వార్థజీవు లో
క్కొరికకే సృజింపఁబడి కార్యము దీర్పదు సర్వజీవులుం
బాలసి తదీయకర్మఫలము ల్గొనఁ గాంచెదమో కుభూవరా! 206

గీ. జనుఁడు ధర్మార్థకామమోక్షము లనియెడు
నాల్గు పురుషార్థములను బూర్ణముగ నొందఁ
దలఁపవలయును గాని యాద్యంతశూన్య
మధ్యఫలములఁ గోరుటె మంచి కాదు. 207

గీ. అర్థకామము లవి యనశ్యమ్ము లయ్యు
ధర్మరక్షణ లేకున్నఁ దనరఁబోవు
ధర్మమే మోక్షపదవికి దారిసూవె
యధిగమింపఁ [illegible] [illegible] నిజము. 208

ఉ. ధర్ముఁడు భూరివిక్రములఁ దమ్ముల నల్వురఁ గూడియుండు నే
కర్మఠుఁ డేవి యగ్రజునిఁ గాఁటియఁ బెట్టఁ గనిష్ఠ[illegible]కుల్
మర్మములూడ్చి తస్కరులమాద్రి గలంత్రు నృపాగ్నిశూరులై
దుర్మతి నోర్చి చేర్చెదరు దోర్బలశాలురు వాని సోదరుల్. 209

చ. అనువిమసంబు ధర్మునకు నండగ నిల్చి నృపాగ్నితస్కరుల్
పనుపులు సేయుచుంద్రు దమ భ్రాత నెవండు తిరస్కరించు న
య్యనదను జోరసోదరు లహంత హరింతురు క్రుచ్చిలించి త
ద్ధనము హరించు రాజు కృతధర్ముఁడు వహ్ని దహించు శేషమున్.

మ. మనుజేశా యివి ధర్మసూత్రములు ప్రామాణ్యంబుగా ధర్మశా
లన మెవ్వాఁ డొనరింపఁడో యతఁడు దుర్లాభంబు లాసించు దు
ర్జనుఁడవ్వాని సమస్తముం గడచు భిక్షావృత్తిఁ జేపట్టి యా
చ్చినమం గాకులు ముట్ట పుర్వి నతనిం జీవన్మృతుం డంద్రుగా. 211

ఆ. వె. పాము బ్రదుకు లెంత ఫలవంతమైయున్న
ధర్మబాహ్యుబ్రదుకు తాదృశంబు
పుట్టలోనఁ జెదలు పుట్టదా గిట్టదా
పేర యూరు యొకింపెంపు జగతి. 212

గీ. తేలు తే లన్నఁ జెప్పు తేతై మన్ననగు
విధముగా నీతిబాహ్యజీవితము సూవె!
యదను దొరికినఁ జిమ్ముటె యాశయంబు
కలుగఁ బొంగదు వానిపై ధరణి జనులు. 223

ఉ. నాలుగునాళ్ళ నాటకము నశ్వరమైన ప్రపంచరంగమం
దేలవలేశమో సుగుణ మెంచి చరించుట లెస్స యందుకుం
గోలని హేయజీవితము భూభర మయ్యెడు శాశ్వతంబుగా
నోలము నుట్టి గట్టుకొని యూఁగెడువారలు లేరు భూవరా! 214

ఉ. ఎందఱు పుట్టి రీజగతి నెట్టిమహాక్రియ లాచరించి శే
చందము నంది రాజ్యములు స్థాపనఁ జేసిరి పుచ్చునక్క యుం
గొంచెరొ వెంటఁ గట్టుకొని పోయిరొ వెంబడి మంచిచెడ్డ లే
చెందును గాక మానవునిఁ జెంద నవేమియుఁ జచ్చునప్పుడున్ 215

శా. బాబా యింతనుఁ జెప్పవచ్చినది యీపాపిష్ఠభోజేంద్రుఁడు
ప్స్వాంబుల్ పరిణామమున ఖలుఁడు నై బాధించి బాధించి కో
పావేశంబున లోకకంటకుఁడు నై పాలించెఁ గొన్నాళ్ళిహాం
భావం బీఁగి నశించెఁ గృష్ణవిభుఁ డే వానిన్ వధించెంజుమా! 216

శా. ఏనో మాటలనోరణిం బలికితే నీ వన్యథా యెంచఁగా
రాదయ్యా ధృతరాష్ట్రభూరమణ ధర్మాధర్మరీతుల్ నయ
ప్రామర్శానములుం దదీయఫలముల్ భాషించినా నింతగా
నే దెల్లిన రసమునే కలఁడు నా కేలా వృథాలాపముల్. 217

ఉ. ప్రాజ్ఞుఁడ నీవు లోకపరిపాటిగఁ జాటితి నట్టిమాటలన్
నిజ్ఞత సర్వపూర్ణ మయి విస్తృతమాట లెఱుంగియుండు న
ల్పజ్ఞులకై నఁ దెల్పవగు నన్నివిధాల నఖండ శేముషీ
ప్రజ్ఞఁ గలట్టినీ యెదుటఁ బల్కుట చుల్కన మాట గాదొకో! 218

చ. ఘనకులభూషణా యనుజుఁ గోల్పడి యంతట రాజ్యకర్తవై
ధరణిని నేలుచుంటివిక దా యిది ధర్మమొ కాదొ యేదొ నీ
వెఱుఁగకపోవు పెద్ద వయి యే లెదుగాక ప్రజానురంజక
స్థిరమతి వౌచుఁ బాలనముఁ జేయుట లెస్స యశఃప్రదం బగున్.

మ. ప్రజలే రాజ్యము రాజ్యమే ప్రజలు సంబంధమ్ము లీరీతి వి
శ్వజనీనానుమతంబు నై వెలయు ప్రాజాపత్య మాసించు నే
నిజమం డైన గ్రహింపఁ బోలెనని ప్రాజ్ఞుల్ మెచ్చ రాజ్యంబుఁ బూ
ని జనానందకరంబుగా మనుమి యీ నీధర్మ మూర్తీశ్వరా! 220

ఉ. బంధుగులందు సర్వసమభావము నంది చరింతువేని యా
నందముఁ జెందుఁ గీర్తియు. దనంత వరించును ద్వేషబుద్ధి దో
చందమునం బ్రవర్తిలిన సర్వవిషంబునకన్న మిన్న యై
కుందు ఘటించు జీవితముఁ గూలఁగఁ ద్రోయును రోయు లోకమున్.

ఉ. తమ్ముని బిడ్డలందుఁ దయఁ దాల్చుము కన్నకుమారులట్లుగా
సమ్మతి చూపుచుండు మవిచారకుమారశతంబు దుష్టమా
ర్గమ్ములఁ గ్రమ్మరింపుము ధరాసతిఁ బోలినగొంతిదేవి తా
పమ్మును దీర్పుమయ్య కురువంశయశంబు సతంబు నిల్వఁగన్. 222

శా. ఏవో కొన్ని దురాగతక్రియలు గావింపం బ్రయత్నించుదు
ర్భావం బందె సుయోధనుం డనెడు దుర్వార్త ల్వినన్వచ్చె న
య్యావేగంబును దీర్పు మింతటనె మొక్కట్ల సంగకున్నంత ప్రమా
నై వంగన్ సరిపోలునా కురుపతీ న్యాయంబుఁ బాలింపుమా! 223

ఉ. బాలురచాపలక్రియలు పాలకుఁ డెప్పటి కప్డు దిద్దుచుం
జాలిన ధర్మబోధనము సల్పకయున్నఁ జికిత్స లేనియా
శీలరుజాభిధానమున వృద్ధి యగున్ దల మీఱు నేప్రయో
గాలకు లొంగిరాదు కలకాలవిషానలసామ్య మయ్యెడున్ 224

ఉ. చిన్నలు వీరు నాగు పెరభీతులఁ గానరు చాపలంబుచే
నెన్నొ యనర్థము ల్సలుప నెంతురు పెద్దలు వాని నన్నిటిం
జిన్నతనంబునందె సరి సేయుట మేలగునయ్య రాజ! రో
మన్నఁ బ్రయోజనంబు గన మంతకు నంతకు రెచ్చిపోవుచోన్. 225

ఉ. చర్వితచర్వణంబు లిఁకఁ జాలును జెప్పనదేమి బావ యే
పర్వము పుచ్చినం జెఱుపపాలకె చెప్పఁడినంబు పుట్టుటల్
సర్వవిధాలఁ దుల్యముగ నాఁకలిచా యశ పూను గానిచోఁ
బర్వెడుదుర్యశంబు పెరవారలు కాపు కుమారపాండవుల్. 226

సీ. పోయి వచ్చెద నో బావ! పుత్రులందు
సర్వసమధికారముగ జనుఁడ వౌట
నింతఁ జెప్పితి నాలోఁచినంతవఱకుఁ
దప్పు లుండదు తెలుగాఁ దలఁపవలదు. 227

వ. కురుకులవంశగౌరవము గోరెడువారలు గాననే దయా
పరు లయి రామకృష్ణు లటు పంపిరి నన్ను హితంబు దెల్ప నే
నెఱిఁగినయంత దెల్పితి నిఁ కిందు నవాచ్య మెదేని బిట్టుగాఁ
గొఱలిన చో క్షమింపఁదగు దొడ్డమతిం గొనఁబోలు భావుకా! 228

చ. అని విని రోషభీషణుఁడు నై చెలరేగియుఁ గృష్ణభీతిచే
మన మురియాడుచుండ నొకమాటయు మాఱు వచింపఁబోక కిం
చనుఁ డయి కొంత తాళి విరసప్రతిభాషితభూషణంబులన్
మనసునఁ దాఁకి వచ్చినటు మంచితనాన వచించె భూపుఁడున్. 229

ఉ. ఈవు వచించినట్టిపరమేశ్వరుఁడే తగినంతబుద్ధి చి
త్తావరణమ్ములో నిలిపె ధర్మ మధర్మము నేర్పరించు వి
ద్యావిషయంబులం దయిన నంతయె యింతయె లేకపోవ దీ
భావము లేడ నేర్చితివొ బాన ప్రమాదవినోదమేయగున్. 230

ఉ. ధర్ముఁడు ధర్మరాజగునొ తక్కరసోదరు లాకవల్గగా ?
యర్మిలి రాజసోదరు నియట్టిడు నర్జునుఁ డేమొ ? వహ్నిగా
ధర్మసుతోడు నీవ యనుగుతమ్ముఁడు భీముఁడు కాఁడొ యేఁటికీ
మర్మవిధానము ల్దగినమాటలఁ జేటు వచింపరాదొకో 231

శా. ఔరా ! యెన్నివిధాలఁ బల్కితివి నీయర్థాంతరన్యాసముల్
సారాసారవినోదశేషపతిభాషల్ ఖీపణోఘోషముల్
కారాగారపునాటతీరులను నేగ్రామిణుతో నైన నెం
తో రాద్ధాంతముఁ జేయఁగల్గెడివి నాతోఁ జెల్లునా భావుకా ! 232

ఉ. ధీమఁ డెవ్వఁడైన నిజదీధితి సత్యపదార్థవిజ్ఞతం
భావనఁ జేసియే పలుకుఁ బల్కఁడు నీవలె నోలి లాహిరీ
భావనిసర్గచంచలవిభావరసోక్తులు పల్కుచో నహం
భావహరాననూనపరభావము సేవన మాట నెంచెడిన్. 233

శా. ఏలా గద్దరిహద్దు దిద్దెదవు నీకే కాని కౌంతేయులం
దేకార్యానుగతానుకూల్యవిధు లేవీ మాకు లేవేమొ కా
దా శిష్టాపులు నేఁటి కూడిపడెనయ్యా మీకు నిన్నాళ్ళవే
మూలం గాలములం దడంగినవొ? గుంపు ల్గూడె నిప్పట్టునన్. 234

శా. ఏదో యున్నది యూఁతకోల యనియెన్నే దానిసంబంధమై
ప్రాదుర్భావముఁ జెందియున్నబిరుసౌభాగ్యానువాదంబుచే
కాదా యింతతెగింప గుండె యగునా కానారమా నీది నీ
నాదప్రోద్ధతు లెల్లఁ దెల్ల మగుబావా! యింకఁ జాలింపుమా! 235

ఉ. గుండెలు దీయుబంట వయి కొంకక జంకక కూడిరాని పే
మొండివితండవాదములమూటలు విప్పితి వంతబోకయున్
ఖండితవాదివై పిరికికండను గానని చండబండనో
ద్దండుఁడ వై వచించితివి తాళని పోలని నీచసామ్యముల్. 236

ఉ. ఆరవప్రాణమై తనువు నంది సదాహృదయానుపస్థుఁడై
స్మేరముఖేందుచంద్రికలఁ జిందుచు న న్నెడఁబాసి పోనినా
పారమితమ్ముపుత్త్రులఁట కొండల మండెదరంట సారికై
తీపులుఁ జెప్పవచ్చితఁట తియ్యనిమాటల దయ్యమట్టులన్ 237

శా. నీనామాటలతారతమ్యములనిర్ణేతల్మహావీరులే
కానీ యీతెరచాటుభాగవతరాగాలాపనల్సేయు మా
పై నేమించెదుచాలునే యగుదురా బావా! సమానార్హతా
స్థానంబుల్గలనీవు వచ్చితివి ప్రస్తావచిత్రోద్యోగివై. 238

శా. కుంతీదేవికి నెంచు లో టనుచు నాక్రోశింపుచో నావునే
కాంతంబందు వినోదకేళికలకోఁ గావించుమా ఖ్యోద్యానం
దంతావళీయుట కేరి కానా తననుం పంపింపఁ గారింప గా
నింతో యంతో స్వాతంత్ర్య మున్నదికదా నేలా పగ ల్దీర్పనో 239

క. కడుపున దీపి నెఱింగినకన్నతండ్రి
కొడుకులన్ ముద్దుసేయుట గాని దేమొ
చెడుఁగులో మంచివారలో స్నేహబుద్ధి
విడుట తలమీఁదుపడి నాకుఁ గొడుకులందు. 240

క. కౌరవులుఁ బాండవులు రెండుకనులు నాకు
దేని కీఁగోలు వచ్చిన దాని నాకె
కాలవశమునఁ గలిగెడుకలతలేను
దీర్పఁగా నేను పినతమి లిద్దరేను. 241

మ. ఇఁక రాజ్యంబును గూర్చి తెల్పెదను నాకే లేనియూహాస్క మా
మక సోదర్యున కెట్లు వచ్చు సరె సామ్రాజ్యంబుఁ బాలించు నా
యకుఁడై చచ్చినవానిపుత్త్రకులె రాజ్యార్హుల్గదా యందు వే
మొ? కుమారుల్గనువార లైనపుడెగా మోజుల్ విలోకించుటల్. 242

మ. ధరణీపాలుర కైన నివ్విషయసందర్భంబు లర్థం బగున్
గురువంశాగ్రణి నయ్యు నంధుఁడను నాకోసంబె నాతమ్ముఁడీ
ధరణిన్ బాలన సేయఁగాఁదొడఁగెఁ బ్రత్యామ్నాయధర్మంబునన్
జరమావస్థను జెందె నాతఁ డిఁక నాసత్త్వంబు నెవ్వారిదో? 243

క. తెలపియుఁ దెలియనిపక్కులు
పలికిన ఫల మేమి కృష్ణ ప్రశ్నించినచోఁ
దెలియును గూలంకషముగ
నులికిపడిపఁ దీరునొక్కొ యుద్వేగంబుల్. 244

ఆ. వె. అయిన నొక్కమాట నాడెద నక్రూర
సగము తెలివి కలన సుగము కలదె
తెలిసి పలుకవలయుఁ దెలియనిచో నోరు
దెఱవరాదు బుద్ధి గఱపరాదు. 245

శా. అక్రూరా! యిటు లాడినావని మనోవ్యాకోలతన్నెన్నుమీ!
ప్రక్రాంతార్థము లెన్నఁడేని యిటులే బాధించుఁ గౌంతేయులం
దేక్రౌర్యంబును లేనినన్ను గడున్ హీనాతిహీనంబుగా
నాక్రోశించుట సంతచేటగు నిదే న్యాయంబొ యూహింపుమా.

శా. నీవాక్యమ్ములలో విశేషములు విన్పించెన్ శ్రవఃపర్వమై
యేవో స్పష్టముకావు గాని మెఱప ల్లొల్లఁగెనో మాయమై
బావా తప్పఁదలంతువేమొ విను మేప్రారబ్ధకర్మంబొ కా
నీ వాత్సల్య మనంత మూ సుతులపై నే దెప్పు వాటిల్లినన్. 247

మ. ఎవ రేరీతి నపోహలం గనిన నాయీమేనితోఁ బుత్రబాం
ధవవైముఖ్యముఁ జెందనేర ఖలులో ధర్మాత్ములో దుష్టులో
యెవ రైనన్ సుతులే ప్రయోజకులు కాని గాకపోని పరా
భవ మేనాఁడు సహింప వారికొఱకే ప్రాణాల నర్పించెదన్. 248

ఉ. ఉన్న యథార్థముం దెల్పుచుంటిని యాదవసింహ వాక్యముల్
మన్ననఁ జేతు బాండవులు మాత్రము నాకుఁ బరాయివారలా?
యన్నివిధాల నా కొడుకులంతటివారలు వారి నెన్నఁగం
గన్నడఁ జేయఁబోను మమకారముతో నయగార మాడెదన్.

మ. హరి కృష్ణుండు సమస్తజీవులకుఁ దా నాధారమై యుండి యె
వ్వరి కేదారి యనుగ్రహించునొ యదే వర్తించు వైకల్పిక
స్ఫురదాదర్శము లస్థిరంబు లగు నచ్చోఁ బోవు సౌదామనీ
కిరణప్రస్ఫుతమై తనర్చు నడఁగుఁ గీల్గొల్ప నా కౌరవా! 250

ఉ. పుట్టుకతోడనే గుణము పుట్టెడు పూర్వకృతానుబంధమై
యట్టె విధాతయు న్నదుట నయ్యయిగీతుల వ్రాయుచుండు నిం
కెట్టులఁ దప్పవచ్చుఁ బరమేశ్వరలీలలు దాఁటవచ్చునె?
కట్టడిఁ జేసి పుత్త్రకులఁ గాఱియఁబెట్టుటకాక మిత్రమా ! 251

గీ. వారివారకర్మంబులు వారివారి
వెట్లు జరుగునో జరుగనీ యేల చింత
చక్కదిద్దుతలంపులు సాఁగఁబోవు
లేదు మార్గాంతరము లవలేశ మేని. 252

గీ. అని వచించిన ధృతరాష్ట్రు మనసురీతి
దెలిసి మఱుమాటఁ బలికిన ఫలముగాంచ
మనుచు నక్రూరవిభుఁడు నెమ్మనమునందుఁ
గలఁత నందియు మెల్లగాఁ బలికె నిట్లు. 253

క. సెలవయ్యా! కురునాయక!
తెలిసె న్నీమనసు నీమతికి నెది ప్రియము చె
ట్టులె సేయు మన్నిటికిఁ బయిఁ
గలఁడు గదా యొకఁ డతండె కార్యముఁ గన్నన్. 254

గీ. అనుచుఁ బీఠంబు డిగ్గి ప్రయాణమైన
బంధు నక్రూరుని న్నిల్పి యంధరాజు
సానునయవాక్యములు పల్కి చాలవసన
హేమమణప్రతతి నిడి సంతోషి యగుచు. 255

కం. బావా నావచనములుఁగ
శ్రీవరుతోఁ దెల్పవగును శ్రితమందారుం
డేవిధిఁ గూర్చిన నావిధి
తావలమై జరుగుఁ దప్పఁ దగ దెవ్విధినిన్. 256

గీ. పాండవులు కౌరవులు నాకు రెండుకనులు
దేని కేకీడు వచ్చిన హాని నాకె
యని మనంబునఁ దలపోసి యహరహంబు
వారిఁ బోషింతు ననుము శ్రీవరునితోడ. 257

కం. తనమేనత్తను గొంతిని
దనయులతోఁ బాటు గన్నతనయవిధముగా
ననయము గాపాడెద నని
మనవిగ నొనర్పుము ప్రియమ్ముమై హరితోడన్. 258

మ. అనిన న్నవ్వివినోదసంగతముగా నక్రూరుఁ డోబావ నీ
కనులట్లే కని పాండుపుత్రకులనుం గౌరవ్యులన్ సర్వదా
మనుపన్నేర్తు నటంచు గొంతిని సదా మన్నించి యట్లే ప్రయో
జనముం గూర్చెద నంచుఁ జెప్పెదను గృష్ణస్వామితోఁ దప్పకే. 259

వ. అనుడు భావార్థము గ్రహించి కటకటంబడి ప్రారబ్ధకర్మమువలన నంధుఁ
డైతిని లోకసామ్యముగ దెల్పు పలుకు లాలించి సోల్లాసములవచించునని
యాలోచించి ధృతరాష్ట్రుండిట్లనియె. 260

శా. బావా! నీసమయానుకూలకుశలప్రావీణ్యసోల్లాపముల్
తీవెల్లాగెను బండ్లు పండె ఘనమై దేదీప్యమానంబుగా
నో వెల్గొందువిశాలనేత్రముల నాలోకింపనే లేవు నే
జ్ఞానంబుండవు గ్రుడ్డి నేను హృదయాంధంబొందు దీవిట్లుగన్. 261

కం. ఇంతేభేదము మనలోఁ
గాంతువు సకలంబు నీవు కనులన్నైనో
యంతశ్చక్షుండ నగుటల్
స్వాంతములఁ బనీషఁ జేయఁజాలెద నరిగిన్. 262

ఆ. వె. కాన వోట నరుసపాడిగా నచియింతు
వంతె గాని పసుమమూడి తనను
గనులు లొట్టపోవ మన సట్టులే చూన
తెలిసి పలుకుమయ్య దేవ్రతోడ 263

వ. అనిన నక్రూరుం డిట్లనియె 264

క. తుదిలో దాఁగిలిమూతలు
పదనూపముగా నొకప్డు బయటపడునవన్
జమనకు లందఱు కొందఱు
నదియేమో యనుచు భ్రాంతి నందిరి బావా! 265

క. తెలిసినవిషయము లన్నియు
బలికెద నాకొలఁది కృష్ణభగవానుసతో
తెలిసియుఁ దెలియనిపలుకులు
పలికినఁ జేటౌనా యేమొ పలుకంగనేలా? 266

వ. అంతెగాక 267

మ. ధరణీరాజ్యము మాది మా దని తొడల్ దట్టించి దట్టించి మ
ర్త్సరసామ్రాజ్యపదమ్ము లేలుకొను పూరమ్మన్యు లేమైనో యం
దఱి కేదో యొకనాఁటి కాచరమసిద్ధాంతం బవార్యం బగున్
బరమార్థం బొంటే స్థిరంబు, సుఫలప్రాప్తంబు భూమీశ్వరా! 268

ఉ. భారతవీరకేసరులు పండితునయ్యు లవక్రవిక్రముల్
భూరియశోవిశాలు రసుపూజ్యులు ధార్మికు లెంద ఱెందరో
ధారుణిఁ బుట్టి చచ్చిరి, స్వధర్మము గర్మముఁ దీరినంత నె
వ్వారును నిల్వఁబోవ రిటఁ బాపముఁ బుణ్యము రెండు దక్కఁగన్ 269

మ. ధృతరాష్ట్రావనినాయకా! విను వచశ్శ్రీముక్తులన్నన్నుఁ బో
లుతటస్థుం డిల పేఁకు శేఁడను నుమాత్ పోలంగ నీహాస్తినా
స్తితపౌవళి చెప్ప నెంచు సిరి నీడే రాజవున్ నీవెపో
ధృతరాష్ట్రుం డనునార్థకాంక్షితము నీకే కాక యెవ్వానికో. 270

గీ. పోయినచ్చోట నోబాన ప్రార్ణకగుణ
గానుము నీబీదబంధు వక్రూరుఁడుపైనిఁ

చెప్పి యున్న క్షమింపుము తలఁపవలదు
జ్ఞాని-నీవు చెప్పెడుదేమి చనట లేము. 271

క. అని పయనం బై యానతి
గని కుంతిగృహంబుఁ జొచ్చి కలసంగతులన్
వినిచి రథం బెక్కి యు ద
త్క్షణమే చనె మధురఁ జేర సౌమ్యుఁడు కడఁకన్. 272

మ. చని యక్రూరుఁడు రామకృష్ణులకు విస్పష్టంబుగాఁ గౌరవేం
ద్రునితోడ దాను వివాదబాధ్యుఁ డగుటల్ దూరీకృతార్థానుభా
వనసోన్మాదవిలాపముల్ సుతులదుర్వారంబు కుంతీసతీ
వినతుల్ బాండురకష్టము ల్వినిచె దీపింపంగ భావోన్నతుల్. 273

—* జరాసంధుఁడు శ్రీకృష్ణునిపై దండెత్తుట *—

శా. శ్రీకృష్ణుండు మదాంధకంసపతి శిక్షింపం జలంబూని స్వే
చ్ఛాకల్పంబుగ నస్తి ప్రాప్తులు జరాసంధాత్మజాతల్ మహా
శోకాందోళితచిత్తలై వెడలి రక్షోనాథుతో సర్వమున్
నాకల్యంబుగఁ జెప్పి రాత్మవిభుపంచత్వంబు దీనంబుగన్. 273

ఉ. ఏమని చెప్పఁగావలయు? నిశ్వంచిత్రమొ యేమొ! కాని మా
స్వామి సహస్రనాగబల బాహుపరాక్రమవిక్రమక్రమం
బేమయి పోయెనో బలవిహీనతఁ జెందెను గృష్ణుకంటికిం
జీమఁగఁ దోఁచె నాథు నిరసించి హసించి వధించె వాఁ డయో!

శా. కోటీరాజ్వలరత్నకాంతులు దిశల్ లోరాడఁజేరాడుచున్
శాటీసంహతు లూడిపోవ బడుగై చల్లారె నయ్యో ప్రభుం
డాటోపంబునఁ గృష్ణుఁ డవ్విభుని కేశాంతంబులం బట్టి యా
ర్భాటం బొప్పఁగ నీడ్చి జట్టి మని సుంభద్వేగసంరంభుఁడై. 275

ఉ. అంతటఁ గన్నమూసెఁ బ్రభు వయ్యయొ యట్లు భరింతుమయ్య సి
యంతటిలోకవిశ్రుతబలాఢ్యునిగర్భమునందు బుట్టి వి
భ్రాంతయశోవిశాలుఁ డగు కంసనృపాలుని చెట్టపట్టి మా
కింతటిచేటు వాటిలె భరించి తరించుట యెట్లు? నాయనా! 276

మ. అని కన్నీరుప్రవాహరూపమున నేత్రాంతంబుల న్వెడలి చ
య్యనఁ గంఠస్థల మాక్రమించి జనుమధ్యస్థానముం జొచ్చి గో
బ్బున నాభీస్థలమందుఁ జేరి ప్రిదులం బూఁబోండ్లు సుస్నాతలై
వనమధ్యంబున నిల్చియున్నకరణిన్ వాపోయి రెంతేనియున్ 277

చ. అన విని యాగ్రహాగ్రహ మనంతముగా మదిలో జ్వలింపఁగాఁ
గని వెఱఁగంది త్రుళ్ళిపడి కన్నుల నుల్కలు రాల దంతపం
క్తిని నెఱి గీటి మీసలను దిద్దుచు నద్దుచు దుర్నిరీక్ష్యభీ
షణుఁ డయి నిల్చి పల్కె దనుజప్రభుఁ డాయెడ నిట్టు లంతటన్.

శా. ఏమీ యంతటిపిన్నపోత మగునా కృష్ణుండు నాయల్లునౌ
నా మర్దించిన దద్దిరా కితవ దివ్యామోఘబాణాగ్నికీ
లామాలావిసరప్రసారమున నీ లావింకఁ బోకార్చెదన్
భూమిం గృష్ణుఁ డటన్న శబ్దము వినంబో రింక నుర్వీజనుల్. 279

ఉ. మామను జంపినా నని యమాంతము నింగులు ముట్టఁబోను నీ
మామకు మామ నేను బినమామ యమప్రభు గీముఁ జేరఁగా
గోముగ నిన్నుఁ బంపెదను గొంకులు జంకులు వంక లార్చియున్
మామను జూడఁ బొమ్ము తనమామకృతం బని తెల్పి మ్రొక్కుచున్

ఉ. ఏమహిళాశిరోమణుల నింతయలంచి కలంచినావో య
శ్లే మగవార లన్నయదువృష్ణికులప్రతివీరు లెల్లరన్
వేమరు నొంచి వంచి యలివేణుల నెల్లర నేడిపించెదన్
మామకుఁ దృప్తిఁ జేతు వినుమా హరి నిరుధిరాంబుధారచే. 281

చ. అని వచియించి పుత్రికల నంతిపురంబున కంపి మంత్రులం
గని తగనెల్ల రేరాణువులఁ గ్రక్కున సిద్ధముఁ జేయుఁ డిప్పు డేఁ
జని మధురాపురప్రజలసన్నిధిఁ గృష్ణుని వానివంశమం
డనుల నడంప నే నని హుటాహుటి నాజ్ఞ లొసంగినంతటన్ 282

గీ. పూర్ణముగ నన్నిసన్నాహముల నొనర్చి
మధురపై దండువెడలఁగా మంత్రివరులు
సిద్ధ మొనరించి తాము సిద్ధపడిరి
దుందుభులు మ్రోగి మిన్నుమన్నందునటుల. 283

క. హరిహేషలు నరఘోషము
కరిబృంహితములు శవాంగఘనతరరవముల్
మొరసెడుదుందుభిమ్రోఁతలు
పరఁగి దిశావితతి శబ్దబంధుర మయ్యెన్. 284

క. చతురంగబలము లెల్లను
జతురముగా నడపుభూరిసత్త్వులు మొదలన్
గుతుకముతోఁ జనుదేరఁగ
మతిమంతుఁడు రాజు గాంచె మథురాపురమున్. 285

ఉ. యాదవరాజధాని యగునమ్మథురాపురిఁ జేర్చి సేనలం
బాదుకొనంగఁ జేసె నలువైపుల మాగధరాజు భూరిసో
న్మాదవచఃప్రగల్భుఁ డయి మాధవు బాంధవకోటితో సహా
పాదులు కుళ్లగింతు నని పంతము లాడఁగడంగె నంతటన్. 286

ఉ. దిక్కులు పిక్కటిల్లునటుఁ దేరులు బారులు దీర్చె వానికిం
బ్రక్కల దిక్కరీంద్రములభంగిఁ దనర్చునసేకపంబులుం
జక్కఁగ నిల్పె వాని కిరుచక్కియలన్ హయము ల్పదాతులున్
జిక్కఁగ నుంచె రాణువ ప్రసిద్ధచమూపతు లేర్పరింపఁగన్. 287

క. రథగజతురగపదాతులు
పృథులముగా నన్నిదిశలఁ బిక్కటిలంగన్
మథురాపురిఁ జుట్టిరి మా
గధులు జరాసంధనృపతికార్యము దీర్పన్. 288

ఆ. వె. నేల యీనినట్లు నిలిపిరి సేనలన్
బోతుటీఁగ దూరిపోవనేర
దిసుక వేయ రాల దిట్లయి మథురాపు
రమున భీతు లైరి ప్రజలు గాంచి. 289

శా. ఉద్వేలార్ణవసంకులం బయి రణోద్యోగంబుఁ బాటించు నా
విద్వేషప్రతిఘాతసైన్యము భయోద్విగ్నాత్మమై యోర్వ కే
సద్వంశీయులుఁ జెందుతాపము ప్రజాసందోహాభీభత్సమున్
విద్వాంసుం డగుశౌరి యెంచి తనలో వేరీతులూహించుచున్ 290

ఉ. అంధమనస్కుఁ డయ్యసురుఁ డారయనేరక భూరిసైన్యసం
బంధముతోడ వచ్చి మముఁ బట్టదలంచెడుఁ గాని యగ్గిలో
నింధనతుల్య మౌట గమనింపఁడు వీరలఁ ద్రుంచి యాజరా
సంధునిమందబుద్ధి కొకచక్కనిపారము తెల్పఁబూనెదన్ 291

గీ. ఇట్టి దుర్దమ సైన్యము లెన్నియేని
కలవు వీనికి నందఱుఁ బొలియుదాఁక
వీని వధియింపఁబోలదు సేనమాత్ర
మయ్యలువిధంబుల నడంప నౌ నటంచు. 292

గీ. దుష్టశిక్షయు శిష్టసంతోషణమ్ముఁ
జేసి భూభారము నడంపఁ జెందినట్టి
నాఁడు నవతారవిధి దీర్పఁగాఁదగునని
శౌరి కృతనిశ్చయుం డయ్యె స్వాంతమందు. 293

మ. హరి కృష్ణుండిటు ధ్యానతత్పరుఁడు నై యాలోచన ల్సేయ నో
వరరత్నోజ్జ్వల దివ్యకాంతి విలసద్భర్మాంచితాహస్కరో
త్కరతేజః ప్రతిమాన మోహనరథద్వంద్వంబు శస్త్రాస్త్రసం
భరితం బై దివినుండి సారథియుతంబై వచ్చె నప్పట్టునన్. 294

గీ. తనయెదుర నిల్చినట్టిరథములను గని
సారథుల మ్రొక్కు లంది బృందారకవిభుఁ
డనుప వచ్చిన వని యెంచుకొని రమేశుఁ
డనుపమానందమునఁ గనె నన్నముఖము. 295

శా. లే లె మ్మోబలరామ! కంసుమరణక్లేశంబుచేతన్ రుషా
జ్వాలాభీలవిలోలచిత్తుఁడు జరాసంధుఁడు సన్నద్ధుఁడై
వేలాక్రాంతవిశేషసైన్యజలధిం బ్రేరించి క్రూరంబుగా
బాలామూలముగాఁ జెడ న్మదిని నాలోచించి విచ్చేసెడిన్. 296

గీ. కల విరువదిమూఁ డక్షౌహిణులు మహోగ్ర
శూరు లీయుద్ధభూమిలో వీరుగాక
నింక నెందఱో యుందు రాహీన మతుల
నేఁడె జతగూర్చు నిప్పుడు విమతుఁ డేని. 297

గీ. ఇట్లు దుర్మార్గులైననిక్కృష్టదాన
వాళి హరియించి నిశ్శేష మైనపిదపఁ
జంప నగు జరాసంధుని సమయ మరసి
యనుచు వచియించి సన్నద్ధుఁ డయ్యె శౌరి. 298

ఉ. కృష్ణుఁడు పాంచజన్యము ధరించి విలాసవిధాన నూదునోఁ
దృష్ణ దొలంగి యాదవులు దీనతచే రిపులుం ద్రిలోకప
రిష్ణునిమోము గాంచిరి తితిక్షువులై తమి గోలుపోవుటన్
వృష్ణికులోద్భవుండు బలవీరుఁడు రాముఁడు నొత్తె శంఖమున్. 299

ఉ. చిచ్చఱపిడుగులో యనఁగ జెచ్చెర యుద్ధతలంబుఁ జేరఁగా
వచ్చెడు రామకృష్ణులను వారక చూచుచు సేన లెల్లనుల్
ముచ్చెమటల్ దొఱంగ దమమోజులు బూజులు పట్టు బింకమున్
వుచ్చి సురారిసైనికులు వోయిరి దిక్కున కొక్క రొక్కరై. 300

—* జరాసంధుఁడు పరాజితుఁడగుట. *—

ఉ. అంతఁ జమూపతు ల్గడఁగి యందఱునుం జతగూర్చి భూరివి
భ్రాంతి దలంగదిద్ది హరిపైఁ గర మెత్తుగ రాసు వింత వి
క్రాంతి దనర్చినన్ వెగటుగాఁ జని మందలు మంద లై రమా
కాంతునిఁ జుట్టుముట్టి వెటకారము కారము కూఱ నార్చుచున్.

క. నానావిధ విశిఖంబుల
శ్రీనాయకుఁ గుప్పినంతఁ జిఱునగ వొలయన్
వానిని నడుమనె త్రుంచియు
రాణువ మర్దించె మించె రభసముతోడన్. 302

క. బలరామకృష్ణు లిర్వురు
బలదర్పము లొప్ప దమ్ముఁ బైకొనువారిం
జెలరేగి నేలపాలుగఁ
జలిపి జరాసంధుఁ జేరఁజని యెయ్యదనన్. 303

వ. జరాసంధుండిట్లనియె. 304

క. ఓరీబలరామా నను
నోరువఁ గలవేని రమ్ము యుద్ధమొనర్తున్
దీరుతు బీగముసారము
నారాచంబులను గుప్పి నానావిధులన్. 305

క. నీవే వీరుఁడ వైనన్
లావుం గనఁబఱచి విజయలక్ష్మిని గొనుమా
యేవిధ మైన సరే యని
రీవిగ వచియించె రుద్రురేవ నలుగుచున్. 306

చ. అన విని నవ్వి శౌరి యసురా హితవాక్యము లేల శూరు లి
ట్లనెదరొ యెన్నఁడేని జల మార్చిన తీవ్రదవాగ్ని పోలికన్
వినఁబడు వింతవాక్యములు వియ్యము గోరుట వచ్చినారమే
యనిమొన నిన్ను నోర్చి హతమార్పనుఁ గాక కిరాతభూతమా!

ఉ. అల్లునిఁ జంపినానని మహాగ్రహనిగ్రహ విగ్రహుండవై
గొల్లన నింతరాజునను కూరిచి తీరిచి చేరవచ్చినా
పిల్లలుకంగఁ బంపుమని పొంచి మదించి యహాంతఁ బెంచి నీ
యల్లుని యల్లునిం గనిన నాడి వీడి విడాకు లిచ్చెదో? 308

ఉ. చెల్లియొ చెల్లకో పనులు చేసితి వింతటిదాఁక నిప్పుడే
యెల్లిద మైనహీనకృతి కేల జెగింతువు శూరునట్లు మ
మ్మెల్లర నోర్చి గెల్చుటయొ కాదన స్వర్గము జూరగొంటో భూ
వల్లభు లైనక్షత్రియుల వాంఛలు రెండె సుమీ జగంబులన్. 309

ఉ. చల్లకు వచ్చి ముంత నొడి చాటున దాచెడునీచమట్లు గా
నల్లరిపాలు జెందెదవు నాలము నోర్వక పారిపోయినన్
బొల్లున దంచుబియ్యమునుబోలి వృథా వృథ నిష్ప్రయోజనం
బెల్లవిధాల నార్తి గమనించి దలంచుము రాజధర్మమున్. 310

ఉ. తాతవు నీవు మాకు కులధర్మము చెప్పి చరింతువేని వి
ఖ్యాతకులప్రసూతులమె శాస్త్రమొ కూస్త్రమొ మాకునున్ యశో
ఘాతము వచ్చు బాంధవము కలుట సిగ్గును మొగ్గు లేనిని
చేత మహాత్ములైన నిఁక సింతుము మేము జరాసుతాధమా! 311

ఉ. బంధునిహంత యన్నసడి బాపుకొనం దలపోతుఁ గాని ని
ర్బంధవిధాన మై యిటులఁ బైకొనుచున్నవి హేతువాదముల్
సింధువు గెల్వ నేగు చలిచీమలబారులునోలె నీవు నీ
బంధురసేనలం గలసి వచ్చితి తప్పనె నిన్నుఁ జంపుటల్. 312

చ. అన విని రోమ రోమమున నాగ్రహముగ్రగతిం జెలంగఁగా
మనమును గ్రుమ్మి క్రుమ్మి యవమాన మహోష్మము భీష్మమై చనన్
గనులను విస్ఫులింగములు గ్రమ్మి కరమ్ము భరమ్ము నింప స
జ్జనపతి కృష్ణునోంపఁ గనుసన్నల నానతి నిచ్చె సేనకున్. 313

ఉ. అంతట రేగి సైన్యము మహానిలధూతపరాగవిస్తృతా
నంతదురంతధూమ పరిణామముగాఁ జని కృష్ణచండభా
స్వంతుని గప్పి కుప్పెఁ బరివారములం బలరామవీరునిం
బొంతల బిల్వరించె పలుపోకలకాఁకలధాకఁ జూపుచున్. 314

మ. జలదచ్ఛన్నఖమండలగ్రహలసచ్ఛాయావికల్పంబుగా
జ్వలితారిందమవాహిని చయలసచ్చండారుకా లారామకృ
ష్ణులు గుప్తాఘవిశేషతేజు లయి సంశోభింప కున్నంత భీ
తులు నై యాదవవీరు లెల్ల దిశలందుం బారి రుత్కంఠతన్. 315

మ. రిపుసేనాపరివేషవేష్టితుఁడు నై కృష్ణుండు గన్పింపకుం
డి పురాట్టాలకహర్మ్యగోపురమహోడ్డీనప్రదేశంబులం
దపు డప్పట్టణకాంత లెక్కి కనుచో నాతార్క్ష్యతాళధ్వజాం
కపరిష్కృతరథంబులం గనక దుఃఖాక్రాంతలై రెల్లరున్ 316

చ కనుఁగొనెఁ గృష్ణదేవుఁడు ప్రకంపనవేగశిలీముఖప్రయో
గనిపుణమానరాతిబలకాండము భండనభూమి వీడి గ్ర
క్కునఁ జను నాత్మసైనికులఁ గొందల మందెడుసుందరీమణీ
గణమును దాళు తాళుఁ డని గ్రక్కునఁ బల్కుచు నుక్కుమీఱఁగన్

క. సురదానవభీకర మగు
పరశార్ఙ్గముఁ జేతఁ బట్టి వాసవవినుతుం
డురువడి నారిన్ లాగెను
ధరణీవ్యోమములఁ గప్పు ధ్వని నిగుడంగన్. 318

క. నానానూనవిశేషక
బాణవ్రాతము గ్రహించి బలువడి వింటం
బూనిచి విడిచె నరాతి
శ్రేణిప్రాణానిలములు చెచ్చెర నెగయన్. 319

ఉ. కుంజరవాజియూథములు గుప్పలు తిప్పలునై ధరం బడెన్
భంజితులై విరోధిభటవర్యులు కూలిరి తాళఁజాలకే
రంజితమై రణాంగణము రక్తనిషిక్తత మృత్యుదేవికై
మంజులరీతిఁ గాలువ యమర్చిన కెంజిపురాను సెజ్జఁగన్. 320

క. మండెడుకోటివిధాన న
ఖండముగా రేగుకాండకాండము లొప్పెం
గండరగండలు కూలిరి
ఖండింపంబడియెఁ దురగకరితండములున్. 321

గీ. కుంభములు వ్రీలి వ్రాలెడు కుంభిగణము
తలలు వగిలినహయములు లులితములగు
రథములుం బతాకములు సారథులు రథులుఁ
బోరు ఘోరమయ్యె మహాత్రి సూరుమనిన. 322

క. ముసలాయుధుఁ డెత్తినతన
ముసలము దింపకయ చావమోదుచు రిపులం
గసిమసగఁ దోడఁగె చలమున
నసమపరాక్రమవిధంబు నమరులు మెచ్చన్. 323

క. ఇరువదిమూఁ డక్షౌహిణు
లురువడిఁ బరువెత్తుచున్న నూరకవిడకే
తరిమి తరిమి విదళించుచు
దురితుల వధియించె బలుఁడు దోర్బల గరిమన్. 324

ఖండితఘోటకకరివీరభటదేహ
నిర్గతరుధిరఘనసీవితాన
మునఁ గమరంబులై పురుషులశిరములు
భుజములు పాములంగోల్కొఁదన

ద్విపశరీరంబులు ద్వీపంబులై తోఁచె
హయతనువులు మొసళ్లట్లు లెసఁగెఁ
గరచరణంబులు చిఱుచేపలై తోఁచె
వరశిరోజములు శైవాల మయ్యె
తే. గీ. విండ్లు తరగ లాయుధములు వివిధకుంజ
సంతతులు జక్రము ల్సుళ్లు స్వర్ణరత్న
ఖచితభూషణములు ఝాళ్ల కరణిఁ దోఁప
శౌర్య వాహినియై రణస్థలి తనర్చె. 325

సీ. పోయి పోవని ప్రాణములు గల్గి బాధచే
మూల్గి నాల్కలు జాచి యీల్గువారు
మేనునగంబుపై గైరికధాతువు
లట్లు రక్తముగాఱ నార్చువారు
హాహారవంబుల జోహారు లొనరించి
విడుము వీడు మటంచు వేడువారు
గోడుగోడున నేడ్చి గుండెలు బెండయి
కలగుండు వడి నింగిఁ గాంచువారు
తే. గీ. బ్రదుకుజీవుఁడా యని దిశ ల్వాటువారు
పీనుపెంటలలో డాఁగి ప్రిదులువారు
మృత్యుదేవిమహానసగృహమువోలె
భయదమై తోఁచె సంగరప్రాంగణంబు. 326

సీ. ఎవ్వానిసంకల్ప మెసఁగినమాత్రాన
సృష్టిస్థితిలయముల్ చెలఁగుచుండు
నెవ్వానికనుసన్న నేప్రొద్దు దేవాది
దేవులు తలఁదాల్చి తిరుగుచుండు
నేపుణ్యుకరుణచేఁ బాపాటవులు కూలి
భస్మీపటలమయి భరము దీర్చు
నెవ్వాఁడు లోకత్రయీపాలకత్వంబుఁ
జెంది విందుగ లీల లందుచుండు

తే. గీ. నెవఁడు ఘటనాఘటనసమర్థవిభవుఁడయి
చేతనాచేతనముల రంజించుచుండు
నట్టిలోకైకనాయకుఁ డాదిమూర్తి
కసురభంజన మొకపెద్ద యౌనె తలఁప? 327

గీ. సర్వశక్తిసంపన్నుఁడు సాక్షిమూర్తి
నిగ్రహానుగ్రహసమర్థనియతుఁ డట్టి
విశ్వమయునకు శాత్రవవితతి నొంచు
టెంతపని యౌను సంకల్పకృతముగాక! 328

శా. మాయానాటకసూత్రధారి యయి సామాన్యంబుగా దోఁచు లే
బ్రాయంపుంబసికూన గాన హరిశుంభద్వీర్యసంరంభమున్
జ్ఞేయంబై యిటు స్తోత్రపాత్రమగుఁ గానీ దుష్టసంహారణా
ధ్యాయం బాతనినిత్యకృత్యమగుఁ గాదా శిష్టరక్షార్థమై 329

ఉ. అంతఁ జెలంగి రాముఁడు మహాబలుఁ డైనజరాసుమారుసిం
జెంతకుఁ జేరి స్యందనముఁ జెంది యలంచి కలంచి నష్టవి
క్రాంతునిఁజేసి సింహము కురంగముఁ బట్టెడునీతి నొత్తి వి
క్రాంతి దలిర్ప బాశములఁ గట్టియు శంఖము నొత్తె నొత్తుగన్. 330

ఆ. వె. ముసలమెత్తి నెత్తి మొత్త నాయత్తమై
యున్నయన్నఁ జూచి వెన్నుఁ డతని
కడఁక నాగి వాని విడనాడఁ దగునని
యానతిచ్చె మందహాస మొలుక. 331

ఆ. వె. వీని నాశ్రయించి విమతులనేకసం
ఖ్యాకు లున్నవారు కదనమునకు
వారిఁ గూర్చునట్టివాఁడు వీఁడే కానఁ
జంపఁదగదు వీని సత్వరముగ. 332

చ. మనయవతారధర్మము కుమార్గుల నెల్ల నేకరాశిగా
హనన మొనర్చి భూభరము నార్చుటయే యగుఁ గాన నిప్పు డీ
యనదను ద్రుంపరాదు ఖలు లొట్టులె పెక్కురు గాన సోదరా!
వినినయ మొప్ప నిప్పు డను వెన్ను నిపల్కులు సన్నుతంబులై. 333

చ. విని బలరాముఁ డద్దనుజవీరుని ద్రుమ శృంగారిపోవఁగన్
మనసున నొవ్వనాడుచున మానుషవారణపాశముల్ విద
ల్చినఁ గడుసిగ్గు బెగ్గడిల లేచి వరాంగము డించి యొంటిమైఁ
జనెఁ దనసేన లెల్ల జనుసన్నిధిఁ జేరుటచే సురారియున్. 334

వ॥ ఇట్లు రాజ్యంబు సేరి యుపజయ సంతాపతప్తచిత్తుండై యస్వస్థుం
డై వంగని తన్మంత్రులు. 336

సీ. కనుసన్నలను గన్న వినతులై తలఁదాల్చి
పను లెల్ల నొనరించుభటులు కల్గఁ
జండప్రచండమార్తాండతేజఃకాండ
ఖండితోద్దండులు మంత్రు లుండ
సర్వసర్వంసహాచక్రంబు వడిఁ బట్టి
చాపచుట్టుగఁ జుట్టుసఖులు నెలయ
పరిపంథిగర్వనిర్వాపణోద్యోగు లా
నిర్వకవిక్రమనిధులు గలుగ
తే. మత్తవేదండతండము ల్మహితవాహ
వములు సుస్యందనములు దివ్యాస్త్రశస్త్ర
వితతి లెక్కకు మిక్కిలి వెలయుచుండ
నేమిలోటని యెంతు భూమీశ నీవు. 337

సీ. కాలవశంబున గడ్డిపోచయె పెద్ద
నిద్రాడుపలె నిక్కి నెగడెఁగాక
కర్మఫలంబున గతిలేక మతి లేని
తాలుమూఁక భటాలి కూలెఁగాక
యుక్తిప్రయుక్తుల రక్తిగొల్పెడు మహో
ద్రిక్తులు మంత్రులు దెగిరిగాక
మేదోవిధానంబు భేదింపఁ గ్రోలుచోఁ
గరిహయంబులు నేల కొఱగెఁగాక
తే. మూలబలమున నీ విప్డు కోలుపడిన
సైన్య మేపాటి? యొక సహస్రాంశమైన

నుండునా జరాసంధ యిట్లోడెడేల
తప్పు నీయదియేసూవె మొప్పమిగన. 338

ఆ. వె. పాము చిన్నదైన బడితె పెద్దది గొని
చంపవలయు నంద్రు చతురమతులు
కృష్ణుఁ డెంత యతనిక్రియ లెంత **యని** యల్ప
సేనఁ గూర్చినావు చెడితి వీవు. 339

ఉ. అందున నింతచే టొదవె నాఱడి నొందితి వైన దానికిం
గుందు వహింపఁబోక సరి కోరిన సేనలతోఁ బ్రతిక్రియల్
పొందుగఁ గూర్చి శాత్రవులపోతర మార్చి యశంబు దిక్కులన్
విందుగఁ జల్లి మాకుఁ గనువిం దొనరింపుము పొమ్ము భూవరా.

వ. అని యోదార్చినంతట నిట. 342

గీ. శత్రునిశ్శేష మొనరించి శార్ఙ్గధన్వి
యన్న బలరామవిభుఁ గూడి యరుగుదెంచి
రాణువులతోడ మధురాపురంబుఁ జేర
సర్వజనముల నేత్రము ల్చల్లఁబడియె. 343

సీ. మంగళాంగు లనంగ సంగతశృంగార
సంగీతపారముల్ హంగుమీర
వీణాక్వణనమంజు గానతరంగిణీ
భంగ భంగిమములు పొంగులూర
వారాంగనామణీ వరనృత్య సాహిత్య
విన్యాసలాస్యముల్ వేడ్కఁ జెలఁగఁ
దంబురా మర్దళ తాళ సంయుతమగు
భక్తిగీతికల సంబరము దనర

తే. గుబ్బెతలగొబ్బిపాటల గోష్ఠి వెలయఁ
జెలఁగి గొబ్బిళ్ళ ద్రొక్కెడు చిన్నవాల
కులవినోదము చెలరేగ గోపబాలు
రెదురుకొనఁ బోయి రాజాసపములు చెలఁగె. 344

సీ. బ్రాహ్మణులు వేదపారాయణములొనర్ప
స్వస్తివాచకులు ప్రశస్తిఁ బొగడ
వందిమాగధులు కైవారముల్సేయఁగా
భట్టుమూర్తులు కీర్తిఁ బాడుచుండ
వివిధవాద్యంబులు విస్ఫూర్తిమై మ్రోయ
మంగళవాద్యము ల్మింగి ముట్టఁ
గవిగాయకులు హాయిగా వర్ణనలుసేయ
నలఘువీరులు శంఖములను మ్రోయఁ

తే. గీ. పౌరు లానందవివశులై పాడి యాడి
వివిధ కేళీవినోదము ల్వెలయఁజేయ
బాలగోపాలకృష్ణునిఁ బట్టణమునఁ
జేర్ప నెదు రేఁగె నపు డుగ్రసేనవిభుఁడు. 345

సీ. సమ్మార్జనాదులు జరిపించి రాజమా
ర్గములందుఁ బన్నీరు గలయఁజల్లి
యిఱుకెలంకుల శోభ మెఱయుపతాకతో
రణముల నింపుగా నొనయఁజేసి
వెలయురంభాస్తంభములు నాఁటి యందందు
మణిదీపికలకాంతి మలయఁజేసి
రంగురంగులహంగు చెంగలించెడు మేలు
కట్టుపుట్టంబులఁ గట్టఁబెట్టి

తే. గీ. రంగవల్లులు వెట్టించి రాజమార్గ
ముల నలంకార మొనరించి మోద మలర
నఖిలపరివారములఁగూడి యాప్తవరులఁ
గూడియెదు రేగ శ్రీదునిఁ దోడితేర. 346

చ. ఎదురుగ వచ్చుబాంధవుల నెల్లరఁ గన్గొని రామకృష్ణులొ
ప్పిదముగఁ దేరులం డిగి యభీప్సితము ల్నెఱవేఱునట్లు త
త్పదములు వట్టి మ్రొక్కి తమబాహుయుగమ్మునఁ గౌఁగిలించి చే
యఁదగినగౌరవక్రియల నన్నియుఁ జేసిరి సన్నుతంబుగన్. 347

గీ. మంత్రిసామంతగురుముఖ్య మాఖ్యవరుల
నుచితవిధముల మర్యాద లొనరఁజేసి
జానపదులను మిత్రుల సరసవచన
ముల నలర్చిరి రామకృష్ణులుఁ జెలంగి. 348

గీ. అంత నానకదుందుభి యవనివిభుఁడు
రామకృష్ణులు నొక్కతేరథమునందు
నధివసించిరి యక్రూరుఁ డాదిబంధు
లర్వావాహనముల నెక్కి గతిముదమున. 349

శా. అనిమిషోద్యమము లేక మానటులఁ దూర్యారావము ల్రోసె ను
త్సవము లెల్లు చెలంగ బ్రాహ్మణులు లాజ ల్చల్లి దీవించి రై
దువ లెల్లన్ సుమమాల లక్షతలఁ బ్రోదు ల్సేసి రానందనా
ట్యవిశేషంబులుఁ జెల్లె శ్రీవిభుఁడు వేడ్కన్ జాఁగి యేతెంచు చో. 350

గీ. ఇటు లనంతవైభవమున నేగి యేగి
రాజమందిరముం జేసి రథము డిగ్గి
బంగరుంబళ్లెరంబుల మంగళాంగు
లారతు లొసంగఁ జొచ్చిరి యాలయమును. 351

గీ. అఖిలజనులకు శ్రుతిపర్వ మై తలిర్ప
స్వాగతవచనమ్ము లాడి ప్రసాదములను
బంచి కానుక లొసంగి సంబర మొనర్చి
రపుడు బలరామకృష్ణు లత్యాదరమున. 352

ఉ. సంగరరంగమం దొదవుశాత్రవపాళివిభూషణాదులన్
మంగళదివ్యవస్తువుల మానవనాథున కప్పగించి యు
ప్పొంగుచు దేవకీరమణిపొంతలకుం జని మ్రొక్కి యామెయా
లింగనభాగ్యముం బడసి లిప్స గహించిరి రామకృష్ణులున్. 353

—* జరాసంధుని దండయాత్రా ప్రసంగము *—

గీ. అటు పరాజయమంది పర్యాకులమున
పురముఁ జేరుజరాసంధభూవిభుండు
శాత్రవులకుఁ బ్రతిక్రియం దెలుప నెంచి
నగుడ నేతెంచె వీరుఁడై మథురఁ జేర. 354

ఉ. తొల్లిటికన్న మిన్నలగు దోర్బలశాలుర నేరికూర్చియున్
బెల్లుగ సేనలన్ నడిపి పెంపు రిపావు ననంతవీర్యుడై
ప్రల్లదముల్ దలిర్ప మధురానగరంబును జుట్టుముట్టె శ్రీ
వల్లభుఁ డట్టివార్త విని వానిమదం బడఁగింపఁ గోరియున్. 355

గీ. సేన నెల్లను మర్దించి చేతఁజిక్కి
నట్టి క్రూరజరాసంధు నణఁపఁ బోక
విడిచి పుచ్చెను గృష్ణుడు వెనుకటివలెఁ
మనసున న్నావిపునరాగమనముఁ గోరి. 356

మ. సకలక్ష్మావిభు నెంచ నేరని కజరాసంధుఁడు ద్వేషాంధుఁడై
యకలంకోజ్వలకీర్తి గైకొనుటకై ల్లెనన్ రమానాథుఁ ద
ప్పక శిక్షించుటయే విధాయకముగా భావించి వీరాతివీ
రకదంబంబులతోడ సప్తదశసంగ్రామంబులం జేసియున్ 357

సీ. పదునెన్మిదవసారి బవరంబునకు నేగ
సంసిద్ధుఁడై జరాసంధుఁ డుండ
బ్రహ్మర్షి నారదప్రవరుఁడు సంకల్ప
శుద్ధిగా క్షాత్రపక్షోభ మెంచి
మ్లేచ్ఛప్రభుం డగుమిడిమేలపుం గాల
యవనునిఁ జేరఁగా నరిగి వాని
వంచించి వైరముఁ బెంచి యాదవులపై
సమరంబొనర్పఁ బ్రోత్సాహపఱచి

తే. ముష్కరతురుష్కసేనలు మూఁడుకోట్లు
గూడి మధురాపురంబుపై దాడిసేయఁ
బనిచిన న్వాఁడు చెలరేగి బవరమునకు
నేగె శ్రీకృష్ణు నోర్చి మర్దింప నెంచి. 358

మ. అగరే యాదవులా యజేయులొకొ యర్ధాయుష్కుఁ గంసప్రభున్
బొరిగొన్నంతనె బక్కపీనుఁగు జరాపుత్రున్ వినిర్జించి తీ
నగమార్పంగనె గొప్పవారయిరొ గోపాలాన్వయుల్ కాని మ
త్కరనిర్ముక్త మహాశుగాగ్నులకుఁ గాకన్పించు నెచ్చార్యముల్. 359

ఉ. సిగ్గటు లేకపోయెనో యిసీ పసిపాపను నోడి యచ్చటే
మ్రగ్గక పాఱివచ్చెను జరాసుతుఁ డోలిఁ బదేడుసార్లు నీ
పగ్గెలు పాడుగాను కితవా! యొకబావియొ నూయి లేదొకో
భగ్గున మండుటగ్గిఁ బడి ప్రాణము గోల్పడరాదొ మేలగున్. 360

ఉ. వీరవరేణ్యగణ్యులను విశ్రుతదివ్యయశఃప్రకాంతిలోఁ
దీరని నల్లమచ్చఁ గొనితెచ్చితి వారి జరాసుతాధమా!
గోరున గ్రుచ్చి చంపఁదగు కుఱ్ఱనినోర్వక పాఱిపోయి నీ
పేరు చిరప్రసిద్ధముగఁ బృథ్విని నిల్పితి వ్యర్థజీవి వై. 361

గీ. పాలబుగ్గలపసివాఁడు పసరమట్టి
ముదురుమీసలమగవానిఁ జిదిమెనంట
యద్దిరా గద్దరితనంబు హద్దుమీఱె
నెద్దునే తన్నుకొనిపోవు గ్రద్దపిల్ల. 362

—* కాలయవన వినాశము *—

క. అని చతురంగబలంబులు
గొని యవనుఁడు మూఁడుకోట్లు క్రొల్పులులనఁగా
జనఘనసైన్యంబులతోఁ
జని మధురానగరి ముట్టె సరభసభంగిన్. 363

గీ. చీమదూరెడు నెడలేక భూమి యీని
నట్టిసుక వేసినన్ రాలనట్లు దట్ట
మైనసేనలు వలగొన్న నరసి జాన
పదులు వెఱఁగంది గుండెలు పగిలిరంత. 364

క. తగిలినకాలే తగిలెడు
తగవున పీఁ డొకఁడు వింతదనుజుఁడు వచ్చెం
బాగ రడపఁగనగు నంచును
భగవంతుఁడు కృష్ణమూర్తి భావస్ఫూర్తిన్. 365

వ. బలరాముం గనుంగొని మననివాసంబు శత్రుదుర్భేద్యంబుగా సలయు
నని చెప్పి 366

గీ. కాన దుర్గమమైన దుర్గం బొకండు
కట్టి మధుపురంబునం గలిగియున్న
ప్రజల నెల్లర నందులో భద్రపఱచి
పోరుదము వీని తోఁ దమి దీరునట్లు. 367

క. అనిబలభద్రునియాలో
చనఁ జేసియు విశ్వమయుఁడు సంకల్పముచే
ఘన మగు కోటను గట్టెను
వననిధిమధ్యమున దివ్యవైభవ మొప్పన్. 368

క. ద్వాదశయోజనవిస్తృత
మౌ దుర్గం బది యచట మహార్ణవమందున్
శ్రీదముగా నిర్మింపం
బ్రోదిన్ నేమించె మయుని బురుషోత్తముఁడున్. 369

గీ. శిల్పవిద్యావిశేషము ల్చెలువమార
వాస్తుశాస్త్రవిధు లెల్ల వఱలునట్లు
విశ్వకర్మ నిర్మించెను వేదవేద్యు
కొఱకు ద్వారకానగరము గోరి కోరి. 370

మ. పరమేశుం డగుకృష్ణునానతులు సంభావించి శిల్పక్రియా
కరణంబు ల్నెఱవేరుచందమున లోకైకప్రభావంతమౌ
వరదుర్గంబును విశ్వకర్మ సలిపె న్వారాశిమధ్యంబునం
స్ఫురదానందవిహారహర్మ్యముల నింపున్ సొంపుఁ బెంపారఁగన్ 371

సీ. రంగారు బంగారుసింగారపున్ మేడ
లున్నతి నింగిఁగ వృంగిలింప
నందాలు చందాలుఁ జిందెడునానంద
మందిరోద్యానము ల్విందు సేయ
నిందిరాసుందరీమందిరంబు లనంగ
విందారుసిరిఁ జెలువందుచుండ
శ్రీకరగోపురప్రాకారమంటప
శృంగము లందందుఁ జెలువుమీఱి

తే. గీ. నిఖిలలోకైకపూజ్యమై నెగడునట్టి
విశ్వకర్మనిర్మిత మహాత్రివిష్టపమున
రమణనొప్పారె ద్వారకారమ్యనగరి
కృష్ణవిభురాజధాని నాఁ గీర్తిఁ గనుచు 372

వ. అట్టి రమ్యపురంబున శుభముహూర్తంబున శ్రీకృష్ణుండు సబాంధ
వముగాఁ బ్రవేశించె నట్టిసమయంబున 373

మ. పరమామ్నాయవిధాత శ్రీహరి పరబ్రహ్మంబు శ్రీకృష్ణునుం
దరగోపాలకిశోరమూర్తి నగరిం ద్వారావతిం జేరుచోఁ
బురుహూతుండు బహూపహారముల సమ్మోదమ్మునం బంపి శ్రీ
కరకల్పద్రుమ పుష్పజాతములు కానుకల్వైచె నుప్పొంగుచున్.

గీ. వరుణదేవుఁడు శ్యామసుందరున కపుడు
నీలకర్ణంబులును నవనీతధవళ
వర్ణసంపన్నములయిన వాయువేగ
హయసహస్రము సంప్రీతి యలరఁ బంపి 375

గీ. మహిత పద్మ మహాపద్మ మత్స్యకూర్మ
నీల శంఖోదక ముకుంద ములనుబరఁగు
నిధు లెనిమిది యర్పించెనఁ నెమ్మిగాంచి
ధనదుఁ డత్తఱి శ్రీరమాధవునిఁ బొగడి. 376

మ. ధరణీభార మడంపఁ బుట్టె విమతధ్వంసంబు గావించు శ్రీ
హరికృష్ణ ప్రభుగౌరవార్థముగ నాశాధీశు లెల్లం బహూ
కరణవ్రాతము గానుకలంపి వినుతుల్ గావింత్రు ద్వారావతీ
పురసౌందర్యముఁ బెంపు సేయుటకు సంపూర్ణాభిరామంబుగన్.

—* కాలయవనుఁడు కృష్ణుని వెంబడించుట *—

మ. మధురాపట్టణవాసు లెల్లరును శ్రీమాన్యుండు యోగోన్నత
ప్రథమాహాత్మ్యముచేత ద్వారకపురంబం దొప్పుగా నిల్పి యం
దధరక్షాక్రియ కగ్రజు న్నిలిపి యేకాంతంబుగా వచ్చి యా
యుధము ల్దాల్పక వెల్వె వాకిట మహాయోగీంద్రసంకాశుఁడై. 378

గీ. అరుణనీలాభ్రముల తెరమఱుఁగు వీడి
తోఁచుశారద పూర్ణచంద్రుని విధాన
ద్వారకాపురీద్వారము దాఁటి బయలు
వెడలుకృష్ణునిఁ గని మ్లేచ్ఛవిభుఁడు చెలఁగి. 379

సీ. జీమూతసన్నిభశ్యామలగాత్రుని
గౌశేయ వాసు రాకాశశిముఖు
శ్రీవత్సలాంఛనస్థితవక్షుఁ గౌస్తుభ
కలిత కంధరు వధూకాంతశ్రేణియుఁ
బ్రవిమల వరచతుర్బాహుని నవజల
జారుణేక్షణు వరస్మేరవదను
మణిమయాద్భుతలసన్మకరకుండలదీప్త
దర్పణరుచిసుందరకపోలు

తే. నిత్యసంతోషద వినోద నియతు రమ్య
మూర్తిసత్కీర్తి మునిహృదంభోజవర్తి
శమితసుజనార్తిఁ ద్రైలోక్య చక్రవర్తిఁ
గాలయవనుండు దర్శించెఁ గన్ను లలర. 380

చ. కనుఁగొని యీతఁడే యతఁడు గావగు నారదమౌని దాను జె
ప్పినవివరంబు లెల్లఁ గనిపించెడు వీఁడు నిరాయుధుండుగాఁ
గనఁబడుఁ బాదచారి యగుఁ గారణమేమియొ నేనుఖడ్గముం
గొనకయ వీనితోడ నని గోరి యొనర్చెదఁగాక యంచునున్. 381

మ. అని ఖడ్గంబును వీడి కాలయవనుం డత్యంతవేగంబుగాఁ
జని మున్ముందు పరాఙ్ముఖుం డయి మహోగ్రఝంఝానిలం బల్లుచి
వ్వనఁ జేఁ జిక్కక పాఱుశ్రీరమణుకోపు లూన్చుచుం బోయి యా
తని వెన్నాడె నలభ్యుఁ డైనహరి చేతం జిక్కునే వానికిన్. 382

వ. కాలయవనుం డట్లు వెన్నుని వెన్నంటి చనుచు వాయువేగమనో
వేగంబుల నిరసించిన యానంబున శ్రీకృష్ణు ననుసరింప భరం బై నోట
నురుఁగులు గ్రక్కుచు నెమ్మనంబున నిట్లు వితర్కించె. 383

సీ. వరమృగేంద్రంబొకొ శరభ మృగముఁ బట్టి
పగ నెంచి పొగరెంచి యగడు మించు
గంధసింధురమానె కడఁగి సింహము నోర్చి
యదరించి బెదరించి పదను మించు
నురగమా గారుడేశ్వరు గిరగిర ద్రిప్పి
నురుగులు గ్రక్కించి భరము నించు
మేకయా మువ్వన్నె మెకముపై లంఘించి
కుత్తుక నొత్తుచుఁ జిత్తు చేయు
తే. కప్ప పెనుబాము గ్రసియించు కరణి దోను
మత్తవేదండమును మ్రింగు మాడ్కిఁ గృష్ణ-
బాలుఁడే కంసుపాలిటి కాలుఁ డయ్యె
నద్దిరా యద్భుతము పరమాద్భుతంబు. 384
సీ. కువలయాపీడముం గూల్పఁజాలినవాఁడు
బాలుఁడా పంచాస్యబలుఁడుగాక
మల్లుర గోటిచే గిల్లి చంపినవాఁడు
పిన్నయా రుద్రున కన్న గాక
కంసరాజును బట్టి కసిమసంగినవాఁడు
బడుగఁటే చిచ్చఱపిడుగు గాక
వరజరాసంధునిం దరిమికొట్టినవాఁడు
బడుగఁటే చిచ్చఱపిడుగుగాక
తే. తాడిఁ దన్నువాని తల దన్నువాఁ డుండు
నన్న సూక్తి స్పష్టమయ్యె నేఁడు
పేఁడఖండబలుఁడు విదళించి ధృతిగంట
సులభసాధ్య మనుచుఁ దలఁపరాదు. 385
వ. అనుకొనుచుఁ బఱుఁగువాఱుచుండు నెడ. 386
మ. పరమాభీల మహాబిలం బొకటి విస్పష్టంబుగా శైలకం
దరమందుం బొడగట్టఁ గృష్ణుఁడు వినోదంబందుచుం దూరి తా
హరినాదం బొనరించె మ్లేచ్ఛవిభుఁ డల్లంతన్ గుహాసీముఁ డై
స్ఫురఁ జొచ్చెన్ హరిఁ గాంచ నేరమిని నిష్క్రియుండు జృంభించుచున్.

ఆ. వె. వెదకి వెదకి విసిగి వేసారి హరిజాడ
గానరాక వెదక మానుకొనియు
నే నరుండొ యచటఁ గ్రీనీడలోశయ
నించినట్లు గోచరించినంత 388

ఉ. డాయఁగ నేఁగి చూచి వికటంబుగ నార్చుచుఁ గృష్ణుఁడే యటన్
హాయిగఁ బవ్వళించె నని యాత్మఁదలంచి యొక్కోరిసిచుఁడా!
యేయెడ కింకఁ బోయెదవు నెవ్వనిగాఁ దలపోసి యిట్లు నీ
మాయబడాయిఁ జూపితివి మామను గాదు సుమీ! భయంపడన్.

శా. ఓరీ గొల్లఁడ పాలుబోత వయి యెన్నో సందులం గొందులం
దూరం జూచితి విట్టివేడబములా దుర్మార్గుఁడా! మేము బే
జారై ని న్విడనాడి పోదు మనియా సంబుద్ధి నూహింతు నీ
యూరుం బేరును మాపి వేసెదను గర్వోన్మత్తుఁడా యంచునున్.

సీ. చేపపోటుసు నోడి చెడి యావులించిన
మతి లేనిమూఢసోమకుఁడఁ గాను
పందిపిల్లముఖానఁ బడి వడి గోల్పోవ
బఱుఁగు హిరణ్యనేత్రుఁడను గాను
నరసింహుఁడను వాని కెఱయై హరీయనఁ
జచ్చు హిరణ్యకశ్యపుఁడఁ గాను
నీమాయలోఁ జిక్కి నిఖిలంబు గోల్పోయి
పాతాళమున కేగ బలిని గాను
తే. గీ. కోఁతిమూకఁ జయింపగాఁ జేతగాక
వణఁకి చచ్చిన పిరికి రావణుఁడఁ గాను
నిన్ను నీ పోతరంబును మన్ను సేర్చు
కాలయవనుఁడ నీపాలి కాలయముఁడ. 391

ఉ. చిక్కవటంట యెవ్వరికిఁ జిక్కిన దక్కవటంట యద్దిరా
దిక్కు దలంగు దేవతలు దీనులు మానులు తిక్కబాడబుల్
మ్రొక్కెడరంట నీకు సరి పోయెను వారికి నీకుఁ జిక్కినా
వెక్కడి కేగ దక్కవొ గ్రహించెదనేను ప్రశస్తనూర్తుఁడా! 392

ఉ. అంతటి యాదవాన్వయమునందు జనించి దిగంతకీర్తి వి
క్రాంతుఁడ వన్న పేరు గని శాత్రవులన్ వధియించి పృథ్వి నా
యంతటివాఁడు లేఁ డని విహార మొనర్చుచు విఱ్ఱవీఁగు ని
న్నింతటివాఁడ వేనఁటర యేమొ యటం చనుకొంటెఁ దొల్లిటన్. 393

మ. అరరే! యెంతటిమోసగాఁడవుర యొయ్యారాలసయ్యాటలోఁ
దనువు ల్దీరెనుదీరుగా ముసుఁగునం దాఁకొన్నమాత్రాన నీ
హారువుం గోరుమిటారినై నిలుతునా యానందమందాకినుల్
మరుగు ల్విప్పుచునా కవుంగిట నిను న్మన్నింతునా దుర్మతీ. 394

మ. నను దద్దమ్మల కమ్మ కంసుఁ డనుకొన్నావేమొ గాజల్దరిం
చినపెద్దమ్మ జరాసుతాధమునిగాఁ జింతించినావేమొ నీ
ఘనవక్షస్స్థలిఁ జీల్చి రుధిరౌఘం బాని దాహంబుఁ బా
పిన శత్రుంజయ చక్రవర్తి నని రూపింతున్ మహిన్ నేఁటికిన్. 396

మ. అనియా వేగవశుండ డై యవనుఁ డీర్ష్యాకార్శ్యము ల్పైవ్మనం
బున ధట్టించియు మట్టుఁ బెట్టునెడ రంపు ల్పెంపు గావించియుం
దనవామాంఘ్రి నిగిడ్చి తన్నె హరియే ధాత్రీస్థలిం బవ్వళిం
చినవాఁ డంచుఁ దలంచి మించి కుపితు ల్సేనుం బు గామింతు రే!

ముచికుందుని వృత్తాంతము

మ. చిరకాలంబుగఁ దద్గుహాంతగమునం జింతాదుల న్వీడి సు
స్థిరుఁడై హాయిగ నిద్రపోయెను ముచిక్రశ్రేష్ఠుం డొకం డట్లు ము
షకరుఁడై దన్నినమ్లేచ్ఛనాయకు పదాఘాతంబుచే నొచ్చి గ
చ్చెర కన్విచ్చి దిశాంతము ల్వెదకి వీక్షించెం దురుపాకధమున్

ఉ. ఆకనుచూపులోఁ గల మహత్త్వ విశేష మదేమొ కాని నో
త్సేకదవానలప్రతిభఁ జెంది దిశాంతములంటి ముందఱన్
మేకొనియున్న మ్లేచ్ఛవిభు మేను దహించెను నిట్టనిల్వునన్
గేకలువెట్టి పెట్టి తలక్రిందు పడెన్యవనుం డు బూదియై. 398

ఉ. సాధుజనావళిం గలఁచునాహసవిక్రియ తెప్పు డిట్టులే
బాధల కాకరం బనెడువాఁడను లోకమునందుఁ దెల్పఁగా
శ్రీధరుఁ డిట్టి చిత్రములు సేసి జగంబుల మేలుకొల్పఁగం
సాధుజనావనుండు హరిసత్కృప లెన్న వశంబె యేరికిన్. 399

క. క్రూరుఁ డా కాలయవనుఁడు కూలినంత
భక్తజనవత్సలుం డైన పరమమూర్తి
స్వస్వరూపముతోడ దర్శన మొసంగె
వందనీయుఁడు ఘనముచికుందునకును. 400

వ. అంత ముచికుందుం డప్పుండరీకాక్షు నాలోకించి తనివోక విస్మితుం
డయి యిట్లనియె.

ఉ. ఓమహనీయుఁడా యెవఁడవో దయసేసితి విందు నొంటిగా
నీమహితాటవిం దిరుగ నేమిటి కీగిరిగహ్వరంబునం
దేమి తలంచి వచ్చితివొ యింతకుముందు మహాగ్నికీలకల్
బ్రామి నశించిపోయిన కిరాతమఁ డెవ్వఁడు నాకు దెల్పుమా. 402

సీ. తలిరుటాకులకన్న లలితమౌ చరణము
లుగ్రభూస్థలి నెట్లు లుంచినావు
యంటినఁ గసిగందు నమృతశరీరము
గాలితాకిడి కెట్లు దాఁటినావు
పాలబుగ్గల ముద్దు బాలుఁ బోలెదు నీవు
చిట్టడవుల కెట్లు చేరినావు
పెనుభూత మట్టిమిష్టుని బారిఁబడియిట్లు
వచ్చి నాగుహ యెట్లు సొచ్చినావు

ఆ.వె. తల్లిదండ్రు లెవరు స్థలమేది యెచట నీ
యునికి యిచట బంధులున్నవారె
.యింతబలగ ముండి యేల వచ్చితి వీవు
తెలుపు మయ్య తేనె లొలుకు నుడుల.

శా. తేజోమూర్తులు మూలమూర్తి వన నుద్దిష్టప్రభావుండవై
భ్రాజిష్ణుం డగు విష్ణుమూర్తి వనఁగా భాసించి లోకత్రయ
ప్రాజాపత్యము గొన్న బ్రహ్మకరణిం భాసిల్లుచున్నావు నీ
నైజం బేమి యెఱుంగరాదు త్రిజగన్మాన్యంబుగాఁ దోఁచెదున్.

చ. అన విని నవ్వి కృష్ణుఁ డనఘా నను నెవ్వనిగాఁ దలంచి నె
మ్మనమున నిల్పి భక్తి గొనుమార్గము నెంతుదో యట్టివాఁడ నే

నన రక్షించుమంచుఁ బరమార్థముఁ దెల్పితి నింక నీచరి
త్రను వచియింపు మీ యన నతండిటు విన్పె స్వవృత్తమంతటన్.

గీ. ప్రవిమలేక్ష్వాకువంశసంభవుడ నేను
యౌవనాశ్వభూజానికి నాత్మజుఁడను
పేరు ముచికుందుఁ డందురు పెద్దకాల
మయ్యె నిట నుండి నిద్రింతు నహరహంబు. 406

గీ. అసురబాధితు లై ఖీలినందుచున్న
యింద్రుఁ డాదిదేవతలు ప్రార్థించుకతన
నేను వారల రక్షించు నేమ మూని
స్వర్గమును భద్రముగను గాపాడుచుంటి. 407

మ. బహుకాలం బిటు లేగినంతట విరూపాక్షుండు సేనానియై
మహనీయంబుగ నేల సాగి నను సమ్మానించి బృందారకుల్
విహితాచారము దీర్చి పుచ్చి రటుపై విశ్రాంతి నాసించి నే
నిహసంబంధము రోసి యీగుహను నిద్రింతుం జగన్మోహనా! 408

గీ. బలము గలవానిలో నెల్లఁ బ్రబలమైన
దరయఁ గాలమే యద్ది బ్రహ్మస్వరూప
మవ్యయంబు పరబ్రహ్మ మందువలన
వెలయు మార్పు లనేకము విశ్వమందు. 409

ఉ. ఏను నిలింపరక్షణము నెంచి సహించియుఁ బెద్దకాల మం
దే నివసించియుంటి నమరేంద్రుని కొల్వున నింతలోన భూ
స్థానమునందు నాది యనుసర్వమునుం గడతేరిపోయె నా
మానవులే కనంబడరు మాఱెసమస్తము పుణ్యవర్తనా! 410

ఉ. నశ్వర మైన యీజగము నాటకరంగము సూత్రధారి స
ర్వేశ్వరుఁ డాదిమూర్తి నటియించెడుపాత్రలు జీవసంఘముల్
విశ్వమయుండు స్వేచ్ఛగని వేడుక దీరుచుఁ గొల్చువారికిన్
శాశ్వతపుణ్యలోకములసౌఖ్య మొసంగి యనుగ్రహించెడిన్. 411

ఉ. ఆమహితార్థసత్పదవి నంది తరించుతలంపుతోడ నే
నేమముతో భజించుచు ననేకదినంబులగోలె శ్రీపరం
ధాముని రాక వేచి వితతంబుగ యోగసమాధినిష్ఠ యం
దీమలలోన నొంటరిగ నిట్లు వసించెద నీరజేక్షణా! 412

తే. ఎన్నియుగములు చనెనో నే నిటఁ బరుండి
యొక్కఁడైనను రాఁడు నాచక్కి కెపుడు
నేఁటి కేసిచుఁడో తన్ను నిదుర లేపెఁ
గర్మఫలమును గుడువనై కాలిపోయె. 413

మ. నినుగుర్తించుట కెంతవాఁడ ననఘా! నీరేజసంభూతుఁడే
కనలేఁడన్న నలంతు లెంచఁగలరా? కాత్యాయనీమాతకున్
మననీయుండవు నైన నీమహిమ సామాన్యంబె? లోకేశ్వరా!
ననుఁ బాలింపుము భక్తవత్సలుఁడవై నారాయణా! మ్రొక్కెదన్.

చ. అని ముచికుందుఁ డాడినమహార్థము లన్నియు నాలకించి మో
మునఁ జిరునవ్వు చంద్రికలు మోసులు దాల్ప గభీరమేఘని
స్వనమునఁ గృష్ణదేవుఁడు కృపాపరిపూర్ణకటాక్షవీక్షణం
బును నిగిడించి పల్కె నిటు పూవులవాన తొఱంగు చాడ్పునన్.

మ. అనఘా మామకజన్మకర్మగుణకార్యాభిఖ్యలెన్నైన యి
న్నని వర్ణింపఁ దరంబు గా దవి యనంతంబౌను లోకంబులం
దనయంబుం జరియించుచుండు మననా ధ్యానించి మానించు స
జ్జనబృందంబులు నాకుఁ జుట్టములు విశ్వఖ్యాతుఁ డే నయ్యెదన్.

గీ. బహుళయత్నమునఁ బరాగపంక్తి నేని
యిసుమునైనను లెక్కించు టెసఁగు నేమొ?
కాని నాజన్మ కర్మ గుణానుభవము
లెన్నఁగారాదు మహితులకేని నిజము. 417

తే. సత్యము త్రికాలములయందు నియతులయ్యు
నెవరు నాగుణాదులను ధ్యానించుచుందు
రట్టిమహనీయులే పరమాప్తులౌదు
రనఘ యేనాశమును జెందరట్టివారు. 418

మ. అనఘా యిప్పటి నామజన్మకథ వ్యాఖ్యానించెదన్ ధన్యే
క్షణ గావించి ధరాభరం బడప విజ్ఞాపించు బ్రహ్మేంద్రసు
ద్రనిలింపాదుల వాంఛ దీర్ప యదువంశఖ్యాతుఁ డై యున్న స
జ్జనుఁ డాయానకదుందుభి ప్రియసుతుండై యుండుఁ గృష్ణాహ్వయన్.

శా. నియోగాగ్నికి నింధనంబయినయానీచుండు మ్లేచ్ఛుండగున్
మాయోపాయ ధురంధరుండు బలసంపద్గర్వభాగుష్ణుఁ డా
నేయస్త్రాదులచేతఁ జావక కడున్ హేమించు నమ్లేచ్ఛుచేఁ
ప్రాయశ్చిత్తముఁ జేయఁ దెచ్చితిని నృపాహాత్మ్య నిర్వేటికిన్. 420

— కాలయవన జన్మ వృత్తాంతము —

గీ. యాదవాన్వయమునకు మహావిరోధి
యదుకులోద్భవులకుఁ జావనట్టి చిత్ర
మైనజన్మరహస్యము నందియున్న
వాఁడు తెల్పెద నాలింపు వానిచరిత. 421

క. మునుగర్గాచార్యుని నొక
దినమునఁ దనబావమరది తేకువతో నా
డినవాక్యసరణిఁ జేసియు
జనియించెను వీఁడు పృథ్వి సద్గుణవర్యా! 422

ఉ. బావమఱందితో గలసి ప్రాజ్ఞుఁడు గర్గమహామునీశ్వరుం
డేవో విలాసవాక్యవిధు లెంచెడు వేళ మఱంది హాస్యసం
భావనగాఁ నపుంసకుఁడవా రతిరాజ్యము నేలఁ జాలవా?
బావ యటంచుఁ బల్కె విని ఫక్కున నవ్విరి యాదవాన్వయుల్.

క. అది కారణముగఁ గోపము
మదినొంపఁ దపోధనుండు మగిడియు వాంఛా
ప్రదుఁ డగుశంకరుఁ గూరిచి
ముదమునఁ గావించెఁ దపము మునికులనాథా. 424

గీ. యాదవాన్వయభీకరుఁ డైనవాని
వారిచేఁ జావఁ బోలని శూరవరునిఁ
దనయుగాఁ గోరి శంకరుదయను బొంది
కాంచె వాంఛాఫలంబును గర్గమౌని. 425

గీ. కాలయవనునిపిత బహుకాల మైనఁ
బుత్రకులు లేమి జింతించి పుత్రభిక్షఁ
బెట్టు మనుచు గర్గాచార్యు వేఁడుకొన్న
నొప్పి కనె వీని నాతనియువిదయందు. 426

గీ. ఇది పురాణప్రసిద్ధమౌ నీశ్వరవర
జనితుఁడై యాదవులకు దుర్జయుఁ డితండు
భక్తనేత్రాగ్నిశిఖలచే భస్మమౌను
గాన నిచటికిఁ గొనితెచ్చినాను వాని. 427

వ. అని శ్రీకృష్ణుఁడు పల్కినంత విని బ్రహ్మానందచేతస్కుఁడై
ప్రణుతు ల్సేసి యనేకభంగుల నతు ల్పాటించి యానందబా
ష్పనిమిత్తంబుగఁ బాదపద్మములు ప్రక్షాళించి హృన్నీరజం
బును నర్పించి మహార్హపూజలను సమ్మోదమ్మునం జేయుచున్.

గీ. ఇరువదియు నెనిమిదవ ద్వాపరయుగాంత
మందు భగవానుఁ డుద్భవ మౌ నటంచు
వృద్ధగర్గమహాముని విశదపరచె
నేఁటి కది లభ్య మయ్యెను నిన్నుఁ గంటి. 429

గీ. నీవు భువననిర్మాతవు నిఖిలజీవు
లందు నంతశ్చరుఁడ వయి యుందు వెప్పు
డణువులైనఁ గదలవు నీయాజ్ఞ లేక
కర్మసాక్షి వమోఘసంకల్పుఁ డీవు. 430

—* ముచికుందుఁడు హరిని మోక్ష మర్థించుట *—

క. నిన్నుం జూచితి నాతప
మిన్నాళ్లకుఁ బండె ముక్తి నిం డని సుంలన్
ము న్నడిగితి నది యీ నొక
వెన్నుండే చాలు ననిరి వేఁచితి నీకై. 431

వ. అనవిని కృష్ణుఁడు మందహాససుందరాననుండగుచు నిట్లనియె 432

చ. నరవర! నీవు నిర్మలమనస్కుఁడ వంచితభక్తిభావవి
స్తరుఁడవు దేవతావిభుఁడు దారుఁడునై బలవంతపెట్టి ని
న్వరములు గోరు మన్న సిరివైభవ మెంచియు లొంగిపోని సు
స్థిరుఁడవు శత్రుషట్కమును ద్రిప్పెదు నీహృదయానుసారమై. 433

గీ. నీవు నాయందు సర్వదా నిశ్చలముగ
మనసు నిల్పి భజించుచు మహిని గొంత
కాల ముండియు నాపైనఁ గలుషగహిత
మైన బ్రాహ్మణజన్మము నందఁగలవు. 434

మ. తన నిక్ష్వాకుకులప్రసూతు ముచికుందఖ్యాతభక్తాగ్రణిన్
భగవంతుం డనుకృష్ణమూర్తి కరుణాపారీణుఁడై యాగత
ప్రగతు ల్దెల్పి యనుగ్రహింప నతఁడై పాదార్చన ల్సేసి సొం
పుగ సాష్టాంగనమస్కృతు ల్సలిపి తాఁబోయెన్ దపశ్చర్యకున్ 435

గీ. చనుచు ముచికుందభూపతి స్వల్పరూప
పరిమితముగఁ గన్పించెడు నర పశు తరు
లతలఁ జూచి కలియుగకాలం బటంచు
నెంచి యుత్తరదిశఁ బయనించి పోయె 436

గీ. గంధమాదనగిరి కేగి కాంచి కదలి
యవ్వల నరనారాయణాయతనమైన
బదరికాశ్రమమును జేరి భక్తి గదురఁ
దపముఁ జేయఁదొడంగె శ్రీధవునిఁ గూర్చి. 437

ఉ. అంతటఁ గృష్ణదేవుఁడు గుహాముఖము న్విడిపోయి పట్టణ
ప్రాంతమునందు మ్లేచ్ఛనరపాలునిసేనల ముట్టడించి వి
శ్రాంతి దలిర్ప సంగరపరాజితులం బొనరించి తద్ధనం
బంతయు ద్వారకాపురికి నంపెను యోగ్యభటాళితో ముదన్ 438

—* జరాసంధుఁడు ప్రవర్షణ గిరిని దహించుట *—

సీ. గంతయెద్దులపైనుంచి కలధనంబు
నెల్ల ద్వారకాపురికి సాగించుచుండు
నింతలో జరాసుతుసేన లెదురుపడియె
రామకృష్ణులకున్ సాగరమ్మువోలె. 439

వ॥ జరాసంధుండు దురాగ్రహావిగ్రహుండగుచు, బడియునెనిమిదవ
పర్యాయము, చతురంగబలసమేతుఁడై త్రయోవింశత్యక్షౌహిణీసేనా
వారముంగూడి రంగదుత్తుంగసంగతమగు మహోద్ధారానామువీరా
శ్రీకృష్ణభగవానునిపై యుద్ధమున కాయత్తమై వచ్చునెడ కృష్ణుండు
బలరామునితో నిట్లనియె; 440

సీ. తొలుతబక లెల్ల గూలిరి మొదటిలో
ధాన్యమెల్ల మెదిగె దరగతులుగ
మెరికలట్టివారు మిగిలిరి వీర ల
వధ్యు లిపుడు కాలవశముఁజేసి. 441

సీ. ఈజరాసుతుఁడు నవధ్యుఁ డితనిఁజంపు
పురుషసింహుఁడు కరిపురిం బుట్టి పెరుగు
చున్నవాఁ డర్హ కాల మాసన్నమైనఁ
గాని చావఁడు వదలుటే కార్య మిపుడు. 442

క. మనమొకవంచనమార్గం
బున గొని చనవలయు నిప్డు మూర్ఖుఁడు మనకుం
గనఁబడు ప్రవర్షణాద్రికిఁ
జనుదము రమ్మనుచుఁ జేరి సరభసగతులన్. 443

వ॥ రామునింగూడి ప్రవర్షణాద్రిఁ జేరంజనునావెన్నునప్పుడు 444

సీ. కనె జరాసంధభూపతి కనులవిస్ఫు
లింగములు రాల బొమలు వీరంగమాడ
నింగి ముట్ట నెలుంగు సెలంగ నార్చి
పట్టుఁడీ కొట్టుఁ డని వెంటఁబడి తరుముచు. 445

గీ. వాయువేగముగా సేన వచ్చుచుండఁ
గని మనోవేగమున బాఱఁగడగు వీరు
చిక్కినట్టులె కన్పింత్రు చిక్కఁబోరు
రామకృష్ణులు శాత్రవరాజుకపుడు. 446

మ. నిలువెల్లన్ వణఁకంగ ద్రవ్యముల నందే వేసి ప్రాణమ్ము లె
ట్టులొ దక్కించుకొనన్ హుటాహుటిగ దాటుల్వెట్టు నీచాతిదు
ర్బలచోరాధములట్లు పాఱెదు పరబ్రహ్మాదులం గాంచి చం
చలుఁడై దూఱుచు బిగ్గ నార్చుచు జరాసంధుండు వెన్నాడుచున్.

ఉ. ఇప్పటి కేపదేడొ యగునిట్టి రణంబులు నీకు మాకు నే
నెప్పుడుఁ జూడ నీవు పరువెత్తుట యప్పటికప్పుడెద్దియో
మొప్పితనంబుఁ జూపి మము మోసముఁ జేయుచునుంటి విప్పుడా
గొప్పలు కుప్పగూలి యొక గొల్లనికై వడిఁ బాఱుచుంటివా? 448

మ. అవతారంబులు దాల్చినావఁట యివేనా నీదు దివ్యావతా
రవిశేషంబులు పాఱఁబోతుతన మారా యిట్టిదుర్బుద్ధి ని
కవసానంబునకే తటస్థపడె వీరారాతితోఁ బోరుగా
ఎవముం గోల్పడి యున్నఁ జన్న నొకపేరా వీర దామోదరా. 449

గీ. నిన్నుఁ గన్నమ్మఁ దేవకి నెలఁతకడుపుఁ
జలువవలనవె యిన్నాళ్ళు చావు రాక
బ్రదికియున్నావు నేఁటి కాప్రాప్తి నీకెఁ
బట్టరానట్టి దుర్బుద్ధి పుట్టుకతన. 450

చ. నిలునిలు మెందుఁ బోదు వవినీతుఁడ నీవు రసాతలంబులో
నిలుకడ నందిన న్విడువ నీకులగౌరవ మీఁగిపోవ నెం
దుల కిటు పాఱిపోయెదవు దోర్బల మొప్ప నెదిర్చి శాత్రవుం
గెలుచుటొ యోడుటో తగినకృత్యము రాచకొలంబు వానికిన్.

సీ. పులినోటఁ దలదూర్చి విలవిలలాడిన
గండము తప్పుట గగనకుసుమము
కోటిలో దల నుంచి కోకటిపోటుకుఁ
బలవించి బాలసిన ఫలము సున్న

మూరెమ్మ కొంపలోఁ బారావతమువోలెఁ
జిక్కి దక్కుట స్వప్నచిత్రఫలము
వంటయింట శశంబువలెఁ జొచ్చి మఱపించి
జారిపో నెంచుట శశవిషాణ
గీ. మద్దిరా పాఱఁబోత నాయంతవాని
కరమునం బంతివై చిక్కి పరువు దక్కి
బ్రదుకఁజూచెదవా చాలుఁ గృతకవిధము
లన్ని సున్నయ వెన్నుఁడా యాగు మింక. 452
మ. అని గర్జించుచు వెంటనంటి హరిమాయాలోలుఁడై సేనతోఁ
జనుచుండెన్ బలవత్తరుండగు జరాసంధుండు కృష్ణప్రభుం
డును రాముండటు పోయిపోయి వడి దాటుల్వైచుచుం బెక్కుయో
జనముల్దాఁటి ప్రవర్షణాద్రి గని యిచ్ఛామాత్రసంసిద్ధులై. 453
ఉ. ఏమహనీయ శైలముపయిన్ నిరతంబు సువృష్టి యొప్పునో
యమ్మహితాద్రి నెక్కిరి మహాత్ములు శ్రీబలరామకృష్ణులు
ద్దాముఁడునై జరాసుతుఁడు తాళక యగ్గిరి నెక్కలేక తా
నేమియుఁ జేయలేక మది నెంతయు ద్వేషము ప్రజ్వలింపగన్. 454
గీ. పదునొకండు యోజనముల పరిమితమగు
భీషణాటవీపరివృతపీఠభూమి
యీప్రవర్షణగిరిని దహించు నెడల
నందుఁ బడిచచ్చెదరు క్రిములట్లు వారు 455
చ. అని తలపోసి సేనలకు నానతులిచ్చిన వారుఁ దత్క్షణం
బునఁ జని నాల్గువైపులను ముట్టెడునట్టుల నూనెఁ బోసి య
గ్నిని రగిలించి రంత ధరణీగగనంబులు నంటుమంట లొ
ప్పెను నిజసేనఁ గూడి చనె వేగ జరాసుతుఁ డాత్మసీమకున్
ఆ. వె. విశ్వమయుఁడు శౌరి విధివిధానము లెన్న
జగతిజడుల కేమి సాధ్య మౌను
మందబుద్ధి యైన మాగధేశ్వరుఁ డేమి
తెలియఁజాలు కృష్ణదేవు మహిమ. 457

గీ. కడలు ముట్టుమ నల్దిశ లాల్చుమంట
లాగని దశైకయోజనోత్తుంగశైల
శిఖరమునుండి రామకృష్ణులు చెలంగి
నేల కుఱికిరి లంఘించి లీలవోలె. 458

గీ. సేనలం గొనిపోయెడు చెనఁటిరాజు
కనులఁ గారముఁ జల్లి శ్రీకరుఁడు మెల్ల
మెల్లగాఁ ద్వారకం జేరి యిల్లుఁ జొచ్చి
సుఖముగాఁ గాలమును బుచ్చుచుండె నంత. 459

క. లీలానిర్జితదుర్జన
జాలా! శరణార్థి భక్తజనపరిపాలా!
లోలాక్షీనవమన్మథ
బాలా! కళ్యాణగుణవిభావితశీలా! 460

వ. ఇది శ్రీసుబ్రహ్మణ్యేశ్వరకృపాకలితకవితావిధేయ, నాగేలపురసుధాపయోనిధికలానిధిగేయ, వేంకటశేషగిరిరాయనామధేయప్రణీతంబైన శ్రీకృష్ణాభ్యుదయమహాకావ్యంబునఁ జతుర్థాశ్వాసము.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

ఓమ్

శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయము

పంచమాశ్వాసము

క. శ్రీరుక్మిణీశ ! కేశవ !
నారాయణ ! దుష్టశిక్షణా ! శిశుపాలా
ద్యారాతిగర్వభంజన !
వీరోత్తర ! వృష్ణివంశవిలసన ! కృష్ణా ! 1

వ. అనంతరవృత్తాంతంబవధరింపుము. 2

క. శ్రీమంతుం డానర్తక
భూమీశుఁడు పద్మగర్భప్రోత్సాహమునన్
శ్రీమతి రేవతికన్యను
రామునకు సంగగి పెండ్లి రయమునఁ జేసెన్. 3

ఉ. శ్రీనిలయంబు నై సుజనసేవిత మై సకలర్షిమానస
మ్మానిత మై విరోధిజనమార్గనిరోధకవప్రనామ్య మై
జ్ఞానులకాలవాల మయి సర్వజనప్రమదైకమూల మై
మానిత మై విదర్భ యనుమంజులదేశము కల్గు ధాత్రిపై. 4

చ. ప్రకటవిదర్భదేశపరిపాలకుఁ డై యశమందుచుండె భీ
ష్మకుఁ డనురాజరా జతఁడు శత్రుభయంకరుఁ డాశ్రితావనుం
డకలుషపుణ్యమూర్తి పరమార్థవిచారపరాయణుండు శి
ష్టకమలబాంధవుండు వికటప్రతివీరభయంకరుండు నై. 5

చ. అతఁడు తనూజపంచకము నర్మిలిపుత్త్రిక యొక్తె కల్గి సం
తతహరిభక్తియుక్తుఁ డయి ధారుణినాథకిరీటరత్నశో
భితపదపంకజుం డగుచుఁ బృథ్వి నజేయుఁ డటంచు శౌర్యవి
శ్రుతుఁ డయి రాజ్య మేలెడు యశోరమణీపరిశోభిత [illegible]మనున్ 6

ఆ. వె. రుక్మి, రుక్మరథుఁడు రుక్మబాహువు రుక్మ
కేతు రుక్మమాలి ఖ్యాతులైన
పుత్రపంచకమును పూతచరిత్ర కూఁ
తనయ రుక్మిణి యనఁ దనరుచుండు. 7

తే. ఆణవికము కార్మికము మాయికమలంబు
దర్పమాయేయికము తిరోధాన మనెడు
పంచమలములు లనంగ భూపతికుమార
పంచకము వాసి గనియెఁ బ్రపంచమందు. 8

ఉ. పంచమలంబు లన్నసుతపంచకమున్ గుణవంతురాలు శో
భాంచితకీర్తిశాలిని సుశాఢ్య రమారమణీశిరోమణిన్
బ్రాంచదమానుషాంశమున బాహిరరూపము గన్నపుత్రినిన్
గాంచెను భీష్మకుం డతఁడు కర్మఫలాఫలమిశ్రమందుఁగన్. 9

గీ. ఆణవికమలంబును బోలి యగ్రజుండు
రుక్మి "రుక్మ మస్యాస్తీతి రుక్మి" యనఁగ
నశ్వరంబౌ శరీరము శాశ్వత మని
భ్రమసి మన్నించు స్వర్ణాధికముగ సతము. 10

గీ. కార్మికమలంబుకైవడి కడఁగి రుక్మ
రథుఁడు "రుక్మం రథే శరీరప్రయోజ
నే యనంగి" జ్ఞానార్థము లెన్నఁజేసి
వినవి దేహాభిమాని దుర్జనుఁడు శకుఁడు. 11

గీ. మాయికమలస్వరూపి తృతీయసుతుఁడు
రుక్మబాహు వజ్ఞానవిరూఢిఁ జేసి
పాపకర్మప్రయోజకబాహుబలుఁడు
జడుఁడు దుర్గర్వ విలసితస్వాంతుఁ డతఁడు. 12

గీ. దర్పమాయేయమలరూపధారి క్రూర
చరితుఁ డగు "రుక్మమేవ కేశాః యస్య
స ఇతి" దేహకాంత శశ్వత్ప్రకామ
సహితుఁ డగురుక్మకేశుఁ డజ్ఞానమూర్తి. 13

గీ. అగుఁ దిరోధానముల సామ్యుఁ డనఁగ రుక్మ
మాలి యనుపంచమసుతుండు మహితమార్గ
ములను బోఁద్రోసి క్షుద్రవిద్యలను మెచ్చి
దంభజీవన మొనరించు దర్పమూర్తి. 14

గీ. "తత్త్వమసి" "అహంబ్రహ్మాస్మి" తత్త్వవాక్య
ములరసి "ఏకమే వాద్వితీయం స్వయంప్ర
కాశపరబ్రహ్మ' మను, తెల్వి గలుపునట్టి
పుణ్యభాగిని రుక్మిణి పుత్రి దనరు. 15

సీ. అపరంజిచాయల కన్న మిన్న యనంగఁ
జెలువందు మేఁగిమై చెలువ మమర
శారదసంపూర్ణచంద్రబింబముఁ బోలి
డంబుమీఱుముఖాంబుజంబు దనర
అరవిందముల సౌరుఁ బురుడించి మురిపించు
రమ్యవిశాలనేత్రములు వెలయ
ముకురంబులబడాయి కికురించి పెకలించు
రమణీయమహాకపోలములు వెలయఁ

తే. కోమలారుణపల్లవకోటికన్న
లలితమై పాణిపదతలంబులు రహింప
దాడిమీబీజము లన రదనము లమర
బాలరుక్మిణి యందాలబరిణి యయ్యె. 16

సీ. శశకచిహ్నము లేక స్వచ్ఛుఁడై శశియున్న
బాల నెమ్మోమును బోలు నేమొ
యుష్ణత లేకున్న నుదయార్కకిరణముల్
చానమైఁ జాయకుఁ జాలు నేమొ
మృదులమై కెంపు రహించుచో బాలిక
వాతెఱతోఁ దీటు వచ్చునేమొ
కింజల్కములు లేక కెఱలుచోఁ గమలముల్
సతినేత్రయుగముతో సమము లేమొ

తే. ప్రీలిపోయెడుగుణము క[illegible]
ముకురములు చెల్వ[illegible]డ [illegible] పోలునేమొ
యనుచుఁ జూపఱు [illegible]ను మూడుచుండ
బాల పెంపొందె రతనాల[illegible]. 17

సీ. ఆనందసుందరోద్యా[illegible]
లలిమీఱు [illegible] లతీలలికరీతి
ఫుల్లారవిందసంపూర్ణపు[illegible]
[illegible]మరారు [illegible]చకూనవోలె
రత్ననిర్మిత మకుర[illegible]హర్మ్యంబున
దీపించు మాణిక్యదీపమట్లు
క్షీరార్ణవమునఁ నింపార బింబించెడు
డంబుమీఱుశశాంకబింబమట్లు

తే. పూలతోటలో నందాల నోలి విప్పు
సుందరానందమందారసుమము రేన
సర్వసంపన్నమైనభీష్మకనృపాలు
నింట రుక్మిణీబాల వర్తించుచుండె. 18

తే. శుక్లపక్షశీతాంశునిశోక దినది
నప్రవర్ధమాన యనుచు నా[illegible]
సకలజనులకు నానందసరసి యనఁగఁ
బెరుగుచుండెను భీష్మకువరగృహమున. 19

సీ. భీష్మకనృపువంకపీఠంబుపై నొప్పు
చిన్నారిపొన్నారిచిలుక యన[illegible]
జనయిత్రి చెంతిలోఁ [illegible] గననపు[illegible]
కనుపాపలజిగీష గన[illegible]
[illegible]ముద్దుగా నన్నలచేతులకు
వింతమై నానుపుప్రాబంతి యన[illegible]
జామువారల కెల్ల లోచన[illegible]
[illegible]

గీ. నిరుపమానందకరసుధ గురిసి కురిసి
ముద్దుముచ్చట్లపడిచాన మొగియఁజేసి
బాలరతనాలమాల యై పరవశతను
గూర్చుచుండెను బాంధవకోటి కెల్ల. 20

సీ. ఈడుబాలికలతోఁ గూడి బాలక్రీడ
లాడుచు హాయిగాఁ బాడుచుండుఁ
గ్రొమ్మించు తెలుపువస్త్రమ్ములతో బొమ్మ
రిండ్లు కట్టించి క్రీడించుచుండు
నాడు పెండిలివారి జోడుగాఁ దగఁ గూడి
బొమ్మలపెండ్లిండ్లు బొసఁగఁజేయు
విందుభోజనముల వేడ్కలై గుజ్జన
గూళ్ళు వండించి పంక్తులను దిద్దు

తే. సెత్తముఁ బూని వైభవోపేతముగను
వేడుకల వేడబము లెల్ల వెలయఁజేయు
బాలరుక్మిణి శైశవప్రాయమిటుల
గడచె నానంద మిగురొత్తు కడకఁ బేర్మి. 21

ఉ. ఆమహిళాశిరోమణి గృహాగతభూసురగీయమాన సు
శ్యామలమూర్తి కృష్ణపరమాత్మునిరూపగుణప్రతాప వి
ద్యామహాంశంబుల న్విని మహామదమందుచు వానిఁ గోరి హృ
త్స్వామిగ నెంచి చిత్తజలజంబు సమర్పణఁ జేసె నొప్పుగన్. 22

శా. శ్రీకృష్ణుండును రుక్మిణీరమణిసౌశీల్యానురాగక్రియా
శ్రీకంబుం గుణరూపలక్షణసుధీశ్రేష్ఠత్వవిన్యాసముల్
సాకల్యంబుగ నాకళించి మధురేచ్ఛాబద్ధుఁ డై సంభృతో
త్సేకం బొప్ప వరించెఁ దా హృదయరాజ్ఞింగా నిరూఢంబుగన్.

ఉ. బాల గుణాలవాల పరిభావితరత్నకపోల మంజుతా
పాలవశీల శ్రీరమణపాదసరోరుహలోల భాసురో
త్తాలయశోవిశాల పరితర్పితపండితజాల చారుతా
మాల యనంగ రుక్మిణి సుమన్విలసిల్లె నవన్యసంపదన్. 24

సీ. భామయో లోకాభిరామయో లావణ్య
సీమయో రతనాలదామమేమొ
రాణియో చదువులవాణియో నీరద
వేణియో పల్లవపాణియేమొ
కొమ్మయో యపరంజిబొమ్మయో చివురాకు
రెమ్మయో ముద్దులగుమ్మయేమొ
బోటియో ముత్యాలమూటయో గుణముల
పేటయో లలిపొంగుబాటయేమొ

తే. ననుచుఁ గనుగొన్న సుజనులు మనములందు
వింతలొనరించి మెచ్చుచుఁ బ్రణుతిఁ జేయ
రుక్మిణీదేవి మంజులరుక్మదేహ
యయ్యె నవయౌవనంబుపై నంకురింప 25

సీ. కందమయ్యాలివేణికచభారరుచి గేరు-
జంపకంబును మించఁజాలు మేను
నుత్పలమాలిక నోడించుఁ గనుదోయి
మత్తేభగతిఁ బోలు మగు[illegible]
జెవులు మంగళమహాశ్రీలఁ బోలి రహించు
మత్తకోకిలతీరు మధురవాణి
పృథ్వీవృత్తముకీవి పిఱుఁదులహాయి వొప్పు
గీతమై సత్కీర్తి కె[illegible]

తే. కృతుల వర్ణింపఁదగువృత్తతతిని నవయ
వములుగాఁ గూర్చి పద్మసంభవుఁ డనుకవి
యిమ్మహాకృతికన్య రచించె నవఁగ
నొప్పు శ్రీరుక్మిణీదేవి యుర్వియందు. 26

ఉ. శ్రీకరమూర్తి వృష్ణికులసింహకిశోరము కృష్ణమూర్తి [illegible]
యాకృతికన్యకామణి నన్నివిధాల ననుంగుభర్త [illegible]
ప్రాకటవైభవోన్నతులు భవ్యయశంబు [illegible]
కైకకవీశ్వరప్రవరుఁ డంబుజగర్భుఁడు [illegible]. 27

సీ. అరవిందకుసుమమో యన నొప్పునెమ్మోము
వికసించి కలహాసు విప్పసాఁగె
యౌవనచిహ్నము లంకురించి శరీర
లతకు నూతనశోభ నతుకఁ జొచ్చె
సరసవాక్చాతురవిస్రంభసంరంభము
లొక్కటొక్కటె యిగురొత్తుచుండె
విలసిల్లులలిహొయల్ మొలకరించి బడాయి
చెలరేగి నిలువెల్లఁ బులుమఁదొడఁగె

తే. హావభావవిలాసవిన్యాసగరిమ
గొదలలు నెత్తి నాట్యము లాడఁగడఁగె
నంగకమ్ముల శుభరేఖ తొంగిచూచె
రుక్మిణీదేవి యౌవనారూఢ యైన. 28

తే. రుక్మిణీదేవిహృదయవిరూఢి నెఱిఁగి
భక్తచిత్తప్రవృత్తి సాంప్రతముఁ దలఁచి
యన్నివిధములఁ గృష్ణుఁ కర్హ యైన
గృహిణి యని యెంచె భీష్మకనృపవరుండు. 29

తే. తాను సతితోడ యోజించి తగినబంధు
వరులనాలోచనలఁ గని ద్వారకాధి
నాథునకుఁ రూపగుణములఁ గాంచి యతఁడె
తగినవాఁ డని తలఁచె భూధవుఁడు మదిని. 30

ఉ. అంతట వృద్ధరాజు తనయాగ్రకుమారుఁడు రుక్మితోడ శ్రీ
కాంతునిఁ గూర్చి యాతనికిఁ గన్యనొసంగువిధంబుఁ గూర్చి నీ
మంతులు బాంధవుల్ తనదుమానిని తాను దలంచినట్టి వృ
త్తాంతము దెల్పినంత విని తాళక రుక్మి వచించు నిట్టులన్. 31

మ. జనకా పెద్దలు మీరు మీయెదుట వాచాటోపమున్ జూపనో
పను గానీ పలు కొక్కటొక్క టొకదివ్యాస్త్రంబుగా గ్రుచ్చి నె
మ్మనమున్ గ్రంతలఁ బొందఁ జేసి స్థిరతన్ మాయించి గోరించెఁ గా
ప్ర, నేఁ దెల్పెద నాకుఁ దోఁచినవిధంబున్ దప్పు మన్నింపరే! 32

క. వియ్యమునకు నెయ్యమునకుఁ
గయ్యమునకు సమత వలయుఁగాదా తండ్రీ!
యెయ్యెడ నీకృష్ణుఁడు మన
వియ్యమునకు యోగ్యుఁడౌనొ విచారింపఁగదే! 33

చ. కులమున నా విహీనుఁడగు గొల్లఁడు వాఁడు గుణంబు లెంతయున్!
పలురతనాల కిక్క యొకపాటియు మాటయు లేనివాఁడు (శ్రీ)
కలితుఁ డటంచనూ తండ్రిగా నచియించెదు పూరిపిల్లఁ ముచ్
గలుగదు పొట్టకూటికిఁ గొల్లకై పడియుండెనుఁ దాతయింటి గోస. 34

శా. పోనీ వీరవరేణ్యుఁ డంచు విధిగాఁ బూజింతమా యెట్టివాఁ
డౌనో ధీరజరాకుమారకుఁడె సౌఖ్యం బిచ్చు విద్యాదులం
దేనెపుణ్యము యున్న దన్న నది యెంతేయాయునాట్యం బగుం
గానీ రచ్చల మెచ్చఁ గోదగిన దాక్కం డైనఁ గన్పించునా? 35

శా. పదీ వాడె విరించిపోలి విజయుం బింపార నావ్యక్రియం
బ్రోదింగాంచి వయట్టియుద్ధగతి యేదో మాయపన్నాగముం
బాదుల్ నెట్టి మహానుభక్రియల సంగాళించునేకాని యే
త్రోవల్ మెచ్చెన రిట్టి పచ్చ మగుముచ్చుల్ జల్లు నీచక్రియల్. 36

చ. పసుపుఁ బ్రతిష్ఠ లేనికులపాంసనుఁ డా ప్రథమార్థి దొంగపో
టరి గుణహీను మూర్జితవిడంబనవినోదుఁడు మాంతకారి ట
క్కరి గజదొంగ జారుఁ డొకకాసును లేనిదరిద్రుఁ డట్టిపో
కిరి నాకా కోరి కోరి పరికించితి రెల్లరుఁ గాంగ నిస్సిరో! 37

ఉ. బంగరు బొమ్మ భీష్మకనృపాలుని ముంగిట మొల్పుఁ జేయుత
న్వంగి సహోదరాళికిఁ బ్రాణము సద్గుణకల్పవల్లి మూ
ర్తిం గొను పట్టిలక్ష్మి కులదీపము చెల్లెలి యుక్మిణీసతిన్
దొంగకుఁ గట్టఁబెట్టెదరె తోఁచియు గోపక చేయఁ జెల్లునే. 38

ఉ. ఎందఱు లేరు సుందరమహీపతు లన్నివిధాలయందు మీ
కుం దులఁదూగువారు మనకుం దగువార్ గణకారి వియ్యముం
జెందఁదలంచు నంచితు లిసీ దొమ్మారిసమాహులాఁడు గో
పిలుఁడఁడె చిక్కెనాఁడె పృథివీపులయమ్మ మిమ్మఁక గొల్లకోయనా! 39

ఉ. మాయలమారికృష్ణునకు మాయనుజాత నొసంగుకన్న నే
గోయియొ నూయియొ నెదకి గొబ్బునఁద్రోయుట మేలు మీయభి
ప్రాయము లట్టులే యయినఁ బట్టి నొసంగి తదీయ భార్యగాఁ
జేయుఁడు నేసహింపను జుమీ యన రేగతిఁ జెల్వు మాలినన్. 40

తే. మేము సుక్షత్రియుల మని మీస లెల్లఁ
బెఱుకుచున్ బారెడేసి ప్రవరలు చెల్పు
వారలా గోత్రసూత్రముల్ వరుస లేని
పసులకాపరితోడనా బాంధవంబు. 41

మ. అని వాక్రుచ్చెడు రుక్మి నెమ్మొగము గ్రీష్మాదిత్యసంకాశమై
ఘనదీప్తుల్ ప్రసరింప నేత్రముల నుల్కల్ రాల వీక్షించి యా
తని వారింపను నోరు రాక యటులే తన్మూర్ధమున్ జూచుచున్
ఘనుఁ డాభీష్మకరాజు నిల్చె ఘటికాకాలంబు మూగాడకే. 42

ఆ.వె. కొంతవడికిఁ దెలిసి కొమరుని వీక్షించి
తండ్రి యేల యిట్టి తామసంబు
తగినమను వటంచుఁ దలఁచితి మే కాని
యిట్లు దలఁతు వనుచు నెఱుఁగ మేము. 43

ఆ.వె. పెద్దకొడుక వీవు వేయేలనాయంత
వాఁడ వైతి వీవె భార మూని
చేయ రాదటయ్య చెల్లెలి పెండ్లినీ
కిచ్చ వచ్చినట్టి నృపునిఁ జూచి. 44

వ. అనిన విని రుక్మి యిట్లనియె. 45

క. లేఁడా శిశుపాలుఁడు మన
వాఁడేకాఁడా యనాదిబాంధవ్యముఁ బో
నాడుట మేలా కన్నెకు
ఈడుం జోడున్ సురూపవృత్తులఁ జూడన్. 46

ఉ. అన్నివిధాల వాఁడు తమకల్లుఁడు కాఁదగియున్నవాఁడు సం
పన్నుఁడు వానితోడి బాంధవ మబ్బిన రాజలోకమం

వెన్నఁగ రానికీర్తి వహియించుట తథ్యము నాదుచెల్లెలే
పున్నెముఁ జేసెనో యిటు లపూర్వ గుణాఢ్యుఁడు నాథుఁడయ్యెడిన్

మ. వరుఁడా యోగ్యుఁడు విద్యయా విబుధసంభావ్యంబు సంబంధమా
యరు దౌనట్టిది ప్రాయమా మృదుతరం బాయాసనం బెంచఁగా
సిరియా పెన్నిధి తేజమా యగు జగజ్జేగీయమానంబు న
న్నరనాథాగ్రణితోడివియ్యమునకన్నన్ మిన్న యున్నే భువిన్. 48

చ. అని విని భీష్మకుండు పరిహాస మొనర్చుచుఁ జేదినాయకుం
డనుపముఁ డయ్యు రుక్మిణికి సర్వుఁడు కాఁ డని యెంచి పుత్త్రునె
మ్మనముఁ గలంప నొల్లక సమస్త మెఱింగినకర్మసాక్షి యే
య్యనువు ఘటించునో యదియె యౌ నని మౌనముఁ బూనె ధీరుఁడై.

చ. పదఁపడి రుక్మి యేగి శిశుపాలునియానతిఁ జెందినంత నొ
ప్పిద మగుసన్ముహూర్తమును పెద్దలచే నియమింపఁ జేసి ప
మ్మదమున నిల్లు సేరి పురముం దగు రీతి నలంకరింపఁగా
ముదల నొసంగి శీఘ్రముగఁ బూని యొనర్చెను పెండ్లియత్నముల్.

తే. గీ. వస్తుసంభారములును కావలయునట్టి
ధనము ధాన్యము వాహనతతి సమస్త
భూషణములను గూర్చి సంపూర్ణయత్న
సిద్ధుఁడై రుక్మి తఱి వేచి చెలఁగుచుండె. 51

వ. అంత రుక్మిణీదేవి రుక్మిపంతంబుఁ దలంచి యింతిం తనరాని తలవంతలఁ
గలంతపడి స్వాంతమ్మున. 52

శా. నాచిత్తంబు సరోజనేత్రు నెడ లగ్నం బౌటఁ జింతింపఁ బోఁ
డా చైద్యాధము మెచ్చి నన్నతని కీయం జూచుఁ బెద్దన్న కా
దీ చందం బుచితం బనన్ వినఁడు శ్రీకృష్ణున్ విరోధించి నే
నే చాయం దరియింతు గండ మిది యెట్లిష్టంబు చేకూరునో! 53

మ. అబల న్నేను జగన్మోహుంగని యసూర్యంపశ్య నివ్వేళ నా
ప్రబలౌత్సుక్యము శౌరి కెవ్వ రెఱిఁగింపం జాలువా రెట్లు చ
ప్పు బలాత్కారపుఁ బెండ్లి కల్గు నెటు సమ్మోదంబు నీరేజనే
త్రుఁ బలంగాఁ బడయంగ నాసుకృతి మిందున్ డెంద మిం పొందఁగన్.

వ. అని చింతించి నందనందనుకిం దనడెందంబు చందంబుం దెల్లంబు
గావింపం దలంచి యారాజనందన 55

శా. అగ్నిద్యోతనుఁడన్న బ్రాహ్మణుని నాహ్వానించి పూజించి యు
ద్విగ్నాంతర్యముతోడ రుక్మిణి మనోభీష్టార్థముల్ సర్వమున్
భగ్నం బయ్యె మహాత్మ! సోదరుఁడె నన్బాధించు శ్రీకృష్ణుపై
లగ్నంబైనమనంబు ద్రిప్పుకొనఁజాలన్ బేల నైతక్కటా! 56

శా. స్వామీ తండ్రికిఁ దుల్యులీ రనెడువిశ్వాసంబునం బిల్చి మీ
తో మాటాడఁ దలంచితిన్ గలుగు నేదోదారి యంచెంచి నా
క్షేమంబున్ దిలకించుబాంధవులకే చేదై ప్రపంచంబునం
దేమార్గంబును గానరాక యిటు లూహింతున్ మనస్సిద్ధికై. 57

ఆ.వె. కన్నెపడుచె యింతగా సాహసముఁ జేసె
నని తలంపఁబోకు మార్యవినుత
నన్ను మించిపోయె నామనోవ్యథ దాని
వెడలఁ గ్రక్కుకున్నఁ గడుపలేను. 58

శా. నే నూహించినచంద ముత్తమమె కాని దానిఁ బాలించుస
న్మానుల్ గల్గరు మూఢచిత్తుఁ డయి ప్రాణాధిక్యుఁడౌ సోదరుం
డే నాదారికి నడ్డమయ్యెఁ బిత యేమేఁ జెప్పఁగాలేఁడు స
న్మానింపందగుతల్లి స్త్రీ యగుటచే మాఱాడ దవ్వానికిన్. 59

ఉ. కాఁదగువార లిట్లయినఁ గామిత మెవ్వరితో వచించి స
మ్మోదముఁ దీరఁజాలెదను ముద్దియ నొక్కత నేమిసేయుదున్
నాదురదృష్ట మిట్లగుట నమ్మితి నన్నివిధాల మీరె నన్
గాదిలిపుత్త్రిగాఁ దలఁచి కార్యముఁ దీర్చెదరంచుభూసురా! 60

తే. నీవు నావాంఛితములు మన్నింతు వనుచు
నెన్నివిఘ్నములైన సహింతు వనుచు
మాటయిచ్చిననే కాని నోటివెంటఁ
దెలుపఁజాలును తండ్రి నాతలఁపు నీకు. 61

క. అని కన్నీటిం జిమ్ముచు
వనితామణి మోము వాంచి పల్కెడునుడులన్
విని యంతట నగ్నిద్యో
తనుఁడు కృపాపరతఁ బల్కెఁ దరుణీమణితోన్. 62

ఉ. ఏవిధమైనబాధకము లెట్లు తటస్థములైననున్ సరే
జీవితమే సమర్పణముఁ జేయుటయైనను మానెఁ దల్లిరో!
నీవు విధించినట్టి పని నిర్మలభావముతో నొనర్చి నీ
సేవ లొనర్చి సార్థకతఁ జెందెద జన్మము నమ్మి తెల్పుమా. 63

మ. అనినన్ సంతసమంది రుక్మిణి మనోవ్యాలోలతల్ కొన్నిత
ప్పనివై స్త్రీజననైజమైన త్రప సంభాళించుచో మెల్లమె
ల్లన శీర్షంబును డించి కించపడి నేలం జూచుచున్ బల్కె నో
య్యన భూదేవవతంసునెమ్మనము నీరై పోవు చందమ్మునన్. 64

తే. అవనిఁ బుట్టినహరి కృష్ణునందు నాదు
మనసు వర్తించు నన్న నా మన సెఱుంగక
ఖలుఁడు శిశుపాలునికిఁ బత్నిఁగా నొనర్పఁ
దలఁచె నే నేమి సేయుదు ధరణిదేవ 65

వ. కావున నాయందుఁ గరుణించి నీవు ద్వారకంజేరి నీరజనాభుంగని 66

చ. అనునిమిషంబుఁ లెక్కిడి సుధాకరుఁ గోరుచకోరి తీరుగా
మననముఁ జేయుచుండు నని మన్ననఁజేయు మటంచు వానిద
ర్శనము లభింపకున్న మనఁజాల నటంచు వచింపుమయ్య త
త్క్షణమునఁ బోయిర మ్మనుచుఁ జాన వచించిన బ్రాహ్మణుండొగిన్

మ. హరి కృష్ణుండు మహానుభావుఁ డగు నమ్మా సత్యపాలుండు వి
చరితంబున్ వినినంత మెచ్చు నిను సాక్షాల్లక్ష్మినిన్ శ్రీరమా
వరునిం గూర్చుఫలంబు నిచ్చితివి నాభాగ్యంబె భాగ్యంబుగన్
తరుణీ! ధన్యుఁడ నైతి నాభవము సార్థం బయ్యెఁ బ్రహ్మస్థలిన్. 68

ఉ. పోయెద నిప్పుడే పురుషపుంగవుతో సకలంబుఁ జెల్పియున్
నాయముఁ గోరి పిల్చెదను సాధుజనావనుఁ డాట వాఁడు ని
న్నాయఁగ వచ్చు దుర్నికులంబములన్ విదళించి నిన్ను నా
ప్యాయితుఁడై వరించును యథార్థము సూవె కుమారి రుక్మిణీ! 69

క. అని యగ్నిద్యోతనుఁ డ
వ్వనితామణి నూరడించి పసదనములిపం
గొని పయనం బై చనియెను
ఘనవేగముతోడ ద్వారకాపురిఁ జేరన్. 70

సీ. ఎవ్వానివప్రగేహ మిందిరాసుందరీ
మందిరప్రాయమై విందు సేయు
నెవ్వానివాకిట నిభమదపంకంబు
గుప్పున నెత్తావి గ్రుమ్మరించు
నెవ్వానిప్రాంగణ మెనలేని మణిమాలి
కావిరాజితము నై కానుపించు
నెవ్వానిముంగిట నేప్రొద్దు రాజులు
పడిగాపులై పంచ విడువకుండు

తే. రట్టిపావనమూర్తి లోకైకకీర్తి
సాధుజనవర్తి దేవతాచక్రవర్తి
కృష్ణమూర్తికివాస మౌగృహముఁ గాంచె
బ్రాహ్మణుఁడు పూర్వపుణ్యానుభవమువలన. 71

చ. కనుఁగొని నేత్రపర్వముగఁ గావలివారలఁగాంచి కుండినం
బునఁ గలబ్రాహ్మణుం డొకఁడు ముఖ్యవిశేషము ముచ్చటింప వ
చ్చె ననుచు వార్త నంప విని శ్రీహరి యానతి ద్వారపాలకుల్
గొనిచని రమ్మహీసురుని గొబ్బున నంతిపురంబులోనికిన్. 72

చ. కనుఁగొనె బ్రాహ్మణోత్తముఁడు కన్నులపర్వము గాఁగ శ్యామమో
హనరుచిరాంగు నవ్యవనజాయతచారువిశాలనేత్రుఁ బా
వనపదపల్లవాంచితుఁ గృపామయు దీనదయాళు దేవకీ
తనయు మహానుభావు విబుధప్రియుఁ గృష్ణకుమారు నయ్యెడన్.

మ. హరి నారాయణుఁ డద్ధరామరునిఁ బ్రత్యక్షంబుగం జూచి సుం
దర హేమాంచితపీఠమున్ డిగి సమాదర్శంబుగాఁ బోయి డ
గ్గరి కైదండ యొసంగి పిల్చుకొని శృంగారప్రభావంతమౌ
వరసింహాసనమందు నిల్పి కడు సంభావించె సోత్సేకుఁడై, 74

మ. పరమామ్నాయవిదుండు సాధులకుఁ బ్రాప్యస్థానమౌ వాఁడు శ్రీ
హరి విప్రోత్తము పాదము లడిగి మార్గాయాసముం దీరఁ ద
చ్చరణద్వంద్వము నొత్తుచున్ వివిధపూజల్ సేయుచున్ స్నేహసా
దరవాక్యంబుల నాడుచున్ జలిపె సత్కారమ్ము లొక్కుమ్మడిన్,

ఉ. అంతట వాసుదేవుఁడు ధరామరుతోడ గృహాంతరంబునన్
వింతగు షడ్రసాన్నములవిందు ముగించి విడెంబుతోడఁ బూ
బంతులఁ జందనాదు విడి పర్వముగా సరసోక్తు లాడుచున్
స్వాంతము నొప్పఁజేసి తగుభంగిని బ్రశ్న లొనర్చె నంతటన్. 76

క. ధరణీదేవోత్తమ మీ
వరధర్మము లెల్ల లోటుపాటులు లేకే
జరిగెడుగద సంతోషము
బొరయుఁగదా యెందు గుందుఁ బొందరుగాదా? 77

తే. నిత్యసంతోషియయి పృథ్వి నెగడునట్టి
బ్రాహ్మణుండె సమస్తప్రపంచమునకు
సకలవాంఛలు సిద్ధింపఁ జాలినట్టి
కల్పభూరుహ మమరసంకాశుఁ డనఘ ! 78

తే. ఎవఁ డసంతుష్టుఁ డగుచు వర్తించుచుండు
నట్టి విప్రుఁ డనిష్టుఁడై యవనియందు
నష్టమాహాత్మ్యమునసె యనారతంబు
కష్టముల నొందుచుండు నిక్కముగ దేవ. 79

ఉ. కలిగినయల్పమో తృణమొ కాఁగలభాగ్య మటంచుఁ దృప్తితో
మెలఁగెడువాఁడె భోగి పరమేశుఁడు వానిని మెచ్చి సర్వదా
కలిమి యొసంగి ప్రోచు నది కల్గనివాఁడు మహేంద్రతుల్యుఁడై
నిలిచిన నిష్ఫలంబె యగు నిర్వృతి మార్గము లేదు వానికిన్. 80

మ. జగతీదేవకులోత్తమా విను యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టుఁడై
భగవద్భాగవతార్చనాపరుఁడునై భావించి ధీమంతులౌ
నగ నాత్మీయతఁ బ్రీతిమైఁ గనెదు శాంతస్వాంతుఁడౌ విప్రు నొ
ప్పుగఁ బూజించి శిరంబువంచి చరణాంభోజంబులన్ గొల్చెదన్.

మ. అది నానిత్యవిశేషధర్మ మగునయ్యా! యెమ్మహీపాలుఁ డొ
ప్పిద మారీతిని దత్ప్రజానికరముం బ్రేమించి పాలించు నా
సదయుం డాతఁడె నాకు మిత్త్రుఁ డగు మీయాత్మనాయకుం డట్టిస
ద్ధృదయుం డం చని నీకు క్షేమమెకదా? దేవీసమేతంబుగన్. 82

ఉ. భూసురవర్య! మీరు శ్రమఁ బొంది యగమ్యపుద్వారకాపురీ
భాసురదుర్గమున్ గడచి వచ్చితి రెట్టివిశేషకార్యము
న్నోని సెలవీయఁబోలు నది యొప్పిదమైన దలం ధరించియున్
జేసెద నోపినంతఁ దమిఁ జెందెద బ్రాహ్మణకార్యకర్తనై. 83

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణుండు పరమాత్మనుదారసరాగవృత్తముల్
మననముఁ జేసి తృప్తుఁ డయి మానిని రుక్మిణి యిచ్చినట్టి క
మ్మను హరిహస్తమం దిడి నమస్కృతిఁ జేసి విదర్భరాజనం
దన తమ కందఁ జేయు మని తద్దయుఁ బంపిన దంచుఁ దెల్పుచున్

మ. హరి కృష్ణా విను మాశ్రితావళికిఁ శాశ్వత్స్థాన మైనట్టినీ
చరణాబ్జంబులు రుక్మిణీరమణి యశ్రాంతంబు ధ్యానించుచున్
బరమానందముఁ జెందు నిన్నుఁ బతిగా భావించి పూజించు న
త్తరుణీరత్నము నగ్రజుం డొకఁడు మధ్యన్ వచ్చె విఘ్నేశుఁడై. 85

ఉ. ఆసతితల్లిదండ్రులును నాప్తులు బంధువు లెల్ల మెచ్చి నీ
కే సతిఁ గూర్ప నెంచుకొని రిందఱుఁ గాదని రుక్మి యొక్కఁడే
దో సడిఁ బెట్టి తొయ్యలిని దుష్టుఁడు చేదినృపాలు కీయఁగన్
జేసి ముహూర్తమున్ స్థిరముఁ జేసెను నాల్గవనాఁట నయ్యెడున్ 86

శా. నిన్నే నమ్మియు నన్నపానములనున్ వీక్షింపదే నీకునై
తెన్నుల్ సూచుచు నున్న దచ్చెలువ సందిగ్ధస్థితిన్ జెందియున్
గన్నుల్ వల్లఁగఁ జూచుకొన్న బ్రదుకున్ గాదేని నత్యస్త హా
నన్నా ఖిన్నప మాలకించి చనుమా యబ్జాక్షి రక్షింపఁగన్ 87

మ. ఇదిగో పత్త్రిక యిందు సర్వమును బ్రత్యేకంబుగా వ్రాసియు
న్నది నీ వేకొని చూచుకొమ్ము తనమానప్రాణసౌభాగ్యసం
పద యెల్లన్ హరియే యటంచు వనితల్ పాటింపఁగా వేఁడుకొ
న్నది నీచిత్తము దేవప్రాప్తమునకుం గృష్ణా! తెల్పితిన్ సర్వమున్ 88

శా. సర్వజ్ఞుండవు దేవదేవుఁడవు కృష్ణా! సర్వసర్వంసహా
నిర్వోఢుండవు నీ వెఱుంగనిది లేనేలేదు శ్రీరుక్మిణీ
పర్వేందుప్రతిమాననసన్ముఖి స్వభావం బింపుతో నామెకుం
దుర్వారం బగుసీవెతం దొలఁచి సంతోషంబు గల్పింపుమా. 89

క. అని యగ్నిద్యోతనుఁ డి
చ్చిన పత్రముఁ జేత నంది శ్రీకృష్ణుడు చ
య్యన ముద్రలు విడఁగొట్టియు
మనము వలిర్పంగఁ జదివె మానిని లేఖన్. 90

సీ. శ్రీమన్మహారాజ! శ్రితకల్పభూజాత
ప్రాణాధినేత కృష్ణా నమోస్తు
హరిహరరూప విఖ్యాత జగన్నేత
దీనజనోద్ధార తే నమోస్తు
లీలావినోద గోపాలబాలకరూప
మానినీమన్మథా తే నమోస్తు
నీలజీమూతసన్నిభ మంగళాకార
జ్ఞానస్వరూప కృష్ణా నమోస్తు

తే. గీ. భువనసుందర యిందిరాధవ ముకుంద
భక్తమందార యాశ్రిత పారిజాత
మానినీ మానసాంభోజ మధుపరాజ
దేవదేవ! విమలభావ! తే నమోస్తు. 91

సీ. క్షీరసాగరుఁడు బంగారుపళ్లెమునఁ
గమనీయజలములఁ గడిగె నెవ్వి
హృదయపీఠిని నిల్పి యిందిరాసుందరి
గుప్తముగాఁ దాచుకొనెడు నెవ్వి
బ్రహ్మేంద్రరుద్రాది ప్రముఖులు సర్వదా
హృదయాస్పదముగ నర్చింతు రెవ్వి
భువనపావనమైన వ్యోమగంగాదేవి
పుట్టినిల్లన కీర్తి పొందె నెవ్వి

తే. గీ. యట్టి నీపాదయుగళము నబ్జనేత్ర
నిత్యముఁ ద్రికాలములయందు నియతిబూని
హృదయమున నిల్పికొనియు నర్చించుచుండు
దాసురాలను దీన నిదాన నేను 92

మ. శ్రుతిపర్వంబుగ విందు నీకథలు రక్షోనాథ శత్రుండవౌ
దతిలోక ప్రతివీర మారకుఁడ వబ్జాక్షీ మనోమందిర
స్థితపుష్పాస్త్రుఁడ వాశ్రితావనుఁడ వాసీమాంత కీర్తిప్రతి
ష్ఠితరమ్యధ్వజ మండనుండవు జగజ్జేగీయ మానుండవున్. 93

మ. నిను సేవించి తరింపనెంచితిని నిన్నే నమ్మియున్నాను ప్రా
క్తనపుణ్యంబున నిన్ను నాపతినిఁ గా ధ్యానించుచున్నాను ని
న్ననకున్నం భరియింపలేను విమతు ల్గావించు దుస్తంత్రముల్
దునియల్ సేసి యనుగ్రహింపుము ననున్ దోస్సార మేపారఁగన్.

మ. కులమున్ రూపము సత్స్వభావమును సాంగోపాంగ విద్యావివే
కలసత్సంపదలున్ బరాక్రమము నీ కౌఁగాక లోకేశ్వరా!
కలఁడే యట్టిఁడు మూఁడులోకములలోఁ గల్యాణగోపాల నీ
చెలినై సేవకురాలి నై మనుట వాంఛింతున్ బ్రపంచంబునన్. 95

శా. నా యీ దేహములోని ప్రత్యణువు కృష్ణా! కృష్ణ! హేకృష్ణ! రా
వోయీ! కృష్ణ! యటంచు సేస లిడుఁ బ్రత్యూషంబున న్లేచి నీ
మాయారూపము నాత్మలో నిలిపి సమ్మానింతు నే ప్రొద్దు దే
వా! యీదాసిని నేలుకోఁదగుఁ గృపాయత్తుండవై యీశ్వరా! 96

ఉ. ఎల్లిద మాడు నేమొ యిఁక లే నయి యుల్లము విప్పి చెప్పుచో
దల్లియుఁ దండ్రియుం బుధులు తాదృశబాంధవు లెల్ల రేకమై
యెల్లరు మెచ్చి మీకు నను నిచ్చి వివాహముఁ జేయనెంత్రు నా
వల్లభుఁ డీవె నేను పెంభామను గాను మనోజసుందరా! 97

చ. త్రికరణశుద్ధిగా వలపు దీరిచి దిద్ది వరించియున్న రా
చకొలము లేమ యన్యదని స్వాంతమునం దెటు గోరు దాని వే
ఱొకనికి నంటఁగట్టుతలఁ పూనుట మాన్మను విచ్చు లేకదా!
యకలుషమూర్తి యిట్టికలుషాగ్రము చెల్లుట నీవు నోర్తువే. 98

మ. ఇది నానిశ్చయ మేను నీకొఱకు నీ పీదాసికై పృథ్విలో
యదువంశంబున నీవు భీష్మకధరాధ్యక్షాన్వయంబందు నే
నుదితంబైతి మనాదిబాంధవము కాకున్నన్ నినుం గూర్చి యీ
హృదయావేదన కగ్గదింపులకు నీవే సాక్షి ప్రాణేశ్వరా! 99

ఉ. నాదయితుండ వంచు నెఱనమ్మి లిఖించితిఁ గమ్మ యాపయిన్
నీదయ యేమి చేసినను నీపదపద్మమరందపానస
మ్మోదముఁ గూర్తునా మనసు పొంగి భజించెదఁ గాని వేళ స
మ్మోహముతో శరీరమునె భూమికి దూరమొనర్తు రూషిగన్. 100

శా. నేనే నీసతి నీవె నాపతివి నింతే యెన్నిజన్మంబులం
దైనం బాయనిసత్యబంధ మిది నాథా సూక్ష్మ మూహించి నీ
చానన్ నన్నుఁ బరిగ్రహింపుము దురాశావేశు లుర్వీశ్వరుల్
గ్లానిం బొందెద రట్లు రాక్షసవిధిన్ గైకొమ్ము నిక్కమ్ముగన్.

క. రాక్షసవిధిఁ గైకొనుటలు
సుక్షత్రియవంశకీర్తి శోభనపాటన్
రక్షావదక్షుఁడవై నీ
పక్షమునం జేర్చుకొమ్ము పావనమూర్తీ! 102

చ. ఇఁక నొకమాట వ్రాసి ముగియించెద లేఖ సమస్తదేశనా
యకులసమక్షమందు నొకయంతిపురాంగనఁ బట్టుటన్నఁ జి
ప్పక సమరంబు బొనర్చి కలబాంధవులన్ సరివారి నొంచి కా
ని కలుగదంచు నెంచి మది నిస్పృహఁ జెందకు మీవు మాధవా!

ఉ. ప్రాణపతీ! వచించెద నపాయములేనియుపాయ మొండు ప్రా
చీనకులానుపూర్వకృతిఁ జేతురు పెండ్లికి ముందురోజునం
జానలు పెండ్లికూఁతు లయి శాంకరిపూజ లొనర్పఁ బట్టణా
స్థానబహిఃప్రదేశమునఁ దద్దయు నుందురు దేవళంబునన్. 103

సీ. ఘనవివాహముహూర్తమునకు ముందటిరోజు
పెండ్లికూఁతురిని గావింత్రు నన్ను
నూరికి వెలుపల నున్న పార్వతియాల
యమునకుఁ బూజార్థ మనుపఁగలరు

చిత్తప్రశాంతిగాఁ జేయింత్రు పూజలు
ముత్తైదువలు విప్రముఖ్యవరులు
కలకలం బెద్దియుఁ గలుగ దొంటరిదాన
నుందును దరి వేచి యొదిగి యొకతె
తే. నందు వేచియుండి హస్తంబు సాచిన
నందుకొనెద మిమ్ము నరదమందు
నన్నుఁ జేర్చుకొనుఁడు నాప్రాణనాయకా
సులభమార్గ మెంచి పలుకుదాన. 104

ఉ. ఆతరువాత నేమయిన నన్నిటికిం బరమేశ్వరుండ వీ
వే తగురీతిఁ దీర్చెదవు హీనజరాసుతుఁ జేదినాయకున్
బాతకి దంతవక్త్రి బలవంతుని రుక్మిని యోగ్యరీతులన్
జేతువు నే నెఱుంగుదును శ్రీహరి ప్రస్తుత మాచరింపవే. 105

గీ. ఇట్లు మీపాదదాసి రాకేందువదన
రుక్మిణీదేవి చిత్తనిరూఢిఁ జేసి
వ్రాసికొనుమనవి యటంచు వదలునట్టి
పత్రికం జూచి కృష్ణుఁడు పరవశుఁడయి. 106

ఉ. భూసురవర్య హస్తమును బొందుగఁ జేత గ్రహించి నవ్వుచున్
మీసుత ధన్యురాలు పరమేశ్వరుసాక్షిగ నామెఁ దెచ్చి సం
త్రాసము దీర్తు నో యనఘ! తత్క్షణమే చని నేను నాపురి
భాసురదేవతాయతనపార్శ్వమునం దటి వేచి యుండెదన్. 107

ఉ. ఆరమణీశిరోమణి యహర్నిశ మెట్లు తపించుచున్న దా
తీరున నే సతంబును మదీయమనంబు తదేకదీక్షగాఁ
గూరిమి మీఱఁ బాఱి యులుకుం దిలకించుచునుండుఁ జిత్తమం
దోరిమి లేదు సంతతమహోద్యమ మియ్యది భూసురోత్తమా! 107

గీ. ముత్తియములట్టియక్షరములు తదీయ
విమలహృదయప్రసూనము విప్పుచుండె
సౌమనస్యసౌరభ్యముగోము దీర్చి
మధుమరందము గ్రోల నామనసు దీర. 108

చ. దురితుఁడు రుక్మి యాతని మదోద్ధతి నొంచి తదీయ మిత్రభూ
వరులకు బుద్ధిఁ జెప్పి బలవంతముగాఁ దరుణీవతంసమున్
సరగునఁ దెత్తు నే నరణిఁ జక్క మథించియు నగ్ని దీయు న
త్తెఱఁగున భూసురాగ్రణి సతీమణి కింత యెఱుంగఁ జెప్పుమా! 109

గీ. అనుచు బ్రాహ్మణువలన గల్యాణసమయ
మెఱిఁగి దారకు బిలిపించి తురగములను
బూన్చి రథమును గొని తేర ముదల నొసఁగె
దీనమందార మగు దేవదేవుఁ డపుడు. 110

గీ. శైబ్య సుగ్రీవ మేఘ పుష్పక వలాహ
కము లనం జెల్లువరఘోటకములఁ బూన్చి
రథము నాయత్తపరచి దారకుఁడు తెచ్చి
దోసి లొగ్గియు నిల్చె నుద్యోగి యగుచు. 111

క. ధరణీసురుతోఁ గృష్ణుం
డరద మ్మావేళ నెక్కి యతివేగముగా
గిరులున్ నదు లానర్తక
పురములనుం గడచి చనియెఁ బురి కుండినమున్ 112

క. చని బాహ్యోద్యానవనం
బునఁ గృష్ణుఁడు వసతి గాంచి ముందుగ విప్రున్
బనిచెను రుక్మిణిపాలికిఁ
దనయాగమనంబు దెల్పి తర్పితఁ జేయన్ 113

వ॥ ఇది యిట్లుండ నందు

క. పాత్రాపాత్రత లెఱిఁగిన
ధాత్రీపతి భీష్మకుండు తత్సుతుపేర్మిన్
బాత్రుఁడు హరి విడనాడి య
పాత్రుని శిశుపాలుఁ గోరెఁ బట్టికిఁ బతిగాన్. 114

సీ. రాజవీథులను మార్గములఁ జతుష్పథ
ముల మార్జన మొనర్ప ముదల నొసఁగి
కలయఁగాఁ బన్నీటఁ గలయాఁపిఁ జల్లించి
ముత్యాలముగ్గులు ముదురు దీర్చి

రమ్యధ్వజపతాక రాజిఁ జక్కఁగం గూర్చి
తోరణమ్ముల సొంపు మీఱ నిలిపి
యందందు విందుగాఁ బందిళ్ళు వేయించి
తగు నలంకారముల్ దనరఁజేసి

తే. గీ. మేలుకట్టులు గట్టించి జాళువాప
సందుపుత్తలికలు నిల్పి సరస మధుర
వాద్యముల మేళములు నిల్పి పట్టణమ్ము
గనులపండువుఁ జేయించె క్ష్మావిభుండు. 115

గీ. పట్టణమున నాబాలగోపాలము కల
స్త్రీ పురుషు లెల్ల రుక్మిణీదేవిపెండ్లి
వేడుకలఁ జూడఁ దగురీతి వివిధవస్త్ర
భూషణముల ధరించి రిం పొదవుభంగి. 116

సీ. శ్రీరుక్మిణీరమా సీమంతినీ మన
స్సీమాభిరామ రాజీవసుమము
మధురమరందసంభరిత మై నెత్తావి
గమగమల్ కలవీచికలఁ నిగుడ్ప
హరిభృంగసంగతానంగపరిష్వంగ
సాంగత్యసుఖసమాశ్వాస మరసి
తళుకారువాలుచూపుల రేకులు నిగిడ్చి
హిమబిందు బాష్పతోయము దొఱంగ

తే. దశదిశాక్రాంతమండలస్థాన మెల్లఁ
గలయఁజూచి చలన్నవిలసితార్ద్ర
దృక్కులన్ మించి మించుల దీప్తి దనర
సంచితార్థము లెంచి యోజించుచుండె. 117

చ. అది నడురేయి రాజభవనాంతరమం దొకపూలపాన్పుపై
నొదిగి పరుండియుండె నలయొప్పులకుప్ప మనోజ్ఞ మల్లికా
భ్యుదయశరీరవల్లి యది యొత్తిలియున్నది కాని యెందుకో
వదనము చిన్నపోయినది వాఱెఱబింబము డంబుపీడఁగన్. 118

చ. సుదతులు కొంద ఱమ్ముగుదఁజుట్టి నితాంతలతాంతశయ్యలన్
నిదుర మునింగినారు సతినెచ్చెలులేమొ యెఱుఁగ రొక్క ర
మ్ముదిత తెఱంగు లేచి యొకమూఁగవిధాన జరించియట్టిటుల్
కదలి కవాటవాటికకు గ్రక్కున జేరియు మీట నొక్కటన్. 119

చ. వెలుపలఁ జేరి రత్నమయవేదిక నొక్కటి గాంచి దానిపైఁ
జలువగలీబుదిండ్లపయిఁ జక్కగ గూర్చొని మోము నెత్తియున్
లలిఁ దులకించు షోడశకళాపరిపూర్ణుఁడు జాలుగాయ వె
న్నెలదొరఁ గాంచి కాంచి నవనీతరుచుల్ గని యాసడించుచున్

చ. పలుకదు కాని రమ్యముఖపద్మముపైని మృణాలకోమలాం
చలకర ముంచె నడ్డముగఁ జారువినీలవిశాలనేత్రముల్
జలజల బాష్పబిందువులు జార్చవ దొడంగె నదేమిపాప మ
య్యలికులవేణి వాంచెను వరాంగము నంచిత యాటనోర్వమిన్

గీ. ఈవిశాలవిశ్వాంతరాళావరణము
నందలి యనంతకోటి జీవాత్మ లెల్ల
శాంతవిశ్రాంతి నందుప్రశాంతసమయ
మేలనో యామె నంతగ గ్గోలుపఱచె. 122

ఉ. చందనగంధిలేనగవు చంద్రిక గైకొనె మోముగోమునున్
చందురుఁ డందిపుచ్చుకొనె నాసన రెంటికి రెండు నేవియో
బంధువులున్ శశాంకమును బిచ్చము పెట్టిరి యందుకో గనా
సుందరి బోలు నామె శశిఁ జూచినతోడనె డించె శీర్షమున్. 123

ఉ. చందురుఁ జూచి చూడకయె చక్కని పద్మము మోము వంచు నా
చందముగానె లేమముఖ సారసమున్ ముకుళించె నుప్పలా
నందుఁడు కానఁ బాననయనంబులు విచ్చి సరాగబిందువుల్
చిందఁదొడంగెఁ గల్వలు విశిష్ట పటిష్ఠత నొప్పమీఱఁగన్. 124

ఉ. చల్లనిపిల్లగాడ్పులు చక్కిలిగింతలుఁ బెట్టుచుండ సం
ఫుల్ల మనోజ్ఞపుష్పములు పుష్పఫలంబులన్ విదలించుచుండ జా
బిల్లి వెలుంగులో మసఁడు పిల్లనగ్రోవుల నూదుచుండె నా
పల్లవపాణి యుల్లమున భల్లము గ్రుచ్చెను నొక్కటొక్కటై. 125

గీ. మూఁగనోము పట్టినదేమొ సోగకనుల
తోసరాగ విరాగ సంతోష దుఃఖ
ములను వెలిఁ జేయు గాని ముద్దుల మిటారి
నోరు విప్పదు చెప్పదు కోరికలను. 126

చ. హృదయవిపంచిలో నణఁగి యేలనొ రాగసుధారసాంచితా
స్పదమగు భావగీతికలు పర్వెలు వారవు లేతనవ్వులున్
బెదవులలోనె డాగినవి భీతమృగేక్షణముల్ దిశాంతముల్
బొదివెడు కెంపుసొంపులను మోదమొ ఖేదమొ యేదొ గూఢమా.

క. అదిగో పైఁదలి యేదో
పెదవుఁ మెదలించు మన్న విధ మగుపించున్
హృదయస్పందన మేమో
యదరుట కన్పించు దేహమందు స్ఫుటముగన్. 128

—* శ్రీకృష్ణుని యాలస్యమునకు రుక్మిణి పరితపించుట *—

ఉ. మొన్నటి స్వప్నవైభవము ముద్దులహద్దులు మీరలేకనున్
నిన్నటి సన్నివేశ మది నిద్దపుఁ జెక్కిలి సొక్కు పద్దుతోన్
సున్నయిపోయె నేటికథ చుక్కల కంటెడునేమొ కాని నా
కన్నులు విచ్చె నంతటనె గాంచితి లోకము వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిగన్. 129

క. ఆమధురస్వప్నములం
దేమి మహత్త్వంబు కలదొ యేమో కానీ
స్వామి సదా కనుపాపల
లో మెదలుచునుండె హృదయలోలుపుఁ డౌచున్. 130

ఉ. ఎన్నఁడు జూడకున్న నది యేమొ మనోహరునాత్మరూపమున్
గన్నులు వేలు లక్షలుగ గాంచుచునున్నది నాదుడెంద మా
పున్నమ చందమామ యఁట బూడిద వెన్నుని కాలిగోటితో
నెన్నిభవంబు లెత్తి తపియించిన నిడగు మోముగోమునన్. 131

మ. యువతీమన్మథుఁ డిట్టివాఁ డగునొకో యుత్ప్రేక్ష యౌ నేమొ యం
చవగాహించితి నిన్నినాళ్ళు ప్రణయవ్యాపారలోలాత్ముఁడై
యవతారంబును దాల్చినాఁడు నను నర్ధాంగిన్ విచారింపకే
యుపమానంబున ముంచినాఁడు సరె యేమౌనో విలోకించెదన్. 132

మ. అతఁడే నే నవి యాతఁ డని దివ్యఖ్యాతిఁ జెన్నారు మ
మ్మితరుల్ వేర్పరుపంగడంగెదరె? నా కీనాఁటి కీరుక్మియున్
గతజన్మంబులఁ జంద్రుఁడున్ సహజులై గారింతురే కాక దు
ర్మతముల్ చెల్లిన విప్పఁజాలివవొకో మాబంధసంబంధముల్. 133

క. నేను నేను గాను వానిలో నణువునై
మేను బంచుకొన్నచాన నౌదు
వాఁడు వాఁడె విశ్వభావనుఁడు ననంత
పావనుఁడు త్రిలోకసేవితుండు. 134

ఉ. రేపె కదా సశేషనిశి తెప్పలమాటున దాగియున్న చి
త్రూపకలాపమో హృదయరోదసికోణము లంటియున్న సం
తాపవిరూపమో యుచితతాండవ మాడి ఫలాఫలానుభో
గోపచయంబు లేర్పరచి యొప్పమి దప్పమి నేర్పరించెడిన్. 135

మ. యువతీమన్మథుఁ డిందు వచ్చునొకొ రాఁడో రాకపోనా రమా
ధవుఁడే జ్ఞప్తి దొలంగునా తొలఁగఁడో సంధాన మేలా వృథా
యవనీదేవునిఁ బంపుటానొకొ వృథా యౌనా మత్ప్రీతిగా
నివురుం దీర్చుట యొప్పు నిప్పునకుఁ గానె ప్రాప్త మేమైననున్. 136

క. అని తర్కవితర్కములను
మననముఁ జేయుచును రోసి మానసవీథిన్
ఘనశకటంబులు పర్వఁగ
వనజాయతనేత్ర శాంతి వఱలక నుండెన్. 137

ఉ. ఇంతకు బ్రాహ్మణుం డచటి కేగెనొ మార్గమునందె యుండెనో
కాంతుఁడు లేఖఁ జూచి మమకారముఁ గాంచెనొ తప్పనెంచెనో
కాంతలపాలికల్పకము గౌరియనుగ్రహ మున్నొ లేదొ నా
స్వాంతము దీర్ప నీశ్వరుఁడు చాలునొ చాలఁడొ ప్రాప్త మెట్టిదో

గీ. మానవుఁడు మానవుఁడె యైన మంచిచెడ్డ
లనుభవించుటయే యోగ్యమౌను గాక
నడ్డుకొనరాదు విముఖత నందరాదు
యత్న మొనరింపకుండుట యుక్తము గాదు. 139

గీ. కర్మసాక్షి యనంతుఁడు కలియుండ
నేను నే నను మమకార మూననేల ?
గాఁదగుఫలాఫలమ్ములు గాని యాను
గారణకళేబరార్థముల్ గడుపవలయు. 140

చ. మన సనుక్షోటలోన గుణమాన్యలతాంకురముల్ జనించె యో
జన లనుసేచన ల్వడసి సాగెను దీవెలుఁ బూలుఁ బూడె శో
భనమొ యశోభనంబొ యవి పాలితలోకపుభాగ్యరేఖలై
ప్రణయముఁ జూపుచుండ ననుభావ్యము గాక తలంగవచ్చునే? 141

గీ. కులుకుఁ జూపుల వలపులు గుఱియుఁ గొన్ని
తలఁపు చివురింపఁ దావులు చిలుకుఁ గొన్ని
రెంటికిం దగి మనసుల నంటుఁ గొన్ని
యెందుకుం గాని విరు లయి యేగుఁ గొన్ని. 142

ఉ. ఇటు లబ్బాల విలోలమానస మదెంతే డోలికంబోలి యొ
క్కట స్థాయిం గనఁబోక యట్టిటు బలాత్కారంబుగా నూఁగుచో
ఘటిక ల్దాఁటెను జాము మీఱెను నుషఃకాలంబు గావచ్చెఁగు
క్కుటము ల్గూసెఁ బ్రభాతశోభనకళాకోటీరపాటీరమై. 143

చ. కలకల మింటిలోఁ జెలఁగె గాంతలు నిద్దుర లేచి ప్రక్కపైఁ
గలయజమానుగాలు తమకండ్ల కగోచర మోటఁ జిత్తచం
చలతను సర్వము న్వెదకి సందడి దందడి యై చెలంగ న
వ్వలఁ జని రెల్ల మందిరకవాటము దాఁటి బహిఃప్రదేశమున్. 144

—* చెలికత్తెలు రుక్మిణి నోదార్చుట *—

ఉ. తమ్ముల నేలుకన్నులను దమ్ములఁ జూచుచు మోము నెత్తి ము
త్తెమ్ములఁ బోలుబాష్పముల దించుచుఁ జంచలచిత్తవృత్తితో
నిమ్మయి నేకతంబున వసించుచునున్నది మెల్లమెల్లగా
నుమ్మలికంబుఁ దీర్ప నగు నుగ్మలి సంచని యోజ సేయుచున్.

మ. అరరే! చిత్రము చిత్ర మంబుజములో నా? పద్మినీవైరిసు
స్థిరకేళీ సరసానుమోదమున నుద్దీపించుటల్ చూడఁ డ
త్తరుణీరత్నముమోము నెట్లు గనునో [illegible]రేశ్వరుం డందుకే
స్ఫురదిందీవరచారులోచనము లస్రుల్ గార్చుఁ బ్రత్యర్థులై. 146

ఉ. వెన్నెలఱేఁడు కృష్ణునకు వేడుకబావమఱంది కాన నే
తెన్నననైన వానిఁ గొనితెచ్చుటకై పయనంబుఁ జేయగాఁ
దిన్నని కూనరాగములఁ దీయుచుఁ గన్నుల నప్పళించుచున్
వెన్నెలపుల్గుపోలెఁ గనిపించెడు రుక్మిణి కార్యదీక్షతోన్. 147

ఉ. తీయగఁ బల్కుపల్కు తరితీపుల వేడబ మాడి యూడి యా
ప్యాయితుఁ జేసి భర్తకడ కంపుచునున్నది చంద్రు నల్లదే
పోయెడువాఁడు లేనగవుపువ్వులు క్రొవ్విరులందుఁ గూర్చి లేఁ
బ్రాయపు ముద్దరాలి తమిఁ బాయు నుపాయము నాకలించుమన్.

ఉ. పోయినబ్రాహ్మణుం డెటులఁ బోయెనొ యేమయిపోయెనో యు
ప్రాయము విప్పి చెప్పకయ ప్రాఁజదువు ల్వినిపించి వచ్చునే
మోయని యెంచి రేపటి త్రయోదశినాటికిఁ జేరునట్లు శ్రీ
నాయకుఁ దోడితేర లలనామణి పంపెడు నేమొ చంద్రునిన్. 149

చ. అగునగు మోహదాహ మది యగ్గల మైనది రేఁబవళ్ళు నా
మగని విచార మొక్కటియ మక్కువ యెక్కువఁ జేయుఁ గాని యే
తగులములన్ సహింపదు విధాయక కృత్యము లెంచఁబోదు నాఁ
డగుపడుదాఁక నా మొహ్హృదయంబిటులే యగునేమొ చిత్రపటా. 150

క. శిశుపాలుఁడు వలదో యని
మశకమునటు చిమ్మివైచు మానిని నేలా
వశవర్తినిఁ జేయ నిరం
కుశపాలకు లైరి నృపులు కోవిదు లయ్యున్. 151

క. శిశుపాలునకన్నను నా
పశుపాలుం డెట్టి ఘనుఁడో బాలాకుశికే
విశదం బగు గానీ సా
దృశలమంటే మన మెఱుంగ దేవ్రసిమహిమల్. 152

ఉ. చక్కనివాఁడఁటే వలపుఁజక్కిలిగింత [illegible]
చక్కనివింటివాఁ డయినఁ బాలుఁడఁటే జగదీశుఁడంట యా
నిక్క మెఱుంగ దేవులును నేరరఁటే శిశుపాలుఁడేమి నా
చక్కలరాయఁ డేడ నొక చుక్కను రాజనఁ బోటి [illegible]. 153

మ. ఇఁక నేఁడే మన కీమెయూడిగము రే పీపాటి కీతల్లి యే
యకలంకస్థితి నేడ నున్నొ పతిపర్యంకంబునన్ వ్రాలి త
ప్పక శ్రీకృష్ణుఁడు వచ్చు మెచ్చు నదిగో ప్రాచీదిశాకాంతయున్
శకునంబు ల్ప్రకటించుచుండె ధవళాశావేశపూరంబుగన్. 154

మ. అరుణాభ్రంబును జించి యంచులకు మారాకొత్తు నీరెండతో
సరవిందోప్తుఁడు బాలభానుఁ డదిగో హస్తంబులన్ సాచి ది
వ్యరసార్ద్రాక్షత లింతిపై నిడి వివాహప్రాప్తిర స్తంచు బా
హిరుఁడై దీవన లిచ్చి మెచ్చుకొన రానేవచ్చె సంసిద్ధుఁడై. 155

శా. ప్రాచీదిక్సతి బాలభానుని పరిష్వంగానుషంగమ్మునన్
రోచుల్ దిక్తటముల్ గదింప రథ మారోహించి సప్తాశ్వతోఁ
బ్రాచుర్యంబుగఁ దెల్పుచున్న దిటులే పద్మాక్షుఁడున్ రుక్మిణిన్
బ్రోచున్ స్యందనమందుఁ జేర్చుకొని సమ్మోదించు నెంతేనియున్.

మ. అవిగో మంగళగీతిక ల్చెలఁగె రమ్యాకాశమం దొప్పుగా
వివిధానందవినోదకేళికల నావేష్టించి కోలాహలా
రవము ల్సేయు విహంగదంపతులు మారాకారుఁ గృష్ణప్రభున్
యువతీరత్నము పొందు నం చని తథాస్తూక్తు ల్ప్రశంసించుచున్.157

ఉ. ఇందఱు పట్టుకొన్నపని యేల వృథా యగునమ్మ కృష్ణునిన్
బొందును రుక్మిణీమణి పూవులు సైతము తేనె లెత్తి యా
నందమరంద బిందువుల నర్మిలి కానుకఁ బెట్టుచుండె రా
కేందునిభాస్య యెందులకొ? యింకను నిద్దుర లేవ దియ్యెడన్.158

ఉ. పాపము నిన్న రేయిఁ బొరబాటున నైనను ఱెప్పవాల్ప దే
మో పరితాపభారమున నుత్పలశయ్యల నైన హాయిగా
జేపడఁబోనినిద్ర యిటు చెందునె వజ్రకఠోరపీఠమం
దీపగిదిన్ లతాంగి యిఁక నీమెను మేల్కొలుపంగ మేలగున్. 159

క. అని నెచ్చెలు లాలోచన
గని మెల్లగఁ దరుణిఁ జేరి కామశరంబో
యన రత్నమయాసనమున
ఘనసుప్తిన్ మానిని యుండఁగాఁ బిలుచుచునున్. 180

శా. తల్లీ రుక్మిణి లేవవమ్మ నిను నిద్రాప్రాయణోదేవియే
యుల్లంబందున హర్తి చిత్తమథనంబౌపొందఁ జల్లార్చు సం
ఫుల్లాబ్జంబులు కర్మసాక్షియొడిలోఁ బూర్ణానురాగంబుతో
సోల్లాసంబున నాడుచున్న వవిగో యుత్ప్రేక్షలక్షింపుమా! 161

ఉ. చందురుఁ డేగెనమ్మ జలజమ్ములు విచ్చెను లోకబాంధవుం
బొంది హసించుచుండె సరిపోలిన నీకనుదమ్ము లింకనున్
గుందములట్లె మూసితివి కోరిక లీరిక లెత్తఁజేయు నా
నందుఁడు నీదుబంధుఁ డిఁకనైనను రాఁడొ యనుగ్రహింపఁడో. 162

ఉ. తల్లులఁ గన్నతల్లి గుణధన్యలపాలిటికల్పవల్లి జా
బిల్లినిదాల్చువాని వలపించెడుముద్దులపాలవెల్లి. శ్రీ
వల్లభుచెల్లి మ్రొక్క విడ వచ్చెడుచల్లనితల్లి శాంభవీ
పల్లవపాణి నీప్రణయవల్లభుఁ గూర్చును దీర్చు నీరుజస్. 163

ఉ. చక్రధరుం డనంతగుణసాగరుఁ డాశ్రితబాంధవుండు ని
ర్వక్రపరాక్రమాంచితుఁడు వచ్చును మెచ్చును నిన్ను శత్రులన్
వక్రతఁ దీర్చు నీవలపువల్లరి కాశ్రయమిచ్చు నన్నియున్
సక్రమమై తలిర్చునెడఁ గానరొ యేల వృథాప్రయాసముల్. 164

ఉ. మానుము చింత నీప్రణయమందిర సుందరనందనంబులోఁ
బ్రాణసమానమై పెరిగి పందిరి కెక్కినద్రాక్షవల్లియే
తేనియలూరుకమ్మనగు తీయనపండ్ల నొసంగకుండునే
మానిని యేల యిట్టు లనుమానము నూనెదు దీనురాలవై. 165

ఆ.వె. ఆడుబాధఁ దెలియ నాడుదే తగుఁగాక
పురుషుఁ డేమి యెఱుఁగఁ బోలు నతఁడు
వలపులోని తీపి తెలిసి యేమాత్రమో
నిలుపలేఁడు బుద్ధిచలనతఁ గని. 166

సీ. అని వినోదవిచార మోహానురాగ
రాగసల్లాపములదొంతరలను బేర్చి
మేలుకొలుపులు పాడుచు మెలఁత లెల్ల
నిదుర లేపిరి మెల్లన ముదిత నపుడు. 167

వ. అట్టియెడ ససంరంభంబుగా రుక్మి రుక్మిణికిం గల్యాణవేషంబు ఘటింప మొదల యిచ్చుటయుం జెలులు శిశుపాలాదుల రాక తలంచుకొని కలంగుచుండ. 168

—* అగ్నిద్యోతనుఁడు రుక్మిణికిఁ గృష్ణునిరాక నెఱింగించుట *—

గీ. ఇంతలో మేడమె ట్లెక్కి యింతి యొకత
మంజుమంజీరనినదంబు మలయుచుండ
మొలకనవ్వులఁ దలఁపులు పులకరింప
వినయవినమితగాత్రియై విన్నవించె. 169

ఉ. వచ్చెను బ్రాహ్మణుండు కొనివచ్చెను వార్త లవేమొ యల్లదే
వచ్చుచునున్నవాఁ డతనివైఖరిఁ జూచిన మంచివార్తయే
తెచ్చెడి నంచుఁ దోఁచు వితతీకృత మానెడ మమ్ముఁ జేరరా
వచ్చునె? యంచు వాకొనియ వావిరికన్నవ నప్పళించుచున్. 170

ఉ. అంతిపురంబులం దయిన నాజ్ఞలు లేక చరించుచుండు సు
స్వాంతుఁడు కాన బ్రాహ్మణుఁడు చక్కఁగ సౌధములన్ని దాఁటి సీ
మంతిను లున్నయుప్పరిగ మంటపముం జొరవచ్చెఁ గాంచి య
య్యింతులలోన గొంద ఱెదు రేగియుఁ బాద్యము లిచ్చి మెచ్చుచున్

క. కాయా? పండా? స్వామీ
పోయినపని సఫలమైన పోలఁకువయేనా?
మాయువతియదృష్టము మీ
తీయనిశుభవార్త పైని దీధితిఁ జెందున్. 172

క. ఎవరికిఁ దోఁచినవిధముగ
నువిదలు వా రనుచు నుండ నోర్వక విప్రుం
డెవరికి నేమియుఁ దెల్పక
యువహితుఁడై నిలిచి యుండె నందఱఁ గనుచున్. 173

ఆ. వె. ఆడుపీడ యేమొ యర్థమే కానుండు
మాఁటి ముడుచువారు ముక్కు విఱుచు
వారుఁ జెంప లొత్తువారు నై నెచ్చెలు
లరిగి రవల దేవియాజ్ఞఁ జేసి. 174

వ॥ అంతట నగ్నిద్యోతనుం డిట్లనియె. 175

ఉ. వెన్నెలతేఁడు కృష్ణునకు వేడుక బావమఱంది కాన నే
తెన్నున నైన వానిఁ గొనితెచ్చుటకై పయనంబుఁ జేయగాఁ
దిన్నని కూనరాగములఁ దీయచుఁ గన్నుల నప్పళించుచున్
వెన్నెలపుల్గువోలెఁ గనిపించెడు రుక్మిణి కార్యదీక్షతోన్. 147

ఉ. తీయగఁ బల్కి పల్కి తరితీపుల వేడబ మాడి యాడి యా
ప్యాయితుఁ జేసి భర్తకడ కంపుచునున్నది చంద్రు నల్లదే
పోయెడువాఁడు లేనగవుపువ్వులు క్రొవ్విరులందుఁ గూర్చి లేఁ
బ్రాయపు ముద్దరాలి తఱిఁ బాయు నుపాయము నాకలించుమన్

ఉ. పోయిన బ్రాహ్మణుం డెటులఁ బోయెనో యేమయిపోయెనో య?
ప్రాయము విప్పి చెప్పకయ ప్రాఁజదువుల్ వినిపించి వచ్చునే
మోయని యెంచి రేపటి త్రయోదశినాటికిఁ జేరునట్లు శ్రీ
నాయకుఁ దోడితేర లలనామణి పంపెడునేమొ చంద్రునిన్. 149

చ. అగునగు మోహదాహ మది యగ్గల మైనది రేఁబవళ్ళు నా
మగని విచార మొక్కటియ మక్కువ యుక్కువఁ జేయుఁ గాని యే
తగులములన్ సహింపదు విధాయక కృత్యము లెంచఁబోదు వాఁ
డగుపడుదాఁక నా మొహృదయంబిటులే యగునేమొ చిత్రమా. 150

క. శిశుపాలుఁడు వలదో యని
మశకమునటు చిమ్మివైచు మానిని నేలా
వశవర్తినిఁ జేయ నిరం
కుశపాలన లైరి నృపులు కోపితు లయ్యున్. 151

క. శిశుపాలునకన్నను నా
పశువాలుం డెట్టి ఘనుఁడో బాలాకుణికే
విశదం బగు గానీ సా
దృశలమఁటే మన మెఱుంగ దేవునిమహిమల్. 152

ఉ. చక్కనివాఁడఁటే వలపుఁజక్కిలిగింత యిక్క [illegible]
చక్కెరవింటివాఁ డయినఁ జాలఁడఁటే జగదీశుఁడంట యా
నిక్క మెఱుంగ దేవులును నేరరఁటె శిశుపాలుఁ డేడ నా
చక్కలరాయఁ డేడ నొక చుక్కను రాజుకుఁ బోటి యొక్క[illegible]. 153

మ. ఇఁక నేఁడే మన కీమెయూడిగము రే పీపాటి కీతల్లి యే
యకలంకస్థితి నేడ నున్నొ పతిపర్యంకంబునన్ వ్రాలి త
ప్పక శ్రీకృష్ణుఁడు వచ్చు మెచ్చు నదిగో ప్రాచీదిశాకాంతయున్
శకునంబు ల్ప్రకటించుచుండె ధవళాశావేశపూరంబుగన్.

మ. అరుణాభ్రంబును జించి యంచులకు మారాకొత్తు నీరెండతో
సరవిందాప్తుఁడు బాలభానుఁ డదిగో హస్తంబులన్ సాచి ది
వ్యరసార్ద్రాక్షిత లింతిపై నిడి వివాహప్రాప్తిర స్తంచు బా
హిరుఁ డై దీవన లిచ్చి మెచ్చుకొన రానేవచ్చె సంసిద్ధుఁడై.

శా. ప్రాచీదిక్సతి బాలభానుని పరిష్వంగానుషంగమ్మునన్
రోచుల్ దిక్తటముల్ గదింప రథ మారోహించి సప్తాశ్వతోఁ
బ్రాచుర్యంబుగఁ దెల్పుచున్న దిటులే పద్మాక్షుఁడున్ రుక్మిణిన్
బ్రోచున్ స్యందనమందుఁ జేర్చుకొని సమ్మోదించు నంతేనియుఁ

మ. అదిగో మంగళగీతిక ల్చెలఁగె రమ్యాకాశమం దొప్పుగా
వివిధానందవినోదకేళికల నావేష్టించి కోలాహలా
రవము ల్సేయు విహంగదంపతులు మారాకారుఁ గృష్ణప్రభున్
యువతీరత్నము పొందు నం చని తథాస్తూక్తు ల్ప్రశంసించుచున్.

ఉ. ఇందఱు పట్టుకొన్నపని యేల వృథా యగునమ్మ కృష్ణునిన్
బొందును రుక్మిణీరమణి పూవులు సైతము తేసు లెత్తి యా
నందమరంద బిందువుల నర్మిలి కానుకఁ బెట్టుచుండె రా
కేందునిభాస్య యెందులకొ? యింకను నిద్దుర లేవ దియ్యెడన్.

ఉ. పాపము నిన్న రేయిఁ బొరబాటున నైనను ఱెప్పవాల్ప దే
మో పరితాపభారమున నుత్పలశయ్యల నైన హాయిగా
జేపడఁబోనినిద్ర యిటు చెందునె వజ్రకఠోరపీఠమం
దీపగిదిన్ లతాంగి యిఁక నీమెను మేల్కొలుపంగ మేలగున్.

క. అని నెచ్చెలు లాలోచన
గని మెల్లగఁ దరుణిఁ జేరి కామశరంబో
యన రత్నమయాసనమున
ఘనసుప్తిన్ మునిఁగి యుండఁగాఁ బిలుచుచునున్.

శా. తల్లీ రుక్మిణి లేవవమ్మ నిను నీదాక్షాయణీదేవియే
యుల్లంబందున హత్తి చిత్తమథనం బొప్పొందఁ జల్లార్చు సం
ఫుల్లాబ్జంబులు కర్మసాక్షియొడిలోఁ బూర్ణానురాగంబుతో
సోల్లాసంబున నాడుచున్నవవిగో యుత్ప్రేక్షలక్షింపుమా! 161

ఉ. చందురుఁ డేగెనమ్మ జలజమ్ములు విచ్చెను లోకబాంధవుం
బొంది హసించుచుండె సరిపోలిన నీకనుదమ్ము లింకనున్
గుందములై మూసితివి కోరిక లీరిక లెత్తఁజేయు నా
నందుఁడు నీదుబంధుఁ డిఁకనైనను రాఁడొ యనుగ్రహింపఁడే. 162

ఉ. తల్లులఁ గన్నతల్లి గుణధన్యలపాలిటికల్పవల్లి జా
బిల్లినిదాల్చువాని వలపించెడుముద్దులపాలవెల్లి. శ్రీ
వల్లభుచెల్లి మ్రొక్క విడవచ్చెడుచల్లనితల్లి శాంభవీ
పల్లవపాణి నీప్రణయవల్లభుఁ గూర్చును దీర్చు నీరుజన్. 163

ఉ. చక్రధరుం డనంతగుణసాగరుఁ డాశ్రితబాంధవుండు ని
ర్వక్రపరాక్రమాంచితుఁడు వచ్చును మెచ్చును నిన్ను శత్రులన్
వక్రతఁ దీర్చు నీవలపువల్లరి కాశ్రయమిచ్చు నన్నయున్
సక్రమమై తలిర్చునెడఁ మానరొ యేల వృథాప్రయాసముల్. 164

ఉ. మానుము చింత నీప్రణయమందిర సుందరనందనంబులోఁ
బ్రాణసమానమై పెరిగి పందిరి కెక్కినద్రాక్షవల్లి యే
తేనియలూరుకమ్మనగు తీయనపండ్ల నొసంగకుండునో
మానిని యేల యిట్టు లనుమానము నూనెదు దీనురాలవై. 165

ఆ.వె. ఆడుబాధఁ దెలియ నాఁడుదే తగుఁగాక
పురుషుఁ డేమి యెఱుఁగఁబోలు నతఁడు
వలపులోని తీపి తెలిసి యేమాత్రమో
నిలుపలేఁడు బుద్ధిచలనతఁగని. 166

గీ. అని వినోదవిచారమోహానురాగ
రాగసల్లాపములదొంతఱలను బేర్మి
మేలుకొలుపులు పాడుచు మెలఁత లెల్ల
నిమురు లేపిరి మెల్లన ముదిత నపుడు. 167

శా. తల్లీ రుక్మిణి లేవవమ్మ నిను నీదాక్షాయణీదేవియే
యుల్లంబందున హత్తి చిత్తమథనంబొప్పొందఁ జల్లార్చు సం
ఫుల్లాబ్జంబులు కర్మసాక్షియొడిలోఁ బూర్ణానురాగంబులో
సోల్లాసంబున నాడుచున్న వవిగో యుత్ప్రేక్షలక్షింపుమా! 161

ఉ. చందురుఁ డేగెనమ్మ జలజమ్ములు విచ్చెను లోకబాంధవుం
బొంది హసించుచుండె సరిపోలిన నీకనుదమ్ము లింకనున్
గుందములల్లె మూసితివి కోరిక లీరిక లెత్తఁజేయు నా
నందుఁడు నీదుబంధుఁ డిఁకనైనను రాఁడొ యనుగ్రహింపఁడే. 162

ఉ. తల్లులఁ గన్నతల్లి గుణధన్యులవాలిటికల్పవల్లి జా
బిల్లినిదాల్చువాని వలపించెడుముద్దులపాలవెల్లి. శ్రీ
వల్లభుచెల్లి మ్రొక్క విడవచ్చెడుచల్లనితల్లి శాంభవీ
పల్లవపాణి నీప్రణయవల్లభుఁ గూర్చును దీర్చు నీరుజన్. 163

ఉ. చక్రధరుం డనంతగుణసాగరుఁ డాశ్రితబాంధవుండు ని
ర్వక్రపరాక్రమాంచితుఁడు వచ్చును మెచ్చును నిన్ను శత్రులన్
వక్రతఁ దీర్చు నీవలపువల్లరి కాశ్రయమిచ్చు నన్నియున్
సక్రమమై తలిర్చునెడఁ గానరొ యేల వృథాప్రయాసముల్. 164

ఉ. మానుము చింత నీప్రణయమందిర సుందరనందనంబులోఁ
బ్రాణసమానమై పెరిగి పందిరి కెక్కినద్రాక్షవల్లి యో
తేనియలూరుకమ్మనగు తీయనపండ్ల నొసంగకుండునో
మానిని యేల యిట్టు లనుమానము నూనెదు దీనురాలవై. 165

ఆ.వె. ఆడుబాధఁ దెలియ నాడుదే తనుఁ గాక
పురుషుఁ డేమి యెఱుఁగఁ బోలు నతఁడు
వలపులోని తీపి తెలిసి యేమాత్రమో
నిలుపలేఁడు బుద్ధిచలనతఁ గని. 166

గీ. అని వినోదవిచారమోహానురాగ
రాగసల్లాపములదొంతఱులను బేర్చి
మేలుకొలుపులు పాడుచు మెలఁత లెల్ల
నెమర లేపిరి మెల్లన ముదిత నపుడు. 167

వ. అట్టియెడ ససంరంభంబుగా రుక్మి రుక్మిణికిం గల్యాణవేషంబు ఘటింప ముదల యిచ్చుటయుం జెలులు శిశుపాలాదుల రాక తలంచుకొని కలంగుచుండ. 168

—* అగ్నిద్యోతనుఁడు రుక్మిణికిఁ గృష్ణునిరాక సెఱింగించుట *—

గీ. ఇంతలో మేడమె ట్లెక్కి యింతి యొకత
మంజుమంజీరనినదంబు మలయుచుండ
మొలకనవ్వులఁ దలఁపులు పులకరింప
వినయవినమితగాత్రియై విన్నవించె. 169

ఉ. వచ్చెను బ్రాహ్మణుండు కొనివచ్చెను వార్త లవేమొ యల్లదే
వచ్చుచునున్నవాఁ డతనివైఖరిఁ జూచిన మంచివార్తయే
తెచ్చెడి నంచుఁ దోఁచు వితర్కిత మానెడ మమ్ముఁ జేరరా
వచ్చునె? యంచు వాకొనియ వావిరికన్నవ నప్పళించుచున్. 170

ఉ. అంతిపురంబులం దయిన నాజ్ఞలు లేక చరించుచుండు సు
స్వాంతుఁడు కాన బ్రాహ్మణుఁడు చక్కగ సౌధములన్ని దాఁటి సీ
మంతిను లున్నయుప్పరిగ మంటపముం జొరవచ్చెఁ గాంచి య
య్యింతులలోన గొంద ఱెదు రేగియుఁ బాద్యము లిచ్చి మెచ్చుచున్

క. కాయా? పండా? స్వామీ
పోయినపని సఫలమైన పోలఁకువయేనా?
మాయువతియదృష్టము మీ
తీయనిశుభవార్తపైని దీధితిఁజెందున్. 172

క. ఎవరికిఁ దోఁచినవిధముగ
నువిదలు వా రనుచు నుండ నోర్వక విప్రుం
డెవరికి నేమియుఁ దెల్పక
యువహితుఁడై నిలిచి యుండె నందఱఁ గనుచున్. 173

ఆ. వె. ఆడుపీడ యేమొ యర్థమే కాకుండు
మూతి ముడుచువారు ముక్కు విఱుచు
వారుఁ జెంప లొత్తువారు నై నెచ్చెలు
లరిగి రవల దేవియాజ్ఞఁ జేసి. 174

వ॥ అంతట నగ్నిద్యోతనుం డిట్లనియె. 175

శా. అమ్మా రుక్మిణి వెళ్ళివచ్చితిని నీయాంతర్యసంశుద్ధియే
సమ్మానించెను నన్ను నజ్ఞులకు దుస్సాధంబు లైనట్టికా
ర్యమ్ము ల్సేసితి ద్వారకాపురముఁ జేరంగంటి శ్రీకృష్ణుపా
దమ్ము ల్గాంచితి జన్మతారకముగా ధన్యుండ నో తల్లిరో! 176

ఉ. ఇచ్చితి లేఖ సంగతుల లెల్ల వచించితి నొక్కొ నొక్కొ. వా
క్రుచ్చితి రాయబారమును కోమలి తాళ దటంచు గట్టిగా
నచ్చెడురీతిఁ బల్కితి ననాగతకార్యము లెల్ల జ్ఞప్తికిన్
దెచ్చితి సర్వబాధ్యతలు దీర్చితిఁ గోరితి వానిరాకనున్. 177

చ. అతఁడు దయామయుండగును మహామహితాత్ముఁ [illegible]
శ్రితజనరమ్యకల్పకము శిష్టజనోద్ధరణక్రియారతిన్
క్షితి నవతార మెత్తినవిశిష్టగుణాఢ్యుఁడు విష్ణు[illegible] స
త్కృతిపరిపాలకుండు కరుణించె గ్రహించెను నన్ను [illegible]న్. 178

గీ. ద్వారకాపురి భూతలస్వర్గ మమ్మ
యందుఁగలవారు దేవతలౌట నిజము
నాయకుఁడు వాఁడె బ్రహ్మాండనాయకుండు
నీమనోనాయకుం డిఁక నేఁటినుండి. 179

సీ. తారాపథంబునఁ దనరు భాస్కరచంద్రు
లంబుజోత్పలహాసి మానహింతు
రెక్కడో సుమరాజ్ఞ యెక్కడో [illegible]?
లొండొంటికలయిక [illegible]..
నడవిలో నుసిరికె యబ్ధిలో లవణము
జతగూడి కమ్మని చవులు [illegible]
నీరదము లవేడ నెమలి తా వదియెడ?
చూచినమాత్రాన [illegible]

తే. గీ. నతఁడు ద్వారకాపురమున నున్న
కుండినపురమ్మునం దున్నఁ గోరికోరి
నొకరి నొకరు మన్నించుచు నుందు రాత్మ
సాక్షి యే మిమ్ము గలపించె [illegible] 180

ప్రకృతి వీవును బురుషుఁ డాప్రభువు మీర
లేడనున్నను జత కూడి యాడుకొనుచు
నుందు రాత్మసాక్షాత్కార మందుకొనుచు
నుంతయున్ భేదమే లేదు సుదతి మీకు. 181

తరుణీ యేమని చెప్ప నీశ్వరుచరిత్రం బద్భుతం బద్దిరా!
కరుణాకారమె మూర్తి గైకొనియె రాకాచంద్రసంకాశసుం
దరుఁ డానందవినోదభాస్వరుఁడు సత్తామాత్రచిద్రూపగో
చరుఁ డైశ్వర్య విధాత ముక్తివిలసత్సామ్రాజ్యధౌరేయుఁడా 182

ననుఁ గనుంగొని యున్నతాసనము డిగ్గి
వచ్చి యెదురుగఁ గైదండ నిచ్చె నాకు
మెచ్చి లోపలికిం గొనితెచ్చి యుచిత
పూజ లొనరించె నాపూర్వపుణ్య మేమొ? 183

మెచ్చెను నిన్ను నీవలపు మిక్కిలిగా నుతియించె నీవు రా
లచ్చి వటంచుఁ దెల్పెఁ దనలక్ష్మివి నీ వని నొక్కి చెప్పె నిన్
దెచ్చునుపాయమే సతము నెమ్మది నిల్పెద నంచుఁ బల్కె నా
కిచ్చె ననర్ఘవస్తుతతి నెంతయు నాదరచిత్తవృత్తితోన్. 184

చెప్పియుఁ జెప్పకున్నపుడె చెచ్చెరఁ దేరును దేరఁ బంచి మీ
యొప్పులకుప్పకోసమిప్డు చనుచుంటిమి నీవిటు తేరు నెక్కు మో
యప్ప సురాసురాదు లెదురై కదనంబు నొనర్చి యోర్చినన్
దప్పక దెత్తు నామె నని వారలు తీసె మురారి కోమలీ. 185

చేరితి మేము నిన్నటినిశీథిని కుండినరాజధానికిన్
గారుణికోత్తముం డతఁడు కైతవనాటకసూత్రధారి యై
యేరు నెఱుంగనట్లు వసియించెడు మందిరసందనంబునన్
గోరికలూరఁ బంపె ననుఁ గూరిమి నీకు వచింప ముందుగన్. 186

అని యిట్లాభూసురుండు వచించినంత రుక్మిణీదేవి. 187

ఔనా? వచ్చెనా? నామనోరథముఁ దీరెనా? వాంఛ మన్నించెనా?
ప్రాణస్నేహము నెంచెనా? వలపు సంభావించెనా? యద్దిరా!
నే నేమిచ్చిన నీఋణం బుడుగుఁ దండ్రీ! భూసురగ్రామణీ!
మానప్రాణము లెల్ల నిల్పితివి సమ్మానించి నీపుత్రివిన్. 188

గీ. చంద్రునకు నూలుపోగట్లు జలజనాభు
నకుఁ దులసిదళం బన్నట్లు నానమస్కృ
తిఁ గొని మన్నించి యాశీర్వదింపఁదగుదు
పుత్రివంటిదానను నీకు బుధవరేణ్య! 189

క. అని సాష్టాంగనమస్కృతి
యొనరించిన మెచ్చి విప్రుఁ డోతల్లీ నీ
మనసున ముద మొదవుటక
న్నను గావలసిన దదేమి నాబోటులకున్. 190

ఉ. నిన్నెవఁడేని నమ్ముకొని నిశ్చలభక్తి నమస్కరించుచోఁ
బెన్నిధులైనఁ గూరిచి త్రివిష్టపరాజ్యము నీయఁజాలు సం
పన్నసతీమతల్లివి కృపామయివై నను మెచ్చి మ్రొక్కుచో
నన్నియుఁ జేరువై కరతలామలకంబులు కావె సంపదల్ 191

ఉ. నీ కడఁగంటిచూపునను నీరజనాభ సురేంద్ర రుద్ర నా
ళీకభవాదు లెల్లరు బలీయమహత్త్వ విశేష వైభవ
ప్రాకటులై రహించెదరు పావనమూర్తివి నీదుమ్రొక్కులన్
జేకొను నాకుఁ గావలయు శ్రీ మఱి యేమి? రమాతలోదరీ! 112

చ. అని మనసార వాకొనుధరామరు నంచితకీర్తి రుక్మిణీ
వనిత యనేకభూషణ సువస్త్రము లిచ్చి నమస్కరించి పం
పిన నతఁ డేగి నంతఁ బృథివీపతి యానతి రుక్మిణీసతిన్
గొని చని పెండ్లికూతురుగఁ గొబ్బునఁ జేరిచి కామినీమణుల్. 193

చ. అనుజుఁడు కృష్ణుఁ డొంటరిగ నట్లు ధరామరుతోడఁ గూడి కుం
డినపురిఁ జేర నేగుటయు డీకొను శాత్రవు లెల్లఁ గేసులన్
మనమున నెంచి రాముఁడు సమస్తబలంబులతోడ వెంటనే
చనె రణమైనచో విజయసాధనమార్గము నెంచి పొంగుచున్. 194

గీ. భృత్యు లెఱిఁగింప భీష్మకనృపవరుండు
రామకృష్ణులు వచ్చినా రని గ్రహించి
వారి నెదురేగి కొనితేగ వైభవముగఁ
దఱలెఁ దూర్యారవంబులు మ్రోయుచుండ. 192

చ. ఎదురుగఁ బోయి భీష్మక నరేంద్రుఁడు మోహనరామకృష్ణులన్
ముదమునఁ గౌఁగిలించుకొని ముచ్చట లాడి యుపాయనంబు లొ
ప్పిదముగ నిచ్చి వస్త్రములు వేడుకమైఁ గయిసేసి గౌరవా
స్పదముగఁ బూజఁజేసె విధివంతముగాఁ దలపోసి నెమ్మదిన్. 196

తే. రామకృష్ణుల సపరివారముగ నొక్క
యర్హసంపత్సమృద్ధ హర్మ్యంబునందు
విడిదిఁ జేయించి తగురీతి వివిధవిధుల
నతిథిసత్కార మొనరించె నతులితముగ. 197

మ. పరమానందములోడ భీష్మక ధరాపాలుండు శ్రీరుక్మిణిం
గరిమన్ గృష్ణున కిచ్చి వైభవముతోఁ గల్యాణముం జేయఁగాఁ
బ్బరికించెం దొలుతొల్తఁ గావున మనోవాక్కాయకర్మంబులన్
నరుఁ డీతం డని నమ్మి శాస్త్రవిధులన్ బాటించి సోత్సాహుఁడై. 198

క. 'అతిథ్యం విదధే' యనఁ
బ్రీతుండై రాజు తగిన పెండ్లికొడుకు వి
ఖ్యాతుఁడు కృష్ణుం డే యని
యాతిథ్యం బొసఁగె నేమొ యర్హవిధమునన్. 199

తే. అంత నాబాలగోపాల మవ్విదర్భ
యందుఁ గల స్త్రీపురుషు లెల్ల నరిగి మోహ
నాంగుని గృష్ణుఁ గాంచి యానందకలితు
లై నుతించిరి వేనోళ్ళ నర్హవిధుల. 200

మ. ఇతఁడే యన్నివిధాల రుక్మిణికిఁ బ్రాణేశుండు తా నైనయ
ట్లత డైకొన్న మహానుభావుఁ డగు నన్యాయ్యంబుగాఁ జెల్లెలిన్
మతిహీనుండగు రుక్మి చైద్యునకుఁ గాంతం జేయ నూహించె శ్రీ
సతికిన్ వానికి నెంతయంతగము సంభావింపఁబోఁ డెక్కటా! 201

క. పసుపాలుఁ డంబుజాంతా
పసుపాలుఁడు జ్ఞానబాలభాస్కరుఁ డవనిన్
పసుపాలుఁడు ప్రేమసదన
పసుపాలుఁడు మోహదాహసింధువు కానన్. 202

గీ. తారతమ్యము దక్షిణోత్తరపు ధ్రువము
లట్టులగునిట్టివారి కన్యోన్యత్యజంబు
దంపతులకు నన్యోన్యత దనరదేని
కలుగనేమి సంసారము గలుగకేమి ? 203

ఉ. ఈమె యదృష్ట మిట్లయిన నెవ్వరమే మొనరింప నిచ్చు నే
దో మన సుండఁబట్టకయ యూరక వాగెద మింక హాని యే
క్షేమముఁ గూర్పఁజాలెదము శ్రీపతియే సతి నుద్ధరించు నా
ర్యామహిళాశిరోమణియె యామెనుఁ బ్రోవ [illegible]

క. అనిజనములు నెవరికిఁ దోఁ
చినరీతిని వారు శ్రుతులఁ జేయుచునుండన్
వినిపించెఁ దూర్యనినదము
చని రంతట నెల్లవారు సంబరము గనన్. 205

గీ. చేదిపతి దమఘోషుఁడు వెలఁగి బ్రాహ్మ
ణోత్తములఁ బిల్చి యభ్యుదయోచితముగ
తనయుఁ డాశిశుపాలునిఁ దగినరీతి
స్నాతకాదులఁ జేయించె సంతసమున. 206

సీ. కదలుకొండలువోలెఁ బొదలుచుఁ గన్పించు
మదనాగములపంక్తి మలసియుండె
స్వర్ణవికారభూషణవికాసితము లై
స్యందనానేకముల్ విందు సేయ
దినరాజతురగములను బోలు జవనాశ్వ
ములు వేనవేలు బారులు రహింప
సంగుల మై నిరాతంకమాకరియూథ
మక్షౌహిణీసంఖ్య లమరి యుండె.

తే. మంత్రిసామంతవరహితమహితబాంధ
వాళినిం గూడి యింద్రవైభవముతోడఁ
దూర్యముల్ మ్రోయ సర్వసంతోషపడుచు
చేదిభూపతి [illegible]. 207

ఉ. వచ్చెడు పెండ్లివారిఁ దగుభంగి నెదుర్కొని గౌరవింపగా
జెచ్చెర రుక్మి భీష్మకుఁడు స్నేహితులాప్తులు గూడిమాడఁగా
నిచ్చిరి యర్ఘ్యపూజల నవారిగఁ జేసిరి మెచ్చివారలన్
వెచ్చి వినూత్నహర్మ్యమున దించిరి సంతసమంది యెల్లరున్. 208

గీ. చైద్యపక్షము లగుజరాసంధ సాళ్వ
దంతవక్త్ర విదూరథ దాల్భ్య పౌండ్ర
కాదిరాజసహస్రము గ్రదలివచ్చి
కుండినపురమ్ముఁ జేరి రకుంఠితముగ. 209

గీ. తగువిధంబుగ వారిని ధారుణీశుఁ
డెదురుకొని యర్ఘ్య వేశ్మము లిచ్చి మెచ్చి
సర్వసంపూర్ణయత్నుఁడై సరభసముగ
నాఁటిపను లెల్లఁ దీర్చె సానందుఁడగుచు. 210

—* రుక్మిణి కాత్యాయనీ మందిరమునకేగుట *—

సీ. అంగనామణులెల్ల మంగళస్నానంబు
హంగుగాఁ జేయించి రతివ కప్పుడు
కురులు చిక్కులు దీసి సరి జారుముడి వేసి
విరిమొగ్గ పూదండ దురుమఁజేసి
బంగరుసరిగంచు పట్టుపావడ గట్టి
రంగారు రయిక జెలంగఁదొడిగి
నవరత్నఖచితనానాభూషణమ్ముల
నంగకమ్ములయందు నమరఁజేసి

తే. తిలకమును దిద్ది గంధము నలఁది చరణ
ములకుఁ బారాణియుం బెట్టి బుగ్గయందు
సొంపుగాఁ దోఁచుకాటుకచుక్కఁ బెట్టి
పెండ్లికూఁతురిఁ జేసిరి వేడ్కమీఱ. 211

గీ. విమలఋగ్యజుస్సామమంత్రములచేతఁ
క్రమవిధాన రక్షాబంధనమును జేసి
రవనిసురులు నవోఢ యైనట్టి రుక్మి
ణీలతాంగికి విధ్యుక్తనియతిఁ జేసి. 212

గీ. తగ నథర్వవేదమునందు దక్షులయ్యు
మొగిఁ బ్రయోగోపసంహారముల నెఱింగి
సద్ద్విజులు నవగ్రహశాంతి సలుప హోమ
విధులు నెఱవేఱె భీష్మకవిభు ననుజ్ఞ. 213

సీ. ఎలగొని రక్షకభటవర్గములు విచ్చు
కత్తు లెత్తియుఁ గాపుగాఁచుచుండ
దాసీజనంబులుఁ దగునుపాయముల
పళ్లెరము ల్గొని పరిఢవిల్ల
నంతఃపురాంగన లర్హ తౌ బాపన
ముత్తైదువలు చుట్టుముట్టి నడువఁ
గన్నతల్లి కరంబుఁ గరమునఁ గీలించి
నడయాడు రాయంచవడువు నొప్ప.

తే. పెండ్లికూతురు రుక్మిణి ప్రేమ నాథు
హృదయమందిరమున నిల్పి ముదము గనుచు
స్వప్రకాశస్వరూపిణి శాంభవీల
తాంగిఁ బూజింప వెడలె నయ్యవసరమున. 214

గీ. కర్ణికను బోలి రుక్మిణీకాంత వెలయ
రేకులట్లు ముత్తైదువల్ తాఁకి నడువ
భటులు రక్షకపత్రముల్ పగిది దనర
పద్మమును బోలి యుత్సవప్రజ గ్రహించె. 215

గీ. చైద్యమిత్రము లగుజరాసంధుఁ బాది
మనుజనాథులు రుక్మితో మంతనములఁ
జేయుచున్ దేవళమునకుఁ జేరి యంత
వారివారి రాణువులతో వచ్చి నిలిచిరి. 216

బలరామకృష్ణు లిర్వురు
సలలితముగ వారివారిస్యందనములలోఁ
జెలువంద నేగి ప్రక్కగ
నిలిచిరి సైన్యములతోడ నెలఁతుక కొలిచై. 217

మనసారన్ గిరిబాలపూజలను సన్మానించి పూజించి స
జ్జనమాన్యంబుగ రుక్మిణీ రమణి తాసాష్టాంగదండప్రణా
మనిరూఢిన్ ధరవ్రాలి మ్రొక్కె సుదతుల్ మంత్రాక్షతల్ చల్లి దీ
వెన లింపార నొసంగి మెచ్చిరి సుఖావిష్టంబు లౌనట్టులన్ 218

కరకంజంబులు మోడ్చి రుక్మిణి యుమాకల్యాణిసాన్నిధ్యమం
దరవిందాక్షుని నెమ్మది న్నిలిపి యమ్మా! శైలబాలా! మదం
తరవర్తిన్ హరిఁ గృష్ణమూర్తిని గృపాధారేయవై కూర్చి స
త్కరుణం జిందుము తల్లి దీనజనరక్షాదక్ష వై శాంభవీ! 219

నిన్నే నమ్మితి నీపదాంబుజములే నిత్యంబు సేవింతు నా
పన్నన్ నన్ను ననుగ్రహింపుము కృపాపారీణవై నన్ను నా
వెన్నుం గూర్పుము సేదదీర్పుము దురావేశాత్ములై మాయెడం
బన్నం బెంచు ఖలాళికిం దెలియనిమ్మా యమ్మ ధర్మోన్నతిన్. 221

అని ప్రార్థించుచు విప్రాం
గనలు వచించినవిధానఁ గాత్యాయనినిన్
ఘనముగఁ బూజ లొనర్చెను
వనితామణి శాస్త్రవిధుల వరుస నడపుచున్. 222

అగరు గంధాక్షతసుమవస్త్రాభరణాసు
మాల్య ధూపదీపంబులచే మహితవితత
భోజ్యములచేత శాంకరీపూజఁ జేసె
రుక్మిణీదేవి భక్తినిరూఢిఁజేసి. 223

వృద్ధవిప్రాంగనల సమర్చించి భక్ష్య
పాయసమ్ముల నిచ్చి సువస్త్రమాల్య
భూషణముల నొసఁగి సంపూర్ణభక్తి
మ్రొక్కి దీవెనలను గాంచె ముగుదమిన్న. 224

సీ. నిండారుజాబిల్లి నెమ్మొగంబున వింత
యొలనవ్వు రేయెండ లొలుకుదాని
బంగారుతనువుపై హంగుగా నమరిన
భూషణమ్ములకాంతి పొరయుదాని
ముద్దుముంగురులకప్పున నుండి దోబూచు
లాడువిశాలాక్షులమరుదాని
కెంపువాతెఱ చివురింపుగా జతగూడి
తగు మల్లె మొగ్గదంతముల దాని
తే. నభ్యుదిత మైనకుచయుగ్మ మలరుదాని
కాలియందెలరవళి ఘల్లుఘల్లు రనఁగ
హంసగమనముతో నడయాడుదాని
దాని రుక్మిణిఁ గనియె శ్రీజాని యంత. 225

ఉ. శూరులు కీర్తిమంతు లగుసుందరరాజకుమారు లెల్లఁ బ్ర
కాఱుమెఱుంగుచందమునఁ గన్పడురుక్మిణిఁ గాంచి పిస్సా
శారి దృగంచలంబు లర వాడి తళుక్కను గాంచ తేని ని
స్తారితతేజులై కనులు పయ్యన మూసిరి విహ్వలాత్ములై. 226

సీ. కాఱుమేఘాలలోఁ గలిసియుండు శశాంకుఁ
డెందుకో సతిముఖమందుఁ దోఁచె
చికురములే మేఘశకలము లని వాలు
చిఱునవ్వె వెన్నెలపరువు లేము
సంజ కెంజాయతో సరసమేమయ్యెనో
యరుణాధరము గాంచి మఱచియుండు
వెన్నెలపులులా కన్నులా యవి యవే
బొమలుండె మదనచాపములబలోఁ దె
తే. బింబమున కిరువంకల వెలయునవ్వి
రోహిణీతారలా కావు శ్రోత్రములకు
నమరుతాటంకయుగ మద్దిరా లతాంగి
యమృతమయి యయి రసమూర్తి యసాధ్యపు.. 227

స్యందనానేకపహయవాహనము లెక్కి
వచ్చియున్నట్టిరాజులు వారిజాక్షిఁ
గని తదాయత్తచిత్తులై మనసు చెదరి
మూర్ఛ మునిఁగిరి యాయుధములను వదలి. 228

తనహృత్పద్మము కృష్ణదేవుచరణద్వంద్వంబున న్నిల్పిమో
హనసౌందర్యము నప్పగించెడు పవిత్రాంగి న్నివ్వాలోకించి దు
ర్జనరాజన్యులు మోహదృష్టిఁ గని వాంఛాధీనులై చిత్తవృ
త్తిని గోల్పోయిరి మూర్ఛ మున్గిరి మదోద్రేకంబు లుప్పొంగఁగన్.

తలిరుటాకులు వోలు సలలితాంఘ్రులు మోపి
మెలమెల్లగా నడకలు రహింప
హరి కృష్ణుఁ డెచ్చోట బొరసియున్నాఁ డని
యుల్ల ముబ్బ్రాఁతల నూఁగుచుండ
వామాంగుళీనఖవ్రజము సారించుచు
చెరిగినముంగురుల్ సరిగ నొత్తి
సిగ్గునునుకప్పు మోముపైఁ జిందులాడ
మోమెత్తి కడగంటి ముద్దుచూపు దిశల్
కలయఁజూచి నృపాలకులను గాంచి
నేత్రచాలనమునఁ ద్రోఁగి నెలఁతమిన్న
గరుడకేతన మమరినయరదమందుఁ
బరఁగుహరిఁ గాంచె గన్నులకఱవు తీర. 230

తత్త్వదస్యాపదము ల్దనపుడంఘ్రియుగంబు
నసి పదంబందు నైక్యంబుఁ జెంది
సాంత్మవిచారవిద్యాపూర్వకంబుగా
సోహం పరబ్రహ్మసూక్తి వెలయ
సగుణబ్రహ్మ సన్నిధానము గోరి
చిత్తవృత్తు లనెడుచేతిగోళ్ల
సూపలసంగెల్ల నావరణవిక్షేపశ
ములఁదొలఁగించి వాకుల లనఁ గోలు

తే. గీ. సగుణదృష్టి నాధారాదిచక్రనాయ
కులను గని సహస్రారమం దలరుచున్న
పరమకల్యాణమూర్తి శ్రీహరిని గాంచె
రుక్మిణీదేవి చిత్తనిరూఢిఁ జేసి.

చ. కనుఁగొని కృష్ణదేవుఁడును కాంతయపాంగసరాగవీక్షణల్
మనమున నెంచి స్యందనము మక్కువ నెక్కుడు నిక్క ద్రోచి చ
య్యన సతి యున్న ప్రక్కకు శతాంగము ద్రోలి కరంబు సాచి చ
య్యన గ్రహియించి యందుకొనె నందఱు రాజులు చూచుచుండఁగన్.

క. మెఱపు మెఱసినట్టు లరదంబు నురికించి
దరియఁ జేరి తరుణి కరముఁ గరము
జేతఁ బట్టి యెత్తి చెచ్చెర సన్నిధిఁ
జేర్చుకొన శౌరి చిత్త మలర. 233

ఆ. వె. బలునితోడఁ గూడి పలువిధసైన్యముల్
వెంటనంటి నడువ విశ్వమయుఁడు
తరుణితోడఁ గూడి గరుడకేతనుఁ డప్పు
డరదముం గదల్చె సరభసముగ. 234

ఉ. నివ్వెఱఁ బోయి చూచుచు మనీషదొలంగి నృపాలలోక మా
జవ్వని సాహసక్రియయు శౌరిబలోద్ధతి నాకలించియున్
దివ్వటిక్రిందిదీపముల తేజములట్టులఁ బాలిపోవుచున్
నెవ్వగ నందియుండెదరు విశ్చయ మొద్దియుఁ జేయలేకయే 235

సీ. శ్రీకృష్ణుఁ డను బ్రహ్మజిజ్ఞాసువు కడంగి
తనయందు లీనమై తనరఁ దగిన
ముక్తికాంతను బోలు ముదిత రుక్మిణిఁ జెందఁ
బూని యంతశ్శాత్రవు లగు చైద్య
ధరణీశు లాదిముష్కరుల వంచించియు
సలలితాధారాదిచక్రములను
వెదకి తన్నాథుల విస్మరించుచు స్వప్ర
కాశసహస్రారక మలయందుఁ

తే. జేరి యచ్చటనుండి విశిష్టచిత్త
వృత్తులను జూడి యిదిముక్తవిధ మగు నవి
ముక్త మది బ్రహ్మ మది యని బుద్ధి దెలిసి
స్వస్వరూపము నొందించె సకియ నపుడు. 236

ము. దురహంకారమదోద్ధతుఁ డమ్మ నృపసందోహంబు తద్దృశ్యమున్
బరిభావంబు దలంచి యొార్వక రుషాభ్రాజిష్ణులై యద్దిరా
పరపంచాస్యము కీర్తి క్షుద్రమృగమే వాంఛించి సాధించు న
త్తెఱఁగున్ బోలుఁ గుమారగోపకుఁడు సాధ్వీరత్నమున్ జెందుటల్.

ఉ. ఇంతట ముండి చేసినది యేమి? యనర్హుఁడు గొల్లవానికా?
సుందరిఁ గట్టఁబెట్టుటలు చోరుడు నీచుఁడు పాలుఁబోతు మ
న్మందట మోసగించి యిటు మానిని నెత్తుకపోవునా? యిదే
మింత గు కార్యమా? పరమవీరున కీకృతకంబు చెల్లునా? 238

శా. ముల్లోకంబుల నెందు దాఁగుకొనినన్ మున్నీటిలోఁ జొచ్చినన్
గల్లోలంబులమాటున న్నిలిచినన్ గాలించి గాలించి యా
గొల్లోలాత్మునిఁ బట్టి కొట్టి పొగ రుద్ఘాటించి ఘట్టించి మే
గొల్లం గాంచి కలంచి వ్రచ్చెదము కానీ వానిఁ బోనిత్తుమా? 239

క. అనుచు నుగ్రరోషంబున నవనినాథు
లాజరాసంధుఁ డాదివీరాధివీర
సమలు సైన్యయుతంబుగ బయలువెడలి
వెంటనంటిరి యాదవవీరవరుని. 240

తే. ధూర్తగోపాలకృష్ణా! వాడోస్మదాజ్ఞ
నిలునిలుము పారిపోకు నిశ్చలుఁడ వేని
పోగ మమ్మోర్చి గెల్చి యవ్వారిజాక్షిఁ
గొనుము లేదేని శరణమ్ము గోరుకొమ్ము. 241

క. అని నొప్పనాడుచును న
నృపవరులును వారి వారి సైన్యము తెల్లన్
ఘనవిశిఖవ్రాతముఁ జ
య్యన విడిచిరి కృష్ణవిభునియరదముపైనన్. 242

చ. కని వనజాక్షి రుక్మిణి సకౌతుక దీన విలోలభావముల్
పెనఁగొని సిగ్గుఁ జెంది తన ప్రేమనిధానము కృష్ణదేవుమో
మును దిలకింప నవ్వి హరి మోహిని భీతిలఁబోకు మిప్పుడే
కనెదవు దుష్టశాత్రవుల కట్టడిగట్టుల గుట్టుమట్టులన్. 243

వ. అని ప్రియురాలికిఁ బ్రియుండు ధైర్యం బుపదేశించి, శత్రురాజులఁ
దిలకించి. 244

గీ. క్షత్రియోచిత మైన రాక్షసవివాహ
విషయ మియ్యది యెదిరించు వీరవరులు
కలుగుచో రెండు గండు జాగిలములట్లు
గడఁగకుండు నట్టిపండ్ల బింకమ్ముకోలఁది. 245

గీ. పదియు నెనిమిదిమార్లు మాపై నెదిర్చి
వెన్నుఁజూపి పర్వెత్తిన వీరవర్యు
లౌ జరాసంధ సామ్రాట్టులౌ తెగించి
వచ్చితిరి రండు మాయని మచ్చఁగూర్తు. 246

క. ఓహోహో మహనీయులు
సాహసు లరుదెంతవ త్త్ర జనపాలురోహో
మోహరమునకా వత్తురు
దాహము దీర్పెదను రండు దయచేయుఁ డిఁకన్. 247

మ. అని రాజన్యవరేణ్యులం బిరుసుగా నగ్గించి తగ్గించి చ
య్యన బాణాసన మెత్తికృష్ణపతి దివ్యాస్త్రప్రకాండంబు లే
సిన దావానలసన్నిభం బయి దిశాశీర్ణంబులం గప్పి గు
ప్పున సైన్యాటవు లెల్లఁ గాల్పఁబొడఁగెన్ భూమిపాలు ల్లోగిఁగెన్.

మ. బలరామప్రభు పంతి నిష్ఠుర ముస లాహతులం గప్పి శ
త్రులఁ బోకార్పఁబొడఁగె రాముఁడు మహోన్నత మహా ని
శ్చలులై పోరి మహారిసైన్యములకష్టుల్ విరిచి వెంటాడి చుసు
బలదర్పంబులఁ జూపి రట్లు బల ముల్ భిన్నమై యావ్వగెన్. 249

గీ. అను తిరోధానమొనరించి యవల నేగి
సఖుఁగు శిశుపాలు గని జరాసంధులాది
భూపముఖ్యులు నానిసంతాప మరసి
జాలి గొని యంతఁ గన్నీరు జాలుకొనుడు. 250

క. అనఘా శిశుపాలా నె
మ్మనమున వగ నందరాదు మనమనవిధులన్
బొనరించినాము దైవం
బనుకూలింపఁడు పరాజయము మన కయ్యెన్. 251

ఉ. కష్టసుఖంబు లెన్నఁడును గావడికుండలు జంటగూడి వి
స్పష్టముగా గహించు నవిభాజ్యము లౌను సుఖంబు నందునన్
గష్టము లేకపోదు నుడికాలమునం బరిణామభేదమై
కష్టము సౌఖ్యమో యని విశాసము నందును జెందు జీవునిన్. 252

మ. సుఖదుఃఖంబులు శాశ్వతంబు లగునా క్షోణీధవా నేఁటిదౌ
సుఖమే రేపటి దుఃఖమెమొ యది సంశోధింపనౌనా పరా
జ్ముఖుఁడై పాఱినకృష్ణుఁడే యిపుడు నాకున్మించెఁ నేనాటికే
సుఖమై యివ్వి తటస్థమౌనో యవి సంపూర్ణానుభోగ్యంబులౌ. 253

ఉ. అందిన జుట్టు బట్టుకొను నందని చోఁ జరణమ్ములంటు నీ
మందుఁడు గొల్లబోయని యమానుషకార్యము లిట్టి విట్టులే
యందఱనో గలంచె హరియించి సమస్తము పాఱిపోయె నే
చందముచేతఁ జిక్కఁ డతిసాహస విక్రము డౌను మిత్రమా. 254

చ. ఇతఁడు బలాఢ్యుఁ డయ్యు గుణహీనుఁడు కాఁడు మిత్రధర్మముల్
స్థితిగతు లెవ్వియుం గనఁడు చిక్కియుఁ జిక్కకఁ జక్కనేసు దు
ర్మతి యవమాన హీనతలమాట దలంపఁడు వాసిచిత్తమే
గతి విలసిల్లునో యటులె కార్య మొనర్చును కర్మనుండునై. 255

గీ. పదియునెనిమిదిసారు లీపాఱుఁబోతు
తోడ రణ మయ్యె నాకు నేదో విధాన
దారి తప్పించి కనుగప్పి దాఁటిపోవు
నెంత వెదకిన గన్పింపఁ డెందునేని. 256

ఉ. ఇంతకునీ యదృష్ట మిటు లేర్పడెఁ గృష్ణుఁడు ద్వారకాపురించె న
య్యింతి తనంతఁ దా వలచి యేగి రథంబున జేరె నెంతకీ
వంత కులీను వీడి యొకపాతకిఁ గోరిన యట్టికాంతకై
భ్రాంతి వహింపరాదు కులపాలితు లైన ధరాధినాయకుల్ 257

చ. తటపట లేల? దానిఁ దలఁదన్నులతాంగినిఁ దెచ్చి నీకు నే
పటిసుముహూర్తమప్పుడె వివాహ మొనర్తము తప్పఁబోకి యి
చ్చుటఁ బని యేమి రమ్మని విలసన్మతి రుక్మి యొనర్చుయత్నమి
ట్లటవిని గాయు వెన్నె లయి యాదవవీరునిఁ జేరె వ్యర్థమై. 258

గీ. అపరదేవేంద్రుఁడవు సిరియందు మూర్తి
గొన్న మన్మథుఁడవు రూపగుణములందు
విద్యల బృహస్పతివియు వివేకమందు
శుక్రుఁడవు నీకు లోటేమి? క్షోణిపాల! 259

ఉ. అందనిద్రాక్షపండ్లు కటువైనవి పుల్లని యన్నరీతిగా
మందజరాకుమారుఁ డవమానభరంబునఁ గ్రుంగిపోవ నై
ద్యుం దగుకీలఁ దీర్చి తనతోఁ గొని యేరికఁ జెప్పినట్లు సే
గొందినొ దూరి మారి తనకొంపను జేరెను రాష్ట్రసంఘముల్. 260

సీ. వనజాక్షు లంకించుకొని పోవుకొనిపోయె
సోదరి రుక్మిణీసుదతి యనుచు
పచ్చపచ్చనిపెండ్లిపందిళ్లలో నెచ్చు
వెచ్చరక్తపుటేళ్లు వెలసె ననుచు
జూడవచ్చినవారుఁ జట్టాలు పక్కాలు
వడిఁ జచ్చి శవము లైపడి రటంచు
హతశేషు లెల్ల జీవితముపైఁ దీపిచే
దిశకొక్కరై పారితెంచిరంచు

తే. గీ. సుములు సుములై ప్రజాలి రాకొనెడు పలుకు
లొక్కటొకటొక్కటౌరాలమై యుగము. ప్రవిల్ల
చిత్తుఁ జేసిన రుక్మి కృశించి నిమ్చి
క్రోధతామ్రాక్షుఁ డయ్యె భ్రమాకుటి మిడిసి. 261

పాలిపోవు భీరుఁడు కొంక కాలిపోవు
వీరకేసరిగర్జ విన్పించినట్టు
లవమతభరమ్మునన్ గ్రుంగుచున్నట్టు రుక్మి
కవనిపాలు రేఁగుట గొప్పయార్తి యయ్యె. 262

—*-రుక్మి కృష్ణునితో యుద్ధమునర్చి భంగపడుట *—

అవమానంబు ననూయ పట్టుదల మూర్ధావేశమున్ గర్వశా
త్రవపుసంగ్రామజయంబు స్నేహితులనిర్మర్యాద లేకమ్మగా
గనయన్ డెందము బొందుచుండిపడఁ గింకర్తవ్యతామూఢుఁడై
పవమానాహతభూరుహమ్ముల గంపం బొందె రుక్మీశుఁడున్ 263

పెద్దలవాక్యముల్ పెడచెవిఁ బెట్టిన
ఫల మిట్టి దని నొక్కఁ బలుకువారు
సత్యమే విజయధ్వజంబు స్థాపించెడు
ననృతంబు చెల్లునా యనెడువారు
నిర్మలప్రణయంబు నెలవు గాంచెనుగాక
బలవంతమా యని పలుకువారు
శ్రీకృష్ణుఁ డేడ యీచెనఁటిభూపతు లేడ
గెలుచు టేడ యటంచుఁ దలఁచువారు
మదపురోగము బాగుగాఁ గుదిరె ననుచు
మిడిసిపా టెందుకో రుక్మి పడెడుననుచు
ప్రజలు నానావిధంబులఁ బలుకునుడుల
నాలకించి రుక్మి మహాగ్రహమున లేచి. 264

అగ్గిలో నుంచుగుగ్గిలమట్లు భగ్గు
భగ్గునన్ మండుచుఁ గృపాణపాణి యగుచు
మీసలవి ద్రిప్పి రోషసంత్రాసములను
బ్రతిన గావించె రుక్మి భూపాలుఁ డపుడు. 265

మాయలు పన్ని తిన్నఁగ ననూయను రాలి గ్రహించి దొంగయై
పోయిన మాయకృష్ణుఁ గిరిపోతమునున్ మృగరాజమట్లు ఘో

రాయతసాత్త్రిఁ ద్రుంచి యపహాయను రుక్మిణిఁ దెత్తు నట్లుగా
దా యిఁక నేను కుండినమహానగరంబును గాంచ నెన్నఁడున్. 266

క. అని రోషకషాయితలో
చనుఁడై శపథంబుఁ జేసి చయ్యన నక్షౌ
హిణిపరిమితసైన్యముఁ గొని
చనియెన్ హరిఁ దాఁక రుక్మి సంరంభమునన్ 267

వ. ఇట్లు చని యమ్మాధవుం డక్షిగోచరుండగుటయు 268

చ. కనుఁగొని రుక్మి లోచనయుగంబున నుల్కలు రాల మేఘగ
ర్జనమటు "లాఁగుమాఁగు, మరిరాజభయంకరవీర కేసరిన్
గని భయమంది పాఱకుము కష్టుఁడ దుష్టుఁడ నీచకృష్ణుఁడా!
నిను విడువక్ శిక్షింప నిఁక నిల్వుము గెల్వుము చేతనైన నోక్. 269

ఉ. క్షత్రియవీగుఁడి ట్లగునొ? సంగరరంగము విడిపాఱునొ?
పాత్రుఁడ వేని నిల్వు మిఁక భండనపండితు నన్ను నోర్వుమా
నైత్రుఁడ వయ్యెదో నిమతశాతవినీతకఠోరహేతికిన్
గాత్రము వీడెదో తెలియఁగానగు నోరి కిరాతఘాతవా! 270

శా. ఓరీ యాదవవంశనాశనకరా! యుద్యోగివై వచ్చి యీ
వీరా వాయస మొండు పుష్కలహవిర్భాగంబు నాశించు
స్త్రీరామామణి రుక్మిణిం గొని కడున్ సాహసంబుగాఁ బోయెదో
చోరగ్రామణి సిగ్గు లేద నిఁక నీచున్ నన్నుఁ బోకార్చెదన్. 271

చ. అని విని శౌరి శార్ఙ్గధరుఁడై నగి పగ్గెలు పల్కుచున్న రు
క్మిని నెదిరించి నిల్చె మదఘీంకృతిఁ జేయుచుమత్తవారణం
బును మృగరాజు డాసి నెపపోలిక సంతట మిన్నయున్ ఘన
సవమును బట్టి తీవ్రశరపట్కము నేసె మురారిపైనటన్. 272

ఉ. పట్టినవిల్లు పట్టియటు భంగముచేయుఁ దొడంగ శౌరి యు
ప్పట్టున రుక్మియున్ బరిఘు పట్టెను వెన్నుడు త్రుంచె నదియే
పట్టినదాసి ద్రుంచె నగు కొట్టయు నాఁడు మహాగ్రహమ్మునన్
నట్టి హేతిఁ జేత [illegible] . 273

హరిని వధింతునట్టో యతనియాయుధధారకు నేలఁ గూలుటో
పరువో పరాజయంబో యొకపద్ధతి నిద్ధముఁ జేయ నౌనటం
చరిమురిపాటుఁ జెంది ప్రళయాగ్నిని దూకుపతంగమట్లు ని
ష్ఠురుఁడయి కృష్ణుసన్నిధికిఁ జొచ్చుకపోయెను రుక్మి చెచ్చెఱన్. 274

తనపై దూఁకినరుక్మి గాంచి హరియుం దర్పించి కుప్పించి భీ
షణఖడ్గంబును రెండుగా నఱికి శీర్షత్రాణముం బట్టి తు
త్తునియల్ చేసి ఖరాసిఁ జేతఁగొనియుద్యుక్తుండుగాఁ గ్రూరు రు
క్మునిఁ దున్మాడఁగఁ గాంచి రుక్మిణి మహాఖేదంబు బాధింపగన్ 275

పుట్టింపను మెట్టింపను
గిట్టింపను నీవె కాక కృష్ణ ముకుందా!
గుట్టెఱుఁగనిదుష్టాత్ములు
నెట్టనఁ జెడిపోదు రిల్లె నీరజనాభా! 276

ఎట్టివాఁడైన నాయన్న యితఁడు కృష్ణ
వాని మన్నించి విడి నాకు భ్రాతృభిక్ష
పెట్టఁదగు నీనిఁ బట్టి నాకట్టెదుట నె
తునుముటలు చూడఁజాల నోపంకజనేత్ర 277

అని కన్నీ రొలుకఁగ రో
దనమొనరించుచును బాదతామరసములన్
ఘనముగఁ బట్టినరుక్మిణిఁ
గని మనమునఁ గనికరమును గనియె హరియున్. 278

భయతాపములు ప్రకంపనవేగమున నూపఁ
గంపించుతనువల్లి గలుగుదాని
భ్రాతృమారణశిక్షఁ బరికింపఁగా లేక
హృదయము చెదరి వర్తించుదాని
మనుతాపవశమున నల్లలాడుచు జారు
హారము దెలియక యడలుదాని
కన్నీరు మున్నీరు గాఁగ్రాఁటి నోరెండి
గద్గదికశ్రుతు లల్గుదాని

తే. చరణతలమున నొదిగి సోదరునిఁ జంప
వలదని దీనముగ ముద్దు లొలుకుదాని
రాణి రుక్మిణి గని దయ బూని శౌరి
మానుకొనె రుక్మి వధియింపఁబూనికలను. 279

గీ. ఉద్ధతిని బోయి రుక్మిని నొడిసిపట్టి
చేలమున వానిఁ దేరుకుఁ జేర్చి కట్టి
గడ్డమును మీసలును వెంట్రుకలను గొరిగె
రేవురేవులు గాఁగ వికృతిగ శౌరి. 280

సీ. మెలివెట్టి త్రిప్పి చుక్కలు జూపుమీసలు
నేఁటి కూడలతోడ నిష్క్రమించు
నివిరి పాయలు దీసి నిగ్గులు సవరించు
బిరుసుగడ్డం బదే యుఱికిపాఱు
విమలసుగంధతైలము లంటిపెంచిన
కురు లదే సవరాలకొట్టుఁ జేరె
నభిమానధన మైనయాకారసౌష్ఠవ
మడ్డాలపెడదారి ననుసరించె

తే. ననుచుఁ బరిహాసవచనము లాడ మూఁకె
సునిశితకరాసి చేఁ బూని శుభ్రముగను
జెలఁగి రేవులురేవులుగఁ జెక్కి రుక్మి
తల గొఱిగి కృష్ణపరమాత్మ తక్షణమున. 281

ఉ. కోపము వచ్చునేమొ సుమకోమలి నాయమ [illegible]
జూపినఖడ్గ మెన్నఁ డరిఁ జంపి కలంపక [illegible]
చాపలబుద్ధిచే నితనిఁ జంపక [illegible]
బ్రాపగుమంగళ[illegible] ! 282

మ. భగినీభాగ్యవిశేషమే బ్రదుకు [illegible] ! [illegible]
దగ బూజింపుము నీవు [illegible]
నిగ భావించి, తరించి పోయెను [illegible] ! [illegible]
నిగళంబు [illegible] ! 283

ఎన్నాళ్లతోడ నీవు పగ నెంచితివో, తలిదండ్రు లొప్పఁగా
నెన్నసి కీసతీమణిని నీయఁదలంచిరో యేనికోస మీ
జన్నని శేఁబనళ్ళు మది సంతపియించుచు నార్త యయ్యెనో
యపర్వనజాక్షుఁడే యితఁడు యాదవవీరుఁడు కృష్ణుఁ డల్పుడా? 284

వ. పలికి శౌరి వెండియు 285

నవిదాక్షిం గని యీమె ప్రేమమయసంభాషాన్యులావాదులన్
నవి నూహించి ద్రవించి నీడితిని జన్మాంశ సిన్నుఁ గాకున్న నీ
సడ మీపాటికి నేటిపా లగు నదీసంగంబులన్ బట్టి దు
ర్మమఁడా యింతట నైన బుద్ధి గని సన్మానింపుమా చెల్లెలిన్. 286

తే. నీదు షల్లమెఱిఁగి పాఱెడుకైవడి
నలపు తలము దెలిపి వెలికిఁ బాఱు
నిలుప పేవు యోగ్య నిశ్చలప్రణయము
సర్వవిఘులఁ గార్యసాధక మది. 287

అని నానావిధముల రు
క్మని దూఱుచు నున్నయట్టికృష్ణుని గని చ
య్యన బలరాముఁడు దగ్గరి
చనుమండచుంబులాడి యూరటుఁదీర్చెన్ 288

—* బలరాముఁడు రుక్మిణి నోదార్చుట *—

ఉ. ఎనసిజా సౌభాగ్యము హానికార్యము నకేలా! ప్రాణుకోన్నావు, చ
న్నిపవాసన్ మఱి చంపు టేల? ననిలోఁ దేఁ జిక్కి జీవచ్ఛవం
బుగా సంగరవిక్రియల్, కడువిరూపుం జేసి నా తయ్యయో!
మనశౌంధవ్యముఁ జేసితిందులకు సమ్మానం బిదే సోదరా! 289

నలిగొనసనుటన్నను నిపుఁ
నలఁ దఱుగుట యుక్తమంబు, ధాత్రీపతులౌ
పెంపెత్తంబుల నోర్వక,
[illegible] ! 290

మ. రమణీ! రుక్మిణి! తప్పనెంచవలదు ప్రారబ్ధానుకర్మంబుచే
విమతప్రక్రియనొందఁగా వలసె నిర్వేరుండు తత్తత్ఫల
క్రమముల్ చేకురు నీశ్వరానుమతమై కాలానుగుణ్యంబుగా
శ్రమదీర్పన్ సమకూర్ప నెవ్వరును కర్తల్గారు; సాధ్వీమణీ! 291

ఉ. క్షత్రియధర్మ మిట్టి దగుఁ జూడఁగ! చంపుట కర్హమైన దు
శ్శత్రువు చేతఁ జిక్కినను, జంపక విడుట తెప్ప యందుచేఁ
బాత్రతఁ గోలుపోయి విడఁబారె ను. జచ్చినవాఁడె నీ డిఁకే
మాత్రము శాంతిఁ గైకొనఁడు మాంధనుం డవమాన మొప్పునే?

మ. సుర మహారాజ్యము భూమి విత్తము ఘనస్వామ్యంబు తేజంబు సు
స్థిర మాంసము దలంచి యెప్పుడును స్వశ్రేయంబె కామించి [illegible]
బరవిద్రోహము నెంచుచుండెదరు సంపన్మత్తులై స్వార్థత
త్పరులౌ రాజులు వారి కిట్టిగతియే ప్రాప్తించు నో సుందరీ! 293

క. దుష్టులకు క్షేమ మెంచుట
శిష్టుల కపచార మూహఁ జేయుట కాదే?
గష్టుఁడు రుక్మిని బ్రోచె స
భీష్టంబది స్త్రీత్వపాత్రమే తన్వంగీ! 294

గీ. పరఁగ దేహాభిమానము ప్రాణులకు న
నాదిమాయాసమర్థతచేఁ దనర్చి
స్నేహహేతువఁడు విరోధ హేతుస్థితియుఁ [illegible]
చిత్తవిభ్రాంతి సర్వదా చెందుచుండు. 295

మ. సకలప్రాణులయందు నొక్కమయి విజ్ఞానప్రదీపంబు తా
నొకటై యాత్మ రహించుఁ గాని యెద నెన్నో భిన్నరూపంబులై
యకృతస్వాంతుల కర్థమౌ ఘటములందా గానవచ్చుం గదా
నొకసూర్యుండొకడా జలంబులు [illegible] 296

గీ. ఉన్నదే లేదనని లేని దున్న దనుచుఁ
దలఁచుటయె భ్రాంతి యదిఁ బెను జలధిమాడ్కి

ఇట్టివిభ్రాంతియే మాయ యిందువలన
దెరను విడువక నరుఁడు దుశ్చరితుఁ డగును. 297

భూతపంచకమును నధిభూతములును
నరయఁ బ్రాణము లనెడు నధ్యాత్మములును
దనరు శబ్దాదు లనునధిదైవములును
గూడినది యీశరీరము కోమలాంగి ! 298

చావు పుట్టువుల్ గలుగు నశ్వరశరీర
మాపరబ్రహ్మమందు నారోపిత మయి
ప్రాణి దేహేంద్రియాద్యభిమాని యైన
జీవు సంసారమునఁ దప్పుఁ జేయుచుండు. 299

తేజోము లిలలోన సూర్యుఁ డొకఁడే దీపింపఁగాఁబోలుఁ ద
త్తేజంబే శశితారకానిచయముల్ దీపింపఁగాఁజేయు న
ట్లే జీవుల్ పరమాత్మ చేతనతగం బృధ్వీం బ్రదీపింత్రుకా
నీజీవాళికి స్వప్రకాశ మది లేనే లేదు చింతింపఁగన్. 300

కలయహంకారమమకారములు శరీర
మునకె కాని యాత్మకు లేవు జననమరణ
సుఖసంతోషములు లేవు దోసఁగుకల్గ
దాత్మసత్యము సత్యమా నబ్జనేత్ర ! 301

మనుజుఁ దోషింప శోషింప నునికి యైన
తామసాజ్ఞానభిత్తికఁ దలఁగదీసి
స్వస్వరూపవిజ్ఞానిసంపదను గాంచి
నిలువు మోతల్లి ! కృష్ణుఁడు నీకు దక్కు. 302

—* రుక్మిణీకృష్ణుల వివాహము *—

అని రాముఁడు బోధించిన
విని రుక్మిణి సంశయమ్ము విచ్ఛిన్నంబై
మనము సమాధానము గని
కనుచుం బత్తిగాంచు దత్త్వసునుఁ బ్రాణాపహున. 303

ఉ. వంచి శిరమ్ము నెత్తక యవారితుఁడై చని రుక్మి తానుగా
వించు ప్రతిజ్ఞ నెంచి పలవించుచు స్వీయపురంబుఁ జేర కో
ర్కిం చుక పోఁద లంచి పరికించి పరాపరిఁ జేరఁ బ్రాపు మున్
గాంచి యట్టి భోజకటకం బనుపట్టణమందు నుండెఁ గాన్. 304

ఉ. అంతటఁ గృష్ణదేవుఁడు నిజాంగనతో బలరామునితోఁ బ్ర
క్రాంతి దలిర్చు సైనికనికాయముతోఁ జని ద్వారకాపురీ
ప్రాంతములందుఁ జేరు నెడఁ బట్టణవాసులు కర్ణపూర్ణవృ
త్తాంతము లాలకించి ప్రమదంబున గుంపులు గూడి సన్నుతిన్. 305

సీ. మానాయకుఁడు రుక్మిణీనాయకుఁడు గాఁగ
ఘనాయకుల నెల్ల పొగరుడించి
యేణీవిలోచన రాణితో నన్నతో
రాణువుతో జయలక్ష్మి తోడ
వచ్చుచున్నాఁడటంచు చెచ్చెర నెదురుగాఁ
బోద మందాం రండు ప్రోత్సహింపుచును
కొనుచు గుంపులు గూడి ఘనమైన కానుకలు
కొని రాజమందిరమునకుఁ బోయి

తే. యుగ్రసేనమహారాజు నుత్సవముఁ
గలసి యాబాలగోపాల మెలమి నెదురఁ
దూర్యములు మ్రోయ భేరీమృదంగములు సెలఁగ
నెదుట నడిచిరి సర్వసర్వేశుఁ జేర. 306

సీ. జేకృష్ణ జయకృష్ణ శ్రీకృష్ణ యనువారు
నభ్యుదయోస్తని యనెడువారు
గోవర్ధనోద్ధార కువలయాధార జే
పరమేశ్వరా యని పలుకువారు
కంసాంతకా రిపుకాలాంతకా హరే
గోవింద యని పాడి పలుకువారు

రుక్మిణీప్రాణేశ ! రుక్మిగర్వవినాశ
సర్వేశ యని నుతు లొనరుపువారు
తే. పౌరుషము లుగ్గడించుచుఁ బలుకువారుఁ
క్రీడ లభివర్ణన మొనర్చి కేరలువారు
నగుచు ద్వారకాపురవాసు లతిముదమున
హరినిఁ గాంచి తేర నెదురేగి రవసరముగ. 307

అట్లు కోలాహలంబుగా నరిగి ప్రజలు
రాజులును రాజబంధులు రమణమీఱ
రామకృష్ణుల రుక్మిణీరమణితోడ
ద్వారకాపురిఁ జేర్చిరి ధన్యులగుచు. 308

ఉ. అంతఁ బురోహితుం డెలమి శుభలగ్నముహూర్తము నిర్ణయించి య
త్యంతముదమ్మునన్ దగినయత్నము లన్నియుఁ జేసి భామినీ
కాంతుల బంధులన్ సఖుల గౌరవభంగినిఁ బిల్వఁ బంపె న
త్యంతముదంబు మీఱ మధురాధిపుఁ డప్పుడు పెండ్లిపెద్దయై. 309

ఉ. ధారుణిఁ గల్గినట్టివిబుధప్రజమున్ ధరణీశకోటి బృం
దారకవర్గమున్ మునిజనంబు సదస్యులు గాఁగ మంగళా
శీరవ ముల్లసిల్ల హరి చేకొనెఁ బట్టపురాణి గాఁగ సం
పార్ద్ర విదర్భరాజతనయామణి రుక్మిణి లోకమోహినిన్. 310

క. నీకై చెప్పితి నీకథ
నాకై నీకథ త్రిలోకనాయక కృతిక
న్యాకలితుఁడవై బంధుతఁ
గైకొని నను మఱవకేలఁగదె గోపాలా ! 311

క. శ్రీకృష్ణాభ్యుదయంబన
నోకావ్యములో ననుత్తరార్థం బిది యో
కైకేశ యుత్తరార్థం
బేకవణిఘటించితో భాగ్యమొల్లను నీకా 312

క. ఏతాత్పర్యముతో నే
నేతత్కృతికిం గడంగి నీవెఱుఁగుదు వీ
వా తాత్పర్యము సార్థక
మా తెఱఁగున నేలుకొనఁ గదయ్యా నన్నున్. 313

వ. ఇది శ్రీసుబ్రహ్మణ్యేశ్వరకృపాకలిత కవితావిధేయ, నాదేలవంశసుధాపయోనిధి కలానిధిగేయ, వేంకటశేషగిరిరాయ నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీకృష్ణాభ్యుదయ మహాకావ్యంబునఁ బంచమాశ్వాసము

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

విజయవాడ సుందరీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.